

**ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ
ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ
ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ**

**ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ
ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ**

**ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ
ΗΠΙΑΣ ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΩΝ**

ΟΚΑΝΑ

Σοφία Βιδάλη, Καθηγήτρια Δ.Π.Θ.

ΑΘΗΝΑ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2015

www.ygeia-pronoia.gr

Με την
συγχρηματοδότηση της
Ευρωπαϊκής Ένωσης

www.epanad.gov.gr

www.espa.gr

Ευχαριστίες

- Στον Ψυχίατρο, Αν. Καθηγητή κ. Αθ. Δουζένη, επιστημονικό συνυπεύθυνο μαζί με την γράφουσα του παρόντος έργου, για τη συνεργασία, τη βοήθεια και τη συμβολή του με κείμενα και καλές πρακτικές.

- Στα μέλη της επιστημονικής επιτροπής του συνολικού προγράμματος κ.κ. Θ. Θαλασσινού, Α. Πανόπουλο, Χ. Τσατσαρώνη.

- Στους εργαζόμενους του Οργανισμού Κατά των Ναρκωτικών (Ο.ΚΑ.ΝΑ.) και ειδικά σε όσους εργάστηκαν από οποιαδήποτε θέση για την υλοποίηση του έργου. Ειδικότερα, θερμές ευχαριστίες στους κ.κ. Χ. Μπάνου, Χ. Τσατσαρώνη, Ε. Παρή.

- Στους Εκπαιδευτές του προγράμματος που με τις γνώσεις και την εμπειρία τους συνέβαλαν σημαντικά στην ευαισθητοποίηση των Εκπαιδευομένων-Αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας (ΕΛ.ΑΣ.) σε θέματα ήπιας αστυνόμευσης των εξαρτημένων.

- Στον κ. Α. Μουρσελά για τη στατιστική επεξεργασία και ανάλυση των ερωτηματολογίων που συμπλήρωσαν οι εκπαιδευόμενοι.

- Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται στους Παρατηρητές/τριες που συμμετείχαν στα σεμινάρια των κύκλων επιμόρφωσης του ένστολου προσωπικού της ΕΛ.ΑΣ., οι οποίοι με τις καίριες και αναλυτικές τους παρατηρήσεις βοήθησαν στην υλοποίηση του προγράμματος και στη διάρθρωση της ύλης του βιβλίου.

- Τέλος, είναι αναγκαίο να ευχαριστήσω όλους τους Αστυνομικούς (άνδρες και γυναίκες) της ΕΛ.ΑΣ. που συμμετείχαν στους κύκλους επιμόρφωσης, οι οποίοι με τον ενθουσιασμό τους, την εποικοδομητική κριτική, τις παρατηρήσεις τους και την εν πολλοίς ενεργή συμμετοχή τους συνέβαλλαν στον εμπλουτισμό και στην αναθεώρηση της διδακτέας ύλης καθώς και στη διάρθρωση της ύλης του παρόντος εγχειριδίου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΜΕΡΟΣ Α΄	9
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	10
I. Η φύση του προβλήματος των ναρκωτικών: Κοινωνικό ή οργανικό ζήτημα;	10
II. Οι πολιτικές υγείας για τα ναρκωτικά στην Ελλάδα: Η εξάρτηση ως ασθένεια	14
III. Η ποινική αντίδραση απέναντι στις ψυχοδραστικές ουσίες στην Ελλάδα	18
A. Διαστάσεις της αντεγκληματικής πολιτικής	18
B. Ο νόμος 4139/2013: βασικά σημεία	21
1. Το έγκλημα της διακίνησης ναρκωτικών	21
2. Κατηγορίες χρηστών και διαφοροποιημένη ποινική αντίδραση.	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	24
ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ.....	24
I. Ναρκωτικά και παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος	24
II. Οι πολιτικές της Ε.Ε.	25
A. Η Στρατηγική της Ε.Ε. για τα ναρκωτικά (2013-2020).....	26
1. Μείωση της ζήτησης: Παγκόσμιες, ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές	27
2. Μείωση της προσφοράς: Παγκόσμιες, ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές	27
3. Μείωση της βλάβης: Μια νέα τάση.....	28
3.1. Μείωση της βλάβης και ναρκωτικά	29
III. Παγκόσμιες εναλλακτικές πολιτικές.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ο ΧΩΡΟΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ ΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ	32
I. Μητρόπολη, αστικός και αγροτικός χώρος και ο άνθρωπος της μεγάλης πόλης.....	32
A. Ο πολιτισμός της κατανάλωσης και η Μητρόπολη	34
II. Το έγκλημα στα μεγάλα αστικά κέντρα	34
A. Η πόλη και οι 'φυλές' του δρόμου.....	35
B. Κοινωνική γεωγραφία του αστικού χώρου και εγκληματικότητα: Αθήνα	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΑΔΟΣΗΣ ΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ	42
I. Το σύστημα προσφοράς ναρκωτικών	42
A. Κοινωνική οργάνωση του συστήματος παραγωγής (κοκαΐνης)	42
B. Αγορά ναρκωτικών	43
II. Κοινωνική διαστρωμάτωση, ναρκωτικά βία και έγκλημα	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΟΙ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΙ.....	47
I. Η εμπλοκή με τα ναρκωτικά	47
A. Οι γενικότερες συνθήκες	47
B. Η εμπλοκή με τα ναρκωτικά	49
1. Η έκταση των εξαρτήσεων : Οι γνωστοί εξαρτημένοι χρήστες.....	50
2. Διαθεσιμότητα και σημαντικοί άλλοι.....	51
Γ. Αλληλεπίδραση και συστηματική χρήση: Οι κατάλληλες συναναστροφές.....	53
Δ. Η ζωή ως εξαρτημένος χρήστης: Μια «άλλη» κοινωνική ταυτότητα.....	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΟΡΑ	59
I. Εξάρτηση και λιανική αγορά ναρκωτικών στην Ελλάδα	59
A. Το σύστημα προσφοράς ναρκωτικών (λιανική αγορά)	59
1. Τοπική διάρθρωση της προσφοράς στο επίπεδο της λιανικής	60
1.1. Ανοικτές πιάτσες - Ομόνοια	60
1.2. Κλειστές πιάτσες: Κέντρα διασκέδασης	62
B. Η θέση και οι ρόλοι του εξαρτημένου χρήστη στο σύστημα αγοράς ναρκωτικών... 63	
Γ. Περιβάλλουσα την εξάρτηση εγκληματικότητα: Ποιοτικές και χωρικές παράμετροι 64	
Δ. Θυματοποίηση.	65
ΜΕΡΟΣ Β	68

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ, ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗ ΚΑΙ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Η ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ : ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ, ΑΡΧΕΣ & ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ	68
I. Η νομιμοποίηση της Αστυνομίας	68
II. Αρχές που διέπουν τη δράση της αστυνομίας	69
III. Ανθρώπινα Δικαιώματα	71
Α. Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και η Αστυνομία (άρθρα 2 και 3 ΕΣΔΑ)	72
IV. Η Ελληνική Αστυνομία και αστυνόμευση εν συντομία	76
V. Βασικά πρότυπα και πρακτικές αστυνόμευσης	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΣ.....	79
I. Επαγγελματική διαμόρφωση και εργασιακή νοοτροπία	80
1. Διαστάσεις της επαγγελματικής νοοτροπίας	81
II. Η επαγγελματική εξουθένωση	85
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗ	90
I. Επίσημη καταγραφή: Περιπολία και κράτηση σε Αστυνομικό Τμήμα (Α.Τ.).....	90
II. Προβλήματα στο δρόμο: Ευρήματα από την έρευνα των εκπαιδευθέντων αστυνομικών	91
III. Τυπικές και άτυπες διαστάσεις της καθημερινής αστυνόμευσης	92
Α. Ένταξη στο εργασιακό περιβάλλον	92
1. Πρώτη μέρα στο δρόμο: Η πιάτσα	93
2. Φόβοι : Η επαφή με τους εξαρτημένους	94
3. Πρακτικές υποδείξεις για τη διαχείριση του φόβου	94
4. Μέτρα προφύλαξης υγειονομικού χαρακτήρα	97
Β. Αστυνόμευση εξαρτημένων και βία	99
Γ. Ιδιαιτερότητες της αστυνόμευσης των εξαρτημένων	104
III. Αστυνόμευση επικίνδυνων περιοχών : Πρακτικές υποδείξεις	105
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΗ ΕΥΧΕΡΕΙΑ	111
Α. Διακριτική ευχέρεια	112
Β. Υπόνοια και συμπεριφορά.....	114
Γ. ΕΣΔΑ: Το μέτρο εφαρμογής και ερμηνείας του νόμου.....	120
ΜΕΡΟΣ Γ'	122
ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗ ΚΑΙ ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΒΛΑΒΗΣ	122
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11. ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ, ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΒΛΑΒΗΣ & ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	122
I. Στρατηγικές μείωσης της βλάβης: Εμπλοκή του ποινικοκατασταλτικού συστήματος ..	122
Α. Βλάβες που συνδέονται κυρίως με τη λειτουργία της αστυνομίας.....	123
Β. Μείωση της βλάβης και μείωση της ζήτησης: Καλές πρακτικές.....	125
Γ. Μείωση της προσφοράς.....	127
1. Μείωση της προσφοράς στο επίπεδο της λιανικής αγοράς: Είναι η καταστολή αποτελεσματική;	127
1.1. Επιπτώσεις στην αγορά ναρκωτικών	128
1.2. Επιπτώσεις στη στάση των χρηστών απέναντι στα ναρκωτικά	128
1.3. Η στάση της αστυνομίας.....	129
2. Μείωση της προσφοράς: Αστυνομία ασφάλειας και η σημασία της πληροφορίας	129
2.1 Προτεραιότητα στη συλλογή και επεξεργασία της πληροφορίας.....	132
2.2 Η κατανόηση της λειτουργίας της αγοράς	133
2.2.1. Δείκτες αξιολόγησης των μεταβολών στην αγορά	135
II. Ένα ειδικό ζήτημα: Κράτηση και ανάκριση στην Αστυνομία, δικαιώματα και μείωση της βλάβης	137
Α. Δικαιώματα, κράτηση στη αστυνομία και ανάκριση.....	137
Β. Κράτηση και ανάκριση εξαρτημένων στην Αστυνομία.....	139
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12. ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΒΛΑΒΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ: ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	147
Α. Τα εμπλεκόμενα μέρη	147
1. Χρήστες, χρήση και συνέπειες : Είναι όλα το ίδιο;	147

2. Street work: Τί είναι και τί μπορεί να κάνει για την αστυνομία;	150
3. Η στάση της κοινότητας	152
4. Ο κώδικας δεοντολογίας του αστυνομικού: Ένα πρότυπο ήπιας αστυνόμευσης	155
B. Καλές πρακτικές πρόληψης και μείωσης της βλάβης σε έκτακτες συνθήκες	160
1. Πρόληψη και μείωση της βλάβης: Σύνδρομο υπερδοσολογίας- καλές πρακτικές ...	161
1.1. Ο ρόλος της Αστυνομίας στη μείωση των επιπτώσεων της υπερδοσολογίας .	161
1.2. Ενδείξεις υπερδοσολογίας/πρώτες βοήθειες.....	164
2. Στερητικό σύνδρομο και μείωση της βλάβης	165
2.1. Στερητικό σύνδρομο (από ηρωίνη καθώς και όλα τα οπιοειδή και τα υποκατάστατά τους, όπως μεθαδόνη, βουπρενορφίνη, κωδεΐνη κ.α.)	165
2.2. Στερητικό σύνδρομο από βενζοδιαζεπίνες (BZΔ)	166
ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΕ	169
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ	169
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	172
ΣΧΟΛΙΑ - ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΣΔΑ	179
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	180
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1	1
Βασικές Έννοιες: Κοινωνική Λειτουργία των Νόμων. Νομικό Έγκλημα, Κοινωνικός Έλεγχος, Αποκλίνουσα Συμπεριφορά, Υποπολιτισμοί – Στερεότυπα	1
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2	7
A. Οργανισμός Κατά των Ναρκωτικών (Ο.ΚΑ.ΝΑ.)	7
B. ΚΕΘΕΑ	19
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3	23
Ιστορία των νόμων για τα ναρκωτικά στην Ελλάδα	23
Σύντομη ιστορία της ποινικής αντίδρασης στα ναρκωτικά στην Ελλάδα	23
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 ^A	25
Κώδικας Νόμων για τα Ναρκωτικά (Κ.Ν.Ν.) Νόμος 3459/06.....	25
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 ^B	45
Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις Νόμος 4139/13.	45
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4.	76
«ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ» Ψυχοδραστικών ουσιών.	76
1. ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ : ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ – ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ.....	77
I. Ποιες είναι οι ναρκωτικές (ψυχότροπες / ψυχοδραστικές) ουσίες.	77
A. Φυτικά Ναρκωτικά.....	77
1. Φυτό: Κάνναβης-Ψυχότροπη Ουσία: Χασίς	77
2. Φυτό Μύκων η υπνοφόρος-Ψυχότροπη ουσία : Το όπιο, μορφίνη, ηρωίνη	82
3. Φυτό : Κόκα. Ψυχότροπη ουσία: Κοκαΐνη	83
4. Φυτό : Κατ (Αραβικό Τσάι ή τσάι Αβυσσηνίας)	87
B. Ημισυνθετικά: LSD.....	87
Γ. Συνθετικά Ναρκωτικά.....	87
1. Αμφεταμίνες	88
2. Μεθαμφεταμίνες.....	90
3. Τα νέα ναρκωτικά (επιλογή)	92
2. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ, ΧΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΗ.....	93
Φυτικές ψυχότροπες ουσίες	93
Χασίς και μαριχουάνα.....	93
Ηρωίνη.....	93
Κοκαΐνη.....	93
Κρακ	95
Κατ (Αραβικό Τσάι ή τσάι Αβησσυνίας).....	95
Ημισυνθετικά.....	96

LSD.....	96
Συνθετικά ναρκωτικά - πρότυπα συμπεριφοράς	96
Αμφεταμίνες-Μεθαμφεταμίνες	96
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.	100
Το Έγκλημα της Διακίνησης.....	100
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6	103
Παγκοσμιοποίηση	103
Ναρκωτικά και παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος	103
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7	107
Πολιτικές της Ε.Ε. για τα ναρκωτικά.....	107
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7 ^Α	115
Η βλάβη ως υπερέχον πρόβλημα	115
1. Η έννοια της βλάβης.....	115
2. Βλάβη και κοινωνική βλάβη.	115
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8	117
Χαρακτηριστικά της ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα.....	117
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9	119
Γεωμετρίες του εγκλήματος	119
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10.....	122
Οι φυλές του δρόμου	122
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10 ^Α	125
Συνήγορος του πολίτη. Ιστορικό κέντρο.....	125
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10 ^Β	142
Χάρτες Αθήνας.....	142
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 11.....	144
Παραγωγή ναρκωτικών και ανισότητες	144
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 12.....	150
Η Χονδρική αγορά κοκαΐνης. Ανατιμήσεις από την παραγωγή έως τη μεταφορά στις περιοχές κατανάλωσης	150
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 13.....	151
Διανομή κερδών χονδρικής	151
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 14.....	152
Η αξία των ναρκωτικών	152
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 15.....	153
Εμπλοκή με τα ναρκωτικά	153
Οι απόψεις των αστυνομικών που εκπαιδεύτηκαν στο πρόγραμμα (Α' κύκλος).....	153
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 16.....	157
Ναρκωτικά : Αγορά - έκταση - τάσεις στην Ε.Ε.....	157
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 17	157
Συνήθειες χρηστών: Η η επαφή και η σχέση με την ουσία.....	157
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 18.....	159
Ανοχή του κοινωνικού περιγύρου	159
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 19.....	160
Οι Περιθωριοποιημένοι.....	160
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 19 ^Α	162
Μαθαίνοντας	162
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 20.....	164
Τυπικός κοινωνικός έλεγχος και αστυνομία	164
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21.....	166
ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.....	166
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21 ^{Β-1}	169
«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Ανθρώπινα δικαιώματα.	169

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21 ^{B-2}	184
Α. Ο.Η.Ε. και Οικουμενική διακήρυξη των δικαιωμάτων του Ανθρώπου	184
Β. Συμβούλιο της Ευρώπης, Ε.Σ.Δ.Α. ΕΔΑΔ	184
Γ. Ο Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ε.Ε	185
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21 ^Γ	186
ΕΣΔΑ ΚΑΙ Χ.Θ.Δ.Ε.Ε.	186
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21 ^Δ	189
Οικουμενική διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα	189
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 22	195
Κοινοτική αστυνόμευση	195
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 23	198
Η αστυνόμευση ανάλογα με το πρόβλημα	198
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 24	200
Η αστυνόμευση με βάση την επεξεργασμένη πληροφορία	200
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 25	202
Η αστυνόμευση των εγκληματολογικά βεβαρημένων μικρο-περιοχών	202
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 26	204
Αστυνόμευση για την «αποκατάσταση της ποιότητας ζωής» : Μηδενική ανοχή	204
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 27	207
Ο άτυπος «κώδικας των αστυνομικών»	207
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 28	209
Ιδιαίτερη και άτυπη εκπαίδευση στην Ελληνική Αστυνομία	209
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 29	212
Προβλήματα κατά την αστυνόμευση των εξαρτημένων. Η άποψη των υπηρεσιών της ΕΛ.ΑΣ.	212
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 30	215
Τα προβλήματα βάρδιας : Η άποψη των αστυνομικών που εκπαιδεύτηκαν στον Ο.ΚΑ.ΝΑ.	215
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 31	219
Αστυνομικοί : Συναισθήματα κατά την πρώτη επαφή με τους εξαρτημένους	219
Διαταραχή μετατραυματικού στρες	222
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 33	224
Απόψεις των αστυνομικών : Ιδιαιτερότητες των εξαρτημένων ως αστυνομευόμενου πληθυσμού	224
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 34	228
Απόψεις των αστυνομικών σχετικά με τη συμβολή της αστυνομίας στην πρόληψη της διάδοσης των ναρκωτικών με ήπια μέσα	228
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 35	229
ΕΛ.ΑΣ. Ανθρώπινα δικαιώματα. Διαταγή 2005	229

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όταν αναφερόμαστε στο «πρόβλημα των ναρκωτικών», αναφερόμαστε ουσιαστικά σε μια ιστορία εκατομμυρίων ανθρώπων που «έχασαν» τους φίλους τους, «χάθηκαν» οι ίδιοι, αρρώστησαν, διώχθηκαν, φυλακίστηκαν, πέθαναν ή αυτοκτόνησαν, ξεκληρίστηκαν οικονομικά ή πλούτισαν, ενεπλάκησαν με το έγκλημα είτε ως χρήστες είτε ως παραγωγοί και διακινητές του πιο απαγορευμένου προϊόντος στον κόσμο. Τα ναρκωτικά δεν είναι μόνο ένα πρόβλημα που μας αγγίζει όλους. Τα ναρκωτικά είναι ένα πρόβλημα που συνδέεται με πολλές διαστάσεις της ανθρώπινης συμπεριφοράς, τις παραδόσεις τη δημόσια και ατομική υγεία, την ασφάλεια και γενικότερα με την κοινωνική ζωή, την οικονομία και τις δημόσιες πολιτικές.

Η ίδια η χρήση του όρου «ναρκωτικά» αμφισβητείται από μεγάλο μέρος της επιστημονικής κοινότητας και των επαγγελματιών. Αντί του όρου «ναρκωτικά», οι όροι «ψυχοδραστικές ουσίες» ή «εξαρτήσεις» έχουν επικρατήσει εδώ και χρόνια ως περισσότερο κατάλληλοι και ακριβείς, κυρίως σε ό τι αφορά την επίδραση που έχουν ορισμένες ουσίες στην ανθρώπινη συμπεριφορά και υγεία. Ωστόσο, στο παρόν εγχειρίδιο αναφερόμαστε στο «πρόβλημα των ναρκωτικών» προκειμένου όχι μόνο μόνονα αναπτυχθούν και να εξηγηθούν οι επιδράσεις των ψυχοδραστικών ουσιών στη συμπεριφορά και στην υγεία, αλλά και να αναλυθούν καλές πρακτικές, πολιτικές και τάσεις που ακολουθεί ή οφείλει να ακολουθεί η αστυνομία κατά την αστυνόμευση των εξαρτημένων. Συνεπώς, αναγκαστικά εμπλέκονται και άλλες πτυχές του φαινομένου που αφορούν ειδικά την αστυνομία, το σύστημα παραγωγής και προσφοράς ναρκωτικών κ.λ.π. Για το λόγο αυτό, επιλέξαμε να υιοθετήσουμε «συμβατικά» τον όρο «ναρκωτικά» όταν αναφερόμαστε γενικά στο φαινόμενο της προσφοράς και της ζήτησης αλλά και του ελέγχου τους από την αστυνομία. Ο όρος «ψυχοδραστικές ουσίες» διατηρείται όταν αναφερόμαστε ειδικά στο φαινόμενο των εξαρτήσεων και των επιπλοκών τους.

Ενώ λοιπόν το ζήτημα των ναρκωτικών έχει πλήθος όψεων, όπως εύκολα καταλαβαίνει κάποιος από τα προηγούμενα, οι τομείς εκείνοι που αφορούν την υγεία και την ασφάλεια προέχουν διεθνώς. Εάν σε ό τι αφορά την υγεία τα πράγματα είναι σχετικά πιο ξεκάθαρα, στο ζήτημα της ασφάλειας και της αντεγκληματικής πολιτικής δεν είναι εύκολο να αναπτυχθούν πολλές εναλλακτικές λύσεις, καθώς η αστυνομία έχει πολύ συγκεκριμένες αρμοδιότητες, ανάμεσα στις οποίες έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη δίωξη και στην καταστολή. Ωστόσο, είναι διεθνώς γνωστό, ότι η αστυνόμευση είναι μια πολυδιάστατη λειτουργία που περιλαμβάνει δράσεις ειρήνευσης στις σχέσεις μεταξύ πολιτών, δράσεις

μεσολάβησης στη σχέση μεταξύ κράτους-πολίτη καθώς και δράσεις προστασίας με ήπια μέσα (χωρίς δηλαδή καταναγκασμό), ιδιαίτερα όταν πρόκειται για ορισμένες ευάλωτες ομάδες πληθυσμού μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και οι εξαρτημένοι. Αν και οι έρευνες και η σχετική βιβλιογραφία σπανίζουν διεθνώς όταν πρόκειται για την στοχευμένη αστυνόμευση των εξαρτημένων με ήπια μέσα (ή ήπια αστυνόμευση), τα τελευταία χρόνια αυτή η τάση έχει αρχίσει να αποκτά έδαφος υπό την επίδραση νέων πολιτικών αντιμετώπισης του ζητήματος των εξαρτήσεων.

Ο Ο.ΚΑ.ΝΑ. λαμβάνοντας υπόψη τόσο τα προβλήματα που ανακύπτουν στο ζήτημα αυτό όσο και τη σημασία που έχει η εκπαίδευση των αστυνομικών σε ζητήματα εξαρτήσεων, έλαβε την πρωτοβουλία να αναπτύξει μία σειρά εκπαιδευτικών δράσεων ευαισθητοποίησης σε θέματα εξαρτήσεων ειδικά για αστυνομικούς. Οι συγκεκριμένες εκπαιδευτικές δράσεις είχαν ως στόχους: α) την ευαισθητοποίηση των αστυνομικών που κυρίως συμμετέχουν σε αστυνόμευση στο δρόμο μέσω της παροχής γνώσεων και καλών πρακτικών, με στόχο την κατά το δυνατόν μείωση των ζητημάτων που ανακύπτουν στη σχέση εξαρτημένων-αστυνομίας, β) την ενημέρωση των αστυνομικών σχετικά με τις νέες τάσεις και πολιτικές στο ζήτημα των εξαρτήσεων και γ) την απόκτηση βασικών γνώσεων αυτοπροστασίας. Με το σκεπτικό αυτό, η οπτική από την οποία προσεγγίζεται η σχέση αστυνομίας και ναρκωτικών και ειδικότερα η σχέση αστυνομίας και εξαρτημένων, όπως αναλύεται στο παρόν εγχειρίδιο, είναι εκείνη που αναδεικνύει το μεσολαβητικό και ειρηνοποιό ρόλο της αστυνομίας στο θέμα. Πρόκειται για μια διάσταση της αστυνόμευσης η οποία, τουλάχιστον στην Ελλάδα, αναπτύσσεται σπάνια ή άτυπα και δεν έχει αξιοποιηθεί συστηματικά έως τώρα. Γι αυτό και έχει σημασία να αναφερθούν εισαγωγικά ορισμένα στοιχεία που θα είναι χρήσιμα στον αναγνώστη του παρόντος εγχειριδίου.

Ειδικότερα, στις παρούσες συνθήκες τόσο στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς, τρεις είναι οι βασικοί παράγοντες που μπορούν να συντελέσουν στην ανάπτυξη του μεσολαβητικού ρόλου της αστυνομίας ειδικά στο ζήτημα της αστυνόμευσης των εξαρτημένων και αφορούν: α) την ανάπτυξη της ήπιας αστυνόμευσης, β) τον συγκερασμό της με τις πολιτικές μείωσης της βλάβης στον τομέα των εξαρτήσεων που ακολουθούνται από τους φορείς υγείας και γ) τη συνεχή μελέτη και εκτίμηση των επιπτώσεων που έχει η παγκοσμιοποιημένη διάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών τόσο στο επίπεδο της προσφοράς όσο και της ζήτησης.

Αναλυτικότερα:

α) Από τους τρεις αυτούς παράγοντες, ο όρος «ήπια αστυνόμευση» φαίνεται να είναι ο πλέον νεφελώδης. Αν και γενικά πρόκειται για αυτό που υποδηλώνει ο όρος, δηλαδή αστυνόμευση χωρίς την επιστράτευση κατασταλτικών μέσων, το ζήτημα δεν είναι τόσο απλό και γι' αυτό σπεύδουμε να διευκρινίσουμε εξ αρχής το νόημα που του αποδίδουμε: Η «ήπια αστυνόμευση» αποτελεί μέρος διαφόρων προτύπων αστυνόμευσης (κυρίως όμως του κοινοτικού, βλ. επομ.). Δεν

παραπέμπει, ωστόσο, στην «αποχή» της αστυνομίας από την επιβολή καταναγκαστικών μέτρων, καθώς η επιβολή τέτοιων μέτρων συνιστά θεμελιώδη λειτουργία της αστυνομίας. Άλλωστε, όπως θα δούμε στα επόμενα κεφάλαια, η πολιτική της μείωσης της βλάβης (που αποτελεί και επίσημη πολιτική των φορέων απεξάρτησης και θεραπείας), όσον αφορά τον τομέα της αστυνομίας, καθόλου δεν αποτάσσει τον κατασταλτικό χαρακτήρα της αστυνόμευσης, μάλλον το αντίθετο. Λαμβάνοντας υπόψη την ελληνική πραγματικότητα και το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της Ελληνικής Αστυνομίας, η ήπια αστυνόμευση καθιστά αναγκαία την ανάπτυξη της αστυνομικής λειτουργίας μέσα από ένα πλαίσιο αρχών. Δεν πρόκειται για καινοτόμες αρχές. Αντίθετα, πρόκειται για αρχές που είναι νομοθετημένες και διάσπαρτες σε διάφορα κείμενα νόμων και Προεδρικών Διαταγμάτων (Π.Δ.) που ισχύουν, αλλά κυρίως για αρχές που αποτυπώνονται συστηματικά στον «Κώδικα Δεοντολογίας του Αστυνομικού» (Π.Δ. 254/2004, βλ. σχετ. κεφ. 7).

Συγκεκριμένα, πρόκειται για τις αρχές που αξιώνουν ότι: α) ο αστυνομικός είναι αρωγός και υπηρέτης των αναγκών ασφάλειας καθώς και προστάτης της διασφάλισης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για όλους τους ανθρώπους που βρίσκονται στην Επικράτεια, β) η εφαρμογή του νόμου υλοποιείται με βάση τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν το έργο της αστυνομίας και ειδικότερα βάσει των αρχών της νομιμότητας και της αναλογικότητας καθώς και όσων απορρέουν από αυτές, με ισχύ τόσο για τις σχέσεις αστυνομίας-πολιτών όσο και για το εσωτερικό της αστυνομίας, γ) η κινητοποίηση και ευαισθητοποίηση των αστυνομικών για τα κοινωνικά προβλήματα καθώς και η ειρηνοποιός διάσταση του έργου τους συνιστούν βασικές προτεραιότητες της αστυνομίας, ειδικά υπό τις παρούσες συνθήκες που χαρακτηρίζονται από το το βάρος των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης, και δ) ο εφοδιασμός των ίδιων των αστυνομικών καθώς και των αστυνομικών υπηρεσιών με κατάλληλες γνώσεις και υποδομές αντίστοιχα, κρίνεται απολύτως αναγκαίος ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στα σύγχρονα ζητήματα που προκύπτουν και συνδέουν τη φτώχεια και την κοινωνική περιθωριοποίηση με το έγκλημα και τις εξαρτήσεις, συνιστώντας ουσιαστικά το γενικό πλαίσιο ανάπτυξης της ήπιας αστυνόμευσης.

β) Σε ό,τι αφορά τη μείωση της βλάβης που αποτελεί τη σύγχρονη και επίσημη πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) στον τομέα των εξαρτήσεων, θα πρέπει εξ αρχής να τονίσουμε ότι η πολιτική αυτή, μεταξύ άλλων, αφορά και τη δυνατότητα της αστυνομίας να αποτελεί έναν ενδιάμεσο κρίκο για την προώθηση των εξαρτημένων στις υπηρεσίες υγείας προκειμένου να διασφαλισθεί η προστασία της υγείας των ίδιων αλλά και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου, καθώς και για την αντιμετώπισή τους με όρους που δεν προσκρούουν στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ταυτόχρονα όμως, η μείωση της βλάβης αφορά και τη μετατόπιση του κέντρου βάρους της αστυνομικής δράσης από τη ζήτηση στην προσφορά ναρκωτικών. Από αυτή την άποψη, ιδιαίτερη σημασία έχει να αποτελεί στόχο της αστυνομίας η κατανόηση της λειτουργίας της (λιανικής)

αγοράς και της ανάπτυξης του συστήματος προσφοράς ναρκωτικών (βλ. αναλυτικά επομ.).

γ) Τέλος, σε ό,τι αφορά την *παγκοσμιοποίηση*, είναι σαφές ότι πρόκειται για ένα φαινόμενο που έχει αλλάξει το χάρτη του εγκλήματος, όχι μόνο του σοβαρού αλλά και των χαμηλής απαξίας εγκλημάτων. Η παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος ουσιαστικά παραπέμπει σε εκείνη τη διαδικασία κατά την οποία η ανάπτυξη και η διασύνδεση της παρανομίας σε παγκόσμιο επίπεδο με τη βοήθεια της τεχνολογίας έχει καταστήσει απολύτως δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας, αλλάζοντας και τη μορφή και τις προεκτάσεις του εγκλήματος. Κυρίως όμως αυτό που χαρακτηρίζει την παγκοσμιοποίηση είναι η ταχύτητα και η ρευστότητα. Τα ναρκωτικά αποτελούν προνομιακό πεδίο στο οποίο επιδρά η παγκοσμιοποίηση, όχι μόνο στο επίπεδο της μεγάλης εμπορίας αλλά και στο επίπεδο του εφοδιασμού της λιανικής αγοράς ναρκωτικών με μία τεράστια ποικιλία συνεχώς μεταβαλλόμενων ψυχοδραστικών ουσιών, γεγονός που έχει συμβάλλει κατά πολύ και στη διαμόρφωση των νοοτροπιών και των προτιμήσεων των χρηστών. Για τους λόγους αυτούς, ο μεσολαβητικός ρόλος της αστυνομίας έχει ιδιαίτερη σημασία σήμερα καθώς η αστυνομία είναι ένας φορέας που βρίσκεται σε άμεση και συνεχή επαφή με τους εξαρτημένους στο δρόμο. Έτσι η αστυνομία μπορεί να συμβάλλει και στην πρόληψη της διάδοσης των εξαρτήσεων και στον άμεσο εντοπισμό και στην επίγνωση των μεταβολών που επέρχονται στην αγορά, γεγονός που είναι εξαιρετικά σημαντικό για την επίσημη αντίδραση απέναντι σε αυτές τις μεταβολές.

Η σύγκλιση επομένως και ο συσχετισμός των τριών αυτών παραγόντων που μόλις αναλύθηκαν, αποτελούν θεμελιώδεις προϋποθέσεις για την εφαρμογή πολιτικών που υπερβαίνουν την καταστολή των εξαρτημένων και εντάσσονται στο πεδίο της μείωσης της βλάβης.

Πώς ακριβώς όμως εμπλέκεται η αστυνομία πρακτικά με το πρόβλημα των ναρκωτικών; Το πρόβλημα των ναρκωτικών εκτός από σοβαρό κοινωνικό ζήτημα έχει δύο όψεις που αφορούν ειδικά την αστυνομία: η πρώτη αναφέρεται στους χρήστες και στους *εξαρτημένους*, που η συμπεριφορά της χρήσης και στη συνέχεια η εξάρτησή τους, τους οδηγεί, όπως θα δούμε, στην υπέρβαση και παραβίαση κανόνων καθώς και σε μια σειρά από επιπλοκές σχετικά με την υγεία τους. Η δεύτερη, *αφορά τη δράση των οργανωμένων σε μικρό ή μεγάλο βαθμό ομάδων* που συνδέονται με την παραγωγή, παρασκευή, διακίνηση και γενικά το παράνομο εμπόριο των ναρκωτικών. Διαμορφώνονται δηλαδή δύο κατηγορίες προβλημάτων, *η ζήτηση ναρκωτικών και η προσφορά*, που αποτελούν τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος και ενδιαφέρουν και οι δύο την αστυνομία καθώς συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με το έγκλημα, την αποκλίνουσα συμπεριφορά και με μια σειρά από κοινωνικά προβλήματα (κοινωνικός αποκλεισμός, περιθωριοποίηση, υγεία κλπ, βλ. αναλυτικά σε παραρτήματα και επόμενα κεφάλαια), η διευθέτηση των οποίων απαιτεί ευρεία συνεργασία φορέων και θεσμών. Εκτός όμως από αυτό

το γενικό πλαίσιο που καθορίζει τις πολιτικές αστυνόμευσης, η δράση της αστυνομίας θεμελιώνεται σε ένα συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο.

Πρακτικά, η εμπλοκή της αστυνομίας στο πρόβλημα των ναρκωτικών προκύπτει κατ' αρχήν από το νόμο, δηλαδή, από μια βασική απαγόρευση: εκείνη της χρήσης και διακίνησης ναρκωτικών (βλ. κεφ. 1). Από την άποψη αυτή, αποτελεί κρίσιμο ζήτημα το γεγονός ότι με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο η χρήση ψυχοδραστικών ουσιών και οι διαδικασίες ανεύρεσης της ουσίας εντάσσουν αυτόματα το χρήστη στο πεδίο αρμοδιότητας της αστυνομίας. Με αυτόν τον τρόπο, η δημόσια ασφάλεια και η δημόσια τάξη φαίνεται να εμπλέκονται με πολιτικές υγείας καθώς από κοινού σπεύδουν να αντιμετωπίσουν, *αν και σε διαφορετικό επίπεδο, τις συνέπειες της εξάρτησης*. Έτσι αναδεικνύεται η σχέση του εγκλήματος (εγκληματικής συμπεριφοράς) με τα ναρκωτικά.

Τι είναι έγκλημα; Επειδή, η έννοια του εγκλήματος δεν είναι τόσο αυτονόητη όσο φαίνεται, είναι σκόπιμο, πριν από κάθε άλλη ανάπτυξη, να διασαφηνίσουμε ότι η έννοια του εγκλήματος από νομική άποψη είναι σχετική: μια πράξη θεωρείται έγκλημα από τον νόμο (νομικό έγκλημα) σε συνάρτηση με το χρόνο (συγκυρία), τις συνθήκες και τις σχέσεις εξουσίας που επιδρούν.

Ωστόσο, πέρα από το νόμο, μια σειρά από παράγοντες καθορίζουν τη στάση της Πολιτείας και των λειτουργών της, αλλά και της κοινωνίας γενικά, απέναντι σε συγκεκριμένες στάσεις και συμπεριφορές, ιδίως απέναντι στα ναρκωτικά και στους εξαρτημένους. Έννοιες όπως «πραγματικό έγκλημα» (πράξη που παραβιάζει θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου), «αποκλίνουσα συμπεριφορά» (πράξη που παραβαίνει κοινωνικούς κανόνες, αλλά όχι νομικούς απαραίτητα), *στερεότυπα* (κοινωνικά προκατασκευασμένες αντιλήψεις για τον «Άλλο») και *υποπολιτισμός ή υποκουλούρα* (που υποδηλώνει ένα επιμέρους σύστημα αξιών και κανόνων που διέπει τη ζωή μιας ομάδας), **[\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1\]](#)** υποδηλώνουν ακριβώς αυτές τις κοινωνικές αντιδράσεις απέναντι στους εξαρτημένους και στα ναρκωτικά.

Οι όροι αυτοί δεν αποτελούν μόνο αφηρημένες θεωρητικές έννοιες. Ουσιαστικά «συμπυκνώνουν» και «τυποποιούν» ό τι συμβαίνει στην πραγματική ζωή και, με δυο λόγια, δίνουν ένα όνομα (και ένα νόημα) σε σύνθετα κοινωνικά φαινόμενα τα οποία συνδέονται με την έννοια και την ουσία του *κοινωνικού ελέγχου* **[\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1\]](#)**: δηλαδή μια διαδικασία αφομοίωσης, προσαρμογής και υπαγωγής σε κανόνες και κυρίαρχους τρόπους συμπεριφοράς, που σχετίζεται άμεσα με τις δημόσιες πολιτικές. Ο κοινωνικός έλεγχος μας υποδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσεται η επίσημη κοινωνική αντίδραση (η απάντηση των θεσμών και του ποινικοκατασταλτικού συστήματος) απέναντι στα ναρκωτικά αλλά και τις αντιδράσεις της κοινωνίας απέναντι σε κανόνες και απαγορεύσεις: εγκλήματα, απαγορεύσεις, παραβιάσεις του νόμου και των κοινωνικών κανόνων, στερεοτυπικοί στιγματισμοί καταστάσεων και ανθρώπων και κοινωνικές μεταβολές. Όλα τα προηγούμενα, αποτελούν μέρος της συνεχώς μεταβαλλόμενης

καθημερινότητας των αστυνομικών αλλά και των χρηστών και καθορίζουν τη σχέση νομιμότητας και παρανομίας. Για πολλά χρόνια, η δουλειά του αστυνομικού αποτελούσε ένα πρακτικό ζήτημα (όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά παντού). Οι αστυνομικοί μάθαιναν και μαθαίνουν ακόμα τη «δουλειά» στο δρόμο, μέσα από την εμπειρία, τους παλαιότερους συναδέλφους κλπ.. Σήμερα όμως, οι ανάγκες που προκύπτουν στο πλαίσιο των συνεχών και ραγδαίων κοινωνικών μεταβολών, δημιουργούν απαιτήσεις που η ικανοποίησή τους χρήζει μιας πιο εξειδικευμένης γνώσης και κατάρτισης, ειδικά όσον αφορά τους νεώτερους αστυνομικούς.

Στόχος του παρόντος εγχειριδίου είναι να αποτελέσει ένα εργαλείο γνώσης και επαγγελματικής ανταπόκρισης, κυρίως των αστυνομικών περιπολίας, σε ζητήματα που αφορούν τους εξαρτημένους. Να αποτελέσει, δηλαδή, ένα χρήσιμο εργαλείο βασικής γνώσης και ευαισθητοποίησης σε θέματα αστυνόμευσης των εξαρτημένων από την οπτική της ήπιας αστυνόμευσης, όπως την οριοθετήσαμε προηγουμένως, ώστε να μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να οδηγούνται σε περαιτέρω λύσεις των προβλημάτων που τίγονται με βάση τη δική τους εμπειρία αλλά και την εκάστοτε ειδική κατάσταση που καλούνται να αντιμετωπίσουν.

Στόχος των εγχειριδίων, ειδικά των εγχειριδίων που πραγματεύονται κοινωνικά φαινόμενα, είναι η εξοικείωση και κατανόηση, από πλευράς των εκπαιδευόμενων, των βασικών εννοιών και ποικίλων θεωρητικών προσεγγίσεων που αφορούν ένα ζήτημα καθώς και η ανάπτυξη των επιμέρους διαστάσεων του. Για αυτό και δεν αποτελούν τα συγκεκριμένα εγχειρίδια μονογραφίες ή πρωτότυπες δημοσιεύσεις συνολικά. Συνεπώς, ένα εγχειρίδιο για την αστυνόμευση των εξαρτημένων είναι προορισμένο να εφοδιάσει τους εκπαιδευόμενους με μια πολυεπίπεδη επιστημονική γνώση γενικότερα για τις εξαρτήσεις και τις συνθήκες εξάρτησης. Επίσης, στοιχεύει συνήθως α) στην ανάπτυξη της κριτικής προσέγγισης ενός κοινωνικού φαινομένου όπως αυτό της εξάρτησης (να υπερβούν δηλαδή οι εκπαιδευόμενοι τη διάσταση άσπρο – μαύρο στις θεωρήσεις τους, όπως και την επίδραση των ΜΜΕ), β) στην οριοθέτηση των δυνατοτήτων διαμόρφωσης πολιτικών και παρεμβάσεων και γ) στην ανάπτυξη δεξιοτήτων στους εκπαιδευόμενους, ώστε να μπορούν να λύνουν μόνοι τους προβλήματα, να θέτουν νέα ζητήματα και να προσεγγίζουν τα κοινωνικά φαινόμενα, όπως αυτό των ναρκωτικών και των εξαρτήσεων, «κοινωνικά», δηλαδή ανθρωποκεντρικά και όχι τεχνοκρατικά. Ένα εγχειρίδιο διαφέρει από έναν «πρακτικό οδηγό» ακριβώς για όσα προαναφέρθηκαν: ο πρακτικός οδηγός παρέχει προκατασκευασμένες λύσεις και οδηγίες για πολύ συγκεκριμένα θέματα έξω από τις κοινωνικές συνθήκες που τα διαμορφώνουν.

Η ύλη που ακολουθεί **εστιάζει σε αυτό που ο αστυνομικός συναντά ή μπορεί να συναντήσει κατά τη συνήθη αστυνόμευση των εξαρτημένων (με έμφαση στην αστυνόμευση στο δρόμο και στις επιπτώσεις της εξάρτησης). Έτσι, θα πρέπει να είναι σαφές στον αναγνώστη ότι το εγχειρίδιο αυτό δεν επιχειρεί να δώσει απαντήσεις σχετικά με το γιατί κάποιος ατομικά καταφεύγει στα ναρκωτικά, ούτε να αναπτύξει ένα σκεπτικό σχετικά με τους**

ενδεδειγμένους τρόπους θεραπείας και απεξάρτησης (καθώς αυτοί ρυθμίζονται από το νόμο). Κυρίως, ενδιαφέρεται να γίνουν κατανοητά αφενός οι συνθήκες μέσα στις οποίες κάποιος κοινωνικοποιείται στα ναρκωτικά και αφετέρου οι όροι υπό τους οποίους διαμορφώνονται αυτές οι συνθήκες, επειδή σε αυτές μπορεί να παρέμβει μεταξύ άλλων και η αστυνομία. Επομένως, δεν αφορά αυτό το εγχειρίδιο την ανάλυση των ειδικότερων μεθόδων που ακολουθούν οι φορείς πρόληψης και θεραπείας, όπως ο Ο.ΚΑ.ΝΑ., προκειμένου να επιτύχουν την απεξάρτηση (αν και περιγράφονται αυτές οι πολιτικές, βλ. επομ.). Η ύλη του παρόντος εγχειριδίου είναι διαρθρωμένη κατά τρόπο ώστε ώστε ο αναγνώστης να μεταβαίνει από το γενικό στο ειδικό και περαιτέρω στο ειδικότερο. Με δεδομένη την πολυπλοκότητα του θέματος και τη συνεχή «διαπλοκή» των ζητημάτων ασφάλειας με τα ζητήματα υγείας των εξαρτημένων, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης ύλης είναι απαραίτητο ο εκπαιδευόμενος να αποκτά πρώτα τη γενική ιδέα των προβλημάτων που εμπλέκονται με κάθε ζήτημα και να λαμβάνει τις σχετικές βασικές γνώσεις επί των θεμάτων αυτών, και στη συνέχεια να προσεγγίζει τα ειδικότερα θέματα, τα επιμέρους προβλήματα που ανακύπτουν και τις πρακτικές που υποδεικνύονται κατά περίπτωση.

Ειδικότερα η ύλη που ακολουθεί διαρθρώνεται σε τρία μέρη:

Το πρώτο μέρος: α) προσεγγίζει γενικά το πρόβλημα των ναρκωτικών και αναλύει τις βασικές πολιτικές που ακολουθούνται για την αντιμετώπιση των ναρκωτικών στην Ελλάδα και διεθνώς, β) εξετάζει τους γενικότερους παράγοντες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο που διαμορφώνουν το πρόβλημα των ναρκωτικών, γ) περιγράφει συνοπτικά το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο είναι υποχρεωμένος να δρα ο αστυνομικός και δ) αναλύει ζητήματα που σχετίζονται με την πορεία προς την εξάρτηση, τις ιδιαιτερότητες του κοινωνικού περιβάλλοντος στο Μητροπολιτικό χώρο με έμφαση στην Αθήνα, την κοινωνική οργάνωση του κόσμου της λιανικής αγοράς ναρκωτικών και τις επιπτώσεις αυτών των παραγόντων στη ζωή του εξαρτημένου και ε) ζητήματα περιβάλλουσας εγκληματικότητας και θυματοποίησης των εξαρτημένων.

Το δεύτερο μέρος εξετάζει συνοπτικά βασικές αρχές λειτουργίας και δράσης της αστυνομίας με άξονα τα ανθρώπινα δικαιώματα, τους όρους επαγγελματικής διαμόρφωσης των αστυνομικών, τα προβλήματα που ανακύπτουν κατά τη διαδικασία αυτή και τις συνέπειές τους, τα αποτελέσματα της ψυχολογικής πίεσης των αστυνομικών, τη διαδικασία και καλές πρακτικές ένταξής τους σε επικίνδυνες περιοχές με έντονα προβλήματα ναρκωτικών και καλές πρακτικές αυτοπροστασίας τους, τις ιδιαιτερότητες αστυνόμευσης των εξαρτημένων και ειδικότερα τα ζητήματα που άπτονται της διακριτικής ευχέρειας της αστυνομίας σε σχέση με τη νομιμότητα της δράσης της, βάσει και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ).

Το τρίτο μέρος εστιάζει αποκλειστικά στη μείωση της βλάβης και ειδικά στη μείωση της βλάβης από την πλευρά της αστυνομίας. Αναλύονται οι ρόλοι και οι

τρόποι με τους οποίους συμβάλλουν στη μείωση της βλάβης οι επαγγελματίες street workers, η στάση της κοινότητας, το πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορεί να κινηθεί η αστυνομία. Τέλος, εξετάζονται αναλυτικά οι αρχές του προτύπου της ήπιας αστυνόμευσης που μπορεί να συμβάλλει στη μείωση της βλάβης και οι δυνατότητες που έχει η αστυνομία να συνδράμει και να χειριστεί καταστάσεις υπερδοσολογίας και στερητικού συνδρόμου μέσα από ένα πλέγμα καλών πρακτικών που υποδεικνύονται στους εκπαιδευόμενους.

Ας σημειωθεί ότι ένα μέρος της ύλης προέκυψε και από τα πορίσματα της έρευνας που διεξήχθη με συμμετέχοντες τους εκπαιδευθέντες του Α' και Β' κύκλου επιμόρφωσης στο πλαίσιο του παρόντος προγράμματος σχετικά με τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες και τα προβλήματά τους. Έτσι, ένα μέρος της ύλης, ειδικά σε ό,τι αφορά τη μείωση της βλάβης, επεκτάθηκε πέρα από την αστυνομία τάξης και στην αστυνομία ασφάλειας, ενώ παράλληλα εμπλουτίστηκαν τα παραρτήματα με αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τις επιδράσεις των ψυχοδραστικών ουσιών.

Η ύλη του εγχειριδίου αναπτύσσεται σε μια διαδραστική λογική καθώς το παρόν εγχειρίδιο πρόκειται να αποτελέσει στην τελική του μορφή ένα dynamic book. Η διαδραστική-δυναμική ανάπτυξη του εγχειριδίου παρέχει τη δυνατότητα πολλαπλών προσεγγίσεων στην ύλη. Πρώτον, δίνεται η δυνατότητα να διαβάζεται η ύλη με τη σειρά με την οποία παρατίθεται και να γίνεται επομένως μια «σάρωση» του υλικού και των θεμάτων στα οποία αναφέρεται. Δεύτερον, κάθε ενδιαφερόμενος, ακόμα και εκείνος που είναι λιγότερο εξοικειωμένος με τις έννοιες και τα ζητήματα που πραγματεύεται το εγχειρίδιο, μπορεί να χρησιμοποιήσει τους συνδέσμους (λέξεις που είναι με διαφορετικό χρώμα και έντονη γραφή) για να εμβαθύνει σε επιμέρους ζητήματα ή να πληροφορηθεί σχετικά από τις διευθύνσεις ιστοσελίδων. Στην τελική εκδοχή του βιβλίου, θα αναδύεται ένα μενού που θα συνδέει το χρήστη με τους συνδέσμους και την κατάλληλη πληροφορία. Στην έντυπη και πρώτη ηλεκτρονική μορφή του εγχειριδίου αυτοί οι σύνδεσμοι παραπέμπουν σε επισυναπτόμενα παραρτήματα.

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ

Στην εποχή μας η κατανόηση βασικών διαδικασιών μέσα από τις οποίες καθορίζεται η θέση ενός ανθρώπου ή μιας κοινωνικής ομάδας μέσα στην κοινωνία, είναι εξαιρετικά κρίσιμη και τούτο επειδή τα πράγματα εξελίσσονται, όσο ποτέ πριν, σε αλληλεπίδραση με τους «άλλους». Συχνά κάθε ατομική ή συλλογική δράση, νόμιμη ή παράνομη, συνδέεται (επηρεάζεται ή επηρεάζει) άμεσα ή έμμεσα, σε μεγάλο ή μικρό βαθμό, με τις γενικότερες εξελίξεις, δηλαδή τις γεωπολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές που επιδρούν στη ζωή μας άμεσα. Συνδέεται επίσης και με θεσμικές αντιδράσεις που ρυθμίζουν αυτές τις μεταβολές. Το πρόβλημα των ναρκωτικών και των εξαρτήσεων δεν εξαιρείται από αυτή την επίδραση γενικότερων κοινωνικών παραγόντων, παρά το γεγονός ότι οι αιτίες της εξάρτησης σε ατομικό επίπεδο είναι πολύπλοκες. Πρόκειται για ένα κοινωνικό πολυπαραγοντικό πρόβλημα που είναι αντικείμενο διεπιστημονικού ενδιαφέροντος, αλλά και αντικείμενο πολυ-επίπεδων, διαφορετικών, κρατικών και δημόσιων πολιτικών. Από αυτή την άποψη, για να ασχοληθεί κάποιος με τον απαιτούμενο επαγγελματισμό και αποτελεσματικότητα με τα ναρκωτικά και την καθημερινότητά τους, ειδικά ως αστυνομικός, δεν αρκεί να εφαρμόζει απλά εντολές και το γράμμα του νόμου. Αντίθετα είναι σκόπιμο να μπορεί να εξηγεί και να συνεκτιμά τους παράγοντες που συμβάλλουν στη διαμόρφωσή της πραγματικότητας τόσο της ζήτησης όσο και της προσφοράς αλλά και στις μεταβολές τους, ώστε να λειτουργεί αποτελεσματικά και με δικαιοκρασία κατά την άσκηση κυρίως της διακριτικής του ευχέρειας και να οριοθετεί τη δράση του. Επομένως, ο αστυνομικός οφείλει να γνωρίζει και να αντιλαμβάνεται και τους γενικότερους παράγοντες που επιδρούν σε κάθε μεταβολή της προσφοράς και της ζήτησης (βλ. προηγ. και όσα αναφέρθηκαν στην Εισαγωγή).

Έτσι, οι λογικές απαντήσεις στα ερωτήματα και τα προβλήματα που η καθημερινότητα των ναρκωτικών και των εξαρτήσεων υποβάλλει, βρίσκονται πέραν της απτής πραγματικότητας που έχει ενώπιόν του ο αστυνομικός, καθώς συνδέονται με γενικότερες κοινωνικές συνθήκες. Η γνώση αυτών των παραγόντων συμβάλλει στην αξιόπιστη εκτίμηση της πραγματικότητας και στην καταλληλότερη ανάπτυξη της αστυνόμευσης. Είναι επομένως απρόσφορες οι αποσπασματικές οδηγίες που συρρικνώνουν το πρόβλημα σε περιπτωσιολογία. Αντίθετα, κάθε αστυνομικός οφείλει να έχει μία συνολική εποπτεία των διαστάσεων του προβλήματος. Αυτή ακριβώς είναι και η στόχευση των επομένων κεφαλαίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Διεθνώς, οι δημόσιες πολιτικές για τα ναρκωτικά αφορούν δύο κυρίως τομείς: α) την προστασία της υγείας του πληθυσμού με το ενδιαφέρον να εστιάζεται στην πρόληψη της διάδοσης της ζήτησης ναρκωτικών, στην εξω-ποινική υγειονομική μεταχείριση, στην προστασία των εξαρτημένων και φυσικά στη θεραπεία τους, και β) την προστασία της δημόσιας ασφάλειας και της δημόσιας τάξης, με τις πολιτικές να εντάσσονται στο πεδίο της αντεγκληματικής πολιτικής και να στοχεύουν και στον έλεγχο της ζήτησης και στη μείωση της προσφοράς των ναρκωτικών. Γίνεται επομένως φανερό, ότι η μείωση της ζήτησης είναι εκείνο το πεδίο στο οποίο συναντώνται οι πολιτικές υγείας με την αντεγκληματική πολιτική και, συνεπώς, ότι πρόκειται για ένα ζήτημα με διεπιστημονικό χαρακτήρα. Επιπλέον, δεν πρόκειται για δύο τελείως ανεξάρτητες μεταξύ τους πολιτικές καθώς οι γενικές στοχεύσεις τους είναι οι ίδιες, όπως συμβαίνει σήμερα στην περίπτωση της μείωσης της βλάβης, στην οποία θα αναφερθούμε αναλυτικά σε επόμενο κεφάλαιο. Επίσης, οι πολιτικές αυτές δεν διαμορφώνονται αυθαίρετα ούτε και αποκομμένα από τις συνέργειες των διεθνών φορέων και οργανισμών που σχεδιάζουν και διαμορφώνουν τις γενικές κατευθύνσεις για αυτές τις πολιτικές. Κατά συνέπεια, προκύπτουν άμεσα τρία ζητήματα προς εξέταση: α) η σύντομη επισκόπηση του διεπιστημονικού χαρακτήρα του προβλήματος των ναρκωτικών, β) η εξέταση των πολιτικών για την υγεία και τον ποινικό έλεγχο των ναρκωτικών και των εξαρτημένων που ακολουθούνται στην Ελλάδα και γ) η εξέταση των πολιτικών που ακολουθούνται διεθνώς για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Στόχος του παρόντος κεφαλαίου είναι να περιγραφούν συνοπτικά: α) η φύση του προβλήματος των ναρκωτικών όπως προσεγγίζεται από διάφορους επιστημονικούς κλάδους, ζήτημα το οποίο συναρτάται με τις πολιτικές που ακολουθούνται και β) οι βασικές πολιτικές για την αντιμετώπιση των ναρκωτικών στην Ελλάδα. Με αυτό τον τρόπο θα μπορεί να κατανοήσει κάποιος όχι μόνο τους λόγους για τους οποίους σε ένα τέτοιο ζήτημα εμπλέκονται περισσότεροι το ενός επιστημονικοί κλάδοι και φορείς, αλλά να κατανοήσει την συμπληρωματικότητα και την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ τους.

1. Η φύση του προβλήματος των ναρκωτικών: Κοινωνικό ή οργανικό ζήτημα;

Ο διεπιστημονικός χαρακτήρας του προβλήματος των ναρκωτικών και ειδικότερα των εξαρτήσεων, έχει ως συνέπεια τα βασικά ερωτήματα που θέτει η

επιστημονική κοινότητα, όπως και το ερευνητικό επιστημονικό ενδιαφέρον, να μην είναι πάντοτε ομοιογενή. Αλλά ούτε και οι απόψεις των επιστημόνων του ίδιου ή διαφορετικού γνωστικού αντικειμένου συγκλίνουν πάντοτε μεταξύ τους. Το βέβαιο είναι ότι κάθε επιστημονικός κλάδος εξετάζει ένα μέρος του προβλήματος και από διαφορετική οπτική.

Όμως, ορισμένες βασικές διαφορές επιστημολογικού χαρακτήρα διέπουν οριζόντια όλους τους επιστημονικούς κλάδους. Πρόκειται για διαφορές που βασίζονται στο θεμελιώδες ερώτημα σχετικά με τους λόγους για τους οποίους κάποιος οδηγείται στη χρήση και στην εξάρτηση. Το ζήτημα σχηματικά διατυπώνεται περίπου ως εξής (βλ. αντί άλλων Βιδάλη, 2013): Από τη μία πλευρά υποστηρίζεται ότι υπάρχει μια γενετική, βιολογική, ψυχολογική και/ή κοινωνική προδιάθεση του ατόμου να καταφύγει στη χρήση ψυχοτρόπων ουσιών. Δηλαδή θεωρείται ότι είναι η ίδια η συγκρότηση του ατόμου που επιδρά στη διαμόρφωση του κοινωνικού του περιβάλλοντος και της ζωής του για διαφορετικές αιτίες (βιολογικές, ψυχολογικές, γενετικές, κλπ.) και αναζητούνται οι αιτίες της εξάρτησης στο ίδιο το εξαρτημένο άτομο καθώς θεωρείται ότι ο εξαρτημένος είναι διαφορετικός από τον μη εξαρτημένο οντολογικά και άρα η εμπλοκή με τις ουσίες και μία ενδεχόμενη εξάρτηση από αυτές, δεν θα μπορούσε να συμβεί στον καθένα. Από την άλλη πλευρά, υποστηρίζεται ότι η εμπλοκή με τη χρήση ναρκωτικών σχετίζεται με την κοινωνική κατασκευή του προβλήματος, δηλαδή την επίδραση της κοινωνικής δομής στο άτομο. Έτσι εξετάζονται οι συνθήκες υπό τις οποίες η οργάνωση και η λειτουργία της κοινωνίας (από την οικογένεια, το σχολείο κλπ. έως και το κράτος) ωθούν συνδυαστικά στην παράνομη προσφορά-αγορά ναρκωτικών, στη διαμόρφωση της ζήτησης, στη διαμόρφωση της κανονικότητας, της νομιμότητας και της παρανομίας. Η προσέγγιση αυτή θεωρεί ως δεδομένο ότι ο εξαρτημένος δεν είναι διαφορετικό άτομο από τους άλλους και ότι ο καθένας, υπό συγκεκριμένες συνθήκες, θα μπορούσε να «πέσει» στα ναρκωτικά.

Δεν θα ασχοληθούμε εδώ με την ανάλυση και τις επιμέρους θέσεις αυτών των επιστημολογικών παραδοχών και ερωτημάτων. Αξίζει όμως να τονιστεί ότι η πρώτη αναφέρεται στο πρόβλημα των ναρκωτικών εστιάζοντας στους ατομικούς παράγοντες ενώ η δεύτερη εστιάζει σε διαρθρωτικούς παράγοντες που έχουν σχέση με τη συγκρότηση και λειτουργία των κοινωνικών δομών. Σήμερα, ωστόσο, έχουν διαμορφωθεί επιμέρους ενδιάμεσες ή και συνθετικές τάσεις που επιχειρούν να συγκεράσουν τις δύο αυτές προσεγγίσεις.

Οι αναζητήσεις σχετικά με τους λόγους για τους οποίους κάποιος οδηγείται στα ναρκωτικά είναι πολύ παλιές. Ωστόσο, παρά το εύρος των ερευνών που έχουν εκπονηθεί όλα αυτά τα χρόνια, ειδικά στον 20^ο αιώνα, η επιστημονική έρευνα δεν έχει οδηγήσει σε σταθερές και απόλυτες παραδοχές. Όπως αναφέρεται και σε πρόσφατη Έκθεση της Επιτροπής Πολιτικής για τα ναρκωτικά στο Ηνωμένο Βασίλειο (UKDPC, 2012, σ. 79), **δεν υπάρχει συμφωνία σχετικά με τους λόγους για τους οποίους κάποιος μπορεί να επιλέξει να κάνει χρήση ψυχοδραστικών ουσιών**. Ούτε υπάρχει μια μοναδική απάντηση σχετικά με το εάν οι αιτιακοί

παράγοντες της εξάρτησης είναι η ασθένεια, η ηθική κατάπτωση ή η κοινωνική κατασκευή (ό.π., σ. 51). Τα κατά καιρούς πορίσματα στην επιστημονική έρευνα έχουν υποδείξει ως **αιτιακούς παράγοντες** άλλοτε εκείνους που ανάγονται στην **προσωπικότητα** και σχετίζονται με την αναζήτηση έντασης, την εξωστρέφεια και τον αυτοέλεγχο, άλλοτε παράγοντες σχετικούς με τη ψυχική υγεία ή κοινωνικούς παράγοντες (π.χ. γονεϊκά πρότυπα συμπεριφοράς, αρνητικά γεγονότα στη ζωή ή και διάλυση της οικογένειας) και άλλοτε **περιβαλλοντικούς παράγοντες**, όπως οι ευκαιρίες πρόσβασης στα ναρκωτικά κλπ. Ανάλογοι παράγοντες μπορούν να υποδειχθούν και σε ό,τι αφορά τη συνέχιση της χρήσης και τη διολίσθηση στην προβληματική χρήση. Σημαντικό ρόλο έχει επίσης και η **εμπειρία**, δηλαδή η ποιότητα της εμπειρίας η οποία, σύμφωνα με μία άποψη, επηρεάζεται και από βιολογικούς παράγοντες σχετικούς με τους υποδοχείς του εγκεφάλου που αποκωδικοποιούν την εμπειρία αλλά και με τις συνθήκες υπό τις οποίες αυτή βιώνεται. Η **υλική και κοινωνική υποστήριξη** του ατόμου έχουν επίσης σημασία, καθώς η έλλειψη υποστήριξης αυξάνει τον κίνδυνο και αφήνει απροστάτευτο το άτομο απέναντι σε κινδύνους. Έτσι προκύπτει και η στενή σχέση ανάμεσα στην κοινωνική ανέχεια, την κοινωνική αποδιάρθρωση και το πρόβλημα των ναρκωτικών (UKDPC, ό.π.).

Σήμερα, ορισμένες επιστημονικές προσεγγίσεις θεωρούν ότι η ευαλωτότητα ενός ατόμου σχετικά με τη χρήση ναρκωτικών και τα προβλήματα που αυτή συνεπάγεται, προκύπτει ως μία σύνθεση γενετικών, νευροβιολογικών και συμπεριφορικών παραγόντων που διαμορφώνουν μια προδιάθεση του ατόμου (UKDPC, ό.π., σ. 51., Sloboda, Z., Glantz, M.D. & Tarter, R.E., 2012). Πρόκειται για μία τάση που συνδέεται με τις προσπάθειες μερίδας των επιστημόνων και από το χώρο της Εγκληματολογίας και από το χώρο της Βιογενετικής αλλά και της Ψυχιατρικής, να εντοπίσουν από νωρίς (από τη νεαρή ηλικία) **προγνωστικούς παράγοντες** για την πορεία ενός ατόμου, συνδεδεμένους και με τη λειτουργία του εγκεφάλου, οι οποίοι **ορίζονται ως παράγοντες κινδύνου (risk factors)** και οι οποίοι κατά την άποψη αυτή διαμορφώνουν την συμπεριφορά. Υποστηρίζεται για παράδειγμα (CCSA, 2014), ότι η ευαλωτότητα στα ναρκωτικά μπορεί να σχετίζεται με κληρονομικούς παράγοντες, αλλά επιτείνεται ή υποχωρεί ανάλογα με τις εμπειρίες της πρώιμης ζωής (οικογενειακή ζωή, τραυματικές εμπειρίες σχετικά με μαθησιακές ικανότητες κ.λ.π.): σύμφωνα με αυτές τις θεωρήσεις παράγοντες όπως, για παράδειγμα, το κληρονομικό υπόστρωμα και η βιωματική εμπειρία αλληλεπιδρούν και μπορούν να καθορίσουν την γονιδιακή ανάπτυξη και την ανάπτυξη του εγκεφάλου κατά τα πρώτα αναπτυξιακά στάδια του ατόμου. Προκαλείται έτσι μια αλλαγή στη διαδικασία ανάπτυξης. Αυτή η αλλαγή στην ανάπτυξη θεωρείται παράγοντας κινδύνου για την κατάχρηση ουσιών (CCSA, ό.π., EMCCDA, 2009). Στην κατεύθυνση αυτή, από την πλευρά της λεγόμενης **εξελικτικής προσέγγισης (developmental approach)** υποστηρίζεται, για παράδειγμα, ότι διαταραχές που είναι σχετικές με τη χρήση ουσιών στην ενήλικη ζωή, μπορεί να συνδέονται με ζητήματα νοητικής υγείας που άρχισαν κατά την παιδική ηλικία και επηρέασαν την «επεξεργασία» συναισθημάτων και ερεθισμάτων

από τον εγκέφαλο. Συνεπώς, η γνώση και η αξιολόγηση αυτών των παραγόντων μπορεί να οδηγήσει σε εξατομικευμένα προγράμματα πρόληψης και θεραπείας σχετικά με τα ναρκωτικά (CCSA, ό.π.). Επιπλέον, σύμφωνα πάντα με το ίδιο ρεύμα σκέψης, ανάλογες εκτιμήσεις μπορούν να γίνουν και σε άλλες μορφές παραβατικών ή παράνομων συμπεριφορών (εγκλημάτων), οι οποίες έχουν συχνά διεπιστημονικό χαρακτήρα. Ειδικότερα, σε ό τι αφορά το έγκλημα, η εξελικτική προσέγγιση ασχολείται κυρίως με τα μικρο-εγκλήματα και τις παραβατικές συμπεριφορές, με το σκεπτικό ότι, όταν η εμπλοκή με το έγκλημα αρχίζει σε μικρή ηλικία, παραπέμπει σε ζητήματα χαμηλού αυτοελέγχου και σε μεγάλες πιθανότητες να εξελιχθεί σε μία εγκληματική καριέρα. Ωστόσο, δεν πρόκειται για ομοιογενή προσέγγιση. Από τη μία μεριά υποστηρίζεται ότι η εμφάνιση εγκληματικής συμπεριφοράς οφείλεται σε εκ γενετής προδιάθεση του ατόμου που σχετίζεται με την φιλαυτία του και τον εγωισμό του. Ως αντίδοτο σε αυτές τις τάσεις προτάθηκε η κοινωνικοποίηση των παιδιών με αυστηρούς όρους, ώστε το παιδί να μην αναπτύξει ροπή προς το έγκλημα και να μειωθούν οι ευκαιρίες για τη διάπραξη εγκλημάτων. Άλλοι πάλι υποστηρίζουν ότι είναι οι εμπειρίες της πρώιμης ηλικίας και όχι η εκ γενετής προδιάθεση του ατόμου που καθορίζουν την εμπλοκή με το έγκλημα (Developmental Criminology) (βλ. αναλυτικά σε Lilly, J.R., Cullen, F.T., Ball, R.A., 2007, σελ. 317).

Ανεξάρτητα από τις επιμέρους διαφορές τους, οι απόψεις που αποδίδουν την εμπλοκή με τα ναρκωτικά και το έγκλημα σε γενετικούς, κληρονομικούς ή βιωματικούς παράγοντες, είναι γεγονός ότι εντοπίζουν την αιτία ή τουλάχιστον τη βασική αιτία για την «παραβατική» ή «εγκληματική» εμπλοκή στο ίδιο το άτομο.

Ωστόσο, γίνεται ολοένα ευρύτερα δεκτό, ότι ακόμα και οι γενετικοί προγνωστικοί παράγοντες κινδύνου, για να οδηγήσουν σε συγκεκριμένες συμπεριφορές, εξαρτώνται από εξωτερικούς παράγοντες, όπως οι κοινωνικές συνθήκες και οι περιβαλλοντικές εμπειρίες. Οι απόψεις που προαναφέρθηκαν έχουν δεχθεί σφοδρή κριτική (π.χ. ότι αγνοούν τη σχετικότητα του εγκλήματος και του νόμου, τη σχέση «καλής»-θεμιτής και «κακής»-αθέμιτης βίας κλπ.). Ακόμα και όσοι τις υποστηρίζουν ή δεν είναι αρνητικοί προς αυτές, δέχονται ότι οι εξωτερικοί παράγοντες είναι αυτοί που έχουν ένα καθοριστικό ρόλο στις συμπεριφορές των ανθρώπων (βλ. σε UKDPC, ό.π., σ. 51., Sloboda, Z., Glantz, M.D. & Tarter, R.E., 2012).

Έτσι, ανακύπτουν στη συζήτηση οι κοινωνικοί παράγοντες. **Οι κοινωνικοί παράγοντες** δεν αποτελούν μια ενιαία κατηγορία. Εδώ και πολλά χρόνια έχει αποδειχθεί ότι το ζήτημα των εξαρτήσεων συνδέεται και με τους όρους κοινωνικής ένταξης και αποκλεισμού, με τις απαγορευτικές πολιτικές που από τη μία δημιουργούν «αποδιοπομπαίους τράγους» και οδηγούν τους ανθρώπους στη φυλακή αντί στο σχολείο και από την άλλη ευνοούν την ανάπτυξη παράνομων αγορών, που κερδίζουν εκατομμύρια από τη διακίνηση ναρκωτικών και την εκμετάλλευση των εξαρτημένων και των κοινωνικά αδύναμων παραγωγών. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, οι αιτίες που καθορίζουν την έκταση των εξαρτήσεων, όπως και το βαθμό εμπλοκής με την αγορά ναρκωτικών, ποικίλουν,

ανάγονται ωστόσο στους όρους της κοινωνικής ζωής και στην αλληλεπίδρασή τους με το άτομο. Ανάγονται, δηλαδή, στις κοινωνικές συνθήκες, στο ρόλο της τεχνολογίας, του Κράτους, της αστυνομίας, των δικαστηρίων και στον καθοριστικό ρόλο του σχολείου. Επιπλέον, και σύμφωνα πάντα με την ίδια προσέγγιση, κύριες αιτίες για την έκρηξη του πληθυσμού των εξαρτημένων θεωρούνται η σχετική αποστέρηση και ο κοινωνικός ανταγωνισμός, ο κοινωνικός αποκλεισμός, οι αντιφάσεις των κοινωνικών δομών και θεσμών, οι δυσλειτουργίες τους και οι επιπτώσεις που έχουν αυτές στον κοινωνικό στιγματισμό των ευάλωτων ομάδων και ο τρόπος που διαμορφώνονται οι σχέσεις κράτους-πολίτη. Ανάμεσα στις αιτίες αυτές, περιλαμβάνεται και η υπερ-ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας των ναρκωτικών και οι συνέπειές της (βλ. σχετ. Βιδάλη, 2013).

Η σημασία των επιστημονικών-ερευνητικών πορισμάτων, που προκύπτουν από καθεμιά από αυτές τις επιστήμες στις οποίες πολύ συνοπτικά και αποσπασματικά αναφερθήκαμε, έγκειται στο γεγονός ότι πρόκειται για πορίσματα και θέσεις που οδηγούν σε πολιτικές αντιμετώπισης του προβλήματος των ναρκωτικών σε διάφορα πεδία δημόσιων πολιτικών. Ειδικότερα, πρόκειται για πολιτικές που συνδέονται εναλλακτικά: α) με το απαγορευτικό πρότυπο, β) με το αντι-απαγορευτικό πρότυπο που αφορά μία απόλυτη στάση σχετικά με τη χρήση και γ) με το πρότυπο ελεγχόμενης χρήσης. Το απαγορευτικό πρότυπο με διάφορες παραλλαγές ακολουθείται σε μεγάλο μέρος των Ευρωπαϊκών κρατών, αν και τα τελευταία χρόνια η τάση αυτή έχει αρχίσει να αναθεωρείται.

Συμπερασματικά, επισημαίνουμε ότι, μέχρι σήμερα, για κάθε διαφορετική πολιτική που υιοθετείται έχει ασκηθεί κριτική, αν και έχουν διατυπωθεί συναινέσεις στον επιστημονικό κόσμο. Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι η εξέλιξη και των κοινωνικών και των θετικών επιστημών προσδίδει μακροπρόθεσμα μια σχετικότητα σε κάθε επιστημονική προσέγγιση και θέση καθώς η κοινωνική μεταβολή και η επιστημονική εξέλιξη συντελούν ώστε κάτι που σήμερα θεωρείται βέβαιο να καταρρίπτεται αύριο από νέες παραδοχές και επιστημονικά ευρήματα.

Έχοντας πολύ συνοπτικά περιγράψει όψεις του προβλήματος των ναρκωτικών που απασχολούν την επιστημονική έρευνα, στη συνέχεια θα εξετασθούν οι βασικές πολιτικές για τα ναρκωτικά που ακολουθούνται στην Ελλάδα και στην Ε.Ε.

II. Οι πολιτικές υγείας για τα ναρκωτικά στην Ελλάδα: Η εξάρτηση ως ασθένεια

Οι πολιτικές που ακολουθούνται στην Ελλάδα και στην Ε.Ε. στον τομέα της υγείας ακολουθούν μία πλουραλιστική προσέγγιση σχετικά με τη θεραπεία και την κοινωνική επανένταξη των εξαρτημένων (θεραπευτικό πρότυπο), η οποία εμπνέεται από τη γενική παραδοχή **ότι ο εξαρτημένος είναι ασθενής, η εξάρτηση ασθένεια και, κατά συνέπεια**, ο εξαρτημένος δεν μπορεί με δικές του δυνάμεις να αποβάλει αυτή την έξη (βλ. επομ.). Η παραδοχή αυτή έχει συνέπειες

κατά το στάδιο της μεταχείρισης του εξαρτημένου, ακόμα και όταν αυτός έχει εμπλακεί με την παρανομία, καθώς προτάσσεται η θεραπεία του εξαρτημένου ατόμου με διάφορες θεραπευτικές μεθόδους (βλ. επομ.). Ειδικότερα, στην Ελλάδα οι πολιτικές για τα ναρκωτικά στον τομέα της υγείας διαρθρώνονται με α) τον έλεγχο της διακίνησης των ναρκωτικών φαρμάκων από το κρατικό μονοπώλιο και β) την αντιμετώπιση της εξάρτησης (άρθρ. 58ν. 4139/2013). Η αντιμετώπιση της εξάρτησης αναπτύσσεται σε τρεις βαθμίδες που αφορούν: α) την πρόληψη των εξαρτήσεων και την ενημέρωση, β) τη θεραπευτική αποκατάσταση και γ) την κοινωνική επανένταξη. Υπάρχει τέλος μια τέταρτη τάση που δεν στοχεύει στην άμεση θεραπεία, αλλά εστιάζει αρχικά στη μείωση της βλάβης. Στο πλαίσιο αυτών των βασικών επιπέδων αντιμετώπισης των εξαρτήσεων, υλοποιούνται επιμέρους δράσεις και πολιτικές οι οποίες αναλύονται στη συνέχεια.

α. Η πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών. Στην Ε.Ε. αλλά και σε διεθνές επίπεδο γίνεται δεκτό ότι το κοινωνικό περιβάλλον ευνοεί την χρήση και συνεπώς η πρόληψη της διάδοσης των ναρκωτικών θα πρέπει να εκτείνεται σε δράσεις κοινωνικής πολιτικής και να εστιάζει σε παρεμβάσεις στην κοινότητα, στο σχολείο, στην οικογένεια, στην εκπαιδευτική πολιτική, στη διάθεση του ελεύθερου χρόνου κυρίως των νέων, σε ψυχοκοινωνική στήριξη των νέων κλπ.

Στην Ελλάδα ακολουθούνται ανάλογες πολιτικές στον τομέα της πρόληψης (βλ. επομ.). Ειδικότερα, στο ν. 4139/2013 ρυθμίζονται οι δυνατότητες δημιουργίας προγραμμάτων πρόληψης (βλ. αρθρ. 60). Συγκεκριμένα, μπορούν να καταρτίζουν προγράμματα πρόληψης οι Δήμοι και οι Περιφέρειες, τα κοινωφελή ιδρύματα, οι Εκκλησιαστικοί φορείς, τα Α.Ε.Ι. και οι εταιρείες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με αποκλειστικό σκοπό την κοινωνική επανένταξη, πρόληψη κλπ. Σε ό,τι αφορά τον Ο.ΚΑ.ΝΑ., στο πλαίσιο της συνεργασίας του με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τους τοπικούς φορείς, υλοποιούνται προγράμματα πρόληψης μέσα από το πανελλαδικό δίκτυο 73 Κέντρων Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας (Κέντρα Πρόληψης). Επίσης, παρεμβάσεις πρόληψης υλοποιούνται από τους εγκεκριμένους φορείς πρόληψης (βλ. Επομ.), το Υπουργείο Παιδείας κλπ. (www.ektepn.gr/Documents/PDF/ee2013.pdf).

Οι παρεμβάσεις πρόληψης διακρίνονται σε καθολικές, επικεντρωμένες και ενδεδειγμένες:

i) **Οι καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης** δεν επικεντρώνονται στη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών αλλά αναφέρονται στο γενικότερο πλαίσιο πρόληψης των επικίνδυνων συμπεριφορών και στην προαγωγή της ψυχοκοινωνικής υγείας.

ii) **Οι παρεμβάσεις επικεντρωμένης πρόληψης** απευθύνονται σε επιμέρους ομάδες πληθυσμού νέων στις οποίες εκτιμάται ότι συντρέχουν παράγοντες κινδύνου που είναι σχετικοί με τη χρήση ουσιών. Πρόκειται κυρίως για τυπικά ευάλωτες ομάδες (νέοι με ψυχοκοινωνικά προβλήματα, χαμηλή επίδοση στο σχολείο, άνεργοι μετανάστες κλπ.). Οι παρεμβάσεις γίνονται σε επίπεδο ομάδας.

iii) **Οι ενδεδειγμένες παρεμβάσεις πρόληψης** εστιάζουν στα άτομα που έχουν εκδηλώσει πρώιμα στάδια χρήσης ουσιών χωρίς ακόμα να είναι εξαρτημένοι ακόμα.

Βλ. αναλυτικά για τις παρεμβάσεις αυτές και σχετικά στοιχεία σε:

www.ektepn.gr/Documents/PDF/ee2013.pdf, και

www.ektepn.gr/Documents/PDF/EGXEIRIDIOfiNaL.pdf.

Τα πρώτα πιλοτικά προγράμματα πρόληψης στην Ελλάδα αφορούσαν στο χώρο του σχολείου και στην περιβάλλουσα κοινότητα και εφαρμόστηκαν από την Ψυχιατρική Κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών στο μέσον περίπου της δεκαετίας του '80. Τα προγράμματα αυτά διαπνέονταν από μια φιλοσοφία ευρύτερης προσέγγισης της πρόληψης της χρήσης ναρκωτικών μέσω της προαγωγής της ψυχοκοινωνικής υγείας που επικεντρωνόταν σε μακροπρόθεσμα αποτελέσματα και κυρίως στις αιτίες του προβλήματος. Περίπου δέκα χρόνια αργότερα, δημιουργήθηκαν τα Κέντρα Πρόληψης που αναπτύχθηκαν από τον Ο.ΚΑ.ΝΑ. σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Το 2012 (Ν. 3966, ΦΕΚ Α, τ. 118) τα Κέντρα Πρόληψης αποκτούν νομοθετημένο πλαίσιο λειτουργίας και μετονομάζονται σε "*Κέντρα Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας*".

β. Η θεραπεία. Γίνεται δεκτό, όπως προαναφέρθηκε, ότι η εξάρτηση είναι ασθένεια και έτσι ακολουθείται μια πλουραλιστική προσέγγιση σε εθνικό επίπεδο όπου η θεραπεία-απεξάρτηση υλοποιείται μέσα από τρεις γενικές κατηγορίες προγραμμάτων: i) τα προγράμματα ψυχοκοινωνικών παρεμβάσεων (τα λεγόμενα στεγνά προγράμματα), όπου επιβάλλεται πλήρης αποχή από ψυχοδραστικές ουσίες, ii) τα προγράμματα υποκατάστασης οπιοειδών και iii) τα προγράμματα σωματικής αποτοξίνωσης. Επισημαίνεται, επίσης, ότι η θεραπεία-απεξάρτηση στην Ελλάδα αποτελεί μέρος της δημόσιας πολιτικής του Κράτους και εποπτεύεται από αυτό.

i) **Τα στενά θεραπευτικά προγράμματα (ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις)** διακρίνονται σε εσωτερικής διαμονής (κλειστά) και σε εξωτερικής διαμονής (ανοικτά): Στα κλειστά προγράμματα, τα υπο-απεξάρτηση άτομα ακολουθούν πρόγραμμα αποχής και ψυχολογικής στήριξης στο πλαίσιο συλλογικής διαβίωσης υπό τον έλεγχο του φορέα απεξάρτησης, μακριά από το κοινωνικό τους περιβάλλον. Στα ανοικτά προγράμματα, τα υπο-απεξάρτηση άτομα δεν αποκόπτονται από το κοινωνικό τους περιβάλλον, αλλά βρίσκονται σε στενή επαφή και έλεγχο από τις υπηρεσίες απεξάρτησης.

Τα πρώτα «στεγνά» θεραπευτικά προγράμματα αναπτύχθηκαν στη χώρα μας στις αρχές της δεκαετίας του '80 από το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής (18 ΑΝΩ) και το Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕ.Θ.Ε.Α). Αργότερα και ο Ο.ΚΑ.ΝΑ. δημιούργησε «στεγνά» θεραπευτικά προγράμματα για ενήλικες και εφήβους, ενώ έχει συνεργαστεί και συνεχίζει να συνεργάζεται με άλλους φορείς για την ανάπτυξη ανάλογων προγραμμάτων (βλ. αναλυτικά [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2](#)).

ii) **Τα προγράμματα υποκατάστασης.** Η εξάπλωση του AIDS αλλά και της χρήσης ηρωίνης, και γενικότερα η αύξηση των εξαρτήσεων και των επιπτώσεών τους οδήγησε στη διεύρυνση των μεθόδων παρέμβασης για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Έτσι, παράλληλα με τα έως τότε λειτουργούντα «στεγνά» προγράμματα, το 1993 θεσμοθετήθηκε στην Ελλάδα (Ν 2161/1993-ιδρυτικός νόμος του Ο.ΚΑ.ΝΑ.) η φαρμακευτική αντιμετώπιση των χρονίως εξαρτημένων από ηρωίνη με την ίδρυση των **προγραμμάτων υποκατάστασης**, τα οποία αποτελούν αρμοδιότητα και ευθύνη του Ο.ΚΑ.ΝΑ. βάσει του ιδρυτικού του νόμου. Συγκεκριμένα, ιδρύθηκαν μονάδες υποκατάστασης για εξαρτημένους χρήστες ηρωίνης (Πειραματικά Προγράμματα Υποκατάστασης (ΠΠΥ))-(ΓΕΟ/25/6-4-95, ΦΕΚ 254 Β'). Όπως αναφέρεται στην ιστοσελίδα του Ο.ΚΑ.ΝΑ., σήμερα τα **Θεραπευτικά Προγράμματα Υποκατάστασης** που αναπτύσσονται από τον Οργανισμό, παρέχουν ολοκληρωμένη θεραπεία σε άτομα εξαρτημένα από τα οπιοειδή. Η θεραπεία περιλαμβάνει την αποκατάσταση της σωματικής και ψυχικής υγείας των εξαρτημένων ατόμων αλλά και την κοινωνική τους ενσωμάτωση. Αυτό που διαφοροποιεί τα Θεραπευτικά Προγράμματα Υποκατάστασης από τα υπόλοιπα θεραπευτικά προγράμματα (στεγνά), είναι η χορήγηση οπιοειδών ουσιών, όπως είναι η **μεθαδόνη** και η **βουπρενορφίνη** (βλ. αναλυτικά στοιχεία [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2](#)). Σήμερα το δίκτυο των Θεραπευτικών Μονάδων Φαρμακευτικής Αντιμετώπισης της Εξάρτησης του Ο.ΚΑ.ΝΑ. αριθμεί πάνω από πενήντα (50) Μονάδες σε όλη την Ελλάδα ενώ πρόσφατα ιδρύθηκαν και άλλες έντεκα (11). Στόχος του Ο.ΚΑ.ΝΑ. είναι η δημιουργία μίας Μονάδας σε κάθε νομό της χώρας.

Το 2012 λειτουργούσαν στην Ελλάδα από επίσημα αναγνωρισμένους φορείς, εκτόν τρεις (103) δομές θεραπείας για την αντιμετώπιση της ουσιοεξάρτησης. Το 85% των θεραπευομένων βρίσκονταν σε μονάδες υποκατάστασης και το 15% σε στεγνά θεραπευτικά προγράμματα. Ένας μικρός αριθμός 226 ατόμων παρακολούθησε την εξειδικευμένη δομή σωματικής αποτοξίνωσης (www.ektepn.gr/Documents/PDF/ee2013.pdf). Η εισαγωγή στα προγράμματα υποκατάστασης του Ο.ΚΑ.ΝΑ. περιλαμβάνει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση του χρήστη και την παρακολούθησή του μέσω ενός δικτύου διαδοχικών, κυρίως θεραπευτικών, υπηρεσιών που παρέχονται εντός του στον Ο.ΚΑ.ΝΑ., αρχίζοντας με την Υπηρεσία Υποδοχής Ενημέρωσης και Προσανατολισμού (βλ. αναλυτικά [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2](#)).

iii) Σε ό,τι αφορά τη σωματική αποτοξίνωση, υπάρχει ειδική μονάδα στον Ο.ΚΑ.ΝΑ.

γ. **Η κοινωνική επανένταξη.** Αναφορικά με την **κοινωνική επανένταξη**, εκτός από τους εγκεκριμένους, από το Εθνικό σχέδιο δράσης για τα ναρκωτικά, φορείς, οι Δήμοι και οι Περιφέρειες, τα κοινωφελή ιδρύματα, οι Εκκλησιαστικοί φορείς, τα Α.Ε.Ι. και εταιρείες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με αποκλειστικό σκοπό την κοινωνική επανένταξη πρόληψη κλπ. μπορούν να καταρτίζουν προγράμματα κοινωνικής επανένταξης (όπως και πρόληψης και θεραπείας). Ως επανένταξη,

ορίζεται κάθε κοινωνική παρέμβαση με στόχο την επανένταξη πρώην ή νυν προβληματικών χρηστών ναρκωτικών στην κοινότητα.

Η κοινωνική επανένταξη πρώην ή νυν προβληματικών χρηστών ναρκωτικών περιλαμβάνει τρεις βασικούς τύπους παρεμβάσεων: α) την εκπαίδευση και κατάρτιση, β) την απασχόληση και γ) τη στέγαση. Στην Ελλάδα η επανένταξη έπεται της διαδικασίας απεξάρτησης και αποτελεί το τελευταίο αλλά αναπόσπαστο μέρος της θεραπευτικής διαδικασίας. Το 2012 λειτουργούσαν στην Ελλάδα εικοσιεπτά (27) προγράμματα επανένταξης.

(www.ektepn.gr/Documents/PDF/ee2013.pdf).

δ. Μείωση της βλάβης. Σχετικά πρόσφατα, επικρατεί διεθνώς η **τάση μείωσης της βλάβης (βλ. κι επομ.)** που στοχεύει πρακτικά στην προσέγγιση της ομάδας των χρηστών που βρίσκονται εκτός θεραπευτικών προγραμμάτων με στόχο την παροχή βοήθειας προς αυτούς, κυρίως γιατί δεν αναγνωρίζουν το πρόβλημά τους και δεν έχουν αναπτύξει κίνητρο προκειμένου να ενταχθούν σε κάποιο θεραπευτικό πρόγραμμα (βλ. αναλυτικά για όλα **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2**).

Παράδειγμα προσπάθειας μείωσης της βλάβης σχετικά με τις εξαρτήσεις, αποτελούν οι παρεμβάσεις αντιμετώπισης των εξαρτήσεων στο πλαίσιο του ποινικού συστήματος (π.χ. στη φυλακή) που υλοποιούνται από συγκεκριμένους φορείς οι οποίοι είναι εγκεκριμένοι από το Κράτος και συγκεκριμένα είναι οι εξής (αρθρ. 51, ν. 4139/2013): 1) Οργανισμός κατά των Ναρκωτικών (Ο.ΚΑ.ΝΑ.), 2) Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕ.Θ.Ε.Α.), 3) Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αθηνών (Ψ.Ν.Α.)-18 ΑΝΩ, και 4) Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης (Ψ.Ν.Θ.). Τέλος, μία σειρά από πρωτοβουλίες και δράσεις σε εθνικό επίπεδο εντάσσονται στο πλαίσιο της Εθνικής στρατηγικής για τα ναρκωτικά.

III. Η ποινική αντίδραση απέναντι στις ψυχοδραστικές ουσίες στην Ελλάδα

Σήμερα η Ε.Ε. και η Ελλάδα υιοθετούν μια διαχειριστική προσέγγιση στον τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής για το πρόβλημα των ναρκωτικών. Εμπνέονται, δηλαδή, από τη γενική ιδέα ότι πρόκειται για ένα πρόβλημα δυσεπίλυτο, που σχετίζεται με τη σοβαρή εγκληματικότητα, το οργανωμένο έγκλημα και η αντιμετώπισή του, αν και κρίνεται αναγκαίο να αναπτύσσεται κατά περίπτωση (διαφορετικές ρυθμίσεις για το οργανωμένο έγκλημα, διαφορετικές για μικρο-διακινητές και χρήστες), θα πρέπει να προτάσσει τη συνεργασία των κρατών σε ζητήματα ασφάλειας και δικαιοσύνης.

A. Διαστάσεις της αντεγκληματικής πολιτικής

Στο πλαίσιο αυτό διαρθρώνονται και οι σχετικές αρμοδιότητες στον τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής. Για τη δίωξη της διακίνησης, εμπορίας, καλλιέργειας κλπ. των ναρκωτικών, αρμόδιο είναι το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του πολίτη με επιμέρους υπηρεσίες και όργανα, όπως π.χ. η Διεύθυνση Δίωξης Ναρκωτικών και το Συντονιστικό Όργανο Δίωξης Ναρκωτικών. Σε ό,τι αφορά την απονομή Δικαιοσύνης και το Σωφρονιστικό σύστημα, αρμόδιο

είναι το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το οποίο έχει συστήσει ειδική εισαγγελική αρχή, με αρμοδιότητα την αποτροπή της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στο επίπεδο του Σωφρονιστικού Συστήματος, ενώ η μεταχείριση των εξαρτημένων υπάγεται στις ανάγκες απεξάρτησης μέσω της εκπόνησης προγραμμάτων και δράσεων σε συνεργασία με φορείς όπως το ΚΕ.Θ.Ε.Α. και ο Ο.ΚΑ.ΝΑ. κλπ. [[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2](#)].

Τα ζητήματα εγκληματικότητας και ασφάλειας που συνδέονται με τα ναρκωτικά εμπλέκουν όλο το εύρος του εγκληματικού φαινομένου, καθώς αφορούν τόσο συμπεριφορές με χαμηλή κοινωνική και ποινική απαξία οι οποίες προκύπτουν με την ίδια τη χρήση απαγορευμένων εξαρτησιογόνων ουσιών, όσο και συμπεριφορές μεγάλης ποινικής απαξίας που είναι αποτέλεσμα δράσης περισσότερο ή λιγότερο οργανωμένων εγκληματικών ομάδων (βλ. και επομ.). Στο πλαίσιο αυτό, σε ό,τι αφορά την μεγάλη εμπορία ναρκωτικών, έχει ληφθεί μια σειρά από θεσμικές πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση του προβλήματος ως μέρους του οργανωμένου εγκλήματος, της διαφθοράς και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ενώ στον τομέα της αστυνομίας ειδικές διευθύνσεις και υπηρεσίες έχουν ως αντικείμενο την αντιμετώπιση των ναρκωτικών (Βιδάλη, 2014).

Σε ό,τι αφορά τους εξαρτημένους, η αστυνομία είναι αρμόδια για αυτούς κυρίως στον τομέα της δημόσιας τάξης καθώς αυτή η αστυνομική λειτουργία εμπλέκεται με τη γενική αστυνόμευση. Ωστόσο, η αναγνώριση και από τον ίδιο το νόμο της εξάρτησης από ναρκωτικές ουσίες ως ενός ιδιαίτερου προβλήματος, επιβάλλει μια τουλάχιστον επιεική αλλά κυρίως ιδιαίτερη μεταχείριση των εξαρτημένων από τους αστυνομικούς και στο σημείο αυτό υπεισέρχεται το θέμα της ήπιας αστυνόμευσης. Ο θεμελιώδης όμως λόγος εξαιτίας του οποίου η αστυνομία ασχολείται ειδικά με τους εξαρτημένους είναι η εκ του νόμου αρμοδιότητά της στο πλαίσιο της απαγορευτικής πολιτικής που ακολουθείται στη χώρα μας και ισχύει ήδη από τα μέσα του 20ού αιώνα.

Ειδικότερα, η ιστορία της ρύθμισης και απαγόρευσης της χρήσης των ψυχοδραστικών ουσιών [[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3](#)] στην Ελλάδα είναι αρκετά παλιά και συνδέεται και με την κοινωνική ιστορία της χώρας κατά τον 20^ο αιώνα. Η βασική νομοθεσία που θεμελίωσε την ποινική αντίδραση στα ναρκωτικά για πρώτη φορά μεταπολεμικά ψηφίζεται στην Ελλάδα στο τέλος της δεκαετίας του '80 (Ν. 1729/1987). Με το νόμο αυτόν εισαγόταν για πρώτη φορά στην Ελλάδα μια συστηματική ρύθμιση του φαινομένου των ναρκωτικών. Έκτοτε, τα ναρκωτικά «εισβάλλουν» στην Ελλάδα ως παράπλευρο αποτέλεσμα αρχικά της διάδοσης μιας τάσης ρήξης κυρίως των νέων με το κατεστημένο και στη συνέχεια με τη διάδοση της ψυχαγωγικής χρήσης ψυχοδραστικών ουσιών καθώς και με την επικράτηση της καταναλωτικής οικονομίας. Η επίδραση αυτών των δύο παραγόντων κυρίως στους νέους, δημιούργησε και κοινωνικά πρότυπα συμπεριφοράς που είχαν σχέση και με τη διάθεση του ελεύθερου χρόνου (μαζική διασκέδαση, υπερβολή, αναζήτηση έντασης κλπ.).

Σειρά νόμων ακολούθησαν από τότε έως σήμερα που τροποποιούσαν τον Ν. 1729. Σχετικά πρόσφατα, ο Ν. 3459/2006 κωδικοποίησε την υπάρχουσα νομοθεσία και ρύθμισε αυτοτελώς, ως ειδικός ποινικός νόμος, τα ζητήματα των παραβάσεων σχετικά με τα ναρκωτικά. Ο τελευταίος νόμος που ψηφίστηκε και τροποποίησε εν μέρει τον 3459, είναι ο νόμος 4139/2013.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία ([ν. 3459/2006 – βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3^Α](#) και [ν. 4139/2013- βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3^Β](#)), οι γενικές γραμμές της ποινικής πολιτικής για τα ναρκωτικά είναι: α) Η συστηματική ρύθμιση της παρασκευής, εισαγωγής, εμπορίας και διανομής των ναρκωτικών φαρμάκων που προορίζονται για ιατρικούς σκοπούς, β) η αναλυτική καταγραφή των νομοτυπικών συμπεριφορών που εντάσσονται στο πεδίο εφαρμογής αυτής της νομοθεσίας, γ) η διαφοροποιημένη ρύθμιση της ποινικής αντίδρασης απέναντι στο φαινόμενο της εμπορίας όπου επιτείνεται η καταστολή και στο φαινόμενο της εξάρτησης όπου επικρατεί επιεικέστερη μεταχείριση, ώθηση σε απεξάρτηση και ελεγχόμενη χρήση και δ) η ομοιογενής προσέγγιση των ναρκωτικών (δεν διακρίνονται δηλαδή σε σκληρά και μαλακά) με την επιφύλαξη ειδικών επιεικών ρυθμίσεων για τον εξαρτημένο χρήστη. *Η βασική φιλοσοφία του νόμου είναι η ήπια μεταχείριση του τοξικοεξαρτημένου.* Από εδώ λοιπόν προκύπτει μια κατ' αρχήν ανάγκη και για την ήπια αστυνόμευση.

Οι ψυχοδραστικές ουσίες, την παρασκευή διακίνηση και χρήση των οποίων ρυθμίζει ο νόμος, δεν είναι όλες ίδιες και δεν επιδρούν όλες το ίδιο στο χρήστη (βλ. και επομ.). Κατά συνέπεια, ανεξάρτητα από την ποινική αντιμετώπισή τους, οι ψυχοδραστικές ουσίες δεν αποτελούν μία ποιοτικά εννιαία κατηγορία. Παρά το γεγονός ότι από τις ψυχοδραστικές ουσίες οι πιο γνωστές στο ευρύ κοινό είναι το χασίς, η ηρωίνη και η κοκαΐνη, ο κατάλογος των ψυχοδραστικών ουσιών (νόμιμων και παράνομων) είναι εξαιρετικά ευρύς. Παράλληλα, η δυνατότητα παρασκευής συνθετικών ναρκωτικών στην εποχή μας έχει δημιουργήσει πλήθος νέων ουσιών και έχει απορυθμίσει την παλαιά αγορά ναρκωτικών. Παρόλα αυτά, εξακολουθούν να ισχύουν οι διακρίσεις των ουσιών σε γενικές κατηγορίες και αυτό αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για την κατανόηση της επίδρασής τους. Επομένως, πριν από την εξέταση βασικών σημείων της νομοθεσίας, είναι σκόπιμο να έχουμε υπόψη τις βασικές διακρίσεις των ψυχοδραστικών ουσιών:

Στις ψυχοδραστικές ουσίες περιλαμβάνεται ένα ευρύ φάσμα ουσιών οι οποίες έχουν ποικίλη προέλευση αλλά και διαφορετικές επιδράσεις. Ανάλογα με την προέλευσή τους διακρίνονται κατά βάση σε φυτικές, ημισυνθετικές και συνθετικές (χημικές). Οι *φυτικές ψυχοδραστικές ουσίες* προέρχονται κυρίως από τριών ειδών φυτά: την κάνναβη από την οποία παρασκευάζεται το χασίς, την μύκωνα υπνοφόρο από την οποία παρασκευάζεται το όπιο και στη συνέχεια η ηρωίνη και η κόκα (από την οποία παρασκευάζεται η κοκαΐνη). Οι *ημισυνθετικές ψυχοδραστικές ουσίες* έχουν ως βάση κάποια φυτική ουσία και, τέλος, οι *συνθετικές ψυχοδραστικές ουσίες* προκύπτουν μέσω χημικής διεργασίας άλλων

χημικών – μη φυτικών ουσιών (βλ. αναλυτικά [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4](#)). Ανάλογα με την επίδραση που έχουν στο χρήστη διακρίνονται σε κατασταλτικές (π.χ. ηρωίνη) και διεγερτικές (π.χ. κοκαΐνη).

Β. Ο νόμος 4139/2013: βασικά σημεία

Τι είναι τα ναρκωτικά; Σύμφωνα με το **άρθρο 1**, τα ναρκωτικά ορίζονται ως ουσίες με διαφορετική χημική δομή και διαφορετική δράση στο κεντρικό νευρικό σύστημα, έχοντας ως κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τη μεταβολή της θυμικής κατάστασης του χρήστη και την πρόκληση εξάρτησης διαφορετικής φύσης, ψυχικής και/ή σωματικής και σε βαθμό που ποικίλει, καθώς και την ανακούφιση των χρονίως πασχόντων από τα συμπτώματα συγκεκριμένης νόσου για την οποία αυτές κρίνονται ιατρικά επιβεβλημένες. [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3^B\]](#).

Τι είναι εξάρτηση; Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου και την ερμηνεία αυτής της διάταξης προκύπτει και η έννοια της εξάρτησης. Έτσι ως εξάρτηση νοείται μία κατάσταση ψυχική ή/και φυσική («σωματική») που εμφανίζεται ως αποτέλεσμα της επίδρασης μιας ουσίας σε έναν ζωντανό οργανισμό και χαρακτηρίζεται από μία ποικιλία εκδηλώσεων, μέσα στις οποίες περιλαμβάνεται πάντοτε η διάθεση για τη συνέχεια λήψης της ουσίας, με σκοπό την επανекδήλωση των ψυχοδραστικών ενεργειών της ή αντίθετα την αποφυγή δυσάρεστων συμπτωμάτων, που μπορεί να εκδηλωθούν όταν δεν ληφθεί.

Η ήμερη κάνναβις. Στο ίδιο άρθρο 1 του νόμου, και αφού διευκρινιστεί ποιες είναι οι ψυχοδραστικές ουσίες και η σχετικότητά τους, ρυθμίζεται η απεγκληματοποίηση της κλωστικής ή ήμερης κάνναβης (*Cannabis Sativa L*), της ποικιλίας δηλαδή που περιέχει τετραϋδροκανναβινόλη έως και 0.2%.

Με το άρθρο 2 (Παραγωγή, κατοχή και διακίνηση) ορίζεται ότι η παραγωγή, η κατοχή, η μεταφορά, η αποθήκευση, η προμήθεια, η επεξεργασία, η κυκλοφορία και η μεσολάβηση για ουσίες και προϊόντα που εμπίπτουν στον νόμο για τα ναρκωτικά, αποτελούν αποκλειστικό δικαίωμα του κράτους [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3^B\]](#).

Στα Β' και Γ' κεφάλαια του νόμου (άρθρα 4-20) ρυθμίζονται τα σχετικά με τον έλεγχο και τη διάθεση των ναρκωτικών φαρμάκων καθώς και τη διάθεση των ναρκωτικών του κρατικού μονοπωλίου. Στα κεφάλαια Δ' και Ε' (άρθρα 20-44) περιλαμβάνονται οι ποινικές και δικονομικές διατάξεις σχετικά με τις παραβιάσεις του νόμου για τα ναρκωτικά και οι νομοτυπικές μορφές των επιμέρους εγκλημάτων.

1. Το έγκλημα της διακίνησης ναρκωτικών.

Ειδικότερα στο νόμο ορίζεται το **βασικό έγκλημα** που αφορά τα ναρκωτικά και οι επιμέρους εκφάνσεις και παραλλαγές του.

Στο άρθρο 20 αναφέρεται το βασικό έγκλημα που είναι η **παράνομη διακίνηση ναρκωτικών** ή προδρόμων ουσιών. Για το έγκλημα αυτό επιβάλλεται

κάθειρξη τουλάχιστον 8 έτη και χρηματική ποινή έως 300.000 Ευρώ. Εάν ο διακινητής είναι εξαρτημένος, τότε επιβάλλεται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον 1 έτους (αρθ. 30 αρ 4, β). Ως έγκλημα διακίνησης ναρκωτικών νοείται κάθε πράξη με την οποία συντελείται η κυκλοφορία ναρκωτικών ή προδρόμων ουσιών. Στον όρο διακίνηση, ο νομοθέτης περιέλαβε μία σειρά ενδεικτικά αναφερόμενων πράξεων που περιλαμβάνουν όλο το φάσμα του συστήματος της οικονομίας των ναρκωτικών και εντάσσονται στο έγκλημα της διακίνησης ναρκωτικών.

Εκτός από αυτό, στα επόμενα άρθρα ο νόμος ρυθμίζει την ποινική αντίδραση απέναντι σε **μικροδιακινητές (ιδιαίτερες περιπτώσεις διακίνησης)** εξαρτημένους και μη (αρθ. 21) και σε **διακεκριμένες περιπτώσεις διακίνησης (αρθ. 22 και 23)** που αφορούν τη δράση εξαρτημένων και μη διακινητών σε συνθήκες που θεωρούνται εξαιρετικά σοβαρές από πλευράς ποινής απαξίας **[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5]**.

Στις περισσότερες των περιπτώσεων οι χρήστες εξαρτημένοι έχουν ηπιότερη μεταχείριση.

2. Κατηγορίες χρηστών και διαφοροποιημένη ποινική αντίδραση.

Στο άρθρο 29 (καλλιέργεια κάνναβης, χρήση ναρκωτικών ουσιών, πλαστογραφία ιατρικής συνταγής) ρυθμίζεται η ποινική αντιμετώπιση των χρηστών. Προβλέπεται μια διάκριση ανάμεσα στο συστηματικό μη εξάρτημένο και τον περιστασιακό χρήστη ινδικής κάνναβης. Στο συστηματικό χρήστη (ο όρος δεν χρησιμοποιείται από το νόμο) επιβάλλεται ποινή φυλάκισης μέχρι 5 μηνών.

α) Ο *συστηματικός (αλλά μη εξαρτημένος) χρήστης* είναι αυτός που για δική του αποκλειστική χρήση:

- * με οποιονδήποτε τρόπο προμηθεύεται ή κατέχει ναρκωτικά σε ποσότητες που δικαιολογούνται μόνο για την ατομική του χρήση
- * ή κάνει χρήση αυτών ή καλλιεργεί φυτά ινδικής κάνναβης σε αριθμό και έκταση που δικαιολογούνται μόνο για την ατομική του χρήση.

Για να διαπιστωθεί η εξυπηρέτηση της αποκλειστικά δικής του χρήσης, συνεκτιμώνται το είδος, η καθαρότητα, η ποσότητα του συγκεκριμένου ναρκωτικού, η συχνότητα χρήσης του, η ημερήσια δόση και οι ιδιαίτερες ανάγκες του συγκεκριμένου χρήστη (βαθμός ανοχής). Οι αποφάσεις για την περίπτωση αυτή δεν αναγράφονται στο ποινικό μητρώο. Εάν ο δράστης είναι εξαρτημένος **παραμένει ατιμώρητος** (βλ. αρθ 30, παρ 4 α).

β) Ο *περιστασιακός δράστης* είναι αυτός που κάνει όσα προαναφέρθηκαν (προμηθεύεται, κατέχει, κάνει χρήση), αλλά το δικαστήριο, εκτιμώντας τις περιστάσεις τέλεσης και την προσωπικότητά του, κρίνει ότι η αξιόποινη πράξη ήταν εντελώς περιστασιακή και δεν είναι πιθανόν να επαναληφθεί. Τότε μπορεί να παραμείνει ατιμώρητος.

γ) Όποιος είναι εξαρτημένος (άρθρο 30: όποιος απέκτησε την έξη της χρήσης και δεν μπορεί να την αποβάλλει με δικές του δυνάμεις) και είναι δράστης των αδικημάτων που προαναφέρθηκαν (άρθρα 20-25 & 29), τότε υποβάλλεται σε ειδική μεταχείριση που αφορά θεραπεία απεξάρτησης σε συνδυασμό με ήπια ποινική μεταχείριση, απόλυση υπό όρο κλπ. (άρθρα 31-35).

Η διάγνωση της εξάρτησης είναι δυνατή με πληθώρα μέσων όπως πιστοποιήσεις υπηρεσιών, ψυχολογικά και κοινωνικά δεδομένα, ευρήματα εργαστηριακών εξετάσεων, πραγματογνωμοσύνη κλπ. Ο νόμος υπερβαίνει τις δυσκολίες που έχουν διαπιστωθεί για τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης και παρέχει τη δυνατότητα διάγνωσης της εξάρτησης με πολλούς τρόπους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

Οι πολιτικές για την αντιμετώπιση των ναρκωτικών σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο περιλαμβάνονται στην ύλη του παρόντος κεφαλαίου. Οι πολιτικές αυτές χαρακτηρίζονται από το γεγονός ότι καταρτίζονται πλέον με μια σχετική ομοιογένεια ως προς τις γενικές κατευθύνσεις τους. Διαμορφώνεται, δηλαδή, μια τάση για την αντιμετώπιση των ναρκωτικών που είναι σχεδόν παγκόσμια, αλλά ειδικά στην Ε.Ε. είναι και ομοιογενής ανάμεσα στα κράτη μέλη ως προς τις γενικές κατευθύνσεις της. Δεν πρόκειται, ωστόσο, για ένα τυχαίο γεγονός αλλά για μία τάση που υπαγορεύεται από τις νέες συνθήκες που προέκυψαν στο πλαίσιο του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης **[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6]** και ειδικά της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και της ανάπτυξης της ελεύθερης αγοράς. Αυτή η εξέλιξη είχε συνέπειες και στο πρόβλημα των ναρκωτικών καθώς επέτρεψε την εύκολη μεταφορά παράνομων ναρκωτικών και προδρόμων ουσιών, τεχνολογίας και τεχνογνωσίας σχετικά με τα ναρκωτικά από τη μία άκρη του πλανήτη στην άλλη. Δημιουργήθηκε έτσι μια έκρηξη της διάδοσης των ναρκωτικών στις ανεπτυγμένες χώρες, φαινόμενο το οποίο έλαβε πρωτοφανείς διαστάσεις τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα. Ταυτόχρονα, δημιουργήθηκε ένας εξαιρετικά επικερδής και ανεξέλεγκτος τομέας παράνομης οικονομίας που έχει πολύ σοβαρές επιπτώσεις σε πολλούς τομείς της νόμιμης οικονομίας και στη διαφθορά σε πολλά κράτη και στην Ε.Ε. Επομένως, η διεθνής κινητοποίηση για την αντιμετώπιση των ναρκωτικών όπως διαμορφώνεται σήμερα έχει άμεση σχέση με την παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος. Για αυτό το λόγο, η συνοπτική αναφορά στην παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος αποτελεί προϋπόθεση για να κατανοήσει κάποιος το πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσονται οι πολιτικές της Ε.Ε.

1. Ναρκωτικά και παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος

Η παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος **[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6].** (Becucci, S., Massari, M., 2003) αναφέρεται σε εκείνη τη διαδικασία μέσω της οποίας ένα εγκληματικό «περιστατικό» διαπράττεται και ολοκληρώνεται σε διάφορα στάδια, τα οποία πραγματώνονται σε διαφορετικές χωρικές περιοχές, όχι όμως μέσα στο ίδιο κράτος αλλά «διέρχονται» από διάφορα κράτη ή και ηπείρους. Και αυτή η διαδρομή δεν περιλαμβάνει μόνο το υλικό αντικείμενο του εγκλήματος, αλλά και

τα κέρδη που αποκομίζονται και επενδύονται σε offshore εταιρείες. Πρόκειται για φαινόμενα που συνδέονται με το οργανωμένο έγκλημα σε όλες τις μορφές του. Τυπικά παραδείγματα αυτής της εξέλιξης συνιστούν η εμπορία ανθρώπων, το εμπόριο ναρκωτικών κλπ. όπως και η διαφθορά, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες κλπ..

Η παγκοσμιοποίηση κατά βάση προέκυψε από την κατάργηση των χωρικών και νοητών ορίων ελέγχου της κίνησης ανθρώπων, κεφαλαίων και πραγμάτων. Η διασύνδεση ανάμεσα στην παγκοσμιοποίηση και την εγκληματικότητα, κατ' αρχήν παραπέμπει στο **οργανωμένο έγκλημα**. Δεν υπάρχει όμως απόλυτη συμφωνία μεταξύ των ειδικών σχετικά με τον αιτιώδη σύνδεσμο ανάμεσα στην παγκοσμιοποίηση και το οργανωμένο έγκλημα καθώς άλλοι δίνουν έμφαση στις γενικότερες οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές και στο ρόλο της τεχνολογίας, άλλοι προσθέτουν σε αυτά και την επικράτηση του νεοφιλελευθερισμού και των συνεπειών του, άλλοι εστιάζουν στις ευκαιρίες παρανομίας που δημιουργούνται από αυτή την κατάσταση πραγμάτων και άλλοι υποστηρίζουν ότι είναι οι αρχές που δίνουν έμφαση στην παγκοσμιοποίηση και τη σχέση της με το έγκλημα καθώς αυτό αποτελεί μια νέα μέθοδο ελέγχου κρατών από άλλα κράτη (Becucci, S., Massari, M. 2003, ό.π. σ. 60 επ).

II. Οι πολιτικές της Ε.Ε.

Τα ναρκωτικά αποτελούν έναν ειδικό τομέα ενδιαφέροντος της διεθνούς έννομης τάξης και των Διεθνών (όπως είναι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών) και υπερεθνικών (όπως είναι η Ε.Ε.) Οργανισμών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ακολουθεί τις διεθνείς τάσεις και αναπτύσσει τις στρατηγικές της στην κατεύθυνση της ισόρροπης μείωσης, της ζήτησης και της προσφοράς. Στην συνέχεια θα παρατεθούν τα βασικά σημεία της κυρίαρχης τάσης σχετικά με τις πολιτικές και τις στρατηγικές για τα ναρκωτικά που ακολουθεί η Ε.Ε., όπως αυτά αναπτύχθηκαν αρχικά στο πρόγραμμα της Στοκχόλμης και στη συνέχεια στις Ευρωπαϊκές στρατηγικές για τα ναρκωτικά

Κύριο πρόταγμα του Προγράμματος της Στοκχόλμης ήταν: «μια ανοικτή και ασφαλής Ευρώπη που εξυπηρετεί και προστατεύει τους πολίτες». Για την υλοποίηση αυτής της βασικής προτεραιότητας η Ε.Ε. στοχεύει να αναπτυχθεί ως ένας χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης καθώς αυτό είναι και βασική προτεραιότητα των λαών που συναποτελούν τα κράτη της Ένωσης.

Ειδικότερα, όπως αναφέρεται στην πρώτη παράγραφο του Προγράμματος της Στοκχόλμης «Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαιώνει την προτεραιότητα που αποδίδει στην ανάπτυξη ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, ανταποκρινόμενο σε βασικό μέλημα των λαών των κρατών, που έχουν συνενωθεί στο πλαίσιο της Ένωσης...». Αυτές οι διακηρύξεις θέτουν και το βασικό πλαίσιο αρχών καθώς και τις κατευθυντήριες γραμμές για το νομοθετικό και επιχειρησιακό σχεδιασμό, ώστε να υλοποιηθούν οι πολιτικές και οι στρατηγικές της Ε.Ε. τόσο για

την ασφάλεια όσο και για το έγκλημα γενικότερα και ειδικότερα για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών.

Το πρόγραμμα της Στοκχόλμης έθεσε τρεις βασικές **πολιτικές προτεραιότητες** της Ε.Ε. που αφορούν:

- Την επικέντρωση στα συμφέροντα και τις ανάγκες των πολιτών.
- Την εξασφάλιση του σεβασμού των θεμελιωδών ελευθεριών και της ακεραιότητας του προσώπου και ταυτοχρόνως τη διασφάλιση της ασφάλειας στην Ευρώπη.
- Τα μέτρα επιβολής του νόμου, αφενός, και τα μέτρα διαφύλαξης των ατομικών δικαιωμάτων, του κράτους δικαίου και των κανόνων διεθνούς προστασίας, αφετέρου, τα οποία πρέπει να ακολουθούν αρμονικά την ίδια κατεύθυνση και να αλληλοενισχύονται.

A. Η Στρατηγική της Ε.Ε. για τα ναρκωτικά (2013-2020)

Ειδικά στον τομέα των ναρκωτικών, εδώ και χρόνια η Ε.Ε. εστίαζε τη στρατηγική της για την αντιμετώπιση των ναρκωτικών στη μείωση της ζήτησης. Η προσέγγιση αυτή αποδείχθηκε ανεπαρκής, κυρίως επειδή επικέντρωνε το ενδιαφέρον σε μία μόνο πλευρά του προβλήματος των ναρκωτικών και μάλιστα στο επίπεδο εκείνο που συνιστά τον πλέον ευάλωτο κρίκο καθώς συνδέεται με τις εξαρτήσεις. Πρόσφατα, ειδικά την τελευταία δεκαετία και αφού είχε ήδη ενεργοποιηθεί μια σειρά από πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, η Ε.Ε. δέχθηκε (υπό την επίδραση και ανάλογων τάσεων που αναπτύχθηκαν στον Ο.Η.Ε.) ότι η προσφορά και η ζήτηση είναι εξίσου σημαντικές. Έτσι, από το 2005 η Ε.Ε. στοχεύει και στη μείωση της ζήτησης και στη μείωση της προσφοράς ναρκωτικών για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Διατηρώντας τις βασικές αρχές του Προγράμματος της Στοκχόλμης, **οι στόχοι της στρατηγικής της Ε.Ε. για τα ναρκωτικά για το διάστημα 2013-2020** [**\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7\]**](#) είναι οι εξής:

- α) Να συμβάλει σε **μετρήσιμη μείωση** της ζήτησης των ναρκωτικών, της εξάρτησης από τα ναρκωτικά και από των λόγω ναρκωτικών κινδύνων και την υγεία και των κοινωνικών κινδύνων και βλαβών.
- β) Να συμβάλει ώστε **να μην τροφοδοτείται η αγορά παράνομων ναρκωτικών** καθώς και στη μετρήσιμη μείωση της διαθεσιμότητας παράνομων ναρκωτικών.
- γ) Να ενθαρρύνει **τον συντονισμό μέσω της ενεργούς συζήτησης και ανάλυσης των εξελίξεων** και των προκλήσεων στον τομέα των ναρκωτικών σε ενωσιακό και σε διεθνές επίπεδο.
- δ) Να **ενισχύσει περαιτέρω το διάλογο και τη συνεργασία μεταξύ** της Ε.Ε. και τρίτων χωρών και διεθνών οργανισμών για θέματα ναρκωτικών.
- ε) Να συμβάλει **στην καλύτερη διάδοση της παρακολούθησης, της έρευνας και της αξιολόγησης των αποτελεσμάτων καθώς και στην καλύτερη κατανόηση όλων των πτυχών του φαινομένου των ναρκωτικών και των επιπτώσεων**

των παρεμβάσεων, προκειμένου να παρέχουν ορθή και πλήρη τεκμηριωμένη βάση για πολιτικές και δράσεις.

1. Μείωση της ζήτησης: Παγκόσμιες, ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές

Η μείωση της ζήτησης αφορά ένα πλέγμα πολιτικών που εφαρμόζονται στο Δυτικό Κόσμο εδώ και χρόνια και στοχεύουν στην αποδιάρθρωση των θετικών τάσεων απέναντι στη χρήση ναρκωτικών, επειδή η χρήση οδηγεί στην εξάρτηση. Η μείωση της ζήτησης είναι εστιασμένη στο χρήστη. Η ιδέα που βρίσκεται πίσω από αυτές τις πολιτικές είναι εκείνη σύμφωνα με την οποία το άτομο, είτε είναι υπεύθυνο για τις επιλογές του είτε ετεροκαθορίζεται λόγω ιδιοσυγκρασίας ή κοινωνικών παραγόντων, είναι ο βασικός παράγοντας εξάπλωσης των ναρκωτικών.

Η προσέγγιση αυτή, που για χρόνια επικράτησε μονοδιάστατα στις πολιτικές για τα ναρκωτικά, εντόπιζε το πρόβλημα των εξαρτήσεων αποκλειστικά στους χρήστες, υπό την οπτική ότι οι άνθρωποι που τελικά καταλήγουν στα ναρκωτικά είναι διαφορετικοί από τους άλλους (βλ. και προηγ.). Σε αυτό το πλαίσιο αντιμετώπιζε (αρχικά) τους χρήστες ως παραβατικούς και συχνά τους ταύτιζε με τους εγκληματίες (δεδομένου ότι η πολιτική αυτή εντάσσεται στο πλαίσιο της απαγορευτικής πολιτικής). Πιο πρόσφατα, ωστόσο, η προσέγγιση αυτή τους αντιμετωπίζει ως ασθενείς και προάγει κατά κανόνα ανάλογες πολιτικές υγείας. Σε κάθε περίπτωση, στην αρχική της διατύπωση αυτή η προσέγγιση συναρτάται με ένα ευρύτερο σχέδιο για την κοινωνία, σύμφωνα με το οποίο τα ναρκωτικά και η εξάρτηση μπορούν να εξαλειφθούν μέσα από παρεμβάσεις προς την ομάδα των χρηστών. Η τάση αυτή σήμερα εξακολουθεί να κυριαρχεί και οι χρήστες, κυρίως οι προβληματικοί χρήστες, θεωρούνται ασθενείς, όπως έχουμε ήδη αναφέρει. Ωστόσο, η μείωση της ζήτησης ως πολιτική κατά των ναρκωτικών όπως αναπτύσσεται σήμερα, πλαισιώνεται και από ένα πλέγμα πολιτικών που εστιάζουν στην προσφορά ναρκωτικών.

Η στρατηγική της Ε.Ε. για τα ναρκωτικά για το 2013-2020 λαμβάνει υπόψη τις νέες συνθήκες που προέκυψαν τα τελευταία χρόνια και διαμορφώνεται με βάση την ανάλυση αυτών των συνθηκών. Οι νέες αυτές συνθήκες περιγράφονται στο ίδιο το κείμενο της Στρατηγικής που αποδίδει συνοπτικά και **την κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών στην Ε.Ε..**

2. Μείωση της προσφοράς: Παγκόσμιες, ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές

Η μείωση της προσφοράς ναρκωτικών περιλαμβάνει την πρόληψη, την αποτροπή και την αποδιάρθρωση του συνδεόμενου με τα ναρκωτικά εγκλήματος, ιδίως του οργανωμένου, μέσω της συνεργασίας μεταξύ δικαιοσύνης και υπηρεσιών επιβολής του νόμου, στην απαγόρευση, την κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων από εγκληματικές πράξεις, στις έρευνες και στη διαχείριση των συνόρων.

Τα τελευταία χρόνια, και ύστερα από σωρεία ερευνών μελετών και αποκαλύψεων σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα, οι διεθνείς πολιτικές αρχικά στο πλαίσιο του Ο.Η.Ε. και στη συνέχεια στο πλαίσιο της Ε.Ε., άρχισαν να αντιμετωπίζουν με περισσότερη σοβαρότητα και περίσκεψη το **πρόβλημα της προσφοράς**, δηλαδή το ρόλο του οργανωμένου εγκλήματος και των επιπτώσεών του στη διάδοση των ναρκωτικών. Σε αυτό συνέβαλαν πολλοί λόγοι και ιδιαίτερα η παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος, αλλά και έρευνες σχετικά με τη δομή και την οργάνωση του συστήματος παραγωγής και εμπορίας ναρκωτικών που ανέδειξαν τους κοινωνικούς παράγοντες οι οποίοι οδηγούν στο οργανωμένο έγκλημα και την επιχειρηματική λογική που διέπει την ανάπτυξή του.

Οι μετασχηματισμοί της μορφολογίας του οργανωμένου εγκλήματος και ειδικά η δικτυακή μορφή του, όπως και ο βαθμός διεξόδυσής του στον κρατικό μηχανισμό και τον κοινωνικό ιστό, όπως αυτά αναλύθηκαν συστηματικά από δεκάδες έρευνες και προέκυψαν από δεκάδες υποθέσεις που χειρίστηκε τόσο η αστυνομία όσο και η δικαιοσύνη παγκοσμίως, οδήγησαν στην παραδοχή της σημασίας που έχει η δράση του οργανωμένου εγκλήματος για τη διάδοση των ναρκωτικών. Το οργανωμένο έγκλημα στον τομέα αυτόν διαρθρώνεται σε τρεις κύριες λειτουργίες που περιλαμβάνουν το σύστημα παραγωγής (καλλιέργεια, συγκομιδή, επεξεργασία και παρασκευή ή παρασκευή ναρκωτικών εάν πρόκειται για συνθετικά), το σύστημα διανομής χονδρικής πώλησης (διεθνείς μεταφορές και διανομές χονδρικής πώλησης) και το σύστημα διανομής λιανικής πώλησης.

Έτσι, σε ό,τι αφορά την μείωση της προσφοράς γίνεται αντιληπτό ότι πρόκειται για ένα σύνθετο φαινόμενο, που οφείλει να λαμβάνει υπόψη και τις τρεις λειτουργίες που προαναφέρθηκαν και σχετίζονται με το οργανωμένο έγκλημα σε όλη την κλίμακα της δράσης του. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα ναρκωτικά 2013-2020 στον τομέα ανάπτυξης πολιτικών για τη μείωση της προσφοράς των ναρκωτικών παρέχει τις κατευθυντήριες γραμμές και αρχές στο πλαίσιο των οποίων πρέπει να αναπτύσσονται όχι μόνο οι διεθνείς και Ευρωπαϊκές πολιτικές αλλά και οι εσωτερικές πολιτικές κάθε χώρας-μέλους της Ε.Ε. {Συστάσεις-Συμβούλιο της Ε.Ε.. (2012/C 402/01)- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 29.12.2012}.

3. Μείωση της βλάβης: Μια νέα τάση

Η αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών έχει διέλθει από διάφορα στάδια όπως προκύπτει από τα προαναφερθέντα. Μία σχετικά νέα τάση που υπεισέρχεται ως τρίτος παράγοντας στην αντιμετώπιση των ναρκωτικών είναι η *μείωση της βλάβης*, εμπλουτίζοντας την έννοια της βλάβης (harm). Η τάση αυτή ξαναφέρει στο προσκήνιο την υπέρβαση του δίπολου νομιμότητα-παράνομία υπέρ ενός υπέρτερου αγαθού που στην συγκεκριμένη περίπτωση αφορά την υγεία και την οικονομική και κοινωνική κατάσταση του κοινωνικού συνόλου [**\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7^Α\]**](#).

3.1. Μείωση της βλάβης και ναρκωτικά

Η μείωση της βλάβης σε σχέση με τα ναρκωτικά είναι μία πολιτική που στο πλαίσιο της προστασίας της οικονομίας, της κοινωνίας και της υγείας του πληθυσμού από το κράτος, επιλέγεται ως μια απάντηση στις δευτερογενείς συνέπειες της εξάρτησης (εντάσσεται δηλαδή κυρίως στη δευτερογενή και τριτογενή πρόληψη) που με μία λέξη **προσπαθεί να προλάβει τα χειρότερα, χωρίς όμως να επιβάλει αναγκαστικά τη μείωση της κατανάλωσης.**

1. Η έννοια της βλάβης στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνει όχι μόνο αντικειμενικές συνθήκες αλλά και ψυχολογικούς, ψυχο-κοινωνικούς παράγοντες και τέλος οργανωσιακούς-διαρθρωτικούς παράγοντες (Spooner, C., McPherson, M., Hall, W., 2004):

Έτσι αναφέρονται ως **άμεσες βλάβες** εκείνες που σχετίζονται με τις επιδράσεις της χρήσης στον ίδιο το χρήστη και καθορίζονται από τη συμπεριφορά του. Για παράδειγμα, φυσικές βλάβες, αυτοτραυματισμοί υπό την επήρεια ναρκωτικών, επιθετικότητα και βλάβες που προκαλούνται από τους χρήστες προς τρίτους υπό την επήρεια ναρκωτικών.

Παρεμπόμπουσες βλάβες που προκαλούνται από τις προσπάθειες ελέγχου, ρύθμισης ή μείωσης της χρήσης του ναρκωτικού, όπως για παράδειγμα εμπλοκή με σοβαρότερα εγκλήματα από ό,τι συνήθως για την εξασφάλιση της δόσης, αύξηση των επισφαλών πρακτικών χρήσης για να αποφευχθεί η εμπλοκή της αστυνομίας.

Βλάβες που προκαλούνται από την αστυνομία σε περιπτώσεις διαφθοράς κατά τις προσπάθειες εξάρθρωσης παράνομων αγορών.

Βλάβες που προκαλούνται στην κοινωνία και τους χρήστες από το οργανωμένο έγκλημα που συνδέεται με την παράνομη αγορά ναρκωτικών.

Βλάβες που προκαλούνται από τους επαγγελματίες υγείας ή τη διαφθορά στη διοίκηση σε συνδυασμό με προσπάθειες που σχετίζονται με τις ανάγκες των χρηστών όπως παράνομες συνταγογραφήσεις, μαύρη αγορά μεθαδόνης κλπ.

2. **Παράγοντες αποτελεσματικότητας.** Η αποτελεσματική μείωση της βλάβης προϋποθέτει την ικανότητα μιας πολιτικής παρέμβασης που να οδηγεί σε συγκεκριμένα αποτελέσματα. Έτσι για μια **καθαρή μείωση της βλάβης** πρέπει να συντρέχουν τρεις απαραίτητες συνθήκες (ό.π.):

α) Ο κύριος στόχος να είναι η μείωση της βλάβης που σχετίζεται με τη χρήση και όχι η μείωση της χρήσης αυτοτελώς.

β) Να περιλαμβάνονται στρατηγικές προσανατολισμένες στην αποχή και στην απεξάρτηση, αλλά και στρατηγικές προσανατολισμένες στη μείωση της βλάβης για εκείνους που συνεχίζουν τη χρήση.

γ) Να περιλαμβάνονται στρατηγικές που στοχεύουν, να αποδείξουν ότι σε επίπεδο πιθανοτήτων, πράγματι επέρχεται μια καθαρή μείωση στις βλάβες που προκαλούνται από τα ναρκωτικά.

Συνολικά, η μείωση της βλάβης πλαισιώνεται από την έντονη κινητοποίηση του κατασταλτικού μηχανισμού στην κατεύθυνση της μείωσης της προσφοράς σε όλα τα επίπεδα (Caulkins, J.P., Reuter, P., 2009).

III. Παγκόσμιες εναλλακτικές πολιτικές

Έως τώρα οι πολιτικές στις οποίες αναφερθήκαμε αφορούν χώρες της Ε.Ε. και την Ελλάδα, όπου ισχύει γενικά η απαγορευτική πολιτική και με πολλές διαφοροποιήσεις κατά χώρα. Ο συνδυασμός της απαγορευτικής πολιτικής με τον «πόλεμο στα ναρκωτικά» (war on drugs, όπως ονομάζεται η σκληρή καταστολή που έχει επικρατήσει τα τελευταία πενήντα χρόνια) δεν φαίνεται ότι είχαν αποτέλεσμα. Συχνά δε τα αποτελέσματά τους, ειδικά του «πολέμου στα ναρκωτικά», χαρακτηρίζονται περίπου καταστροφικά (Global Commission On drugs 2011 & Rolles, St., et al., 2012). Πολλές χώρες στράφηκαν σε εναλλακτικές επιλογές.

Κατά συνέπεια, εκτός από την καθαρή απαγορευτική πολιτική έχουν αναπτυχθεί ως εναλλακτικά της απαγόρευσης ορισμένα πρότυπα *ελεγχόμενης νόμιμης διαθεσιμότητας ναρκωτικών*, που έχουν εφαρμοστεί σε ορισμένα κράτη. Για παράδειγμα, τα *coffee shops* στην Ολλανδία και τα *κοινωνικά clubs* όπως στην Ισπανία, στο Κολοράντο και στην Ουρουγουάη. Με αυτό τον τρόπο, ελέγχεται η παράνομη αγορά, οι τιμές και οι αρνητικές συνέπειες καθώς και οι βλάβες που προκαλούνται από τη διακίνηση και την παρανομία. Για την εφαρμογή όμως κάθε εναλλακτικής πολιτικής πρέπει κανείς να υπολογίζει μία σειρά από παράγοντες, όπως τα οφέλη και το κόστος της πολιτικής αυτής (Briones, A., Cumsille, F., Henao, A., Pardo, B., (eds.), 2013).

Υποστηρίζεται πάντως ότι είναι αναγκαίο να υπάρξει **ένα διαφοροποιημένο σύστημα παρέμβασης ανάλογα με τα διάφορα στάδια που διέρχεται η διαδικασία της παραγωγής, διακίνησης και κατανάλωσης ναρκωτικών**. Συνεπώς, κάθε στάδιο (καλλιέργεια, παραγωγή, διανομή, μεταφορά, πώληση και χρήση) πρέπει να αναλύεται χωριστά, ώστε να γίνεται καλύτερα κατανοητός ο σκοπός και η επίπτωση που έχει κάθε τέτοιο στάδιο στο πρόβλημα των ναρκωτικών. Από αυτήν την άποψη, από τον Οργανισμό Αμερικανικών Κρατών, για παράδειγμα, προτείνεται ένα σύστημα μάλλον περιστασιακής πρόληψης που έχει ως άξονα παρεμβάσεις διακριτές σε τομείς όπως: α) την κοινωνική οργάνωση του προβλήματος των ναρκωτικών, β) τους τομείς που προκαλούν ανασφάλεια και γ) τις πολιτικές υγείας. Πρόκειται για ένα σύστημα παρεμβάσεων που εφαρμόζεται σε διάφορα κράτη της Λ.Αμερικής που ως γνωστόν είναι χώρες παραγωγής κόκας και κοκαΐνης (Briones, A., Cumsille, F., Henao, A., Pardo, B., (eds.), 2013).

Στο πλαίσιο του προαναφερόμενου συστήματος πρόληψης, ακολουθούνται για παράδειγμα, προγράμματα εκρίζωσης παράνομων φυτειών και πολιτικές μείωσης των καλλιεργειών κόκας ή εναλλακτική ανάπτυξη μέσω οικονομικής συνδρομής σε μετρητά και ενίσχυση κοινοτήτων με χαμηλά εισοδήματα, προκειμένου να προσανατολιστούν σε άλλες καλλιέργειες. Οι πολιτικές αυτές, ωστόσο, δεν είχαν επιτυχία, καθώς δεν είχε προετοιμαστεί ούτε η αστυνομία ούτε η κοινωνία για να τις δεχθεί και κυρίως να αποδεχθεί τις συνέπειές τους. Η εναλλακτική ανάπτυξη συνδέθηκε άμεσα με προγράμματα κοινωνικής πολιτικής. Ωστόσο, η εναλλακτική ανάπτυξη, όπου εφαρμόστηκε, είχε περιορισμένη εμβέλεια και συνέπειες, συχνά και εξαιτίας των σοβαρών περιορισμών που συνεπάγονταν η προώθησή της σχετικά με την ασφάλεια, αλλά και επειδή δεν έγινε δυνατό να περιορίσει την μετάθεση των παράνομων φυτειών σε άλλες περιοχές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ο ΧΩΡΟΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ ΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ

Ι. Μητρόπολη, αστικός και αγροτικός χώρος και ο άνθρωπος της μεγάλης πόλης

Οι εξαρτήσεις, η υπερ-κατανάλωση και το εμπόριο ναρκωτικών είναι περισσότερο έντονα και ορατά φαινόμενα στη μεγάλη πόλη. Γενικά, η εγκληματικότητα, η κοινωνική βία, οι ανισότητες και η φτώχεια είναι φαινόμενα που κάνουν περισσότερο αισθητή την ύπαρξή τους στους δρόμους των μεγάλων πόλεων. Εδώ τα κοινωνικά προβλήματα είναι περισσότερο έντονα. Η αστυνόμευση στη μεγάλη πόλη επομένως, δεν είναι μια εύκολη υπόθεση. Όμως, αυτό δεν συμβαίνει μόνο επειδή το έγκλημα και τα κοινωνικά προβλήματα είναι περισσότερο σύνθετα και οξυμμένα, αλλά και επειδή οι αστυνομικοί συχνά δεν είναι «άνθρωποι της μεγάλης πόλης»: είναι γόννοι αγροτικών οικογενειών ή έχουν γεννηθεί και μεγαλώσει σε μικρές επαρχιακές πόλεις, όπου οι προσωπικές και κοινωνικές σχέσεις διαμορφώνονται διαφορετικά. Ειδικά, η σύγχρονη μεγαλούπολη δεν είναι μόνο «ξένη» γι' αυτούς, αλλά και άγρια, επειδή ακριβώς βιώνουν την «σκοτεινή» και δύσκολη πλευρά της. Έτσι, για να κατανοήσει κάποιος το χώροστον οποίο το φαινόμενο των εξαρτήσεων και το εμπόριο ναρκωτικών αναπτύσσεται μαζικά, είναι αναγκαία μια έστω και θεωρητική προσέγγιση του τι είναι η πόλη, όχι ως κτισμένος χώρος αλλά, κυρίως, ως χώρος καλλιέργειας κοινωνικών σχέσεων. Με αυτόν τον κοινωνικό χώρο και τα προβλήματα βίας και εγκληματικότητας που εκεί ανακύπτουν, θα ασχοληθούμε σε αυτό το κεφάλαιο.

Η πόλη δεν αποτελεί ένα κοινωνικά και χωρικά ομοιογενές σύνολο. Αναπτύσσεται ως αλληλοδιαδοχή περιοχών στις οποίες κατά κανόνα ζουν διαφορετικές κοινωνικές τάξεις και στρώματα που έχουν εγκατασταθεί εκεί υπό διαφορετικές συνθήκες κάθε φορά. Κάθε περιοχή αποτελεί μια ζώνη κοινωνικής και πολιτισμικής ζωής. Εδώ οι κοινωνικές ανισότητες αλλά και οι κοινωνικές αντιφάσεις είναι έντονες και συχνά ακραίες. Από το 19^ο αιώνα ήδη, η πόλη, και ειδικά η βιομηχανική πόλη, αποτελεί την καρδιά του κράτους στη Δύση που σταδιακά εξελίσσεται σε Μητρόπολη, δηλαδή, ένα μεγάλο πλήθος ανθρώπων κατανέμεται ανάμεσα σε έναν κεντρικό αστικό πυρήνα και στις γύρω του γειτονίες και προάστια που έχουν τη δική τους αυτοτελή ζωή, αλλά και συνδέονται άμεσα με το κέντρο. Η ανάπτυξη της πόλης, όπως την ξέρουμε σήμερα, ειδικά της πόλης-Μητρόπολης, έχει ιστορικά άμεση σχέση με την ανάπτυξη του καπιταλισμού και τη βιομηχανική επανάσταση. Από το τέλος του 18^{ου} αιώνα, η ανάπτυξη της βιομηχανικής παραγωγής καθόρισε το μέγεθος του πληθυσμού των Μητροπόλεων, άλλαξε τον τύπο κυρίαρχης οικονομίας, συνέβαλε καθοριστικά

στην επικράτηση της χρηματικής οικονομίας σε όλες τις κοινωνικές σχέσεις και κατ' επέκταση επηρέασε και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων.

Μέχρι σήμερα, τέσσερα κυρίως στοιχεία χαρακτηρίζουν τη ζωή στη μεγάλη πόλη και ειδικά στη Μητρόπολη: α) οι άνθρωποι της πόλης είναι διαφορετικοί από αυτούς των αγροτικών περιοχών, ως προς τις συνήθειες, την καθημερινή δραστηριότητα, τις αξίες και τους κανόνες που διέπουν τη ζωή τους, β) το έγκλημα και ο κόσμος της παρανομίας είναι διαφορετικά στη Μητρόπολη σε σχέση με τις αγροτικές και ημιαστικές περιοχές, γ) η ανάπτυξη του εγκλήματος προκύπτει λόγω των κενών (ή των προβλημάτων) που διαμορφώνονται από τη νομιμότητα (κανόνες νόμοι) και αναπτύσσεται παράλληλα με αυτήν στον ίδιο χώρο (κατ' άλλους υπάρχει μία συμβίωση ανάμεσα στη νομιμότητα και την παρανομία), και τέλος δ) κάθε αλλαγή στις συνθήκες νόμιμης ζωής στη μητρόπολη επιφέρει αλλαγές και στον τρόπο που αναπτύσσεται το έγκλημα καθώς και στην έκτασή του.

Αναλυτικότερα, οι άνθρωποι που ζουν στην πόλη και ειδικά στη Μητρόπολη, στη μεγάλη τους πλειονότητα είναι εσωτερικοί μετανάστες πρώτης ή δεύτερης γενιάς (συχνά και αλλοδαποί) [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8\]](#). Εφόσον έχουν αφομοιώσει τον τρόπο ζωής που οι συνθήκες επιβάλλουν, τις αξίες, τους κανόνες και τα πρότυπα κοινωνικών σχέσεων που αναπτύσσονται στον αστικό χώρο, καταλήγουν να είναι πολύ διαφορετικοί τύποι ανθρώπων από αυτούς που ζουν σε αγροτικές κοινωνίες. Αυτό αφορά και τη νομιμότητα και την παρανομία. Εάν δεν «προσαρμοστούν» σε αυτές τις συνθήκες, περιθωριοποιούνται και συχνά αυτό αποτελεί και μια ουσιαστική αιτία για την ροπή προς το έγκλημα και την παρανομία. Επομένως, εκτός από την «κανονική», τη νόμιμη ζωή, και η ανάπτυξη του εγκλήματος στον αστικό χώρο έχει τελείως διαφορετικά χαρακτηριστικά και αιτίες σε σύγκριση με μια αγροτική κοινωνία. Εκτός αυτού, η εξέλιξη του εγκλήματος στον αστικό χώρο ακολουθεί και εκμεταλλεύεται τις εξελίξεις που κυριαρχούν στον κόσμο της νομιμότητας. Έτσι, οι μεταβολές στον τρόπο ζωής και στα πρότυπα συμπεριφοράς των ανθρώπων στη μεγαλούπολη περιλαμβάνουν και αναπροσαρμογές του υποκόσμου και του κόσμου της παρανομίας γενικά. Η εκτεταμένη διάδοση των ψυχοτρόπων ουσιών κατά τον 20^ο αιώνα, σχετίζεται και με τις διαφορές ανάμεσα στον αστικό και αγροτικό χώρο καθώς και με τις ραγδαίες μεταβολές (πληθυσμιακές, κοινωνικές, οικονομικές κλπ.) που καθόρισαν την εξέλιξη των αστικών κέντρων. Και τα δύο μαζί σηματοδοτούν ανατροπές και μεταβολές στο εύρος της διάδοσης των ναρκωτικών και στα πρότυπα χρήσης και συμπεριφοράς των εξαρτημένων.

Τα **γενικά χαρακτηριστικά του αστικού χώρου** [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8\]](#) και της κοινωνικής ζωής που αναπτύσσεται μέσα σε αυτόν, άλλαξαν υπό την επίδραση της παγκοσμιοποίησης, της ανάπτυξης της τεχνολογίας και της οικονομίας της κατανάλωσης. Σήμερα, αυτό που χαρακτηρίζει τις Μητροπόλεις είναι η ένταση των κοινωνικών ανισοτήτων και κυρίως των κοινωνικών αντιφάσεων (η πόλη είναι ταυτόχρονα χώρος χλιδής και ακραίας φτώχειας) που συνευρίσκονται στους

χώρους αυτούς. Η οικονομία της πόλης δεν βασίζεται πλέον στην παραγωγή υλικών και αγαθών, αλλά στην παροχή υπηρεσιών και κυρίως υπηρεσιών καταναλωτισμού. Αυτή η οικονομία άλλαξε τον πολιτισμό και τις κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων. Ηταχύτητα, η συνεχής δράση, η διασκέδαση, η αναψυχή και η υπερβολή είναι τυπικά χαρακτηριστικά του τρόπου ζωής στη Μητρόπολη, υπό την επίδραση της επικράτησης της καταναλωτικής οικονομίας.

A. Ο πολιτισμός της κατανάλωσης και η Μητρόπολη

Η επιθυμία «του έχουν», «του κατέχειν» και επομένως του «είναι» δεν περιορίζεται πια από τα πολιτισμικά όρια που στο παρελθόν χρησίμευαν για να προστατεύσουν το θεσμό της ιδιοκτησίας/κατοχής. Οι σύγχρονοι καταναλωτικοί πολιτισμοί δημιουργούν μια ψυχική υπόσταση καταναλωτή σε σύγχυση, όπου το άγχος και τα κοινωνικά του αντίδοτα από μόνα τους παράγουν πλεόνασμα της αποκαλούμενης διαταραχής (disorder) και υπέρβασης-παράβασης (transgression), καθώς ομάδες και άτομα επιχειρούν να δώσουν νόημα σε μια ζωή, που διέπεται με αύξοντα ρυθμό από νέες και διακριτές διαδικασίες που συνδυάζονται με τον καταναλωτισμό στη σύγχρονη κοινωνία (Presdee, 2000, Haywad, 2004, Burke, 2008).

Όπως επισημαίνεται (Presdee, 2004), αυτό που αναδεικνύεται ως σημαντικό δεν είναι πια η δημιουργία ή η κατασκευή ή το «να κάνεις πράγματα» που διεγείρουν, αλλά η κατανάλωση αγαθών και ειδικότερα η καταστροφή των πραγμάτων. Το να καταστρέφεις, να χρησιμοποιείς, να καταναλώνεις γίνεται μία σημαντική καθημερινή δραστηριότητα που διεισδύει στη συνείδηση, 'νοστιμίζει' την κουλτούρα και την καθημερινή μας ζωή. Η καταστροφή γίνεται μια καθημερινή δραστηριότητα. Ο «τέλειος καταναλωτής» δεν αφήνει τίποτα από το προϊόν και είναι έτοιμος για περαιτέρω καταστροφή, συγκινησιακά και οικονομικά. Αυτή η γενική περιρρέουσα ατμόσφαιρα και ο χαρακτήρας της Μητρόπολης σήμερα έχει μια ιδιαίτερη σημασία για να κατανοήσει κάποιος την εμπλοκή με τα ναρκωτικά, το φαινόμενο της πολυ-χρήσης, τις μεταβολές στις προτιμήσεις των χρηστών και στα πρότυπα χρήσης, αλλά και την ανάπτυξη εμπορίου ναρκωτικών και του οργανωμένου εγκλήματος.

II. Το έγκλημα στα μεγάλα αστικά κέντρα

Αν και στο παρελθόν έχουν περιγραφεί και αναλυθεί εκτεταμένα οι κοινωνικές σχέσεις και ο τρόπος που αναπτύσσεται το έγκλημα στα μεγάλα αστικά κέντρα, ο ρόλος του υποκόσμου και οι νεανικές συμμορίες, αυτό που πρέπει να έχουμε υπόψη μας καταληκτικά είναι ότι οι σύγχρονες, κυρίαρχες απόψεις για το έγκλημα στον αστικό χώρο διακρίνονται σε **δύο μεγάλες σχολές σκέψης που έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό τους το ρεαλισμό**. Καθεμία δίνει διαφορετικές απαντήσεις και προτείνει διαφορετικές πολιτικές για την αντιμετώπιση του εγκλήματος που μπορούν να αποτυπωθούν και μέσα από γεωμετρικά σχήματα, που αποκαλούνται και **γεωμετρίες του εγκλήματος** [βλ. αναλυτικά [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9](#)]. Πρόκειται για την τάση του ριζοσπαστικού ή αριστερού ρεαλισμού (radical/left realism) που αναπαριστά το εγκληματικό φαινόμενο μέσα

από το [τετράγωνο του εγκλήματος](#) και για το ρεύμα του δεξιού ρεαλισμού (right realism) που αναπαριστά τις συνθήκες που συμβαίνει ένα έγκλημα ως μια τριγωνική σχέση σε συνδυασμό με μια κατάλληλη ευκαιρία ([τρίγωνο του εγκλήματος](#)). Από αυτήν την προσέγγιση προκύπτει και η πρόληψη μέσω περιβαλλοντικού σχεδιασμού. Και οι δύο επιχειρούν να αντιμετωπίσουν την εγκληματικότητα του δρόμου, το φόβο του εγκλήματος και τη σχέση αστυνομίας - πολιτών. Η θεωρία που επικρατεί σήμερα είναι αυτή του δεξιού ρεαλισμού (με πλήθος παραλλαγών) και από εκεί εκπορεύονται και οι ανάλογες πολιτικές.

Υπό την επίδραση του φόβου του εγκλήματος και των πολιτικών που ταυτίστηκαν με τον δεξιό ρεαλισμό στις Η.Π.Α., υποστηρίζεται ότι, όταν υπάρχει υπερ-ανάπτυξη καταστολής (βλ. μηδενική ανοχή), ο φόβος του εγκλήματος εξαιτίας της καταστολής και του κοινωνικού αποκλεισμού διογκώνεται και μετατοπίζεται προς τις πλέον περιθωριοποιημένες ομάδες μέσα στον ιστό της πόλης (εδώ περιλαμβάνονται και οι εξαρτημένοι) και όχι στο πραγματικό έγκλημα. Η γραφική παράσταση αυτής της θέσης που είναι γνωστή ως [οικολογία του φόβου](#), αναπτύχθηκε βάσει ενός διάσημου γραφήματος της δεκαετίας του 1920 το οποίο θεωρεί ότι το έγκλημα κατανέμεται σε συγκεκριμένες ζώνες με βάση συγκεκριμένα κοινωνικά χαρακτηριστικά και μεταξύ άλλων συμβολίζει και την μετατόπιση της αντεγκληματικής πολιτικής από την αντιμετώπιση του εγκλήματος στην αντιμετώπιση του φόβου του εγκλήματος [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9\]](#). Εκτός όμως από τις θεωρήσεις σχετικά με το πώς πρέπει να αντιμετωπιστεί το έγκλημα, έχει σημασία να γνωρίσουμε πώς πραγματικά αναπτύσσονται οι κοινωνικές σχέσεις μέσα στις προβληματικές, υποβαθμισμένες και περιθωριοποιημένες περιοχές.

A. Η πόλη και οι 'φυλές' του δρόμου

Παρά το γεγονός ότι η πόλη, και ειδικά η σύγχρονη Μητρόπολη, χαρακτηρίζεται από την αποδιάρθρωση των παραδοσιακών αξιών και προτύπων συμπεριφοράς που ήταν χαρακτηριστικά και του αγροτικού κόσμου και μιας καθώς πρέπει εργατικής τάξης κατά τη διάρκεια μεγάλου μέρους του 20^{ου} αιώνα, έρευνες έχουν δείξει ότι τα πρότυπα συμπεριφοράς μέσα στην πόλη δεν αναπτύσσονται ομοιογενώς. Αντίθετα, υπάρχουν πάντοτε κοινωνικοί θύλακες, δηλαδή, ομάδες πληθυσμού μιας περιοχής που διατηρούν πρότυπα συμπεριφοράς βασισμένα σε παραδοσιακές αξίες ή σε παραλλαγές αυτών των αξιών, τα οποία τελικά οδηγούν στην παρανομία. Σε μία έρευνα του 1967 που είχε μεγάλη επίδραση στην κατανόηση της βίας και της εγκληματικότητας στα μεγάλα αστικά κέντρα και ειδικά των ανθρωποκτονιών, διαπιστώθηκε ότι η βία στα μεγάλα αστικά κέντρα αναπτύσσεται και ως ένα υπο-πολιτισμικό σύστημα που δίνει μεγάλη αξία στην τιμή και στην υπόληψη μέσα από άτυπους κανόνες που η παραβίασή τους επιφέρει τιμωρία (κυρώσεις), η δε συμμόρφωση με αυτούς, επιβράβευση και κύρος. Αυτό του υποπολιτισμικό σύστημα επιβάλλει συγκεκριμένους τύπους αναμενόμενης συμπεριφοράς και μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10\]](#).

Η έρευνα αυτή άνοιξε το δρόμο για μια νέα θεώρηση της βίας του δρόμου. Σε μία πιο πρόσφατη έρευνα του τέλους της δεκαετίας του '90 (Anderson, 1998) διαπιστώθηκε ότι οι άνθρωποι που βιώνουν ακραίες μορφές βίας, ως σχεδόν συστατικό στοιχείο της γειτονιάς τους, αναπτύσσουν μηχανισμούς και τρόπους αντίδρασης απέναντι σε αυτά τα προβλήματα, οι οποίοι δεν είναι πάντα νόμιμοι. Αυτοί οι τρόποι τους βοηθούν μεν να επιβιώνουν, αλλά ταυτόχρονα συμβάλλουν ώστε ολόκληρες ομάδες πληθυσμού να καταλήξουν να λύνουν τα προβλήματα τους έξω από το νόμο. Η λιανική αγορά ναρκωτικών έχει μεγάλο μερίδιο συμβολής σε τέτοιες μορφές άτυπης κοινωνικής αντίδρασης. Η έρευνα στην οποία αναφερόμαστε έγινε σε γειτονιές των Αφρο-Αμερικανών στο κέντρο της Φιλαδέλφειας (Η.Π.Α.) το 1998 από τον Elijah Anderson και τον οδήγησε στη διατύπωση της υπο-πολιτισμικής θεωρίας για τον «κώδικα του δρόμου» (code of the streets) [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10\]](#), που αναφέρεται ακριβώς σε αυτήν την άτυπη κοινωνική αντίδραση. Ο κώδικας αυτός αποτελεί ένα πλαίσιο άτυπων κανόνων συμπεριφοράς αλλά και απάντησης/αντίδρασης σε προκλήσεις, αναφέρεται δε ως κώδικας επιβίωσης στο δρόμο σε συνθήκες κοινωνικής υποβάθμισης. Επίσης, ο κώδικας συνδέεται με το αξιακό σύστημα των κατώτερων κοινωνικών τάξεων, ως αντίδραση στην απομόνωση και στην αλλοτρίωση που βιώνουν. Στο πλαίσιο του ξεχωρίζουν ο σεβασμός από τους άλλους και η βία ως άμυνα. Έτσι ο «κώδικας του δρόμου» αποτελεί έναν άτυπο τρόπο ρύθμισης της βίας με άμεσο, έμμεσο, λεκτικό και εξωλεκτικό τρόπο.

Αν όλα όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως χαρακτηρίζουν γενικά το φαινόμενο της αστικής ανάπτυξης και της εγκληματικότητας που τη συνοδεύει, στη συνέχεια είναι αναγκαίο να επικεντρώσουμε το ενδιαφέρον μας στην Ελλάδα και ειδικά στη μεγαλύτερη πόλη της την Αθήνα.

Β. Κοινωνική γεωγραφία του αστικού χώρου και εγκληματικότητα: Αθήνα

Η εγκληματικότητα του δρόμου αποτέλεσε τα προηγούμενα χρόνια σημείο αιχμής για τις πολιτικές της δημόσιας τάξης. Όπως συνέβη και αλλού, το βάρος αυτής της κατάστασης «σήκωσαν» κυρίως τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη, όπως επίσης και η Πάτρα. Για να δούμε τα χαρακτηριστικά της εγκληματικότητας μιας περιοχής συνήθως εκτιμούμε όλες τις κατηγορίες παραγόντων που συμβάλλουν στην ανάπτυξή της. Συνεπώς, συνεκτιμώνται *πληθυσμιακοί, κοινωνικοί, οικονομικοί, περιβαλλοντικοί* (π.χ. υποβάθμιση μιας περιοχής) *γεωγραφικοί* (θέση και ρόλος της περιοχής στο γενικότερο πολεοδομικό σύστημα) και *πολιτικοί παράγοντες*.

Στην περίπτωση της Αθήνας συνέπεσαν όλοι οι παραπάνω παράγοντες περίπου στα μέσα της δεκαετίας του 2000 (μετά τη λήξη των Ολυμπιακών Αγώνων), με αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας έκρηξης κοινωνικών προβλημάτων σχετικών με την εγκληματικότητα [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10^Α\]](#).

Αναφορικά με το ζήτημα των ναρκωτικών, το πρόβλημα της ευρείας χρήσης, όπως αναφέρθηκε, άρχισε να γίνεται ορατό στην Ελλάδα από τα μέσα της

δεκαετίας του '80. Η διακίνηση και διάδοσή τους όμως μέσα από ανοικτές αγορές λιανικής (πιάτσες του δρόμου) άρχισε να παίρνει διαστάσεις από τα μέσα της δεκαετίας του '90 (Βιδάλη, σ. 2007, 2ος τόμος). Τότε ήταν (μέσα δεκαετίας του '90) που για πρώτη φορά υπήρξαν συστηματικές «πιέσεις» της αστυνομίας απέναντι στους χρήστες της Ομόνοιας οι οποίοι, για πρώτη φορά επίσης, συνδέθηκαν με ζητήματα δημόσιας υγείας. Η χρήση των ναρκωτικών είναι φαινόμενο που συναντάται στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας, ωστόσο απέκτησε ιδιαίτερες διαστάσεις στον κεντρικό τομέα του Δήμου Αθηναίων, επειδή εκτός των άλλων εκεί υπήρξαν μεταβολές που άλλαξαν τη ζωή του κεντρικού και δυτικού τμήματος της πόλης προς το χειρότερο [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10^A\]](#).

Αυτές οι μεταβολές σε συνδυασμό με μία αναποτελεσματική, μάλλον αμήχανη και κυρίως αποσπασματική πολιτική για τα ναρκωτικά και την πόλη, δημιούργησαν ευνοϊκές συνθήκες για την ανάδειξη της ευρύτερης περιοχής της Ομόνοιας ως της μεγαλύτερης ανοικτής πιάτσας ναρκωτικών της Ελλάδας [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10^B\]](#). Το χαρακτηριστικό της είναι ότι δεν πρόκειται για ένα δρόμο, αλλά για μια ολόκληρη περιοχή η οποία, τουλάχιστον μετά τον Πόλεμο, αποτελούσε σημείο συγκέντρωσης εσωτερικών μεταναστών, μικροπαρανομίας και πορνείας του πεζοδρομίου. Η κατάσταση που διαμορφώθηκε στην περιοχή και οι συνέπειές της έχουν συζητηθεί ποικιλοτρόπως και μάλιστα εκφράζονται και αποκλίνουσες μεταξύ τους απόψεις. Οι βασικές παράμετροι που επηρέασαν αυτήν την εξέλιξη στον τομέα της λιανικής αγοράς των ναρκωτικών στο κέντρο της Αθήνας, μπορούν να συστηματοποιηθούν στις εξής κατηγορίες παραγόντων σε αλληλεπίδραση: α) οι μεταβολές στις συνήθειες και τις προτιμήσεις των χρηστών ψυχοδραστικών ουσιών, β) οι κοινωνικές μεταβολές στη σύνθεση του πληθυσμού στο Δήμο Αθηναίων και στη χρήση γης στην ίδια περιοχή, γ) η αναδιάρθρωση του υποκόσμου και της παράνομης αγοράς ναρκωτικών, δ) η απουσία συστηματικών πολιτικών αντιμετώπισης των προβλημάτων και ε) η στάση της κοινότητας. Αναλυτικότερα (Βιδάλη, 2007, 2ος τόμος, ό.π., και [Παράρτημα 10^A](#)):

α) Μεταβολές στις συνήθειες και τις προτιμήσεις των χρηστών

1. Κοινωνικές μεταβολές: Αν και η χρήση χασίς ήταν διαδεδομένη στην Ελλάδα και συνδεόταν, όπως και αλλού, με κοινωνικά κινήματα και την κοινωνική χειραφέτηση, από τα μέσα της δεκαετίας του '80, η αγορά των ναρκωτικών άλλαξε καθώς η διακίνηση της ηρωίνης έγινε για κάποιους «επάγγελμα» και ο αριθμός των εξαρτημένων, κυρίως νέων, από την ουσία αυτή διογκώθηκε.
2. Η διάδοση των συνθετικών ναρκωτικών και της κοκαΐνης για ψυχαγωγικούς σκοπούς άλλαξαν το χάρτη των ναρκωτικών στην Αθήνα.
3. Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 έγινε εμφανής η αλλαγή στις συνήθειες των νέων κυρίως στον ελεύθερο χρόνο τους. Αυτό συνέπεσε και με αλλαγές στη στάση τους απέναντι στα ναρκωτικά. Η χρήση ψυχοδραστικών ουσιών από ψυχαγωγική έγινε αυτοκαταστροφική-καταναλωτική και διαδόθηκε η

πολυ-χρήση. Συχνά το ζήτημα δεν ήταν πλέον το «φτιάξιμο» για «χαλάρωση», αλλά η εμπειρία της αυξανόμενης έντασης. Η δυνατότητα ταυτόχρονης και εύκολης πρόσβασης σε διαφορετικά ναρκωτικά μέσω των αλλαγών που επήλθαν στη λιανική αγορά ναρκωτικών (ο ίδιος έμπορος πωλούσε και προωθούσε διαφορετικά είδη) συνέβαλαν, ώστε διαφορετικές ψυχοδραστικές ουσίες να καταναλώνονται από το ίδιο άτομο σε διάστημα λίγων ωρών για την κάλυψη των αναγκών της «στιγμής» ή για την κάλυψη της έλλειψης της κύριας ουσίας. Σημαντική συμβολή σε αυτό υποστηρίζεται ότι είχαν και οι μεταβολές στους τρόπους διασκέδασης και ελεύθερου χρόνου.

β) Αλλαγές στη σύνθεση του πληθυσμού και στις χρήσεις γης

1. Αυτές οι μεταβολές συνέπεσαν με αλλαγές στη σύνθεση του πληθυσμού στο Δήμο Αθηναίων και ειδικά στο κέντρο της πόλης: παλιοί κάτοικοι μετακινήθηκαν προς τα βόρεια και νέα προάστια, νέοι κάτοικοι για μεγάλο χρονικό διάστημα δεν έρχονταν προς εγκατάσταση στο Δήμο, οι φοιτητικές κατοικίες μετατοπίστηκαν και αυτές εξαιτίας της μετακίνησης των Σχολών του Πανεπιστημίου στην περιοχή του Δήμου Ζωγράφου, οι υπηρεσίες των υπουργείων αποκεντρώθηκαν ενώ συντελέστηκε η αποβιομηχάνιση του δυτικού τομέα της Αθήνας.
2. Οι μετακινήσεις πληθυσμών από το Δήμο είχαν ως συνέπεια αφενός να μείνουν κτίρια κενά και αφετέρου να αποδιάρθρωθούν σταδιακά οι λειτουργίες της πόλης και ο άτυπος κοινωνικός έλεγχος. Πολλές περιοχές του κέντρου ερήμωσαν και από κατοίκους και από καταστήματα. Οι προσπάθειες αναζωογόνησης του κέντρου στις αρχές του '90 από συντονισμένες πολιτικές πολεοδομικής ανάπλασης και εγκατάστασης στις περιοχές αυτές νέων μεσοαστικών στρωμάτων, πολιτιστικών φορέων κλπ. απέτυχαν. Από τα μέσα της δεκαετίας του '90, όσοι εγκαταστάθηκαν στο κέντρο, κατά κανόνα εξαθλιωμένα και φτωχά στρώματα μεταναστών με εξαίρεση του Κινέζους, εύκολα γίνονταν αντικείμενο εκμετάλλευσης.
3. Ταυτόχρονα, γειτονίες στο κέντρο της πόλης, όπως οι πρώην βιομηχανικές περιοχές του Γκάζι και του Ψυρρή, από το τέλος περίπου της δεκαετίας του '90 μετατράπηκαν σε περιοχές μαζικής διασκέδασης που ήταν σε κοντινή απόσταση από την περιοχή της Ομόνοιας, η οποία αναδείχθηκε σε ανοικτή λιανική αγορά ναρκωτικών καθώς οι ήδη εξαρτημένοι-εμπλεκόμενοι με τα ναρκωτικά προτιμούσαν την Ομόνοια ως τόπο συναλλαγής, επειδή ήταν χώρος εύκολα προσβάσιμος και με έντονη κίνηση. Η τοποθεσία και τα χαρακτηριστικά της συνέβαλαν ώστε να υπάρξει μια ενίσχυση της αγοράς αυτής από τους πελάτες των παραπάνω περιοχών διασκέδασης, καθώς οι ενδιαφερόμενοι είχαν τη δυνατότητα είτε να προμηθεύονται ναρκωτικές ουσίες είτε να αντλούν πελάτες από τα «μαγαζιά», κυρίως κατά τη διάρκεια της νύκτας.

4. Ωστόσο, η μεγάλη αλλαγή έγινε μετά το τέλος των Ολυμπιακών Αγώνων. Τότε πολλοί από τους μετανάστες που εργάζονταν στα Ολυμπιακά έργα έμειναν άνεργοι, ενώ η απουσία σχεδιασμού στις πολιτικές υποδοχής/επαναπροώθησης των νεοεισερχομένων χωρίς χαρτιά αλλοδαπών στην χώρα, είχε ως αποτέλεσμα να προωθούνται απευθείας από τα σύνορα στο κέντρο της πόλης χωρίς συγκεκριμένο στόχο.
5. Η μαζική συγκέντρωση αλλοδαπών χωρίς χαρτιά στο κέντρο της πόλης δημιούργησε ένα δυναμικό που ήταν εύκολο να γίνει υποκείμενο εκμετάλλευσης από τα κυκλώματα διακίνησης αλλοδαπών και Ελλήνων. Έτσι η παρουσία τους συνέβαλε σε ένα βαθμό στη μαζική, δημόσια διακίνηση ναρκωτικών στο κέντρο της Αθήνας μετά το 2004.
6. Μετά το 2007, η ερήμωση του κέντρου συμπληρώθηκε τόσο από την κρίση στην εμπορική αγορά της περιοχής όσο και από τις συνέπειες που είχαν οι καταστροφές που επήλθαν σε κτίρια του κεντρικού τομέα κατά τη διάρκεια μαζικών κινητοποιήσεων διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Το κενό που άφησαν οι αλλαγές στη νόμιμη αγορά, ήρθε να το καλύψει η παράνομη αγορά ναρκωτικών.

γ) Αναδιάρθρωση του υποκόσμου

1. Άλλαξε η διάρθρωση και η λειτουργία του υποκόσμου και δημιουργήθηκαν ομάδες οργανωμένου εγκλήματος που επιδίδονταν σε «προστασία» (εκβιάσεις κλπ.) των χώρων αναψυχής και διασκέδασης, στον έλεγχο της πορνείας και φυσικά στη διακίνηση ναρκωτικών μέσα και έξω από τους χώρους διασκέδασης κλπ.
2. Άλλαξε η αγορά της πορνείας του πεζοδρομίου (www.synigoros.gr) μέσα από την μαζική εκμετάλλευση αλλοδαπών, συχνά θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, με αποτέλεσμα να υπάρξει ειδικά στο κέντρο της Αθήνας ένας «αυθόρμητος» δακτύλιος «προστασίας» και ανοχής της διακίνησης ναρκωτικών, ενώ συχνά η εκμετάλλευση των εκδιδόμενων γινόταν και μέσω της μετατροπής τους σε εξαρτημένα άτομα και της αμοιβής τους σε είδος.

δ) Απουσία πολιτικών κοινωνικής ανάπτυξης

1. Απουσίασαν το διάστημα αυτό πολιτικές κοινωνικής ανάπτυξης που να αποτρέψουν την κατάσταση, παρά την ύπαρξη σχετικής εμπειρίας από άλλες χώρες. Η σταδιακή αποδιάρθρωση του συστήματος κοινωνικών υπηρεσιών στην ευρύτερη περιοχή και η αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων (φτωχοί, άστεγοι, άνεργοι κλπ.) που ήταν πλέον εμφανής και στο δρόμο, συνετέλεσαν στην καλλιέργεια ανασφάλειας και φόβου του εγκλήματος: υπήρχαν και υπάρχουν περιοχές που η διάβαση τους

αποφεύγεται από τους περαστικούς εξαιτίας της επικινδυνότητάς τους και αυτό ήταν πρωτόγνωρο για την Αθήνα.

2. Δημιουργήθηκαν περιοχές μέσα στην πόλη, όπου η παρουσία παράνομων κάθε είδους και εξαθλιωμένων πληθυσμών ήταν και είναι ιδιαίτερα πυκνή, γεγονός που ευνόησε την μετατροπή τους σε «εγκληματικές» και επικίνδυνες περιοχές. Ιδιαίτερα στον τομέα των ναρκωτικών, συμβολή στα προαναφερόμενα είχε και η αμήχανη ποινική πολιτική που εφαρμοζόταν η οποία για πολλά χρόνια αντιμετώπιζε περίπου με τον ίδιο τρόπο εμπόρους, χρήστες και μικροδιακινητές, αλλά και η αποτυχία των προσπαθειών να ενταχθούν στον κοινωνικό ιστό των κεντρικών περιοχών του Δήμου Αθηναίων οι υπηρεσίες παροχής υποκαταστάτων.

ε) Η στάση της κοινότητας

1. Οι παλιοί κάτοικοι του κέντρου αντέδρασαν με διάφορους τρόπους αλλά κυρίως, υπό την επίδραση του φόβου του εγκλήματος, εστιάζοντας στις ανάγκες της αγοράς, ενώ ένα μικρό μέρος έθετε γενικότερα ζητήματα κοινωνικής πολιτικής.
2. Το πρόβλημα του κέντρου της Αθήνας αποτέλεσε αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης και βασικό θέμα σε εκλογικές αναμετρήσεις, ενώ επικράτησε η αντίληψη ότι το ζήτημα συνολικά της εγκληματικότητας και των ναρκωτικών στο σύνολό του είναι σχεδόν αποκλειστικά θέμα ασφάλειας.
3. Τα έντονα προβλήματα υποβάθμισης και εγκληματικότητας σε συνδυασμό με την αδυναμία του κράτους να τα διευθετήσει ορθολογικά, καλλιέργησαν τον κοινωνικό και φυλετικό ρατσισμό απέναντι στους αλλοδαπούς αλλά και στους εξαρτημένους, τάση που κορυφώθηκε αργότερα με την ταύτιση των εξαρτημένων με τους οροθετικούς – υπόθεση που δημιούργησε περαιτέρω προβλήματα σε συνάρτηση και με γενικότερες εξελίξεις.

Η πόλη και ειδικά η Μητρόπολη αποτελεί, όπως προαναφέρθηκε και στην περίπτωση της Αθήνας, προνομιακό έδαφος διάδοσης και μαζικής κατανάλωσης ναρκωτικών αλλά και ανάπτυξης της ανοικτής λιανικής αγοράς-πιάτσας. Πώς όμως φτάνουν τα ναρκωτικά έως εδώ και από πού έρχονται; Και πώς διαρθρώνεται αυτή η αγορά ναρκωτικών και συνδέεται με τη βία αλλά και γενικότερα με άλλα εγκλήματα; Τα ερωτήματα αυτά θα επιχειρηθεί να απαντηθούν στο επόμενο κεφάλαιο στο οποίο μεταξύ άλλων φαίνεται ότι οι πόλεις και συγκεκριμένα οι πόλεις του Δυτικού Κόσμου αποτελούν τον κυρίως τόπο προορισμού της παραγωγής ναρκωτικών, δηλαδή τον τόπο κατανάλωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΑΔΟΣΗΣ ΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ

1. Το σύστημα προσφοράς ναρκωτικών

Το σύστημα προσφοράς ναρκωτικών σήμερα συγκροτεί ένα παγκοσμιοποιημένο πεδίο παρεμβάσεων εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας. Ταυτόχρονα «ευθύνεται» για την πρόσληψη του προβλήματος των ναρκωτικών σε αυτόν τον τομέα ως εισαγόμενου προβλήματος. Είναι, ωστόσο, γεγονός ότι το σύστημα αυτό θεμελιώνεται στις κοινωνικές ανισότητες, στην εκμετάλλευση και εμπορευματοποίηση παραδοσιακών συνηθειών καθώς και στην κοινωνική υπανάπτυξη. Στη συνέχεια θα περιγραφεί συνοπτικά το σύστημα αυτό όπως διαρθρώνεται διεθνώς αλλά και οι επιπτώσεις του στην κοινωνική πραγματικότητα σε σχέση με τα ναρκωτικά

A. Κοινωνική οργάνωση του συστήματος παραγωγής (κοκαΐνης)

Η ανάλυση της κοινωνικής οργάνωσης των δικτύων ναρκωτικών είναι πολύ σημαντική για την ανάπτυξη εναλλακτικών πολιτικών. Συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού επικρατούν στο σύστημα της καλλιέργειας, παραγωγής και διακίνησης ναρκωτικών (βλ. Briones, A., Cumsille, F., Henao, A., Pardo, B., (eds), 2013).

Συγκεκριμένα, έχει διαπιστωθεί ότι:

Τα εμπλεκόμενα μέρη στην καλλιέργεια, παραγωγή και διακίνηση ναρκωτικών έρχονται κατά κανόνα από τα χαμηλά στρώματα της κοινωνίας και υπόκεινται, όπως φαίνεται, σε μια διαδικασία συστηματικού κοινωνικού αποκλεισμού.

Οι αγρότες καλλιεργητές αποτελούν τον αδύναμο κρίκο της αλυσίδας.

Πολλοί από τους παραγωγούς, τους διακινητές (dealers) και τα μέλη των εγκληματικών οργανώσεων προέρχονται από τα πλέον ευάλωτα τμήματα της κοινωνίας και στις περισσότερες των περιπτώσεων έχουν υποστεί τις συνέπειες των κοινωνικών ανισοτήτων, διακρίσεις, κακή εκπαίδευση και οικογενειακή φτώχεια [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 11\]](#).

Οι χρήστες, αν και μπορεί να προέρχονται από όλα τα στρώματα της κοινωνίας, διατρέχουν περισσότερους κινδύνους όταν προέρχονται από τα πλέον φτωχά και ευάλωτα, κοινωνικά στρώματα είτε εξαιτίας των ουσιών που χρησιμοποιούν είτε επειδή έχουν χαμηλή δυνατότητα πρόσβασης σε υπηρεσίες και στην θεραπεία.

B. Αγορά ναρκωτικών

Η παράνομη αγορά ναρκωτικών αναπτύσσεται μέσα από εκτεταμένο δίκτυο «παικτών», που εκτείνεται από τις περιοχές των φυτειών και της παραγωγής έως τα σημεία πώλησης. Το περιθώριο κέρδους για καθένα από τους συμμετέχοντες, διαφέρει και αντιστοιχεί κατ' αναλογία στο μέρος της συμβολής που έχει ο συμμετέχων στην αλυσίδα του εμπορίου. Ωστόσο, οι ανατιμήσεις ανά μεταπώληση και επεξεργασία δείχνουν μια οικονομία εξαιρετικά «κερδοφόρα» και «ανταγωνιστική» προς κάθε πολιτική κατά των ναρκωτικών [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 12\]](#).

Για παράδειγμα, το ένα κιλό πάστας κοκαΐνης που παράχθηκε στην Κολομβιανή ζούγκλα, κατά τη διαδρομή του προς τη λιανική αγορά (π.χ. στις Η.Π.Α.), «κόβεται» (νοθεύεται) με χημικές αναμείξεις που του διπλασιάζουν τον όγκο και το βάρος και έτσι το αρχικό κιλό μετατρέπεται σε δύο κιλά.

-Το 2010 ένα γραμμάριο ραφιναρισμένης κοκαΐνης κόστιζε 165\$ στις Η.Π.Α.

-Το αρχικό κιλό που κόστιζε κατά μέσο όρο 650\$ (585-780\$) μεταμορφώθηκε σε δύο κιλά, **με ένα σύνολο λιανικής αξίας πώλησης τα 330.000\$,** δηλαδή την αξία του προϊόντος αυξημένη κατά 500 φορές μέσα στην αλυσίδα διανομής.

Σημαντικά κέρδη αποκομίζονται σε κάθε μεταβίβαση - διασύνδεση μέσα στην αλυσίδα. Τα μεγαλύτερα κέρδη αποκομίζονται στο τέλος. Επομένως, το μεγαλύτερο μέρος της προστιθέμενης αξίας δημιουργείται στις τελικές αγορές λιανικής πώλησης. Τα μεγαλύτερα κέρδη αφορούν αυτές τις αγορές στις οποίες, παραδόξως, υπάρχει λιγότερη βία.

Η οικονομία των ναρκωτικών για να αναπτυχθεί, έχει ανάγκη από ένα δίκτυο ανθρώπων που «φροντίζουν» είτε να μην αναμειχθούν οι αρχές είτε, ακόμα και αν υπάρξει η ανάμιξή τους, να μην υπάρξει δυσάρεστη εξέλιξη ή να νομιμοποιήσουν τα κέρδη. Η διαφθορά είναι τυπικό συστατικό στοιχείο της λειτουργίας των εγκληματικών οργανώσεων. Ένα όχι ευκαταφρόνητο μέρος των χρημάτων του τζίρου των ναρκωτικών αποτελεί «λειτουργικό έξοδο» για να εξασφαλιστεί η τύχη των εμπορευμάτων.

Η διαφθορά στο εμπόριο ναρκωτικών διακρίνεται κυρίως σε δύο γενικές κατηγορίες που αφορούν: α) άτομα μέσα στον κρατικό μηχανισμό που χρησιμεύουν ως διευκολυντές και β) φορείς, ειδικά χρηματοδοτικά και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, που φροντίζουν να «πλύνουν» τα χρήματα, συνδέοντας επικίνδυνα τις νόμιμες και παράνομες σφαίρες.

Συνολικά, τα έσοδα από την πώληση της κοκαΐνης στις Η.Π.Α. και στις παγκόσμιες αγορές λιανικής ανέρχονται περίπου σε 34 δις και 84 δις δολάρια αντίστοιχα. Από αυτό το ποσό το 1 % αφορά τους παραγωγούς των Άνδεων [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 13\]](#).

Οι πωλητές λιανικής στις χώρες κατανάλωσης λαμβάνουν περίπου το 65% των εσόδων. Ωστόσο, δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής ότι από το 65% των

εσόδων, οι πωλητές λιανικής αποκομίζουν το μεγαλύτερο ποσοστό κερδών είναι η πολυπληθέστερη ομάδα εμπλεκόμενων καθώς μετρά εκατοντάδες χιλιάδες ανθρώπων οι οποίοι εμπλέκονται με την πιάτσα των ναρκωτικών.

Με βάση τέτοια στοιχεία, υπολογίζεται **[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 13]** ότι οι ανατιμήσεις που γίνονται στη διακίνηση των παράνομων ναρκωτικών είναι πολύ μεγαλύτερες από ό,τι σε άλλα νόμιμα προϊόντα. **Οι αρχές έχουν ένα ιδιαίτερο τρόπο αποτίμησης του τζίρου των ναρκωτικών.** Για το σκοπό αυτό επιστρατεύεται ένας συνδυασμός παραμέτρων (βλ. επόμ. και κεφάλαιο 7, Γ, 2). Καταρχήν αποτιμάται η αξία και όχι ο όγκος των ναρκωτικών. Η μέτρηση της αξίας αντί του όγκου των ναρκωτικών που διακινούνται στις παράνομες αγορές δεν είναι εύκολο. Η μέτρηση επιτυγχάνεται μέσα από εκτιμήσεις που βασίζονται σε διάφορα στοιχεία και υπολογίζουν διακριτά την αξία της προσφοράς και την αξία της ζήτησης **[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 14]**.

II. Κοινωνική διαστρωμάτωση, ναρκωτικά βία και έγκλημα

Η σχέση ναρκωτικών και βίας έχει αναλυθεί-συζητηθεί εκτενώς στη διεθνή βιβλιογραφία. Συνήθως, σε αυτές τις αναλύσεις εξετάζεται εάν η χρήση ναρκωτικών προκαλεί ή ενεργοποιεί διάφορα επίπεδα βίας ή όχι. Όπως προκύπτει όμως, διαφορετικές διαστάσεις της βίας εμπλέκονται συνολικά και με το ζήτημα της παραγωγής και την οικονομία των ναρκωτικών.

Από τα πορίσματα διαφόρων εκθέσεων διεθνών οργανισμών προκύπτουν τα εξής επί του θέματος αυτού (βλ. ενδεικτ. Global Commission On drugs 2011. Briones, A., Cumsille, F., Henao, A., Pardo, B.,(eds), 2013. Rolles, St., Murkin, G., Powell, M., Kushlick, D., Slater, J., 2012):

- Οι επιπτώσεις του προβλήματος των ναρκωτικών στην οικονομία, στην κοινωνία, στην ασφάλεια και στη δημοκρατική διακυβέρνηση είναι περισσότερο έντονες στις χώρες καλλιέργειας, παραγωγής και διαμετακόμισης, ειδικά στην Ν. και Κ. Αμερική, το Μεξικό και την Καραϊβική. Αντίθετα, στις χώρες προορισμού και κατανάλωσης οι επιπτώσεις είναι πολύ λιγότερο εμφανείς.

- Η βία που εκδηλώνεται, διαφοροποιείται σε αναλογία με τις φάσεις ανάπτυξης της οικονομίας των ναρκωτικών. Με αυτό τον τρόπο, η βία συνδέεται περισσότερο με τις φάσεις της παραγωγής παρά με εκείνες της καλλιέργειας ή της κατανάλωσης. Για παράδειγμα, η παραγωγή ναρκωτικών στην Κολομβία κοστίζει μεταξύ 4.600 και 7.000 ζωές κάθε χρόνο ή πάνω από το 40% από τους 17.700 φόνους που διαπράχθηκαν το 2010.

- Η διαπραγμάτευση και το κλείσιμο των συμφωνιών (dealing) για τα ναρκωτικά και οι λιανικές πωλήσεις συνήθως δεν πλαισιώνονται από υψηλά ποσοστά βίας, σε σύγκριση με τη βία που διαπιστώνεται κατά την διανομή ή τη διακίνηση.

- Ο ανταγωνισμός στις τοπικές αγορές για το κλείσιμο των συμφωνιών επανειλημμένα έχει θεωρηθεί ως λόγος για τα υψηλά ποσοστά βίας σε

περιθωριοποιημένες αστικές περιοχές της Λ. Αμερικής και του Μεξικού όπου φαίνεται να εμπλέκονται συμμορίες. Δεν είναι βέβαιο όμως ότι η βία αυτή οφείλεται μόνο στον ανταγωνισμό σχετικά με τα ναρκωτικά.

- Δεν υπάρχει απόλυτη ούτε ομοιογενής διασύνδεση μεταξύ του προβλήματος των ναρκωτικών και της ανασφάλειας (insecurity). Αυτό που προκαλεί φόβο, είναι η βία που πλαισιώνει το πρόβλημα των ναρκωτικών, η συνεχώς αυξανόμενη παρουσία του οργανωμένου εγκλήματος και η ικανότητα του τελευταίου να προσαρμόζεται στις εκάστοτε συνθήκες.

- Η ανασφάλεια και η βία σχετικά με τα ναρκωτικά στις διαμετακομιστικές χώρες και στις χώρες κατανάλωσης-λιανικής αγοράς ναρκωτικών, έχει μεγαλύτερες διαστάσεις και επιπτώσεις εκεί που το κράτος έχει ισχυρή παρουσία, δεν μπορεί να δώσει λύσεις και είτε δεν μπορεί να αντιμετωπίσει τη διαφθορά και την ατιμωρησία είτε δεν αναπτύσσει παρεμβάσεις κοινωνικής πολιτικής που αναφέρονται στην εκπαίδευση, στην πρόσβαση σε ευκαιρίες απασχόλησης, στις αξιοπρεπείς συνθήκες ζωής στα αστικά κέντρα κλπ.

- Παρά το γεγονός ότι: α) τα ναρκωτικά έχουν συνδεθεί με βίαιες συμπεριφορές των χρηστών, β) διαπιστώνεται σε υψηλά ποσοστά η χρήση ναρκωτικών από ανθρώπους που έχουν διαπράξει εγκλήματα και γ) η πιθανότητα να διαπραχθούν εγκλήματα είναι υψηλότερη μεταξύ των χρηστών σύμφωνα με βιολογικές έρευνες, παραμένει υπό αμφισβήτηση εάν τα εγκλήματα που διαπράττουν οι συστηματικοί χρήστες συμβαίνουν υπό την επήρεια ναρκωτικών ή αιτιολογούνται από την ανάγκη να βρουν τη δόση τους. **Επομένως, αν και γίνεται δεκτό ότι η χρήση ναρκωτικών είναι σε υψηλά ποσοστά μεταξύ εκείνων που έχουν διαπράξει έγκλημα, δεν σημαίνει ότι υπάρχουν υψηλά ποσοστά εγκλημάτων μεταξύ των χρηστών ναρκωτικών.** Μάλλον, η κοινωνική ευπάθεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός (π.χ. από την πρόσβαση στη νόμιμη αγορά εργασίας και την εκπαίδευση) προβάλλουν ως οι πλέον καθοριστικοί παράγοντες για την εκδήλωση μιας εγκληματικής συμπεριφοράς των ατόμων, συγκριτικά με τη χρήση ναρκωτικών (CICAD-UNODC).

- Η βία που συνδυάζεται με τη χρήση ναρκωτικών αντανακλά αλλοιώσεις στην συμπεριφορά υπό την επήρεια ναρκωτικών. Αυτές οι αλλοιώσεις εξαρτώνται από τον τύπο των ναρκωτικών, τη δόση, την ατομική ευαλωτότητα και τις ατομικές προσδοκίες από τη κατανάλωση. Η κατανάλωση μπορεί να προκαλέσει διαφορετικές αντιδράσεις: Ευφορία, άγχος, επιτάχυνση ψυχοκινητικών λειτουργιών, παραισθήσεις, ντελίριο, λήθαργο κλπ. Αυτές οι αντιδράσεις εκδηλώνονται σε ένα φάσμα συμπεριφορών που έχουν ανάγκη ειδικής και περιπτωσιολογικής μεταχείρισης. **Για να περιοριστεί η βία που σχετίζεται με τη χρήση ναρκωτικών,** είναι αναγκαίες προληπτικές παρεμβάσεις, ενώ τα άτομα που εμπλέκονται θα πρέπει να τυγχάνουν μεταχείρισης ανάλογης με αυτή των χρόνια πασχόντων.

- Παρόλα αυτά, η χωρική συγκέντρωση του λιανικού εμπορίου ναρκωτικών και η πλέον προβληματική χρήση ναρκωτικών σε συγκεκριμένες περιοχές, σε

συνδυασμό με τη βία που διακρίνει τις συμφωνίες για τα ναρκωτικά στις περιοχές αυτές, διαμορφώνουν θύλακες χωρικού διαχωρισμού. Στο πλαίσιο των θυλάκων αυτών, τα παραπάνω φαινόμενα είναι έντονα και προκαλούν μεγάλη βλάβη όχι μόνο σε άτομα αλλά και σε οικογένειες και/ή ολόκληρες κοινότητες μέσα από τη διάλυσή τους. Είναι ακριβώς εκεί, στις πλέον περιθωριοποιημένες αστικές περιοχές όπου υπάρχει λιγότερη εκπαίδευση, αυξημένη δομική βία και περισσότερα δίκτυα παράνομων δραστηριοτήτων, σε συνδυασμό με τα χαμηλότερα επίπεδα δημόσιας ασφάλειας, όπου η παράνομη οικονομία των ναρκωτικών βρίσκει πρόσφορο έδαφος σε ένα φαύλο κύκλο βίας, κοινωνικής ευπάθειας, κοινωνικής αποδιάθρωσης και ναρκωτικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΟΙ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΙ

Ι. Η εμπλοκή με τα ναρκωτικά

Αν και είναι διάχυτη η εντύπωση, κυρίως μεταξύ των εκπαιδευθέντων στο παρόν πρόγραμμα αστυνομικών, ότι ο κύριος λόγος εμπλοκής με τα ναρκωτικά ανάγεται στο ίδιο το άτομο και ότι συνήθως εμπλέκονται και οικογενειακά προβλήματα [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 15\]](#), το πρόβλημα αυτό είναι περισσότερο σύνθετο, όπως ήδη αναλύθηκε στο πρώτο κεφάλαιο. Επομένως, όπως προαναφέρθηκε (βλ. κεφάλαιο 2) οι πολιτικές που αναπτύσσονται σήμερα διεθνώς και ειδικά στην Ε.Ε., στοχεύουν σε στρατηγικές παρεμβάσεις σε όλες τις πτυχές του προβλήματος. Έχοντας εξετάσει στα προηγούμενα κεφάλαια τις πολιτικές για τα ναρκωτικά στην Ελλάδα και διεθνώς (κεφάλαια 1 και 2), την ιδιαιτερότητα του αστικού Μητροπολιτικού κοινωνικού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη του προβλήματος των ναρκωτικών και ειδικότερα τις μεταβολές που επήλθαν στο Μητροπολιτικό χώρο της Αθήνας και συναρτήθηκαν με την εγκληματικότητα και τη μαζική διάδοση των ναρκωτικών (κεφάλαιο 3), η ανάλυσή μας επικεντρώθηκε ήδη από το προηγούμενο κεφάλαιο (κεφάλαιο 4) σε ειδικότερα ζητήματα και συγκεκριμένα στις διαρθρωτικές παραμέτρους που συνδέονται με το σύστημα παραγωγής ναρκωτικών και την κοινωνική οργάνωσή του.

Στο παρόν κεφάλαιο θα εξετασθούν οι παράμετροι που διαμορφώνουν το μικρο-περιβάλλον του χρήστη και επιδρούν στη διάδοση της ζήτησης των ναρκωτικών. Ειδικότερα, θα εξετασθούν οι συνθήκες οι οποίες καθορίζουν την εμπλοκή με τη συστηματική χρήση και την εξάρτηση, εφόσον έχει ήδη διαμορφωθεί η βούληση στο άτομο να δοκιμάσει και να κάνει χρήση ψυχοδραστικών ουσιών. Στόχος του κεφαλαίου είναι να κατανοήσουν οι εκπαιδευόμενοι αναλυτικότερα τις κοινωνικές διαδικασίες μέσα από τις οποίες κάποιος οδηγείται στην κατάχρηση απαγορευμένων ψυχοδραστικών ουσιών, τις κοινωνικές επιπτώσεις της κατάχρησης και τέλος τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο εξαρτημένος: πρόκειται για ζητήματα που είναι άμεσα συνδεδεμένα με την ορατή στο δρόμο πλευρά του προβλήματος των ναρκωτικών, δηλαδή, με αυτό που οι αστυνομικοί συναντούν κατά τη συνήθη περιπολία στο δρόμο και στα οποία έχουν τη δυνατότητα και κατά περίπτωση την αρμοδιότητα να παρέμβουν.

Α. Οι γενικότερες συνθήκες

Όπως ήδη αναφέρθηκε στο κεφάλαιο 1, σήμερα είναι ευρύτερα αποδεκτό ότι οι **δομικοί παράγοντες έχουν συχνά καθοριστικό ρόλο** (οι παράγοντες δηλαδή που έχουν σχέση με τις κοινωνικές συνθήκες και την κοινωνική

διάθρωση) στην έκταση του προβλήματος των ναρκωτικών και στη διάδοση των εξαρτήσεων τόσο σε ομάδες όσο και σε ατομικό επίπεδο. Για αυτό και υποστηρίζεται ότι οι πολιτικές για τα ναρκωτικά που υιοθετούνται σε διαφορετικά επίπεδα κρατικής και δημόσιας πολιτικής δεν μπορούν να αναπτύσσονται ανεξάρτητα η μία από την άλλη ή η μία χωρίς την άλλη (UKPDC, 2012, ό.π.) . Ειδικότερα:

1. Κοινωνικός αποκλεισμός. Ένας παράγων που συμβάλλει στην εμπλοκή με τα ναρκωτικά και τη διάδοση της κατάχρησής τους είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός. **Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα σύνθετο φαινόμενο που λαμβάνει διάφορες μορφές και η συσχέτιση του με την επέκταση της χρήσης και κατάχρησης ναρκωτικών δεν είναι αυτόματη και μηχανιστική, αλλά αποτελεί συνάρτηση πολλών παραμέτρων ατομικών και περιβαλλοντικών.** Η κοινωνική διάθρωση και η θέση ενός ατόμου ή μιας ομάδας στο κοινωνικό σύστημα έχουν ιδιαίτερο ρόλο και για την προσφορά και για τη ζήτηση. Δηλαδή, έχει μεγάλη σημασία το πλαίσιο και οι συνθήκες κοινωνικής ένταξης και αποκλεισμού από βασικά κοινωνικά αγαθά και δικαιώματα που θεωρούνται προϋποθέσεις υλικής και αξιοπρεπούς διαβίωσης.

Ενώ το να είναι κάποιος ευάλωτος σε σχέση με την εξάρτηση από τα ναρκωτικά συναρτάται και με ατομικούς παράγοντες, είναι σαφές ότι αυτοί οι παράγοντες μπορεί να ενισχυθούν από δομικές κοινωνικές συνθήκες (ανεργία, κοινωνική ευπάθεια, χαμηλές προσδοκίες και μεταβολή κοινωνικού status), που πλαισιώνουν τη χρήση και την εξάρτηση καθώς ευνοούν τη μετάβαση από τη μη εξάρτηση στην εξαρτημένη χρήση ναρκωτικών ή στη χρήση με μεγαλύτερους κινδύνους κλπ. (UKDPC, 2012, σ. 79. Briones, A., Cumsille, F., Henao, A., Pardo, B., (eds), 2013).

Η σχέση ανάμεσα στη χρήση ναρκωτικών και τις κοινωνικές συνθήκες δεν εξελίσσεται πάντοτε έτσι, αλλά οι συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού ενισχύουν τη διαδικασία εσωτερίκευσης της χαμηλής αυτοεκτίμησης, την απώλεια της εμπιστοσύνης στις προσωπικές ικανότητες και μια μοιρολατρική στάση απέναντι στο μέλλον με αποτέλεσμα να αμβλύνεται ο αυτο-έλεγχος και οι άνθρωποι να γίνονται πιο ευάλωτοι σε σχέση με τα ναρκωτικά.

Αυτό δεν σημαίνει ότι εμπλέκονται με τα ναρκωτικά μόνο οι κατώτερες κοινωνικές τάξεις αλλά ότι:

- **Στις χώρες παραγωγής** όπως π.χ. στη Λατινική Αμερική και στην Ασία οι κοινότητες που εμπλέκονται με την παραγωγή υποφέρουν από συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού.

- **Σε πιο εύπορες κοινότητες** η χρήση ουσιών δεν έχει συνέπειες πέρα από τον ίδιο το χρήστη και την οικογένειά του, ενώ στις πιο φτωχές κοινότητες αυτό έχει συνέπειες για την ίδια την κοινότητα την οποία καθιστά περισσότερο ευάλωτη: τα ναρκωτικά αποτελούν και ένα 'ψυχαγωγικό' μέσο και μία πηγή εσόδων για εγκληματικές συμμορίες, οι οποίες όχι σπάνια αποτελούν και

«παράδειγμα» για νέους που δεν έχουν άλλες δυνατότητες ένταξης και απόκτησης κέρδους, καθιστώντας τις φτωχές κοινότητες πολλαπλά ευάλωτες στα ναρκωτικά (βλ. Briones, A., Cumsille, F., Henao, A., Pardo, B., (eds), 2013. UKDPC, 2012, σ. 79).

- Το **κοινωνικό στίγμα** που συνοδεύει τους εξαρτημένους αποτελεί ένα ανασχετικό παράγοντα που μπορεί να επιδεινώσει το πρόβλημα, όταν η χρήση εντάσσεται και αφομοιώνεται σε ένα πλαίσιο περιθωριοποίησης και έλλειψης ευκαιριών. Το στίγμα μπορεί να λειτουργήσει αρνητικά στο να απευθυνθούν οι χρήστες σε υπηρεσίες βοήθειας, θεραπείας κλπ. Επίσης, το στίγμα αποτελεί ένα από τους παράγοντες που συντελούν στην υπεραστυνόμευση των εξαρτημένων και στην αποβολή τους από την αγορά εργασίας (βλ. Briones, A., Cumsille, F., Henao, A., Pardo, B., (eds), 2013. UKDPC, 2012, σ. 89. UKDPC, 2010).

2. Ευκαιρίες πρόσβασης στις ψυχοδραστικές ουσίες. Στις χώρες κατανάλωσης, εκτός από τον κοινωνικό αποκλεισμό, μεγάλη σημασία έχει και η **υπερπροσφορά ευκαιριών πρόσβασης** σε καταναλωτικά αγαθά (και μεταξύ αυτών και στα ναρκωτικά). Η υπερπροσφορά ευκαιριών πρόσβασης στα ναρκωτικά, σε συνδυασμό με την υπερ-προσαρμογή σε πρότυπα life style θεωρείται βασικός παράγοντας που οδηγεί στα ναρκωτικά. Η αδυναμία ανταπόκρισης στις κοινωνικές πιέσεις μιας ακραία ανταγωνιστικής κοινωνίας κάνει τους ανθρώπους ευάλωτους στα ναρκωτικά. Και στις δύο περιπτώσεις, κοινός τόπος είναι η απουσία κρατικών πολιτικών ικανών αφενός να αποτρέψουν τον κοινωνικό αποκλεισμό και αφετέρου να διαμορφώσουν πρότυπα ζωής που δεν συνδέονται με την κοινωνία της αγοράς. Η απουσία αυτή οδηγεί τους ανθρώπους σε θετικές κατ'αρχήν στάσεις απέναντι στα ναρκωτικά σε συνδυασμό πάντα με τις πιέσεις που ασκεί η ίδια η αγορά ναρκωτικών.

Η μαζική διάδοση της χρήσης ναρκωτικών συνδέεται με την κρίση του κράτους πρόνοιας και του κράτους δικαίου καθώς οι πολιτικές κοινωνικής προστασίας δεν μπορεί να είναι αποκομμένες από άλλες κυβερνητικές πολιτικές που αποτελούν θεμέλια του Δημοκρατικού Κράτους Δικαίου. Επομένως, πρέπει να συναρτώνται με τις κυβερνητικές πολιτικές (διαφάνεια, εγγύηση ασφάλειας, παρουσία του κράτους, ένα δικαιοσύνη σύστημα που να λειτουργεί). (βλ. και Briones, A., Cumsille, F., Henao, A., Pardo, B., (eds), 2013. UKDPC, 2012),

B. Η εμπλοκή με τα ναρκωτικά

Εκτός όμως από τις ποικίλες απαντήσεις που προκύπτουν στο ερώτημα γιατί κάποιος οδηγείται στη χρήση ψυχοδραστικών ουσιών, έχει σημασία στο πλαίσιο του βιβλίου αυτού να εξετασθεί ειδικότερα ποιος είναι αυτός ο πληθυσμός ο οποίος εμπλέκεται γενικότερα και πιο συγκεκριμένα στην Ελλάδα. Ούτε εδώ όμως τα πράγματα είναι απολύτως σαφή. Συγκεκριμένα, μια επίσημη πηγή πληροφοριών και δεδομένων είναι το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά (ΕΚΤΕΠΝ). Το ΕΚΤΕΠΝ (www.ektepn.gr) δημοσιεύει πλήθος στοιχείων για το ζήτημα αυτό και επιπλέον την ετήσια έκθεση που περιλαμβάνει και τις πολιτικές πρόληψης και κοινωνικής παρέμβασης,

συμβουλευτικής και θεραπείας για τις ουσιοεξαρτήσεις. Ωστόσο, δύσκολα μπορούν να αντληθούν στοιχεία για την έκταση των εξαρτήσεων στο γενικό πληθυσμό καθώς η τελευταία σχετική τέτοια έρευνα είναι του 2004. Υπάρχουν όμως επιμέρους έρευνες, τα στοιχεία των οποίων δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα του ΕΚΤΕΠΝ. Σήμερα, ο υπολογιζόμενος κατ'έκτίμηση συνολικός πληθυσμός χρηστών ανέρχεται σε 20.429 άτομα. Σύμφωνα με τα στοιχεία που αφορούν το μαθητικό πληθυσμό (έρευνα ESPAD, 2011), το 15.3% των ερευνηθέντων μαθητών ηλικίας 15-19 ετών ανέφερε χρήση κάποιας παράνομης ουσίας. Από αυτόν τον πληθυσμό το 62,1% είναι ηλικίας 18 και κυρίως 19 ετών. Είναι μεταξύ άλλων αξιοσημείωτο ότι οι περιοχές στις οποίες παρατηρείται μεγαλύτερη επικράτηση της χρήσης είναι η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη αλλά και η Αν. Μακεδονία και Θράκη, όπου στη Ροδόπη το ποσοστό χρήσης (21,4%) ξεπερνά την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη (19,2% και 19% αντίστοιχα) –(βλ. και επομ. Μέρος Γ' κεφ. 12, Α, 1). Όμως, ειδικότερα στοιχεία για τα χαρακτηριστικά των χρηστών προκύπτουν μόνο σε σχέση με αυτούς που υπέβαλαν αίτηση για θεραπεία ή υποκατάσταση.

1. Η έκταση των εξαρτήσεων : Οι γνωστοί εξαρτημένοι χρήστες

Σύμφωνα με την τελευταία ετήσια έκθεσή του ΕΚΤΕΠΝ (2014) που αφορά το έτος 2013 (www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_44768_EL_Dif14GR.pdf), από τους 5.696 που αιτήθηκαν θεραπείας προκύπτουν κάποια βασικά κοινωνικά χαρακτηριστικά που αφορούν αυτή την κατηγορία πληθυσμού (βλ. ΕΚΤΕΠΝ (2014), ό.π., πίνακας 5.1, σ. 52 επ.):

- Η μέση ηλικία των ατόμων που προσέρχονται για θεραπεία, είναι τα 30 έτη. Τα άτομα αυτά έχουν ήδη αρκετά χρόνια στην εξάρτηση.
- Το 58,3 % ζει με τους γονείς του και το 89,6% ζει σε σταθερή κατοικία.
- Το 10,5% δεν έχουν σταθερή κατοικία ή είναι άστεγοι: Η κατηγορία των αστέγων αυξάνεται συνεχώς από το 2005 με μικρές αυξομειώσεις.
- Μόλις το 5,5% είναι αλλοδαποί.
- Το 63,9% είναι άνεργοι, το 19,8% εργάζονται περιστασιακά και το 16,3 % έχουν σταθερή εργασία.

Πρόκειται επομένως για νέους, κυρίως Έλληνες, που βρίσκονται σε παραγωγική ηλικία οι οποίοι στην πλειονότητά τους δεν έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας και τους στηρίζει η οικογένεια. Οι περισσότεροι έχουν χαμηλό

μορφωτικό επίπεδο που δεν τους παρέχει μεγάλες δυνατότητες κοινωνικής κινητικότητας.

Ειδικότερα:

- Ενώ οι αναλφάβητοι σπανίζουν (2,3%), το 20,4% είναι απόφοιτοι Δημοτικού, το 29, 6% απόφοιτοι γυμνασίου και το 39, 5% απόφοιτοι Λυκείου.
- Μόλις το 8,2 είναι απόφοιτοι ΑΕΙ /ΤΕΙ (το ποσοστό αυξήθηκε από το 2006).

Πρόκειται επομένως για μια ομάδα πληθυσμού που είναι μάλλον στο κοινωνικό περιθώριο από την άποψη της κοινωνικής ένταξης (απασχόληση, παιδεία, υγεία).

Σε ό,τι αφορά τη χρήση ουσιών:

- Το 56,9% κάνει χρήση ουσιών κάθε μέρα και το 16,6% από 2 έως 6 φορές την εβδομάδα.
- Το 74% του συνόλου των ατόμων που υπέβαλαν αιτήσεις είναι πολυχρήστες.
- Η μέση ηλικία έναρξης της χρήσης είναι τα 16,1 έτη.
- Για το 77,5% των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα, η κύρια ουσία είναι η ηρωίνη, για το 15,7% η κάνναβις και για το 4,1% η κοκαΐνη.

Δεν υπάρχουν στοιχεία για το πώς «έμπλεξαν» με τα ναρκωτικά.

2. Διαθεσιμότητα και σημαντικοί άλλοι

Ένας από τους παράγοντες που επιδρούν στην εμπλοκή με τα ναρκωτικά, είναι η **διαθεσιμότητά τους**.

1. Πράγματι, σύμφωνα με την έρευνα του ESPAD (2011), οι μαθητές, σε ποσοστό 29% περίπου στις χώρες του ESPAD, δήλωσαν ότι θεωρούν εύκολη την πρόσβαση σε ψυχοτρόπες ουσίες. Τα βασικά είδη ψυχοτρόπων ουσιών που χρησιμοποιούνται είναι η κάνναβις, η έκσταση και οι αμφεταμίνες. [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 16](#).

2. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα του ESPAD (ό.π.) η χρήση στην Ελλάδα είναι χαμηλότερη συγκριτικά με άλλες χώρες. Ειδικότερα, επί του συνόλου των μαθητών που συμμετείχαν στην έρευνα, διαπιστώνεται ότι οι μαθητές στην Ελλάδα

καταναλώνουν πολύ περισσότερο αλκοόλ που βρίσκεται σε πολύ ψηλή θέση (45%) και πολύ λίγο κάνναβη (8%), ενώ η κατανάλωση μη συνταγογραφημένων ηρεμιστικών είναι σε υψηλότερο ποσοστό από την κάνναβη.

3. Ωστόσο, ομολογείται από πολλές πλευρές ότι στην Ελλάδα η διαθεσιμότητα των ναρκωτικών είναι εύκολη. Από σχετική έρευνα του Ο.ΚΑ.ΝΑ. για την οικονομία των ναρκωτικών (Βιδάλη, Σ., 2008), προκύπτει ότι η διαθεσιμότητα των ναρκωτικών δεν είναι μόνο υλική αλλά περιλαμβάνει και την πρόσβαση και την επαφή με ένα «παράδειγμα»-πρότυπο συμπεριφοράς που διαμορφώνει τις προϋποθέσεις θετικής στάσης απέναντι στα ναρκωτικά και οικειότητας με την παρουσία τους.

4. Η θετική στάση απέναντι στα ναρκωτικά, σύμφωνα με όσα οι χρήστες διηγούνται, έχει δύο όψεις. **Η μία αναφέρεται στην προϋπάρχουσα, λόγω κοινωνικού ή οικογενειακού περιβάλλοντος, «επαφή» του μελλοντικού χρήστη με τις ουσίες** (κατά βάση χασίς). Επιβεβαιώνεται και από άλλες έρευνες ότι στην εξέλιξη ενός χρήστη σημαντικότερο ρόλο έχει η αντίληψη την οποία διαμόρφωσε εξαιτίας της γονικής τοποθέτησης απέναντι στις ουσίες, παρά η πραγματική συμπεριφορά των γονέων σχετικά με αυτές (Λιάππας, 2003). Σύμφωνα όμως με την έρευνα του Ο.ΚΑ.ΝΑ. (Βιδάλη, 2008), το συνηθέστερο στοιχείο που συμβάλλει στη θετική ή μη στάση του ατόμου απέναντι στα ναρκωτικά, είναι ότι ο χρήστης έρχεται σε επαφή με τα ναρκωτικά, αρχικά χασίς, κατά κανόνα μέσα από την παρέα του, το σχολικό περιβάλλον, το χώρο εργασίας ή κατά τον ελεύθερο χρόνο του.

Ειδικότερα, από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων στην έρευνα του Ο.ΚΑ.ΝΑ. (Βιδάλη, 2008) από τους συμμετέχοντες που παρακολουθούσαν ήδη κάποιο πρόγραμμα απεξάρτησης, προκύπτει ότι η πρώτη, έμμεση επαφή τους με τα ναρκωτικά δεν ήταν απλώς μια εμπειρία τρίτων, που την παρακολουθούσαν ως θεατές, **αλλά εμπειρία άλλων με τους οποίους οι ερωτηθέντες είχαν σχέσεις οικειότητας** και κυρίως ανήκαν στην ίδια ηλικία, στο ίδιο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο συνευρίσκονταν για πολλές ώρες τη μέρα (εντός σχολείου ή στο χώρο εργασίας) και σε γενικές γραμμές είχαν κοινά προβλήματα και προβληματισμούς ως ανήκοντες στην ίδια πολιτισμική ομάδα. Επίσης, προκύπτει ότι μαθητές και εξωσχολικοί που έχουν επαφή με μαθητές-χρήστες φέρνουν ναρκωτικά στα σχολεία και η παράδοση -παραλαβή γίνεται έμμεσα. Και τέλος, ότι είναι σχετικά γνωστό ανάμεσα στο μαθητικό πληθυσμό που τοποθετούνται ναρκωτικά στους σχολικούς χώρους ή που μπορούσαν να βρουν προμηθευτές στους γύρω χώρους αναψυχής.

Οι μαρτυρίες τους επιβεβαιώνουν και έναν «κανόνα» σχετικά με τη διακίνηση ναρκωτικών: ότι σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό χώρο διαρκούς συνεύρεσης μεταξύ χρηστών και μη χρηστών, όπως το σχολείο ή ο χώρος εργασίας, ο παλιός χρήστης αν δεν μυεί τον καινούργιο, λειτουργεί συχνά ως «παράδειγμα», τουλάχιστον στο επίπεδο της πρώτης προσέγγισης με τις ουσίες.

Αυτό, όπως θα παρατεθεί σε άλλη ενότητα, οδηγεί κάποιους αστυνομικούς στο συμπέρασμα ότι ο χρήστης είναι ο κύριος παράγοντας της διάδοσης ναρκωτικών.

6. Αυτές οι διαδικασίες που περιγράφηκαν οδηγούν μεταξύ άλλων και στο συμπέρασμα ότι μεγάλη σημασία έχει (επειδή ακριβώς η αρχική χρήση συμπίπτει με την ηλικία διαμόρφωσης της προσωπικότητας και της κοινωνικής ταυτότητας του ατόμου) ο ρόλος του **«παραδείγματος»**. Δηλαδή, η στάση εκείνου του προσώπου που η σχέση του με το χρήστη είναι στην αντίληψη του ίδιου του χρήστη πολύ σημαντική. Πρόκειται για άτομα που έχουν κύρος σε σχέση με το χρήστη και λειτουργούν για αυτόν ως πρότυπα.

7. Επίσης, διαπιστώνεται ότι η εμπλοκή με τα ναρκωτικά αποτελεί και μια διαδικασία που αφορά τη διαμόρφωση ή τη μεταστροφή της ιδεολογικής στάσης του χρήστη απέναντι στα ναρκωτικά. Πρόκειται για μια διαδικασία **κοινωνικοποίησης** η οποία αφενός οδηγεί στην **αποενοχοποίηση** των ναρκωτικών, αφετέρου συντελεί στην όλο και συχνότερη επαφή του εξαρτημένου ατόμου με χρήστες, ενώ τέλος **«κυριεύει»** τον χρήστη με τις ανάγκες της ουσίας **[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 17]**.

8. Σημασία όμως δεν έχει μόνο η ίδια η συμπεριφορά του χρήστη αλλά και η **αντίδραση του κοινωνικού περιγύρου**. Πάλι σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας του Ο.ΚΑ.ΝΑ. (Βιδάλη, 2008), διαπιστώνεται ότι έχει σημαντικό ρόλο η *ανοχή εκ μέρους των εκπροσώπων των φορέων άτυπου κοινωνικού ελέγχου*, ανοχή που μπορεί να παίρνει διάφορες μορφές όπως: α) έλλειψη ελέγχων, χαλαρό ενδιαφέρον και λάθος χειρισμοί, β) έλλειψη ενημέρωσης των μαθητών από τους καθηγητές, γ) αδιαφορία και χάσμα γενεών και δ) άγνοια και άρνηση αποδοχής της πραγματικότητας **[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 18]**. Ωστόσο, η στάση των άλλων (π.χ. καθηγητών) αλλά και η κοινωνικοποίηση στα ναρκωτικά όπως προαναφέρθηκε, δεν αρκούν από μόνες τους για να οδηγηθεί κάποιος στην εξάρτηση. Οι χρήστες είναι σχεδόν απόλυτοι σε αυτό. Είναι ο συνδυασμός των δύο (στάση των άλλων και κοινωνικοποίηση) που τους επηρέασε, όπως ορισμένοι αναφέρουν, στο να θεωρούν τα **«ναρκωτικά κάτι φυσικό» (βλ. και επομ. Ενότητα Γ.)**.

Γ. Αλληλεπίδραση και συστηματική χρήση: Οι κατάλληλες συναναστροφές

Στο βιβλίο του Howard Becker (2000) «Οι περιθωριοποιημένοι», γίνεται μελέτη της πορείας και των σταδίων εμπλοκής του ατόμου με τη χρήση μαριχουάνας μέσα από μια απόλυτα κοινωνιολογική οπτική. Πρόκειται για μία κλασσική έρευνα της δεκαετίας του '60 που τα πορίσματά της ανέτρεψαν ό,τι πιστεύαμε έως τότε για την εμπλοκή με τα ναρκωτικά. Η περιγραφή των σταδίων δεν διαφέρει για οποιοδήποτε άλλο ναρκωτικό ακόμα και σήμερα.

1. Στάδια πρώτης εμπλοκής με τη χρήση

Σύμφωνα με τον Becker (2000), τα στάδια τα οποία διέρχεται κάποιος για να εμπλακεί με τη συστηματική χρήση και **αφού έχει διαμορφωθεί η βούλησή του να δοκιμάσει** είναι τα εξής [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 19\]](#):

1. Η **δοκιμή και το φτιάξιμο**: Ο αρχάριος, για να μπορέσει να αποκτήσει μια τέτοια εμπειρία και να **μάθει να καπνίζει**, πρέπει να **συμμετέχει σε κάποια ομάδα/παρέα** που θα του μάθει να καπνίζει.

2. Το **δεύτερο στάδιο είναι να μάθει να αναγνωρίζει τις επιδράσεις**. Να αναγνωρίζει, δηλαδή, ότι αυτό που του συμβαίνει αφού έχει καπνίσει είναι «φτιάξιμο».

3. Το **τρίτο στάδιο**, που μπορεί να απέχει από το δεύτερο, είναι **να μάθει να απολαμβάνει**. Δηλαδή, να αναγνωρίζει και να χαρακτηρίζει τα συμπτώματα της επίδρασης του ναρκωτικού ως θετικά και ευχάριστα.

4. Το **τέταρτο στάδιο είναι η προμήθεια της ουσίας** : Σε ένα πρώτο στάδιο το άτομο κάνει χρήση όταν βρίσκεται με άλλους στους **οποίους η ουσία είναι διαθέσιμη**. Τότε είναι **περιστασιακός χρήστης**.

5. Το **πέμπτο στάδιο προκύπτει όταν για διάφορους, κυρίως κοινωνικούς λόγους, το άτομο αρχίζει να κατευθύνεται σε ένα πιο συστηματικό τρόπο χρήσης, «αναγκάζεται» από τα πράγματα να φροντίσει για τη δική του προμήθεια και εδώ αρχίζει το στάδιο της συστηματικής χρήσης**.

6. Η αύξουσα συχνότητα χρήσης δημιουργεί και ανάγκες προστασίας του χρήστη από τρίτους μη χρήστες.

7. Από το στάδιο αυτό και μετά, έχει ολοκληρωθεί και μια άλλη διαδικασία, εκείνη του εξορθολογισμού της χρήσης.

Αν και τα στάδια που περιγράφηκαν είναι σε γενικές γραμμές τα ίδια σήμερα, οι ποιοτικές διαστάσεις της εμπλοκής με τα ναρκωτικά, όπως η υποकुλτούρα, το υπόγειο σύστημα αξιών και το πρότυπο ζωής και συμπεριφοράς που παράγεται μέσα από τη συστηματική χρήση, διαφοροποιούνται. Έχουν αλλάξει επίσης οι τρόποι πλασαρίσματος και η ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος.

2. Η μόνιμη εμπλοκή [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 17\]](#)

Η *σχέση του χρήστη με τις ουσίες* από το σημείο αυτό και μετά (όταν δηλαδή είναι ανάμεσα στη συστηματική χρήση και την εξάρτηση) ενισχύεται και διατηρείται από το γεγονός ότι αυτό που τον καθοδηγεί είναι η αναζήτηση του αποτελέσματος: όλο και πιο έντονο «φτιάξιμο», σε λιγότερο χρόνο και με μεγαλύτερη διάρκεια, όπως προκύπτει από τη σχετική έρευνα του Ο.ΚΑ.ΝΑ. [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 19^Α\]](#)

1. Ο τρόπος που χρησιμοποιούν οι εξαρτημένοι τις ουσίες δεν είναι άσχετος από τις γενικότερες τάσεις που επικρατούν στην κοινωνία σήμερα. Οι σημερινοί εξαρτημένοι είναι πολυχρήστες, αρκεί να καλύψουν την ανάγκη τους (βλ. και προηγ.).

2. Η κοινωνικοποίηση στα ναρκωτικά. Δεδομένης της μείωσης της αρχικής ηλικίας έναρξης της χρήσης, προκύπτει ότι στην πραγματικότητα οι σημερινοί 20άρηδες-25άρηδες χρήστες δεν είχαν προλάβει να γίνουν πολίτες-καταναλωτές. Άρα η κουλτούρα του καταναλωτή (και κατ' επέκταση η κοινωνικοποίηση στην κοινωνία της ελεύθερης αγοράς) αποκτήθηκε για αυτούς μέσα από τα ναρκωτικά και αυτό είναι μια άλλη μορφή κοινωνικοποίησης, που για να εκτιμηθεί η σημασία της θα πρέπει να συνδυαστεί με την κοινωνικοποίηση μέσω της αποενοχοποίησης των ναρκωτικών. Δηλαδή, το γεγονός ότι μαθαίνουν να μην θεωρούν τα ναρκωτικά «κακό» στο πλαίσιο μιας καταναλωτικής κοινωνίας, οδηγεί και πρακτικά στο να τα καταναλώνουν όπως οποιοδήποτε άλλο προϊόν.

Δ. Η ζωή ως εξαρτημένος χρήστης: Μια «άλλη» κοινωνική ταυτότητα

Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, η πορεία προς την προβληματική χρήση, παρά το γεγονός ότι έχει εξατομικευμένα χαρακτηριστικά (δηλαδή διαφέρει από άνθρωπο σε άνθρωπο), αποτελεί προδιαγεγραμμένη πορεία από τη στιγμή που κάποιος περάσει στη συστηματική χρήση ναρκωτικών, ειδικά των λεγόμενων σκληρών ναρκωτικών. Είναι συστηματική η χρήση που σε μεγάλο βαθμό αλλάζει τη ζωή του χρήστη. Όπως προκύπτει από την έρευνα του Ο.ΚΑ.ΝΑ. (Βιδάλη, 2008) η εμπλοκή κάποιου με τα σκληρά ναρκωτικά έχει ως αναπότρεπτη συνέπεια για το μέσο χρήστη, τη μετάπτωση σε ένα κατώτερο κοινωνικό status, την εμπλοκή με την παρανομία και τη θυματοποίηση. Αυτό γίνεται μέσα από συγκεκριμένες κοινωνικές διαδικασίες. Ειδικότερα:

1) Άρση των αναστολών απέναντι στην παρανομία

Ένα ζήτημα που καλείται να αντιμετωπίσει ο εξαρτημένος είναι οι δαπάνες για την κάλυψη της ανάγκης λήψης της ουσίας. Η εμπλοκή με τα σκληρά ναρκωτικά σημαίνει την αναπότρεπτη εμπλοκή με την εγκληματικότητα και την παρανομία γενικότερα, για όσους δεν έχουν τη δυνατότητα να ανταποκριθούν στις δαπάνες που απαιτεί η εξάρτησή τους. Συναφής με το πρόβλημα αυτό, είναι η υπέρβαση των ηθικών αναστολών που τον αποτρέπουν από το να αποκτήσει κάτι που δεν δικαιούται (π.χ. χρήματα, οικιακά είδη κλπ.) αρχικά από το οικείο περιβάλλον του. Από τότε που θα γίνει εξαρτημένος –καταναλωτής, αρχίζουν κάπως να υποχωρούν μέσα του καταρχήν οι ανασχετικοί παράγοντες (ψυχολογικοί και κοινωνικοί) που τον απέτρεπαν να εγκληματήσει, και έτσι μέχρι να εμπλακεί και τυπικά με το ποινικό σύστημα μεσολαβεί ένα διάστημα διάπραξης μικροεγκλημάτων, που παραμένουν στην γκρίζα ζώνη της εγκληματικότητας. Η υπέρβαση αυτή γίνεται με πολλούς τρόπους οι οποίοι αφενός αποδυναμώνουν τις ενστάσεις του και τις ενοχές του (για παράδειγμα μέσα από δικαιολογίες που επικαλείται αρχικά προς τον ίδιο τον εαυτό του) και αφετέρου ενδυναμώνουν τις

θετικές στάσεις απέναντι στην παρανομία. Με αυτό τον τρόπο, βρίσκει **τεχνικές (Matza, 1969 (2010))** για να εξουδετερώσει τις αναστολές του και να αυτοδικαιοποιηθεί (π.χ. δεν είναι έγκλημα να κλέψεις την μητέρα σου, δεν φταίω εγώ αλλά η εξάρτησή μου, ας όψεται η κοινωνία και οι έμποροι που με έφεραν ως εδώ, είναι και δική μου η τηλεόραση του σπιτιού άρα την κάνω ό,τι θέλω κλπ). Στο διάστημα αυτό διαθέτει όλο και περισσότερο το χαρτζιλίκι του για ναρκωτικά, μετά κλέβει τους γονείς και τα αδέρφια του και τέλος αρχίζει μια συστηματικότερη εμπλοκή με το μικρο-έγκλημα που πλαισιώνεται και από την αποδιάρθρωση των σχέσεων με την οικογένεια (βλ. και επομ. σε αυτό το κεφάλαιο).

Πρόκειται, αρχικά, για μία γκρίζα εγκληματικότητα που σε μεγάλο βαθμό δεν καταγράφεται για το πρόσωπό του. Ωστόσο, αν και με αυτές τις επιλογές το άτομο γνωρίζει πολύ καλά τι κάνει, η επιλογή δεν είναι αποτέλεσμα ελεύθερης βούλησης καθώς στο στάδιο αυτό είναι η δύναμη της εξάρτησης που καθοδηγεί τις πράξεις του, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι σε αυτό το στάδιο δεν αναγνωρίζει συχνά την εξάρτησή του ως τέτοια. Παρόλα αυτά, αυτή η ατομική στάση δεν θα μπορούσε να ωριμάσει μέσα του, εάν δεν υπήρχαν και οι παράγοντες που ενδυναμώνουν την υπέρβαση των ορίων που θέτει ο νόμος. Οι συγκεκριμένοι παράγοντες είναι εκείνοι που δημιουργούν θετικά κίνητρα προς το έγκλημα και αφορούν τη μεταβολή των κοινωνικών δεσμών που είχε έως τότε ο εξαρτημένος καθώς και τη σταδιακή μεταβολή των πεποιθήσεών του που ευνοούν πλέον την παραβίαση των νόμων.

2) Μεταβολή των κοινωνικών δεσμών-νέοι κανόνες ζωής με άξονα τις ουσίες

Η μόνιμη εμπλοκή με τις ουσίες και στη συνέχεια με την παρανομία, πλαισιώνεται από την αποδιάρθρωση των κοινωνικών δεσμών που υπήρχαν έως τότε και από τη συγκρότηση νέων κοινωνικών αναφορών στο χώρο της παρανομίας. Οι προβληματικές σχέσεις που δημιουργούνται μέσα στην οικογένεια εξαιτίας της αύξουσας προβληματικής χρήσης, οδηγούν αργά ή γρήγορα στην εγκατάλειψη της οικογενειακής στέγης, τη εγκατοίκηση και τη σύναψη σχέσεων αποκλειστικά με άλλους χρήστες και περαιτέρω σε απώλεια ή αδυναμία εύρεσης απασχόλησης. Οι ανάγκες λήψης της ουσίας ουσιαστικά εξαθλιώνουν οικονομικά και κοινωνικά το χρήστη. Η προσπάθεια δημιουργίας νέων κοινωνικών αναφορών (που δεν γίνονται ποτέ δεσμοί), καταλήγουν στην απομόνωση από το προηγούμενο κοινωνικό του περιβάλλον, την εσωστρέφεια και κυρίως συνοδεύονται με την μετάπτωση σε ένα κατώτερο κοινωνικό status.

Ειδικότερα, η προσκόλληση του εξαρτημένου σε συγκεκριμένες ομάδες όμοιων του, είναι τυπικό γνώρισμα αυτής της διαδικασίας. Ενώ στην αρχή αυτή η τάση ήταν λειτουργική για να μπορεί να κρατά το μυστικό του μακριά από τους δικούς του (βλ. και προηγ. Becker), με την προϊούσα κοινωνική απομόνωση από το έως χθες οικείο περιβάλλον του, το νέο περιβάλλον των «συντρόφων στην πρέζα» αποκτά υπαρξιακή αξία καθώς μόνο από εκεί βρίσκει αποδοχή. Η καταξίωση του

εαυτού και η αυτοεκτίμηση αντλούνται πλέον σε συνάρτηση με την ικανότητά του να «μάθει», να αποδεχθεί, να προσαρμοστεί και να αφομοιώσει τους κανόνες της ομάδας. Πρόκειται για μια διαδικασία μάθησης κανόνων παραβατικής συμπεριφοράς όμοιας με κάθε άλλη διαδικασία μάθησης (π.χ. αυτή που μαθαίνουμε στο σχολείο) κατά την κλασσική πλέον θεωρία του [Sutherland](#) ([Sutherland E.H., Cressey, 1978 \(1996\), 114-120. Γασγαλίδης, \(2005\)](#)). Τι μαθαίνει ο χρήστης κατά τη διαδικασία αυτή;

- Τη δυνατότητα να προμηθεύεται ναρκωτικά και τη δυνατότητα να τα διαθέτει σε άλλους.
- Να αντιμετωπίζει τις πιέσεις που δέχεται από την οικογένεια, τις διωκτικές αρχές κλπ. με ψυχραιμία.
- Να επιβάλλεται στην πιάτσα ή τον μικρόκοσμο του περιθωρίου ([Γασγαλίδης, 2005](#)).
- Να «χειρίζεται» το οικογενειακό ταμείο: «πρωτοκλέβει» ή «δανείζεται» από την οικογένεια και στη συνέχεια δανείζεται από παντού.

3) Η εμπλοκή με το ποινικο-κατασταλτικό σύστημα

Στην πλειονότητά τους, οι ερωτηθέντες που συμμετείχαν στην έρευνα του Ο.ΚΑ.ΝΑ. (Βιδάλη, 2008), πριν από την εμπλοκή τους με τα ναρκωτικά δεν είχαν κανένα πρόβλημα ή μπλέξιμο με το νόμο ή την αστυνομία. Μετά την εμπλοκή όμως, οι περισσότεροι διώχτηκαν ή συνελήφθησαν με αφορμή ή προς εξυπηρέτηση αναγκών της εξάρτησης καθώς η επαφή με ένα στρώμα μικροδιακινητών ή μικρεμπόρων μέσω τρίτου γίνεται από την αρχή της εμπλοκής με τις ουσίες. Επομένως, χωρίς να είναι άμεσα συνειδητή επιλογή (αποτέλεσμα ελεύθερης βούλησης και εκτίμησης των πραγμάτων), οι εξαρτημένοι αρχίζουν τη συστηματική ανάμειξη με την παρανομία από την αρχή της εμπλοκής τους με τη χρήση (βλ. και προηγουμένως). Όταν όμως γίνουν προβληματικοί χρήστες, η επαφή τους με το μικρο-έγκλημα παρουσιάζεται ως αναπόφευκτη εξέλιξη. Από τη στιγμή που ο εξαρτημένος έχει εξαθλιωθεί κοινωνικά και οικονομικά και έχει λύσει και τους δεσμούς με την οικογένεια, τότε, ως κοινωνικά αποκλεισμένος πλέον, εκτός από τα ναρκωτικά εμπλέκεται και με την παρανομία (περιβάλλουσα εγκληματικότητα), γεγονός που έρχεται ως αναπόφευκτη «λύση» σε μια εξαθλιωμένη ζωή, που οδηγεί αναπόφευκτα στην εμπλοκή με το ποινικοκατασταλτικό σύστημα.

Από τη στιγμή που δεν υπάρχει άλλη δυνατότητα να αντλήσει χρήματα από την οικογένεια, μια ενδεχόμενη φάση είναι η πώληση αντικειμένων του σπιτιού και κατόπιν, αφού όλα αυτά έχουν τελειώσει, μαθαίνει τη διάρρηξη και την κλοπή, την πλαστογράφηση συνταγών ή την απάτη, τη μικροδιακίνηση ουσιών: κλέβει εκτός σπιτιού (κινητά, χρυσαφικά), «μπουκάρει» σε σπίτια ή ακόμα κάνει μικροληστείες και σε άλλες περιπτώσεις αρχίζει εκδίδεται, αν δεν ακολουθήσει μία εγκληματική πορεία ([Γασγαλίδης, 2005, Βιδάλη, 2008](#)). Η περιστασιακή πορνεία φαίνεται ότι

είναι το τελευταίο στάδιο, όπου κάνει και ένα «ποιοτικό άλμα». Συνολικά, σε αυτό το στάδιο ο εξαρτημένος προχωρά σε επιλογές οι οποίες συναρτώνται άμεσα με την αυτοεκτίμησή του: πολλοί χρήστες αναφέρουν ότι από ένα σημείο και μετά το δίλημμα είναι να πωλούν ναρκωτικά, να κλέβουν ή να εκδίδονται και όλα αυτά για να βρουν τη δόση τους. Όσο βαθαίνει η εξάρτηση μειώνονται και οι δυνατότητες εξεύρεσης χρημάτων με νόμιμο τρόπο (Γασγαλίδης, 2005). Πρόκειται όμως για μία πορεία που αρχίζει σε πολύ πρώιμη ηλικία (βλ. προηγ.) και σε πολύ σύντομο χρόνο οδηγεί στην εμπλοκή με το ποινικό σύστημα. Η ηλικία πρώτης εμπλοκής με το νόμο (δηλ. ηλικία σύλληψης και παραπομπής) σύμφωνα με όλους τους ερωτηθέντες πλην ενός, είναι εκείνη των 14-15 ετών περίπου.

4) Η κοινωνική εξαθλίωση

Η εμπλοκή τους με το μικρο-έγκλημα έρχεται επομένως ως «φυσικό» και αναπότρεπτο επακόλουθο της χρήσης, αλλά και ως μια επιλογή ανάμεσα σε δύο ακόμα χειρότερες. Στο σημείο αυτό, ο κοινωνικός στιγματισμός οριστικά πλέον καθορίζει τη ζωή του εξαρτημένου. Η κατάχρηση νομίμων ψυχοτρόπων ουσιών **στιγματίζει** μόνο όταν είναι πλέον εμφανείς οι κοινωνικές συνέπειές της (Γασγαλίδης, 2005). Τότε είναι που ο εξαρτημένος αλλάζει ουσιαστικά κοινωνική τάξη: η μετάπτωση σε ένα κατώτερο κοινωνικό status, όπως προαναφέρθηκε, καθορίζει και την μόνιμη εμπλοκή με την εγκληματικότητα και τη συμμετοχή στην εξάπλωση της ζήτησης. Η κοινωνική κινητικότητα για τους εξαρτημένους χρήστες είναι μόνο προς την κατεύθυνση του αποκλεισμού και της εξαθλίωσης. Το πεδίο της ζήτησης ναρκωτικών είναι ένας χώρος κοινωνικής διαλογής για τους εξαρτημένους χρήστες που λειτουργεί σε φθίνουσα κλίμακα. Πουθενά και κανείς από όσους ρωτήθηκαν, δεν αναφέρει μία κινητικότητα των χρηστών προς τα πάνω, δηλαδή, προς το επαγγελματικό εμπόριο. Ωστόσο, όλα αυτά καθορίζουν πλέον όχι μόνο μία βαθύτερη αλλαγή στο άτομο που έχει σχέση με την κοινωνική του ταυτότητα, αλλά και μια κοινωνική καθήλωση.

Ο Γασγαλίδης (ό.π.) πριν δέκα περίπου χρόνια περιέγραψε ανάγλυφα την κατάσταση των χρηστών που προσεγγίζουν τα θεραπευτικά προγράμματα: «Οι περισσότεροι χρήστες που προσέρχονται στα θεραπευτικά προγράμματα δεν έχουν ολοκληρώσει τη σχολική εκπαίδευση, δεν έχουν μάθει κάποιο επάγγελμα, δεν έχουν εργαστεί συστηματικά στη ζωή τους, έχουν φυλακιστεί, τα νόμιμα έσοδά τους προέρχονται από την οικογένεια ή από κοινωνικό βοήθημα, είναι καταχρεωμένοι, είναι στιγματισμένοι, είτε ως εγκληματίες είτε ως ασθενείς, δεν εμπιστεύονται κανέναν και για τίποτε, αλλά δεν τους εμπιστεύεται και κανείς, έχουν εκπαιδευτεί να διασφαλίζουν τα απαραίτητα με κοινωνικά εξαιρετικά προβληματικούς τρόπους· θεωρούν δε ότι αυτό είναι και το μόνο περιθώριο κινήσεων που τους απομένει...». Σήμερα τα πράγματα δεν έχουν αλλάξει πολύ, αν λάβουμε υπόψη τα στοιχεία για τους αιτούντες θεραπεία (βλ. προηγ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

Ι. Εξάρτηση και λιανική αγορά ναρκωτικών στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα δεν έχει διερευνηθεί επαρκώς η διάρθρωση της λιανικής αγοράς ναρκωτικών. Για το λόγο αυτό και βασική πηγή άντλησης στοιχείων στην παρούσα ενότητα είναι η έρευνα του Ο.ΚΑ.ΝΑ. του 2008, στην οποία έχουμε ήδη αναφερθεί.

Α. Το σύστημα προσφοράς ναρκωτικών (λιανική αγορά)

Η προσφορά ψυχοτρόπων ουσιών σε επίπεδο λιανικής αγοράς, δηλαδή, στο επίπεδο που ο χρήστης συναντάται με τον μικρο-έμπορο για να καλύψει τις ανάγκες του, αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο που αναπτύσσεται τόσο στο δρόμο όσο και σε κλειστούς χώρους, κυρίως αναψυχής, μέσω κατ' οίκον παράδοσης σε ορισμένες περιπτώσεις. Πρόκειται για δύο διακριτές αγορές που έχουν διαφορετική πελατεία και συστήματα προώθησης των ναρκωτικών. Η πιάτσα του δρόμου και η πιάτσα των μαγαζιών πιθανότατα κινείται από διαφορετικούς ανθρώπους. Το ίδιο συμβαίνει για το χασίς και την ηρωίνη από τη μία και για την κοκαΐνη από την άλλη, όταν πρόκειται για ειδικές κατηγορίες πελατών.

Σήμερα, όπως και στο παρελθόν, η κύρια ουσία που φαίνεται ότι έχει μεγάλη έκταση ανάμεσα στους γνωστούς χρήστες, εκτός από την κάνναβη, είναι η ηρωίνη. Σύμφωνα με την έρευνα του Ο.ΚΑ.ΝΑ. (Βιδάλη 2008), όπως προκύπτει από όσα ανέφεραν αστυνομικοί, δικαστικοί λειτουργοί και χρήστες, φαίνεται ότι το βάρος της καταστολής και της πρόληψης εστιάζεται στους εξαρτημένους από ηρωίνη: από αυτήν την ομάδα άλλωστε προέρχονται και οι περισσότεροι που αναζητούν θεραπεία. Δεδομένου ότι η ηρωίνη πρόκειται για κατασταλτική ψυχοδραστική ουσία, η ομάδα των εξαρτημένων από τη συγκεκριμένη ουσία, είναι περισσότερο ορατή, περισσότερο ευάλωτη και περισσότερο στερεοτυπικά αναγνωρίσιμη εξαιτίας των επιπτώσεων που έχει η ουσία αυτή στη συμπεριφορά για όσο διαρκεί η επίδρασή της. Εκτός αυτού, η εξάρτησή από την ηρωίνη αποτρέπει τους χρήστες της ουσίας αυτής να συνεχίσουν να σπουδάζουν, να δουλεύουν κλπ. και επομένως τους θέτει εκτός κοινωνίας.

Κατά κανόνα, οι ανάγκες κάλυψης των αναγκών του χρήστη (ζήτηση), ο τρόπος και τα χαρακτηριστικά που αυτή η ζήτηση προσλαμβάνει, προσδιορίζονται από τους όρους προσφοράς. Συνεπώς, στην Ελλάδα ο κανόνας για την κάλυψη των αναγκών του εξαρτημένου χρήστη αφού έχουν «εξαντληθεί» τα δίκτυα φίλων, είναι η λιανική αγορά ναρκωτικών, που συγκεκριμένα στην Αθήνα διαρθρώνεται

από την ανοικτή πιάτσα της Ομόνοιας και από τις κλειστές πιάτσες που αναπτύσσονται στα διάφορα κέντρα διασκέδασης. Όπως ήδη έχει αναφερθεί, η ανάπτυξη της λιανικής αγοράς ναρκωτικών πλασίσωσε μια σειρά από βαθείς μεταβολές που επήλθαν στην κοινωνική και οικονομική ζωή της Αθήνας.

1. Τοπική διάρθρωση της προσφοράς στο επίπεδο της λιανικής

Αν και η διαμόρφωση αυτής της αγοράς προκύπτει χωρίς κάποιο συγκεκριμένο κεντρικό σχεδιασμό (από κυκλώματα κλπ.), ταυτόχρονα η λειτουργία της υπάγεται σε προϋποθέσεις. Συγκεκριμένα, η δυνατότητα ασφαλούς ανάπτυξης της αλλά και το συμβολικό νόημα που έχει η ανάπτυξη αυτή στις παραστάσεις και στη ζωή των εξαρτημένων, φαίνεται ότι αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για να αναπτυχθεί μια ανοικτή πιάτσα. Αυτά τα στοιχεία καθώς και άλλα θα εξετασθούν στη συνέχεια με βάση τα πορίσματα της έρευνας του Ο.ΚΑ.ΝΑ. την οποία έχουμε προαναφέρει, αλλά και σε σχέση με τις δύο μεγάλες κατηγορίες λιανικής αγοράς, την ανοικτή πιάτσα της Ομόνοιας και τις κλειστές πιάτσες των κέντρων αναψυχής και διασκέδασης.

1.1. Ανοικτές πιάτσες - Ομόνοια

Η δημιουργία μιας ανοικτής και «ελεύθερης αγοράς», όπως είναι αυτή της Ομόνοιας, επιτεύχθηκε και διατηρείται με τη συμβολή πολλών παραμέτρων.

1. Η ιστορική λειτουργία της περιοχής

Η λειτουργία και η εξέλιξη της Ομόνοιας σε κέντρο διακίνησης και εμπορίου ναρκωτικών για τα πλέον εξαθλιωμένα κοινωνικά στρώματα, δεν είναι άσχετη με την ιστορική εξέλιξη και λειτουργία της περιοχής. Υπήρξε για πολλά χρόνια τόπος συγκέντρωσης εσωτερικών μεταναστών και λαϊκών στρωμάτων, αλλά και περιθωριοποιημένων ομάδων που είχαν σχέση με μικρο-παραιομίες μιας άλλης εποχής (μετά τον Πόλεμο), με την πορνεία και με τη λειτουργία της κεντρικής αγοράς της Αθήνας (Βαρβάκειος Αγορά). Αποτελούσε και αποτελεί την καρδιά της εμπορικής οικονομίας της Αθήνας. Οι μεταβολές συνθηκών (βλ. προηγ.) καθόρισαν και τις μεταβολές στη σύνθεση του πληθυσμού που κατοικεί και συχνάζει στην περιοχή. Η περιοχή όμως, με εξαίρεση το εμπόριο ναρκωτικών, έχει τα ίδια περίπου χαρακτηριστικά που είχε και πριν 50 χρόνια, έστω και εάν αποδιαρθρώθηκε ο βιομηχανικός-βιοτεχνικός τομέας με τον οποίο συνόρευε.

2. Τεχνικά χαρακτηριστικά που διαθέτει ο χώρος

Η Ομόνοια συγκεντρώνει επίσης τεχνικά χαρακτηριστικά που επιτρέπουν α) την εύκολη πρόσβαση και αποχώρηση και β) τη δυνατότητα άσκησης εποπτείας στην περιοχή ή φυσικού κοινωνικού ελέγχου. Με τον τρόπο αυτόν επιτυγχάνεται η ασφάλεια των παράνομων συναλλαγών.

3. Η κοινωνική οργάνωση της αγοράς

Η αυτοπροστασία της αγοράς ναρκωτικών στην περιοχή της Ομόνοιας γίνεται μέσα από ένα δίκτυο σχέσεων, όπου ο κάθε διακινητής που έχει συμφέρον να προστατέψει τον εαυτό του ταυτόχρονα προστατεύει και τον παραπάνω από αυτόν.

Επίσης, υπάρχει ένα άτυπο σύστημα προστασίας γύρω από την πιάτσα του δρόμου που είτε θεμελιώνεται σε ατομικά συμφέροντα μικροεπαγγελματιών που με τη διατήρηση αυτής της προστασίας ανεβάζουν τα δικά τους έσοδα μέσω κατανάλωσης και πελατείας είτε βασίζεται στην έμμεση εμπλοκή τους καθώς προσλαμβάνουν ανθρώπους-τσιλιαδόρους προκειμένου να διασφαλίσουν την προστασία αυτή.

4. Η οικονομική οργάνωση της αγοράς

Βασικό χαρακτηριστικό της «ελεύθερης αγοράς» είναι η κίνηση και η μεταβολή. Στην πραγματικότητα, η ελεύθερη αγορά έχει α-τοπικό και α-χρονικό χαρακτήρα που δεν συνδέεται με πρόσωπα αλλά με λειτουργίες. Τα χαρακτηριστικά αυτά της ελεύθερης αγοράς συναντώνται στη μικρο-κλίμακα της Ομόνοιας. Συγκεκριμένα:

α) Πρόκειται για παραμέτρους (α-τοπικός και α-χρονικός χαρακτήρας) που λειτουργούν ως «εργαλεία» ασφάλειας για τους διακινητές και εμπόρους και αποκαλύπτουν μία συνεχή μεταβολή των παρισταμένων εκεί προσώπων, καθώς και μία άτυπη και σχεδόν φυσική κατανομή και έλεγχο του χώρου που μεταβάλλεται στη διάρκεια του 24ώρου με ανάλογες συνέπειες για το κέρδος.

β) Χαρακτηριστικό της αγοράς ναρκωτικών στην περιοχή είναι ότι λειτουργεί κατ' αναλογία με ένα πολυκατάστημα. Επομένως, είναι δυνατή η ικανοποίηση κάθε αγοραστικής επιθυμίας στην ίδια ευρύτερη περιοχή γύρω από την πλατεία. Σε γενικές γραμμές, η περιοχή λειτουργεί με καταμερισμένες ζώνες (μικρο-περιοχές), ώρες ελέγχου και πώλησης καθώς και καταμερισμό εργασίας ανά είδος.

5. Η συμβολική και βιωματική αξία της Ομόνοιας

Η πιάτσα έχει όμως και μια άλλη λειτουργία. Αποτελεί τον κόσμο του χρήστη όπου εκεί ζει σε μία ιδιότυπη, απόλυτη ελευθερία. Σύμφωνα με τον Γασγαλίδη (2005) η πιάτσα είναι κατ'αρχήν η κεντρική αγορά ναρκωτικών και φαρμάκων. Ειδικότερα, η περιγραφή του για την πιάτσα, που θα παρατεθεί στη συνέχεια, εξηγεί και το νόημα που προσλαμβάνει η πιάτσα για το χρήστη καθώς και τον τρόπο με τον οποίο ο χρήστης οικειοποιείται τον συγκεκριμένο χώρο. Επομένως, εξηγεί για όποιον δεν είναι γνώστης, καθώς και το λόγο της μη-αντίδρασης ή της άρνησης αντίδρασης των εξαρτημένων σε εντολές των αστυνομικών, στοιχείο που οι τελευταίοι αναφέρουν ως χαρακτηριστικό πρόβλημα καθώς συνδέουν την ιδιαιτερότητα των εξαρτημένων με άλλους πληθυσμούς καθώς και με το γεγονός ότι «είναι χαμένοι, δεν μπορείς να συνεννοηθείς» [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 30\]](#). Μόνο εάν κατανοήσει κάποιος τι σημαίνει η πιάτσα για το

χρήστη, μπορεί να κατανοήσει και τις αντιδράσεις του και να αναπροσαρμώσει τη στάση του απέναντι του. Όπως αναφέρει ο Γασγαλίδης, η πιάτσα «...είναι ο τόπος που τροφοδοτεί τη «ζωή» του, εκεί που οι ρόλοι μεταξύ χρηστών και πωλητών εναλλάσσονται. Είναι ένα κέντρο ενημέρωσης. Εκεί μαθαίνει που είναι ο τακτικός προμηθευτής, τι κυκλοφορεί στην αγορά, σε ποια τιμή και σε τι ποιότητα. Μαθαίνει τις νέες ουσίες, τις κινήσεις της αστυνομίας, ποια είναι τα νέα πρόσωπα στη δίωξη, που μπορούν να διατεθούν τα κλοπιμαία. Στην πιάτσα χάνεται η αίσθηση του χρόνου και του τόπου. Το ραντεβού είναι μια πολύ σχετική κατάσταση. Κάποιος μπορεί να καθυστερήσει ώρες και να εξαγριωθεί γιατί δεν τον περίμεναν. Ο κόσμος που περνάει δίπλα δεν επηρεάζει στο ελάχιστο τη συμπεριφορά των χρηστών. Εκεί επίσης ο εξαρτημένος γίνεται αποδεκτός ανεξάρτητα από το πώς είναι ντυμένος και πώς συμπεριφέρεται. Εκεί ακόμα και οι οριακές διαταραχές εκλαμβάνονται ως αυτονόητες συμπεριφορές και η αγωνία, η βιασύνη, ο φόβος (που συνδέονται με την αναζήτηση χρημάτων και ναρκωτικών) καλύπτουν το εσωτερικό κενό και την απουσία αυτοεκτίμησης που νοιώθουν...» (Γασγαλίδης, 2005). Στην πιάτσα ο χρήστης είναι κάποιος και κάνει κάτι, αποκτά έναν «άχρονο ρυθμό», «συνθέτοντας έτσι μια καθημερινή λειτουργία σε ένα αυτοθεραπευτικό ψυχόδραμα» (ό.π.).

1.2. Κλειστές πιάτσες: Κέντρα διασκέδασης

1. Οι κλειστές πιάτσες- αγορές είναι ενσωματωμένες στην νόμιμη οικονομία και κατά κανόνα στην οικονομία της νύκτας. Κατά συνέπεια η γεωγραφική ανάπτυξη και κατανομή τους ακολουθεί τους κόμβους της οικονομίας της νύκτας. Οι διαφορές σχετικά με την παρουσία τέτοιων χώρων ανάμεσα στο κέντρο της Αθήνας και στην περιφέρειά της ή στα προάστια είναι μόνο ποσοτικές.

2. Οι κλειστές πιάτσες είναι σε μεγάλο βαθμό συνηθισμένα μαγαζιά.

3. Η κλειστή πιάτσα αναπτύσσεται μέσα από άμεση εμπλοκή, αλλά κυρίως, και κατά κανόνα, μέσα από την ανοχή όσων εμπλέκονται με την οικονομία της νύκτας και ειδικά με εκείνη που απευθύνεται σε νέους. Η ανοχή στη χρήση ουσιών θεμελιώνεται αφενός στα συμφέροντα κέρδους που έχουν οι εμπλεκόμενοι με τις δραστηριότητες αυτές και αφετέρου (ειδικά σε ό,τι αφορά το προσωπικό) στο γεγονός ότι προέρχονται από την ίδια τουλάχιστον ηλικιακή κατηγορία και κουλτούρα με τους χρήστες.

4. Ο έλεγχος της προσβασιμότητας σε αυτούς τους χώρους, σχετίζεται με την ασφάλεια του καταστήματος και την οποιαδήποτε εμπλοκή στη λειτουργία του ή και από το συμφέρον των υπεύθυνων και των υπαλλήλων τους να διασφαλίζουν την ανάπτυξη της διακίνησης μέσα στο χώρο. Ένα μέρος της οικονομίας της νύκτας έχει ως προϋπόθεση για την ανάπτυξή του τη διακίνηση ή διευκόλυνση της εμπορίας και διακίνησης ναρκωτικών.

5. Η λειτουργία της κλειστής πιάτσας, όπως και της ανοικτής, ακολουθεί το πρότυπο της «ελεύθερης αγοράς» όπου ο στόχος είναι η άμεση ικανοποίηση της κάθε επιθυμίας στο super market των ναρκωτικών. Στο πλαίσιο αυτό, ενώ οι

κανόνες είναι χαλαροί και ευμετάβλητοι ως προς την προσβασιμότητα, τις τιμές αλλά και τη διακίνηση, προϋποθέτουν ένα σύστημα γνωριμίας και εμπιστοσύνης (όπως και στην ανοικτή πιάτσα) που όχι μόνο είναι τυπικό στο εγκληματικό στερέωμα αλλά ανάγεται και σε προηγούμενα στάδια ανάπτυξης μιας νόμιμης αγοράς.

6. Η ανοχή συνιστά επιπλέον μία γενικευμένη τάση που θεμελιώνεται και στη στάση της τοπικής κοινωνίας. Συνεπώς, η ανοχή πλαισιώνεται αφενός από την αδιαφορία, τον ατομισμό και την εσωστρέφεια και αφετέρου από την έλλειψη εμπιστοσύνης στο κράτος και ειδικά στην αστυνομία. Ωστόσο, η κατάσταση της γενικευμένης ανοχής φαίνεται ότι αρχίζει και αλλάζει.

7. Η ασφάλεια της κλειστής πιάτσας ταυτίζεται με την ασφάλεια της επιχείρησης από τις επεμβάσεις της αστυνομίας. Η ζωή των θαμώνων έχει δευτερεύουσα και μάλλον μηδαμινή αξία, όχι μόνο για την επιχείρηση αλλά και για τους ίδιους.

B. Η θέση και οι ρόλοι του εξαρτημένου χρήστη στο σύστημα αγοράς ναρκωτικών.

1. Το πεδίο της ζήτησης ναρκωτικών είναι ένας χώρος κοινωνικής διαλογής για τους χρήστες που λειτουργεί σε φθίνουσα κλίμακα. Πουθενά και κανείς δεν αναφέρει από όσους ρωτήθηκαν στην έρευνα του Ο.ΚΑ.ΝΑ., μία κινητικότητα των χρηστών προς τα πάνω, δηλαδή, προς το επαγγελματικό εμπόριο. **Οι χρήστες κατά κανόνα είναι αναλώσιμοι. Ακόμα και στις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες οι χρήστες σε κάποιο στάδιο πέρασαν στην μικροεμπορία, ακριβώς το γεγονός ότι είναι χρήστες δεν τους επιτρέπει να κινηθούν προς τα πάνω** καθώς δεν παρέχουν τα εχέγγυα εμπιστοσύνης στο επαγγελματικό κύκλωμα εμπορίας. Αντίθετα, οι μικρέμποροι συχνά πέφτουν στην κοινωνική κατάσταση του εξαρτημένου χρήστη. Επομένως, η προοπτική του μέσου εξαρτημένου χρήστη είναι η διατήρησή του σε αυτό το επίπεδο, για όσο χρονικό διάστημα μπορεί ο ίδιος να παραμείνει σε αυτό, ενώ στη συνέχεια μπορεί να επέλθει είτε ο θάνατος είτε να οδηγηθεί στην απεξάρτηση. Συνεπώς, σε αντίθεση με τη νόμιμη αγορά, οι εξαρτημένοι χρήστες φαίνεται να έχουν εξαιρετικά περιορισμένες δυνατότητες να περάσουν από την εξάρτηση στην επαγγελματική εμπορία και να κάνουν μια εγκληματική καριέρα στο εμπόριο ναρκωτικών. Ακόμα και όταν έχουν συλληφθεί με μεγάλη ποσότητα ναρκωτικών (τουλάχιστον αυτοί που έχουν εμπλακεί με το νόμο ή έχουν καταγραφεί ως χρήστες μέσω φορέων), αποτελούν μια «αναλώσιμη» κατηγορία εμπλεκομένων με το εμπόριο ναρκωτικών.

2. Ο χρήστης επειδή μετατρέπεται σε πολυ-χρήστη, περνάει από ουσία σε ουσία ή και αυξάνει την ποσότητα της βασικής ουσίας. Στο στάδιο κατά το οποίο η ζωή του εξαρτημένου χρήστη αρχίζει να καθορίζεται από την ουσία, τότε ο εξαρτημένος χρήστης **γίνεται βαποράκι. Σε αυτό το στάδιο περίπου αρχίζει να συμβάλλει και ο ίδιος στην εξάπλωση-αύξηση του καταναλωτικού κοινού και στην εξάπλωση της ζήτησης:** προσπαθεί να διαθέσει ναρκωτικά σε νέους

πελάτες που τους μπει, βρίσκει πελάτες στην ανοικτή πιάτσα για λογαριασμό του προμηθευτή του έναντι δωρεάν δόσης, διακινεί ο ίδιος μικροποσότητες είτε κόβοντας τη δική του δόση είτε, αν έχει λεφτά, αγοράζοντας μια μεγαλύτερη ποσότητα και πουλώντας μέρος αυτής.

3. Η συμβολή ενός εξαρτημένου στην ανατροφοδότηση της ζήτησης, στο πλασάρισμα δηλαδή σε νέους πελάτες αλλά και σε άτομα που είναι ήδη χρήστες, δεν είναι μια διαδικασία χωρίς όρους: προηγείται ένα στάδιο δοκιμασίας κατά το οποίο κρίνεται η αξιοπιστία του ενδιαφερόμενου σύμφωνα με τους όρους της αγοράς ναρκωτικών. Ο εξαρτημένος, προκειμένου αποτελέσει μέρος του συστήματος ναρκωτικών (δηλ. να πουλήσει ναρκωτικά ή να βρει νέους πελάτες), «δοκιμάζεται» προηγουμένως από τον μικρέμπορο και μικροδιακινητή που του προμηθεύει ναρκωτικά. Χρήστες και αστυνομικοί αναφέρουν ότι ο ενδιαφερόμενος πωλητής δίνει δοκιμαστικά στον υποψήφιο μεταπωλητή (εξαρτημένο που θα γίνει βαποράκι) πρώτα να πουλήσει μία, δύο ή και τρεις φορές. Ταυτόχρονα, ρωτάει στην πιάτσα για το ποιόν του. Εάν καταφέρει να πουλήσει σε σύντομο χρόνο, ώστε να μπορεί να ανατροφοδοτηθεί και ταυτόχρονα δεν καρφώσει ή δεν κάνει παρασπονδίες ή δεν φέρει 'όλη την αστυνομία στο κατόπι του' (δεν καρφωθεί δηλαδή ο ίδιος), τότε τον κάνει πελάτη-μεταπωλητή.

4. Οι χρήστες εμπλέκονται συστηματικά με το εμπόριο ναρκωτικών σε όλα τα επίπεδα. Κυρίως, όμως, πρόκειται για μικρεμπόριο (βαποράκια-προμηθευτές) για να μπορέσουν να εξασφαλίσουν τη δόση τους. Το χρονικό διάστημα που επιδίδονται στη δραστηριότητα αυτή, είναι πολύ μεγάλο και σε αρκετές περιπτώσεις δεν σταματάει ποτέ. Τα χρήματα που βγάζει, σε κάθε περίπτωση τα επενδύει στην αγορά ναρκωτικών και πάλι. Από ό,τι φαίνεται, όσο έχει χρήματα μπορεί να βρει πιο καθαρό ναρκωτικό ή να αγοράσει σε φθηνότερες τιμές χωρίς μεσάζοντες από την μεσαία πηγή (βλ. Ζεφύρι ή άλλο όπου έχει τσιγγάνους/Αλβανούς στα προάστια). Όταν πια εξαθλιωθεί, φθάνει στην Ομόνοια (βλ. για όλα έρευνα Ο.ΚΑ.ΝΑ. (Βιδάλη, 2008)).

Γ. Περιβάλλουσα την εξάρτηση εγκληματικότητα: Ποιοτικές και χωρικές παράμετροι

1. Η εμπλοκή με το ποινικό σύστημα δεν ταυτίζεται με την πρώτη εμπλοκή με την εγκληματικότητα. Ανάμεσα στο διάστημα που κάποιος γίνεται εξαρτημένος χρήστης και την πρώτη σύλληψη ή δίκη, μεσολαβεί ένα διάστημα αφανούς εγκληματικότητας κατά το οποίο ο χρήστης ενώ είναι δράστης δεν γίνεται γνωστός, δεν καταγγέλλεται ή δεν καταγράφεται σε κάθε περίπτωση.

2. Εκτός από τα αδικήματα που σχετίζονται με τη χρήση και τη διακίνηση των ναρκωτικών, οι εξαρτημένοι προβληματικοί χρήστες κατηγορούνται για κλοπές (μικροκλοπές τσαντών και κινητών κλπ.), ληστείες, σωματικές βλάβες, πορνεία και άλλες αντικοινωνικές συμπεριφορές, οι οποίες κατά βάση είναι αποτέλεσμα της χρήσης.

3. Ωστόσο, η εμπλοκή με την εγκληματικότητα φαίνεται να αποτελεί μάλλον μια μοιραία πορεία για τον χρήστη. Οι ίδιοι οι χρήστες αναφέρουν ότι οι πιθανότητες να ακολουθήσει κάποιος μία διαφορετική πορεία, είναι μάλλον μηδαμικές. Σε μεγάλο βαθμό, αυτό συμβαίνει ανεξάρτητα από την κοινωνική διαστρωμάτωση. Έτσι ή θα εγκληματήσουν ως δράστες (βλ. προηγ.) ή θα προσχωρήσουν στο χώρο της διακίνησης (βλ. επομ.) ή θα προχωρήσουν σε μία αυτοθυματοποίηση μέσω της διάθεσης του σώματός τους στην αγορά της πορνείας (βλ. επομ.).

4. Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι γύρω από τους προβληματικούς χρήστες, εκτός από εκείνους που άμεσα τους εκμεταλλεύονται κερδίζοντας από την εξάρτησή τους, αναπτύσσεται και ένας μικρο-υπόκοσμος κλεπταποδόχων, ο οποίος ενδεχομένως «ζει» από αυτούς είτε επαγγελματικά είτε ευκαιριακά. Έτσι, οι χρήστες εκτός του ότι συμβάλουν οι ίδιοι ως δράστες στην εγκληματικότητα, ταυτόχρονα είναι πολλαπλά χρήσιμοι σε περιφερειακές ομάδες μικρο-εγκληματιών τους οποίους κυρίως τροφοδοτούν. Στο σημείο αυτό, μπορούμε επιπλέον να επιχειρήσουμε την εκτίμηση ότι αυτή η πορεία εξελίσσεται αντιστρόφως ανάλογα με την αυτοεκτίμησή τους. **Επομένως, η εμπλοκή τους με το έγκλημα είναι μία εμπλοκή με έναν περιθωριακό μικρο-υπόκοσμο, εκείνον δηλαδή που δημιουργείται κατά κανόνα μέσα από κοινωνικές ανάγκες και αδιέξοδα.**

5. Ταυτόχρονα όμως, ένα μέρος αυτής της εμπλοκής του χρήστη με κοινωνικά περιθωριοποιημένες, αν όχι παράνομες δραστηριότητες (πορνεία και μαστροπεία), δημιουργεί μία συγκρουσιακή σχέση με άλλα περιθωριοποιημένα κοινωνικά στρώματα όπως είναι για παράδειγμα οι επαγγελματίες εκδιδόμενες γυναίκες. Οι χρήστες εισέρχονται στην αγορά της πορνείας ανεξέλεγκτα και ανοργάνωτα και όπως φαίνεται αυτό δημιουργεί προβλήματα ανταγωνισμού με τις επαγγελματίες εκδιδόμενες (ενδεχομένως και στις τιμές ή στους όρους της ίδιας της σεξουαλικής συνεύρεσης). Αυτές είναι μερικές από τις παράπλευρες (λανθάνουσες) συνέπειες της μετάπτωσης από το ένα κοινωνικό status στο άλλο (βλ. για όλα έρευνα Ο.ΚΑ.ΝΑ. (Βιδάλη, 2008)).

Δ. Θυματοποίηση.

Τρεις κατηγορίες ειδικής θυματοποίησης (αυτής που προκαλείται δηλαδή από την κατάσταση της εξαρτημένης χρήσης) προκύπτουν σύμφωνα με την έρευνα του Ο.ΚΑ.ΝΑ. Η πρώτη αφορά τις σχέσεις χρηστών και εμπόρων-προμηθευτών τους και τις σχέσεις χρηστών-αστυνομίας, η δεύτερη αφορά την ενδοομαδική βία και η τρίτη τη θυματοποίηση των εκδιδομένων χρηστών.

α) Σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσε το προσωπικό των φορέων, **ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις που θεραπευόμενοι έπεσαν θύματα κακοποιήσεων, εκβιασμών ή άλλων εγκλημάτων από τους προμηθευτές τους προκειμένου να διατηρήσουν τη σχέση μαζί τους.** Ωστόσο, προκύπτει ότι κατά κανόνα δέχονται δύο ειδών πιέσεις «...και από την αστυνομία και από τους εμπόρους. Από τους εμπόρους εκβιάζονται για να μην τους ρουφιανέψουν και από

την αστυνομία να δώσουν στοιχεία...». Είναι πάντως βέβαιο, σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, ότι οι χρήστες σε κάποιο στάδιο της εξάρτησης υπό αυτές τις συνθήκες αναγκάζονται από τα πράγματα να χειρίζονται αυτές τις πιέσεις για να επιβιώσουν. Και αυτός ίσως είναι ένας λόγος που συμβάλλει στο να στραφούν σε άλλες επιλογές για να κερδίζουν χρήματα.

β) Η βία ανάμεσα στους χρήστες είναι μάλλον συνηθισμένο φαινόμενο.

Κλοπές, συμπλοκές, ξυλοδαρμοί μεταξύ των χρηστών, καταλήγουν σε τραυματισμούς σοβαρούς ή μη, κάποτε και με τη χρήση μαχαιριών. Αυτό ισχύει για τα αγόρια και τους νεαρούς άνδρες. Για τις γυναίκες, όμως, τα πράγματα είναι διαφορετικά καθώς όπως αναφέρεται από αρκετούς από το προσωπικό των φορέων, τα κορίτσια πέφτουν συχνά θύματα βιασμών, αλλά και ξυλοδαρμών και κάποτε και από φίλους. Είναι όμως συχνές και οι κλοπές μεταξύ χρηστών. Είναι χαρακτηριστική η αφήγηση μιας θεραπεύτριας του Ο.ΚΑ.ΝΑ. στο ζήτημα αυτό και την παραθέτουμε αυτούσια: «Κοίταξε, οι γυναίκες ως επί το πλείστον, είναι τα εύκολα θύματα. Αυτό τουλάχιστον έχει δείξει η εμπειρία μέχρι τώρα. Επιπλέον, οι γυναίκες έρχονται πιο εύκολα και μας το λένε ότι έχουν υπάρξει θύμα βιασμού, κακοποίησης κλπ.. Έχουν πέσει θύματα και επανειλημμένως και κατ' εξακολούθηση. Μερικές φορές έχει πολύ δυσάρεστη συνέχεια ας πούμε στην υγεία κλπ. Τώρα, οι άνδρες και αυτοί πέφτουν θύματα, βέβαια δεν θα έρθουν εύκολα να μας το πούνε εμάς ότι 'ξέρεις έφαγαν ξύλο' αλλά εμείς απλά βλέπουμε σημάδια πάνω τους. Δεν θα έρθουν εδώ να κλαφτούν. Συνήθως όχι όλοι. Βλέπουμε σημάδια πάνω τους, όπως μαυρισμένα μάτια και κεφάλια. Δεν ξέρω τι γίνεται με τους προμηθευτές τους. Αυτό που ξέρω είναι ότι υπάρχουν συμπλοκές μεταξύ τους. Αν κάποιος έχει επάνω του ας πούμε, έχει βρει χρήματα κλπ. και το ξέρουν κάποιοι άλλοι, θα τον στριμώξουν στη γωνία και θα τον σαπίσουν στο ξύλο για να του πάρουν ό,τι έχει και δεν έχει. Επίσης, είναι οι μεταξύ τους συνεννοήσεις που κάνουν. Δηλαδή, σου έδωσα εγώ σήμερα, θα μου δώσεις εσύ αύριο, κάπως έτσι, δεν κρατιούνται υποσχέσεις ή λόγοι κλπ. και αυτό. Ένας άλλος λόγος είναι ότι γίνονται συρράξεις μεταξύ διαφορετικών εθνοκοιτητών. Δηλαδή, πλακώνουμε τώρα τον άλλον ή πλακώνουμε τώρα τον Αλβανό, πάμε όλοι μαζί, γιατί ξέρουν ότι αυτός έχει. Κάπως έτσι το έχω αντιληφθεί εγώ.»

Το θέμα αυτό θίγουν και οι χρήστες και παραθέτουν περιστατικά δικής τους θυματοποίησης. **Ενδεικτική είναι επίσης η χαρακτηριστική αφήγηση ενός χρήστη σχετικά με το ρόλο της αστυνομίας:** «... (οι Αστυνομικοί)... Στην πιάτσα βοηθάνε όταν μπορούν: φωνάζουν ασθενοφόρο. Αυτούς που βλέπεις στην Ομόνοια, αν δεν ήταν η αστυνομία, θα σκοτωνόντουσαν μεταξύ τους ή θα είχαν πεθάνει. Όπως εξηγεί η αστυνομία προφυλάσσει την πιάτσα από τη βία...». Αφηγείται όμως και την άλλη πλευρά του πράγματος: «...ερώτηση: Οι αστυνομικοί πώς σας φέρονται στη διάρκεια ελέγχων κλπ;»: «...Μέτρια. Το 2004 τους κάνανε τόπι στο ξύλο, όποιος και νάτανε, για να φύγουν από την Ομόνοια...».

ΜΕΡΟΣ Β

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ, ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗ ΚΑΙ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Η ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ : ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ, ΑΡΧΕΣ & ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

1. Η νομιμοποίηση της Αστυνομίας

Η αστυνομία, όπως ήδη αναφέρθηκε, αποτελεί έναν από τους **φορείς/μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου** [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 20\]](#). Ανάμεσά τους η αστυνομία ξεχωρίζει, επειδή είναι ο μοναδικός φορέας που έχει το μονοπώλιο άσκησης νόμιμης φυσικής βίας για να επιβάλλει το νόμο. Από δικαιοπολιτική άποψη, η αστυνομία θεμελιώνει την λειτουργία της σε εκχώρηση μέρους της ελευθερίας των πολιτών στο κράτος, μέσα από συναινετικές-δημοκρατικές διαδικασίες (εκλογές). Η ιδέα είναι ότι το Κράτος μπορεί μέσα σε συγκεκριμένα πλαίσια, **ακόμα και με τη βία**, να επιβάλλει κανόνες που οι ίδιοι οι πολίτες σε μια αντιπροσωπευτική δημοκρατία έχουν συμφωνήσει ότι πρέπει να ισχύουν. Αυτή η συναίνεση, που τεκμαίρεται ότι υπάρχει σε κάθε Κοινοβουλευτική Δημοκρατία και τυποποιείται στο Σύνταγμα, αποτελεί και τη **λεγόμενη βάση νομιμοποίησης της κρατικής/καταναγκαστική βίας**. Δηλαδή, της βίας του κράτους (μέσω της αστυνομίας) που για να ασκηθεί και να επιβληθεί πρέπει να είναι νόμιμη, ήτοι να προβλέπεται με νόμο και να ισχύει για τους πολίτες, το ίδιο το κράτος και τη διοίκηση. Πρόκειται για μια αρχή που αποτελεί το θεμέλιο της Δημοκρατίας. Στο πλαίσιο του κοινωνικού ελέγχου η ύπαρξη αστυνομίας δεν εξασφαλίζει μόνο την εφαρμογή του νόμου, αλλά αναπαράγει ακόμα και στο πιο απόμακρο σημείο μιας επικράτειας απόψεις, στάσεις και συμβολισμούς, σε σχέση με το τι είναι το κράτος και οι μηχανισμοί του, τι είναι νόμος και πώς εφαρμόζεται, τι είναι τάξη και τι αταξία.

Οι θεμελιώδεις διατάξεις που καθιστούν νόμιμη τη λειτουργία και τη δράση της αστυνομίας προβλέπονται στο Σύνταγμα. Παρά το γεγονός ότι στο Σύνταγμα δεν αναφέρεται πουθενά ρητά και ειδικά κάτι για την αστυνομία, μια σειρά από διατάξεις συγκροτούν το πλαίσιο μέσα στο οποίο οφείλει να λειτουργεί η αστυνομία κατά την επιβολή του νόμου και κυρίως οριοθετούν (περιγράφουν τα όρια) την αστυνομική εξουσία.

Έτσι η αστυνομία δεν μπορεί (βλ. αναλυτικά πίνακα για τα άρθρα του Συντάγματος [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21](#)):

1. Να μη σέβεται και να μην προστατεύει την αξία του ανθρώπου.
2. Να εμποδίσει κανέναν να αναπτύξει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική και πολιτική ζωή υπό τους όρους που προβλέπονται ρητά.
3. Να επικαλεστεί μία σειρά από διακρίσεις για να μην προστατεύσει βασικά δικαιώματα όπως η ζωή, η τιμή και η ελευθερία όλων των ανθρώπων που βρίσκονται στη χώρα.

4. Να διενεργήσει σύλληψη παρά μόνο υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις.
5. Να ενεργήσει σε βάρος κάποιου, εάν η πράξη δεν είναι έγκλημα που προβλέπεται από το νόμο ρητά ως τέτοιο.
6. Να διαπράξει βασανιστήρια για κανένα λόγο.
7. Να διενεργήσει έρευνα σε κατοικία εάν δεν τηρήσει ορισμένες προϋποθέσεις, διαφορετικά πρόκειται για κατάχρηση εξουσίας.
8. Να παρεμποδίσει τους Έλληνες να συνέρχονται άοπλα.
9. Να παρεμποδίσει/απαγορεύσει υπαίθριες συναθροίσεις, εκτός εάν συντρέχουν ειδικοί λόγοι.
10. Να αποφύγει να προστατεύσει τα ανθρώπινα δικαιώματα, δεδομένου ότι το κράτος εγγυάται την προστασία και την απόλαυσή τους. Δηλαδή, η αστυνομία δεν είναι μόνο ότι υποχρεούται να μην παραβιάζει η ίδια ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά έχει υποχρέωση να προστατεύσει και να εγγυηθεί την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους και στις σχέσεις κράτους-πολίτη και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, όταν από αυτές προκύπτουν τέτοιες παραβιάσεις.

II. Αρχές που διέπουν τη δράση της αστυνομίας

Σε συνδυασμό με τα άρθρα του Συντάγματος, η δράση και η λειτουργία της αστυνομίας απέναντι στους πολίτες αλλά και εσωτερικά, διέπεται από ορισμένες αρχές – θεμέλια του κράτους δικαίου, οι οποίες αποτελούν και σαφείς και δεσμευτικές καθοδηγητικές κατευθύνσεις για το πώς και υπό ποιος όρους μπορεί να δρα. Συνοπτικά οι αρχές αυτές είναι οι εξής:

1. Η αρχή της νομιμότητας (Συντ. άρθρο 26, παρ. 2, άρθρα 43,50,82,83,95 παρ. 1).

Η δράση της αστυνομίας πρέπει να είναι σύμφωνη με το δίκαιο της Ε.Ε., το Σύνταγμα και τους Νόμους του Κράτους. Η δράση της αστυνομίας πρέπει να διέπεται από τη νομιμότητα κατά την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας. Αφορά την επιλογή των κατάλληλων μέσων και λύσεων κατά την κρίση τους, ενώπιον μιας πιεστικής κατάστασης για τη διαφύλαξη της τάξης και την εφαρμογή του νόμου, χωρίς ωστόσο να επέλθει βλάβη στη ζωή, στην προσωπικότητα και στα λοιπά δικαιώματα των ανθρώπων.

Κάμψη της αρχής της νομιμότητας μπορεί να υπάρχει όταν προεξάρχει η αρχή της θεμιτής παρανομίας ή της σκοπιμότητας για λόγους δημόσιου συμφέροντος, ενώ ταυτόχρονα συντρέχουν εξαιρετικές περιστάσεις.

2. Η αρχή ειδικής νομιμοφροσύνης των αστυνομικών οργάνων

Η αρχή αυτή αφορά την προστασία κυρίως του πολιτεύματος και τις όποιες ενέργειες στρέφονται εναντίον του, την ειδική αφοσίωση των αστυνομικών στο Σύνταγμα και την έννομη τάξη που αυτό καθιερώνει, όπως και την αφοσίωση στην πατρίδα. Αυτή η ειδική αφοσίωση παραπέμπει και στη δράση, ακόμα και χωρίς διαταγή, σε περίπτωση που κινδυνεύει η κρατική και η διοικητική έννομη τάξη.

3. Η αρχή της αμεροληψίας της Αστυνομικής Διοίκησης – Αρχή της ισότητας

Επιβάλλει την ανάγκη τήρησης ουδετερότητας και αποστασιοποίησης από σχέσεις υπερβολικής οικειότητας με τους πολίτες.

4. Αρχή της υπεροχής του δημόσιου συμφέροντος

Πρόκειται για μία αρχή που προφανώς προτάσσει το γενικό συμφέρον της πολιτείας και του κοινωνικού συνόλου. Ωστόσο, είναι από πολλές πλευρές αποδεκτό ότι ο προσδιορισμός του δημόσιου συμφέροντος εκ των προτέρων είναι μία προβληματική διαδικασία. Ο όρος είναι αόριστος και ασαφής, ενώ επιδέχεται μεγάλου βαθμού καταχρήσεων κατά την ερμηνεία του. Η αρχή του Δημόσιου Συμφέροντος δεν μπορεί να υπερβαίνει το πλαίσιο και τα όρια που ορίζει το Σύνταγμα και το δίκαιο και εκφράζεται από αυτά.

5. Η αρχή της αναλογικότητας

Η αρχή της αναλογικότητας διέπει κατ' εξοχήν τη δράση της Αστυνομίας και κατοχυρώνεται στο άρθρο 25§1 και 28§1 του Συντάγματος και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Διακαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.) (άρθρα 6§1,8§2, 9§2, 10§2).

Πρόκειται για μία αρχή που επιβάλει περιορισμούς στη δυνατότητα της κρατικής εξουσίας να περιορίζει ατομικά δικαιώματα. Κατά συνέπεια, τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν επιτρέπεται να περιορίζονται από τα αστυνομικά όργανα **περισσότερο από όσο αναλογικά επιβάλλεται** για να προστατευθούν είτε τα δικαιώματα άλλων είτε όψεις του δημόσιου συμφέροντος οι οποίες κατοχυρώνονται συνταγματικά και η διαφύλαξή τους εντάσσεται στην αποστολή της Ελληνικής Αστυνομίας. Θα πρέπει, δηλαδή, η εφαρμογή του νόμου να μην προσβάλλει την έννοια της ουσιαστικής δικαιοσύνης. Αυτό σημαίνει ότι **μεταξύ του νόμιμου σκοπού που επιδιώκει ένας περιορισμός και του συγκεκριμένου περιορισμού που επιβάλλεται, πρέπει να υπάρχει μία εύλογη σχέση η οποία να διέπεται από τρεις επιμέρους αρχές (που συνιστούν και κριτήρια εφαρμογής της αρχής):**

α) **Την αρχή της αναγκαιότητας:** το μέτρο/περιορισμός που επιβλήθηκε συνεπάγεται τον ελάχιστο δυνατό περιορισμό για τον ιδιώτη ή το κοινό σε σύγκριση με άλλα δυνατά μέτρα (ΑΠ 6/2009).

β) **Την αρχή της προσφορότητας (καταλληλότητας):** ήταν η κατάλληλη ενέργεια ή το κατάλληλο μέσο αυτό που επιλέχθηκε για να φέρει τον επιδιωκόμενο αποτέλεσμα;

γ) **Την αρχή της αναλογικότητας με τη στενή έννοια:** το μέτρο που λήφθηκε ή η πράξη που διενεργήθηκε, ασκήθηκε στην απολύτως απαραίτητη ένταση, ώστε η ωφέλεια να υπερτερεί της βλάβης που προκαλεί ο περιορισμός των ατομικών δικαιωμάτων (ΟΛΑΠ 43/2005).

6. Αρχή της ενότητας και συνέχειας των αστυνομικών υπηρεσιών

Οι αστυνομικές υπηρεσίες διέπονται από μία ενότητα και συνέχεια υπό την έννοια ότι λογοδοτούν και ενεργούν ως Σώμα και όχι αυτοτελώς έναντι του πολίτη.

7. Επιμέρους αρχές που αφορούν την αστυνομική επέμβαση

α) Αρχή της διαρκούς ετοιμότητας.

β) Αρχή της δράσης.

γ) Αρχή της προσήκουσας συμπεριφοράς.

δ) Σεβασμός του τεκμηρίου της αθωότητας (δεσμεύει και το αστυνομικό προσωπικό).

ε) Η αρχή της απαγόρευσης της καταχρηστικής άσκησης της αστυνομικής εξουσίας.

στ) Η αρχή της απαγόρευσης της κατάχρησης της διαδικασίας.

Αυτές οι αρχές που διέπουν τη δράση της Αστυνομίας εκτός από το Σύνταγμα θεμελιώνονται και πλαισιώνονται από τις διεθνείς δεσμεύσεις της Χώρας και από την νομοθεσία για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε επίπεδο Ε.Ε.. Επομένως, η συστηματική εμπέδωση των αρχών που προαναφέρθηκαν, έχει ως απαραίτητο συμπλήρωμά της την κατανόηση βασικών ζητημάτων σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

III. Ανθρώπινα Δικαιώματα

Τα Δικαιώματα του Ανθρώπου αποτελούν πανανθρώπινες αξιώσεις σεβασμού εκείνων του ιδιοτήτων, στοιχείων και καταστάσεων που είναι άμεσα συνυφασμένες με την ανθρώπινη ύπαρξη ([ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21^Α](#)). Αν και το αίτημα της ισότητας και της ελευθερίας των ανθρώπων ανάγεται στη Γαλλική Επανάσταση και στο Διαφωτισμό, η κατοχύρωση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αναδεικνύεται σε καταλύτη των σχέσεων κράτους-πολίτη και σε βασικό πυλώνα της δημοκρατικής κοινωνίας, μόνο την επαύριο του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ύστερα από την επέλαση του Ναζισμού, του Φασισμού και την εμπειρία του Ολοκαυτώματος. Αυτό που εμπεδώνει στη διεθνή κοινότητα η προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, είναι η απόλυτη άρνηση της διάκρισης των ανθρώπων σε ανώτερες και κατώτερες φυλές. Η κατοχύρωση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε Οικουμενικό επίπεδο επηρέασε και αλλαγές στον τρόπο που μέχρι τότε ο επίσημος κρατικός λόγος αντιλαμβανόταν το έγκλημα και, επιπλέον, εισάγει ένα νέο πρότυπο-παράδειγμα στις σχέσεις κράτους-πολίτη μεταπολεμικά. Οι

μεγάλοι Διεθνείς Οργανισμοί, όπως ο Ο.Η.Ε. και το Συμβούλιο της Ευρώπης αλλά και η Ευρωπαϊκή Ένωση, έχουν διαμορφώσει ένα πλαίσιο κανόνων και Συμβάσεων που δεσμεύουν πλέον τα κράτη για την εφαρμογή τους ([ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21^β](#)). Τα βασικά διεθνή κείμενα που σήμερα αποτελούν σημείο αναφοράς είναι η Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (υπό την αιγίδα του Ο.Η.Ε.) ([ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21^α](#)), η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ, υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης), ο Χάρτης Θεμελιωδών Ελευθεριών και Δικαιωμάτων (ΧαρΘΔ) της Ε.Ε. ([ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21^γ](#)).

Α. Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και η Αστυνομία (άρθρα 2 και 3 ΕΣΔΑ)

Η Ε.Σ.Δ.Α. και ο Χ.Θ.Δ.Ε.Ε., παρά την ποιοτική τους διαφορά σε ό,τι αφορά το εύρος των δικαιωμάτων που προστατεύουν, είναι ταυτόσημες ως προς το νόημα του περιεχομένου τους αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα 1^{ης} γενιάς. Σε πολλές περιπτώσεις, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συμβάλλει στην προστασία τους από παράνομη δράση της Αστυνομίας. Παρά το πλήθος αποφάσεων που έχει εκδώσει το Ε.Δ.Α.Δ., στο πεδίο των ναρκωτικών η νομολογία του είναι σπάνια και σε ό,τι αφορά την Ελλάδα δεν υπάρχει σχετική απόφαση. Αυτό εκτιμάται ότι μπορεί να συμβαίνει για δύο κυρίως λόγους. Ο πρώτος είναι ότι η αστυνομία δεν χρησιμοποιεί παράνομη βία σε βάρος εξαρτημένων. Ο δεύτερος λόγος είναι ότι οι εξαρτημένοι δεν έχουν προσβασιμότητα και ενδεχομένως δεν είναι σε θέση ή αγνοούν πλήρως τη σχετική δυνατότητά τους. Παρόλα αυτά, η επιλεκτική αναφορά σε ορισμένες διατάξεις που εκ του νόμου εμπλέκεται η Αστυνομία είναι σκόπιμη, καθώς η γνώση σχετικά με το πότε μπορούν να παραβιαστούν τα όρια της νομιμότητας σύμφωνα και με την ΕΣΔΑ, αποτελεί εργαλείο μείωσης της βλάβης και προστασίας των αστυνομικών κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας τους (π.χ. στο στάδιο της κράτησης στο Αστυνομικό Τμήμα, στη διάρκεια περιπολίας ή ανάκρισης ή σε απρόβλεπτα περιστατικά).

1. Στο άρθρο 2 της Ε.Σ.Δ.Α. προβλέπεται ότι **το δικαίωμα στη ζωή** προστατεύεται από το νόμο εκτός από την περίπτωση εκτέλεσης νόμιμης ποινής θανατικής καταδίκης. Η στέρηση της ζωής δεν θεωρείται ότι επιβλήθηκε κατά παράβαση του άρθρου 2 όταν προκύπτει από βία η χρήση της οποίας είναι απολύτως αναγκαία:

α) Για την υπεράσπιση οποιουδήποτε προσώπου από την άσκηση παράνομης βίας εναντίον του.

β) Για την πραγματοποίηση νόμιμης σύλληψης ή για να παρεμποδιστεί η απόδραση προσώπου που κρατείται νόμιμα.

γ) Για την καταστολή, σύμφωνα με το νόμο στάσεως ή ανταρσίας.

Όπως επισημαίνεται, τα προβλεπόμενα από το άρθρο 2 δεν υποδεικνύουν τις συνθήκες υπό τις οποίες επιτρέπεται να θανατωθεί κάποιος, αλλά τις συνθήκες υπό τις οποίες επιτρέπεται να χρησιμοποιηθεί βία που μπορεί να έχει ένα μη ηθελημένο αποτέλεσμα (σ.σ. αν και πολλές φορές προβλεπόμενο ως ενδεχόμενο).

Σε κάθε περίπτωση το δικαίωμα στη ζωή πρέπει να προστατεύεται σε συνδυασμό με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

2. Οι λίγες λέξεις του **άρθρου 3** είναι αντιστρόφως ανάλογες με το βάθος των εννοιών του και συμπυκνώνουν όλη την απαξία του Ευρωπαϊκού πολιτισμού απέναντι στα βασανιστήρια και την κακομεταχείριση: «Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθής εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχείρισιν απανθρώπους ή εξευτελιστικάς».

Όσον αφορά τον **προσδιορισμό των βασανιστηρίων**, γίνεται αποδεκτό (Reidy, A., 2002, σ. 9) ότι υπάρχει ένα μεγάλο εύρος τύπων συμπεριφοράς, αλλά και συγκεκριμένες πράξεις οι οποίες μπορεί να παραβιάσουν το άρθρο 3 και ότι οι εν δυνάμει δράστες του άρθρου 3 είναι μεταξύ τους διαφορετικοί. «...Πότε μια συγκεκριμένη συμπεριφορά ή πράξεις προσβάλλουν το άρθρο 3, πρέπει να προσδιορίζεται με βάση τόσο αντικειμενική όσο και υποκειμενική εξέταση. Το άρθρο 3 περιέχει δύο ουσιαστικές πτυχές καθώς και διαδικαστικές πτυχές, όπως η υποχρέωση να διερευνηθούν εκ πρώτης όψεως οι ισχυρισμοί περί των βασανιστηρίων και άλλων μορφών απάνθρωπης μεταχείρισης. Το άρθρο 3 μπορεί να παραβιάζεται από σκόπιμη πρόκληση της κακομεταχείρισης και επίσης από αμέλεια ή αποτυχία να ληφθούν συγκεκριμένα μέτρα ή να παρέχει επαρκείς όρους περίθαλψης...».

Το άρθρο 3 επιβάλλει τόσο αρνητικές όσο και θετικές υποχρεώσεις: αρνητική υποχρέωση είναι, για παράδειγμα, η αποχή κάποιου από ορισμένες ενέργειες ενώ θετική υποχρέωση θεωρείται η ανάληψη δράσης για την διασφάλιση των δικαιωμάτων των ατόμων και την προστασία τους από απαγορευμένη μεταχείριση (Reidy, A., 2002, σ. 9).

Επίσης, το αν θα χαρακτηριστεί μια πράξη ως βασανιστήριο δεν έχει σχέση με το τι έκανε το θύμα. Όπως σημειώνει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ): «...Το δικαστήριο υπομνήσκει ότι το άρθρο 3 της Συμβάσεως καθιερώνει μία από τις πλέον θεμελιώδεις αξίες των δημοκρατικών κοινωνιών. Απαγορεύει ρητώς τα βασανιστήρια και τις απάνθρωπες ή εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση, όποιες και αν είναι οι περιστάσεις, **όποια και αν είναι η πράξη του θύματος** (βλ., *Kaja κατά Ελλάδας*, 27 Ιουλίου 2006 και επίσης μεταξύ πολλών άλλων, *Labita κατά της Ιταλίας* [GC], no 26772/95, § 119, CEDH 2000-IV).

Ο **όρος βασανιστήρια** σημαίνει «κάθε πράξη με την οποία προκαλείται έντονος πόνος ή ταλαιπωρία, σωματική ή ψυχική, επιβάλλεται εσκεμμένα σε ένα πρόσωπο για σκοπούς όπως η απόκτηση από αυτό ή ένα τρίτο πρόσωπο πληροφοριών ή ομολογιών, ώστε να τιμωρηθεί για μια πράξη που αυτό ή τρίτο πρόσωπο έχει διαπράξει ή είναι ύποπτο για την τέλεση της ή για να εκφοβιστεί ή εξαναγκαστεί αυτό ή ένα τρίτο πρόσωπο ή για οποιοδήποτε λόγο που βασίζεται σε διάκριση κάθε είδους».

Από τα προηγούμενα προκύπτουν τρία βασικά στοιχεία που συνιστούν βασανιστήρια:

- α) Η πρόκληση σοβαρών ψυχικού ή σωματικού πόνου ή ταλαιπωρίας.
- β) Η εκ προθέσεως επιδίωξη του πόνου.
- γ) Η επιδίωξη ενός συγκεκριμένου σκοπού, όπως απόκτηση πληροφοριών, τιμωρία ή εκφοβισμό (ό.π., σ.12).

3. Ο **χαρακτηρισμός μιας πράξης ως απαράδεκτης κακομεταχείρισης** μπορεί να **διαφέρει από τόπο σε τόπο** και αυτό είναι γνωστό και λαμβάνεται υπόψη από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Έτσι, μια ορισμένη τραχύτητα της μεταχείρισης των κρατουμένων τόσο από αστυνομικές όσο και στρατιωτικές αρχές είναι ανεκτή από τους περισσότερους κρατούμενους και θεωρείται ακόμη και δεδομένη. Συνεπώς, το σημείο μέχρι το οποίο κρατούμενοι και κοινό μπορούν να αποδεχθούν ότι η σωματική βία που τους ασκείται δεν είναι υπερβολικά σκληρή, *ποικίλλει* μεταξύ των διαφόρων κοινωνιών ακόμη και μεταξύ των διαφόρων τμημάτων τους (βλ. ό.π. 10).

Η **κακομεταχείριση** πρέπει να αφορά **ένα ελάχιστο επίπεδο σοβαρότητας**, για να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3. Η εκτίμηση αυτού του ελαχίστου ορίου είναι εκ φύσεως σχετική. Εξαρτάται από το σύνολο των στοιχείων της υπόθεσης και ειδικότερα από το είδος και το πλαίσιο της μεταχείρισης, από τον τρόπο τελέσεώς της, από τη διάρκειά της, από τις επιπτώσεις της (σωματικές ή ψυχικές) καθώς και, ενίοτε, από το φύλο, την ηλικία και την κατάσταση της υγείας του θύματος.¹ Παρόλα αυτά, έχει επίσης έχει αναγνωριστεί ότι η διαχωριστική γραμμή μεταξύ σκληρής μεταχείρισης από τη μία πλευρά και παραβίασης του άρθρου 3 από την άλλη, μπορεί μερικές φορές να είναι δύσκολο να χαραχθεί (Reidy, A., ό.π., σ. 10).

Ο **ελάχιστος βαθμός σοβαρότητας** που γίνεται δεκτός ότι πρέπει να υπάρχει, δηλαδή η ένταση της πράξης προσδιορίζεται από:

- * τη διάρκειά της
- * τις φυσιολογικές (σωματικές) και ψυχολογικές επιπτώσεις της
- * την κατάσταση του θύματος (φύλο, ηλικία και κατάσταση της υγείας του)
- * τον τρόπο και τη μέθοδο με την οποία διαπράχθηκε (ό.π.).

4. Σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΑΔ, **υπάρχει διαφορά μεταξύ των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης** (Ireland v. United Kingdom (Appl. No. 5310/71). Για να χαρακτηριστεί η μεταχείριση ως «βασανιστήριο», πρέπει να προκληθήκε σκόπιμα και να είναι εξαιρετικά σκληρής

¹ Απόφαση *SD κατά Ελλάδας*, 11.06.2009, *Raninen κατά της Φιλανδίας*, απόφαση 16.12.1997, Recueil des arrêts et décisions 1997-VIII, σελ. 2821-2822, § 55, *Ιρλανδία κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 18 Ιανουαρίου 1978, série A no 25, σελ.65, § 162.

και σοβαρής φύσης. Η κακομεταχείριση, τόσο σε ό,τι αφορά την σκοπιμότητα όσο και τη σοβαρότητά της πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα των σημερινών (κατά περίπτωση) συνθηκών [Selmouni v. France (Appl. No. 25803/94)]. Παρά το γεγονός ότι ο σκοπός της πράξης μπορεί να ληφθεί υπόψη, **η απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση σε αντίθεση με τα βασανιστήρια δεν είναι ανάγκη να προκλήθηκε σκόπιμα**. Ως εκ τούτου, η κακομεταχείριση πρέπει να εξεταστεί στο πλαίσιο στο οποίο εφαρμόζεται και η ταπεινωτική και εξευτελιστική μεταχείριση πρέπει να **υπερβαίνει το βαθμό κακοπάθειας** που επέρχεται αναπόφευκτα ως αποτέλεσμα μιας νόμιμης πράξης ή κύρωσης. Εάν η μεταχείριση δεν θεωρείται απάνθρωπη αλλά μόνο εξευτελιστική, τότε υπάγεται στην παράβαση του άρθρου 4 [σ.σ. του ΧάρθΔτης Ε.Ε.] που **αναφέρεται σε σοβαρή ταπείνωση** (π.χ. σεξουαλική ταπείνωση εξαναγκασμός γύμνωσης κλπ.) (Kjaerum M., 2005, σ.48).

Το Δικαστήριο έχει κρίνει «**απάνθρωπη**» μία μεταχείριση για τον λόγο ιδίως ότι εφαρμόστηκε **με πρόθεση για πολλές ώρες και ότι προκάλεσε είτε σωματικές βλάβες ή έντονη σωματική ή ψυχική οδύνη**. Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει μια μεταχείριση ως «**εξευτελιστική**», εφόσον από τη φύση της δημιουργούσε στα θύματα αισθήματα **φοβίας, αγωνίας και κατωτερότητας, που υπήρξαν ικανά να τα ταπεινώσουν και να τα εξευτελίσουν** (βλέπε, για παράδειγμα, Kudla κατά Πολωνίας [GC], αριθ. 30210/96, § 92, CEDH 2000-XI). Ερευνώντας αν μία συγκεκριμένη μορφή μεταχείρισης είναι «εξευτελιστική» με την έννοια του άρθρου 3, το Δικαστήριο **θα εξετάσει αν ο σκοπός της συγκεκριμένης μεταχείρισης ήταν να ταπεινώσει και να μειώσει** τον ενδιαφερόμενο και αν, δεδομένων των συνεπειών του, το μέτρο προσέβαλε ή όχι την προσωπικότητα αυτού κατά τρόπο ασύμβατο προς το άρθρο 3 (Albert et Le Compte κατά Βελγίου, απόφαση της 10 Φεβρουαρίου 1983, série A no 58, σελ.13, § 22). Συνεπώς, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι το ερώτημα κατά πόσο η μεταχείριση είχε ως στόχο να εξευτελίσει ή να μειώσει το θύμα, αποτελεί ένα άλλο στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη. Ωστόσο, η απουσία παρόμοιου στόχου δεν οδηγεί απαραίτητως στη διαπίστωση μη παραβίασεως του άρθρου 3.² **Η οδύνη και η ταπείνωση** που δημιουργούνται πρέπει σε κάθε περίπτωση να υπερβαίνουν εκείνες που ενέχει αναπόφευκτα μία δεδομένη μορφή νόμιμης μεταχείρισης ή ποινής. Ως προς τούτο, **ο δημόσιος χαρακτήρας της ποινής ή της μεταχείρισης μπορεί να συνιστά ένα σημαντικό και επιβαρυντικό στοιχείο** (βλέπε, για παράδειγμα, Raninen κατά Φινλανδίας, απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1997, Recueil 1997-VIII, σελ.2821-2822, § 55). Εν τούτοις, μπορεί να επαρκεί και μόνο το γεγονός **ότι το θύμα ταπεινώθηκε στα δικά του μάτια, ακόμα κι αν δεν ταπεινώθηκε στα μάτια των άλλων**.³

² Βλ. *Peers κατά Ελλάδας*, αριθ. 28524/95, § 74, CEDH 2001-III και *Kalashnikov κατά Ρωσίας*, αριθ. 47095/99, § 101, CEDH 2002-VI), *Σερίφης κατά Ελλάδας*, 2.11.2006 (§ 31-33)

³ Βλέπε *Tyrer κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 25 Απριλίου 1978, série A no 26, § 32, *Smith et Grady κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αριθ. 33985/96 και 33986/96, § 120, CEDH 1999-VI, *Erdogan Yagiz κατά*

IV. Η Ελληνική Αστυνομία και αστυνόμευση εν συντομία

Το Σώμα της Ελληνικής Αστυνομίας, για να υλοποιήσει την αποστολή του, διαρθρώνεται σε ένα σύστημα ιεραρχικά δομημένων υπηρεσιών που μέσω ενός πλέγματος οριζόντιων και κάθετων αρμοδιοτήτων καλούνται να προστατεύσουν τη δημόσια τάξη και τη δημόσια ασφάλεια. Η βασική οργανωτική ιδέα της ΕΛ.ΑΣ. – και των περισσότερων ευρωπαϊκών αστυνομιών– αντιστοιχεί στο σχήμα ύπαρξης ενός μηχανισμού (υπηρεσίας-επιτελείου) που «σκέπτεται», συντονίζει, σχεδιάζει και προγραμματίζει και ενός πλήθους υπομηχανισμών (υπηρεσιών) που συνδέονται οριζόντια και κάθετα με αυτόν και εκτελούν ένα μέρος της «σκέψης»–αυτό που τους εντέλλεται και τους αντιστοιχεί.

Η Ελληνική Αστυνομία είναι οργανωμένη κατά το γραφειοκρατικό ιεραρχικό πρότυπο που διαρθρώνεται σε Επιτελικές και Περιφερειακές υπηρεσίες που συνδέονται μεταξύ τους με σχέσεις ιεραρχίας και οριζόντιας συνεργασίας. Εκτός αυτών, υπάρχουν και εξειδικευμένες ανά αντικείμενο υπηρεσίες που υπάγονται (ελέγχονται, συντονίζονται και λογοδοτούν) απευθείας στον αρχηγό του σώματος. Σε ένα αστυνομικό σώμα, η οργανωτική διάρθρωση και ο βαθμός αυτοτέλειας κάθε επιμέρους υπηρεσίας από την αμέσως επόμενη στην ιεραρχία συνιστούν παράγοντες που επιδρούν και στον τρόπο και στην οργάνωση της αστυνόμευσης (σε συνδυασμό πάντοτε με άλλους παράγοντες). Κατά συνέπεια, στην Ελλάδα οι κατά καιρούς προσπάθειες που έγιναν να μεταρρυθμιστεί η αστυνομία, αντιστοιχούσαν και σε προσπάθειες να αλλάξει ο τρόπος αστυνόμευσης, υπό την επίδραση των νέων προβλημάτων τάξης και δημόσιας ασφάλειας, αλλά και υπό την επίδραση νέων θεωρήσεων για τη σχέση αστυνομίας πολιτών, για την ασφάλεια και το έγκλημα κλπ. που επικράτησαν με διάφορες παραλλαγές διεθνώς.

Στο πλαίσιο αυτό από το 1984 που συστάθηκε η Ελληνική Αστυνομία έως και σήμερα έχουν εισαχθεί μεταρρυθμίσεις, τα χαρακτηριστικά των οποίων συνοπτικά είναι τα εξής: η εξειδίκευση του προσωπικού και των υπηρεσιών, η ανάπτυξη και δημιουργία ειδικών μονάδων περιπολίας και τάξης, οι συνέχεις μεταβολές σχετικά με την διοικητική ενοποίηση ή αυτοτέλεια των Αστυνομικών Τμημάτων ή των Τμημάτων Ασφάλειας, η αποκέντρωση και επανασυγκέντρωση υπηρεσιών κλπ. και η δημιουργία Τμημάτων και υπηρεσιών σχετικών με τα ναρκωτικά. Ακολουθώντας διεθνείς τάσεις και επιρροές στον τομέα της αστυνόμευσης, εφαρμόστηκαν ή έγιναν προσπάθειες να εφαρμοστούν σε γενικές γραμμές πέντε διαφορετικά πρότυπα αστυνόμευσης και ασφάλειας: Η αστυνόμευση ανάλογα με το πρόβλημα, η κοινοτική αστυνόμευση, η αστυνόμευση εγκληματολογικά βεβαρημένων περιοχών, η αστυνομία με βάση τον έλεγχο του εγκλήματος και η παραλλαγή της καθώς και αστυνόμευση για την ποιότητα ζωής ή μηδενική ανοχή. Κανένα από τα πρότυπα αυτά δεν εφαρμόστηκε ακριβώς σύμφωνα με την θεωρία που το προτείνει. Σε κάθε περίπτωση όμως, έχει σημασία

Τουρκίας, αριθ. 27473/02, § 37, 6 Μαρτίου 2007 και Riad et Idiab κατά Βελγίου, αριθ. 29787/03 και 29810/03, §§ 95-96, 24 Ιανουαρίου 2008).

να εξετασθούν συνοπτικά τα πρότυπα αυτά στην αρχική τους σύλληψη σε θεωρητικό επίπεδο καθώς από αυτά προκύπτει και η στοχοθεσία της αστυνομίας. Στον τομέα των ναρκωτικών πάντως εφαρμόζεται κατά κανόνα σε επίπεδο αστυνόμευσης τάξης, η αστυνόμευση εγκληματολογικά βεβαρημένων περιοχών και η μηδενική ανοχή.

V. Βασικά πρότυπα και πρακτικές αστυνόμευσης

Ο τρόπος που αναπτύσσεται η αστυνόμευση επιχειρησιακά εδώ και πολλά χρόνια έχει αναχθεί σε έναν ιδιαίτερο τομέα έρευνας και ανάλυσης. Τα πρότυπα αστυνόμευσης που έχουν επικρατήσει στη δύση μεταπολεμικά, αποτελούν κατά κανόνα εφαρμογές των προτύπων που υιοθετήθηκαν στις Η.Π.Α. και το Ηνωμένο Βασίλειο. Συνοπτικά τα πρότυπα αυτά είναι:

- **Η κοινοτική αστυνόμευση (community policing) [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 22\]](#):** Η δημιουργία σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ αστυνομίας και κοινότητας και η συμπαράγωγή ασφάλειας από τους πολίτες και την αστυνομία είναι από τις βασικές επιδιώξεις του προτύπου αυτού. Μέσα από την ανάπτυξη ενός συστήματος σχέσεων μεταξύ κοινού και αστυνομίας, επιδιώκει επεμβάσεις της αστυνομίας σε ζητήματα **που οι πολίτες θεωρούν σημαντικά για την ασφάλεια τους** (πέρα από το νομικό προσδιορισμό τους) και όχι σε αυτά που η αστυνομία θεωρεί σημαντικά (που άλλωστε προσδιορίζονται με βάση τη νομοθεσία και τους κανόνες της).

- **Η αστυνόμευση ανάλογα με το πρόβλημα (problem-oriented policing) [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 23\]](#)** θεμελιώνεται στην ανάγκη να διευθετηθεί το ζήτημα του τρόπου με τον οποίο η αστυνομία χρησιμοποιεί τη διακριτική της ευχέρεια και να αναπτυχθεί ένα μοντέλο πρόληψης του εγκλήματος. Εισάγει την λεγόμενη **επιστημονική ανάλυση των προβλημάτων ως εφαρμοσμένη επιστήμη. Δηλαδή, ανάγει τα κοινωνικά προβλήματα και τα κοινωνικά φαινόμενα σε διαδικασίες εξορθολογισμού για την επίλυσή τους και ποσοτικοποιεί την απόδοση και τα αποτελέσματα της αστυνομικής δράσης.**

- **Η αστυνόμευση με βάση την επεξεργασμένη πληροφορία (intelligence led policing) [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 24\]](#)** είναι ένα **επιχειρησιακό πρότυπο εργασίας** που ανάγεται στη διαχειριστική φιλοσοφία και λογική, θεμελιώνεται σε συστήματα αξιοποίησης της πληροφορίας, ενώ καταλυτικό ρόλο εδώ έχει η τεχνολογία. Σύμφωνα με αυτή τη στρατηγική, η ανάλυση δεδομένων και η επεξεργασία των πληροφοριών για το έγκλημα είναι καταλυτικής σημασίας. Στοχεύει στον εντοπισμό ενός κινδύνου μέσω της παροχής, ανταλλαγής και αξιολόγησης πληροφορίας.

- **Η αστυνόμευση των εγκληματολογικά βεβαρημένων μικρο-περιοχών (hot-spot policing) [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 25\]](#)** επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στη μικρο-περιοχή που μπορεί να είναι σε επίπεδο δρόμου ή ενός τετραγώνου, η οποία θεωρείται εγκληματολογικά βεβαρημένη και εκεί η παρουσία της αστυνομίας

καλείται αφενός να παίζει έναν προληπτικό - αποτρεπτικό ρόλο και αφετέρου να ελέγξει το έγκλημα κατά κανόνα κατασταλτικά. Η μηδενική ανοχή είναι το πιο διάσημο πρότυπο κατασταλτικής αστυνόμευσης που υιοθετήθηκε στις Η.Π.Α. (αρχικά στη Νέα Υόρκη) από τις αρχές της δεκαετίας του '90.

- Αστυνόμευση για την αποκατάσταση της ποιότητας ζωής- Μηδενική ανοχή [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 26]. Το πρότυπο αυτό θεμελιώνεται στη θεωρία των «σπασμένων παραθύρων». Επιδίωξη της είναι η ανάσχεση της παρακμής των αστικών κέντρων και η εμπέδωση του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών μέσα από την έντονη παρουσία της αστυνομίας στους δρόμους, την κατασταλτική αστυνόμευση με έμφαση στα μικρότερης απαξίας εγκλήματα και τη χρήση στατιστικής στρατηγικής ανάλυσης για την απόδοση και την αξιολόγηση του έργου της αστυνομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΣ

Είναι ευρέως διαδεδομένη η άποψη ότι η αστυνομία έχει μία περιορισμένη δυνατότητα πρωτοβουλιών κατά την αστυνόμευση, επειδή δεσμεύεται από τον νόμο ο οποίος ρυθμίζει κάθε πτυχή του έργου της και την έκταση του πεδίου δράσης της. Προφανώς, έτσι είναι τα πράγματα, αλλά δεν είναι μόνο έτσι. Δηλαδή, εκτός από το νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει το έργο και τις αρμοδιότητες της αστυνομίας, είναι γενικά αποδεκτό ότι υπάρχει και ένα εξω-νομικό πλαίσιο που καθορίζει σε σημαντικό βαθμό τη δράση της, κυρίως ποιοτικά, και αυτό είναι σύμφυτο με το επάγγελμα του αστυνομικού. Ειδικότερα, κατά την εφαρμογή των προτύπων αστυνόμευσης που εξετάσθηκαν προηγουμένως είδαμε ότι σε αρκετές περιπτώσεις, ο υποπολιτισμός και η εργασιακή νοοτροπία της αστυνομίας διαδραματίζουν σημαντικό αν όχι καταλυτικό ρόλο καθώς λειτουργούν συχνά ως παράγοντες αντίστασης στην καινοτομία. Εξίσου καθοριστική θεωρείται ότι είναι η επίδραση του υποπολιτισμού της αστυνομίας και στην άσκηση της διακριτικής της ευχέρειας. Όπως υποστηρίζει ο McLaughlin, αποτελεί κοινή εκτίμηση ότι η κατάχρηση της διακριτικής ευχέρειας σχετίζεται και με την επαγγελματική νοοτροπία της αστυνομίας. Η επαγγελματική νοοτροπία είναι το αποτέλεσμα των διεργασιών της κοινωνικοποίησης στην ομάδα, στις γενικές αξίες της αστυνομίας, στην εργασία και στο περιβάλλον υπηρεσιακής ρουτίνας (McLaughlin, 74).

Πράγματι, λαμβάνοντας υπόψη ότι ένα μεγάλο μέρος της αστυνόμευσης εξαρτάται από την επί τόπου απόφαση που θα λάβει ο αστυνομικός, είναι αυτονόητο ότι οι αξίες που πρεσβεύουν και οι απόψεις που έχουν οι αστυνομικοί για το ρόλο της αστυνομίας, την ευταξία, τη βία, το κοινωνικό περιθώριο και το έγκλημα, επιδρούν και στις καθημερινές πρακτικές που ακολουθούν. Οι παράγοντες αυτοί έχουν θεμελιώδη σημασία για το **επάγγελμα** του αστυνομικού, επειδή «μεσολαβούν» ανάμεσα στο γράμμα του νόμου και την πραγματικότητα της αστυνόμευσης και καθορίζουν ποιοτικά την άσκηση της διακριτικής της ευχέρειας (McLaughlin, 74, βλ. και επομ.).

Η διακριτική ευχέρεια της αστυνομίας συνιστά έτσι ένα ουσιώδες στοιχείο του επαγγέλματος των αστυνομικών, επειδή ο αστυνομικός, όπως και ο δικαστής, καλείται συνεχώς να υπαγάγει τα δεδομένα που έχει ενώπιόν του στο γράμμα του νόμου. Σε αντιδιαστολή με το δικαστή όμως, ο αστυνομικός καλείται να αποφασίζει άμεσα και γρήγορα και χωρίς να έχει στη διάθεσή του το υλικό που έχει ο δικαστής. Αντίθετα, όπως συχνά υποστηρίζεται, η διακριτική ευχέρεια της αστυνομίας δεν είναι μια απλή λήψη αποφάσεων όπως αυτή ενός διευθυντή επιχείρησης, αλλά μια διαδικασία λογικής «ερμηνείας» του νόμου με βάση κανόνες δικαίου στο όνομα του κοινού συμφέροντος.

Επομένως, έχουμε ήδη εντοπίσει δύο στοιχεία που συγκροτούν την ουσιαστική αλλά εξω-νομική πλευρά του επαγγέλματος του αστυνομικού, δηλαδή την εργασιακή νοοτροπία ή υποπολιτισμό της αστυνομίας και τη διακριτική ευχέρεια, τα οποία βρίσκονται σε αλληλεπίδραση. Ωστόσο, το επάγγελμα του αστυνομικού καθορίζεται και από έναν άλλο παράγοντα ο οποίος αφορά τις ψυχολογικές αντιδράσεις των αστυνομικών στις πιέσεις και εντάσεις του επαγγέλματος και αναφέρεται στο φαινόμενο επαγγελματικής εξουθένωσης, που πολύ λίγο έχει διερευνηθεί στην Ελλάδα στο επίπεδο της αστυνομίας. Σε αυτό το κεφάλαιο, θα ασχοληθούμε με τους δύο από τους τρεις παράγοντες, δηλαδή με την εργασιακή νοοτροπία ή υποπολιτισμό της αστυνομίας και με τις αντιδράσεις των αστυνομικών στις ψυχολογικές πιέσεις του επαγγέλματος. Στο επόμενο κεφάλαιο (9), θα εξετασθούν οι όροι που επιδρούν στην εργασιακή νοοτροπία και την επαγγελματική διαμόρφωση των αστυνομικών με άξονα τη σχέση αστυνομικών και εξαρτημένων και τέλος, στο κεφάλαιο 10, θα εξετασθεί αναλυτικά το ζήτημα της διακριτικής ευχέρειας της αστυνομίας με άξονα το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

1. Επαγγελματική διαμόρφωση και εργασιακή νοοτροπία

Όπως επισημαίνεται και από τη διεθνή βιβλιογραφία, η εργασιακή νοοτροπία ή ο λεγόμενος υποπολιτισμός της αστυνομίας, εκτός από παράμετρος αντίστασης σε καινοτομίες, συχνά συμβάλλει στην κατάχρηση της διακριτικής της ευχέρειας και οδηγεί σε άτυπα θεσμοποιημένες πρακτικές που είναι οριακής νομιμότητας ή απολύτως παράνομες. Πρόκειται για πρακτικές που άλλοτε είναι λειτουργικές για τους ίδιους τους αστυνομικούς ή αμβλύνουν το κατασταλτικό χαρακτήρα των νόμων καθώς 'λύνουν' άτυπα διαφόρων κατηγοριών προβλήματα. Άλλοτε όμως, και υπό συγκεκριμένες συνθήκες ανοχής, διευκολύνουν την παρανομία. Εκτός αυτών όμως, η ισχύς της εργασιακής νοοτροπίας έναντι του νόμου συχνά συσκοτίζει και υποβαθμίζει τόσο τους πραγματικούς κινδύνους και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αστυνομικοί, όσο και τις στερεοτυπικές αντιλήψεις που οδηγούν σε διακριτική μεταχείριση των αστυνομουμένων.

Ο υπηρεσιακός έλεγχος και τα συστήματα λογοδοσίας που θεσμοθετούνται για την αντιμετώπιση τέτοιων πρακτικών οριακής νομιμότητας, είναι σωστό να πλαισιώνονται και από πολιτικές αναγνώρισης. Να αντιμετωπίζονται, δηλαδή, μέσω της παραδοχής- αναγνώρισης της ύπαρξής τους ως εξω-νομικών παραμέτρων που από την ίδια τη φύση του επαγγέλματος υπεισέρχονται στην άσκηση της αστυνόμευσης και να διερευνώνται τα χαρακτηριστικά τους και οι αρνητικές τους επιπτώσεις. Η αναγνώριση συμβάλλει, μεταξύ άλλων, στον εξορθολογισμό των προβλημάτων που ανακύπτουν κατά την άσκηση του αστυνομικού έργου, στην ανάπτυξη αυτοσυγκράτησης, νηφαλιότητας, συστηματικότητας και δικαιοκρισίας ως αντίδραση στις πιέσεις της εργασιακής απασχόλησης και στην ρουτίνα της καθημερινότητας. Η αναγνώριση οδηγεί επίσης σε αναστοχασμό και επανεκτίμηση των προβλημάτων, ώστε να μην επαναλαμβάνονται λάθη, να εντοπίζονται στερεοτυπικές αντιλήψεις και άτυπα

θεσμοποιημένες πρακτικές, που ενδεχομένως συγκρούονται με το νόμο. Ειδικά στο ζήτημα που μας αφορά εδώ, η αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων της εργασιακής νοοτροπίας της αστυνομίας μπορεί να οδηγήσει σε πρακτικές ήπιες αστυνόμευσης των εξαρτημένων ακόμα και σε περιστατικά κρίσεων ή σε περιοχές υψηλής συγκέντρωσης λιανικού εμπορίου ναρκωτικών κλπ. και τέλος σε μια αποτελεσματικότερη αυτοπροστασία των αστυνομικών.

Η επιστημονική έρευνα εδώ και πολλά χρόνια έχει αναλύσει τις παραμέτρους που οδηγούν στην ανάπτυξη υποπολιτισμών και εργασιακής νοοτροπίας μέσα στην αστυνομία. Τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών, έχουν δείξει ότι συχνά ένα μέρος από αυτές τις παραμέτρους οφείλονται σε διαρθρωτικές δυσλειτουργίες του αστυνομικού συστήματος. Αυτά τα ζητήματα πραγματεύεται η επόμενη ενότητα.

1. Διαστάσεις της επαγγελματικής νοοτροπίας

Πώς διαμορφώνεται ο αστυνομικός; Όπως προκύπτει από έρευνες σε άλλες χώρες, η επαγγελματική διαμόρφωση και η εργασιακή νοοτροπία των αστυνομικών συγκροτούνται μέσα από το σύστημα τυπικής εκπαίδευσης της αστυνομίας, αλλά κυρίως άτυπα, έξω από αυτό, μέσα από την εμπειρία, τη μαθητεία κοντά σε παλαιότερους συναδέλφους και γενικά τη συναναστροφή με συναδέλφους. Στο ζήτημα αυτό έχουν διατυπωθεί πολλές και διαφορετικές προσεγγίσεις.

1. Κατά μία άποψη, ο αστυνομικός είναι μια ιδιαίτερη προσωπικότητα. Υποστηρίζεται δηλαδή (Skolnick) ότι το ίδιο το επάγγελμα του αστυνομικού συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας προσωπικότητας η οποία αποκτά μια 'αστυνομική' θεώρηση του κόσμου. Διαμορφώνεται έτσι μια **εργασιακή προσωπικότητα** που διακρίνεται από ορισμένα χαρακτηριστικά:

α) *Καχυποψία*: Ο αστυνομικός περιπολίας ασχολείται συνεχώς με έναν εν δυνάμει κίνδυνο και για τον ίδιο και για τους άλλους. Η άποψή του για την τάξη και την ευταξία, δίνει έμφαση στην κανονικότητα και στην προγνωσιμότητα όπως επισημαίνει ο Skolnick. Πρόκειται για βασικά στοιχεία της διαρκούς καχυποψίας. Από αυτήν την άποψη, υποστηρίζεται ότι οι αστυνομικοί εκπαιδεύονται να είναι καχύποπτοι, δηλαδή, να θεωρούν ότι κάθε αλλαγή του περιβάλλοντος χώρου των πραγμάτων αποτελεί μία εν δυνάμει ένδειξη αταξίας.

β) *Ο συντηρητισμός και η προσήλωση στην τάξη*: Δεν πρόκειται όμως για απόψεις που προκύπτουν από προσωπικές εμπειρίες πάντα, αλλά μέσω των εμπειριών άλλων (των συναδέλφων) και μέσω της ταύτισης με αυτούς.

γ) *Η κοινωνική απομόνωση και απόρριψη*: Είναι δύσκολο για τους αστυνομικούς να κάνουν φιλίες έξω από το σώμα.

δ) *Συναδελφική αλληλεγγύη* : Αναπτύσσεται μέσα από τον εργασιακό χώρο και την κοινή μοίρα. Οι αστυνομικοί μέσα από το επάγγελμα τους

διαμορφώνουν κοινωνική ταυτότητα. Ο κίνδυνος και η εξουσία που ασκούν ενδυναμώνει την μεταξύ τους αλληλεγγύη. Η συλλογική έκθεση-εμπλοκή σε περιστατικά βίας (ως ομάδα) λειτουργεί καθοριστικά και για την ανάπτυξη αλληλεγγύης. Οι αστυνομικοί είναι διατεθειμένοι να τα «βάλλουν» με τον κίνδυνο, οι πολίτες όχι. Έτσι ο κίνδυνος διαμορφώνει πεποιθήσεις κοινωνικής μοναξιάς στους αστυνομικούς.

ε) Η εξουσία είναι το άλλο στοιχείο που συνδέεται με την κοινωνική απομόνωση καθώς η άσκησή της συχνά αποτελεί τον λόγο για τον οποίο οι πολίτες απορρίπτουν ή διάκεινται εχθρικά προς τους αστυνομικούς.

2. Σύμφωνα με μια άλλη άποψη (Van Maanen), το επάγγελμα του αστυνομικού χαρακτηρίζεται από την **επικράτηση στερεοτυπικών αντιλήψεων για τους πολίτες**. Ο Van Maanen μετά από ένα χρόνο συμμετοχικής παρατήρησης σε 1500 περίπου αστυνομικούς υπηρεσίας σε μεγαλούπολη των Η.Π.Α., κατέληξε ότι αυτό που χαρακτηρίζει τη δουλειά του αστυνομικού, ανάμεσα στα άλλα, είναι οι στερεοτυπικές αντιλήψεις για την κοινωνία και, κατά συνέπεια, η επίδρασή τους στην αστυνόμευση. Και αυτό σχετίζεται με την άποψη που έχουν για το ίδιο το επάγγελμά τους ως προστάτες του νόμου. Ο Van Maanen διερεύνησε με ποιο τρόπο οι αστυνομικοί στην καθημερινότητά τους σχηματοποιούν την επαφή τους με τους πολίτες, μέσα από διάφορες τεχνικές που – όπως υποστηρίζει – είναι χρήσιμες για να αποδίδουν τη δικαιοσύνη στο δρόμο (street justice).

Συγκεκριμένα, μέσα από την υιοθέτηση όρων που παραπέμπουν σε ανατομικά ή συναισθηματικά ή άλλα χαρακτηριστικά ή σε ζώα, χαρακτηρίζουν ανθρώπους που κατά την άποψη τους ανήκουν σε αυτές τις κατηγορίες (π.χ. ανώμαλος, μπάσταρδος, κλόουν, εξυπνάκιας, φίδι κλπ.). Χαρακτηρίζουν, δηλαδή, ολόκληρες κατηγορίες ή ομάδες πολιτών με τους οποίους συναναστρέφονται κατά την αστυνόμευση με παρατσούκλια. Οι αστυνομικοί συνηθίζουν να 'βλέπουν' τρεις κατηγορίες ιδεατών πολιτών: α) τους ύποπτους, αυτούς δηλαδή που η αστυνομία έχει λόγο να πιστεύει ότι μπορεί να έχουν διαπράξει έγκλημα, β) τους 'αχρείους' [σ. στα αγγλικά η έκφραση είναι 'asshole' και είναι αργκό της αστυνομίας – στην έρευνα αυτή. Πρόκειται για υβριστική έκφραση], αυτούς δηλαδή που δεν δέχονται ή δεν ορίζουν μία κατάσταση, όπως την ορίζει η αστυνομία, γ) τους «άσχετους», δηλαδή αυτούς που δεν ανήκουν στις παραπάνω κατηγορίες και δεν ξέρουν τίποτα για την αστυνομία και τη δουλειά της και ούτε πρόκειται να μάθουν. Αυτές οι στερεοτυπικές προσεγγίσεις κατά τον Van Maanen, έχουν καθοριστικό ρόλο για το πώς ασκούν το έργο τους οι αστυνομικοί στην καθημερινότητά τους. Από τις κατηγορίες αυτές, εκείνη των «υπόπτων» ελκύει την προσοχή της αστυνομίας μόνο από την εμφάνιση. Η άλλη των «άσχετων», έρχεται σε επαφή με την αστυνομία μόνο όταν πρόκειται να ζητήσει κάποια υπηρεσία. Η τρίτη, των «αχρείων», είναι αυτή που χαρακτηρίζεται έτσι από την αστυνομία, επειδή δεν ανταποκρίνεται στις προσδοκίες συμπεριφοράς που αναμένει η αστυνομία, για διάφορους λόγους. Η τελευταία κατηγορία (των «αχρείων») υπόκειται κατά κανόνα σε απρεπή, τουλάχιστον, συμπεριφορά εκ μέρους της αστυνομίας και

γενικά σε εξω-νομικές, συχνά βίαιες αντιδράσεις της αστυνομίας. Πρόκειται για ταξινομήσεις που αφορούν ομάδες ανθρώπων με τους οποίους η αστυνομία έχει συχνή, καθημερινή σχεδόν επαφή. Αυτή η κατηγορία ανθρώπων, «οι αχρείοι», αντιστοιχεί σε ό,τι η αστυνομία αποκαλεί δικαιοσύνη του δρόμου και περιβάλλεται από ιδεοληψίες περί αληθινής αστυνόμευσης.

Ο αχρείος είναι αυτός που δεν παίρνει στα σοβαρά την εξουσία, όχι μόνο του κράτους αλλά κυρίως του αστυνομικού, αυτός που τον αμφισβητεί ή του θέτει ερωτήσεις για τη νομιμοποίησή του να κάνει το α' ή το β', αλλά σε μια ηθική βάση. Για παράδειγμα, δύο χρήστες κάνουν ένεση ενώ βλέπουν τον αστυνομικό να έρχεται προς το μέρος τους, είναι σα να μην υπάρχει. Ένας φοιτητής τον ρωτάει με ποιο νόμο του ζητάει τα στοιχεία του και θέλει να ξέρει τα δικαιώματά του. Δύο νεαροί που κάνουν φασαρία «πιωμένοι», αντιδρούν σε παρέμβαση του αστυνομικού λέγοντας ότι ήπιαν μόνο δυο μπύρες και ότι προφανώς ο αστυνομικός έχει άδικο. Ταυτόχρονα, με βάση αυτή την συμπεριφορά, ο αστυνομικός κατατάσσει – ταξινομεί τον πολίτη σε μία κατηγορία μέσω χαρακτηρισμού, συνήθως προσβλητικού, τον οποίο αργότερα εάν χρειαστεί αιτιολογεί ως αποτέλεσμα, για παράδειγμα, επίθεσης στον αστυνομικό ή αντίστασης κατά της αρχής κλπ.

Ο χαρακτηρισμός των πολιτών με στερεοτυπικά κριτήρια, ωστόσο, δεν φαίνεται να είναι μια απλή 'διαστροφή' του επαγγέλματος, αλλά έχει μάλλον λειτουργικό χαρακτήρα για τον αστυνομικό. Ειδικότερα:

- Συμβάλλει στην αποστασιοποίηση του αστυνομικού από τον πολίτη, σε ένα εργασιακό περιβάλλον που απαξιώνει την καλή σχέση με τους πολίτες στο δρόμο.
- Ο χαρακτηρισμός όχι μόνο περιγράφει αλλά εξηγεί και δίνει ένα νόημα στις στάσεις και στις πράξεις των «άλλων».
- Διευκολύνει και δίνει ένα νόημα στην αυτοεκτίμηση του αστυνομικού, καθώς έτσι δείχνει ότι κάτι ξέρει για την πραγματική δουλειά του αστυνομικού.
- Διευκολύνει και λειτουργεί για τον στιγματισμό μιας ολόκληρης ομάδας ατόμων, όμοιας με αυτόν τον αχρείο.
- Τέλος, κατά κανόνα, ο ίδιος ο αχρείος φαίνεται να συμβολίζει όλα αυτά τα πρόσωπα που θα μπορούσαν να θέσουν ερωτήματα, περιορισμούς κλπ. στο ρόλο της αστυνομίας.

Η έρευνα αυτή οδηγεί στο συμπέρασμα – υποστηρίζει ο Van Maanen – ότι η διακριτική ευχέρεια της αστυνομίας δύσκολα ελέγχεται.

3. Μια τρίτη άποψη (Janni και Janni) υποστηρίζει ότι στην αστυνομία επικρατεί ένα **άτυπο σύστημα κοινωνικής οργάνωσης στο επίπεδο της μικρότερης υπηρεσιακής μονάδας** και ότι αυτό είναι ένας σοβαρός παράγοντας που λειτουργεί ανασχετικά σε αλλαγές. Πρόκειται για ένα σύστημα άτυπων

κανόνων οι οποίοι διαπλάθουν και κατευθύνουν τη συμπεριφορά μέσα στην αστυνομία, όσον αφορά τη σχέση μεταξύ των ιεραρχικά διαρθρωμένων υπηρεσιών. Οι κανόνες αυτοί, εκφράζουν προσδοκίες συγκεκριμένης συμπεριφοράς και τίθενται ως προϋποθέσεις που θέτουν τα όρια της αποδεκτής συμπεριφοράς μέσα στην υπηρεσία. Αυτό το σύστημα άτυπων κανόνων ονομάζεται **‘κώδικας των αστυνομικών’** (cop’s code) [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 27\]](#) και δεν έχει καμία σχέση με τον επίσημο κώδικα δεοντολογίας της αστυνομίας. Όπως υποστηρίζουν οι Janni και Janni, ενώ πρόκειται για έναν άτυπο κώδικα, στην πραγματικότητα είναι τυπικός, επειδή είναι κατανοητός από τον καθέναν και η παραβίασή του σημαίνει κυρώσεις στο επίπεδο της αποδοχής από τους άλλους, μια και η μη αποδοχή του και/ή παραβίασή του σημαίνει για τους αστυνομικούς ότι «δεν είσαι ένας από εμάς». Αυτό που επιτυγχάνει ο συγκεκριμένος κώδικας, είναι να συνδέει τις τυπικές οργανωτικές δομές της αστυνομίας με την άτυπη κοινωνική οργάνωση και να αφήνει ένα κανάλι ελευθερίας, μέσα στο οποίο οι αστυνομικοί έχουν διακριτική ευχέρεια. Στην πραγματικότητα, ο κώδικας των αστυνομικών είναι ένας μηχανισμός κοινωνικού ελέγχου και ταξινόμησης των αστυνομικών σε «καλούς» και «κακούς» μέσα στην υπηρεσία. Για παράδειγμα, ο κώδικας που αφορά τη σχέση ανάμεσα σε αστυνομικούς περιπολίας συγκροτείται από δώδεκα αρχές. Υπάρχει όμως και ένας άλλος κώδικας που αναφέρεται στη σχέση των αστυνομικών περιπολίας με την εργασιακή νοοτροπία των προϊσταμένων (**managers’ cop culture**). Μια βασική συνέπεια αναφέρουν οι Reuss-Janni και Janni της συνύπαρξης των δύο εργασιακών νοοτροπιών, είναι ότι οποιεσδήποτε αλλαγές επιχειρείται να εισαχθούν στην αστυνομία, θα πρέπει να ενταχθούν και να αφομοιωθούν προηγουμένως από το αξιακό σύστημα και των προϊσταμένων και των υφισταμένων.

4. Τέλος, ο Waddington αμφισβητεί τις προσεγγίσεις αυτές και υποστηρίζει ότι υπάρχει διάσταση μεταξύ όσων οι αστυνομικοί αφηγούνται στους ερευνητές και όσα πραγματικά κάνουν στη διάρκεια της υπηρεσίας-περιπολίας. Θεωρεί ότι αυτά που αφηγούνται οι αστυνομικοί είναι **ένας υπο-πολιτισμός κυλικείου (κουβέντες καφενείου)** [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 30\]](#), δηλαδή ιστορίες από την εργασιακή τους καθημερινότητα που τις αφηγούνται επεξεργασμένες και συχνά αλλοιωμένες, στο περιθώριο της υπηρεσίας στο «κυλικείο» ή ιδιωτικά. Αμφισβητεί ότι η αστυνομία έχει μια δική της ειδικά νοοτροπία που είναι τελείως διαφορετική από αυτήν που επικρατεί στην κοινωνία και υποστηρίζει ότι στην αστυνομία «μεταφέρονται» γενικότερες απόψεις και στάσεις που υπάρχουν γενικά σε μια κοινωνία. Οι δομικοί παράγοντες επιπλέον σχετίζονται με την ίδια τη ‘φύση’ της αστυνομίας, όπως για παράδειγμα η ιδέα του κινδύνου που εισηγείται ο Skolnick αλλά και η εξουσία που ασκεί η αστυνομία ως ο φορέας που έχει το μονοπώλιο της βίας. Οι παράγοντες αυτοί συναρτώνται με θεσμικές λειτουργίες και αρμοδιότητες της αστυνομίας.

Συνοψίζοντας, ο Waddington θεωρεί ότι η αστυνομία δρα με κριτήρια που συνδέονται με δομικές διαστάσεις του έργου της. Συνεπώς, αυτό που οι ερευνητές

θεωρούν ως υποκουλτούρα ή εργασιακή κουλτούρα (εργασιακή νοοτροπία) της αστυνομίας δεν μπορεί κατ' αρχήν να εξετάζεται αποκομμένα από την πολιτισμική παράδοση της αστυνομίας και τις κοινωνικές δομές. Για παράδειγμα, οι ωμότητες της αστυνομίας στη Ν. Αφρική δεν είναι ζήτημα υποπολιτισμού, αλλά μιας παράδοσης συνδεδεμένης με το Απαρτχάιντ. Από την άλλη πλευρά, η καταδίκη της συμπεριφοράς των αστυνομικών, δεν εξηγεί τους λόγους αυτής της συμπεριφοράς. Για παράδειγμα, η μετονομασία των πολιτών ως αχρείων (βλ. παραπάνω) αποτελεί τυπικό γνώρισμα των αντιδράσεων που προκαλούνται σε καταστάσεις έντασης και λειτουργεί ως τεχνική ουδετεροποίησης, για να εξουδετερώσει τις αναστολές των ίδιων των αστυνομικών για αυτό που κάνουν.

Σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν, το βέβαιο είναι ότι υπάρχει μια άτυπη διάσταση του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί η αστυνομία και ότι αυτή η διάσταση είναι λειτουργική για τον αστυνομικό. Προφανώς, αυτή η άτυπη διάσταση δεν αφορά μόνο την αστυνομία αλλά και άλλα επαγγέλματα. Η ύπαρξη αυτής της διάστασης επιβεβαιώνεται και από τους Έλληνες αστυνομικούς που εκπαιδεύθηκαν στον Α' κύκλο των σεμιναρίων. Η επιβεβαίωση προκύπτει από δύο κατηγορίες ερωτημάτων: το ένα είναι γενικότερο και αφορά την άτυπη εκπαίδευση και το άλλο είναι ειδικότερο και αφορά τους άτυπους κώδικες συμπεριφοράς.

Συγκεκριμένα, σχετικά με το εύρος της **άτυπης-εξωθεσμικής εκπαίδευσης** **[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 28]** (από παλαιότερους συναδέλφους και γενικά από συναδέλφους και μέσα από την πράξη, «βλέποντας και κάνοντας») φαίνεται ότι αυτή αποτελεί και στην Ελλάδα ένα πάγιο μέσον κοινωνικοποίησης (και άρα «μύησης και σε άτυπους κανόνες) στην αστυνομία και μαθητείας στην αστυνόμευση. Η πρακτική αυτή, ωστόσο, δημιουργεί προβλήματα σε σχέση με ειδικές πτυχές της αστυνόμευσης που απαιτούν εξειδικευμένη σε ένα βαθμό γνώση, όπως στην περίπτωση των εξαρτημένων καθώς, όπως πολλοί αναφέρουν, δεν έχουν καμία γενική άποψη για το θέμα ή πλήρη άγνοια σε ειδικότερα ζητήματα, γεγονός που καλλιεργεί φόβους, άγχη και εντάσεις στη σχέση τους με τους εξαρτημένους και παρανοήσεις σε σχέση με το ρόλο της αστυνομίας. Σε περιπτώσεις όπως αυτές των εξαρτημένων, οι συνεχείς ποιοτικές μεταβολές του προβλήματος δημιουργούν ανάγκες που δεν μπορούν να καλυφθούν ενδεχομένως με την εμπειρία των παλαιότερων.

II. Η επαγγελματική εξουθένωση

Στην ψυχολογία, όταν γίνεται αναφορά σε σύνδρομο, εννοείται ένα σύνολο από ενδείξεις και συμπτώματα που χαρακτηρίζουν μια συγκεκριμένη δυσλειτουργία (Shirom, 2005). Για αυτό το λόγο η απόδοση του όρου burnout στην Ελληνική ως Σύνδρομο Επαγγελματικής Εξάντλησης (Σ.Ε.Ε.), αποτελεί ορθή ερμηνεία του Αγγλικού όρου, καθώς αναφέρεται σε εργαζόμενο ο οποίος παρουσιάζει κάποια χαρακτηριστικά συμπτώματα που έχουν σαν αποτέλεσμα την εξάντληση σε σωματικό, ψυχολογικό και πνευματικό επίπεδο. Το κόστος από την εμφάνιση

και για την αντιμετώπιση του ΣΕ.Ε. είναι μεγάλο, τόσο για τους εργαζόμενους όσο και για τις επιχειρήσεις ή ακόμα και για τις ίδιες τις εθνικές οικονομίες.

Το σύνδρομο αυτό απαντάται σε μεγαλύτερη συχνότητα σε εργασίες στις οποίες υπάρχει μεγάλη πίεση, λιγοστή υποστήριξη και μειωμένη αναγνώριση της αξίας της δουλειάς που γίνεται (μειωμένες απολαβές , κοινωνικό status κλπ.). Το σύνδρομο αυτό λοιπόν απαντάται συχνά και στην αστυνομία (Δουζένης 2014).

Ορισμός του Συνδρόμου Επαγγελματικής Εξουθένωσης

Ο ορισμός ενός συνδρόμου (Δουζένης, 2014) δεν είναι κάτι εύκολο καθώς πρέπει να περιγραφεί όσο το δυνατόν περιεκτικότερα και με λιγότερες λέξεις. Ο Cherniss (1980) πρώτος όρισε το ΣΕ.Ε. ως το σύνδρομο που προκαλείται από α) την εμφάνιση του εργασιακού στρες (άγχος και πίεση στην δουλειά) σε πρώτη φάση, β) την επένδυση «πόρων» για να ανταπεξέλθει ο εργαζόμενος στην πίεση αυτή σε δεύτερη φάση και γ) την τρίτη και τελευταία φάση στην οποία περιέρχεται ο εργαζόμενος όταν οι προσπάθειες του έχει αποτύχει και προχωρά στην προσαρμογή της συμπεριφοράς του ως αντίδραση. Κατά την Τρίτη φάση, ο εργαζόμενος έχει πάθει επαγγελματική εξουθένωση και δεν αποδίδει όπως πριν, αποφεύγει την εργασία του κλπ. Οι Pines, Aronson και Kafry (1998) επικέντρωσαν την προσοχή τους στο βασικό παράγοντα που κατά την γνώμη τους ήταν η «εξάντληση» (σωματική και ψυχική). Δημιούργησαν έτσι μια θεωρητική βάση για να στηρίξουν τον ορισμό τους που αναφερόταν στη φυσική, συναισθηματική και πνευματική εξάντληση. Οι Maslach και Jackson (1981) όρισαν το ΣΕ.Ε. ως ένα σύνδρομο που αποτελείται από τρεις παράγοντες – διαστάσεις: α) τη συναισθηματική εξάντληση, β) την αποπροσωποποίηση ή κυνισμό και γ) τη μειωμένη αποτελεσματικότητα ή τα μειωμένα επαγγελματικά επιτεύγματα. Ο πρώτος παράγοντας αναφερόταν στην εξάντληση των συναισθηματικών πόρων, ο δεύτερος στη στάση και την συμπεριφορά που υιοθετούσε ο εργαζόμενος έτσι ώστε να αποστασιοποιηθεί από συναισθηματικά απαιτητικές και πιεστικές (στρεσογόνες) καταστάσεις και ο τρίτος στην αρνητική αντίληψη για τον ίδιο του τον εαυτό που διαμόρφωνε ο ίδιος ο εργαζόμενος για την αποτελεσματικότητά του.

Ο όρος " Burnout" ή επαγγελματική εξουθένωση χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στην Αμερική την δεκαετία του '70. Παρότι σήμερα δεν υπάρχει ακόμη ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για το σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης, συχνά **αυτό ορίζεται ως η ψυχολογική και σωματική κατάρρευση** η οποία προκαλείται **εξαιτίας του επαγγελματικού τρόπου ζωής**. Στη συνέχεια εξετάζονται ορισμένες βασικές πτυχές του συνδρόμου επαγγελματικής εξουθένωσης (Δουζένης, 2014)

1. Ποια άτομα παρουσιάζουν συχνότερα επαγγελματική εξουθένωση;

Η επαγγελματική εξουθένωση συναντάται συνήθως σε:

- * Άτομα που εργάζονται σε απαιτητικούς και ψυχοφθόρους επαγγελματικούς τομείς, όπως οι τομείς της υγείας και της οικονομίας.
- * Ιδιαίτερα φιλόδοξα άτομα.
- * Αυτούς για τους οποίους η δουλειά τους αποτελεί πάρα πολύ σημαντικό κομμάτι της ζωής τους.
- * Αυτούς που αναλαμβάνουν πολλές επαγγελματικές υποχρεώσεις για τις οποίες αρκετά συχνά αυτο-προτείνονται.
- * Αυτούς που έχουν την ανάγκη να αποδεικνύουν συνεχώς ότι κάνουν εξαιρετικά την δουλειά τους και αξίζουν.

2. Ποια είναι τα συμπτώματα της επαγγελματικής εξουθένωσης;

Τα συμπτώματα της επαγγελματικής εξουθένωσης εμφανίζονται σταδιακά, αρχικά με μικρότερη ένταση και συχνότητα η οποία αυξάνεται με το πέρασμα του χρόνου. Είναι σημαντικό ένα άτομο να παρατηρήσει τα σημάδια αυτά στον εαυτό του πριν φτάσει στην επαγγελματική εξουθένωση και να προλάβει τις συνέπειες της.

Τα συμπτώματα της επαγγελματικής εξουθένωσης περιλαμβάνουν:

- * Συνεχής κούραση έως εξάντληση.
- * Συχνοί πονοκέφαλοι, μυϊκοί πόνοι, διαταραχές στο γαστρεντερικό σύστημα.
- * Διαταραγμένος, μη ξεκούραστος και επαρκής ύπνος.
- * Μειωμένη όρεξη ή υπερβολική κατανάλωση κακής ποιότητας φαγητού,
- * Μειωμένη ενεργητικότητα.
- * Αίσθηση μοναξιάς και αβοήθητου.
- * Μειωμένη, κακή διάθεση.
- * Ευερεθιστότητα, επιθετικότητα απέναντι στους άλλους
- * Αίσθηση αποτυχίας, ανικανότητας.
- * Μειωμένη ικανοποίηση και ευχαρίστηση.
- * Απομόνωση από την οικογένεια και τους φίλους, έλλειψη κοινωνικής ζωής.
- * Μειωμένη απόδοση στην εργασία.
- * Προσπάθεια αποφυγής ευθυνών, αρμοδιοτήτων, εργασιών.
- * Χρήση ουσιών και αλκοόλ ως μέσο ανακούφισης.

3. Επαγγελματική εξουθένωση (burn out): παράγοντες επιβάρυνσης και προστασίας

α. *Διάγνωση-αυτοδιάγνωση:* Η ετοιμότητα το υποκειμένου να διαγνώσει έγκαιρα ότι κάτι δεν πάει καλά και να αναζητήσει τη βοήθεια ειδικών.

β. *Καλές πρακτικές*: Μια σειρά από καλές πρακτικές συμβάλλουν στην αποφυγή εκδήλωσης της επαγγελματικής εξουθένωσης.

γ. *Η θέση της υπηρεσίας*: Η υπηρεσία και ο τρόπος που λειτουργεί, συχνά συμβάλλουν στην εκδήλωση τέτοιων καταστάσεων. Ωστόσο είναι η ίδια η υπηρεσία που μπορεί να φροντίσει για τη στήριξη των αστυνομικών.

δ. *Διαμεσολάβηση σε συναδέλφους*: Ο ρόλος των συναδέλφων είναι καταλυτικός παράγοντας επειδή δημιουργεί πλαίσια στήριξης, ανακούφισης και καθοδήγησης για την προσφυγή σε ειδικό, όπως και ενδεχομένως μεσολάβησης προς την ιεραρχία.

4. Οι ίδιοι οι αστυνομικοί σε δεδομένη βιωματική άσκηση για την επαγγελματική εξουθένωση και μετά από τη συζήτηση που είχε προηγηθεί στο πλαίσιο του προγράμματος, πρότειναν ένα πλαίσιο αντιμετώπισης των δυσκολιών που δημιουργούνται στην υπηρεσία ώστε να αποφύγουν τον σύνδρομο αυτό (παρατίθενται ελαφρώς επεξεργασμένα) :

- ✓ Ιεράρχηση των προτεραιοτήτων στη δουλειά.
- ✓ Διαχείριση χρόνου στην εργασία.
- ✓ Επαρκείς άδειες.
- ✓ Εκπαίδευση: Να γνωρίζει ο αστυνομικός τι έχει να αντιμετωπίσει στη δουλειά του και να ξέρει επίσης τι είναι το σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης, να ξέρει να αναγνωρίζει τα συμπτώματα (ή να τα υποψιάζεται), να ξέρει τι να κάνει και που να απευθυνθεί για να το αντιμετωπίσει.
- ✓ Καλή επικοινωνία με τον προϊστάμενο: Ο ρόλος του προϊστάμενου είναι καθοριστικός για τη βοήθεια προς τον αστυνομικό. Ο προϊστάμενος θα πρέπει να επιδείξει κατανόηση, να χορηγήσει στον αστυνομικό άδεια (για αρχή) και να παραμείνει εχέμυθος.
- ✓ Διάλογος και επικοινωνία με παλιότερους συναδέλφους για ανταλλαγή εμπειριών.
- ✓ Διαθεσιμότητα συναδέλφων να ακούσουν.
- ✓ Χρησιμοποίηση χιούμορ και διαστήματος χαλάρωσης μέσα στο ωράριο.

5. Συχνά, ωστόσο, ο τρόπος που η υπηρεσία αντιμετωπίζει το σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης, μπορεί να αποτελέσει παράγοντα εμφάνισης της επαγγελματικής εξουθένωσης. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας προτείνει μερικές προληπτικές στρατηγικές που αφορούν στην εμφάνιση του burnout (βλ. σχετικό οδηγό πρόληψης σε www.epapsy.gr):

Στρατηγικές επικεντρωμένες στο άτομο σε επίπεδο Προσωπικού :

- ✓ Μείωση του επιπέδου των δεσμεύσεων που οι επαγγελματίες αναλαμβάνουν και ενθάρρυνσή τους για την υιοθεσία πιο ρεαλιστικών στόχων, οι οποίοι να προσφέρουν ικανοποίηση.
- ✓ Παροχή βοήθειας στους εργαζόμενους με σκοπό την επεξεργασία και χρησιμοποίηση μηχανισμών επαλήθευσης και ανάδρασης, που να είναι σε θέση να αναδεικνύουν τη βραχυπρόθεσμη πρόοδο.
- ✓ Συχνή παροχή ευκαιριών εσωτερικής κατάρτισης, ώστε να αυξηθεί η επάρκεια του καθένα στο ρόλο του.
- ✓ Εκπαίδευση σε στρατηγικές διαχείρισης, όπως για παράδειγμα διαχείριση χρόνου.
- ✓ Καθοδήγηση των νέων εργαζόμενων μέσω της χορήγησης φυλλαδίου στο οποίο να περιγράφονται με ρεαλιστικό τρόπο οι ματαιώσεις και οι συνήθεις δυσκολίες της εργασίας τους.
- ✓ Χορήγηση δελτίων «Ελέγχου του burnout» σε όλο το προσωπικό.
- ✓ Παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικής ή αξιολόγησης προσανατολισμένων την εργασία για τους επαγγελματίες που υποβάλλονται σε περιόδους έντονου εργασιακού στρες.
- ✓ Ενθάρρυνση της ανάπτυξης ομάδων στήριξης και δικτύων ανταλλαγής πόρων.
- ✓ Διαχείριση του στρες.

Σε κάθε περίπτωση πάντως η συμβουλευτική υποστήριξη των αστυνομικών από ψυχολόγους ειδικά εκπαιδευμένους στις συνθήκες επαγγελματικής ενασχόλησης των αστυνομικών αποτελεί μία βασική υποστηρικτική επιλογή των αστυνομικών υπηρεσιών. Ωστόσο, καταλυτικό ρόλο έχει η υπέρβαση του ενδεχόμενου ταμπού που μπορεί να επικρατεί μέσα στην αστυνομία σχετικά με την προσφυγή σε ψυχολόγο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗ

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται τα σημαντικότερα ζητήματα που αφορούν τις αρμοδιότητες της αστυνομίας, κυρίως κατά την περιπολία, σε ό,τι αφορά τα ναρκωτικά και τη σχέση της με τους προβληματικούς χρήστες και τις αντιδράσεις τους.

Στόχος του κεφαλαίου είναι η εξέταση και η ανάλυση των προβλημάτων που προκύπτουν κατά την καθημερινή αστυνόμευση, η ανάπτυξη καλών πρακτικών ήπιας μεταχείρισης των εξαρτημένων που στο πλαίσιο της νομιμότητας μπορεί να υιοθετεί η αστυνομία, η ανάπτυξη καλών πρακτικών αυτοπροστασίας της υγείας των αστυνομικών και επίλυσης προβλημάτων σχετικών με την πρώτη ένταξη-τοποθέτηση τους σε επικίνδυνες περιοχές.

Ι. Επίσημη καταγραφή: Περιπολία και κράτηση σε Αστυνομικό Τμήμα (Α.Τ.)

Σύμφωνα με όσα διαπιστώνονται από την πλευρά της Αστυνομίας, τα περισσότερα και σοβαρότερα προβλήματα που φαίνεται να ανακύπτουν αναφορικά με τους εξαρτημένους και τη σχέση τους με την αστυνομία, σχετίζονται με το γεγονός ότι τα καταναγκαστικά μέτρα που επιβάλλει η αστυνομία (έρευνες, προσαγωγές, συλλήψεις, κράτηση) συμβαίνουν ενώ οι χρήστες είναι υπό την επήρεια ψυχοδραστικών ουσιών ή υποφέρουν από το στερητικό σύνδρομο.

Ειδικότερα, σύμφωνα με επίσημο εσωτερικό έγγραφο της Ελληνικής Αστυνομίας στο πλαίσιο του παρόντος προγράμματος, προκύπτει ότι οι αστυνομικές υπηρεσίες αντιμετωπίζουν μία σειρά από προβλήματα που έχουν σχέση με την τουλάχιστον προβληματική και συχνά επικίνδυνη συμπεριφορά των χρηστών απέναντι στους αστυνομικούς, όταν οι πρώτοι βρίσκονται υπό την επήρεια ουσιών ή σε στέρηση [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 29\]](#).

Εκτός όμως από την προαναφερθείσα επίσημη «μαρτυρία», οι απαντήσεις που έδωσαν οι αστυνομικοί που εκπαιδεύθηκαν στην Αθήνα και στην Θεσσαλονίκη στο πλαίσιο του προγράμματος είναι ανάλογου θεματολογίου, αν και διαφέρουν ποιοτικά καθώς ο καθένας απάντησε βάσει της προσωπικής του κατάστασης. Τα πορίσματα που προέκυψαν από την επεξεργασία και την ανάλυση των ερωτηματολογίων αυτών, αναφέρονται στην επόμενη ενότητα.

II. Προβλήματα στο δρόμο: Ευρήματα από την έρευνα των εκπαιδευθέντων αστυνομικών

I. Στο σύνολο των εκπαιδευθέντων στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη προκύπτει ότι πολλοί συναντούν σοβαρά προβλήματα στη σχέση και την επικοινωνία τους με τους εξαρτημένους, με κύριο πρόβλημα το γεγονός **ότι οι εξαρτημένοι δεν υπακούουν τελικά σε αυτά που τους ζητούν οι αστυνομικοί, προβάλλουν δικαιολογίες και γενικά τους δυσκολεύουν στο έργο τους**. Αν και δεν διερευνήθηκε περαιτέρω, αυτό το πρόβλημα να αποτελεί ενδεχομένως και έναν βασικό λόγο για τον οποίο οι αστυνομικοί πιθανώς να θεωρούν ότι οι εξαρτημένοι δεν τους επιτρέπουν να επιβληθούν και να επιβάλλουν το νόμο. Έρευνες που έχουν γίνει σε άλλες χώρες συγκλίνουν υπέρ αυτού του πορίσματος. **Κατά συνέπεια, πιθανόν να προσλαμβάνεται ότι έμμεσα διακυβεύεται και το κύρος του αστυνομικού στη σχέση του με τους εξαρτημένους** (βλ. και προηγ. επαγγελματική διαμόρφωση).

II. Το δεύτερο σοβαρό πρόβλημα που συναντούν οι αστυνομικοί σύμφωνα με τις απαντήσεις τους **είναι το ζήτημα του κινδύνου της προσωπικής τους υγείας κατά τη διάρκεια σωματικών ελέγχων**. Το πρόβλημα αυτό αναφέρεται και στο έγγραφο της Ελληνικής Αστυνομίας προς τον Ο.ΚΑ.ΝΑ. σχετικά με τα προβλήματα των αστυνομικών. Ωστόσο, ο προβληματισμός αυτός προσλαμβάνει και μια επιπλέον διάσταση. Δηλαδή, δεν είναι μόνο ο κίνδυνος της υγείας των αστυνομικών, αλλά η εσκεμμένη συμπεριφορά των χρηστών που, εάν ισχύει, παραπέμπει και σε μια επιθετικότητα (δε διερευνήθηκε περαιτέρω).

III. Τέλος, σημαντικά προβλήματα για μια μερίδα αστυνομικών είναι **οι συμπλοκές και οι διαπληκτισμοί μεταξύ εξαρτημένων**, στις οποίες εκ του νόμου αναγκάζονται οι αστυνομικοί να παρεμβαίνουν για να τους χωρίζουν και αφετέρου η αναφορά ότι **οι εξαρτημένοι συχνά διάκεινται εχθρικά προς τους αστυνομικούς, είναι εριστικοί και τους βρίζουν**. [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 30\]](#).

Οι απαντήσεις των αστυνομικών διαφοροποιούνται εν μέρει (και αυτό είναι φυσικό) από αυτά που επίσημα καταγράφηκαν στο έγγραφο της αστυνομίας (βλ. προηγ.). Ειδικότερα, απαντώντας στις ερωτήσεις που τους απευθύναμε, οι περισσότεροι αστυνομικοί προέταξαν το γεγονός ότι δεν μπορούν να κάνουν τη δουλειά τους και λιγότεροι έθεσαν το ζήτημα του κινδύνου της υγείας τους κατά τη διάρκεια ελέγχων. Αυτό σημαίνει ότι μεταξύ των εκπαιδευθέντων (και λαμβάνοντας υπόψη ότι οι περισσότεροι είχαν από μεγάλη έως κάποια εμπειρία), ο φόβος ή το άγχος για την υγεία τους είναι σε χαμηλότερο επίπεδο από τον φόβο και το άγχος που μπορεί να νιώσει ένας πρωτόπειρος αστυνομικός ή ότι τα συναισθήματα αυτά υποβαθμίζονται από τους αστυνομικούς που απάντησαν λόγω ρουτίνας. Η βία μεταξύ των εξαρτημένων είναι επίσης άλλος ένας παράγοντας προβλημάτων για τους αστυνομικούς, που αξιολογείται σχετικά ψηλά στις απαντήσεις τους.

Το ζήτημα της βίας είναι προφανώς κυρίαρχο στη λιανική αγορά ναρκωτικών και αφορά όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Επίσης, αποτελεί, όπως θα παρατεθεί στη συνέχεια, μια πολύ πιθανή κατάσταση στην καθημερινότητα αστυνομικών και εξαρτημένων. Αν και τα επίπεδα βίας, πλην εξαιρέσεων, δεν φαίνεται να είναι υψηλά στη σχέση αστυνομικών και εξαρτημένων και συχνά δεν γίνονται αντιληπτά ως τέτοια, παρόλα αυτά προκύπτει ότι η βία είναι μάλλον μέρος των σχέσεων εξαρτημένων και αστυνομίας.

III. Τυπικές και άτυπες διαστάσεις της καθημερινής αστυνόμευσης

A. Ένταξη στο εργασιακό περιβάλλον

Ο κόσμος των ναρκωτικών, όπως ήδη συνοπτικά περιγράφηκε, είναι ένας βίαιος κόσμος. Εάν σε κάτι διαφέρει η αστυνόμευση των ναρκωτικών στο επίπεδο του ελέγχου της ζήτησης ειδικά στο δρόμο, από άλλες τυπολογίες αστυνόμευσης, είναι ακριβώς το γεγονός ότι οι αστυνομικοί δεν καλούνται να αστυνομεύσουν συνήθεις παράνομους, αλλά ανθρώπους που βρίσκονται έξω από τη δυνατότητα να ελέγξουν το εαυτό τους και ταυτόχρονα έχουν χάσει (προσωρινά υπό την επίδραση της δόσης και της ζωής στην πιάτσα) αυτό που προστατεύει τους ανθρώπους από την κοινωνία πρώτα σε ψυχολογικό επίπεδο (άρση αναστολών): δεν τους ενδιαφέρει να εκτεθούν δημόσια, εάν πρόκειται να ικανοποιήσουν την ανάγκη τους να λάβουν την ουσία ή τις ουσίες.

Η καθημερινή λοιπόν όψη των δρόμων ή του δρόμου μιας περιοχής που έχει γίνει πιάτσα είναι η περιφορά ή παραμονή των εξαρτημένων σε συγκεκριμένο δρόμο, πλατεία κλπ. Εκεί ζουν στον δικό τους κόσμο, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, ενημερώνονται για τα δικά τους ενδιαφέροντα κλπ.

Η θέαση νέων ανθρώπων που στέκονται ή κείτονται εξαθλιωμένοι στο δρόμο, είναι βρώμικοι, έχουν παραιτηθεί από τη φροντίδα του εαυτού τους, κατά περίπτωση γίνονται επιθετικοί, βρίζουν κλπ., που αποκαλύπτουν τα λαβωμένα από τις ενέσεις σώματά τους σε κοινή θέα, που επιδίδονται σε μικροεγκλήματα ακόμα και μεταξύ τους, δεν αποτελούν μόνο εικόνες βίας. Αυτές οι καταστάσεις πλαισιώνονται και από συμβολισμούς και στερεότυπα που η ίδια η Πολιτεία έχει καλλιεργήσει. Όλο και περισσότεροι πολίτες αναπαράγουν σε βάρος των εξαρτημένων τέτοιες θεωρήσεις και, όταν δεν στρέφονται εναντίον τους, τους χαρακτηρίζουν «ντροπή», «εστία μόλυνσης», κίνδυνο, όχληση, 'ρεμάλια', εγκληματίες, και κυρίως «ξένους» και άρρωστους που πάσχουν από ασθένειες, η πραγματική επικινδυνότητα των οποίων αναμειγνύεται με τους μύθους των μέσων μαζικής ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.) και τις αφηγήσεις τρίτων. Αυτός ο συνδυασμός ορατής βίας που βιώνει ο «άλλος», κινδύνων και ανάγκης επιβολής της τάξης, αποτελεί την καθημερινότητα του αστυνομικού περιπολίας σε περιοχές που υπάρχει υψηλή συγκέντρωση τέτοιων ομάδων.

Ο αστυνομικός περιπολίας, ειδικά ο πρωτόπειρος, δεν έχει εκπαιδευτεί για την αστυνόμευση τέτοιων πληθυσμών. Συχνά μάλιστα δεν γνωρίζει καθόλου τον κόσμο αυτόν (ειδικά όταν έρχεται από επαρχία). Κατά συνέπεια, όχι μόνο δέχεται ασυνείδητα σκληρή βία παρατηρώντας τους άλλους, αλλά και στο συνειδητό του η κατάσταση αυτή συχνά γίνεται αντιληπτή με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο κάποιος αντιλαμβάνεται την παρουσία του σε εμπόλεμη ζώνη.

Πρόκειται για μια άγρια κοινωνικοποίηση στην αστυνόμευση των μεγάλων αστικών κέντρων κυρίως, η οποία με τον καιρό «συνηθίζεται», όπως λένε, αλλά το σημαντικό είναι ότι σε ένα ψυχολογικό επίπεδο, οι αστυνομικοί που έχουν την εξουσία να ασκούν βία, σε αυτήν την περίπτωση την υφίστανται οι ίδιοι ως άτομα πριν να την ασκήσουν.

Τι συνέπειες έχει αυτό; Το περιγράφουν οι ίδιοι οι αστυνομικοί που εκπαιδεύτηκαν στο πρόγραμμα.

1. Πρώτη μέρα στο δρόμο: Η πιάτσα

Οι αστυνομικοί ρωτήθηκαν για τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τις ανησυχίες ενός άπειρου σχετικά με τις εξαρτήσεις αστυνομικού, όταν για πρώτη φορά έρχεται σε επαφή με αυτό το αντικείμενο υπηρεσίας. Από τις απαντήσεις τους προκύπτει αυτό που επιβεβαιώνουν και οι έρευνες, ότι δηλαδή οι πρωτόπειροι αστυνομικοί έρχονται σε επαφή με μία βίαιη κατάσταση που αρχικά τουλάχιστον τους φοβίζει, τους στενοχωρεί και τους προκαλεί πάντως συμπόνοια απέναντι στους εξαρτημένους, αλλά και αηδία με αυτό που αντιμετωπίζουν και σε λιγότερο ποσοστό εχθρότητα. Είναι αξιοσημείωτο, ότι λίγοι (8 άτομα) αναφέρουν επιθετικότητα, ενώ περισσότεροι αναφέρουν εχθρότητα και εκνευρισμό ως αντίδραση. Πρόκειται για συναισθήματα που συνδέονται άμεσα με μετασχηματισμούς του φόβου. Οι αστυνομικοί της Αθήνας πάντως αναφέρουν λιγότερο έκπληξη από αυτούς της Θεσσαλονίκης, ενώ το αίσθημα της αηδίας είναι ίδιο σε ποσοστιαίες αναλογίες.

Αναλυτικότερα, το 60,9% του συνόλου των εκπαιδευθέντων θεωρούν ότι, κατά την πρώτη επαφή τους με το αντικείμενο των ναρκωτικών, κυριαρχεί **ο φόβος**, το 52,2% (64% στη Θεσσαλονίκη και 45,5% στην Αθήνα) **αναφέρουν τη στενοχώρια**, ενώ λιγότεροι αναφέρουν ότι αισθάνονται **συμπόνοια/κατανόηση** (39,1%), αηδία (36,2%) και έκπληξη (29% στην Αθήνα, 44% στη Θεσσαλονίκη). Οι εκπαιδευόμενοι στη Θεσσαλονίκη εκφράζουν σε συγκριτικά μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τους εκπαιδευόμενους της Αθήνας **συναισθήματα όπως επιθετικότητα** (8% έναντι 0%), **εχθρότητα** (12% έναντι 2,3%) **καθώς και κάποιο άλλο συναίσθημα** (24% έναντι 4,5%) όπως *άγχος, αγωνία, προβληματισμό* κτλ. [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 31\]](#).

2. Φόβοι : Η επαφή με τους εξαρτημένους

Η συντριπτική πλειονότητα στο σύνολο των εκπαιδευομένων (91%), χωρίς σημαντικές διαφορές ανά πόλη, **παραδέχονται ότι υπάρχει κάτι που φοβούνται κατά την επαφή με τους εξαρτημένους [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 31, πιν 16]**. Σε σχεδόν απόλυτο ποσοστό (95% στο σύνολο), **αυτό που φοβούνται ο εκπαιδευόμενοι είναι η μόλυνση και σε μικρότερα ποσοστά η επιθετικότητα εκ μέρους των εξαρτημένων** (18,3% στο σύνολο), αλλά πάντως στην Αθήνα φοβούνται λιγότερο τη επιθετικότητα των εξαρτημένων (10, 3%) σε σύγκριση με το πολύ μεγαλύτερο ποσοστό της Θεσσαλονίκης (33,3%). Αντίθετα, **στην Αθήνα περισσότεροι αστυνομικοί αναφέρουν ότι φοβούνται την επιθετικότητα των εμπόρων** (μάλιστα τους φοβούνται το ίδιο με τους χρήστες) σε σύγκριση με τους Θεσσαλονικείς. Είναι πιθανό ότι αυτές οι διαφορές «φόβου» οφείλονται και σε διαφορετική οργάνωση της αγοράς ναρκωτικών στις δύο πόλεις. Επίσης, ένα σημαντικό ποσοστό των εκπαιδευομένων (15%) σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη θεωρεί ότι κάθε επαφή μαζί με τους εξαρτημένους μπορεί να τους προκαλέσει προβλήματα στη δουλειά. **[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 31, πιν. 17]**.

Επομένως, ο φόβος είναι ένα βασικό συναίσθημα που, για διαφορετικούς ίσως λόγους, κυριαρχεί μεταξύ των αστυνομικών και έχει σχέση περισσότερο με κινδύνους σχετικά με την υγεία τους και πολύ λιγότερο με ο,τιδήποτε άλλο.

Οι διαπιστώσεις αυτές επιβεβαιώνουν τις παρατηρήσεις που προηγήθηκαν. Η βία προκαλεί φόβο στον μη έμπειρο αστυνομικό, αλλά έναν υπαρξιακό φόβο για επικείμενη βλάβη του ίδιου που στην συγκεκριμένη περίπτωση δεν είναι εκτός πραγματικότητας. Εκτός πραγματικότητας είναι ενδεχομένως η «μηχανική» αυτόματη συσχέτιση του κινδύνου με την όποια επαφή με το χρήστη. Δεν θα πρέπει επίσης να υποβαθμίζεται ο ρόλος που έχει ο φόβος του εγκλήματος σε αυτές τις τάσεις.

3. Πρακτικές υποδείξεις για τη διαχείριση του φόβου

Σε ό,τι αφορά το φόβο που αναφέρουν οι αστυνομικοί για τους πρωτόπειρους, είδαμε ότι και οι περισσότεροι έμπειροι αστυνομικοί αξιολογούν σε υψηλό βαθμό την αίσθηση του φόβου, ειδικά εκείνου της επιμόλυνσης. Εκτός από μια αντικειμενική αντιμετώπιση της κατάστασης που βιώνουν οι αστυνομικοί, έχει μεγάλη σημασία η υποκειμενική στάση του ατόμου και της ομάδας στη διαχείριση του φόβου και, ενδεχομένως, θα ήταν σκόπιμη μια πιο ριζική αντιμετώπιση του φόβου. Ο φόβος όταν έχει μια πραγματική βάση μπορεί να αντιμετωπιστεί με πολλούς τρόπους, κατ' αρχήν σε διαρθρωτικό επίπεδο (μέτρα της υπηρεσίας) και παράλληλα σε ατομικό (απομάκρυνση από την εστία φόβου, εξέταση του ενδεχόμενου να είναι αντανakλαστικός φόβος που προκύπτει από άλλα κοινωνικά

προβλήματα του υποκειμένου, διερεύνηση ύπαρξης τραυματικών εμπειριών και θυματοποίησης σε πρώιμη ηλικία κλπ.).

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, όμως, κανένα από τα παραπάνω δεν συντρέχει σε υποκειμενικό τουλάχιστον επίπεδο και κυρίως, ακόμα και εάν συντρέχει, δεν αποτελεί πρακτική υπόδειξη, αλλά προσωπική και ιδιωτική επιλογή κάθε αστυνομικού. Το βέβαιο είναι ότι αυτές αλλά και άλλες καταστάσεις που βιώνουν οι αστυνομικοί, δημιουργούν πιέσεις και πολλές φορές ψυχικά τραύματα τα οποία, αν και δεν γίνονται συχνά αντιληπτά, διαμορφώνουν και προκαλούν αντιδράσεις τυπικές του λεγόμενου **μετατραυματικού στρες** [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 32\]](#).

Εκτός όμως από την αντιμετώπιση τέτοιων προβλημάτων, στη συνέχεια παρατίθενται ορισμένες πρακτικές υποδείξεις για τη διαχείριση του φόβου, στο μέτρο του δυνατού, ώστε οι αντιδράσεις να είναι ψύχραιμες αλλά χωρίς βία.

Μια σειρά από καλές πρακτικές διαχείρισης του φόβου προϋποθέτουν απαραίτητα ο αστυνομικός να θέλει να λύσει χωρίς τη χρήση βίας το πρόβλημα αναφορικά με το συναίσθημα του φόβου που ξεκινάει μεν από αντικειμενικές συνθήκες, κατανοεί ωστόσο ότι η διαχείρισή του αποτελεί μια διαδικασία απόκτησης επαγγελματισμού που τον ωθεί στην αυτοσυγκράτηση και την ψυχραιμία. Πρόκειται για μια διαδικασία εξορθολογισμού, η οποία μέσα από τη γνώση που αποκτά το άτομο τόσο για την εξάρτηση όσο και για τα μέτρα που παίρνει, βοηθά τον αστυνομικό αφενός να απομυθοποιήσει τον φόβο που νιώθει και αφετέρου να μπορέσει να τον μειώσει ή/και να τον εξαφανίσει.

A. Ερωτήσεις για τα συναισθήματα μου:

1. Τι νοιώθω; Η αναγνώριση: Εφόσον θέλει το άτομο-αστυνομικός, τότε σε αυτό δυσάρεστο συνίσταται θα πρέπει να δώσει ένα όνομα : φόβος λοιπόν!

2. Τι ακριβώς φοβάμαι; Ο ακριβής προσδιορισμός: Φοβάμαι μήπως κολλήσω aids, μήπως απλά με καρφώσουν με βελόνα πράγμα που θα ήταν φοβερό; Σιχαίνομαι; Φοβάμαι μήπως γίνω σαν κι αυτούς;

3. Όντως φοβάμαι; Φοβάμαι ή σιχαίνομαι; Φοβάμαι ή είμαι εξαλλος; Ή νιώθω έξαλλος και θυμωμένος ή φοβάμαι;

4. Πότε κατάλαβα ότι φοβάμαι για πρώτη φορά; Μήπως γενικά φοβάμαι στη ζωή μου; Αφού το άτομο κατανοήσει και αναγνωρίσει το συναίσθημα που νοιώθει, ένα επομένο στάδιο είναι η διαδικασία εξορθολογισμού.

5. Έχω δίκιο να φοβάμαι; Δηλαδή, αυτό που φοβάμαι είναι όντως κίνδυνος για μένα και την ομάδα μου ή ακόμα χειρότερα για την οικογένειά μου; Πώς μπορώ να γνωρίζω ότι αποτελεί κίνδυνο, αλλά και το βαθμό αυτού του κινδύνου ;

Στο σημείο αυτό, παρεμβάλλεται μια διαδικασία κατά την οποία ο εξορθολογισμός μέσω της γνώσης βοηθάει πραγματικά τον αστυνομικό να ξεπεράσει κατ'αρχήν τους πανικούς. Η σοβαρή και τεκμηριωμένη πληροφόρηση αποτελεί μια θεμελιώδη παράμετρο για τον εξορθολογισμό και τη διαχείριση του φόβου.

- **Αυτοενημέρωση:**

Σχετικά με λοιμώξεις, μεταδοτικότητα και επιμολύνσεις από αρμόδιες υπηρεσίες και των φορέων απεξάρτησης, ιστοσελίδες διεθνών οργανισμών πανεπιστημίων (π.χ. ιατρικές σχολές, κλινικές) βιβλιογραφία αλλά και από την υπηρεσία του (με ειδικά φυλλάδια) σχετικά με τους κινδύνους και τα συμπτώματα που διατρέχει.

- **Διερεύνηση του πραγματικού εύρους του κινδύνου:** «Πόσοι από μας έχουν αρρωστήσει ή έχουν μολυνθεί; Πότε και σε ποιο χρονικό διάστημα;»

Απάντηση: **Αυτοενημέρωση**-αναζήτηση απάντησης μέσω των στατιστικών του Υπουργείου Υγείας και της ΕΛΣΤΑΤ. **Υποβολή αιτήματος για την παροχή στοιχείων** στην υπηρεσία του και σε συνδικαλιστικούς φορείς για να φροντίσουν να παρέχουν τέτοια στοιχεία. Ανάλογα με τις απαντήσεις, το άτομο επαναπροσδιορίζει τη στάση του απέναντι στο πρόβλημα του φόβου και, εφόσον τα πράγματα είναι καθησυχαστικά, ήδη αρχίζει να βγαίνει από τον πανικό (αυτό όμως δεν επαρκεί) .

- **Απομυθοποίηση: Αυτά που λένε οι συνάδελφοι και η τηλεόραση είναι «παραμύθια»;**

Έχει μεγάλη σημασία να απομυθοποιηθούν οι φόβοι και να γίνονται αντιληπτοί οι κίνδυνοι στις πραγματικές τους διαστάσεις. Οι απαντήσεις στα προηγούμενα ερωτήματα ήδη έχουν ενδεχομένως θέσει σε «κρίση» την αυθεντία συναδέλφων και ΜΜΕ.

6. Κινδυνεύω μόνο από αυτό; Άλλοι κίνδυνοι του επαγγέλματος

Σκέψου πόσο και τι είναι πιο ή το ίδιο πιθανό για έναν αστυνομικό:

α) Να επιμολυνθεί ή να έχει μια μοιραία για αυτόν συμπλοκή με ένα κακοποιό; β) Να επιμολυνθεί ή να έχει ένα μοιραίο τροχαίο εν ώρα υπηρεσίας;

γ) Να επιμολυνθεί ή να του προκύψει ένα επίσης μοιραίο περιστατικό τρομοκρατίας;

7. Τελικά κάνω ένα επικίνδυνο αλλά, ωστόσο, κοινωνικά χρήσιμο και ενδιαφέρον επάγγελμα;

Συνειδητοποίηση ότι πρόκειται για μέρος της δουλειάς.

B. Ερωτήσεις για την προστασία μου

Τι μέτρα θα πρέπει να λάβω; Πώς σκέπτομαι να αντιμετωπίσω πιο συστηματικά το φόβο και ταυτόχρονα να προλάβω και να μειώσω την πιθανότητα μόλυνσης;

Παρόλο που είναι δύσκολο να εξαλειφθεί ο κίνδυνος μετάδοσης παθογόνων παραγόντων (ιών, μικροβίων) μέσω του αίματος είτε λόγω επαφής του αίματος με ανοικτή πληγή είτε λόγω τραυματισμών από βελόνες, υπάρχουν πολλά μέτρα τα οποία μπορούν να μειώσουν σημαντικά τον κίνδυνο. Μια σειρά από προληπτικές ενέργειες του αστυνομικού ατομικά (εφόσον δεν έχει φροντίζει η υπηρεσία του) είναι ο κατάλληλος δευτερεύων εξοπλισμός κατά την περιπολία και η υιοθετούμενη συμπεριφορά κατά την άσκηση περιπολίας.

Αυτό περιλαμβάνει στάσεις και συμπεριφορές κατά την επαφή με τον εξαρτημένο:

- **Ο έλεγχος της κατάστασης.** Σε κάθε περίπτωση επαφής με το χρήστη, είναι σημαντικό ο αστυνομικός να ελέγχει την κατάσταση, ώστε να μην υπάρξει πιθανότητα επιθετικής συμπεριφοράς του χρήστη πέρα από ίσως τη λεκτική, που θα βάλει σε κίνδυνο τον αστυνομικό. Για να συμβεί αυτό, είναι σκόπιμο να ακολουθούνται (ενδεικτικά και κατά περίπτωση) ορισμένες πρακτικές που συμβάλλουν στην αποσυμπίεση και την άμβλυνση του άγχους του αστυνομικού, σε περιπτώσεις που είναι αναγκασμένος να βρεθεί πολύ κοντά με το χρήστη, όπως για παράδειγμα κατά τη μεταφορά προσαγομένων σε αστυνομικό όχημα. Σε αυτή την περίπτωση, θα βοηθούσε η ανάπτυξη «συζήτησης» με τον προσαγόμενο που να τον καθησυχάζει, δείχνοντας ενδιαφέρον για την κατάστασή του και το τι ακριβώς του συμβαίνει εκείνη τη στιγμή και ταυτόχρονα διαβεβαιώνοντάς τον ότι δεν πρόκειται να του συμβεί κάτι που θα τον προσβάλλει ή, εάν είναι «γνωστός» της αστυνομίας, η πρόκληση γενικότερης συζήτησης που να δημιουργεί ηρεμία στον προσαγόμενο. Η ηρεμία του προσαγόμενου εξασφαλίζει και τον αστυνομικό από ενδεχόμενους κινδύνους. Αυτό προφανώς προϋποθέτει εμπειρία και εκπαίδευση του αστυνομικού.

- **Η καλή γνώση της σχετικής νομοθεσίας** και των διατάξεων για τους ελέγχους και τα όρια της αστυνομικής εξουσίας μπορεί να βοηθήσει, ώστε να υπάρξει μια θετική ερμηνεία των αρχών που διέπουν τη δράση της αστυνομίας, με στόχο να αποφεύγεται η άσκοπη υποβολή σε σωματικούς ελέγχους.

4. Μέτρα προφύλαξης υγειονομικού χαρακτήρα

Ι. Εκτός όμως από τα προηγούμενα, ο επαγγελματίας αστυνομικός επιβάλλεται να λαμβάνει μια σειρά από πρακτικές προφυλάξεις, ώστε να ελαχιστοποιήσει το ενδεχόμενο να μολυνθεί από ιούς και λοιμώξεις.

Αυτό περιλαμβάνει γενικά μέτρα πρόληψης:

1. *Εμβολιασμούς:* Δεν πρέπει να λησμονείται ότι ο εμβολιασμός κατά του ιού της ηπατίτιδας Β προσφέρει απόλυτη προστασία από μόλυνση ηπατίτιδας Β, η οποία είναι και η ευκολότερα μεταδιδόμενη όπως θα δούμε και παρακάτω. Ο εμβολιασμός πρέπει να γίνεται σε όλους, αλλά δεν εμποδίζει τη μετάδοση άλλων παθογόνων παραγόντων που μεταδίδονται μέσω του αίματος.

2. *Τακτική υποβολή σε ιατρικές εξετάσεις.*

3. *Τήρηση δέουσας απόστασης* από τον ελεγχόμενο μέχρι να διασφαλιστεί ότι δεν μπορεί να φερθεί κατά του αστυνομικού με πτύελο κλπ.

4. *Εκμάθηση του σωστού τρόπου διενέργειας σωματικού ελέγχου* (βλ. επομ.)

II. Πόσο και ποιος κινδυνεύει;

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο κίνδυνος μετάδοσης του ιού HIV είναι μεγαλύτερος όταν υπάρχει τρύπημα από βελόνα σε σύγκριση με τον κίνδυνο μετάδοσης από επαφή αίματος σε μία μικρή πληγή στο δέρμα. Ο κίνδυνος λοιπόν να μολυνθεί κάποιος από τρύπημα βελόνας υπολογίζεται σε ποσοστό 0,3% για τον ιό του AIDS. Για λοίμωξη από τον ιό της ηπατίτιδας Β είναι πολύ υψηλότερος (30%) και για τον ιό της ηπατίτιδας C ο κίνδυνος μόλυνσης υπολογίζεται ότι είναι μικρότερος από 10%.

Είναι λοιπόν σαφές ότι όλοι οι εργαζόμενοι, που δυνητικά μπορεί να εκτεθούν σε κίνδυνο, πρέπει να εμβολιάζονται για τον ιό της ηπατίτιδας Β, που μπορεί να προσφέρει και μία μεγαλύτερη αντοχή στη μόλυνση και από τον ιό ηπατίτιδας C και από τον ιό του HIV.

Κίνδυνο δεν διατρέχουν μόνο οι επαγγελματίες στον τομέα της υγείας αλλά και άλλοι, ανάμεσά τους και οι αστυνομικοί. Παρόλο που έχει διαπιστωθεί ότι τον υψηλότερο κίνδυνο διατρέχει το νοσηλευτικό προσωπικό που ασχολείται με σοβαρά ιατρικά περιστατικά, πολλοί άλλοι εργαζόμενοι κινδυνεύουν από παρόμοιους τραυματισμούς. Για παράδειγμα, οι εργαζόμενοι που καθαρίζουν δημόσιους χώρους (π.χ. τρένα ή δημόσια πάρκα) μπορεί να έρθουν σε επαφή με υλικό μολυσμένο με σωματικά υγρά, όπως βελόνες που χρησιμοποιήθηκαν από άτομα που κάνουν ενδοφλέβια χρήση ναρκωτικών.

Άλλοι κλάδοι στους οποίους οι εργαζόμενοι ενδέχεται να διατρέχουν κίνδυνο είναι οι εξής:

- Φυλακτικό προσωπικό στις φυλακές.
- Αστυνομικές υπηρεσίες και υπηρεσίες ασφάλειας.
- Τελωνεία.
- Κοινωνικές υπηρεσίες και υπηρεσίες για τους νέους.

III. Ειδικά μέτρα πρόληψης σε επίπεδο καθημερινότητας:

- **ΤΟ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟ:** Πλύσιμο χεριών ύστερα από κάθε επαφή με ασθενή και ύστερα από κάθε επαφή με αίμα ή σωματικά υγρά.

- Κατάλληλος ατομικός προστατευτικός εξοπλισμός
- Εφοδιασμός με ειδικά γάντια για την διενέργεια σωματικών ελέγχων ή σε περίπτωση χειρισμού αίματος ή σωματικών υγρών: Η ατομική προστασία (π.χ. γάντια) είναι απαραίτητη προστασία και πρέπει να γίνει συνήθεια σε όλους να φορούν γάντια (μίας χρήσης συνήθως) όταν ο κίνδυνος δεν είναι δυνατόν να ελεγχθεί επαρκώς με άλλα μέσα.
- Πλαστικές ποδιές/αδιαπέραστες στολές μίας χρήσης σε περίπτωση πιθανής εκτίναξης αίματος ή σωματικών υγρών
- Πρέπει να χρησιμοποιούνται μέσα προστασίας των ματιών (προσωπίδες ή γυαλιά ασφαλείας αλλά και απλά γυαλιά είναι χρήσιμα) όταν υπάρχει ενδεχόμενο εκτίναξης αίματος, ή όταν μπορεί κάποιος να δεχθεί «φτύσιμο» ή σωματικά υγρά ή μολυσμένα υλικά στο πρόσωπο. Υπενθυμίζεται ότι ο ιός στο σάλιο είναι σε πολύ μεγαλύτερη αραίωση από ότι στο αίμα, άρα ο κίνδυνος μόλυνσης με τέτοιο τρόπο είναι πολύ χαμηλός
- Κάλυψη τυχόν κοψιμάτων ή εκδορών που έχουμε με αδιάβροχο επίδεσμο PRIN αναλάβουμε υπηρεσία (πριν έλθουμε σε επαφή με χρήστες).

IV. Σε περίπτωση τραυματισμού με αιχμηρό αντικείμενο/μόλυνσης

- ΒΗΜΑ 1^ο :Προκαλέστε αιμορραγία από την πληγή (πιέστε την να βγάλει αίμα).
- ΒΗΜΑ 2^ο :Πλύνετε την πληγή με σαπούνι και χλιαρό τρεχούμενο νερό (χωρίς τρίψιμο).
- ΒΗΜΑ 3^ο :Καλύψτε την πληγή με επίδεσμο. Για περιπτώσεις επαφής αίματος σάλιου κλπ. στο δέρμα, τα μάτια ή το στόμα, πλύνετε με άφθονο νερό.

Επίσης: βεβαιωθείτε ότι το αιχμηρό αντικείμενο απορρίφθηκε με ασφάλεια, δηλαδή τοποθετήθηκε χωρίς επαφή σε δοχείο για αιχμηρά αντικείμενα

- ΒΗΜΑ 4^ο: Αναφορά του συμβάντος στον άμεσο προϊστάμενο και επίσκεψη με συνοδό σε ιατρό για πληρέστερη αξιολόγηση του κινδύνου μόλυνσης.

Πρέπει να ερωτηθεί το άτομο από το οποίο προήλθε το αίμα και με το οποίο ήλθαμε σε επαφή αν ξέρει ότι έχει μολυνθεί με τον ιό HIV (του AIDS) ή της ηπατίτιδας, τότε εξετάσθηκε κλπ.

B. Αστυνόμευση εξαρτημένων και βία

Μόλις το 10,4% από το σύνολο των εκπαιδευθέντων δηλώνουν ότι η αστυνόμευση των εξαρτημένων δεν τους αναγκάζει ποτέ να χρησιμοποιούν σωματική βία ή και έντονες εκφράσεις, περισσότερο συγκριτικά με άλλες κατηγορίες αστυνομουμένων. Στην πλειονότητα τους (64,2% στο σύνολο) οι εκπαιδευόμενοι απαντούν «όχι απαραίτητα, αλλά εξαρτάται από την κατάσταση

και τον άνθρωπο». Το 43,5% των εκπαιδευθέντων στην Αθήνα και το 60% στη Θεσσαλονίκη αποδίδουν την όποια χρήση σωματικής βίας και έντονων εκφράσεων στην επιθετικότητα των εξαρτημένων, ενώ το 34,8% στην Αθήνα και το 20% στη Θεσσαλονίκη αναφέρουν κάποιον άλλο λόγο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12. Η αστυνόμευση των εξαρτημένων σας αναγκάζει σε κάποιες περιπτώσεις να χρησιμοποιείτε σωματική βία ή και έντονες εκφράσεις, περισσότερο συγκριτικά με άλλες κατηγορίες αστυνομουόμενων/ ανά ΤΟΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

	ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (%)			
Η αστυνόμευση των εξαρτημένων σας αναγκάζει σε κάποιες περιπτώσεις να χρησιμοποιείτε σωματική βία ή και έντονες εκφράσεις, περισσότερο συγκριτικά με άλλες κατηγορίες αστυνομουόμενων; (N=67)	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Σύνολο	p-value
Ναι συχνά	1 (2,4%)	,0%	1,5%	0,152
Όχι απαραίτητα. Εξαρτάται από την κατάσταση και τον άνθρωπο	30 (71,4%)	13 (52,0%)	64,2%	
Σπάνια	9 (21,4%)	7 (28,0%)	23,9%	
Ποτέ	2 (4,8%)	6 (20,0%)	10,4%	

ΠΙΝΑΚΑΣ 13. Αν ναι (απαντήσεις 1-3) για ποιο λόγο ανά ΤΟΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

	ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (%)		
Αν ναι (απαντήσεις 1-3) για ποιο λόγο; (N=43)	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Σύνολο
1. Επιθετικότητα των εξαρτημένων	10 (43,5%)	12 (60,0%)	51,2%
2. Είναι ο μόνος τρόπος να επιβάλω την τάξη.	4 (17,4%)	4 (20,0%)	18,6%
3. Δεν είναι βία ακριβώς το να σπρώξεις λίγο ή να πείς και καμιά κουβέντα παραπάνω. Δεν	4 (17,4%)	2 (10,0%)	14,0%

καταλαβαίνουν αλλιώς.			
4. Δεν ξέρω πώς να χειριστώ την κατάσταση.	0 (0%)	1 (5,0%)	2,3%
5. Αν δεν το κάνω θα βρω τον μπελά μου. Δεν ακούνε.	0 (0%)	1 (5,0%)	2,3%
6. Δεν έχουν καμία θέση εκεί. Είναι άχρηστοι και βρωμίζουν τον τόπο.	0 (0%)	0 (0%)	,0%
7. Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)	8 (34,8%)	4 (20,0%)	27,9%

Οι λόγοι χρήσης βίας ποικίλουν. Αρκετοί αστυνομικοί αποδίδουν τη δική τους βία στην επιθετικότητα και γενικά στην συμπεριφορά των εξαρτημένων. Στην ίδια κατηγορία εντάσσεται και η αιτιολογία «δεν είναι συνεργάσιμος, αντιστέκεται και προσπαθεί να εμποδίσει το έργο μου», «Δεν τηρούν την απόσταση ασφαλείας από μας (βλ. Επομ. πίνακα και προηγ. απάντηση 1: πρόκειται για μια από τις τεχνικές ουδετεροποίησης των ηθικών αναστολών για να χρησιμοποιήσει κάποιος βία: κατηγορία των κατηγορούντων-θύματος).

Άλλοι επικαλούνται κάποιο ανώτερο λόγο όπως η επιβολή της τάξης (επίκληση ανώτερων αξιών κλπ., βλ. προηγ. απάντηση : 2). Άλλοι αρνούνται να ορίσουν ως βία αυτό που κάνουν ή επικαλούνται μια κατάσταση ως ανάγκη, μοναδική λύση ή ως λύση αυτοπροστασίας-διασφάλισης της υπηρεσιακής τους κατάστασης, που ωστόσο προκαλείται από το γεγονός ότι οι εξαρτημένοι «δεν καταλαβαίνουν αλλιώς» ή «δεν καταλαβαίνουν τι γίνεται λόγω της δόσης» (βλ. προηγ. απάντηση 3 και επομ. πίνακα: πρόκειται για τη τεχνική άρνησης της βλάβης και κατηγορίας του θύματος, 3, 5). Μόνο ένας παραδέχεται αμηχανία ή άγνοια (4) σχετικά με τον τρόπο να χειριστεί την κατάσταση.

Επιπλέον, είναι αξιοσημείωτες οι υπόλοιπες απαντήσεις από την κατηγορία «άλλο». Σε δύο περιπτώσεις οι αστυνομικοί απαντούν θεσμικά και αναφέρουν ότι χρησιμοποιούν την αναγκαία βία και μάλιστα ο ένας αναφέρει ότι οι εξαρτημένοι δεν είναι δύσκολος πληθυσμός για να συνεργαστούν. Επίσης, αναφέρονται και ήπιες προσεγγίσεις αντί της βίας σε τρεις περιπτώσεις (περίπου 5% του συνόλου των ερωτηθέντων): φιλικές κουβέντες, υιοθέτηση της αργκό των ερωτηθέντων περιλαμβάνονται ανάμεσα στις τεχνικές ενώ αναφέρεται από έναν εκπαιδευόμενο η χρήση λεκτικής βίας ως μέσον πειθούς!

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.α Αν ναι (απαντήσεις 1-3) για ποιά λόγο / ΤΟΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)

Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Αιτιάσεις της βίας	57	82,6	82,6	82,6
Τα ηπιότερα πειστικά μέσα ακόμη και την πειθώ που σε αυτή συγκαταλέγονται και οι έντονες εκφράσεις	1	1,4	1,4	84,1
Αδυναμία συνεννόησης και ύπαρξη προκατάληψης εναντίον των αστυνομικών από ελεγχόμενους	1	1,4	1,4	85,5
Ανάλογα την κατάσταση	1	1,4	1,4	87,0
Δεν είναι συνεργάσιμος, αντιστέκεται προσπαθεί να εμποδίσει το έργο μου	1	1,4	1,4	88,4
Δεν καταλαβαίνουν τι γίνεται λόγω της δόσης	1	1,4	1,4	89,9
Δεν τηρούν την απόσταση ασφαλείας από μας	1	1,4	1,4	91,3
Είναι ομάδα που είναι ασθενείς και θέλει ειδική μεταχείριση	1	1,4	1,4	92,8
Με τα λόγια κυρίως με φιλική ομιλία απέναντι του	1	1,4	1,4	94,2
Μόνο την αναγκαία αστυνομική βία, καθώς οι εξαρτημένοι δεν είναι τόσο δύσκολοι στο να	1	1,4	1,4	95,7

συνεργαστούν

Σωματική βία ποτέ	1	1,4	1,4	97,1
Τα αναγκαία αντιμέτρα αντιμετώπισης για να γίνει η σύλληψη	1	1,4	1,4	98,6
Χρησιμοποιούμε τον τρόπο τους (ομιλία, αργκό) για να επέλθει συνεννόηση	1	1,4	1,4	100,0
Total	69	100,0	100,0	

Από τα παραπάνω επομένως προκύπτει ότι η βία σε διάφορες μορφές της, και κυρίως η λεκτική βία, θεωρείται ότι είναι μια «κανονικότητα» για την αστυνόμευση των εξαρτημένων που οφείλεται κατά τη γνώμη των αστυνομικών στη στάση των ίδιων των εξαρτημένων, επειδή είτε δεν υπακούν είτε είναι επιθετικοί. Επίσης, από τις απαντήσεις των αστυνομικών προκύπτει ότι η βία αποτελεί ένα μέσο επίλυσης των προβλημάτων επικοινωνίας με τους εξαρτημένους, δεδομένου ότι θεωρείται από κάποιους ως η μοναδική λύση σε κάποιες περιπτώσεις. Προφανώς, αυτό την καθιστά μια άτυπα θεσμοποιημένη πρακτική ανάμεσα στους αστυνομικούς, κατά τα άλλα θεμιτή στο πλαίσιο που αναφέρεται, όχι όμως πάντα απαραίτητη όπως οι ίδιοι αναφέρουν.

Γ. Ιδιαιτερότητες της αστυνόμευσης των εξαρτημένων

Η επίδραση της ψυχοδραστικής ουσίας στους χρήστες δημιουργεί περαιτέρω συνθήκες βίας για τους άπειρους αστυνομικούς καθώς η στάση των χρηστών απέναντι τους, εκτός του ότι είναι επιθετική, δεν μοιάζει με τη στάση άλλης κατηγορίας αστυνομουμένων. Αυτό κάνει τους αστυνομικούς να καταλήξουν μάλλον σε σύντομο χρόνο στο συμπέρασμα ότι οι εξαρτημένοι είναι μια ιδιαίτερη ομάδα πληθυσμού. Πράγματι, το σύνολο των εκπαιδευμένων στη Θεσσαλονίκη και η συντριπτική πλειονότητα στην Αθήνα (90,9%) θεωρούν ότι **οι εξαρτημένοι είναι μια ιδιαίτερη ομάδα σε σχέση με άλλες ομάδες πληθυσμού** με τις οποίες έρχονται σε επαφή κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας τους [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 33\]](#).

Το 25% των εκπαιδευθέντων τόσο στην Αθήνα όσο και στη Θεσσαλονίκη θεωρεί ότι οι εξαρτημένοι είναι κατά περίπτωση επικίνδυνοι, αντιδραστικοί ή ότι προκαλούν (σύνολο κατηγορίες 1, 2, 3, πίνακα 7). Αυτό όμως που χαρακτηρίζει τους εξαρτημένους, σύμφωνα με τους αστυνομικούς, είναι ότι είναι «χαμένοι» και

δεν μπορείς να συνεννοηθείς και ότι είναι ασθενείς. **Επομένως η ιδιαιτερότητα των εξαρτημένων σχετίζεται, σύμφωνα με τους αστυνομικούς, με την ίδια την εξάρτηση και τις συνέπειές της.**

Από τα προαναφερθέντα προκύπτει ότι δε χρειάζεται να πείσει κάποιος τους αστυνομικούς ότι οι εξαρτημένοι είναι σε ένα βαθμό ασθενείς, **αλλά το μεγάλο ζήτημα είναι ότι τους θεωρούν «χαμένους» και άρα δεν γίνεται να συνεννοηθούν μαζί τους.** Συνήθως, η θεώρηση των εξαρτημένων ως επικίνδυνων ή αντιδραστικών συνοδεύεται και από την απάντηση ότι είναι σαν «χαμένοι και δεν μπορείς να συνεννοηθείς μαζί τους» (10 από τις 16 περιπτώσεις δήλωσαν ότι «...είναι χαμένοι...» στη Θεσσαλονίκη και σε πολύ μικρότερο βαθμό στην Αθήνα όπου η ιδιαιτερότητα των εξαρτημένων ταυτίζεται μόνο ή κυρίως με την αδυναμία «...να συνεννοηθείς μαζί τους...»). Αυτή είναι μία τυπική απάντηση που δίνουν οι αστυνομικοί τόσο περιγράφοντας τις δυσκολίες του πρωτόπειρου αστυνομικού όσο και αναφερόμενοι στα προβλήματα που υφίστανται στην καθημερινότητά τους.

Αυτή η εκτίμηση, ενδεχομένως και σε συνδυασμό με τη γενικότερη κατάσταση που επικρατεί σε σχέση με τους εξαρτημένους, οδηγεί τους αστυνομικούς να αμφιβάλουν κατ' αρχήν σχετικά με τη συμβολή της ήπιας αστυνόμευσης στην πρόληψη της διάδοσης των ναρκωτικών. Το 47% του συνόλου των εκπαιδευόμενων (50% στην Αθήνα και 40,9% στη Θεσσαλονίκη) δεν είναι σίγουροι ότι η αστυνομία μπορεί να συμβάλλει στην πρόληψη της διάδοσης ναρκωτικών μέσω της ήπιας αστυνόμευσης, το 40,9% θεωρούν ότι μπορεί, ενώ μόλις το 12,1% δίνουν ξεκάθαρα αρνητική απάντηση. [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 34\]](#).

Εκτός από τους πρωτόπειρους αστυνομικούς και τις ιδιαιτερότητες των εξαρτημένων, έχει σημασία να δούμε πώς διαμορφώνεται συνολικά η σχέση αστυνομικών και εξαρτημένων χρηστών, σύμφωνα με αυτά που προκύπτουν και επίσημα από την αστυνομία και από τις απαντήσεις που έδωσαν οι αστυνομικοί που εκπαιδεύτηκαν στο πρόγραμμα.

III. Αστυνόμευση επικίνδυνων περιοχών : Πρακτικές υποδείξεις

Επικίνδυνη περιοχή θεωρείται μια περιοχή στην οποία κατά κανόνα συμπίπτουν κάτοικοι χαμηλών εισοδημάτων και άνεργοι, υπάρχει οικιστική υποβάθμιση καθώς και συγκέντρωση παράνομων δραστηριοτήτων που είναι εμφανείς συνήθως στο επίπεδο του δρόμου. Πρόκειται για περιοχές που συνήθως βρίσκονται μέσα σε μεγάλα αστικά κέντρα και είναι συχνά γκετοποιημένες υπό την έννοια ότι η πρόσβαση εκεί δεν είναι επιθυμητή σε συνδυασμό με το διάχυτο φόβο του εγκλήματος για την περιοχή. Η επικίνδυνη περιοχή συνδέεται καθ' υπερβολή στις κοινές αντιλήψεις με την αυξημένη εγκληματικότητα του δρόμου.

Η αστυνόμευση μιας τέτοιας περιοχής, ανεξάρτητα από τον χαρακτήρα που λαμβάνει κάθε φορά επισήμως, θεωρείται δύσκολη αστυνόμευση, ενώ η επαφή με

την περιοχή συχνά θέτει τους εκεί υπηρετούντες υπό πίεση. Επιπλέον, μια τέτοια περιοχή είναι κατά κανόνα πολύ-αστυνομουόμενη και αυτό δημιουργεί περαιτέρω εντάσεις στις σχέσεις αστυνομίας και πληθυσμού. Στη συνέχεια θα εξετάσουμε καλές πρακτικές τριών κατηγοριών. Η πρώτη καλή πρακτική αφορά μια «αυτομόρφωση» και «αυτοενημέρωση» για τον πρωτόπειρο σε επικίνδυνη περιοχή αστυνομικό. Η δεύτερη αφορά «οδηγίες» των αστυνομικών προς συναδέλφους με τη μορφή ενός είδους κώδικα συμπεριφοράς και δεοντολογίας στην πιάτσα. Η τρίτη αφορά ορισμένες ενδεικτικές υποδείξεις σε καταστάσεις ενδοομαδικής βίας των ανθρώπων του δρόμου.

I. Επικίνδυνες περιοχές: Η τοποθέτηση σε μια περιοχή που χαρακτηρίζεται ως επικίνδυνη ή βεβαρημένη, εκτός από την ενημέρωση σε υπηρεσιακό επίπεδο, είναι χρήσιμο να συνδυάζεται και με μια ατομική – προσωπική κινητοποίηση για την εξοικείωση με τις πραγματικές συνθήκες που επικρατούν εκεί.

1. Μια τέτοια διαδικασία περιλαμβάνει:

α. Γνώση της περιοχής και των τοπικών ιδιαιτεροτήτων που την χαρακτηρίζουν: Αυτό μπορεί να γίνει μέσα από περιπάτους εκτός ωραρίου της υπηρεσίας για να αποκτηθεί μια διάσταση του χώρου, των δρόμων κλπ., ενημέρωση από τον τύπο και από άλλες πηγές σχετικά με τα προβλήματα της περιοχής και γενικά τη σύνθεση του πληθυσμού, τις σχέσεις του πληθυσμού με την αστυνομία κλπ.

β. Γνώση και εφαρμογή των εντολών: Πρόκειται για ένα κρίσιμο ζήτημα που αφορά κάθε διάσταση του αστυνομικού έργου και δεν χρειάζεται να εξηγηθεί περαιτέρω καθώς, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνεται και η ενημέρωση από την υπηρεσία για το αστυνομικό ενδιαφέρον του αντικειμένου.

γ. Γνώση των εξαρτήσεων: Η αυξημένη παρουσία του προβλήματος των ναρκωτικών σε μια περιοχή επιβάλλει να ενημερωθεί ο νεοφερμένος αστυνομικός για τα ναρκωτικά συνολικά, μέσα από πληροφόρηση που καταρχήν πρέπει να λάβει από την υπηρεσία. Εφόσον αυτό δεν είναι επαρκές ή δυνατόν, μπορεί να αναζητήσει σχετικές πληροφορίες στο διαδίκτυο από έγκυρες ιστοσελίδες όπως του Ο.ΚΑ.ΝΑ., του ΚΕ.Θ.Ε.Α. του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγιεινής αλλά και άλλους σχετικούς συνδέσμους. Στη συνέχεια ή παράλληλα μπορεί και πρέπει να λάβει υπόψη του όσα γνωρίζουν ήδη παλαιότεροι συνάδελφοί του.

δ. Η προσωπική ασφάλεια και σχέση με συναδέλφους: Η προσωπική ασφάλεια είναι συλλογική στην αστυνομία, ειδικά σε τέτοιες περιοχές. Είναι επομένως κρίσιμο να αναπτυχθούν σχέσεις αλληλοπροστασίας μεταξύ των μελών μιας μονάδας/ομάδας στην οποία θα πρέπει να ενταχθεί και ο νεοφερμένος. Προφανώς, πρόκειται για σχέσεις που αναπτύσσονται «την ώρα της δουλειάς» και

υπό πίεση, ώστε να προστατεύει ο ένας τον άλλο από κινδύνους και απειλές την ώρα της βάρδιας. Οι πρακτικές αυτές αποτελούν και μέρος της τυπικής εκπαίδευσης της αστυνομίας.

ε. Το σημειωματάριο και η αξιολόγηση της πληροφορίας: Η πλέον πρόσφορη κατανόηση του τι συμβαίνει σε μια περιοχή είναι το διάβασμα των σημειώσεων που έχουν κρατηθεί σε ώρα εργασίας. Με τον καιρό, αυτές οι καταγραφές «αφηγούνται» μία πορεία των προβλημάτων της περιοχής και αποτελεί μια χρήσιμη πηγή επανα-πληροφόρησης και επανατοποθέτησης στα ζητήματα που προκύπτουν.

στ. Κίνδυνοι του επαγγέλματος: Τόσο ο πρωτόπειρος αστυνομικός όσο και ο έμπειρος, είναι αναγκαίο να έχουν επίγνωση των κινδύνων που διατρέχουν λόγω του συγκεκριμένου επαγγέλματος, να έχουν ειδικότερη γνώση και πληροφόρηση για κάθε ενδεχόμενο πρόβλημα χωριστά. Αυτό θα τους βοηθήσει στην καλύτερη αντιμετώπιση των κινδύνων.

2. Επιπλέον, μόλις ο αστυνομικός εξοικειωθεί σχετικά με τα παραπάνω θέματα, είναι σκόπιμο να αποκτήσει μια δική του άποψη σχετικά με τα προβλήματα της περιοχής μέσα από την επανεξέταση τυπικών απόψεων που επικρατούν για την περιοχή. Αυτό θα βοηθήσει και στη περαιτέρω διαχείριση του φόβου (βλ.προηγ). Συγκεκριμένα:

α. Είναι αναγκαίο να διαβάσει σχετικά με την έννοια της επικινδυνότητας (από ένα οποιοδήποτε εγχειρίδιο εγκληματολογίας από αυτά που διδάσκονται στα ΑΕΙ της χώρας) και να θέσει ξανά το ερώτημα: Είναι όντως επικίνδυνη η περιοχή που έχω τοποθετηθεί; Αν ναι σε τι ακριβώς είναι επικίνδυνη; Με αυτόν τον τρόπο, εξορθολογίζει περαιτέρω τη δράση του και αποκτά επαγγελματισμό.

β. Οι κώδικες του δρόμου στους οποίους έχουμε αναφερθεί είναι σκόπιμο να γίνουν οικείοι για στον αστυνομικό. Το ερώτημα λοιπόν είναι: Τι ξέρω για τους κώδικες του δρόμου; Πώς σκέπτομαι να ενημερωθώ;

γ. Ο φόβος του εγκλήματος: Είναι μια παράμετρος που αναμφίβολα τους επηρεάζει όλους. Ο αστυνομικός όμως πρέπει να βρει τρόπο (και όσα προαναφέρθηκαν συμβάλλουν σε αυτό) να διακρίνει, στο βαθμό που είναι δυνατό, τον πραγματικό κίνδυνο από τον «φοβικό».

II. Οδηγίες προς συναδέλφους:

1. Τι θα έλεγα στον «καινούργιο» συνάδελφο

Οι αστυνομικοί που εκπαιδεύτηκαν στο πρόγραμμα υποβλήθηκαν σε άσκηση με βασικό ερώτημα τι θα συμβούλευαν τον νεοφερμένο και άπειρο σε «προβληματική» περιοχή αστυνομικό, ώστε να συμβάλλουν στην εξοικείωσή του με την περιοχή. Εκτός από ορισμένα από τα παραπάνω σημεία, που ήδη

αναφέραμε και αφορούν τη γενική ενημέρωση που επεσήμαναν και οι αστυνομικοί, οι εκπαιδευθέντες σε μια συγκεκριμένη ομάδα απάντησαν τα εξής (τα παραθέτουμε αυτούσια καθώς έχει σημασία και η φρασεολογία που σημείωσαν οι παρατηρητές):

A.

- Ενημέρωση για τη βία που θα συναντήσεις. Θα είναι κυρίως:
- Λεκτική βία ως αντίδραση στον έλεγχο.
- Σωματική αντίδραση- μη συμμόρφωση στον έλεγχο.
- Σε ακραίες περιπτώσεις, μπορεί να υπάρξει επίθεση εναντίον σου.

B.

- Δεν επεμβαίνουμε όταν δύο μεγάλες ομάδες συγκρούονται μεταξύ τους. Δεν το παίζουμε ήρωες. Περιμένουμε ενισχύσεις.
- Δεν ενεργείς ποτέ μόνος.
- Οπτική επαφή με το συνάδελφο, έλεγχος και συνεργασία.
- Να προέχει η δική σου σωματική ακεραιότητα.

Γ.

- Συμπεριφορά προσαρμοσμένη στην ειδική ομάδα των εξαρτημένων. Το δυσκολότερο είναι η αξιολόγηση του κινήτρου.
- Βρίζουν τη στολή δεν βρίζουν εσένα, μην το παίρνεις προσωπικά.
- Συναισθηματική απόσταση από το περιστατικό που αντιμετωπίζεις.
- Ο χρήστης έχει το ακαταλόγιστο.
- Να παραμένεις προσηλωμένος στο στόχο και να μην χάνεις την αυτοσυγκέντρωσή σου από βρισιές.

Δ.

- Ατομική υγιεινή και προσωπική ασφάλεια.
- Γρήγορες κινήσεις, ταχύτητα στην αντίδραση.
- Να είσαι προετοιμασμένος για το χειρότερο.

- Να είσαι προσαρμοστικός στο περιβάλλον, να ξεπεράσεις τον φόβο για τον κίνδυνο, να μην γίνεις ανεγκέφαλος, να μάθεις να διαχειρίζεσαι το φόβο.

Ε.

- Να αξιολογείς κάθε περίπτωση: Δεν είναι όλα ίδια.
- Να έχεις οξυδέρκεια, οξυμμένη αντίληψη. Το να πηγαίνει κάποιος σε ένα μέρος καθημερινά δεν σημαίνει ότι θα συναντάει τα ίδια. Μπορεί να λειτουργήσει ως παγίδα ακόμα και για τον έμπειρο αστυνομικό. Η χαλαρότητα και ο εφησυχασμός είναι παγίδα.
- Να λειτουργείς σαν σφουγγάρι, να μιλάς με συναδέλφους, να μάθεις να ακούς και να υιοθετείς τα καλά.

Στ.

- Να μη ξεφεύγεις από την εφαρμογή του νόμου.
- Να μην καταφεύγεις σε ακραία βία.
- Να ενημερώνεσαι για τη νομοθεσία πάνω στα πιο συχνά αδικήματα που θα αντιμετωπίσεις.

Ζ.

- Να μην έχεις υπέρμετρο ζήλο και παρορμητικότητα.
- Να μάθεις να τηρείς ισορροπίες, να έχεις διπλωματικότητα και υπομονή

2. Η αντιμετώπιση του «αστυνομικού πολεμιστή»

Εκπαιδευόμενοι σε άλλη άσκηση (και σε άλλη πόλη) σχετικά με το πώς αντιμετωπίζουν το ενδεχόμενο ένας νεοφερμένος να λειτουργεί ανεξάρτητα από το πώς λειτουργεί η ομάδα, με έντονο φρόνημα «πολεμιστή» και διώκτη του «κακού» σε συνδυασμό με παρορμητισμό, γεγονός που θέτει σε κίνδυνο ή εκθέτει την ομάδα, απάντησαν ότι θα έχουν μια σταδιακή προσέγγιση η οποία έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον, κυρίως για το βιωματικό της χαρακτήρα:

α. Πρώτα, σε συνεννόηση ίσως μεταξύ τους και με τον υπεύθυνο, θα τον «βγάλουν για έναν καφέ» και θα του εξηγήσουν ευγενικά πώς έχει η πραγματικότητα και τα σχετικά με τα όρια της εξουσίας της αστυνομίας και προστασίας των συναδέλφων.

β. Θα φροντίσουν την επόμενη φορά να τον έχουν από κοντά, ώστε να του δείξουν πώς πρέπει να φέρεται.

γ. Στη συνέχεια, εάν δεν συμμορφώνεται, θα του γίνει επίσημα υπόδειξη από τον αρχηγό/επικεφαλής της ομάδας.**δ.** Δεν θα καταφύγουν σε πιο επίσημα μέσα καθώς θεωρούν ότι αν πρόκειται για ατομική άποψη, ο συγκεκριμένος όπου και να πάει θα κάνει το ίδιο.

ε. Εάν όμως και πάλι δε συμμορφώνεται και θέτει την ομάδα και τους πολίτες σε κίνδυνο, τότε θα τον «βάλουν μπροστά» και θα τον αφήσουν «να εκτεθεί», ώστε να κατανοήσει στην πράξη, τι ακριβώς συμβαίνει.

III. Διαχείριση κρίσεων στην πιάτσα – βασικές οδηγίες

Ένα τελευταίο ζήτημα αφορά τη διαχείριση κρίσεων στη σχέση αστυνομίας χρηστών και ειδικά στο ζήτημα της ενδο-ομαδικής βίας, την οποία η αστυνομία φαίνεται ότι αντιμετωπίζει συχνά:

Σύμφωνα με όσα θίχτηκαν προηγουμένως από τους αστυνομικούς ως «οδηγίες», προκύπτει ότι βασική αρχή σε αυτές τις περιπτώσεις είναι να μην εμπλέκεται **ΠΟΤΕ ο αστυνομικός ή δύο-τρεις αστυνομικοί σε περιπτώσεις ομαδικής βίας μεταξύ εξαρτημένων** αλλά να καλούν ενισχύσεις, εάν πρόκειται να καταστείλουν το γεγονός.

- **Η στάθμιση της κατάστασης είναι σκόπιμο να διασαφηνίζει, εφόσον είναι δυνατόν, τι είδους διένεξη είναι:** Μεταξύ 'φίλων'; Μεταξύ ομάδων διαφορετικών εθνοτήτων; Μεταξύ εμπόρων και διακινητών; Κάθε περίπτωση αντιστοιχεί και σε διαφορετικά επίπεδα βίας που εκδηλώνονται ανάμεσα σε εμπλεκόμενους. Εάν σταθμίσουν την κατάσταση και θεωρούν ότι πρόκειται για δύο-τρία άτομα, «γνωστούς» εξαθλιωμένους που συναλλάσσονται υπό την επήρεια ουσιών, οι αστυνομικοί εφόσον είναι δυνατόν, **μπορεί να αποφασίσουν να εμπλακούν για την εκτόνωση της κατάστασης**, με στόχο να αποφύγουν την εμπλοκή περισσότερων. Αυτό όμως προαπαιτεί εμπειρία, σαφή γνώση της πιάτσας και καλή σχέση (ειρηνική) με τους εξαρτημένους.

- Εάν σταθμίσουν την κατάσταση και θεωρούν **ότι πρόκειται να εξελιχθεί άσχημα**, καλό είναι να εκτιμήσουν και τη δυνατότητα κλήσης του ΕΚΑΒ.

- Ακόμα όμως και εάν αναβάλλουν την παρέμβασή τους ή εάν την ολοκληρώσουν και λήξει το επεισόδιο, είναι σκόπιμο (και στο πλαίσιο της πολιτικής μείωσης της βλάβης) **να επιχειρείται και εκ των υστέρων η αποτύπωση των λειτουργιών της πιάτσας ανεξάρτητα από το ποιοι εξατομικευμένα εμπλέκονται**, καθώς βασικός στόχος σε αυτήν την περίπτωση είναι η μείωση της προσφοράς και όχι η μείωση της ζήτησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΗ ΕΥΧΕΡΕΙΑ

Στο Κεφάλαιο αυτό εξετάζονται πρακτικά ζητήματα εφαρμογής του νόμου κατά την αστυνόμευση που σχετίζονται με τη διακριτική ευχέρεια της αστυνομίας, τις αρχές που διέπουν τη δράση της και την εφαρμογή τους στην προοπτική ανάπτυξης της ήπιας αστυνόμευσης των εξαρτημένων στο πλαίσιο της πολιτικής για τη μείωση της βλάβης. Στόχος του κεφαλαίου είναι η κατανόηση των ζητημάτων που άπτονται της αστυνόμευσης των εξαρτημένων στην πράξη και σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Τρία ζητήματα είναι κρίσιμα για να γίνει κατανοητή η πολυδιάστατη και σύνθετη πραγματικότητα της αστυνόμευσης των εξαρτημένων:

1. Το θεσμικό ζήτημα που εντάσσει τους εξαρτημένους στο πεδίο αρμοδιότητας του ποινικοκατασταλτικού συστήματος (δηλαδή, εκ του νόμου και με βάση τις διαταγές που έχει η αστυνομία βάσει των οποίων είναι υποχρεωμένη να λειτουργεί). Από αυτή την άποψη, ο αστυνομικός είναι υποχρεωμένος να διενεργεί ελέγχους και σωματικές έρευνες, όταν θεωρήσει κάποιον ύποπτο διάπραξης εγκληματικής πράξης με βάση πολύ συγκεκριμένα κριτήρια όπως η σχέση υποψίας, συγκεκριμένου εγκλήματος και σκοπού της αστυνομικής παρέμβασης (βλ. και προηγ.). Από την άλλη μεριά, οι εξαρτημένοι χρήστες του δρόμου (της ανοικτής πιάτσας), ενώ είναι παραβάτες του νόμου περί ναρκωτικών, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις (και σωστά) παραμένουν ατιμώρητοι, αφού όμως «περάσουν» από το ποινικό σύστημα. **Ο αστυνομικός, ωστόσο, είναι γενικά υποχρεωμένος να τους συλλάβει.**

2. Το ζήτημα της προστασίας της υγείας του πληθυσμού. Από την άποψη αυτή οι εξαρτημένοι εντάσσονται στο πεδίο της αρμοδιότητας των φορέων απεξάρτησης και των υπηρεσιών υγείας που η στρατηγική τους συναρτάται πλέον με τη μείωση της βλάβης. Αυτό σημαίνει ότι στο πλαίσιο των προγραμμάτων μείωσης της βλάβης [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2\]](#), οι εξαρτημένοι πρώτον εφοδιάζονται από το προσωπικό του Ο.ΚΑ.ΝΑ. με σύριγγες και άλλα απαραίτητα για να πάρουν τη δόση τους χωρίς να αρρωστήσουν. Δεύτερον, ότι μπορούν να κάνουν ασφαλή χρήση σε χώρους εποπτευόμενης χρήσης φέρνοντας την ηρωίνη μαζί τους.

Παρά το γεγονός ότι όποιος είναι εξαρτημένος έχει ηπιότερη μεταχείριση, μένει ατιμώρητος και σε κάθε περίπτωση, υπάρχει μια επιείκεια από πλευράς του κράτους, παραμένει το γεγονός ότι, εάν ελεγχθεί στο δρόμο, μπορεί να βρεθεί με ποσότητα ηρωίνης και σύριγγες ανά χείρας. Εκ του νόμου, ο εξαρτημένος θα πρέπει να αποδείξει ότι είναι όντως εξαρτημένος, αφού όμως υποβληθεί στη διαδικασία εμπλοκής με το ποινικοκατασταλτικό σύστημα. Επιπλέον, καμία διάταξη

δεν αφαιρεί από την αστυνομία την υποχρέωση να θέσει το ερώτημα «πού βρήκες την ηρωίνη»; Το αντίθετο μάλιστα.

Προκύπτει επομένως ένα **νομικό κενό** και μια **αντίφαση** στο θέμα της εμπλοκής της αστυνομίας στη μείωση της βλάβης με τη στενή έννοια. Δηλαδή, υπάρχει νομικό κενό και αντίφαση για το **εάν η αστυνομία μπορεί να βοηθήσει στην ασφαλή χρήση: Δεν μπορεί με το παρόν νομικό καθεστώς, εκτός εάν ανατρέξει σε μια ευρεία ερμηνεία στο άρθρο 119 του Π.Δ. 141/1991**. Μπορεί όμως να συμβάλλει με άλλους τρόπους στη μείωση της βλάβης (βλ. επομ κεφ.).

3. Το πρακτικό ζήτημα της καθημερινότητας των σχέσεων αστυνομικού και χρήστη. Παρά το γεγονός ότι, όπως ήδη διαπιστώσαμε, υπάρχει μια αντίφαση που οδηγεί σε νομικό κενό για τη μείωση της βλάβης, εξακολουθούν να ισχύουν και για τους εξαρτημένους **όσα ισχύουν και για άλλους πολίτες σχετικά με τους όρους άσκησης της προληπτικής και κατασταλτικής αστυνόμευσης**, δηλαδή, τη διενέργεια ελέγχων, σωματικής έρευνας, προσαγωγών και συλλήψεων από τους αστυνομικούς. Το ζήτημα αποτελεί σημείο τριβής για αστυνομικούς και χρήστες καθώς οι μεν θεωρούν ότι κινδυνεύουν, αλλά πρέπει να επιβάλλουν το νόμο, ενώ οι δε θεωρούν ότι αδικούνται, προσβάλλονται κλπ.

Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η ίδια η εφαρμογή του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου προστατεύει τους εξαρτημένους χρήστες από καταχρηστικές προσβολές των δικαιωμάτων τους. Το ίδιο θεσμικό πλαίσιο, όπως και αυτό της αστυνομίας, επιφυλάσσει μια επιεικέστερη μεταχείριση, ακόμα και στο δρόμο, για αυτούς που έχουν προβλήματα υγείας και η **εξάρτηση αποτελεί και σημαντικό πρόβλημα υγείας**. Επομένως, το κεντρικό ζήτημα που αναδεικνύεται είναι η **χρήση της διακριτικής ευχέρειας της αστυνομίας κατά την αστυνόμευση** των εξαρτημένων στο πλαίσιο του σεβασμού αρχών που διέπουν το έργο της, με βάση την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), το Σύνταγμα και τους νόμους.

Έτσι, η συνεισφορά της Ελληνική Αστυνομίας στη μείωση της βλάβης μπορεί να αναπτυχθεί εφαρμόζοντας απαρέγκλιτα τους όρους άσκησης της διακριτικής της ευχέρειας, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στη μείωση της βίας και στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των εξαρτημένων.

A. Διακριτική ευχέρεια

1. Η διακριτική ευχέρεια της αστυνομίας είναι μία εργασιακή και επιχειρησιακή αρχή, η οποία θεμελιώνει τη δυνατότητα του κάθε αστυνομικού να αποφασίζει κατά την κρίση του στο πλαίσιο του νόμου, με βάση την κοινή πείρα και τη λογική για μια σειρά από ζητήματα. Η διακριτική ευχέρεια συνιστά τον κορμό της αστυνόμευσης, όπως αυτή συμβαίνει στην πραγματικότητα και ειδικά στο δρόμο. Ειδικότερα, επαφίεται στην κρίση του αστυνομικού να σταθμίσει εάν και πότε υπάρχουν ενδείξεις επικείμενης τέλεσης εγκληματικής πράξης και ποια ακριβώς είναι, εκείνη τη χρονική

στιγμή, τα κατάλληλα μέσα για να αποτραπεί αυτό. Το ζήτημα αυτό, ως γνωστόν, έχει προκαλέσει έντονο δημόσιο διάλογο, καταγγελίες σε βάρος της αστυνομίας για υπέρβαση των ορίων που της παρέχει ο νόμος, καταδίκες της Ελλάδας από το ΕΔΑΔ κλπ.

Συγκεκριμένα, η διακριτική ευχέρεια της αστυνομίας προκύπτει από μία αναγκαιότητα να ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν την τάξη και την ασφάλεια, τα οποία δεν μπορούν να προβλεφθούν λεπτομερειακά και εξειδικευμένα από το νόμο, λόγω της ποικιλομορφίας τους καθώς και της δυναμικής που έχει η πραγματική ζωή. Επομένως, η Πολιτεία εμπιστεύεται την αστυνομία, και μάλιστα στο κατώτατο επίπεδο της ιεραρχίας της, στο να σταθμίζει πότε και πώς πρέπει να παρέμβει. Ωστόσο, στο σημείο αυτό αρχίζουν τα προβλήματα. Όπως έχει διαπιστωθεί επανειλημμένα, το ζήτημα διαπλέκεται με τριών ειδών προβλήματα:

- Στη νομοθεσία περιλαμβάνεται μια σειρά από έννοιες που έχουν αξιολογικό χαρακτήρα (π.χ. υπόνοια, ύποπτος, ασφάλεια κλπ.) και οι αστυνομικοί ούτε λίγο ούτε πολύ βαρύνονται με την εξειδίκευση, δηλαδή, την ερμηνεία των αορίστων αξιολογικών εννοιών, εκφέροντας και οι ίδιοι κρίσεις με τεχνικό συχνά χαρακτήρα (ΣυνΠολ 2004).

- Η διακριτική ευχέρεια της αστυνομίας, που εκδηλώνεται κατ' αρχήν με τις αξιολογικές κρίσεις, διαμορφώνεται συχνά βάσει στερεοτυπικών αντιλήψεων που είναι προβληματικές από άποψη νομιμότητας. Όπως σχετικά αναφέρεται σε πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη (Συν.Πολ., 2007) «...το νομικό πλαίσιο της αστυνομικής δράσης προσλαμβάνεται από τα στελέχη της ΕΛ.ΑΣ. μέσα από στερεότυπα ερμηνευτικά σχήματα, που δεν εναρμονίζονται πάντοτε προς τις αρχές του κράτους δικαίου ...».

- Επίσης φαίνεται ότι υπάρχει μία διάσταση ανάμεσα σε πολίτες και αστυνομία για το ποιες συμπεριφορές είναι επίμεμπτες καθώς «πολλές φορές οι συμπεριφορές που καταγγέλλονται από τους πολίτες δεν γίνονται καν αντιληπτές από τους αστυνομικούς, ελέγχοντες και ελεγχόμενους, ως επίμεμπτες ...». Με αυτό τον τρόπο, γίνεται πιο κατανοητή η συζήτηση που προηγήθηκε σχετικά με τον υποπολιτισμό της αστυνομίας και τους παράγοντες που συμβάλλουν στη διαστρέβλωση της έννοιας της διακριτικής ευχέρειας. Στο ζήτημα αυτό, από την πλευρά της η Ελληνική Αστυνομία τονίζει ότι «...πέραν ενός σημείου, μόνες δεσμεύσεις της κρίσης του αστυνομικού, χωρίς αυτός να απαλλάσσεται γι' αυτό από τον έλεγχο των άκρων ορίων της κατά τη διάκρισή του δράσης του,... απομένουν ο κοινός νους και η πείρα, η κοινωνική ευαισθησία του και ο επαγγελματισμός του...».

Η σύνθετη αυτή κατάσταση που εκ πρώτης όψεως δημιουργεί προβληματισμό, ρυθμίζεται, ωστόσο, από ένα συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο που προκύπτει από τη σαφή ερμηνεία και επεξήγηση του νοήματος και των ορίων που τίθενται από τις βασικές αρχές οι οποίες διέπουν το έργο της αστυνομίας (βλ. και προηγ.).

Η κατανόηση και αφομοίωση αυτού του πλαισίου αποτελεί εχέγγυο, τόσο για την προστασία των πολιτών από καταχρηστικές ενέργειες, όσο και για τη διασφάλιση των αστυνομικών ότι τηρούν το νόμο, χωρίς να υποπίπτουν σε πειθαρχικό ή σε ποινικό αδίκημα.

2. Το πλαίσιο προκύπτει από το Σύνταγμα, την ελληνική νομοθεσία και νομολογία και επιπλέον, από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), η οποία έχει πλέον δεσμευτική ισχύ (άρθρο 28 Συντ). Παρενθετικά, υπενθυμίζουμε ότι, μετά και από τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, οι διατάξεις της ΕΣΔΑ και η ερμηνεία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) επί των άρθρων της ΕΣΔΑ (νομολογία), θεωρούνται πλέον ότι αποτελούν μέτρο ερμηνείας και των συνταγματικών κανόνων (Καστανίδου, όπ.).

Υπό αυτήν την έννοια, οι διατάξεις της ΕΣΔΑ έχουν συνταγματική ισχύ που υπερέχει κατ' επέκταση κάθε άλλης διάταξης ή νόμου. Συνεπώς, μία σειρά από ενέργειες της Διοίκησης εμπίπτουν απευθείας στο πεδίο εφαρμογής της ΕΣΔΑ και μπορούν να εφαρμοστούν από τα ελληνικά δικαστήρια.

Εξάλλου, αρκετά χρόνια τώρα, η Ελληνική Αστυνομία έχει εκδόσει σειρά από διαταγές και εσωτερικές εγκυκλίους με τις οποίες εξειδικεύει και την έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη στρατηγική της στον τομέα αυτόν, αλλά και τις υποχρεώσεις των αστυνομικών κατά την αστυνομική δράση για το σεβασμό των δικαιωμάτων αυτών [\[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 35\]](#). Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη το πλαίσιο δράσης της αστυνομίας, είναι δυνατό να περιγράψουμε το εύρος και τους όρους άσκησης της διακριτικής της ευχέρειας, η οποία αφορά (μεταξύ άλλων): την αρμοδιότητα του αστυνομικού να προβαίνει σε ελέγχους για την εξακρίβωση των στοιχείων ταυτότητας, σωματικές έρευνες, προσαγωγές, συλλήψεις κλπ. με βάση υπόνοιες ή σοβαρές υπόνοιες ότι ο ελεγχόμενος εμπλέκεται σε εγκληματική/αξιόποινη πράξη (αρθ. 74 και 96, Π.Δ. 141/1991). Πρόκειται για αρμοδιότητα που αφορά άμεσα την αστυνόμευση των εξαρτημένων. Η αστυνομία σε αυτή τη λειτουργία της που **είναι προληπτική** (άρθρο 96 Π.Δ. 141/1991), έχει διευρυμένες δυνατότητες που, όπως από το ίδιο το άρθρο προκύπτει, **δεν περιορίζονται από τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας**. Δηλαδή, η αρμοδιότητα αυτή εμπίπτει ουσιαστικά στο πεδίο της **αστυνομικής προανάκρισης** καθώς δεν υπάγεται σε εισαγγελικό έλεγχο παρά μόνο εκ των υστέρων.

Β. Υπόνοια και συμπεριφορά

Κρίσιμα σε αυτές τις περιπτώσεις είναι τα στοιχεία της **υπόνοιας** (υποψίας) και της **συμπεριφοράς**.

1. Παλαιότερα, η έννοια της **υπόνοιας** ταυτιζόταν με κρίση-αξιολόγηση των συνθηκών από τον αστυνομικό με βάση έντονα υποκειμενικά στοιχεία, τα οποία εξαρτώνται από την ψυχολογική συγκρότηση του αστυνομικού και βάσει των οποίων ο αστυνομικός πιθανολογούσε μέσω επαγωγικών συλλογισμών.

Δηλαδή, «αφού βλέπω αυτό, τότε θα συμβαίνει και εκείνο» (Λίβος Ν., Ποιν. Χρ. ΜΕ, Ελληνική Αστυνομία, Εγκύκλιος, Αριθ. Πρωτ: 7100/22/4^α/ 17 Ιουνίου 2005),

Στο πλαίσιο αυτό σύμφωνα με το άρθρο 74 Π.Δ.141/91, ο έλεγχος ταυτότητας και η προσαγωγή προαπαιτούν την ύπαρξη υπόνοιας τέλεσης εγκληματικής πράξης. Η διενέργεια σωματικής έρευνας (πόσο μάλλον όταν αυτή ενεργείται σε δημόσιο χώρο) απαιτεί, όμως, να υπάρχει **σοβαρή υπόνοια τελέσεως αξιοποίνου πράξεως ή απόλυτη ανάγκη** (άρθρο 96) για τη διενέργειά της: Η Ελληνική Αστυνομία δέχεται (Εγκύκλιος, Αριθ. Πρωτ: 7100/22/4^α/ 17 Ιουνίου 2005) ότι η συνδρομή των προϋποθέσεων α) της σοβαρής υπόνοιας τελέσεως αξιοποίνου πράξης ή β) της απόλυτης ανάγκης (άρθρο 96, παρ. 3 Π.Δ. 141/1991) «...πρέπει να βασίζεται σε ειδικά αντικειμενικά ή υποκειμενικά στοιχεία, τα οποία να είναι επαρκή και πρόσφορα να δικαιολογήσουν κατά νόμο τη σωματική έρευνα...». Ωστόσο, αμέσως μετά σημειώνεται στην ίδια εγκύκλιο αυτό που αναφέραμε στην αρχή, δηλαδή ότι «...**Η έννοια των "υπονοιών" ή της "απόλυτης ανάγκης"** είναι ωστόσο, αναπόσπαστα συνδεδεμένη με το πρόσωπο εκείνου στον οποίο παρέχεται από το νόμο το δικαίωμα να τις αξιολογεί, δηλαδή του επιληφθέντα αστυνομικού. Όπως είναι γνωστό, σε κανένα νομοθετικό κείμενο δεν περιλαμβάνεται ορισμός της έννοιας του υπόπτου ή των υπονοιών...».

Παρά το γεγονός ότι πράγματι είναι ο ίδιος ο αστυνομικός και η συγκρότηση του που τελικά θα καθορίσουν την τροπή της υπόθεσης, σήμερα γίνεται δεκτό ότι **η υπόνοια δεν μπορεί να θεμελιώνεται σε εμπειρικές και στερεοτυπικές**, πόσο μάλλον αυθαίρετες, ερμηνείες του όρου από τον αστυνομικό, αλλά οφείλει να θεμελιώνεται σε εξατομικευμένα αντικειμενικά ή υποκειμενικά στοιχεία ή πληροφορίες, ώστε να είναι δυνατόν να δικαιολογείται η εκτίμηση της εμπλοκής σε εγκληματική πράξη με βάση τους κανόνες της λογικής (ΕΔΑΔ: Υπόθεση Fox, Campbell, Hartley κατά Αγγλίας, 1990, σε Συμεωνίδου – Καστανίδου, 2013:9).

Ειδικότερα, ο αστυνομικός θα πρέπει να μπορεί να συνδέσει αυτή την υπόνοια με κάτι συγκεκριμένο και όχι γενικά και αφηρημένα με τη διάπραξη μιας εγκληματικής πράξης. Επίσης, θα πρέπει να μπορεί (προφανώς αβίαστα) να δικαιολογεί τη σχέση ανάμεσα στο μέσον που επέλεξε και στον επιδιωκόμενο αστυνομικό σκοπό. Δηλαδή, να δικαιολογεί το λόγο για τον οποίο επιλέγει να κάνει σωματική έρευνα σε σχέση με το έγκλημα για το οποίο έχει την υπόνοια ότι διαπράχθηκε και σε σχέση με τη στάση του υπόπτου. Ο σκοπός ελέγχου και τα μέσα επίτευξής του θα πρέπει να τελούν σε αναλογία με το εκάστοτε πληττόμενο ή περιοριζόμενο ατομικό δικαίωμα του ελεγχόμενου.

Συνεπώς, υπό την αίρεση ότι ο ελεγχόμενος βεβαιώνει την ταυτότητα του όπως προβλέπεται:

- Η παρουσία και μόνο ενός ατόμου σε χώρους υψηλής εγκληματικότητας δεν αποτελεί ένδειξη εγκληματικής εμπλοκής, καθώς κανείς δεν είναι υποχρεωμένος να αιτιολογεί την παρουσία του σε δημόσιο χώρο.
- Ούτε επίσης η εμπλοκή σε εγκληματικές πράξεις παλαιότερα, αποτελεί ένδειξη εμπλοκής με εγκληματική πράξη και, επομένως, δεν δικαιολογεί ούτε τον έλεγχο ούτε την προσαγωγή στο Αστυνομικό Τμήμα.

Δηλαδή, από την στιγμή που κάποιος θα είναι σε θέση να βεβαιώσει την ταυτότητά του, το ενδιαφέρον της αστυνομίας κατ' αρχήν οφείλει να σταματάει εκεί, ανεξάρτητα εάν η περιοχή είναι προβληματική ή ο ελεγχόμενος έχει ποινικό μητρώο ή είναι «γνωστός» στην αστυνομία.

2. Το δεύτερο κρίσιμο στοιχείο για την οποιαδήποτε περαιτέρω αστυνομική ενέργεια (που συναρτάται με το πρώτο) είναι η **συμπεριφορά του πολίτη**.

- Η αρνητική συμπεριφορά απέναντι στους ελέγχοντες αστυνομικούς και η απαίτηση να εξηγηθούν οι λόγοι του ελέγχου, δεν αποτελούν επίμεμπτες ή ύποπτες πράξεις/συμπεριφορές.
- Τις προϋποθέσεις για την κίνηση υπονοιών, πληρεί μόνο εκείνη η συμπεριφορά, η οποία, κατά την **κοινή πείρα ή κατά τις ειδικές εμπειρίες και γνώσεις των αστυνομικών**, θα μπορούσε να συνδεθεί αιτιωδώς με την τέλεση αξιόποινων πράξεων.
- **Προσαγωγή** προσώπων προς εξακρίβωση της (ανεπιστήμως λεγομένης) "δικαστικής ταυτότητας"(δηλαδή του αν τυχόν φυγοδικούν), πέραν του ήδη επιδειχθέντος δελτίου αστυνομικής ταυτότητας, αδιακρίτως και χωρίς αιτιώδη σύνδεση προς εγκληματική ενέργεια, δεν είναι σύνομες, καθόσον αντιβαίνουν κατ' αρχήν στον ανωτέρω συνταγματικό κανόνα. Επομένως, **δεν επιτρέπεται προσαγωγή όταν κάποιος, κατά την κρίση της αστυνομίας** με βάση τον τόπο, το χρόνο, τις περιστάσεις και τη συμπεριφορά του, **δεν μπορεί να δικαιολογήσει την παρουσία του** στο χώρο ή η αστυνομία δεν την θεωρεί πειστική, αν και είναι σε θέση να βεβαιώσει την ταυτότητά του. Συνεπώς, κακώς κρίθηκαν (για παράδειγμα) ύποπτοι, δεσμεύτηκαν με χειροπέδες και μεταφέρθηκαν στο αστυνομικό τμήμα νεαροί που δήλωσαν ότι πάνε για μπάνιο, αλλά η αμφίεσή τους δεν υποδήλωνε κατά τους αστυνομικούς κάτι τέτοιο, αφού φορούσαν μπλούζες και τζίν (Συν. Πολ. 2007).

Συνολικά, ένας καλός κανόνας πρακτικής κατεύθυνσης είναι ότι ο νόμος επιβάλλει σε κάποιον καταναγκασμό για αυτό που κάνει και όχι για αυτό που είναι. Έτσι, η αναζήτηση του τι κάνει κάποιος, μπορεί να τεκμηριώσει μια υποψία και επιπλέον αυτό εναπόκειται στην αστυνομία να το αποδείξει.

Αφού διευκρινίσαμε ορισμένα στοιχεία σχετικά με τη διακριτική ευχέρεια σε ότι αφορά την υπόνοια και τη συμπεριφορά, θα αναφερθούν στη συνέχεια η σχέση ανάμεσα στις γενικές αρχές που διέπουν τη διακριτική ευχέρεια της αστυνομίας και την ίδια τη δράση της.

Η διακριτική ευχέρεια της αστυνομίας όπως προαναφέρθηκε διέπεται από την **αρχή της αναλογικότητας**, η εφαρμογή της οποίας τεκμηριώνεται με βάση την αρχή (κριτήριο) α) της καταλληλότητας (προσφόροτητας) του μέσου σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, β) της αναγκαιότητας και γ) της αναλογικότητας με τη στενή έννοια.

Το **προσφορότερο μέσον** και η σχέση του με το συγκεκριμένο αστυνομικό σκοπό, συνιστά εκείνο το καταναγκαστικό μέτρο, που σύμφωνα με την κοινή πείρα μπορεί να είναι **απολύτως αναγκαίο** για να συνδεθεί αιτιωδώς με τον επιδιωκόμενο σκοπό/ αποτέλεσμα. Η αναγκαιότητα σταθμίζεται με βάση το εάν το μέτρο που επιβλήθηκε ήταν αυτό που, σε σύγκριση με τα άλλα μέσα, μπορούσε να επιτύχει τον σκοπό του καλύτερα, αλλά με τον ελάχιστο δυνατό περιορισμό για τον ιδιώτη. Συνεπώς, η αναφορά που έγινε στην αρχή της ενότητας ότι ο αστυνομικός θα πρέπει να μπορεί να δικαιολογήσει το καταναγκαστικό μέτρο που επέβαλε σε αναλογία με τον επιδιωκόμενο σκοπό, σημαίνει καταρχήν ότι, με βάση την αρχή της αναλογικότητας κατά το κριτήριο της αναγκαιότητας, το μέτρο αυτό, για παράδειγμα σωματική έρευνα ή προσαγωγή, είναι απολύτως αναγκαίο. Δηλαδή, εάν δεν είναι απολύτως αναγκαίο, δεν επιβάλλεται.

Ας σημειωθεί ότι η υποκειμενική στάση που έχουν οι αστυνομικοί απέναντι στην πράξη τους ή η ερμηνεία που αυτοί δίνουν στο περιεχόμενο των διατάξεων που εφαρμόζουν, δεν επηρεάζει τελικά τον άδικο χαρακτήρα της συμπεριφοράς τους και ο πολίτης έχει δικαίωμα να αμυνθεί.

Οι **έρευνες προσώπων (σωματικές)** (άρθρο 96, Π.Δ.141/1991) που διενεργεί η Ελληνική Αστυνομία, γίνονται όταν υπάρχει σοβαρή υπόνοια τελέσεως αξιοποίνου πράξεως ή απόλυτη ανάγκη. Στην περίπτωση αυτή, είναι ο ελέγχων αστυνομικός που σταθμίζει τότε υπάρχει απόλυτη ανάγκη. Η έρευνα υπόκειται, όπως και κάθε δράση της Αστυνομίας, στην αρχή της νομιμότητας και της **αναλογικότητας** (δηλαδή, της ισορροπίας ανάμεσα στον επιδιωκόμενο αστυνομικό σκοπό και το μέσον επίτευξής του).

Όπως προαναφέρθηκε, για την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας υπεισέρχονται τρία κριτήρια αρχές:

α) Η αρχή της αναγκαιότητας: Δηλαδή, η επιλογή ενός μέσου καταναγκασμού έναντι άλλου μέτρου, όταν ο αστυνομικός δεν μπορεί να επιλέξει κάτι άλλο και υπό την αίρεση ότι αυτό που επέλεξε συνεπάγεται και τον ελάχιστο δυνατό περιορισμό για τον πολίτη).

β) Η αρχή της καταλληλότητας: Δηλαδή, το μέσον που επέλεξε θα πρέπει είναι το προσφορότερο για την επίτευξη του αστυνομικού σκοπού.

γ) Η αρχή της αναλογικότητας με τη στενή έννοια: Δηλαδή, η εφαρμογή του μέτρου (εκτός από κατάλληλη και αναγκαία) θα πρέπει να οδηγεί και σε μία ωφέλεια που θα υπερτερεί της βλάβης που προξένησε ο περιορισμός από την επιβολή του μέτρου. Τόσο το Συμβούλιο της Επικρατείας, όσο και η ελληνική θεωρία συμφωνούν επί αυτών των αρχών εδώ και χρόνια (Παπαιωάννου, 2006).

Η αρχή της αναλογικότητας με τη στενή έννοια διακρίνεται σε τρεις επιμέρους αρχές: α) την αρχή του ηπιώτερου μέσου, β) την αρχή της αποφυγής ασύμμετρων δυσανάλογων συνεπειών και γ) την απαγόρευση της χρονικής ασυνέπειας-υπερβολής. Προκειται για κατ'έξοχην κριτήρια τα οποία σχετίζονται με την δράση της αστυνομίας.

Στην περίπτωση που εξετάζουμε εδώ, προκύπτει ότι από τα περισσότερα δυνατά μέσα που η αστυνομία διαθέτει, θα πρέπει ο αστυνομικός να επιλέξει το ηπιότερο, δηλαδή αυτό που βαρύνει λιγότερο τον ερευνώμενο.

Σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν, βάσει της αρχής του ασύμμετρου βάρους/των δυσανάλογων συνεπειών, εάν δηλαδή οι συνέπειες που θα προκληθούν από την επιβολή του μέτρου βρίσκονται σε δυσαναλογία με τον επιδιωκόμενο σκοπό, τότε το μέτρο δεν επιβάλλεται (Παπαϊωάννου, 2006). Επομένως, εάν για παράδειγμα ο σκοπός του αστυνομικού είναι να ελέγξει εάν ο χρήστης κατέχει μικροποσότητα ναρκωτικών προς διακίνηση, θα πρέπει κατ'αρχήν να μπορεί να στηρίξει κάπου αντικειμενικά αυτή την υποψία του, να έχει υπόψη του σαφώς τι λέει ο νόμος γι αυτό και τι συνέπειες έχει. Εφόσον πρόκειται για εξαιρετικά μικρή ποσότητα ουσιών και ο αστυνομικός θεωρεί από τη μία πλευρά ότι ο κίνδυνος που προκαλείται από τη διακίνηση είναι ασήμαντος ποσοτικά και ποιοτικά, ενώ από την άλλη ένας σωματικός έλεγχος μπορεί να προκαλέσει μεγάλη αναταραχή στη συγκεκριμένη τοποθεσία ή ιδιαίτερο πρόβλημα στον χρήστη λόγω της κατάστασής του εκείνη τη στιγμή ή είναι μικρή η αστυνομική δύναμη, μπορεί να αναβάλει τον έλεγχο και να εξακριβώσει μόνο τα στοιχεία.

Το ίδιο ισχύει και για τις συλλήψεις σύμφωνα με το άρθρο 119 του Π.Δ.141/91, όπου αναφέρονται οι κανόνες που πρέπει να τηρούνται κατά τη σύλληψη. Μεταξύ άλλων αναφέρεται : «(...) Όταν το πρόσωπο που πρέπει να συλληφθεί βρίσκεται μέσα σε πλήθος ή σε ομάδα που είναι σε ευθυμία ή κάτω από συνθήκες ή περιστάσεις που πιθανολογούν την εξέγερση του πλήθους εναντίον των αστυνομικών που επιχειρούν τη σύλληψη και συνεπώς τη διατάραξη της κοινής ησυχίας και τη ματαίωση της σύλληψης, εφόσον δεν υπάρχει κίνδυνος απόδρασης ή εξαφάνισής του, πρέπει να αναβάλλεται η σύλληψη για να προληφθεί ενδεχόμενη αντίσταση για την απελευθέρωσή του, διαφορετικά να καταβάλλεται προσπάθεια ώστε η σύλληψη να γίνεται με ενισχυμένη δύναμη. Όταν πρόκειται για αυτόφωρο έγκλημα, πρέπει να αποφεύγεται η σύλληψη του δράστη, όταν αυτό είναι ασήμαντο πλημμέλημα και απειλείται από τη σύλληψη ή διατάραξη της τάξης και η πρόκληση σοβαρότερων αξιόποινων πράξεων...».

Εφόσον λοιπόν η αποφυγή της σύλληψης προβλέπεται ρητά στο τελευταίο εδάφιο αυτού του άρθρου, είναι λογικά παράδοξο να μην μπορεί να αποφευχθεί η προσαγωγή ή ο σωματικός έλεγχος, που είναι ελαφρύτερα καταναγκαστικά μέτρα, όταν πρόκειται για κατοχή ουσιών από εξαρτημένο. Άρα, το θέμα και πάλι αφορά τη διακριτική ευχέρεια του αστυνομικού και το τι θα θεωρήσει ασήμαντο πλημμέλημα. Συνεπώς, όσα έχουμε αναφέρει ως τώρα, συνηγορούν υπέρ αυτής της άποψης για τις περισσότερες των περιπτώσεων.

Σε κάθε περίπτωση, όμως, **όταν πρέπει να γίνει σωματικός έλεγχος** θα πρέπει να τηρούνται οι νόμιμοι κανόνες και η δεοντολογία (βλ. και κώδικα δεοντολογίας του αστυνομικού). Επίσης, θα πρέπει να υπάρχει μέριμνα ώστε να μην προσβάλλεται η αξιοπρέπεια του ελεγχόμενου. Αυτό ειδικά είναι σημαντικό καθώς στερεοτυπικά και συχνά προκαλείται η εντύπωση ότι ο εξαρτημένος, επειδή έχει χαμηλή αυτοεκτίμηση, δεν αντιλαμβάνεται τις προσβολές, όταν είναι υπό την επίδραση ουσιών.

Στην πράξη η **αστυνομική έρευνα** διέπεται και από κάποιους τυπικούς και άτυπους κανόνες. Οι τυπικοί κανόνες αναφέρονται στο ΠΔ 141/91 και είναι οι εξής:

1. Η αυστηρότητα με την οποία καλείται ο αστυνομικός να απευθύνεται στον ελεγχόμενο, δεν πρέπει να ταυτίζεται με την αγένεια, τις ύβρεις και την απαξιωτική συμπεριφορά.
2. Ο αστυνομικός θα πρέπει να είναι και να δείχνει ήρεμος και με αυτοπεποίθηση.
3. Όλες οι υποδείξεις και διαταγές (βλ. και διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας αριθ. 13/1993) για λόγους αυτό-προστασίας των αστυνομικών προβλέπουν ότι ο έλεγχος στο δρόμο πρέπει να γίνεται βλέποντας ο αστυνομικός την πλάτη του ελεγχόμενου και αφού του έχει στηρίξει τα χέρια σε τοίχο ή σε σταθερή επιφάνεια. Θα πρέπει, ωστόσο, να λαμβάνεται υπόψη ότι αυτός ο έλεγχος θεωρείται από όσους τον υπόκεινται εξαιρετικά προσβλητικός. Κατά συνέπεια, θα πρέπει να περιορίζεται ο έλεγχος αυτός στην απολύτως απαραίτητη έκταση.
 - Οι οδηγίες εξάλλου που προβλέπονται από την κανονιστική διαταγή 13/1993 που προαναφέρθηκε, τόσο το άρθρο 5 σχετικά με τους ελέγχους υπόπτων όσο και το άρθρο 6 προβλέπουν ότι η διενέργεια ελέγχων και έρευνας θα πρέπει να είναι προσανατολισμένα στον έλεγχο των υπόπτων και όχι στην προβολή τους και κυρίως, στην αυτοπροστασία της αστυνομίας. Όλα αυτά όμως υπόκεινται στις αιρέσεις και προϋποθέσεις που αναφέραμε προηγουμένως. Επίσης, ένα μέρος αυτής της διαταγής ενδεχομένως να συγκρούεται με διατάξεις νόμων στο πλαίσιο της μεταγενέστερης συνταγματικής κατοχύρωσης της αρχής της αναλογικότητας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

4. Δεδομένων των συνθηκών σχετικά με τους εξαρτημένους, είναι σκόπιμο οι αστυνομικοί να φέρουν ειδικά γάντια. Επίσης, ακόμα πιο κρίσιμο είναι να έχουν εξασκηθεί οι αστυνομικοί σε ελέγχους αυτής της ομάδας.
5. Η ενδεχόμενη ανυπακοή του ερευνώμενου, δεν είναι σκόπιμο να ερμηνεύεται ως αντίδραση, αντίσταση ή απειλή και έτσι να δικαιολογείται το αυστηρότερο μέσον, εφόσον ο αστυνομικός κρίνει και είναι σε θέση να εκτιμήσει εάν πράγματι το άτομο βρίσκεται υπό την επήρεια ναρκωτικών ή των επιπλοκών τους. Το γεγονός ότι οι εξαρτημένοι της πιάτσας «δεν καταλαβαίνουν» ή «δεν τους ακούνε», όπως αναφέρουν οι ίδιοι οι αστυνομικοί, είναι σκόπιμο να μην προκαλεί εκνευρισμό καθώς οι χρήστες όπως έχουμε αναφέρει έχουν άλλους ρυθμούς και χωρόχρονο. Μάλλον υπομονή θέλει (εφόσον αυτό είναι εφικτό) και αποφασιστική επιμονή παρά βιασύνη ή αυταρχισμό.

Γ. ΕΣΔΑ: Το μέτρο εφαρμογής και ερμηνείας του νόμου

Εκτός όμως από τις περιπτώσεις που προαναφέρθηκαν, σήμερα γίνεται δεκτό (Συμεωνίδου & Καστανίδου, 2013) ότι ακόμα και όταν η έρευνα, η προσαγωγή και η σύλληψη είναι νόμιμες, οι συνθήκες υπό τις οποίες οι ενέργειες υλοποιούνται, όπως για παράδειγμα η δημόσια χρήση σωματικής βίας ή και η δέσμευση με χειροπέδες, ο βίαιος εξαναγκασμός του υπόπτου να γονατίσει ή να υποστεί σωματική έρευνα δημόσια, ανεξάρτητα από τη συμπεριφορά του και ακόμα και όταν δεν υπάρχουν οποιαδήποτε αντικειμενικά στοιχεία, τα οποία να μπορούν να στηρίζουν τις αναγκαίες κατά τον ΚΠΔ (άρθρο 257) υπόνοιες τέλεσης αξιόποινης πράξης, εμπίπτουν κατά κανόνα σε άλλες αξιόποινες πράξεις που αφορούν την προσβολή της τιμής.

Επιπλέον, τέτοιες συμπεριφορές της αστυνομίας, εφόσον υπερβαίνουν τον αναγκαίο βαθμό ταπείνωσης, που συνεπάγεται η λήψη κάθε νόμιμου μέτρου δικονομικού καταναγκασμού, και έχουν επιπρόσθετα ένα ελάχιστο επίπεδο βαρύτητας, που εξαρτάται από όλες τις συνθήκες κάθε περίπτωσης (διάρκεια μεταχείρισης, κατάσταση υγείας του θύματος, επίδραση στη φυσική και πνευματική κατάσταση του ατόμου) μπορούν να υπαχθούν στην έννοια της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, ως προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (ό.π.).

Έτσι η πρόκληση σωματικών βλαβών κατά τη σύλληψη χαρακτηρίζεται σε κάθε περίπτωση ως απάνθρωπη μεταχείριση, όταν υπερβαίνει το απολύτως αναγκαίο μέτρο για την πραγματοποίηση της σύλληψης στη συγκεκριμένη περίπτωση. Επίσης, οι απαξιωτικές συνθήκες κράτησης (περιορισμός χώρου για μεγάλο χρονικό διάστημα, έλλειψη φωτισμού, έλλειψη ιδιωτικότητας για την ικανοποίηση φυσικών αναγκών, ελλιπής ιατρική περίθαλψη) κατά την κράτηση στο αστυνομικό τμήμα, αν και δεν μπορούν να στοιχειοθετήσουν σκοπό ταπείνωσης, έχει κριθεί ότι συνιστούν προσβολές της αξιοπρέπειας καθώς οι απαράδεκτες συνθήκες κράτησης και η παράλειψη του κράτους να τις βελτιώσει,

συνιστούν καθαυτές έλλειψη σεβασμού προς το άτομο (Συμεωνίδου & Καστανίδου, 2013).

Από τα προηγούμενα προκύπτει το πλαίσιο εντός του οποίου είναι υποχρεωμένοι να δρουν οι αστυνομικοί και κατά την αστυνόμευση των εξαρτημένων.

Το ζήτημα που ανακύπτει, όμως, είναι ότι, με βάση τις στρατηγικές για τα ναρκωτικά που ακολουθούνται και στην Ελλάδα και ειδικά στο πεδίο της μείωσης της βλάβης, διαπιστώνεται ένα νομικό κενό ή αντίφαση. Έτσι, ενώ λαμβάνονται μέτρα για τη μείωση της βλάβης της υγείας κλπ. των εξαρτημένων σε επίπεδο πολιτικών υγείας και ελέγχου της διάδοσης των ψυχοτρόπων ουσιών, ταυτόχρονα δεν υπάρχει αντίστοιχη νομοθετική πρόβλεψη που να κατοχυρώνει τους αστυνομικούς, ώστε να μην προβαίνουν σε συλλήψεις εξαρτημένων, ενώ η ήπια ποινική αντιμετώπιση οδηγεί τελικά τους αστυνομικούς στο να μεταβάλλονται σε απλούς «διαχειριστές του χώρου» σε ό,τι αφορά την παρουσία των εξαρτημένων στο δρόμο και τον έλεγχο της λιανικής αγοράς. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, όπως συμβαίνει και αλλού, η δουλειά της αστυνομίας συχνά να συρρικνώνεται στη μετακίνηση των εξαρτημένων από περιοχή σε περιοχή, με όλες τις δυσμενείς και άτυπες, κυρίως, διαστάσεις που έχει αυτό. Επομένως, υπό το παρόν θεσμικό πλαίσιο, η αστυνομία εκ του νόμου ασκεί «προληπτική καταστολή» στο πεδίο των εξαρτήσεων.

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗ ΚΑΙ ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΒΛΑΒΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11. ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ, ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΒΛΑΒΗΣ & ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται οι πολιτικές και στρατηγικές μείωσης της βλάβης από την πλευρά της αστυνομίας και οι διάφορες κατηγοριοποιήσεις τους. Εξετάζονται επίσης οι παρεμβάσεις για τη μείωση της προσφοράς και της ζήτησης ναρκωτικών στο πλαίσιο των πολιτικών μείωσης της βλάβης. Στόχος του κεφαλαίου είναι να γίνουν κατανοητές οι παράμετροι που συμβάλλουν στη μείωση της βλάβης, τόσο στο επίπεδο της δημόσιας τάξης, όσο και σε αυτό της δημόσιας ασφάλειας σε συνάρτηση πάντα με το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ι. Στρατηγικές μείωσης της βλάβης: Εμπλοκή του ποινικοκατασταλτικού συστήματος

Συνήθως, όταν αναφερόμαστε στη μείωση της βλάβης στο επίπεδο της πολιτικής για τα ναρκωτικά, η τάση αυτή ταυτίζεται με τη ζήτηση και τη χρήση ναρκωτικών. Στην πραγματικότητα, η πολιτική μείωσης της βλάβης εμπλέκει πολύ περισσότερους φορείς, από τους φορείς απεξάρτησης και την αστυνομία, και πολύ περισσότερες υπηρεσίες της αστυνομίας από τις υπηρεσίες περιπολίας. Μία πλήρης πολιτική μείωσης της βλάβης, εμπλέκει ολόκληρο το ποινικοκατασταλτικό σύστημα και φυσικά τους φορείς και τις μονάδες πρόληψης της διάδοσης των εξαρτήσεων καθώς και τους φορείς απεξάρτησης.

Πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο σύστημα στρατηγικών που αφορούν:

α. Στρατηγικές μείωσης της προσφοράς που στοχεύουν στην **καταστροφή** της παραγωγής και προσφοράς παράνομων ναρκωτικών. Συνέπειες :

- Αύξηση των τιμών.
- Μείωση της διαθεσιμότητας των ναρκωτικών.
- Μείωση της καθαρότητας των ναρκωτικών.
- Μείωση του αριθμού των διακινητών ναρκωτικών.

β. Στρατηγικές μείωσης της ζήτησης που στοχεύουν στην πρόληψη της επιβλαβούς χρήσης παράνομων ναρκωτικών. Συνέπειες:

- Αύξηση των ορίων της αρχικής ηλικίας χρήσης.
- Μείωση του αριθμού των νέων χρηστών.
- Μείωση της συχνότητας χρήσης ναρκωτικών μεταξύ των χρηστών.
- Μείωση της ημερήσιας ποσότητας ναρκωτικών που χρησιμοποιούν οι χρήστες.

- Αύξηση του αριθμού των εξαρτημένων που προσφεύγουν σε προγράμματα απεξάρτησης.

γ. Στοχευμένες στρατηγικές μείωσης της βλάβης που έχουν σχεδιαστεί για να μειώσουν τη βλάβη που σχετίζεται με τη χρήση ναρκωτικών για επιμέρους ομάδες ή άτομα. Συνέπειες :

- Μείωση της χρήσης σε δημοσίους χώρους.
- Μείωση της τάσης οι εξαρτημένοι να μοιράζονται μεταξύ τους την ίδια σύριγγα.
- Αύξηση των πιθανών μαρτύρων σε περιστατικά υπερδοσολογίας που μπορούν να καλέσουν ασθενοφόρο.
- Αύξηση της στήριξης της κοινότητας για εφαρμογή προγραμμάτων ασφαλούς χρήσης στην περιοχή.
- Μείωση της βίας από εξαρτημένους.
- Μείωση της «διαθεσιμότητας» των δημόσιων χώρων για «νταραβέρι».

Κριτική

Σοβαρές κριτικές έχουν διατυπωθεί για τη μείωση της βλάβης καθώς θεωρούν ότι η μείωση της βλάβης:

α) Ενθαρρύνει την έναρξη ή συνέχιση ή αύξηση της συχνότητας χρήσης.

β) Θέτει στην αστυνομία το δίλημμα μεταξύ της αποστολής τους να τηρούν και να προστατεύουν το νόμο και τη δέσμευσή τους να συμβάλλουν στη μείωση της βλάβης.

γ) Επιπλέον, θέτει την αστυνομία ενώπιον της ανάγκης να αναπτύξει μια διαφορετική σχέση με την κοινότητά, τους χρήστες και το ποινικοκατασταλτικό σύστημα καθώς όλο και συχνότερα θα πρέπει να αξιοποιεί τη δυνατότητά της να προσφεύγει σε μέσα εναλλακτικά της σύλληψης.

A. Βλάβες που συνδέονται κυρίως με τη λειτουργία της αστυνομίας

Σύμφωνα με τους Spooner, McPherson, & Hall (2004), οι βλάβες που συνδέονται με τη λειτουργία της αστυνομίας περιλαμβάνουν τρεις κατηγορίες ζητημάτων: α) τα ζητήματα δημόσιας υγείας, β) τα ζητήματα εγκληματικότητας και γ) τα ζητήματα σχετικά με τη δημόσια τάξη. Ειδικότερα:

α) Τα ζητήματα δημόσιας υγείας που εμπλέκουν την αστυνομία περιλαμβάνουν:

- i. Υπερδοσολογία
- ii. Μεταδοτικές ασθένειες που σχετίζονται με μολύνσεις στο αίμα (BBV, HIV, HBV, HCV).
- iii. Μείωση της ηλικίας έναρξης πρώτης χρήσης

β) Τα ζητήματα που σχετίζονται με την εγκληματικότητα αφορούν:

i. Βλάβες που συναρτώνται με την παρανομία της χρήσης ναρκωτικών, όπως:

- *Ο Κοινωνικός διαχωρισμός:* Ανάμεσα σε αυτούς που συλλαμβάνονται για εγκλήματα σχετικά με τα ναρκωτικά, υπερ-εκπροσωπούνται δυσανάλογα οι μειονοτικές ομάδες. Πρόκειται για φαινόμενα που υπό την επίδραση των επικοινωνιακών πολιτικών στιγματίζει τους χρήστες.
- *Το κόστος του ποινικοκατασταλτικού συστήματος:* Η αστυνομία, η δικαιοσύνη, το προσωπικό, η υπεράσπιση κατηγορουμένων κλπ., τόσο σε ατομικό επίπεδο που αφορά τον κατηγορούμενο και τις δαπάνες που καταβάλει, όσο και σε συστημικό επίπεδο που αφορά τους πόρους που διατίθενται για την αντιμετώπιση του προβλήματος.
- *Διαφθορά στην αστυνομία* (βλ. επομ.).
- *Εμπλοκή των εγκληματικών οργανώσεων στην παράνομη διακίνηση και χρήση με μεγάλο κοινωνικό κόστος.*
- *Κοινωνικό στίγμα:* Αφορά την τάση των χρηστών να είναι επιφυλακτικοί στο να προσφύγουν σε διάφορες υπηρεσίες, ακριβώς εξαιτίας του κοινωνικού στιγματισμού στον οποίο υπόκεινται.
- *Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας:* Πολλοί εξαρτημένοι εμπλέκονται με τέτοια εγκλήματα για να εξασφαλίσουν τη δόση τους. Η συχνότητα με την οποία επιδίδονται σε τέτοια εγκλήματα είναι που προκαλεί προβλήματα στην κοινότητα.
- *Βία:* Συνδέεται με τη στέρηση από κοκαΐνη, αναβολικά, αμφεταμίνες κ.α. Συνδέεται επίσης με τη θυματοποίηση των χρηστών, με τη βία και τον εκφοβισμό όπως και τη διαφθορά που συναρτάται με τις παράνομες αγορές ναρκωτικών, καθώς και με την ενδοοικογενειακή βία.

ii. *Οδήγηση υπό την επήρεια ναρκωτικών.*

iii. *Κατάχρηση, κακοποίηση ανηλίκων και παραμέληση:* Συναισθηματική και σωματική κακοποίηση παιδιών που βρίσκονται σε οικογένειες όπου οι γονείς είναι εξαρτημένοι χρήστες, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις αναφέρονται και υψηλά ποσοστά θνησιμότητας για αυτά τα παιδιά.

iii. *Παράκαμψη της διαδικασίας συνταγογράφησης.*

iv. *Σεξουαλικές επιθέσεις οφειλόμενες στη χρήση ναρκωτικών:* Rohypnol, GHB, Ketamine. Ο μύθος date-rape drug δεν επιβεβαιώνεται, αλλά οι αναλύσεις δείχνουν ότι είναι ο συνδυασμός νόμιμων αλκοολούχων ή recreational ναρκωτικών που διαμορφώνει τις ψυχοσωματικές συνθήκες για σεξουαλικές επιθέσεις, όπου το αλκοόλ και άλλα ναρκωτικά λαμβάνονται μαζί.

γ) Στα ζητήματα που αφορούν γενικά τη δημόσια τάξη και την αστυνομία περιλαμβάνονται:

i. *Ζητήματα μικροεγκληματικότητας και οχλήσεων*: Παρά το γεγονός ότι η χρήση και ο ανταγωνισμός για την απόκτηση ναρκωτικών που προκύπτει δημόσια μπορεί να μην είναι αυτοτελώς σοβαρά εγκλήματα, ωστόσο, η κοινότητα, οι γείτονες και οι επαγγελματίες τα θεωρούν εξαιρετικά ανησυχητικά και γι' αυτό το λόγο συχνά στρέφονται προς την αστυνομία με σχετικά αιτήματα.

ii. *Κίνδυνοι και δυσλειτουργίες μέσα στην αστυνομία*: Η αστυνομία σε ό,τι αφορά τα ναρκωτικά γενικά, είναι εκτεθειμένη σε μία σειρά από κινδύνους και καταστάσεις οι οποίες υπονομεύουν το έργο και τη λειτουργία της, δημιουργούν προβλήματα στις σχέσεις της με την κοινότητα και απειλούν ευθέως την υγεία και τη σωματική ακεραιότητα των αστυνομικών. Ως τέτοιοι αναφέρονται :

- *Η διαφθορά*: Η ανάπτυξη του εμπορίου ναρκωτικών που συνδέεται με το οργανωμένο έγκλημα, προϋποθέτει διείσδυση στον κρατικό μηχανισμό για την εξασφάλιση της «ανοχής» και προστασίας των εμπορών και του προϊόντος, καθώς και τη διασφάλιση της συγκάλυψης ή της εξουδετέρωσης της δράσης και των πράξεων των αρχών με πολλούς τρόπους. Η αστυνομία αποτελεί ένα προνομιακό πεδίο ενδιαφέροντος για το οργανωμένο έγκλημα, όχι μόνο στο επίπεδο της μεγάλης εμπορίας, αλλά και του συστήματος διανομής στο μεσαίο και κατώτερο επίπεδο.
- Η δημόσια κατακραυγή ή τουλάχιστον δυσφορία, όταν η αστυνομία εφαρμόζει νόμους για τους οποίους η γειτονιά και ο κόσμος δεν συμφωνεί ή δεν στηρίζει.
- Κίνδυνοι που συνδέονται με την αποκάλυψη εργαστηρίων παρασκευής ναρκωτικών, κίνδυνοι σχετικοί με τη βία που επικρατεί στην αγορά ναρκωτικών και κίνδυνοι που προκύπτουν κατά την επαφή με τους χρήστες.

Εκτός όμως από αυτές τις ταξινομήσεις που είναι χρήσιμες για μια συστηματική προσέγγιση επιμέρους ζητημάτων, ο ρόλος της αστυνομίας μπορεί να είναι βοηθητικός, υποστηρικτικός και συγκεκριμένος για τη μείωση της βλάβης, υπό την αίρεση ότι η παρουσία της θα εμπεδωθεί ως μεσολαβητική για την αποφυγή περαιτέρω ανεπιθύμητων επιπλοκών και όχι ως κατασταλτική.

B. Μείωση της βλάβης και μείωση της ζήτησης: Καλές πρακτικές

1. Όπως υποστηρίζεται (ό.π.), η πολιτική της μείωσης της βλάβης μπορεί να μειώσει κάποιες βλάβες αλλά και να επιτείνει άλλες. Για παράδειγμα, **ο φόβος της σύλληψης** και καταδίκης για μικροαδικήματα χρήσης και κατοχής, αποτρέπει

συχνά τους χρήστες από το να καλούν σε βοήθεια σε **περιπτώσεις overdose**. Μία ορθή πολιτική για τη μείωση της βλάβης σε περιπτώσεις εμφάνισης συνδρόμου υπερδοσολογίας είναι:

i. Η εμπέδωση της πεποίθησης και η με κάθε τρόπο διασφάλιση στους χρήστες (π.χ. μέσω διαταγής του Αρχηγού της Αστυνομίας κλπ.) ότι η κλήση σε βοήθεια, δηλαδή η κλήση ασθενοφόρου, δεν έχει αυτοτελώς νομικές συνέπειες για τους χρήστες και κυρίως δεν συνεπάγεται αυτόματα και την παρουσία της αστυνομίας, εκτός εάν συντρέχουν ειδικοί λόγοι.

ii. Ειδικότερα, τα ασθενοφόρα πρέπει να καλούν την αστυνομία μόνο όταν το πλήρωμά τους νοιώθει την ανάγκη προστασίας ή θεωρεί ότι απειλείται ή εάν η υπερδοσολογία αποβαίνει μοιραία (και επομένως μπορεί και να πρόκειται για φόνο) ή πρόκειται για αυτοκτονία.

iii. Μια μη κατάλληλη στάση της αστυνομίας, μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις για το πώς οι χρήστες βλέπουν την αστυνομία, αλλά κυρίως να καλλιεργήσει μύθους σχετικά με τη συνεργασία αστυνομίας-ασθενοφόρων. Επομένως, είναι καλό η αστυνομία να προωθεί πολιτικές μέσω των οποίων να διαβεβαιώνει ότι δεν παρακολουθεί τις συχνότητες των ασθενοφόρων και ότι οι χρήστες μπορούν να καλούν άφοβα σε βοήθεια.

iv. Μια ενδεδειγμένη πολιτική αφορά επίσης την ανάπτυξη μιας εκστρατείας σχετικά με τα στοιχεία που παρέχουν τα ασθενοφόρα στην αστυνομία, τα οποία αφορούν και εστιάζονται στην έρευνα για τους προμηθευτές της αγοράς. Όπως χαρακτηριστικά υποστηρίζεται «θα πρέπει να το πούμε στους χρήστες ότι δεν θέλουμε τους ίδιους, αλλά τους προμηθευτές».

2. Η αστυνομία πρέπει να έχει πάντοτε διαθέσιμο οξυγόνο και να γνωρίζουν τα μέλη της τη χρήση του. Πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο να φέρουν οι αστυνομικοί μαζί τους Oxygen/Naloxone (Narcan), ώστε να επεμβαίνουν ευθέως και αμέσως, εάν παραστεί ανάγκη σε περιστατικά υπερβολικής δόσης. Μία τέτοια προοπτική διαμορφώνει και μια άλλη σχέση με τους χρήστες. Αυτή η προοπτική, ωστόσο, συναντά αντιδράσεις. Επιπλέον, κάθε τέτοιο ενδεχόμενο προϋποθέτει κατάλληλη εκπαίδευση των αστυνομικών.

3. Η αστυνομία μπορεί να εμπλέκεται σε πολιτικές ενημέρωσης των χρηστών μέσα από συνεργασίες με φορείς και ομάδες παρέμβασης κατά των ναρκωτικών, να συμμετέχει στη διάδοση πληροφοριών για ασφαλή χρήση και να συνεργάζεται στενά με τις υπηρεσίες υγείας.

4. Η αστυνομία μπορεί να διαδίδει πληροφορίες μέσω των ΜΜΕ και μέσω των υπηρεσιών υγείας για την καθαρότητα των ναρκωτικών και τις επικίνδυνες παρτίδες και δόσεις.

5. Διαμόρφωση μηχανισμών που να μπορούν να εξασφαλίζουν τη χρήση της διακριτικής της ευχέρειας προς την κατεύθυνση της μείωσης της βλάβης (δεν

υπάρχουν στην Ελλάδα).

6. Τα άτομα σε τοξίκωση έχουν ανάγκη μεγαλύτερης επίβλεψης/επιτήρησης.

7. Οι άνθρωποι υπό την επήρεια κατασταλτικών ναρκωτικών, έχουν ανάγκη διαφορετικής αντιμετώπισης και χειρισμού από εκείνους που κάνουν χρήση διεγερτικών.

8. Οι αστυνομικοί είναι περισσότερο **αποτελεσματικοί με τους χρήστες όταν:**

α) Έχουν εμπειρία στην αστυνόμευση και στα ναρκωτικά.

β) Διαμορφώνουν καλύτερες σχέσεις με τους χρήστες.

γ) Έχουν προσωπική γνώση των τοπικών υπηρεσιών.

δ) Κατανοούν τους λόγους εμπλοκής με την προβληματική χρήση ουσιών.

ε) Δεν κατηγορούν τους χρήστες για τη συμπεριφορά τους.

στ) Έχουν πρόσβαση σε κατάλληλες υπηρεσίες βοήθειας και απεξάρτησης.

9. Διάδοση πληροφορίας μέσω ΜΜΕ και υπηρεσιών Υγείας για την καθαρότητα των ναρκωτικών που κυκλοφορούν στην αγορά και ιδιαίτερα για τις παρτίδες ναρκωτικών που παρουσιάζουν ασυνήθιστα υψηλή καθαρότητα.

10. Η αστυνομία μπορεί να ενθαρρύνει τους χρήστες να προσφύγουν σε υπηρεσίες υγείας και απεξάρτησης, εάν έχουν προβλήματα όντας χρήστες, και ταυτόχρονα να τους ενθαρρύνει να ενταχθούν σε προγράμματα απεξάρτησης.

11. Επειδή η αστυνομία είναι μαζί με τους χρήστες σε κρίσιμες στιγμές, μπορεί να αποτελέσει πεδίο αναφοράς για αυτούς. Σε αυτό θα πρέπει να εκπαιδευτούν τόσο οι αστυνομικοί, όσο και οι χρήστες με κάθε τρόπο και να διαδίδεται η τάση αυτή ως δυνατότητα (κατά τη διάρκεια κάθε είδους επαφής με τους χρήστες ή την οικογένειά τους ή μέσω διανομής – παρεμπιπτόντως φυλλαδίων καρτών κλπ.).

Γ. Μείωση της προσφοράς

Η μείωση της προσφοράς διαρθρώνεται σε δύο επίπεδα: α) η προσφορά ως δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος σε μεγάλο και μεσαίο επιπέδο και β) η προσφορά ως δραστηριότητα της λιανικής αγοράς ναρκωτικών. Και στις δύο περιπτώσεις υποστηρίζεται ότι η καταστολή είναι η κατάλληλη μέθοδος για τη μείωση της προσφοράς.

1. Μείωση της προσφοράς στο επίπεδο της λιανικής αγοράς: Είναι η καταστολή αποτελεσματική;

Μια αρκετά διαδεδομένη άποψη είναι ότι η καταστολή και η αυταρχική πολιτική μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα την ώθηση των χρηστών σε προγράμματα θεραπείας. Έτσι υποστηρίζεται ότι η αύξηση των συλλήψεων οδηγεί

τους χρήστες σε φύλαξη: εκεί μπορούν να αποτοξινωθούν. Επίσης, **η εμπλοκή με τη δικαιοσύνη μπορεί να οδηγήσει σε ένταξη σε πρόγραμμα** και μάλιστα με την συμβολή της αστυνομίας, που ενθαρρύνει τους χρήστες προς αυτή την κατεύθυνση για το δικονομικό τους συμφέρον.

Η άποψη αυτή όμως δέχεται σοβαρές κριτικές, επειδή από την άλλη μεριά υποστηρίζεται ότι η εντατική αστυνόμευση και οι συλλήψεις δεν λύνουν το πρόβλημα αλλά συνήθως το μεταθέτουν και το διαχέουν.

1.1. Επιπτώσεις στην αγορά ναρκωτικών

- Ειδικότερα, διαπιστώνεται ότι η αύξηση των συλλήψεων οδηγεί σε τοπικές μετατοπίσεις και σε μεταβολές ως προς τον τρόπο που αναπτύσσεται το σύστημα διανομής (dealing). Εάν πρόκειται για ναρκωτικά που είναι διαδεδομένα και μπορούν εύκολα να αντικατασταθούν, οι ενδιαφερόμενοι που μένουν έξω απευθύνονται σε άλλον dealer, συχνά άγνωστο και στην αστυνομία. Εάν πρόκειται για ελεγχόμενη αγορά, αυξάνονται ενδεχομένως οι τιμές με περαιτέρω συνέπειες. Αυτές οι συνθήκες αυτές οδηγούν σε περαιτέρω αποκλίνουσες συμπεριφορές.

- Η έλλειψη επί μακρόν ηρωίνης, ευνοεί την αύξηση της χρήσης άλλων, απόλυτα επισφαλών ναρκωτικών, την αύξηση των παράνομων συνταγογραφήσεων ή την χρήση αμφεταμινών ή άλλων διεγερτικών, τα οποία μπορούν να προκαλέσουν παρενέργειες όπως σε ζητήματα ψυχικής υγείας, ψυχώσεων, απώλεια αναστολών κλπ.

- Η έλλειψη ναρκωτικών που προκαλείται στην πιάτσα του δρόμου εξαιτίας της εντατικής αστυνόμευσης, οδηγεί σε αύξηση της τιμής των ναρκωτικών και αύξηση της περιβάλλουσας τα ναρκωτικά εγκληματικότητας.

- Με την καταστολή μένουν και επιβιώνουν έξω οι πιο δυνατοί και εξοικειωμένοι με τη βία και αποσύρονται από την κυκλοφορία οι περισσότερο ευάλωτοι. Άρα ευνοείται μια μεταπήδηση σε πιο σκληρή εγκληματικότητα.

- **Η καταστολή αφήνει έκθετα** (συνήθως δεν υπάρχει πρόβλεψη συνδρομής) τα μέλη της οικογένειας που μένουν πίσω και που ήταν προστατευόμενα του συλληφθέντα. Επομένως, επιδρά και στη ζωή της οικογένειας γενικότερα.

1.2. Επιπτώσεις στη στάση των χρηστών απέναντι στα ναρκωτικά

Επίσης, η εντατική αστυνόμευση και οι συλλήψεις δεν συμβάλλουν, όπως αναμένεται σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, στη μεταβολή των στάσεων των ίδιων των χρηστών απέναντι στις ουσίες και τον τρόπο ζωής που συνδέεται με αυτές, καθώς:

- Πολλοί διακινητές είναι χρήστες και πιστεύουν ότι είναι καλύτερα να χρηματοδοτούν την ανάγκη τους πουλώντας ναρκωτικά παρά κλέβοντας.
- Οι ίδιοι οι χρήστες συχνά δεν κατανοούν ή δεν συμμερίζονται την άποψη

ότι μπορεί να υπάρχουν και άλλα οφέλη για τους ίδιους, εκτός από την ίδια την αποχή, όπως το ότι κάποιος στέκεται στα πόδια του ή ότι η ένταξη σε πρόγραμμα μπορεί να μειώσει την εμπλοκή τους με το ποινικό σύστημα.

- Διαπιστώνονται σοβαρές αδυναμίες της ομάδας στόχου. Για παράδειγμα, πολλοί είναι αγράμματοι ή δεν έχουν πρόσβαση σε πληροφορία διαδικτύου.
- Τέλος, δεν οδηγούνται όλες οι κοινωνικές ομάδες σε ένταξη σε πρόγραμμα με την εντατική αστυνόμευση. Αυτού του τύπου η αστυνόμευση μπορεί να οδηγήει κάποιους χρήστες σε πρόγραμμα, αλλά δεν έχει την ίδια επίδραση σε περιθωριοποιημένους και μειονοτικούς πληθυσμούς, όπως για παράδειγμα είναι οι πληθυσμοί των ρομά, των μεταναστών κ.α., γεγονός που συχνά οφείλεται και σε πολιτισμικούς παράγοντες.

1.3. Η στάση της αστυνομίας

- Αν και υποστηρίζεται ότι η καλή συμπεριφορά της αστυνομίας μπορεί να οδηγήσει σε αναστοχασμό τον χρήστη και να του υποβάλει την ιδέα να ενταχθεί σε πρόγραμμα, η ίδια η αστυνομία συχνά βλέπει αυτές τις τάσεις – προτάσεις ως πάρεργα.
- Στην αστυνομία, επίσης, υπάρχει χαμηλό επίπεδο επαφής και συνεργασίας με τις υπηρεσίες υγείας αλλά και ελλείψεις στις υπηρεσίες υγείας.
- **Η ταύτιση διακινητή και χρήστη δυσκολεύει το έργο της αστυνομίας** καθώς η αστυνομία καταλήγει να αστυνομεύει περισσότερο τους χρήστες.

2. Μείωση της προσφοράς: Αστυνομία ασφάλειας και η σημασία της πληροφορίας

I. Ο έλεγχος της προσφοράς ναρκωτικών, αν και πραγματοποιείται και στο χαμηλό επίπεδο της λιανικής πώλησης, συναρτάται κατ' εξοχήν με τη μεγάλη εμπορία ναρκωτικών. Στο επίπεδο αυτό, τα πράγματα υπερβαίνουν την αθλιότητα της πιάτσας και εντάσσονται κατά κανόνα στην περιοχή του οργανωμένου εγκλήματος που αποτελεί αρμοδιότητα της αστυνομίας δημόσιας ασφάλειας και των αρμοδίων Διευθύνσεων Ασφαλείας. Ωστόσο, σε αυτό το σημείο η υποχρέωση του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων δεν υποχωρεί, το αντίθετο μάλλον συμβαίνει. Επειδή οι ελεγχόμενοι, κατηγορούμενοι αντιμετωπίζουν κατηγορίες για κακουργηματικές πράξεις, η μεταχείρισή τους (από τη λήψη κατάθεσης/ομολογίας έως τη συνείνεση για την εξέταση DNA) απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή εκ μέρους των διωκτικών αρχών. Η ανάπτυξη της αστυνομίας δημόσιας ασφάλειας εκδηλώνεται μέσα και από μία σειρά εξειδικευμένων ενεργειών και αρμοδιοτήτων που αφορούν το στάδιο της προανακριτικής διαδικασίας και άπτονται και ζητημάτων σεβασμού θεμελιωδών δικαιωμάτων και μείωσης της βλάβης. Στη συνέχεια θα αναφερθούμε αναλυτικότερα σε αυτά.

II. Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις, που προβλέπονται από το άρθρο 253^A του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών

οργανώσεων) είναι κρίσιμες για τον έλεγχο της προσφοράς στο επίπεδο της μεγάλης εμπορίας. Πρόκειται για συγκεκριμένες ανακριτικές πράξεις και ειδικότερα για: α) την ανακριτική διείσδυση, β) τις ελεγχόμενες μεταφορές, γ) την άρση απορρήτου των επικοινωνιών, δ) την καταγραφή δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου και εικόνας ή άλλα ειδικά τεχνικά μέσα και ε) τη συσχέτιση ή συνδυασμό δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με την τήρηση των εγγυήσεων του ν. 2472/1997 περί «Προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» όπως ισχύει. Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις, με εξαίρεση τις ελεγχόμενες μεταφορές ίσως, πλήττουν σοβαρά τα ανθρώπινα δικαιώματα και η θέσπισή τους έχει επικριθεί από πολλές πλευρές τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Η νομοθέτησή τους υπαγορεύτηκε από την εξάπλωση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας, στο πλαίσιο της πρόταξης της σκοπιμότητας ενόψει, όπως υποστηρίζεται, των ιδιαιτέρως μεγάλων κινδύνων που συνεπάγεται η παρουσία των δύο αυτών φαινομένων.

Η διεξαγωγή των ειδικών ανακριτικών αυτών πράξεων αφορά μόνο τις πράξεις που υπάγονται στα άρθρα 187 (§1 και 2) και 187^A Π.Κ., μόνο για την περίπτωση που η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή η εξιχνίαση τρομοκρατικών πράξεων του άρθρου 187^A είναι διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαίτερα δυσχερής και μόνο εάν προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ότι έχουν τελεστεί οι αξιόποινες πράξεις των παραπάνω άρθρων (άρθρο. 253^A §2 ΚΠΔ). Σημειώνουμε, πάντως, ότι οι περισσότερες από αυτές τις ανακριτικές πράξεις εντάσσονται από μέρος της ποινικής θεωρίας στα παράνομα αποδεικτικά μέσα. Για να μεσολαβήσει στα προβλήματα αυτά, ο νομοθέτης έχει θέσει μια σειρά από περαιτέρω προϋποθέσεις και εγγυήσεις για τη διενέργειά τους (βλ. άρθρο 253^A § 3-4), βάσει των οποίων προβλέπεται μεταξύ άλλων ότι:

- ✓ Για να διενεργηθούν οι πράξεις αυτές απαιτείται προηγουμένως βούλευμα του Δικαστικού Συμβουλίου.
- ✓ Οι πράξεις προβλέπονται για ένα πολύ συγκεκριμένο και απόλυτα αναγκαίο χρονικό διάστημα, για τα συγκεκριμένα και μόνο εγκλήματα από αυτά που προβλέπονται στα σχετικά άρθρα και για συγκεκριμένο κατηγορούμενο.
- ✓ Επίσης, προϋπόθεση είναι να υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις, όχι ισχυρές ή βάσιμες υπόνοιες ή βάσιμη καταγγελία.
- ✓ Κάθε στοιχείο που θα αποκτηθεί από τις πράξεις αυτές, χρησιμοποιείται μόνο για λόγους που ορίζει το δικαστικό συμβούλιο.
- ✓ Ειδικά **για την ανακριτική διείσδυση** (άρθρα 25B §1, ν. 1729/1987 και άρθ. 5§1 ν. 2713/1999) προβλέπεται ότι αυτή περιορίζεται στις πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων που η τέλεσή τους είχε προαποφασιστεί από την οργάνωση.

- ✓ Η εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων δεν εκτείνεται σε μορφές συμμετοχικής δράσης χωρίς τη συνδρομή των όρων της εγκληματικής οργάνωσης.
- ✓ Η ανακριτική δεισδυση μπορεί να εφαρμοστεί από ανακριτικούς υπαλλήλους αλλά και από ιδιώτες.
- ✓ Τα πρόσωπα που νομιμοποιούνται να διενεργήσουν ανακριτική δεισδυση, μπορούν να εμφανίζονται ως υποψήφιοι αγοραστές, μεταφορείς ή γενικά ενδιαφερόμενοι για τη διακίνηση, φύλαξη ή διάθεση ναρκωτικών (δεν μπορούν δηλαδή να εμπλακούν στο στάδιο της παραγωγής – παρασκευής, επεξεργασίας).
- ✓ Η ανακριτική δεισδυση αποτελεί λόγο που αίρει το άδικο και όχι ως θεσμοθετημένο δικαίωμα της αστυνομίας.

III. Επιπλέον, οι λειτουργίες της αστυνομίας ασφάλειας συνδέονται με μια παραδοσιακή λειτουργία της αστυνομίας που αφορά την άντληση πληροφορίας μέσω πληροφοριοδοτών, αλλά και μέσω νέων προτύπων εργασίας μέσα από την αξιοποίηση της τεχνολογίας που συναρτώνται στο πεδίο αυτό και με τη μείωση της βλάβης. Πρόκειται κυρίως για την αξιοποίηση της πληροφορίας μέσω της τεχνολογίας και της συστηματικής ανάλυσης (βλ. επομ.). Τέλος, μια τυπική λειτουργία της αστυνομίας αφορά την ανάκριση και ειδικά την ανάκριση εξαρτημένων χρηστών (βλ. επομ.).

Από τα προαναφερθέντα προκύπτει ότι η αστυνομία ασφάλειας αποκτά σταδιακά ένα σοβαρό ρόλο, αν όχι τον σοβαρότερο, στον έλεγχο της προσφοράς ναρκωτικών. Η αστυνομία ασφάλειας αφού είχε για πολλά χρόνια απαξιωθεί ειδικά μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, επανάκαμψε διεθνώς ειδικά μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στη Νέα Υόρκη. Η «επιστροφή» στην αστυνομία ασφάλειας, είχε υποσκελιστεί για χρόνια από την αστυνόμευση και την επίταση της παρουσίας της αστυνομίας στο δρόμο, με το αιτιολογικό της εμπέδωσης του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών. Η αστυνομία ασφάλειας είναι η κατεξοχήν αστυνομία που λειτουργεί με βάση τη συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση πληροφορίας καθώς η διωκτική της δράση θεμελιώνεται σε αυτές τις ενέργειες. Η στροφή προς την αστυνομία ασφάλειας ευνοήθηκε και πλαισιώθηκε τεχνικά από την ευρεία διάδοση της ηλεκτρονικής τεχνολογίας και του διαδικτύου. Αν και η αστυνομία ασφάλειας αποτελεί έναν τομέα αστυνόμευσης ο οποίος σε περιπτώσεις καταχρηστικής άσκησης της εξουσίας της μπορεί να οδηγήσει σε παραβιάσεις δικαιωμάτων των πολιτών που δεν είναι άμεσα ανιχνεύσιμες ή απτές, μια σειρά από θεσμικές κατοχυρώσεις της δράσης και των ορίων της προστατεύουν τους πολίτες από τις ενδεχόμενες προσβολές τέτοιου τύπου. Η αστυνομία ασφάλειας, ωστόσο, αποτελεί τον κορμό της αστυνομικής λειτουργίας. Κατά συνέπεια, στον τομέα της μείωσης της προσφοράς ναρκωτικών αναδεικνύεται σε βασικό παράγοντα καθώς η αντεγκληματική πολιτική σε αυτόν τον τομέα παρέχει το προβάδισμα σε αυτή την κατηγορία αστυνομίας, μέσα από την προτεραιότητα που

δίνεται στη συλλογή και επεξεργασία πληροφορίας (βλ. και προηγ. Στρατηγική της Ε.Ε. για τα ναρκωτικά 2013-2020, μείωση της προσφοράς αρ. 10).

2.1 Προτεραιότητα στη συλλογή και επεξεργασία της πληροφορίας

Με τη Στρατηγική της Ε.Ε. για τα ναρκωτικά 2013-2020, επισημοποιήθηκε η μετατόπιση του κέντρου βάρους της αντεγκληματικής πολιτικής στην αστυνομία ασφάλειας, στην αστυνομική συνεργασία και στη συνεργασία μεταξύ υπηρεσιών. Αυτό παραπέμπει σε μια σειρά από μεταβολές και δράσεις που πλαισιώνουν αυτή τη μεταστροφή, όπως είναι η μετατόπιση του κέντρου βάρους στη μεσαία και στη μεγάλη εμπορία και, επομένως, και σε άλλες κατηγορίες πληθυσμού που δεν συνδέονται με τη διακίνηση στο δρόμο μόνο, καθώς και η μετατόπιση σε άλλες περιοχές του αστικού χώρου που δε είναι άμεσα προσβάσιμες ή ορατές (κλειστοί δημόσιοι και ιδιωτικοί χώροι).

Επίσης, η ανάπτυξη ενός συστήματος ελέγχου της νόμιμης αγοράς και της νόμιμης οικονομίας, αποτελεί ενέργεια που πλαισιώνει την προαναφερόμενη μεταστροφή. Προς την κατεύθυνση αυτή, κινείται η νέα εθνική στρατηγική για τη διαφθορά που αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο καθώς η αντιμετώπιση της διαφθοράς συναρτάται με την αύξηση και την εμπλοκή περισσότερων ανθρώπων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Η μείωση της προσφοράς στο επίπεδο αυτό, σημαίνει εντατικοποίηση ελέγχων και δράσεων στον τομέα της παραγωγής και παρασκευής ναρκωτικών, στο σύστημα εισαγωγής προδρόμων ουσιών και φορτίων ναρκωτικών, που κατά κανόνα πλαισιώνεται από δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος.

Η μείωση της προσφοράς σε αυτό το επίπεδο ανακόπτει την τροφοδοσία της λιανικής αγοράς και αποδιαρθρώνει το σύστημα που την στηρίζει, τουλάχιστον για ένα διάστημα. Οι επιπτώσεις της μείωσης της προσφοράς στο μεσαίο και μεγάλο επίπεδο εμπορίας παραγωγής κλπ., πρέπει να πλαισιώνεται και από ένα αξιόπιστο σύστημα προστασίας μαρτύρων, πραγματογνωμοσύνης, εργαστηριακών ελέγχων και κυρίως, από ένα σύστημα «υποδοχής» των αντιδράσεων (κυρίως στον τομέα της υγείας των χρηστών) που θα προκαλέσει η έλλειψη στην λιανική αγορά.

Μια τέτοια πολιτική, θα πρέπει να πλαισιώνεται και από ένα σύστημα συνδρομής των μελών των οικογενειών που μένουν απροστάτευτα εξαιτίας των συλλήψεων κλπ.

Επιπλέον, είναι ανάγκη να οριστεί συγκεκριμένα η έννοια της μεγάλης ή μεσαίας εμπορίας ανά κατηγορία ναρκωτικού και είδος προδρόμων ουσιών.

Τέλος, κρίνεται σκόπιμη μια στρατηγική που θα μπορεί να αντιμετωπίσει, κυρίως στο επίπεδο της ποινικής δικαιοσύνης, τις αντιδράσεις των ισχυρών δικτύων στήριξης της μεσαίας και μεγάλης εμπορίας.

Όπως προκύπτει μέσα από διάφορες επίσημες εκθέσεις ερευνητικών

φορέων και της αστυνομίας, τα τελευταία χρόνια αρχίζει να διαμορφώνεται μια τάση, ώστε οι παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των ναρκωτικών να διαφοροποιούνται ανάλογα με το στάδιο του συστήματος της οικονομίας των ναρκωτικών στο οποίο παρεμβαίνουν. Συνήθως, οι κατασταλτικές παρεμβάσεις της αστυνομίας δεν αξιολογούνται σε σχέση με τα αποτελέσματα που επιφέρουν ή αξιολογούνται από μία στενά επιχειρησιακή και ποσοτική οπτική η οποία αποτυπώνει την ένταση της δράσης της αστυνομίας και, ενδεχομένως, το αποτέλεσμα συγκεκριμένων επιχειρήσεων σε συλλήψεις κλπ. Για παράδειγμα, στην υπόθεση με το καρτέλ ηρωίνης που αποκαλύφθηκε πρόσφατα, στο οποίο εμπλέκονταν εφοπλιστές και γενικά μια εύπορη κοινωνική ομάδα, είναι γνωστά τα επιμέρους στοιχεία της υπόθεσης (ποσότητα που κατασχέθηκε, ο τρόπος με τον οποίο ήρθε στην Ελλάδα, τι ακριβώς συνέβαινε κλπ., (βλ ενδεικτ. στο Τύπο άρθρογραφία και ρεπορτάζ από 13.6.2014)), αλλά δεν υπάρχει ή δεν είναι ευρέως γνωστή μια εκτίμηση σχετικά με το πώς αυτή η υπόθεση επηρέασε την αγορά ναρκωτικών στην Ελλάδα ή στην Ευρώπη.

2.2 Η κατανόηση της λειτουργίας της αγοράς

Η έκθεση του ερευνητικού φορέα RAND, που εκπονήθηκε για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Kilmer B., Hoorens St., (eds),2010), θίγει ακριβώς αυτό το ζήτημα. Δηλαδή, η αξιοποίηση του τομέα συλλογής πληροφοριών της αστυνομίας, οφείλει να αποτελεί προϋπόθεση για οποιαδήποτε στρατηγική ή τακτική της αστυνομίας. Συνεπώς, η μείωση της προσφοράς (που κατά κύριο λόγο συνδέεται με τις κατασταλτικές δράσεις της αστυνομίας) οφείλει να αξιολογείται σε σχέση με τις επιπτώσεις που έχουν οι δράσεις αυτές στο σύστημα προσφοράς ναρκωτικών. Η μέθοδος αξιοποίησης της πληροφορίας οφείλει να συνδυάζεται με στοιχεία ποικίλης προέλευσης, αλλά κυρίως με ένα εύρος στοιχείων που η συνδυασμένη επεξεργασία και ανάλυσή τους οδηγεί στη διαμόρφωση ορθολογικών κριτηρίων που με λογικές αναγωγές, όμοιες με αυτές που βρίσκουμε σε μια οποιαδήποτε επιστημονική έρευνα, οδηγούν σε αξιόπιστα συμπεράσματα. Πρόκειται, όπως κατανοεί ο αναγνώστης, για μια παραλλαγή της αστυνόμευσης με βάση την επεξεργασμένη πληροφορία (βλ. προηγ.).

Η διαφορά με άλλες ανάλογες προσεγγίσεις που περιορίζονται σε εκτίμηση κινδύνων (τυπικών άλλωστε της αστυνόμευσης με βάση την επεξεργασμένη πληροφορία), είναι ότι, στην προκειμένη περίπτωση, η αξιολόγηση του έργου της αστυνομίας σε σχέση με την αποτελεσματικότητα των κατασταλτικών παρεμβάσεων της, αφορά τη δυνατότητα κατανόησης της λειτουργίας της αγοράς όχι μόνο στο επίπεδο της προσφοράς, αλλά κυρίως σε όλες τις φάσεις της προσφοράς αυτής. Αυτή η κατανόηση, στη συνέχεια αναπροσαρμόζει την τακτική και τις πολιτικές της αστυνομίας. Πρόκειται λοιπόν για μια πολιτική που συναρμόζει με τη μείωση της βλάβης επειδή θέτει στο επίκεντρό της τη μείωση της προσφοράς με τρόπο τέτοιο που να περιορίζει την καταστολή σε απολύτως αναγκαία επίπεδα.

Κατ' αρχήν, η αξιοποίηση των πληροφοριών που συλλέγει η αστυνομία, ενδείκνυται να υπερβαίνει τις παραδοσιακές πηγές από τις οποίες προέρχονται οι πληροφορίες αυτές και να εκτείνεται και σε μια οικονομική διάσταση και ανάλυση των σχετικών προβλημάτων.

Η προσφορά (παραγωγή και μεταφορά):

Συνεπώς, θα πρέπει να υπολογίζεται ότι σε κάθε περίπτωση το σύστημα της οικονομίας των ναρκωτικών λειτουργεί στη βάση της ανάγκης (και της δημιουργίας ανάγκης – βλ. ζήτησης) και του κέρδους (που δημιουργείται από την προσφορά). Αυτό σημαίνει ότι το κόστος της προσφοράς κάθε προϊόντος, νόμιμου ή μη, προκύπτει από δύο συντελεστές: α) το κόστος της παραγωγής και μεταφοράς και β) το «τυπικό» κέρδος. Το τυπικό κέρδος προκύπτει από τα έσοδα που οι ιδιοκτήτες κεφαλαίου εισπράττουν για τη χρήση των πόρων τους στην παραγωγή ή μεταφορά ενός αγαθού. Στις παράνομες αγορές, το τυπικό κέρδος ορίζεται ως αναμενόμενο κέρδος καθώς διακινδυνεύουν ρίσκο τη σύλληψης κλπ.

- Όπως αναφέρεται στην Έκθεση, στην περίπτωση μιας πλήρως ανταγωνιστικής αγοράς, η οικονομική θεωρία προβλέπει ότι τα αναμενόμενα κέρδη θα φθάσουν στο μηδέν, επειδή υπάρχει ελευθερία εισόδου και εξόδου από την αγορά (υπερπληθώρα προσφοράς – μείωση τιμών). Παρά το γεγονός ότι οι λιανικές αγορές ναρκωτικών θεωρούνται ανταγωνιστικές αγορές, υποστηρίζεται ότι η αγορά αυτή δεν λειτουργεί πάντα με τους κανόνες του τυπικού ανταγωνισμού, όπως η νόμιμη αγορά: φραγμοί και όροι ρυθμίζουν την είσοδο και την έξοδο από την αγορά(π.χ. κίνδυνοι από την τροφοδότηση της αγοράς με ένα προϊόν, κίνδυνοι από την έξοδο από μία εγκληματική οργάνωση), έλλειψη κατάλληλης πληροφορίας με αποτέλεσμα τη δυσκολία εισόδου σε μία αγορά κλπ.

- Επί των αναμενόμενων κερδών, οι οικονομολόγοι προσθέτουν αυτό που αποκαλείται «φόρος καταστολής» (enforcement tax) και είναι τυπικό σε κάθε μαύρη αγορά. Δηλαδή την εμπλοκή σε επικίνδυνες επιχειρήσεις (risky business) ή τη νομική διακινδύνευση (legal risks) για να φθάσει το προϊόν στην λιανική αγορά. Αυτές οι παράμετροι προστίθενται στο κόστος παραγωγής, όπως προστίθεται και το κόστος που έχει το να παραμείνει κάποιος στο απυρόβλητο από την αστυνομία, το κόστος που προκύπτει από την πιθανότητα να του επιβληθεί μια αυξημένη ποινή κλπ. Κάθε νομική διακινδύνευση επηρεάζει το κόστος της παραγωγής/μεταφοράς.

- Σε περίπτωση δραστηκών παρεμβάσεων της αστυνομίας, η πιθανότητα να αυξήσουν την παραγωγή, ώστε να τροφοδοτούν την αγορά με περισσότερα ναρκωτικά και να αντισταθμίζουν τις απώλειες, περιορίζεται από το γεγονός ότι για να αυξήσουν την παραγωγή χρειάζεται πάλι να δαπανήσουν, να πληρώσουν περισσότερα, για παράδειγμα, για τις εκτάσεις που απαιτούνται, για το προσωπικό (εργάτες, χημικούς κλπ.), για τη

διασφάλιση της διαδρομής κλπ.). Άρα η αύξηση της παραγωγής έχει κόστος πέρα από αυτό μιας συνήθους επιχείρησης. Αυτές οι συνθήκες παραγωγής και μεταφοράς επηρεάζουν το κόστος αλλά και τις τιμές μεταπώλησης.

- Παρόλο που η τελική μεταφορά στο επίπεδο της λιανικής έρχεται ως τυποποιημένα πακέτα, είναι γνωστό ότι η διαφορά στην ποιότητα, δηλαδή στην καθαρότητα, επηρεάζει την τιμή σε κάθε μεταπώληση, ενώ η τελική καθαρότητα του προϊόντος που φθάνει στη λιανική δεν είναι με βεβαιότητα γνωστή πάντοτε. Οι πωλητές και οι αγοραστές στο προηγούμενο στάδιο, όμως, έχουν γνώση της καθαρότητας και της προέλευσης της σχέσης του προμηθευτή με τον χονδρέμπορο.

Η ζήτηση: Πόσα είναι διαθέσιμος να δαπανήσει ο χρήστης και για ποιας καθαρότητας ναρκωτικά;

Στον τομέα της ζήτησης φαίνεται να ισχύει ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησης. Η αύξηση των τιμών ενός ναρκωτικών στη λιανική αγορά, επιδρά στη μείωση της ζήτησης για κάποιους πληθυσμούς (και όπως έχει αναφερθεί, κατά κανόνα στρέφονται σε άλλο ναρκωτικό).

Η περιορισμένη προσφορά που έρχεται από την περιορισμένη διαθεσιμότητα του ναρκωτικού, μπορεί να οδηγήσει τους παραγωγούς σε αύξηση της παραγωγής (βλ. όμως και προηγουμένως). Εκτιμήσεις σε σχέση με το πώς διαμορφώνεται η παραγωγή και πώς η ζήτηση στο πλαίσιο μιας πολιτικής μείωσης της βλάβης, θα πρέπει να διαμορφώνονται πέρα από τις παραδοσιακές διαύλους και πρακτικές άντλησης πληροφορίας. Ωστόσο, ακόμα και από αυτές τις παραδοσιακές πηγές άντλησης πληροφοριών θα πρέπει να αντλείται διαφορετική πληροφορία. Έτσι, ένας βασικός άξονας για την κατανόηση του εύρους της αγοράς, είναι η διαθεσιμότητα του χρήστη να καταβάλει το ποσόν που του ζητείται έναντι της δόσης και η δυνατότητα αυτή έχει σχέση και με τις μεταβολές στα πρότυπα χρήσης.

Η κατανόηση της λειτουργίας της αγοράς ναρκωτικών

Σύμφωνα με την Έκθεση (ό.π.) και λαμβάνοντας υπόψη τα ζητήματα που αναφέρθηκαν προηγουμένως, η δημιουργία δεικτών για την κατανόηση των αγορών ναρκωτικών θα παρέχει στην αστυνομία ένα εργαλείο, ώστε να μπορεί να καταρτίζει σχέδια δράσης για τη μείωση της προσφοράς με βάση την ίδια τη λειτουργία της αγοράς.

2.2.1. Δείκτες αξιολόγησης των μεταβολών στην αγορά

- **Δείκτης καθαρότητας:** Συλλογή και συσχέτιση στοιχείων για την καθαρότητα των ναρκωτικών που διανέμονται και την τιμή τους σε κάθε επίπεδο του συστήματος προσφοράς, σε συνδυασμό με επιλεγμένες περιοχές υψηλής και μη προσφοράς της λιανικής, αλλά και σε τακτικά χρονικά διαστήματα από ομοιογενετοποιημένες πηγές στοιχείων (καθώς αυτό επηρεάζει την αξιοπιστία των στοιχείων). Δεν αρκεί να συλλέγονται στοιχεία μόνο για την ποσότητα

κατασχέσεων ναρκωτικών και να υπολογίζεται η αξία τους, αλλά είναι αναγκαίο να υπολογίζεται και η καθαρότητά τους σε σχέση με το στάδιο της διανομής που κατασχέθηκαν, την παρτίδα και την περιοχή.

- **Δείκτης αναπροσαρμογής της τιμής ανάλογα την καθαρότητα:** Ο συσχετισμός των παραπάνω στοιχείων με τις αναπροσαρμογές της τιμής, είναι κρίσιμος για την κατανόηση της επίδρασης της κατασταλτικής επέμβασης της αστυνομίας και σε επίπεδο λιανικής. Μία επέμβαση της αστυνομίας μπορεί να έχει από τη μία πλευρά ως αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής, αλλά μπορεί από την άλλη να έχει και τη διατήρηση της τιμής και τη νόθευση της καθαρότητας. Ο συσχετισμός των προηγούμενων δεδομένων με τη τιμή αναπροσαρμογής καθαρότητας, δείχνει μεταξύ άλλων και τις μεταβολές στη λιανική αγορά καθώς και την επίδραση των επεμβάσεων της αστυνομίας.

- **Δείκτες κατασχέσεων:** Παρά το γεγονός ότι οι αρχές συλλέγουν στοιχεία, θεωρείται ότι μεθοδολογία τους πρέπει να εμπλουτισθεί, ώστε να συλλέγουν στοιχεία που να επιτρέπουν να παρακολουθούν όχι μόνο τις διαδρομές των ναρκωτικών και των οδών που αναδεικνύονται σε κόμβους μεταφοράς, αλλά και τη διαδρομή της συγκεκριμένης ποσότητας που εισάγεται σε μια περιοχή έως την άφιξή της στη λιανική, σε συνδυασμό με τη τιμή πώλησης και την καθαρότητα. Συνεπώς, μια ποσοτική ανάλυση θα πρέπει να περιλαμβάνει στοιχεία όπως: ημερομηνία κατάσχεσης, τόπο, αιτία κατάσχεσης (π.χ. κατά τη σύλληψη, από συγκαλυμμένη (undercover) δράση της αστυνομίας κλπ.), μέθοδο και τρόπο μεταφοράς, αριθμό και εθνικότητα συλληφθέντων, προέλευση του ναρκωτικού, αναμενόμενη/πιθανολογούμενη περιοχή/τόπος προώθησης, είδος ναρκωτικού, βάρος/ αριθμός πακέτων, καθαρότητα, «κώδικα ταυτοποίησης της παρτίδας» (που θα μπορεί να κάνει εύκολο και δυνατό το συσχετισμό ανάμεσα σε διαφορετικές κατασχεμένες παρτίδες ναρκωτικών), υπολογισμός τιμής. Επίσης, συνδυαστικά ενδείκνυται η συστηματική αξιοποίηση των πληροφοριών από ανακριτική διείσδυση και άτυπες (συγκαλυμμένες) πωλήσεις που γίνονται σε αυτό το πλαίσιο, μέσω της προμήθειας και στη συνέχεια εξέτασης των ναρκωτικών σε εργαστήρια για να εξεταστεί η καθαρότητα. Βέβαια, αυτή η τελευταία μέθοδος έχει αρκετά προβλήματα από νομική άποψη, αλλά χρησιμοποιείται από κάποιες αστυνομίες σε άλλες χώρες. Τα παραπάνω στοιχεία θα πρέπει να μπορούν να συσχετισθούν μεταξύ τους προκειμένου να εξαχθούν αναλυτικοί δείκτες όπως, για παράδειγμα, για τα ναρκωτικά που διακινήθηκαν μαζί, την κατανομή ποσότητας κατασχέσεων ανά χώρα και είδος ναρκωτικού, το χρόνο κατάσχεσης, το επίπεδο αγοράς, τον αναμενόμενο μέσο όρο καθαρότητας, τη σύρρευση κατασχέσεων στον ίδιο δράστη ή στην ίδια περιοχή από ναρκωτικά που έρχονται από διαφορετικές χώρες κλπ.

- **Δείκτης ποσότητας που καταναλώνεται:** Βασίζεται σε έρευνες αυτό-ομολογούμενης χρήσης ή εκτιμήσεων και αφορά το ποσό των χρημάτων που δαπανήθηκαν από τους χρήστες για να αγοράσουν τη δόση τους. Χρησιμοποιείται για να εκτιμηθεί και να κατανοηθεί το εύρος των αγορών ναρκωτικών. Τα προβλήματα από ενδεχομένως ανακριβείς απαντήσεις των χρηστών σε σχέση με

την ημερήσια κατανάλωσή τους, μπορούν να διευθετηθούν μέσα από έμμεσες ερωτήσεις και ερωτήσεις ελέγχου. Επίσης, για τα λεγόμενα βαριά ναρκωτικά (π.χ. κοκαΐνη), όπως και για τις συνήθειες των χρηστών αυτών των ναρκωτικών, χρησιμοποιούνται και άλλοι πληθυσμοί όπως συλληφθέντες, κρατούμενοι κλπ.

Συνεπώς, οι φάκελοι της αστυνομίας αποτελούν σε πολλές περιπτώσεις, χρήσιμες πηγές άντλησης στοιχείων. Ο συνδυασμός και η συσχέτιση αυτών των δεικτών, συνιστά έναν τρόπο για να γίνει κατανοητή η λειτουργία της αγοράς σε επίπεδο ανάλυσης πληροφορίας και η επίδραση της πολιτικής που ακολουθεί η αστυνομία. Υπό αυτή την οπτική, η μείωση της προσφοράς μπορεί να διαμορφωθεί ως μια στρατηγική που υπερβαίνει το στενό πλαίσιο της καταστολής, σε επίπεδο δρόμου τουλάχιστον, καθώς η αξιοποίηση τέτοιων δεικτών δίνει τη δυνατότητα να υπάρχουν παρεμβάσεις σε επίπεδα περιφερειακά που προηγούνται της λιανικής και επίσης σε δράσεις εκτός καταστολής.

II. Ένα ειδικό ζήτημα: Κράτηση και ανάκριση στην Αστυνομία, δικαιώματα και μείωση της βλάβης

A. Δικαιώματα, κράτηση στη αστυνομία και ανάκριση

Οι περισσότερες περιπτώσεις κακομεταχείρισης ή υποβολής του κρατούμενου σε βασανιστήρια, διαπιστώνονται κατά το στάδιο που ακολουθεί άμεσα τη σύλληψη και σε σχέση με την ανάκριση. Η αρχή της αναλογικότητας διέπει αυτό το στάδιο. Δηλαδή, αφενός η αναλογία ανάμεσα στο σκοπό της σύλληψης και ανάκρισης και αφετέρου τα μέσα που χρησιμοποιούνται προτού να μεταφερθεί ο κρατούμενος σε κανονικό χώρο κράτησης και στη συνέχεια κατά το στάδιο κράτησής του από την αστυνομία (Kjaerum M., ό.π. 50, Reidy, ό.π. 23, CPT, 1996, General Report).

Όπως επισημαίνεται «...Ορισμένες χώρες είναι γνωστό ότι έχουν χρησιμοποιήσει **τις λεγόμενες «άγχος και απειλή»** τεχνικές ανάκρισης ή παρόμοιες τεχνικές. Αυτές οι τεχνικές ανάκρισης περιλαμβάνουν αισθητηριακή στέρηση, μακροχρόνια στέρηση ύπνου, παρατεταμένη διατήρηση των επώδυνων θέσεων του σώματος και επιλεκτική χρήση των παυσίπονων για τραυματίες κρατούμενους και άλλες μορφές σωματικής ή ψυχολογικής δυσανεξίας. Η ιδέα είναι συχνά να «μαλακώσουν» τον κρατούμενο υπό ανάκριση, να εκφοβίσουν ή να τους ενθαρρύνουν στην τήρηση ή να τους τιμωρήσουν για μη συμμόρφωση. Μια μακρά ανάκριση δεν συνιστά από μόνη της τα βασανιστήρια και η ανάκριση πάντα προϋποθέτει ένα ορισμένο ποσό της ψυχολογικής πίεσης. Ωστόσο, υπάρχει μεγάλος κίνδυνος, **ότι αυτή η πίεση μπορεί να οδηγήσει σε παραβίαση της απόλυτης απαγόρευσης των βασανιστηρίων**, σε βάνανση και εξευτελιστική μεταχείριση....».(Kjaerum M., ό.π.).

Επίσης, με παλαιότερη δήλωση της η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης/Εξευτελιστικής Μεταχείρισης (ΕΠΒ/СРТ) (www.cpt.coe.int) επεσήμαινε ότι η **στέρηση ύπνου** μπορεί, σε ορισμένες

περιπτώσεις, να συνιστά βασανιστήρια, επισημαίνοντας περαιτέρω τα προβλήματα που μπορεί να προκληθούν, εάν εφαρμοστεί αυτή η θέση ως ερμηνευτικό μέτρο: «...η δήλωση αυτή μπορεί να οδηγήσει σε αποδοχή της στέρησης ύπνου ως παρεμπόμπουσας και νόμιμης παρενέργειας της διαδικασίας ανάκρισης, αλλά και στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για μεταχείριση που απαγορεύεται εάν εφαρμοστεί με σκοπό τη θραύση της βούλησης στο θύμα. Επιπλέον, οι «στρες και απειλή» τεχνικές ανάκρισης, μπορούν εύκολα να εξελιχθούν σε αυτό που ονομάζεται «μέτρια φυσική πίεση». Τέτοιες τεχνικές ανάκρισης, είτε μόνες τους είτε σε συνδυασμό, συνιστούν βασανιστήρια, **σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία...**» (Kjaerum M., ό.π., σ. 50).

Μια ποικιλία και πληθώρα περιπτώσεων παραβίασης του άρθρου 3 οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι είναι ουσιώδες σε αυτό το στάδιο κράτησης, να προσδιοριστούν ορισμένες θεμελιώδεις συνθήκες που εξασφαλίζουν τον κρατούμενο από την κακομεταχείριση, οι οποίες είναι οι ακόλουθες (Reidy, A., ό.π., σ. 25):

- * Το δικαίωμα του κρατούμενου να κοινοποιήσει την κράτησή του σε τρίτο πρόσωπο της επιλογής του (οικογένεια, φίλοι, πρόξενοι).
- * Το δικαίωμα να έχει πρόσβαση σε δικηγόρο.
- * Το δικαίωμα να ζητήσει ιατρική εξέταση από γιατρό της επιλογής του (σ. 25).

Αυτές οι συνθήκες εξασφαλίζουν επίσης και την Αστυνομία από καταγγελίες.

Όσον αφορά τη διαδικασία της ανάκρισης, η CPT ([ΕΠΒ, CPT/Inf/E \(2002\) 1 - Rev. 2011](#)) θεωρεί ότι πρέπει να υπάρχουν σαφείς κανόνες ή κατευθυντήριες γραμμές για τον τρόπο με τον οποίο η αστυνομία πρόκειται να διεξάγει τη συνέντευξη.

Ειδικότερα πρέπει να ορίζεται:

- ✓ Η ενημέρωση του κρατούμενου για την ταυτότητα (όνομα και/ή τον αριθμό) των παρευρισκομένων στη συνέντευξη.
- ✓ Η επιτρεπόμενη διάρκεια της συνέντευξης.
- ✓ Οι περίοδοι ανάπαυσης μεταξύ συνεντεύξεων και τα διαλείμμάτων κατά τη διάρκεια μιας συνέντευξης.
- ✓ Οι χώροι στους οποίους μπορεί να γίνει η συνέντευξη.
- ✓ Πότε ο κρατούμενος μπορεί να υποχρεωθεί να σταθεί όρθιος ενώ ερωτάται.
- ✓ Ο τρόπος συνέντευξης των ατόμων που βρίσκονται υπό την επήρεια ναρκωτικών, αλκοόλ κλπ.
- ✓ Η απαίτηση για την συστηματική τήρηση στοιχείων: α) για το χρόνο έναρξης και λήξης της συνέντευξης, β) για κάθε αίτημα που υποβάλλεται από έναν κρατούμενο κατά τη διάρκεια μιας συνέντευξης

και γ) για τα πρόσωπα που είναι παρόντα κατά τη διάρκεια κάθε συνέντευξης.

- ✓ Η CPT θεωρεί ότι η ηλεκτρονική καταγραφή των αστυνομικών ανακρίσεων είναι ένα άλλο χρήσιμο διασφάλισης κατά της κακομεταχείρισης των κρατουμένων (καθώς έχει σημαντικά πλεονεκτήματα και για την αστυνομία).
- ✓ Επίσης, η CPT θεωρεί ότι «...η ανάκριση υπόπτων για εγκληματικές ενέργειες, είναι ένα έργο που απαιτεί ειδική εκπαίδευση, εφόσον πρόκειται να πραγματοποιηθεί κατά τρόπο ικανοποιητικό. Πρώτον και κύριον, ο ακριβής σκοπός της εν λόγω ανάκρισης θα πρέπει να γίνει απόλυτα σαφής: θα πρέπει να καθίσταται σαφές ότι στόχος πρέπει να είναι να αποκτήσει [η αστυνομία] ακριβείς και αξιόπιστες πληροφορίες για να ανακαλύψει την αλήθεια για τα θέματα της έρευνας, όχι για να αποσπάσει μια ομολογία από κάποιον που ήδη τεκμαίρεται, στα μάτια των αξιωματικών που παίρνουν την συνέντευξη, ότι είναι ένοχος. Εκτός από την πρόβλεψη για παροχή της κατάλληλης κατάρτισης, η διασφάλιση της αφοσίωσης των υπαλλήλων επιβολής του νόμου στον ανωτέρω στόχο θα διευκολυνθεί σε μεγάλο βαθμό από την κατάρτιση ενός κώδικα δεοντολογίας για την ανάκριση υπόπτων για εγκληματικές ενέργειες...».

B. Κράτηση και ανάκριση εξαρτημένων στην Αστυνομία

Η ανάκριση ενός κρατουμένου δεν ενδείκνυται, όταν μπορεί να βλάψει τη σωματική ή πνευματική του κατάσταση. Η κατάθεσή του στο δικαστήριο για την ανάμειξη του ή την διαφαινόμενη ανάμειξή του στην εγκληματική πράξη για την οποία ανακρίνεται, μπορεί να θεωρηθεί αβάσιμη κατά την ανακριτική διαδικασία, εξαιτίας της σωματικής ή πνευματικής του κατάστασης (Home Office, 2011: Code C, Annex G).

Είναι σκόπιμο, επομένως, να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην κατάσταση νομικής ικανότητας του κρατούμενου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις μιας εξέτασης ή μιας ανάκρισης, ώστε αφενός να αποφεύγονται ζητήματα νομιμότητας της αστυνομικής δράσης και αφετέρου να αποφεύγεται η επιβάρυνση της κατάστασης του κρατούμενου.

Ένα μεγάλο ζήτημα που ενδεχομένως αφορά την Ελλάδα, είναι η έλλειψη ειδικών χώρων κράτησης/αναμονής για προσαχθέντες και συλληφθέντες υπό προστατευτική φύλαξη κλπ. που τελούν υπό την επίδραση ψυχοδραστικών ουσιών. Παρόλα αυτά, οι προϊστάμενοι – διοικητές των υπηρεσιών πρέπει να φροντίζουν να έχουν διαθέσιμους τέτοιους χώρους μέσα στο Τμήμα, επειδή εκτός των άλλων αυτό διευκολύνει και τη διασφάλιση ομαλών εργασιακών συνθηκών μέσα στο Τμήμα. Οι ειδικοί χώροι βραχείας παραμονής θα πρέπει να διασφαλίζουν

την προστασία των «επισκεπτών» τους από αυτοτραυματισμούς και συνολικά τη μη έκθεσή τους σε άλλους κινδύνους λόγω της δράσης των ψυχοτρόπων ουσιών. Το προσωπικό της αστυνομίας θα πρέπει να λαμβάνει σοβαρά και να αντιλαμβάνεται ως αληθείς τις αντιδράσεις των κρατούμενων υπό την επήρεια ψυχοτρόπων ουσιών. Για το λόγο αυτό, εκτός από την τήρηση των γενικών κανόνων του ΚΠΔ και άλλων σχετικών με τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (βλ. προηγ.), το προσωπικό της αστυνομίας θα πρέπει να έχει αφενός γενική γνώση για τις επιδράσεις των ουσιών στη συμπεριφορά και στη γνωστική αντίληψη των κρατούμενων και αφετέρου να έχει άμεση πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες και ειδικούς που να μπορούν έγκαιρα και αξιόπιστα να διαγνώσουν την κατάσταση του κρατούμενου.

Ειδικότερα, προκειμένου να καθοριστεί αν ο κρατούμενος μπορεί να υποβληθεί σε ανάκριση, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ακόλουθα (Royal College of Psychiatrists, 2011):

α) Πώς η σωματική ή πνευματική του κατάσταση θα επηρεάσει την ικανότητά του κρατούμενου να αντιληφθεί τη φύση και το σκοπό της ανάκρισης, να κατανοήσει τις ερωτήσεις που του τίθενται και να αντιληφθεί τη σημασία των απαντήσεων που δίνει.

β) Το βαθμό στον οποίο οι απαντήσεις του κρατούμενου μπορεί να επηρεαστούν από τη σωματική ή πνευματική του κατάσταση, παρά να δώσουν μία πειστική και ακριβή εξήγηση της ανάμειξής του στο έγκλημα.

γ) Τον τρόπο με τον οποίο η ίδια η ανάκριση θα επηρεάσει τον κρατούμενο.

Επομένως, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλοι εκείνοι οι παράγοντες που μπορεί να ωθούν τον κρατούμενο σε αβάσιμη/αναληθή ομολογία. Αυτοί οι παράγοντες είναι:

- * Η υγεία του ατόμου (σωματική και πνευματική, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών).
- * Οι απαιτήσεις της ανάκρισης.
- * Τα χαρακτηριστικά του ατόμου που μπορεί να το καθιστούν πιο ευάλωτο.
- * Το σύνολο των συνθηκών (προσωπικότητα, υγεία, ανάκριση).

Δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο, άτομα που βρίσκονται υπό την επήρεια ναρκωτικών, να υποβάλλονται έμμεσα από την παρουσία της αστυνομίας και να αυτο-υποβάλλονται ή να έχουν ιδιαίτερα προσαρμοστική στάση, με αποτέλεσμα η ανάκριση να οδηγείται σε αναληθείς ομολογίες. Είναι επομένως αναγκαίο, να λαμβάνονται υπόψη οι γενικές συνθήκες και η κατάσταση του κρατούμενου.

Συγκεκριμένα, οι αναληθείς ομολογίες διακρίνονται σε:

1. Εκούσιες, εξαναγκαστικές - υποχωρητικές (coerced compliant).

2. Εξαναγκαστικές – εσωτερικευμένες (coerced – internalised).
3. Υποχρεωτικές – υποχωρητικές (accommodating – compliant).

Αναλυτικά (Royal College of Psychiatrists, 2011, σελ. 35 επ.):

1. Η εκούσια εξαναγκαστική (coerced compliant) αναληθής ομολογία προκύπτει από την πίεση που ασκεί η αστυνομία κατά την ανάκριση ή κατά τη δίκη. Ο ύποπτος ενδίδει στις απαιτήσεις και την πίεση των αστυνομικών για ένα άμεσο όφελος, όπως το να του επιτραπεί να πάει σπίτι του. Ο ύποπτος, σκεπτόμενος ότι μπορεί να δραπετεύσει από την πιεστική κατάσταση, μπορεί να δίνει ελάχιστη προσοχή στις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις μιας αναληθούς ομολογίας. Για παράδειγμα, οι ουσιοεξαρτημένοι είναι πιο ευάλωτοι σε αυτού του είδους την αναληθή ομολογία, παρόλο που έχουν πλήρη συνείδηση του ότι δεν έχουν διαπράξει το έγκλημα, αλλά θα το ομολογήσουν στην προσπάθειά τους να ξεφύγουν από τη δυσάρεστη κατάσταση.

2. Η εξαναγκαστική εξωτερικευμένη (coerced – externalized) αναληθής ομολογία πραγματοποιείται χωρίς εξωτερική πίεση από την αστυνομία και μπορεί να συμβαίνει για πολλούς λόγους, όπως η νοσηρή επιθυμία για κακή φήμη. Κατά κανόνα όμως, η εξαναγκαστική εσωτερικευμένη (coerced-internalized) αναληθής ομολογία συμβαίνει όταν ο ύποπτος καταλήγει να πιστέψει, έστω και προσωρινά, ότι μπορεί όντως να έχει διαπράξει το έγκλημα για το οποίο κατηγορείται. Αυτό μπορεί να συμβαίνει ακόμα και ενώ δεν έχουν ανασύρει από τη μνήμη τους κάτι που να τους θυμίζει ότι όντως το διέπραξαν. **Το ιστορικό κατανάλωσης αλκοόλ ή χρήσης ναρκωτικών μπορεί να οδηγήσει σε μία αυθόρμητη αναληθή ομολογία**, όπου οι άνθρωποι δεν εμπιστεύονται τη μνήμη τους ή έχει προκληθεί βλάβη στη μνήμη τους (παροδική ή μόνιμη) και είναι πιο ευάλωτοι σε εξωτερικά συνθήματα (ό.π.σελ. 36).

3. Η εκούσια υποχωρητική (accommodating – compliant) αναληθής ομολογία δίνεται από ανθρώπους για τους οποίους η συμμόρφωση με την αστυνομία είναι πιο σημαντική από το να έρχονται σε αντίθεση με τους ισχυρισμούς της αστυνομίας για το τι συνέβη. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η αναληθής ομολογία προκύπτει από μία έντονη ανάγκη για αποδοχή.

Οι γιατροί θα πρέπει να γνωρίζουν πιθανούς παράγοντες που καθιστούν τα άτομα πιο ευάλωτα. Οι κρατούμενοι συχνά πιστεύουν ότι με τη συμμόρφωση θα οδηγηθούν νωρίτερα στην ελευθερία και ότι έτσι θα αποκρούσουν ή θα τροποποιήσουν τις κατηγορίες, καθώς και ότι αν αντίθετα εμμένουν στη στάση τους, θα καταλήξουν σε περαιτέρω κράτηση. Για να εκτιμηθεί η πιθανή επίδραση καθενός από τους παράγοντες που καθιστούν τα άτομα πιο ευάλωτα και επηρεάζουν την καταλληλότητα του κρατούμενου για ανάκριση, θα πρέπει ο γιατρός να λάβει υπόψη του τις πιθανές απαιτήσεις της ανάκρισης, καθώς η διαφαινόμενη σημασία του εγκλήματος φαίνεται να αποτελεί τον πιο καθοριστικό παράγοντα σχετικά με το πόσο καλά θα ανταποκριθεί το άτομο στις απαιτήσεις της ανάκρισης.

Οι γιατροί και οι αστυνομικοί θα πρέπει να **γνωρίζουν ότι η ίδια η εξάρτηση καθιστά το άτομο περισσότερο ευάλωτο**. Αυτό οι χρήστες το γνωρίζουν και το αντιλαμβάνονται. Συνεπώς, για παράδειγμα, παρόλο που η αστυνομία προωθεί τα σχέδια συλλήψεων, είναι σημαντικό να αναγνωρίζει **ότι η ομολογία ενός κρατουμένου ότι είναι χρήστης ναρκωτικών ίσως να εγείρει ερωτήματα για το τον τρόπο με τον οποίο το άτομο αυτό ικανοποιεί οικονομικά αυτή του τη συνήθεια**. Επιπλέον, σε μεταγενέστερη φάση κατά τη διαδικασία της εξέτασης, όταν διασταυρώνονται τα στοιχεία και οι μαρτυρίες στο δικαστήριο μπορεί να προκύψει, , κάποια ομολογία ανάμειξης σε μία παράνομη αγορά και ο δικαστής είναι πιθανό να θεωρήσει τον εξαρτημένο σαν μίasma και χωρίς αξιοπιστία (ό.π. σελ. 37).

Σε ό,τι αφορά την ίδια την ανάκριση υποστηρίζεται ότι:

- Η αποχή από τα οπιοειδή δεν αποτελεί εμπόδιο για την ανάκριση, ενώ η σοβαρή στέρηση μπορεί να κάνει το άτομο ακατάλληλο για ανάκριση μέχρι το σύνδρομο στέρησης να κορυφωθεί ύστερα από 2-3 ημέρες ή μέχρι να γίνουν εμφανείς οι επιδράσεις μιας θεραπείας υποκατάστασης. **Σύμφωνα με τη νομολογία, δεν καθίσταται απαραίτητα αβάσιμη η ομολογία ενός εξαρτημένου που απέχει και που μπορεί να έχει κίνητρο για να ομολογήσει** (ό.π. σελ 38).

- Στην πράξη, αν ένα άτομο τελεί εμφανώς υπό την επήρεια αλκοόλ ή φαίνεται να έχει κάνει χρήση ναρκωτικών όταν προσάγεται στο αστυνομικό τμήμα, η αστυνομία συνήθως περιμένει να περάσουν οι παρενέργειες της νάρκωσης πριν ξεκινήσουν τις ερωτήσεις. Ωστόσο, σε περίπτωση χρήσης LSD, η πνευματική κατάσταση του ατόμου μπορεί να έχει διακυμάνσεις κατά τη διαδικασία ανάκτησης, παρόλο που η δυσκολία ανταπόκρισης και η έλλειψη συγκέντρωσης του ατόμου μπορεί να μην είναι άμεσα, ορατά και αντιληπτά και αυτό μπορεί να επιδρά στη συμμόρφωση και αντίσταση του ατόμου στις ερωτήσεις. Για αυτό οι γιατροί θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους αυτή τη πιθανότητα και να είναι σε θέση να συμβουλέψουν την αστυνομία (ό.π., σελ 39).

Ειδικά ζητήματα που μπορεί να προκύψουν κατά την κράτηση (βλ. για τα επόμενα στο ίδιο ό.π., σελ 40-53) και συγκεκριμένα:

- Η αυξημένη πιθανότητα πολλαπλής χρήσης ουσιών και των επακόλουθων προβλημάτων, όπως είναι οι επιδράσεις των ναρκωτικών και η εξάρτηση σε διαφορετικά είδη ουσιών, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαχείριση καθενός από τους κρατούμενους.

- **Το αλκοόλ επιδρά στο κεντρικό νευρικό σύστημα δυσάρεστα.** Η χρήση αλκοόλ μπορεί να επιφέρει νύστα, μπερδεμένο λόγο, αυξημένη πίεση αίματος και παλμών, ακόμα και έλλειψη συγκέντρωσης και αταξία. Προσοχή πρέπει να δίνεται σε παράλληλα ιατρικά προβλήματα, όπως τραυματισμούς του κρανίου και υπογλυκαιμία (ό.π., σελ 40).

- **Στα αλκοολικά άτομα, τα συμπτώματα στέρησης μπορεί να ξεκινούν 6-8 ώρες μετά τη τελευταία κατανάλωση και πριν τα ποσοστά αλκοόλ στο αίμα φτάσουν στο μηδέν. Η στέρηση από το αλκοόλ κατά τη φυλάκιση/κράτηση μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την υγεία του ατόμου.** Θα πρέπει να εκτιμηθεί ο βαθμός της εξάρτησης και να αρχίσει νωρίς μία αγωγή προκειμένου να αποφευχθούν παρενέργειες της στέρησης, όπως οι σπασμοί και παραλήρημα (ό.π., σελ . 41).

- **Το σύνδρομο στέρησης από βενζοδιαζεπίνη εμφανίζεται μέσα σε 2 μέρες.** Στις μέρες μας η επαναλαμβανόμενη χρήση μεγάλης ποσότητας βενζοδιαζεπίνης είναι πιο εμφανής, ειδικά σε συνδυασμό με χρήση οπιοειδών ή αλκοόλ. Υπάρχουν πολλές ομοιότητες με τα συμπτώματα στέρησης από αλκοόλ και για το λόγο αυτό είναι απαραίτητες περαιτέρω εξετάσεις. Από τη στιγμή που εντοπίζεται η χρήση, συνίσταται η χρήση βενζοδιαζεπίνης για να μειώσει τα συμπτώματα και να αποφευχθούν χειρότερες παρενέργειες.

- **Η χρήση οπιοειδών προκαλεί υπόταση, βραδυκαρδία, κυάνωση, αναπνευστικά προβλήματα, απώλεια αισθήσεων ακόμα και θάνατο. Συνίσταται**

στενή παρακολούθηση, ενώ η παροχή αναπνευστικής υποστήριξης είναι απαραίτητη, ειδικά όταν ο ρυθμός αναπνοής είναι αργός ή μη φυσιολογικός. Σε περιπτώσεις υπερβολικής δόσης οπιοειδών είναι απαραίτητη η χρήση οξυγόνου.

- **Η ναλοξόνη είναι ανταγωνιστής οπιοειδών** που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αντισταθμίσει κάποιες παρενέργειες της χρήσης οπιοειδών. Η άμεση αντιστάθμιση των παρενεργειών των οπιοειδών μπορεί να επισπεύσει ένα αιφνίδιο σύνδρομο στέρησης. **Για αυτό, όταν εντοπιστεί εκτεταμένη χρήση οπιοειδών, θα πρέπει να κληθεί ασθενοφόρο και να χορηγηθεί ναλοξόνη αρχικά σε μία ποσότητα 0,4-0,8 mg ενδοφλέβια ή ενδομυϊκά.**

- Η έκταση των συμπτωμάτων στέρησης από οπιοειδή εξαρτάται κατά πολύ από ψυχολογικούς παράγοντες. **Οι συνθήκες που επικρατούν σε ένα κελί φυλακής/ Α.Τ. μπορεί να εντείνουν αυτά τα συμπτώματα.**

- **Η αρχή των συμπτωμάτων στέρησης ποικίλει στα διάφορα οπιοειδή.** Συνήθως, τα **συμπτώματα στέρησης από ηρωίνη ξεκινούν μέσα σε 8 ώρες**, κορυφώνονται και σταδιακά αυξάνονται μέσα σε 48-72 ώρες.

- Η αποχή από τη μεθαδόνη οδηγεί σε λιγότερο έντονα σύνδρομα στέρησης από την αποχή από την ηρωίνη.

- **Η λοξεφιδίνη συνίσταται** για αυτούς που έχουν αποφασίσει να μην κάνουν χρήση μεθαδόνης ή βουπρενορφίνης για αποτοξίνωση, που έχουν αποφασίσει να αποτοξινωθούν σε σύντομο χρονικό διάστημα ή που έχουν ήπια ή μη διαγνωσμένη εξάρτηση (συμπεριλαμβανομένων των νέων ανθρώπων) (National Collaborating Centre for Mental Health, 2007). Η λοξεφιδίνη μπορεί να έχει αρνητικές παρενέργειες στο καρδιαγγειακό σύστημα.

- **Οι ουσίες με βάση την κωδεΐνη** έχουν μικρή διάρκεια και πρέπει να χορηγούνται μερικές φορές μέσα στην ημέρα (κάθε 4-6 ώρες). Έχουν μικρή επίδραση και κορυφώνονται μέσα σε 1.5-2 ώρες. Αυτές οι ουσίες είναι τοξικές και η δόση τους θα πρέπει να ογκομετρείται ενάντια στα συμπτώματα και σημάδια στέρησης. Πολλοί γιατροί χρησιμοποιούν την **dihydrocodeine** σαν υποκατάστατο (Stark & Gregory 2005). Παρόλο που δεν έχει επιτραπεί η χρήση του στη θεραπεία της εξάρτησης από ναρκωτικά, είναι αποτελεσματικό για το περιβάλλον (Robertson et al, 2006). Τα πλεονεκτήματά της έναντι αυτών των υποκατάστατων των οπιοειδών είναι ότι δεν είναι τόσο ισχυρά και έχουν μικρή διάρκεια, έτσι ώστε να μειώνεται η πιθανότητα υπερβολικής χρήσης.

- **Η μεθαδόνη παρέχεται σε υγρή μορφή για τη θεραπεία της εξάρτησης.** Η συνήθης ποσότητα πόσιμης μεθαδόνης είναι 1mg/ml και χορηγείται μία φορά ημερησίως. Η **κορύφωση της συντελείται 4 ώρες μετά την κατανάλωση και διαρκεί 10-25 ώρες μετά από μία δόση και 13-55 ώρες μετά από επαναλαμβανόμενες δόσεις.**

- **Η βουπρενορφίνη** είναι ένα οπιοειδές με μικρότερο ρίσκο για υπερδοσολογία όταν καταναλώνεται μόνη της. Τα 12-16 mg βουπρενορφίνης είναι

τόσο αποτελεσματικά όσο τα 50-80mg μεθαδόνης στην προσπάθεια μείωσης της ηρωίνης και στη διατήρηση των ασθενών στη θεραπεία. Η βουπρενορφίνη χορηγείται μία φορά ημερησίως λόγω της μακράς διάρκειας της επίδρασής της.

- Αν είναι ιατρικά ασφαλές, η χορήγηση της βουπρενορφίνης θα πρέπει να συνεχίζεται μέσα στη φυλακή ή όταν πρόκειται για κράτηση σε Α.Τ. υπό έκτακτες συνθήκες (π.χ μεταγωγή ή άλλο). **Η χορήγησή της από τον ίδιο τον κρατούμενο θα πρέπει να γίνεται υπό τη στενή επίβλεψη του γιατρού**, ο οποίος θα πρέπει να επιβλέπει τον ασθενή για να διασφαλίσει ότι το φάρμακο έχει διαλυθεί μέσα σε ένα μήνα. Μπορεί να εμφανιστεί σύνδρομο στέρησης σε κάποιον που είναι εξαρτημένος σε μεγάλες ποσότητες οπιοειδών, γι' αυτό και δεν ενδείκνυται η θεραπεία με βουπρενορφίνη κατά τη φυλάκιση.

- Ο συνδυασμός βουπρενορφίνης με ναλοξόνη επιτρέπεται ως μέθοδος θεραπείας της εξάρτησης από οπιοειδή.

- **Η νάρκωση από τονωτικά, όπως η κοκαΐνη και η αμφεταμίνη** σε μικρές δόσεις, έχει τις ακόλουθες παρενέργειες: ευφορία, αϋπνία, στεγνό στόμα, υπερθερμία, ταχυκαρδία, υπέρταση, αυξημένη αναπνοή και ιδρώτα. **Σε αυξημένες ποσότητες μπορεί να προκαλέσει ενόχληση, επιθετικότητα, παράνοια, ταραχή, παραλήρημα και αυταπάτες.**

- **Οι μακρόχρονοι χρήστες κοκαΐνης ή αμφεταμίνης μπορεί να βιώσουν ένα σύνδρομο εκτεταμένου παραληρήματος**, το οποίο περιλαμβάνει 4 στάδια: υπερθερμία, παραλήρημα, αναπνευστική ανακοπή (respiratory arrest) και θάνατο. Τα άτομα γίνονται υπερβολικά ταραγμένα και παρανοϊκά, πεθαίνουν αιφνίδια και πολλές φορές οδηγούνται σε κράτηση/φυλάκιση εξαιτίας της υπερβολικής συμπεριφοράς τους λίγο πριν το θάνατο. Αν εντοπισθεί το παρατεταμένο παραλήρημα, ο κρατούμενος θα πρέπει να μεταφερθεί άμεσα σε μονάδα εντατικής θεραπείας.

- **Το lsd πίνεται** συνήθως από το στόμα και έχει ως παρενέργειες τα εξής: ταχυκαρδία, υπέρταση, πυρεξία, διαστολή κόρης μέσα σε 10-30 λεπτά και ψυχολογικές παρενέργειες μετά από 30-60 λεπτά. Υπάρχει μία περίοδος ανάρρωσης μέσα σε 12 ώρες, κατά τη διάρκεια των οποίων μπορεί να υπάρχουν διαστήματα φυσιολογικής αντίληψης και συναίσθησης που εναλλάσσονται με επίπεδα νάρκωσης, που μπορεί να επηρεάσουν την καταλληλότητα του κρατούμενου για ανάκριση. Γι αυτούς που κάνουν πολλαπλή χρήση ουσιών, η βενζοδιαζεπίνη συνίσταται για να ανακουφίσει τις κρίσεις πανικού.

- **Η χρήση ουσιών** μέσω αναθυμιάσεων (volatile) υποκαταστάτων στοχεύει στην εισπνοή αναθυμιάσεων προκειμένου να επιτευχθεί η νάρκωση. **Η μυρωδιά μπορεί να γίνει αντιληπτή στα ρούχα του κρατούμενου ή την αναπνοή.**

- **Η χρήση κάνναβης** οδηγεί σε ευφορία και ψυχοκινητική βλάβη, με έλλειψη συντονισμού, δυσαρθρία και αταξία. **Μπορεί να προκληθεί και γνωστική βλάβη.** Ήπια συμπτώματα στέρησης μπορεί να εμφανιστούν με διαταραγμένο

ύπνο, ενόχληση και ανησυχία. Δεν απαιτείται κάποια συγκεκριμένη μέθοδος θεραπείας.

- Η μεγάλη πλειονότητα των καπνιστών μπορούν να απέχουν από το κάπνισμα για μία περίοδο, **αλλά θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι οι παρενέργειες της αποχής από οποιοδήποτε υποκατάστατο, συμπεριλαμβανομένης και της νικοτίνης, μπορούν να γίνουν πιο έντονες ανάλογα με τις ιδιαίτερες συνθήκες της αναγκαστικής κράτησης και μπορούν να επηρεάσουν τη νομική διαδικασία. Πολλά από τα χαρακτηριστικά της αποχής από τη νικοτίνη δεν μπορούν να διαχωριστούν από την ανησυχία. Η έντονη επιθυμία για νικοτίνη μπορεί να οδηγήσει σε δυσφορία και απειλές για πρόκληση σωματικών τραυματισμών. Για αυτό θα πρέπει να υπάρχει διαθέσιμη μία θεραπεία αντικατάστασης της νικοτίνης κατά την αστυνομική κράτηση.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12. ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΒΛΑΒΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ: ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

A. Τα εμπλεκόμενα μέρη

1. Χρήστες, χρήση και συνέπειες : Είναι όλα το ίδιο;

Ο τόπος και ο τρόπος χρήσης των ναρκωτικών, η πρόσβαση και το είδος των ναρκωτικών, καθώς και η ψυχική κατάσταση του χρήστη αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για τη μόνιμη εμπλοκή του με τα ναρκωτικά και κυρίως, με την εμπλοκή του με το έγκλημα και την παρανομία του δρόμου.

Οι χρήστες

Το κοινωνικό προφίλ των χρηστών διαφοροποιείται βάσει πολλών παραμέτρων όπως, για παράδειγμα, η κοινωνική προέλευση και ο βαθμός ευπορίας του χρήστη. Από τους προαναφερόμενους παράγοντες εξαρτάται κατά κανόνα η επιλογή του να προμηθευτεί ναρκωτικά έξω από τους στερεότυπους διαύλους, όπως επίσης και η επιλογή του να προσφύγει σε δημόσιες ή ιδιωτικές υπηρεσίες παροχής βοήθειας και απεξάρτησης. Τα ίδια χαρακτηριστικά εξάλλου δεν είναι μόνο ενδείκτες του ταξικού χαρακτήρα που έχει το φαινόμενο των ναρκωτικών σε σχέση με τα υψηλά, μεσαία ή χαμηλά κοινωνικά στρώματα αλλά και ενδοταξικού καθώς, ανάμεσα στα χαμηλών εισοδημάτων και γενικά φτωχά στρώματα, υπάρχει πάντοτε ένα στρώμα περισσότερο περιθωριοποιημένο από τα άλλα που η φτώχεια του αντανakλάται όχι τόσο στο εισόδημα, αλλά στην προσβασιμότητά του σε κοινωνικές οικονομικές και πολιτικές δομές. Πρόκειται δηλαδή για ανθρώπους που: α) είναι μετανάστες δεύτερης γενιάς και άρα έχουν ιδιαίτερα προβλήματα προσαρμογής και αντιμετώπισης από την πολιτεία (δεν ισχύει προφανώς για όλους), β) είναι γενικά φτωχοί και για διάφορους λόγους δεν έχουν αποκτήσει κάποια επαγγελματικά προσόντα που να τους επιτρέπουν πρόσβαση στην απασχόληση, γ) συχνά έχουν πολύ χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, δ) έχουν «μπλέξει» με μικροπαρανομίες και μέσω αυτών μεταπηδούν στα ναρκωτικά και ε) έχουν μπλέξει με τα ναρκωτικά και μέσω αυτών μεταπηδούν στην παρανομία.

Αυτές οι κατηγορίες φτωχών και μεσαίων στρωμάτων φαίνεται ότι υπερεκπροσωπούνται, όχι μόνο μεταξύ εκείνων που προσφεύγουν στις υπηρεσίες των φορέων πρόληψης και απεξάρτησης, αλλά και στις επίσημες στατιστικές και φυσικά στην πιάτσα του δρόμου. Οι φτωχότεροι των φτωχών, που τα προηγούμενα χρόνια μαζικά σύχναζαν στις περιοχές που υπήρχαν τα κέντρα βοήθειας του Ο.ΚΑ.ΝΑ., είναι οι μετανάστες χωρίς χαρτιά, που συχνά γίνονται αντικείμενα εκμετάλλευσης και μετατρέπονται σε εξαρτημένους από κυκλώματα

εμπορίας και διακίνησης για να επιβιώσουν. Αυτή η τελευταία ομάδα δεν είναι καταγεγραμμένη στις στατιστικές κανενός κράτους στην Ευρώπη, όπως δεν είναι καταγεγραμμένοι στις στατιστικές οι ιδιαίτερα εύποροι άνθρωποι, οι άνθρωποι που προέρχονται από τη βιομηχανία του θεάματος και βρίσκονται σε παραγωγική ηλικία και ένα πλήθος άλλων κατηγοριών χρηστών ή/και προβληματικών χρηστών. Το εύρος της χρήσης ναρκωτικών είναι γενικά άγνωστο, όπως στην πραγματικότητα είναι άγνωστος και ο αριθμός της εγκληματικότητας στο σύνολό της: και τα δύο χαρακτηρίζονται ως φαινόμενα με μεγάλο σκοτεινό αριθμό ή ως ευρεία γκρίζα ζώνη.

Παρότι στην Ευρώπη και στην Ελλάδα εκπονούνται σε συστηματική βάση έρευνες αναζήτησης της έκτασης και της επικράτησης της χρήσης στο μαθητικό πληθυσμό, δεν αναιρείται η εικόνα που περιγράφηκε καθώς στο μαθητικό πληθυσμό δεν περιλαμβάνονται πολλοί από τις παραπάνω κοινωνικές ομάδες, εξαιτίας του υψηλού βαθμού εγκατάλειψης του σχολείου που χαρακτηρίζει άτομα από αυτές τις ομάδες, της μη παρακολούθησης γενικώς του σχολείου ή της νομικής ανυπαρξίας των ανθρώπων χωρίς χαρτιά.

Πέρα από το γεγονός ότι ο αριθμός των προβληματικών και συστηματικών χρηστών είναι άγνωστος, ο αριθμός των γνωστών χρηστών είναι επίσης προβληματικός. Παραδόξως το EMCDDA, όπου δηλαδή καταγράφονται οι επίσημες στατιστικές της Ε.Ε. για το θέμα, συγκαταλέγει ανάμεσα στους χρήστες και αυτούς που έχουν κάνει έστω και μία φορά χρήση. Πρόκειται για άλλον έναν παράγοντα που προκαλεί σύγχυση καθώς δεν συνυπολογίζεται ότι η χρήση που γίνεται για μία φορά δεν συνεπάγεται απαραίτητα περαιτέρω εμπλοκή (βλ προηγ. και όσα αναφέρθηκαν για το πώς κάποιος γίνεται περιστασιακός και συστηματικός χρήστης). Συνεπώς, ο επίσημος φορέας της Ε.Ε. παραγνωρίζει αυτό που παγκοσμίως γίνεται δεκτό στην κοινωνική έρευνα, ότι για παράδειγμα η εφηβική ηλικία χαρακτηρίζεται από τάσεις απόκλισης (π.χ. χρήση κάποιας ουσίας για μία φορά) που βρίσκονται σε άμεση συνάφεια με την κοινωνική και ψυχολογική χειραφέτηση του ατόμου από την οικογενειακή εστία (Πιτσελά ενδεικτ.). Η αποκλίνουσα συμπεριφορά σε αυτές τις ηλικίες, αποτελεί μέρος της διαδικασίας ενηλικίωσης (ψυχολογικής και κοινωνικής) και καθόλου δεν παραπέμπει σε μόνιμες επιλογές, πόσο μάλλον που οι έρευνες στο μαθητικό πληθυσμό και στο γενικό πληθυσμό δεν έχουν επαναληπτικό χαρακτήρα, ώστε να διευκρινίσουν την τύχη εκείνων που έκαναν χρήση κάποιας ουσίας «έστω και μια φορά». Από τις επισημάνσεις αυτές εύκολα προκύπτει ότι η ανίχνευση του αριθμού των χρηστών και της έκτασης της αγοράς ναρκωτικών είναι εξαιρετικά σύνθετη διαδικασία.

Στην Ελλάδα τα πράγματα είναι ακόμα πιο περίπλοκα, επειδή στο δημόσιο τομέα (αλλά ούτε και στον ιδιωτικό) δε υπάρχει παράδοση σοβαρής και συστηματικής κοινωνικής έρευνας, κυρίως επειδή η έρευνα αυτή δεν θεωρείται «προσοδοφόρα». Είναι χαρακτηριστικό ότι η τελευταία έρευνα σχετικά με την επικράτηση της χρήσης στο γενικό πληθυσμό στην Ελλάδα υλοποιήθηκε από το ΕΚΤΕΠΝ το 2004.

Οι συνέπειες της κρίσης

Η κρίση έχει επιδεινώσει την προαναφερόμενη κατάσταση, όπως επίσης έχει επιδεινώσει και την κατάσταση στην αγορά ναρκωτικών. Αλλά και για αυτό το θέμα η γνώση μας είναι αποσπασματική. Τον Ιούνιο του 2012 σκιαγραφήθηκαν από το ΚΕΘΕΑ οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στο πρόβλημα των ναρκωτικών και επισημάνθηκε μεταξύ άλλων «...επιδείνωση της κατάστασης των εξαρτημένων, όπως συνάγεται από τη στροφή τους σε νέες, οικονομικότερες αλλά ιδιαίτερα επικίνδυνες για την υγεία και τη ζωή τους ουσίες («σίσα»), τις επιδημικές διαστάσεις της εξάπλωσης του HIV/AIDS και της ηπατίτιδας C στον πληθυσμό τους, την παρουσία πολλών ατόμων με πρόβλημα χρήσης ναρκωτικών και αλκοόλ στο συνεχώς αυξανόμενο αριθμό αστέγων και τη μείωση του κινήτρου για θεραπεία, εξαιτίας της απουσίας ελπίδας για το μέλλον...». Επίσης, διαπιστώνονταν «... εντεινόμενες, λόγω της κρίσης, δυσκολίες της ελληνικής οικογένειας, που πάντα διαδραμάτιζε καθοριστικό ρόλο στη διαδικασία απεξάρτησης και κοινωνικής επανένταξης, να συνεχίσει να το πράττει...αύξηση φαινομένων επιθετικότητας και βίας απέναντι στους χρήστες ουσιών και τις άλλες ευάλωτες ομάδες, που σε περιόδους κρίσης μετατρέπονται σε εύκολο στόχο....αποδυνάμωση των οργανισμών θεραπείας....τη συνεχιζόμενη απουσία εθνικού σχεδιασμού για την αντιμετώπιση των εξαρτήσεων και την πολιτική πρωμοδότηση «φθηνών» λύσεων....»⁴.

Την κατάσταση αυτή, άλλωστε, επισημαίνει και η Έκθεση του Επιτρόπου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης το Νοέμβριο του 2013 (www.commissioner.coe.int), σε μια γενικότερη θεώρηση σχετικά με την υπονόμηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ελλάδα στη διάρκεια της κρίσης και τις συνέπειές της ειδικά σε δικαιώματα, όπως αυτά της κοινωνικής ασφάλειας, της υγείας, της εκπαίδευσης και της εργασίας.

Αν και η κρίση προφανώς επηρεάζει τις τάσεις και τα προβλήματα που αφορούν τα ναρκωτικά, δεν υπάρχει έως τώρα μια εμπεριστατωμένη έρευνα σχετικά με το θέμα. Πάντως, τα τελευταία τουλάχιστον χρόνια οι γενικότερες τάσεις σχετικά με τη χρήση και τη διάδοση των ναρκωτικών, δεν φαίνεται να είναι ομοιογενείς σε όλες τις ομάδες του πληθυσμού. Αν και σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Έκθεση για τα Ναρκωτικά του EMCDDA του 2014 προκύπτει ότι η επικρατέστερη διεγερτική ουσία στην Ελλάδα είναι η Έκσταση, από την Έκθεση του ΕΚΤΕΠΝ- ESPAD (τα στοιχεία του αναφέρονται στο 2011) προκύπτει ότι σε ένα ειδικότερο πληθυσμό, όπως ο μαθητικός, τα πράγματα είναι διαφορετικά :

- Η επικρατέστερη ουσία γενικά είναι η κάνναβις.
- Το ποσοστό μαθητών που κάνει (έστω και μια φορά) χρήση ουσιών μεταξύ των ηλικιών 15 και 19 ετών τριπλασιάζεται.

⁴ <http://www.kethea.gr/%CE%9D%CE%AD%CE%B1/%CE%94%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%B1%CE%A4%CF%8D%CF%80%CE%BF%CF%85/tabid/141/articleType/ArticleView/articleId/247/language/el-GR/Default.aspx>

- Το ποσοστό της χρήσης σε μαθητές που είναι 19 ετών και φοιτούν ακόμα στο σχολείο είναι πολύ υψηλό 40%.

Ωστόσο, ένα ιδιαίτερα αξιοσημείωτο στοιχείο είναι ότι το υψηλότερο ποσοστό των μαθητών που έχει κάνει χρήση καταγράφεται σε ορισμένες περιοχές που έχουν μεταξύ τους τελείως διαφορετικά χαρακτηριστικά. Ειδικότερα, το υψηλότερο ποσοστό χρήσης παρατηρείται στις ακόλουθες περιοχές:

α) Ροδόπη: Το ποσοστό χρήσης (21,4%) αφορά μια περιοχή που είναι κυρίως αγροτική, παραμεθόριος, με μεσαία αστικά κέντρα και υψηλό βαθμό κοινωνικού αποκλεισμού, περιορισμένες κοινωνικές υπηρεσίες, με μεγάλο αριθμό φοιτητών και με ακραίες κοινωνικές αντιφάσεις και ανισότητες.

β) Θεσσαλονίκη: Μεγάλο αστικό κέντρο όπου το ποσοστό της χρήσης (19,4%) είναι σχετικά μεγαλύτερο από την Αθήνα.

γ) Αθήνα: Στη μεγαλύτερη πόλη και μοναδική Μητρόπολη στην Ελλάδα το ποσοστό (19,3%) είναι χαμηλότερο από τις δύο προηγούμενες περιοχές.

δ) Κυκλάδες: Το ποσοστό χρήσης (17,2%) είναι σχετικά υψηλό σε μια περιοχή με πολύ μικρά αστικά κέντρα, χαμηλό βαθμό παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, αλλά έντονη τουριστική ανάπτυξη.

Παραδόξως, σε περιοχές της Ελλάδας που είναι γνωστές ως περιοχές καλλιέργειας κάνναβης (π.χ. Κρήτη, Ν.Α Πελοπόννησος κ.α.), αλλά έχουν και σχετικά μεγάλα αστικά κέντρα, δεν παρατηρούνται τόσο υψηλά ποσοστά χρήσης στο μαθητικό πληθυσμό.

Προφανώς, η διερεύνηση του αριθμού και του κοινωνικού προφίλ των χρηστών, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της κρίσης, αξίζει μεγαλύτερης εμβάθυνσης. Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν, το βέβαιο είναι ότι *κάθε παρέμβαση για τη μείωση της βλάβης οφείλει να λαμβάνει υπόψη και να συσχετίζει αναλυτικότερα τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των χρηστών σε πανελλαδική κλίμακα, τις γενικότερες συνθήκες, τις ιδιαιτερότητες των περιοχών και μικρο-περιοχών παρέμβασης μέσα στη κρίση, ώστε οι παρεμβάσεις να γίνονται στοχευμένα.*

2. Street work: Τί είναι και τί μπορεί να κάνει για την αστυνομία;

Όταν ο εξαρτημένος γίνεται ένας άνθρωπος της πιάτσας του δρόμου, είναι πλέον ένα διαφορετικό άτομο από εκείνο που ήταν όταν άρχισε τη χρήση. Εκτός από τις κοινωνικές συνέπειες, τις νέες συνήθειες και τις κοινωνικές συνθήκες (βλ. Προηγ.) έχει αλλάξει στο σημείο αυτό και η στάση του ατόμου απέναντι στον εαυτό του.

Στην εξέλιξη της ασθένειάς του, ο εξαρτημένος χρήστης (ειδικά ο χρήστης ηρωίνης) χάνει σταδιακά την επαφή του με το σώμα και το προσωπικό του περιβάλλον. Μέρα με τη μέρα εγκαταλείπει κάθε ενδιαφέρον για την ατομική υγιεινή, για τη φροντίδα του σώματός του, για τη διατροφή και την ένδυσή του κλπ. Εγκαταλείπει επίσης κάθε φροντίδα του χώρου στον οποίο ζει, κάθε

ενδιαφέρον για εργασία και για κοινωνικές σχέσεις. Η διασφάλιση της χρήσης της ουσίας καταλαμβάνει το κέντρο της ύπαρξής του και κάθε άλλη ανθρώπινη ανάγκη σπρώχνεται στο περιθώριο (Γασγαλίδης, 2005). Σε συνάρτηση με όλα αυτά, αλλάζει και η στάση του απέναντι στην ουσία καθώς επιδιώκει το άμεσο αποτέλεσμα, ενώ ενδιαφέρεται όλο και λιγότερο για τον τρόπο χρήσης και τις συνέπειές της. Όπως αναφέρει ο Γασγαλίδης (2005), το πέρασμα από τη χρήση μιας ουσίας στην πολυτοξικομανία αφήνει βάρβαρα σημάδια που είναι εύκολα ορατά για όποιον παρακολουθεί αυτές τις εξελίξεις.

Σε αυτή την κατάσταση τον βρίσκει ο Street Worker που ακολουθεί ένα πολύ συγκεκριμένο «πρωτόκολλο», του οποίου η περιγραφή δεν είναι εύκολα ανιχνεύσιμη. Περιγράφεται περίπου ως εξής (Γασγαλίδης, 2005):

- ✓ *Δημιουργία και εμπέδωση επαφών κυρίως με χρήστες* οι οποίοι δεν έρχονται σε επαφή κατ'αρχήν με θεραπευτικά πρόγραμμα υπηρεσίες υγείας κλπ.
 - Δεν πρόκειται για μια εύκολη υπόθεση καθώς ακόμα και οι πιο έμπειροι επαγγελματίες μπορεί να αντιμετωπίσουν καταστάσεις οι οποίες τους ξεπερνούν.
 - Θα πρέπει με κάθε τρόπο να καταλάβει ο χρήστης, λαμβάνοντας το κατάλληλο «σήμα» από τον street worker, ότι δεν τον βλέπει και κυρίως δεν τον αντιμετωπίζει ως εξαθλιωμένη και προβληματική προσωπικότητα.
- ✓ *Γνώση, εκμάθηση και αποδοχή του κώδικα συμπεριφοράς* του εξαρτημένου και όχι επίδειξη μονομερούς εξουσίας.
 - Βασική αρχή που διέπει αυτή την προσέγγιση είναι ότι η πιάτσα αποτελεί το «σπίτι» του εξαρτημένου. Επομένως, ο εξαρτημένος και όχι ο street worker θέτουν τους κανόνες προσέγγισης και επαφής. Οι εξαρτημένοι αποφασίζουν τα βήματα. Ο street worker πρέπει να είναι, χωρίς προαπαιτούμενα, έτοιμος για κάθε συνάντηση και χωρίς ηθικοπλαστικά κηρύγματα για αλλαγή και απεξάρτηση, όταν αυτά απέχουν από το αίτημα του χρήστη.
 - Η άλλη βασική αρχή που προκύπτει επομένως είναι ότι ο street worker δεν βρίσκεται εκεί για να αλλάξει το χρήστη, αλλά κατ'αρχήν για να τον βοηθήσει να ζήσει όπως είναι.
- ✓ *Προσέγγιση και δόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης*: Μείωση της εγγενούς καχυποψίας των χρηστών απέναντι στους street workers, τα θεραπευτικά προγράμματα και τις κοινωνικές υπηρεσίες.
 - Αυτό το στάδιο είναι καθοριστικό για τη δουλειά που κάνει ο street worker. Πρέπει να πείσει με τη στάση και τη συμπεριφορά του ότι δεν είναι συνεργάτης της αστυνομίας, δεν «ψαρεύει» πελάτες για τα

θεραπευτικά προγράμματα και ότι είναι διατεθειμένος να προσφέρει κάθε δυνατή βοήθεια.

- ο Το στάδιο της προσέγγισης πλαισιώνεται ή και ακολουθείται από την ανάπτυξη της δουλειάς του street worker που περιλαμβάνει:
 - Παρέμβαση στη κρίση με συνδρομή ψυχολογικής υποστήριξης.
 - Παροχή πρώτων βοηθειών και φροντίδα για ιατρική περίθαλψη σε περίπτωση παρουσίας του σε επείγον περιστατικό.
 - Ενημέρωση για τα θεραπευτικά προγράμματα και τις υπηρεσίες υγείας.
 - Παροχή πληροφορίας, διαμεσολάβηση και φροντίδα για τη βελτίωση της υγείας των χρηστών και αποτροπή της υπαρξιακής διαχείρισης μέσα από επίδειξη κατανόησης, υποστήριξη, ανάδειξη και διεύρυνση των δυνατοτήτων για αυτοβοήθεια που έχει ο ίδιος ο χρήστης.
 - Ενημέρωση για τους κινδύνους που απειλούν την υγεία τους λόγω των επικίνδυνων καθημερινών πρακτικών στη χρήση, στη σεξουαλική επαφή, με παράλληλη διανομή συριγγών και προφυλακτικών.
 - Ενημέρωση για τις παροχές που πιθανόν υπάρχουν προκειμένου για την καλύτερευση των συνθηκών της ζωής του χρήστη: λήψη επιδομάτων, νομική βοήθεια, διανυκτέρευση, ατομική υγιεινή και διατροφή.
 - Ενημέρωση (εκ μέρους του street worker) των προγραμμάτων και των κοινωνικών υπηρεσιών για την κατάσταση που συναντά κατά την επαφή του με τους χρήστες στο δρόμο, με στόχο τη διαμόρφωση ενός συστήματος παροχής υπηρεσιών οι οποίες να είναι ρεαλιστικά προσανατολισμένες στις πραγματικές ανάγκες των χρηστών, συμβάλλοντας στην ανατροφοδότηση των χρηστών που συναντά με νέες δυνατότητες βοήθειας.

Ο Ο.ΚΑ.ΝΑ. έχει αναπτύξει πρόγραμμα προσέγγισης προβληματικών χρηστών στο δρόμο, στοχευμένο στη μείωση της βλάβης. Επίσης, σε ανάλογες ενέργειες προβαίνει και το ΚΕΘΕΑ. ([ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2](#))

3. Η στάση της κοινότητας

Είναι γνωστό ότι η ανάπτυξη της πιάτσας του δρόμου συναρτάται με την υποβάθμιση περιοχών, την εγκατάλειψη από παλαιούς κατοίκους και κυρίως την εγκατάσταση εξαθλιωμένων ομάδων πληθυσμού στην περιοχή αυτή, γνωρίσματα

που είναι τυπικά στην περίπτωση της Αθήνας. Συνολικά η πιάτσα του δρόμου συναρτάται με την αποδιάρθρωση του κοινωνικού ιστού. Η παρουσία όμως εξαρτημένων ατόμων σε μια γειτονιά δε σχετίζεται πάντοτε με την ανάπτυξη της πιάτσας του δρόμου, αλλά με την εγκατάσταση στη γειτονιά αυτή ατόμων ή οικογενειών των οποίων κάποιο μέλος ενεπλάκη με τα ναρκωτικά. Η στάση της κοινότητας είναι καθοριστική για τη μείωση της βλάβης, αλλά και για τη μείωση της προσφοράς, τη στήριξη των εξαρτημένων κλπ.

Για το λόγο αυτό, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η ανάλυση που προκύπτει από τις απαντήσεις των αστυνομικών σχετικά με την αντίδραση της κοινότητας απέναντι στους εξαρτημένους.

Το σύνολο των εκπαιδευόμενων στη Θεσσαλονίκη και το 88,4% των εκπαιδευόμενων στην Αθήνα πιστεύουν σύμφωνα με την εμπειρία τους ότι η σταθερή παρουσία των εξαρτημένων σε μια περιοχή αντιμετωπίζεται από τους κατοίκους και τους επαγγελματίες με παράπονα και κλήσεις προς την αστυνομία, ενώ το 48,5% των εκπαιδευόμενων θεωρεί ότι οι εξαρτημένοι αντιμετωπίζονται με φόβο. Δηλαδή, μόλις δουν δουν κάποιο εξαρτημένο απομακρύνονται οι ίδιοι, μαζεύουν τα παιδιά τους κλπ.

Σύμφωνα με όσα προκύπτουν από τις απαντήσεις των αστυνομικών, οι κάτοικοι δεν φαίνεται να έχουν σχέσεις με τους εξαρτημένους. Δεν τους πλησιάζουν, παραμένουν αδιάφοροι, φοβούνται και αντιδρούν κατά κανόνα βίαια κάνοντας κυρίως χρήση λεκτικής βίας. Ένα μικρό ποσοστό των κατοίκων αντιδρούν με ήπιους τρόπους. Σημείο αναφοράς των κατοίκων αποτελεί η αστυνομία. Ωστόσο, πολλοί λίγοι αστυνομικοί έχουν παρατηρήσει ότι οι κάτοικοι δείχνουν κάποια ιδιαίτερη ανοχή ή ελάχιστη συμπόνια προς τους εξαρτημένους, παρά το γεγονός ότι οι περισσότεροι αστυνομικοί αναφέρουν ότι οι κάτοικοι αντιδρούν με το αίτημα προς την αστυνομία να πιάσει τους εμπόρους γιατί θεωρούν ότι, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν, «τα παιδιά έχουν παρασυρθεί».

Συνολικά, η στάση της κοινότητας της γειτονιάς περιγράφεται από τους αστυνομικούς μάλλον και κατά κανόνα παθητική, εναποθέτοντας τις αντιδράσεις της στην αστυνομία. Διαπιστώνεται, ωστόσο, μια λιγότερο ενεργητική στάση των κατοίκων και επαγγελματιών στην Αθήνα και περισσότερο ενεργητική στη Θεσσαλονίκη. Εκτός από το φόβο και τη λεκτική βία, όλες οι άλλες εκδοχές αντίδρασης για τις οποίες ρωτήθηκαν οι αστυνομικοί, καταγράφονται περισσότερο έντονες στη Θεσσαλονίκη σε σύγκριση με την Αθήνα, αν και οι κλήσεις και τα παράπονα προς την αστυνομία είναι λιγότερα στη Θεσσαλονίκη από ότι στην Αθήνα. Το γεγονός αυτό μπορεί να υποδεικνύει μια τάση αυτορρύθμισης της γειτονιάς ή μια έλλειψη εμπιστοσύνης στην αστυνομία ή τέλος μια πιο συνεκτική κοινωνία.

Παρόλα αυτά, για την ασφαλή εκτίμηση αυτών των τάσεων, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και άλλοι παράγοντες που δεν περιλαμβάνονται στην έρευνά μας. Επίσης, από τις απαντήσεις που δόθηκαν φαίνεται ότι οι Θεσσαλονικείς

αντιμετωπίζουν με λιγότερο φόβο τους εξαρτημένους. Θα πρέπει ωστόσο να ληφθεί υπόψη η έκταση της ανοικτής αγοράς ναρκωτικών και ο ρόλος των ΜΜΕ σε σχέση με την επικινδυνότητα του κέντρου της Αθήνας καθώς και οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν για τον έλεγχο της ανοικτής αγοράς των ναρκωτικών.

Ωστόσο, συνολικά οι απαντήσεις των αστυνομικών δεν παραπέμπουν σε μια υποστηρικτική προς τους εξαρτημένους κοινότητα-γειτονιά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11. Σύμφωνα με την εμπειρία σας η σταθερή παρουσία των εξαρτημένων σε μια περιοχή, πώς αντιμετωπίζεται από τους κατοίκους και τους επαγγελματίες ανά ΤΟΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

(N=68)	ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (%)		
	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Σύνολο
1. Με δικές τους σχετικά ήπιες διευθετήσεις	1 (2,3%)	3 (12,0%)	5,9%
2. Με βία απέναντι στους εξαρτημένους κυρίως λεκτική	11 (25,6%)	6 (24,0%)	25,0%
3. Με σωματική βία απέναντι στους εξαρτημένους	0 (0%)	3 (8,0%)	2,9%
4. Με παράπονα και κλήσεις στην αστυνομία	38 (88,4%)	25 (100,0%)	92,6%
5. Με φόβο. Μόλις δουν κανέναν απομακρύνονται, μαζεύουν τα παιδιά τους κλπ.	21 (48,8%)	12 (48,0%)	48,5%
6. Με ανοχή και συμπόνια. Δεν τους πειράζουν και κάποτε τους δίνουν συμβουλές	1 (2,3%)	4 (16,0%)	7,4%
7. Μας λένε να πιάσουμε τους εμπόρους και ότι τα «παιδιά» αυτά έχουν παρασυρθεί	2 (4,7%)	4 (16,0%)	8,8%
8. Με αδιαφορία. Σα να μην υπάρχουν	5 (11,6%)	6 (24,0%)	16,2%
9. Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)	0 (0%)	1 (4,0%)	1,5%

4. Ο κώδικας δεοντολογίας του αστυνομικού: Ένα πρότυπο ήπιας αστυνόμευσης

Το 2004 εκδόθηκε το ΠΔ 254/2004 (Φ.Ε.Κ. 238/Α') με τον τίτλο «Κώδικας δεοντολογίας του αστυνομικού». Το Π.Δ. έτυχε ελάχιστης προσοχής τα επόμενα χρόνια, παρά το γεγονός ότι δεν έχει καταργηθεί. Η χρησιμότητα του σήμερα αποκτά μια νέα διάσταση υπό το φως της εφαρμογής μιας πολιτικής μείωσης της

βλάβης, καθώς οι διατάξεις του αποτελούν χρήσιμες καθοδηγητικές κατευθύνσεις για τη συμπεριφορά των αστυνομικών.

Γενικές Υποχρεώσεις (άρθρο 1)

Ο αστυνομικός: α) υπηρετεί τον Ελληνικό Λαό και εκτελεί τα καθήκοντά του, όπως ορίζουν το Σύνταγμα και οι νόμοι, β) υποχρεούται να σέβεται την αξία του ανθρώπου και να μεριμνά για την προστασία των δικαιωμάτων του ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου, γ) ενεργεί πάντοτε με σκοπό την εξασφάλιση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, την εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος και τη διαφύλαξη των νομίμων συμφερόντων των πολιτών, δ) ενεργεί κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων του, με βάση τις αρχές της νομιμότητας, της αναλογικότητας, της επιείκειας, της χρηστής διοίκησης, της ίσης μεταχείρισης και του σεβασμού της διαφορετικότητας των ατόμων.

Συμπεριφορά κατά την Αστυνομική Δράση (άρθρο 2)

Ο αστυνομικός: α) υπόκειται στις αρχές της διαρκούς ετοιμότητας και της διαρκούς διατεταγμένης υπηρεσίας, β) εφαρμόζει το νόμο με κοινωνική ευαισθησία και ουδέποτε υπερβαίνει τα επιτρεπόμενα όρια της διακριτικής ευχέρειας που του παρέχεται, γ) όταν επεμβαίνει, υποχρεούται να δηλώνει την ιδιότητα, την ταυτότητα και την Υπηρεσία του, δ) εκτελεί τα καθήκοντά του με αμεροληψία, αντικειμενικότητα, διαφάνεια, σύνεση, αυτοκυριαρχία, σταθερότητα, αποφασιστικότητα και αξιοπρέπεια, προστατεύοντας, χωρίς διάκριση, όλους τους πολίτες από παράνομες σε βάρος του πράξεις, ε) σέβεται το δικαίωμα στη ζωή και την προσωπική ασφάλεια κάθε ατόμου. Δεν επιφέρει, δεν προκαλεί και δεν ανέχεται πράξεις βασανιστηρίων ή απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας και αναφέρει αρμοδίως κάθε παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στ) για την τήρηση και εφαρμογή του νόμου χρησιμοποιεί κατ'αρχήν μη βίαια μέσα. Η προσφυγή στη βία επιτρέπεται μόνο όταν είναι απολύτως αναγκαία και στο μέτρο που προβλέπεται και απαιτείται για την εφαρμογή του νόμου. Τηρεί πάντοτε με απόλυτο σεβασμό τις αρχές της αναγκαιότητας, της προσφορότητας (καταλληλότητας) και της αναλογικότητας. Χρησιμοποιεί κατά το δυνατόν τα ηπιότερα μέσα, αποφεύγοντας κάθε περιττή ενόχληση, σκληρότητα ή αδικαιολόγητη φθορά ιδιοκτησίας. Δεν προβαίνει σε καταχρηστική χρήση των χημικών και των άλλων διαθέσιμων μέσων και ιδιαίτερα εκείνων που ενδέχεται να προκαλέσουν βλάβη στην υγεία των πολιτών. Χρησιμοποιεί τα πυροβόλα όπλα μόνο στις περιπτώσεις που προβλέπονται από το νόμο και αναφέρει αμέσως το συμβάν, ζ) ενεργεί για τη διατήρηση και την αποκατάσταση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, με σκοπό τη διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων όλων των πολιτών και την απρόσκοπτη κοινωνική διαβίωση, την πρόληψη και καταστολή

του εγκλήματος καθώς και την προστασία του δημοκρατικού πολιτεύματος, αποφεύγοντας συμπεριφορές που μπορεί να προκαλέσουν σύγκρουση και επιβάλλει μόνο τους κατά περίπτωση αναγκαίους και προβλεπόμενους από το νόμο περιορισμούς δικαιωμάτων.

Συμπεριφορά κατά τη σύλληψη και κράτηση Πολιτών (άρθρο 3)

Ο αστυνομικός: α) ενεργεί σύλληψη ατόμου όταν αυτό προβλέπεται από τις διατάξεις του Συντάγματος και του νόμου. Κατά τη σύλληψη ενεργεί με σύνεση και σταθερότητα, τηρεί άψογη συμπεριφορά και αποφεύγει κάθε πράξη που μπορεί να βλάψει την τιμή και την υπόληψη του συλληφθέντος και γενικά να προσβάλει την αξιοπρέπεία του. Χρησιμοποιεί την απολύτως αναγκαία βία και δεσμεύει τον συλληφθέντα μόνο όταν αντιδρά βίαια ή είναι ύποπτος φυγής, β) ενημερώνει αμέσως τον κρατούμενο για το λόγο της σύλληψης και κράτησής του, για τις εναντίον του κατηγορίες, τα δικαιώματά του και για τη διαδικασία που εφαρμόζεται στην περίπτωση του. Κρατούμενος που δεν κατανοεί την ομιλούμενη γλώσσα, ενημερώνεται σε γλώσσα που γνωρίζει με διερμηνέα ή με τον προσφορότερο τρόπο, γ) φροντίζει για την άμεση τηλεφωνική ή με άλλο πρόσφορο τρόπο επικοινωνία του κρατουμένου με πρόσωπο της επιλογής του ή με την προξενική αρχή της χώρας του, εφόσον είναι αλλοδαπός, προκειμένου να γνωστοποιήσει την αιτία και τον τόπο κράτησής του, δ) διευκολύνει την παροχή νομικής βοήθειας στον κρατούμενο και διασφαλίζει την άμεση και ακώλυτη επικοινωνία του με τον δικηγόρο του, ε) διασφαλίζει την επικοινωνία του κρατουμένου με τους οικείους του, τις προξενικές αρχές της χώρας του προκειμένου για αλλοδαπό και τις εθνικές και διεθνείς επιτροπές που είναι αρμόδιες για την προστασία των κρατουμένων, σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις και το νόμο, στ) επιτρέπει την επικοινωνία του κρατουμένου, εφόσον ο ίδιος συγκατατίθεται, με επίσημους συλλογικούς φορείς που δραστηριοποιούνται στην παροχή υποστήριξης στους κρατούμενους και γενικότερα στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ζ) διασφαλίζει συνθήκες κράτησης που εγγυώνται την ασφάλεια, την υγεία και την προστασία της προσωπικότητας του κρατουμένου και μεριμνά για την κατά το δυνατόν αποφυγή του συγχρωτισμού των λοιπών κρατουμένων με τους ποινικούς, των ανδρών με τις γυναίκες, των ανηλίκων με τους ενήλικες και λαμβάνει ειδική πρόνοια για τα ευάλωτα άτομα, η) μεριμνά για την προστασία της υγείας του κρατουμένου, εξασφαλίζοντας άμεση ιατρική περίθαλψη σε περίπτωση ανάγκης και παρέχοντας τη δυνατότητα εξέτασης και από γιατρό της επιλογής του, θ) αποτρέπει και καταγγέλλει άμεσα, κάθε πράξη που συνιστά βασανιστήριο ή άλλη μορφή απάνθρωπης, σκληρής ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, οποιαδήποτε μορφή βίας ή απειλή βίας, καθώς και κάθε

δυσμενή ή διακριτική μεταχείριση σε βάρος κρατουμένου, ι) προσάγει τον κρατούμενο το ταχύτερο και οπώςδήποτε εντός των νομίμων προθεσμιών ενώπιον της αρμόδιας δικαστικής ή άλλης αρχής, ια) λαμβάνει τα πρόσφορα νόμιμα μέτρα, κατά περίπτωση, για την αποτροπή απόδρασης του κρατουμένου, ιβ) δεν δημοσιοποιεί την ταυτότητα, την ομάδα, τη φυλετική καταγωγή, την εθνική προέλευση ή την υπηκοότητα του κρατουμένου, εκτός αν αυτό κρίνεται αναγκαίο για την εξυπηρέτηση της αντεγκληματικής πολιτικής, και ιγ) καταχωρεί στα επίσημα βιβλία της Υπηρεσίας του κάθε σύλληψη και κράτηση ατόμου.

Συμπεριφορά κατά την Προανάκριση (άρθρο 4)

Ο αστυνομικός: α) κατά τη διεξαγωγή του προανακριτικού έργου ενεργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, με αποκλειστικό σκοπό την ταχεία επίτευξη του σκοπού της προανάκρισης, β) σέβεται απόλυτα το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου και υποχρεούται να διασφαλίζει όλα τα δικαιώματά του. Πληροφορεί έγκαιρα τον κατηγορούμενο για τις εναντίον του κατηγορίες και του παρέχει τη δυνατότητα να προετοιμάσει την υπεράσπισή του ιδίως με την παρουσία του συνηγόρου του. Εφόσον ο κατηγορούμενος δεν κατανοεί την ομιλούμενη γλώσσα, ενημερώνεται σε γλώσσα που γνωρίζει με διερμηνέα ή με τον προσφορότερο τρόπο, γ) μεταχειρίζεται με άψογο τρόπο τους κατηγορουμένους, τους υπόπτους, τους μάρτυρες και τους παθόντες και δεν ασκεί οποιαδήποτε μορφή βίας ή πίεσης στην προσπάθεια άντλησης πληροφοριών, δ)προστατεύει τους παθόντες και τους μάρτυρες, ιδιαίτερα όταν υπάρχει κίνδυνος για εκφοβισμό τους και λαμβάνει σοβαρά υπόψη την ψυχική υγεία, την ιδιάζουσα κατάσταση και το συμφέρον του θύματος σεξουαλικής εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, προσπαθώντας, κατά το δυνατό, να περιορίζει τη δευτερογενή θυματοποίησή του, ε) κατά την αυτοψία και κάθε είδους έρευνα, ενεργεί πάντοτε σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου, επιδεικνύοντας ιδιαίτερη επιμέλεια, ευπρέπεια και κοσμιότητα, αποφεύγοντας κάθε περιττή δημοσιότητα. Ιδιαίτερα, κατά τις σωματικές έρευνες και τις έρευνες κατοικιών μεριμνά ώστε να διασφαλίζεται ο σεβασμός της προσωπικότητας και της ιδιωτικής ζωής των εμπλεκομένων και να αποφεύγεται κάθε μη αναγκαία ενόχλησή τους.

Εξυπηρέτηση των Πολιτών (άρθρο 5)

α) Η προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών και η εξασφάλιση των προϋποθέσεων για την ταχεία, ακώλυτη και χωρίς ταλαιπωρία εξυπηρέτησή τους, καθώς και η βελτίωση των σχέσεων αστυνομίας-πολίτη, αποτελεί πρώτιστο καθήκον του αστυνομικού. Ειδικότερα, ο αστυνομικός εξετάζει αμέσως τα αιτήματα των πολιτών που σχετίζονται με αδικήματα και συμβάντα αστυνομικού ενδιαφέροντος και παρέχει τη νόμιμη συνδρομή του χωρίς χρονοτριβή. β) Η

προσέγγιση των αναγκών των πολιτών με ανθρωπισμό, σεμνότητα, κοινωνική ευαισθησία και ευελιξία, η αποφυγή της τυπολατρίας, η εκδήλωση πρωτοβουλιών και η λήψη πρακτικών μέτρων, ώστε να προλαμβάνονται αδικίες και να επιτυγχάνεται η αποτελεσματική εξυπηρέτησή τους, καθώς και η δημιουργία σχέσεων αμοιβαίας εμπιστοσύνης, συνεργασίας και κοινωνικής συναίνεσης αποτελούν καθημερινό μέλημα του αστυνομικού. γ) Η αποφυγή προκαταλήψεων που έχουν ως αιτία το χρώμα, το φύλο, την εθνική καταγωγή, την ιδεολογία και τη θρησκεία, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ηλικία, την αναπηρία, την οικογενειακή κατάσταση, την οικονομική και κοινωνική θέση ή άλλο διακριτικό στοιχείο του ατόμου, αποτελεί βασική παράμετρο της συμπεριφοράς του αστυνομικού. δ) Ο αστυνομικός επιδεικνύει ιδιαίτερη φροντίδα για την προστασία ιδίως των παιδιών, των γυναικών, των υπερηλίκων, των ατόμων με ειδικές ανάγκες, των αναπήρων, των προσφύγων, των μελών μειονοτικών και γενικά ευπαθών κοινωνικών ομάδων και μεριμνά για την παροχή βοήθειας στις γυναίκες σε κατάσταση εγκυμοσύνης και λοχείας, στους άρρωστους και γενικά στα πρόσωπα που έχουν ανάγκη. Ειδικότερα, συμπεριφέρεται στους ανηλίκους με κατανόηση και ανθρωπιά, φροντίζοντας για την προστασία τους από φθοροποιές επιδράσεις και κινδύνους στους οποίους είναι δυνατόν να εκτεθούν. Με ιδιαίτερη ευαισθησία οφείλει να μεταχειρίζεται τους ανηλίκους που παρουσιάζουν παραβατική συμπεριφορά, καθώς και τους ανηλίκους και τις γυναίκες που είναι πρόσφυγες ή θύματα σωματικής, ψυχολογικής ή σεξουαλικής βίας ή εκμετάλλευσης.

Ο Αστυνομικός ως Δημόσιος Λειτουργός (άρθρο 6)

Ο αστυνομικός: α) Έχει τα ίδια δικαιώματα με τους άλλους πολίτες, με εξαίρεση τους περιορισμούς που επιβάλλονται από το Σύνταγμα και το νόμο και είναι αναγκαίοι για την αποτελεσματική εκπλήρωση της αποστολής της αστυνομίας σε μια δημοκρατική κοινωνία. β) Σέβεται, τηρεί και εφαρμόζει τους κανόνες που διέπουν τις σχέσεις προϊσταμένων και υφισταμένων και των συναδέλφων μεταξύ τους, ώστε να εξασφαλίζεται η ομαλή, αδιατάρακτη και αποδοτική λειτουργία της Υπηρεσίας, μέσα σε κλίμα πειθαρχίας και πνεύμα αλληλεγγύης και ομοψυχίας. γ) Διασφαλίζει αμερόληπτες και αποτελεσματικές διαδικασίες εξέτασης και ελέγχου στις περιπτώσεις υποβολής παραπόνων πολιτών εναντίον συναδέλφων του. δ) Εκτελεί τις διαταγές των ανωτέρων του και ευθύνεται για τη μη εκτέλεση ή την πλημμελή εκτέλεσή τους. Είναι προσωπικά υπεύθυνος για τις πράξεις ή παραλείψεις του και η εκτέλεση προδήλως παράνομων ή αντισυνταγματικών διαταγών, δεν τον απαλλάσσει των ευθυνών του. ε) Διευκολύνει τις έρευνες και τους ελέγχους που διεξάγουν δικαστικές, διοικητικές και ανεξάρτητες διοικητικές αρχές. στ) Συνεργάζεται αρμονικά με τους δημοσίους υπαλλήλους και τους υπαλλήλους των άλλων υπηρεσιών του Κράτους

στην άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, καθώς και με τους εκπροσώπους άλλων δημοσίων φορέων, οργανισμών και οργανώσεων για την εξυπηρέτηση του δημόσιου και του κοινωνικού συμφέροντος. ζ) Απορρίπτει σθεναρά κάθε προσπάθεια δωροδοκίας του και επιδιώκει με την εν γένει συμπεριφορά, εμφάνιση, διαγωγή και διαβίωσή του να αποτελεί παράδειγμα καλού πολίτη και ακεραίου αστυνομικού. η) Δεν χρησιμοποιεί την ιδιότητά του για να αποκομίσει προσωπικά οφέλη ή για να ευνοήσει το ιδιωτικό συμφέρον τρίτων, ούτε επιτρέπει στους συγγενείς ή φίλους του να επικαλεστούν άμεσα ή έμμεσα αυτή, για να προωθήσουν τα συμφέροντά τους. θ) Αντιμετωπίζει με αυστηρότητα και καταπολεμά κάθε πράξη διαφθοράς και καταγγέλλει αμέσως αυτή στις αρμόδιες αρχές. ι) Κατά την άσκηση των καθηκόντων, δείχνει εντιμότητα και δεν αποδέχεται, άμεσα ή έμμεσα, οποιοδήποτε δώρο ή δωρεάν παροχή υπηρεσιών, επιβάλλοντας και στους στενούς συγγενείς του ανάλογη συμπεριφορά. ια) Εκτός υπηρεσίας δεν εμπλέκεται σε δραστηριότητες και δεν αναλαμβάνει εργασίες που προσβάλλουν το κύρος του ως αστυνομικού. ιβ) Ως υπεύθυνο άτομο, προσπαθεί να βελτιώνει διαρκώς την υπηρεσιακή του απόδοση και τις γνώσεις του, υποβαλλόμενος σε διαρκή εκπαίδευση.

Διαβεβαίωση (άρθρο 7)

Ο αστυνομικός από την ανάληψη των καθηκόντων του αποδέχεται την παρακάτω διαβεβαίωση:

«Διαβεβαιώ ότι γνώμονας της συμπεριφοράς μου αποτελεί ο σεβασμός της αξίας κάθε ανθρώπου και η προάσπιση των δικαιωμάτων του. Έχω την ύψιστη τιμή να υπηρετώ τον Ελληνικό Λαό, ασκώντας την αστυνομική εξουσία που μου εμπιστεύεται, σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους. Αναλαμβάνω τις υποχρεώσεις και αποδέχομαι τους κινδύνους του λειτουργήματός μου και δηλώνω ότι εργάζομαι με αμεροληψία και δικαιοσύνη για το καλό της κοινωνίας. Προσπαθώ διαρκώς να βελτιώνω τη συμπεριφορά μου ως υπεύθυνος δημόσιος λειτουργός, αποδέχομαι τον κοινωνικό έλεγχο της δράσης μου και προσδοκώ την υποστήριξη των πολιτών».

B. Καλές πρακτικές πρόληψης και μείωσης της βλάβης σε έκτακτες συνθήκες

Η αντιμετώπιση έκτακτων περιστατικών που αφορούν το σύνδρομο υπερδοσολογίας και το στερητικό σύνδρομο, αποτελούν βασικά προβλήματα για τους αστυνομικούς που έρχονται σε επαφή με τους εξαρτημένους. Για το λόγο αυτό, στην παρούσα ενότητα αναπτύσσονται ζητήματα καλών πρακτικών για τα περιστατικά αυτά, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν οι αστυνομικοί με σχετική επάρκεια (βλ. για όλα ενδεικτ. Αναγνώστου Ο., Κοκκώλης, Κ., Δουζένης, 2014^α. National Treatment Agency for Substance Misuse, 2004). Σε κάθε περίπτωση όμως, είναι αυτονόητο ότι οι καλές πρακτικές για να έχουν

αποτελεσματικότητα θα πρέπει να έχουν προηγουμένως μελετηθεί σοβαρά από τους ενδιαφερόμενους και, εφόσον είναι δυνατόν, να έχουν αποτελέσει και αντικείμενο εξάσκησης καθώς οι συνθήκες πίεσης λειτουργούν ανασχετικά για την εφαρμογή των καλών πρακτικών από μη ειδικούς.

1. Πρόληψη και μείωση της βλάβης: Σύνδρομο υπερδοσολογίας- καλές πρακτικές

- Αδικήματα όπως η κατοχή, ώστε να προλαμβάνει τις συνέπειες της υπερδοσολογίας. Αυτό αποτελεί και μια πρακτική που απομακρύνει το φόβο δίωξης και ενθαρρύνει τους χρήστες και τους συντρόφους τους να καλέσουν την αστυνομία σε περίπτωση υπερδοσολογίας. Η Αστυνομία πρέπει να αποκαλύπτει και να βρίσκεται κοντά σε τέτοια περιστατικά, ώστε να προλαμβάνει τους θανάτους.

- Το ζήτημα της παρέμβασης στην περίπτωση συνδρόμου υπερδοσολογίας, συναρτάται και με την ενημέρωση και δυνατότητα του αστυνομικού να γνωρίζει βασικά ζητήματα για τα ναρκωτικά που κυκλοφορούν στην πιάτσα τη δεδομένη στιγμή.

- Ενδείκνυται σε αυτές τις περιπτώσεις μια συνεργασία μόνιμη με φορείς απεξάρτησης και ειδικευμένες υπηρεσίες υγείας.

Αιτίες που οδηγούν σε υπερδοσολογία οπιοειδών :

- * Ταυτόχρονη χρήση ηρωίνης, αλκοόλ ή και βενζοδιαζεπινών.
- * Λήψη υψηλότερων δόσεων από τις συνηθισμένες.
- * Μεγαλύτερη καθαρότητα/καλύτερη ποιότητα ηρωίνης.
- * Υποτροπή στη χρήση ηρωίνης μετά από διάστημα αποχής.
- * Σκόπιμη αυτοκαταστροφή.

1.1. Ο ρόλος της Αστυνομίας στη μείωση των επιπτώσεων της υπερδοσολογίας

Οι αστυνομικοί όταν βρίσκονται ενώπιον τέτοιων περιστατικών στο δρόμο ή σε κλειστούς χώρους (σπίτια, καταστήματα τεκέδες κλπ.), ύστερα από επιχείρηση, κλήση σε βοήθεια, κλήση περιοίκων κλπ., είναι σκόπιμο να λαμβάνουν άμεσα βασικές πληροφορίες για το περιστατικό και ταυτόχρονα να καλούν σε βοήθεια. Ειδικότερα, οι αστυνομικοί πρέπει να φροντίζουν να μαθαίνουν άμεσα:

α) Τους παράγοντες που αυξάνουν ή σταθμίζουν τον κίνδυνο χειροτέρευσης ή θανάτου.

β) Με βάση αυτούς τους παράγοντες να παρέχονται οι πρώτες βοήθειες.

γ) Να καλούν ασθενοφόρο ή να διακομίζουν τον ασθενή στο νοσοκομείο.

δ) Να ενημερώνουν τα πληρώματα των ασθενοφόρων ή τους γιατρούς για

τις πληροφορίες που συνέλλεξαν και τη βοήθεια που παρείχαν.

Ειδικότερα, οι παράγοντες που αυξάνουν τον κίνδυνο ώστε το σύνδρομο της υπερδοσολογίας να αποβεί μοιραίο για το χρήστη, σχετίζονται: α) με το είδος των ναρκωτικών και τον τρόπο λήψης/χρήσης, β) με τις συνθήκες που έγινε η χρήση και γ) με τη φυσική και ψυχική κατάσταση του χρήστη.

α. Τα ναρκωτικά: Το είδος των ναρκωτικών που χρησιμοποιήθηκε και ο τρόπος λήψης του

i. Το αλκοόλ προκαλεί προβλήματα και η υπερβολική λήψη του, σε συνδυασμό με άλλα ναρκωτικά, μπορεί να επιφέρει έως και το θάνατο.

ii. Τα κατασταλτικά ναρκωτικά όπως αλκοόλ, βενζοδιαπίνες (π.χ. βάλιουμ), η μεθαδόνη και η ηρωίνη, προκαλούν περισσότερους θανάτους σε περιπτώσεις υπερδοσολογίας σε σχέση με τα διεγερτικά ναρκωτικά.

iii. Η πολύ-χρήση αυξάνει τον κίνδυνο να οδηγήσει σε υπερδοσολογία, ειδικά όταν συνδυάζεται με διεγερτικά.

iv. Ο χρήστης μπορεί να μη γνωρίζει ότι οι συνέπειες της πολυχρήσης λειτουργούν σωρευτικά και όχι για κάθε ναρκωτικό ξεχωριστά, και ότι συνδέονται με την αύξηση του κινδύνου να υποστεί υπερδοσολογία έως και έξι ώρες μετά τη χρήση.

v. Η χρήση ναρκωτικών αλλοιώνει την αντίληψη και αυξάνει την πιθανότητα ατυχημάτων. Όσοι καλούν σε βοήθεια, θα πρέπει να ειδοποιούνται να μην προβαίνουν σε επικίνδυνες γι' αυτούς δραστηριότητες ή σύνθετες όπως είναι, για παράδειγμα, η οδήγηση.

vi. Οι χρήστες που δοκιμάζουν ναρκωτικά για εμπειρία, θα πρέπει να γνωρίζουν ότι είναι καλό και λιγότερο επικίνδυνο για αυτούς, να παίρνουν αρχικά μικρή δόση, προκειμένου να δοκιμάσουν την ανοχή τους στο συγκεκριμένο ναρκωτικό. Εάν καλούν σε βοήθεια, θα πρέπει να διευκρινίζεται αυτή η λεπτομέρεια.

vii. Συμβαίνει κάποιες φορές οι συλληφθέντες και υπό κράτηση σε αστυνομικό τμήμα να προσπαθούν να κρύψουν τα ναρκωτικά που έχουν στην κατοχή τους καταπίνοντας τα χωρίς αυτά να είναι πόσιμα. Σε περιπτώσεις που πρόκειται για διεγερτικά τότε υπάρχει σοβαρός κίνδυνος υπερδοσολογίας και ο κρατούμενος πρέπει να διακομιστεί στο νοσοκομείο.

β. Ο τόπος : Οι συνθήκες υπό τις οποίες γίνεται χρήση ναρκωτικών

i. Οι άνθρωποι που παίρνουν ναρκωτικά, κυρίως ενέσιμα, αποφεύγουν να το κάνουν μόνοι τους, ώστε να μπορούν οι σύντροφοί τους να καλέσουν σε βοήθεια.

ii. Οι άνθρωποι πρέπει να αποφεύγουν τα ναρκωτικά σε περίπτωση που πάσχουν από άλλες ασθένειες. Σε περίπτωση που καλούν σε βοήθεια, πρέπει να ερωτώνται για αυτό.

iii. Εάν κάποιος βρίσκεται σε μη οικείο χώρο, περιοχή, γειτονιά ή στέκι, μπορεί να νοιώθει περισσότερο άγχος και να αλλάξει τον τρόπο που κάνει χρήση. Για παράδειγμα, μπορεί να πάρει περισσότερα του ενός ναρκωτικά, να τα πάρει πολύ γρήγορα ή να το κάνει σε ενέσιμη μορφή παρά με έναν λιγότερο επικίνδυνο τρόπο. Οι προαναφερόμενες καταστάσεις αυξάνουν το κίνδυνο υπερδοσολογίας. Επομένως, όσοι προστρέχουν σε βοήθεια, θα πρέπει να διευκρινίσουν και αυτή την παράμετρο.

γ. Το πρόσωπο: Γενική κατάσταση του χρήστη

i. Όσοι κάνουν χρήση μετά από περίοδο αποχής, δεν πρέπει να θεωρούν ότι έχει πέσει η ανοχή τους, επειδή αυτό μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο συνδρόμου υπερδοσολογίας.

ii. Αυτό συμβαίνει κυρίως με πρώην κρατούμενους, μόλις αποφυλακισθέντες και άτομα που έρχονται από προγράμματα απεξάρτησης.

iii. Η ψυχική υγεία και τα σχετικά με αυτή προβλήματα, όπως καταθλιπτικές τάσεις ή τάσεις αυτοκτονίας ή αγχώδεις συμπεριφορές, καθιστούν τα εξαρτημένα άτομα επιδεκτικά/ευάλωτα σε σκόπιμη υπερδοσολογία. Εκτός του ότι τέτοιες τάσεις είναι καλό να αναφερθούν σε αυτόν που τους κουράρει ή σε γραμμές βοήθειας, είναι ανάγκη σε περίπτωση σύλληψης ή υπερδοσολογίας, να ερωτάται σχετικά το άτομο ή οι οικείοι του.

iv. Τα προβλήματα σωματικής υγείας επηρεάζουν τον τρόπο αντίδρασης του σώματος στα ναρκωτικά (π.χ. οι καρδιαγγειακές παθήσεις μπορεί να είναι χειρότερες σε σύγκριση με τη χρήση κοκαΐνης).

v. Όσες κάνουν χρήση ναρκωτικών και είναι σε κατάσταση εγκυμοσύνης ή θηλασμού, θα πρέπει να ενημερώνουν το γιατρό τους.

vi. Όσοι έχουν υψηλή ανοχή σε ναρκωτικά και έχουν πρόσφατη εμπειρία περιστατικού υπερδοσολογίας, βρίσκονται σε υψηλό κίνδυνο να υποστούν μοιραίο σύνδρομο υπερδοσολογίας.

vii. Όσοι προστρέχουν σε βοήθεια προς χρήστες και σε περιστατικά υπερδοσολογίας, θα πρέπει να έχουν υπόψη τους ότι μπορεί να προκύψει πρόβλημα σχετικά με την προστασία ανηλίκων παιδιών που ζουν με το χρήστη/-ες. Ωστόσο, δεν αρκεί μόνο η χρήση για να τεθεί θέμα επιμέλειας, αλλά σε κάθε περίπτωση σε τέτοια περιστατικά πρέπει να λαμβάνονται μέτρα για τη φροντίδα των παιδιών εφόσον είναι απαραίτητο (π.χ. δεν υπάρχουν άλλοι οικείοι κλπ.).

1.2. Ενδείξεις υπερδοσολογίας/πρώτες βοήθειες

α. Σε περίπτωση υπερδοσολογίας οπιοειδών/κατασταλτικών ναρκωτικών κατά περίπτωση:

- * Βραδύπνοια ή βαθύς ρόγχος/ροχαλητό, όχι βαθύς ύπνος (εάν κοιμάται).
- * Δεν ξυπνάει μετά από σκούντημα ή άλλο ερέθισμα.
- * Μελανό χρώμα κυρίως στα χείλη (κυάνωση).
- * Ανακοπή αναπνοής.
- * Σμίκρυνση της κόρης του οφθαλμού (σε υπερβολικό βαθμό όπως το κεφάλι της καρφίτσας).
- * Ενδείξεις ενδοφλέβιας χρήσης ουσιών στο σώμα ή εξαιτίας ανεύρεσης σχετικών εργαλείων.

Πρώτες βοήθειες

- * Εάν υπάρχει υποψία ότι πρόκειται για υπερδοσολογία, τότε το άτομο θα πρέπει να τεθεί σε ανάπαυση και ανάσκελα καθώς και να υπάρξει φροντίδα να έχει τη δυνατότητα να αναπνέει στην περίπτωση εμετού, για να μην πάθει ασφυξία.
- * Συνεπώς, σε ύπτια (ανάσκελα) θέση του σηκώνουμε το σαγόνι και ανοίγουμε την κάτω γνάθο. Βασικό μέλημα είναι να του εξασφαλιστεί η δυνατότητα να αναπνέει, δηλαδή, να μην αποφραχθούν οι αεραγωγοί από την πτώση της γλώσσας προς τα πίσω.
- * Αφού εξασφαλιστεί ότι αναπνέει, τότε του χορηγούμε οξυγόνο με συσκευή Ambu. Σε αυτή την περίπτωση μπορεί να μην είναι απαραίτητη η χορήγηση Ναλοξόνης.
- * Εκτός νοσοκομείου όμως και μεταξύ των χρηστών, σε αυτές τις περιπτώσεις συνήθως χορηγείται άμεσα Naloxone.

β. Οξεία δηλητηρίαση από κοκαΐνη

Οι επιπλοκές αφορούν κυρίως το ΚΝΣ και το καρδιαγγειακό σύστημα. Η αρχική διέγερσή τους ακολουθείται από κώμα, υπόταση και αναπνευστική καταστολή. Η ταυτόχρονη λήψη αλκοόλ και κοκαΐνης επηρεάζει τη λειτουργία του ήπατος και αυξάνει τις πιθανότητες αιφνίδιου θανάτου.

Μεταξύ των επιπλοκών της τοξίκωσης από κοκαΐνη περιλαμβάνονται τα εξής:

- * Ανάσχεση της λειτουργίας της καρδιάς.
- * Ισχαιμικά αιμορραγικά επεισόδια.

- * Υπερτασική κρίση.
- * Σπασμοί που μοιάζουν με επιληπτικούς σπασμούς.
- * Καρδιακές αρρυθμίες και ταχυκαρδία.

Επίσης, ο χρήστης νοιώθει : Ήπια ανησυχία ή και ευφορία, αίσθημα επικείμενου θανάτου, ναυτία ή ιλίγγους, πονοκεφάλους, απώλεια της όρασης, ψευδαισθήσεις, παραισθήσεις.

Πρώτες βοήθειες

- * Οι ελαφρές αντιδράσεις του χρήστη μπορούν άμεσα να αντιμετωπιστούν με εφησυχασμό, συζήτηση και φροντίδα μείωσης της έντασης.
- * Για την άμεση αντιμετώπιση της υπερθερμίας συνίσταται χορήγηση άφθονων υγρών, μείωση της φυσικής δραστηριότητας, τοποθέτηση σε δροσερό μέρος και αφαίρεση των ρούχων του και χρήση ανεμιστήρων, εάν είναι δυνατόν.
- * Επίσης, εάν νοιώθει θωρακικό πόνο, μπορεί να του χορηγηθεί και οξυγόνο μετά από συνεννόηση με γιατρό ή νοσηλεύτη κλπ.

γ. Κλήση ασθενοφόρου

Πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται: Εάν δεν είναι δυνατόν να δοθούν όλες πληροφορίες αναφέρθηκαν προηγουμένως: εάν πρόκειται για τυχαία υπερδοσολογία ή σκόπιμη, εάν είναι ο χρήστης ανήσυχος ή ήρεμος, εάν έχει τις αισθήσεις του, εάν αναπνέει κανονικά.

2. Στερητικό σύνδρομο και μείωση της βλάβης

Το στερητικό σύνδρομο (σωματικό στερητικό σύνδρομο): Είναι η κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο χρήστης μετά από διακοπή ή μείωση της δοσολογίας του αλκοόλ, των αγχολυτικών υπναγωγών και των οπιοειδών.

2.1. Στερητικό σύνδρομο (από ηρωίνη καθώς και όλα τα οπιοειδή και τα υποκατάστατά τους, όπως μεθαδόνη, βουπρενορφίνη, κωδεΐνη κ.α.)

Στα συμπτώματα του στερητικού συνδρόμου περιλαμβάνονται: έντονη επιθυμία, άγχος, δυσφορία, χάσηση (χασμουρητά), ανόρθωση των τριχών (ανατρίχιασμα), δακρύρροια, ρινόρροια, αϋπνία, ναυτία ή έμετος, διάρροια, κράμπες, μυαλγίες και πυρετό.

Τα συμπτώματα αυτά είναι υποκειμενικά για τους εξαρτημένους, τα βιώνουν εξαιρετικά επώδυνα και τους προκαλούν μεγάλο φόβο. Η «χαρμάννα», όπως την περιγράφουν, είναι για αυτούς κάτι εξαιρετικά επικίνδυνο που θέλουν να αποφύγουν με οποιοδήποτε τρόπο. Πιστεύουν ότι μπορεί τα συμπτώματα αυτά να τους οδηγήσουν στον θάνατο.. Η αλήθεια πάντως είναι πως **ποτέ κανένας δεν**

πέθανε από στερητικά οπιοειδών (ηρωίνης κλπ.). Μπορεί οι χρήστες να **νομίζουν** ή να **αισθάνονται** ότι θα πεθάνουν, αλλά **ποτέ δεν πεθαίνουν**.

Το άγχος των χρηστών που «βγάζουν χαρμάνια» είναι τέτοιο, που ακόμα και ένας ψύχραιμος παρατηρητής μπορεί να επηρεαστεί και να αρχίσει να ανησυχεί καθώς πείθεται από τους χρήστες ότι υποφέρουν πολύ και ότι η ζωή τους είναι σε κίνδυνο. ΥΠΟΦΕΡΟΥΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙ ΠΟΛΥ αλλά Η ΖΩΗ ΤΟΥΣ ΔΕΝ ΚΙΝΔΥΝΕΥΕΙ.

Με τις ουσίες βραχείας δράσης, όπως η ηρωίνη, τα συμπτώματα μπορούν να εμφανισθούν μέσα σε 8–12 ώρες από την τελευταία δόση, να φθάσουν στο αποκορύφωμα σε 48–72 ώρες και να υποχωρήσουν μέσα σε 7–10 ημέρες.

Με ουσίες μεγαλύτερης διάρκειας δράσης, **όπως η μεθαδόνη, η έναρξη των συμπτωμάτων στέρησης** μπορεί να καθυστερήσει και να ξεκινήσει 1–3 ημέρες μετά την τελευταία δόση. Τα συμπτώματα φθάνουν στην αιχμή τους από την 3η μέχρι την 8η ημέρα και μπορούν να επιμείνουν επί αρκετές εβδομάδες, είναι όμως γενικώς ηπιότερα από εκείνα που ακολουθούν τη διακοπή της μορφίνης ή της ηρωίνης σε ισοδύναμες δόσεις.

2.2. Στερητικό σύνδρομο από βενζοδιαζεπίνες (BZΔ)

Οι βενζοδιαζεπίνες (τα ηρεμιστικά όπως το stedon, hipnosedon, vulbegal, lexotanil, tavor, Xanax και άλλα) είναι εξαρτησιογόνες ουσίες και όπως όλες οι ουσίες που προκαλούν εξάρτηση προκαλούν ανοχή και σύνδρομο στέρησης.

Το σύνδρομο στέρησης από BZΔ χαρακτηρίζεται από: ναυτία ή εμετούς, άγχος, ευερεθιστότητα, ανησυχία, αϋπνία, τρόμο (όχι πάντα προεξάρχον σύμπτωμα), εφίδρωση, κόπωση και αδυναμία, σπασμούς, ένταση και κάποιες φορές μπορεί να φτάσει ακόμη και σε παραλήρημα (σε ιδιαίτερες περιπτώσεις με ισχυρό βαθμό εξάρτησης). Το κυρίαρχο σύμπτωμα είναι το άγχος και η αϋπνία, συμπτώματα επώδυνα αλλά οπώςδήποτε όχι θανατηφόρα.

Επίσης, συχνό είναι το φαινόμενο της «αναπήδησης», δηλαδή της εμφάνισης των συμπτωμάτων για τα οποία το άτομο κατέφυγε στη χορήγηση των φαρμάκων σε πιο έντονη μορφή. Αν κάποιος δηλαδή ξεκίνησε τα φάρμακα γιατί είχε άγχος, όταν τα σταματήσει τότε έχει για ένα διάστημα ακόμα μεγαλύτερο άγχος. Η χρήση BZΔ μπορεί να γίνεται και από χρήστες άλλων ουσιών (κυρίως οπιοειδών), όταν δεν έχουν πρόσβαση στην ουσία που θέλουν να χορηγήσουν.

Το σύνδρομο στέρησης μπορεί να εμφανιστεί σε διάστημα μεταξύ λίγων ωρών έως μιας εβδομάδας, μετά τη διακοπή λήψης της ουσίας.

Το σύνδρομο στέρησης από βενζοδιαζεπίνες **μπορεί** (σε εξαιρετικά σπάνιες περιπτώσεις) να οδηγήσει στον θάνατο. Αυτό συμβαίνει επειδή τα φάρμακα αυτά, όταν διακοπούν απότομα (σε άτομα που παίρνουν πολύ μεγάλες δόσεις), αυξάνουν την πιθανότητα να πάθει κάποιος επιληπτική κρίση (επιληψία) και μία

επιληπτική κρίση που δεν σταματά από μόνη της μετά από λίγο χρόνο (αυτό γίνεται συνήθως) μπορεί να αποστερήσει τον εγκέφαλο από το απαραίτητο οξυγόνο και τελικά να οδηγήσει σε θάνατο ή εγκεφαλική βλάβη (μόνιμη).

Τα στερητικά λοιπόν των ηρεμιστικών (βενζοδιαζεπινών) είναι δυνητικά πιο επικίνδυνα από τα στερητικά της ηρωίνης. Αυτό δεν το ξέρουν και δεν το καταλαβαίνουν οι χρήστες και έτσι αποδίδουν ότι και να τους συμβαίνει σε «χαρμάνα» (στέρηση) της ηρωίνης και όποιες ενοχλήσεις αισθάνονται τις αποδίδουν (εντελώς λανθασμένα) στην ηρωίνη.

Τα στερητικά συμπτώματα των ηρεμιστικών μοιάζουν σε σημαντικό βαθμό με τα συμπτώματα στέρησης από τα οπιοειδή (την ηρωίνη). Επίσης είναι σίγουρο ότι όλοι οι εξαρτημένοι που συλλαμβάνονται είναι «πολυεξαρτημένοι» (δηλαδή εξαρτημένοι σε παραπάνω από μία ουσίες). **Μπορεί ο εξαρτημένος να δηλώνει χρήστης ηρωίνης αλλά αυτό που δηλώνει είναι ότι, από όλες τις ουσίες που χρησιμοποιεί, προτιμά την ηρωίνη. Η αλήθεια όμως είναι ότι ο εξαρτημένος (πιθανά) στο οινόπνευμα (αλκοόλ) μπορεί να κάνει ΚΑΙ χρήση (όταν έχει τη δυνατότητα) κοκαΐνης, αμφεταμινών κλπ.**

Ποιες είναι οι αντιδράσεις που ενδείκνυνται, όταν κάποιος χρήστης που έχει συλληφθεί, δηλώνει ότι είναι σε στέρηση (περνάει χαρμάνα):

Καταρχάς είναι αναγκαίο να μείνουμε ψύχραιμοι και να τον παρατηρήσουμε: Έχει πράγματι στερητικά συμπτώματα; Είναι χλωμός, αγχωμένος, ιδρώνει, τρέχει η μύτη του, έχει διάρροιες; Κάνει εμετό; Έχει εκνευρισμό; Περπατάει πάνω-κάτω ή είναι ξαπλωμένος και βογκάει;

Αν απλώς παραπονείται ή είναι αγχώδης, αυτό πιθανά να οφείλεται στο γεγονός ότι από την σύλληψη του δεν έχει κάνει χρήση **ΚΑΙ στις βενζοδιαζεπίνες (τα ηρεμιστικά) ΚΑΙ στο χασίς ΚΑΙ στη νικοτίνη** Και αισθάνεται άγχος και φοβάται, γιατί έχει περάσει αρκετός χρόνος από την τελευταία φορά που έκανε χρήση.

i. Ο κρατούμενος ή άλλος χρήστης (π.χ. στο δρόμο ή σε κλήση περιστατικού) πρέπει να ερωτηθεί πότε έκανε χρήση και να μην ρωτήσουμε μόνο για ηρωίνη (πρέζα) αλλά και για «χάπια» (vulbegal hinosedon ή κάτι άλλο). Αν έχει πάρει και ηρεμιστικά και ομολογεί χρήση μεγάλων δόσεων ηρεμιστικών (10-20 χάπια την ημέρα), καλύτερα να ελεγχθεί από γιατρό για να λάβει κάποια αγωγή.

ii. Κάποιος που παραπονείται για έντονα στερητικά (πόννοι που σφαδάζει, διάρροιες που δεν μπορεί να κρατηθεί κλπ.) αν είναι δυνατόν πρέπει να πάει στο νοσοκομείο για έλεγχο και για να λάβει κάποια φάρμακα.

iii. Αν δεν είναι δυνατόν έστω και προσωρινά, να μεταφερθεί ΑΜΕΣΑ σε νοσοκομείο, είναι ανάγκη να μείνει σε ένα χώρο που να είναι ζεστός, να έχει πρόσβαση σε τουαλέτα και να του δίδεται νερό ή κόκα-κόλα (πιθανότατα

δεν θα έχει όρεξη για να πιεί ή να φάει καθώς τα στερητικά φέρνουν και ναυτία και τάση προς έμετο). Η «ξεθυμασμένη» (δηλαδή αυτή που έχει αφεθεί ανοικτή και έχει φύγει το διοξείδιο του άνθρακα) κόκα-κόλα έχει τα περισσότερα στοιχεία που χάνονται από τους εμετούς και δεν είναι ερεθιστική στο στομάχι, σε αντίθεση με την κανονική κόκα κόλα και θα πρέπει να του προσφερθεί, όπως και το νερό, σε περιπτώσεις που κάνει πολλούς εμετούς.

iv. Πρέπει πάντως αργά ή γρήγορα να μεταφερθεί στο νοσοκομείο, όπου οι γιατροί θα εκτιμήσουν καλλίτερα την κατάσταση του. Υπενθυμίζεται ότι ΚΑΝΕΝΑΣ ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΠΕΘΑΙΝΕΙ ΑΠΟ ΣΤΕΡΗΤΙΚΑ ΗΡΩΙΝΗΣ (όσο άσχημη και αν είναι η εικόνα του, όσο άσχημα και να αισθάνεται).

v. Αντίθετα, τα στερητικά από βενζοδιαζεπίνες είναι δυνητικά (πολύ σπάνια) θανατηφόρα και τα στερητικά από ΑΛΚΟΟΛ σε άτομα εξαρτημένα είναι ΠΟΛΥ πιο επικίνδυνα. Συνεπώς,θα πρέπει απαραίτητα να αντιμετωπίζονται με μεταφορά στο νοσοκομείο.

Άμεση φαρμακευτική συνδρομή για την ανακούφιση του στερητικού συνδρόμου:

- * Ναυτία – εμετός: Atarax
- * Διάρροια: Imodium
- * Κράμπες και πόνο στις αρθρώσεις: Αντιφλεγμονώδη μη στεροειδή
- * Για την αντιμετώπιση της υπερικινητικότητας: Disipal

ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΕ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Αναγνώστου Ο., Κοκκώλης, Κ. [χχ] *Θεραπεία διαταραχών χρήσης ουσιών. Πρακτικός οδηγός αναφοράς για την άμεση αντιμετώπιση της τοξίκωσης και της στέρησης*. Ο.ΚΑ.ΝΑ.: www.okana.gr/psifiakibibliothiki.
- Αλεξιάδης Στ., ⁵2011, *Εγκληματολογία*. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.
- Αλέξιάδης Στ., 1986, «Η επικινδυνότητα του εγκληματία: ένα στοιχείο πλαστό». Τομέα Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών Νομικού Τμήματος Πανεπιστημίου Αθηνών, *Μνήμη Ν.Χωραφά, Η. Γάφρου, Κ. Γαρδίκας*, τόμος δεύτερος. Αθήνα- Κομοτηνή: Α. Ν. Σάκκουλας, σσ. 131-144.
- Αρχιμανδρίτου Μ., 1996, *Η διαχρονική εξέλιξη της προσέγγισης της ετικέτας*, Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.
- Βιδάλη, Σ. 2007, *Έλεγχος του Εγκλήματος και Δημόσια Αστυνομία-Τομές και συνέχειες στην Αντεγκληματική Πολιτική*, τόμοι Α και Β. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας,.
- Βιδάλη, Σ, 2008, «Οικονομία των ναρκωτικών: παράγοντες που επιδρούν στην αποτελεσματικότητα των πολιτικών πρόληψης»- Τελική έκθεση και αποτελέσματα του ερευνητικού έργου. Equal – OKANA, Δημοσίευτο κείμενο.
- Βιδάλη, Σ., 2011, «Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όρια της: Ναρκωτικά και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα». σε Χαλκιά Α. (επιμ.) *Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπιση της και η επιστήμη της Εγκληματολογίας*. Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη σσ 1751-1784.
- Βιδάλη, Σ., 2012, *Αστυνομία, έλεγχος του εγκλήματος και ανθρώπινα δικαιώματα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βιδάλη, Σ., 2013, *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βιδάλη, Σ., 2014 (2^η εκδ), *Αντεγκληματική πολιτική: από την μικροεγκληματικότητα ως το οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., 2012, *Αποκλίνουσα συμπεριφορά και ποινικό φαινόμενο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη,
- Γασγαλίδης,Κ.,2005, *Ναρκωτικά. Εγχειρίδιο για τη μείωση της βλάβης*. Αθήνα: Εξάντας.

- Δασκαλάκης Η., 1985, *Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης*. Αθήνα-Κομοτηνή: Α.Ν. Σάκκουλας.
- Διάφοροι φορείς, [χχ] *BURNOUT*. Οδηγός πρόληψης του συνδρόμου επαγγελματικής εξουθένωσης, στις ψυχιατρικές θεραπευτικές και αποκαταστασιακές δραστηριότητες. www.epapsy.gr.
- Δουζένης, Αθ., Λύκουρας, Ε. (επιμ), 2008, *Ψυχιατροδικαστική*. Αθήνα: Π.Χ. Πασχαλίδης, Ιατρική Βιβλιοθήκη.
- Δουζένης, Αθ., 2014α, «Μικρός πρακτικός οδηγός για την αντιμετώπιση του στερητικού συνδρόμου από μη ειδικό». Σημειώσεις ειδικά για το πρόγραμμα κατάρτισης αστυνομικών σε θέματα εξαρτήσεων (μη δημοσιευμένο κείμενο).
- Δουζένης, Αθ., 2014, «Επαγγελματική εξουθένωση- burnout». Σημειώσεις ειδικά για το πρόγραμμα κατάρτισης αστυνομικών σε θέματα εξαρτήσεων (μη δημοσιευμένο κείμενο)
- Εκθέσεις του Συνήγορου του Πολίτη, www.synigoros.gr.
- ΕΚΤΕΠΝ 2014, *Η κατάσταση του προβλήματος των Ναρκωτικών και οι νοσηλευματώδων στην Ελλάδα. Ετήσια Έκθεση, 2013*. Αθήνα: www.ektepn.gr.
- Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα ναρκωτικά 2013-2020. Συστάσεις- Συμβούλιο της Ε.Ε.. (2012/C 402/01)- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 29.12.2012].
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, *Πρόγραμμα της Στοκχόλμης* (2010/C 115/01), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 5.4.2010].
- Καμπανάκης, Ι., 2003, «Επάγγελμα αστυνομικός», *Ποινική Δικαιοσύνη*, τ. 12, σ. 1371,
- Καμπέρου- Ντάλτα, Ε. 2011, «Άρθρο 1, Π.Κ.. Καμία ποινή χωρίς νόμο». Χαραλαμπίκη Α., (επιμ.), *Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο*, τόμος πρώτος (άρθρα 1-206). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 11-19.
- Καρύδης Β., 2010, *Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα. Ηθικοί πανικοί, ποινική δικαιοσύνη*, Αθήνα-Κομοτηνή: Α.Ν. Σάκκουλας.
- Κόκκος, Α., «Η εκπαίδευση ενηλίκων». Δια Βίου, Επιστημονική Επιθεώρηση για τη Δια Βίου Μάθηση, τ. 1, 2007.
- Κουκουτσάκη Α., 2002, *Χρήση ναρκωτικών, ομοφυλοφιλία. Συμπεριφορές μη συμμόρφωσης μεταξύ ποινικού και ιατρικού ελέγχου*. Αθήνα: Κριτική.
- Λαμπροπούλου Έ., 1999, *Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των θεσμών Ποινικής Δικαιοσύνης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Λιάππας Γ., Α., 2003, *Ναρκωτικά. Εθιστικές ουσίες κλινικά προβλήματα, αντιμετώπιση*.

- Λίβος Ν. «Η δικονομική θέση των καθ' ών υφίστανται υπόνοιες περί τελέσεως εγκλήματος» Ποιν. Χρ. ΜΕ, σελ. 1103 επόμε).
- Μανωλεδάκης Ι., 1995, «Η λογική της ποινικής καταστολής της χρήσης ναρκωτικών ουσιών». Μανωλεδάκη Ι., Διάλογος με το νομοθέτη. Σειρά Ποινικά 47, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Πανούσης Γ., 2007, *Εγκληματογενείς και εγκληματογόνοι κίνδυνοι*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Παπαιωάννου, Ζ., 2004, *Αστυνομικό Δίκαιο*. Θεσσαλονίκη: Σακκουλα.
- Πιτσελά, Α., 2008 (6^η εκδ.), *Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων*, Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα.
- Σίμογλου Δ. Θ., Ραχωβίτσας Γ. Ι., 2003, *Ναρκωτικά και Αστυνομία*, Αθήνα: Σαββάλας.
- Σπινέλλη Κ.Δ., 2005, *Εγκληματολογία, σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*. Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Συμεωνίδου – Καστανίδου Ε. 2003, «Αστυνομική βία και ανθρώπινα δικαιώματα». *Ποινική Δικαιοσύνη*, 2003, τ. 12, σ. 1352-1355.
- Συμεωνίδου – Καστανίδου Ε. 2013, *Κατάχρηση εξουσίας και ανθρώπινα δικαιώματα*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.
- Συνήγορος του Πολίτη, 2007, *Διοικητική Διερεύνηση καταγγελίας για αναιτιολόγητες προσαγωγές πολιτών και αστυνομική βία σε βάρος δικηγόρου* (Αναφορά υπ' αρ. Πρωτ. 20354/2005, πόρισμα της 5.7.2007), Αθήνα.
- Τσίγγανου, Ι., 1996, «Το ζήτημα των Ναρκωτικών- μία ιστορική αναδρομή στην ελληνική νομοθεσία». Φαρσεδάκη Ι., Συλίκου, *Ναρκωτικά: νομική και εγκληματολογική διάσταση στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, θεωρία- νομολογία- παραδείγματα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σσ. 13-28.
- Φυτράκης Ε., 2007, «Από τον επικίνδυνο στο μέσο συνετό άνθρωπο- Μυθολογία και εμπειρισμός στο (ποινικό) δίκαιο». *Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη ΙΙ*. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα, σσ. 685-708.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Anderson, E., 1999, *The code of the streets: decency, Violence, and moral life of the inner city*. New York: W.W. Norton.
- Aggleton P., 1987, *Deviance*. London, New York: Tavistock Publications.
- Becucci, S., Massari, M. 2003, *Globalizzazione e criminalità*, Roma, Laterza
- Becker H.S. 2000, *Οι περιθωριοποιημένοι. Μελέτες στην κοινωνιολογία της παρέκκλισης*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Braga, A.A., Weisburd, D., 2006, "Problem-oriented policing: the disconnect between principles and practice". Weisburd, D., Braga, A., eds, *Police Innovation. Contrasting Perspectives*. Cambridge, New York Melbourne, etc: Cambridge University Press, σσ.133-154.
- Briones, A., Cumsille, F., Henao, A., Pardo, B.,(eds), 2013, *The drug problem in the Americas*. OEA/Ser.D/XXV.4. Organisation of the American States (OAS). www.oas.org
- Brodeur J.P., 1999, "Cops and spooks: the uneasy partnership". Newburn T., (ed.), 2005, *Policing Key Readings*. Devon, Oregon: Willan Publishing, σσ. 797- 812.
- Burgess, E.W., 1925, "The Growth of the City: an introduction to a research Project". Park E.R., Burgess E.W., 1925 (1967), *The City*. Chicago-London: The University of Chicago Press, σσ. 47-62.
- Burke, H. R., ³2009, *An Introduction to criminological theory*. Devon, Oregon: Willan Publishing.
- Capowich, G. E., 2005, "A case study of community policing implementation: Contrasting Success and Failure". K. R. Kerley, (ed.), *Policing and program evaluation*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 138-153.
- Caulkins, J.P., Reuter, P., 2009, «Towards a harm reduction approach of enforcement». *Safer Communities*, Vol. 8 (1), σσ. 9 -24.
- CCSA (Canadian Centre on Substance Abuse), 2014, *Childhood and Adolescent Pathways to Substance Use Disorders*. www.ccsa.ca.
- CICAD-UNODC 2010, "Consumo de drogas en la población privada de libertad y la relación entre delito y droga". Cuarto Informe Conjunto. www.unodc.org.
- Clarke, R., Eck, J., 2003, *Become a problem solving crime analyst in 55 small steps*. London: Jill Dando Institute of Crime Science, University College.
- Cohen S., 2001, *States of Denial. Knowing about Atrocities and Suffering*. Cambridge: Malden: Polity Press.

- Commissioner for Human Rights, 2013, Safeguarding Human Rights in times of economic crises. Issue paper: Council of Europe (www.commissioner.coe.int).
- CPT, 2011, *The CPT Standards*. Council of Europe, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2011.
- Curra J., 2000, *The Relativity of Deviance*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- Currie E., 1996, 'Social crime prevention strategies in a market society'. Muncie, J., McLaughlin, E., Lamngan, M., *Criminological perspectives*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage, σσ.343- 354.
- DeKeseredy W.S., 2011, *Contemporary Critical Criminology*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Dixon, D., 1999, "Beyond zero tolerance", Newburn, T., (eds), 2005, *Policing Key Readings*, Devon, Oregon: Willan Publishing, 483-507.
- Downes D., Rock P., 2011, *Understanding Deviance. A Guide to the sociology of crime and rule breaking*. Oxford: Oxford University Press.
- Eck, J., 2006, "Science, values, and problem oriented policing: why problem oriented policing?". Weisburd, D., Braga, A., (eds), *Police Innovation. Contrasting Perspectives*, Cambridge, New York Melbourne etc: Cambridge University Press, σσ. 117-154.
- EMCDDA (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction), 2009, *Preventing later substance use disorders in at-risk children and adolescents*. Thematic Papers, www.emcdda.europa.eu
- Ericson R.V., 1982, "The police as reproducers of order". Newburn T., (ed.), 2005, *Policing Key Readings*. Devon, Oregon: Willan Publishing, 215- 246.
- Garland D., 2001, *The Culture of Control*. Oxford: Oxford University Press.
- Global Commission On drugs 2011, *War on Drugs, report on drug policy*, www.globalcommissionondrugs.org
- Goldstein, H., 1979, "Improving policing: a problem oriented approach". Newburn, T., 2005, *Policing Key Readings*, Devon, Oregon: Willan Publishing, 236-58, .
- Grabam P., Clarke J., 2001, "Dangerous Places: Crime and the City". Muncie J., McLaughlin E., (eds), ²2001, *The problem of Crime*, London, Th. Oaks, N. Delhi: Sage -The Open University, σ.151-190.
- Hillyard, P., Tombs, S., 2004, "Beyond Criminology?". Hillyard, P., Tombs, S., Pantazis, Chr., Gordon, D., (eds), *Beyond Criminology. Taking harm seriously*. London: Pluto Press, σελ. 10-29.
- Hirschi, T., Hindelang, M., 1977, "Intelligence and Delinquency; a Revisionist View". *American Sociological Review*, n. 42 (4), σελ. 571-587.

- Justice Policy Institute, May 2012, *Rethinking the Blues: How we police in the U.S. and at what cost*. www.justicepolicy.org.
- Kilmer B., Hoorens S, (eds) ,2010, *Understanding illicit drug markets, supply reduction efforts, and drug-related crime in the European Union and Europe*. URL: <http://www.rand.org/randeuropa>.
- Klockars C. B., 1980, "The Dirty Harry Problem". Newburn T., ed., 2005, *Policing Key Readings*, Devon: Willan Press, σσ. 581-595.
- Klockars C.B.,1988, "The rhetoric of community policing". Newburn T., 2005, *Policing Key Readings*, Devon, Oregon: Willan Publishing, σσ. 442-459 (αναδημ. από το Greene J.R., Mastrofski S.D. (eds) [1988], *Community Policing*.
- Lacey, N., 2007, "Denial and responsibility". David D., Rock, P., Chinkin, Chr., Gearty C., (eds), *Social Control and Human Rights From moral panics to states of denial. Essays in honour of Stanley Cohen*. Devon, Oregon: Willan Publishing, σσ. 255-269.
- Lea, J., 2002, *Crime and Modernity*, New Delhi, London, Thousand Oaks: Sage.
- Lea J., Young J., rep. 1993, *What is to be Done about Law and Order?*. London, Boulder, Colorado: Pluto Press.
- Lea, J., 1992, "The analysis of Crime". Young, J., Matthews, R., (eds), *Rethinking Criminology: the realist debate*. London, Newbury Park, New Delhi: Sage, σελ. 69-94.
- Levitt, S.D., 2004, "Understanding Why Crime Fell in the 1990s: Four Factors that Explain the Decline and Six that Do Not". *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 18(1), σσ. 163-190.
- Lilly J. R., Cullen F.T., Ball R. A., ⁴2007, *Criminological Theory, Context and Consequences*. Th. Oaks, London, New Delhi: Sage.
- Lum, C.M., 2007, "Crime Analysis". Green, J. R., (ed), *Encyclopedia of Police Science, Vol. I.*, New York, London: Routledge, σσ. 283-292.
- Maanen, Van , J. "The Asshole". Maanen, Van, J., Manning (eds) *Policing: A view from the streets*. New York: Random House 302-328.
- Manning, P.K., 2001, "Theorizing Policing: The Drama and Myth of Crime Control in the NYPD". *Theoretical Criminology*, Vol. 5 (3) 315-344.
- Mastrofski, S., 2006, "Community Policing a skeptical view". Weisburd, D., Braga, A., (eds), *Police Innovation. Contrasting Perspectives*. Cambridge, New York Melburne etc: Cambridge University Press, σσ. 44- 73.
- Mastrofski, S.D., Worden, R.E., Snipes, J. B. 1995, "Law enforcement in a time of community policing". *Criminology*, 33, 539-563.

- Mastrofski, S.D., 2004, "Controlling street –level police discretion". *The Annals of the American Accademy of Political and Social Sciences*, 593, 100-118.
- Mc Sweeney, T., Turnbull P., J., Hough, M., 2008, *Tackling Drug Markets and Distribution Networks in the UK. A review of the recent literature. Policy Report*. Institute for Criminal Policy Research. London: School of Law King's College, July.
- McConville M., Shepherd D., 1992, *Watching Police Watching Communities*. London, New York: Routledge.
- Melossi D., 2008, *Controlling Crime, Controlling Society. Thinking About Crime in Europe and America*. Cambridge: Polity Press.
- Miller, W., B., 1958, "Lower class culture as a generating milieu of gang delinquency". *Journal of social issues*, 14: σελ. 5-19.
- Mitchell J, Bray G., 1990, *Emergency Service Stress*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs: NJ.
- Muncie, J., 2001, "The construction and deconstruction of crime". Muncie, J., McLaughlin, E. (eds), *The problem of Crime*. London, Th. Oaks, N. Delhi: Sage, The Open University, σελ. 25-28.
- National Treatment Agency for Substance Misuse, 2004, *Drug Overdose: Prevention and response – Guidance for helplines*. NTA: www.nta.nhs.uk.
- Newburn, T., 2007, *Criminology*, Collumpton, Portland, Willan Publishing.
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2002, *Human Rights and Law Enforcement. A Trainer's Guide on Human Rights for the Police*. Professional training series no. 5/add.2. New york and Geneva: UNITED NATIONS
- Pallida S. 2000, *Polizia postmoderna*, Milano, Feltrinelli, collana « Interzione».
- Panousis, Y., 2011, "Media, Crime and Criminal Justice". Cheliotis, L. K., Xenakis, S., (eds), *Crime and Punishment in Contemporary Greece. International Comparative Perspectives*, Oxford, Peter Lang AG, pp. 65-76.
- Park, E.,R., 1925, «The City: Suggestions for the Investigation of Human Behavior in the Urban environment". Park E.R., Burgess E.W., 1925 (1967), *The City*, Chicago-London: The University of Chicago Press, σσ. 1-46.
- Pattavina, A., Bellone, E., 2007, "Intelligence-led policing and organizational learning". Green, J. R., (ed), *Encyclopedia of Police Science, Vol. I*, New York, London: Routledge, 685-691.
- Peterson, M., 2005, *Intelligence-Led policing: the new Intelligence architecture*. U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Assistance: NCJ 210681.
- Predee, M., 2000, *Cultural Criminology and the carnival of crime*. London, New York: Routledge, Taylor and Francis.

- Predee, M., 2004, "The story of Crime: Biography and the excavation of Transgression". Ferrell J., Hayward K., Morrison W., Presdee M., (eds), *Cultural Criminology Unleashed*. London, Sidney, Portland, Oregon: Glasshouse Press, σελ. 41-48.
- Punch, M., 2007, *Zero tolerance*. Bristol: Policy Press.
- Ratcliffe, J., 2008, "Intelligence-led policing". Wortley, R., Mazzerolle, L., (eds), *Environmental Criminology and crime analysis*. Devon, Oregon: Willan Publishing, σσ. 263-282.
- Reus- Ianni, E., Ianni, F.A.J., "Street cops and management cops: the two cultures of policing". Munch. M. (ed), 1983, *Control in the police organisation*. Cambridge MIT Press; 251-274).
- Rolles, St., Murkin, G., Powell, M., Kushlick, D., Slater, J., 2012, The alternative world drug report. *Counting the costs of the war on drugs*. Transform Drug Policy Foundation. Count the costs ed,
- Rosenbaum, D.P. 2006, "The limits of hot spot policing". Weisburd, D., Braga, A., (eds), *Police Innovation. Contrasting Perspectives*. Cambridge, New York Melburne etc: Cambridge University Press, σσ. 245- 265.
- Royal College of Psychiatrists, 2011, *Substance misuse detainees in police custody: Guidelines for clinical management*, College Report CR 169.
- Sceptycki, J. 2004, "Organizational Pathologies in Police Intelligence Systems. Some Contributions to the Lexicon of Intelligence-led Policing". *European Journal of Criminology*, Vol I (3), σσ.307-332.
- Schnapper D., 2008, *Η κοινωνική ενσωμάτωση. Μια σύγχρονη προσέγγιση*. Αθήνα: Κριτική.
- Sherman, L. W., Weisburd, D, 1995, "General deterrent effects of police patrol in crime 'hot spots': A randomized, controlled trial". *Justice Quarterly*, Vol. 12, (4), σσ. 625-648.
- Sherman, L.W., 1998, *Evidence -based policing*. Lecture series: *Ideas in American Policing*. Washington: Police Foundation.
- Sherman, L. W., Rogan, D. P., 1995, "Deterrent effects of police raids on crack houses: A randomized, controlled experiment". *Justice Quarterly*, 12, σσ. 755-781.
- Silverman, E.B., 2006, "Compstat's innovation". Weisburd, D., Braga, A., (eds), *Police Innovation. Contrasting Perspectives*. Cambridge, New York Melburne etc.: Cambridge University Press, σσ. 268-283.
- Simmel, G., 1903, "The Metropolis and mental life". Wolff K., (μτφ), 1950, *The Sociology of Georg Simmel*. New York: Free Press, σελ. 409 - 424.

- Skogan , W., 2006, "The promise of community policing". Weisburd, D., Braga, A., (eds), *Police Innovation. Contrasting Perspectives*. Cambridge, New York Melburne, etc: Cambridge University Press, σσ. 27-43.
- Skolnick J.H., 1994 (1966), *Justice Without Trial- Law Enforcement in Democratic Society*. N.Y., Sidney, Toronto: John Willey & Sons Inc.
- Sloboda, Z., Glantz, M.D. & Tarter, R.E., 2012. «Revisiting the Concepts of Risk and Protective Factors for Understanding the Etiology and Development of Substance Use and Substance Use Disorders: Implications for Prevention». *Substance Use & Misuse*. 47, σσ.944-962.
- Spooner, C., McPherson, M., Hall, W., 2004, *The role of the police in preventing illicit drug use*. NDLERF: Australia.
- Stroshine, M., Alpert G., Dunham, R., 2008, "The Influence of "Working Rules" on police suspicion and discretionary decision making". *Police Quarterly* Vol. 11 (3) 315-337.
- Thio A., 2008, *Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά*. Αθήνα : Έλλην Ίων.
- Tittle Ch.R., Paternoster R. 2000, *Social Deviance and Crime. An Organizational and Theoretical Approach*. Los Angeles, California: Roxbury Publishing Company.
- UKDPC (United Kingdom Drug Policy Commission), 2010, *Sinning and Sinned Against. The Stigmatization of problem Drug Users*. Policy Report www.ukdpc.org.uk
- UKDPC (United Kingdom Drug Policy Commission), 2012, *A Fresh Approach to Drugs*, Final Report, www.ukdpc.org.uk
- Vold G., Bernard Th., Snipes J., ⁵2002, *Theoretical Criminology*. Oxford, New York: Oxford university Press.
- Waddington P.A.J., 1999, "Police (Canteen) Subculture. An appreciation». *British Journal of Criminology*, 39 (2), Spring.
- Weisburd, D., Braga, A., 2006, "Hot spot policing as a model for police innovation". Weisburd, D., Braga, A., eds, *Police Innovation. Contrasting Perspectives*. Cambridge, New York, Melburne, etc: Cambridge University Press, σσ. 225-244.
- Weisburd, D., Mastrofski, S.D., Willis, J.J., Greenspan, R., 2006, "Changing everything so that everything can remain the same: Compstat and American policing", Weisburd, D., Braga, A., (eds), *Police Innovation. Contrasting Perspectives*. Cambridge, New York Melburne, etc: Cambridge University Press, σσ. 284- 301.
- Welsh, B. C., 2006, "Evidence Based policing for crime prevention". Weisburd, D., Braga, A., eds, *Police Innovation. Contrasting Perspectives*, Cambridge, New York Melburne, etc: Cambridge University Press, σσ. 305-321.
- Wilson J.Q., Kelling G., 1982, "The Police and Neighborhood safety: Broken Windows". *Atlantic Monthly*, March 1982, σσ. 29-38.

- Wilson W. J., 1987, *The Truly Disadvantaged: The Inner City, the Underclass and Public Policy*. Chicago & London: University of Chicago Press.
- Wolfgang, M.E., Ferracuti, F, 1967, *The subculture of violence*, London: Routledge Publ.
- Xu, Y. Fiedler, M.I., Flaming, K., 2005, "Discovering the impact of Community policing: the –broken Windows thesis, collective Efficacy, and citizens' judgment". *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol. 42 (2), σσ. 147-186.
- Young, J., 1992, "Ten points of realism". Young, J., Matthews, R. (eds), *Rethinking criminology, the realist debate*, London, Newbury Park, New Delhi: Sage, σελ. 24-68.
- Young J., 1995, "Incessant Chatter: Recent Paradigms in Criminology". Maguire M., Morgan R., Reiner R. (eds), *The Oxford Handbook of Criminology*. Oxford, New York etc: Clarendon Press, Oxford University Press, σσ. 69-124.
- Young J.. 1999, *The Exclusive Society- Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
- Young J., 2011, *The Criminological Imagination*. Cambridge: Polity Press

ΣΧΟΛΙΑ - ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΣΔΑ

Kjaerum M., 2005, "Article 4: Prohibition of torture and inhuman or degrading treatment or punishment". *Commentary of the Charter of Fundamental Rights of the European Union*. The EU Network of Independent Experts on Fundamental Rights. http://ec.europa.eu/justice_home/cfr_cdf/index_en.htm.

Korff, D., 2006, *The right to life, A guide to the implementation of Article 2 of the European Convention on Human Rights*, Human Rights Handbooks, No. 8: Council of Europe.

Morten Kjaerum, "Article 4: Prohibition of torture and inhuman or degrading treatment or punishment". *Commentary of the Charter of Fundamental Rights of the European Union*. The EU Network of Independent Experts on Fundamental Rights: http://ec.europa.eu/justice_home/cfr_cdf/index_en.htm.

Nowak M., "Article 3: Right to the integrity of the person". *Commentary of the Charter of Fundamental Rights of the European Union*. The EU Network of Independent Experts on Fundamental Rights. http://ec.europa.eu/justice_home/cfr_cdf/index_en.htm.

Nowak M., "Article 6: Right to liberty and security". *Commentary of the Charter of Fundamental Rights of the European Union*. The EU Network of Independent Experts on Fundamental Rights: http://ec.europa.eu/justice_home/cfr_cdf/index_en.htm.

Reidy, A., 2002, *The prohibition of torture, A guide to the implementation of Article 3 of the European Convention on Human Rights*. Human rights handbooks, No. 6: Council of Europe.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Βασικές Έννοιες: Κοινωνική Λειτουργία των Νόμων. Νομικό Έγκλημα, Κοινωνικός Έλεγχος, Αποκλίνουσα Συμπεριφορά, Υποπολιτισμοί – Στερεότυπα.

Νομικό και πραγματικό έγκλημα : Έννοια και παραδείγματα.

Το νομικό έγκλημα ορίζεται από τον ίδιο τον ποινικό μας κώδικα. Είναι πράξη ή παράλειψη άδικη και καταλογιστή στο δράστη της, η οποία τιμωρείται από το νόμο. Είναι η **πράξη** για την οποία ρητά προβλέπεται ότι η παράλειψη ή η επέλευσή της, αποτελούν έγκλημα. Ο άδικος χαρακτήρας της πράξης, ορίζεται από το νόμο ως τέτοιος (δηλαδή περιγράφεται συγκεκριμένα στο νόμο) λαμβάνοντας υπόψη μία σειρά από κριτήρια και κυρίως το γεγονός ότι, το αγαθό το οποίο προσβάλλεται, περιβάλλεται από την προστασία του νόμου (έννομο αγαθό) και έτσι δεν πρόκειται για μια πράξη/συμπεριφορά γενικά αντικοινωνική. Το άδικο στο οποίο αναφέρεται ο ΠΚ (αρθ.14), εννοείται εκείνη η πράξη για την οποία δεν συντρέχει κάποιος ειδικά αναφερόμενος λόγος, σύμφωνα με τον οποίο να αίρεται ο χαρακτήρας του άδικου. Εν ολίγοις, από τη στιγμή που προβλέπει ο νόμος μια πράξη ως έγκλημα, αυτή είναι άδικη και ο άδικος χαρακτήρας αίρεται μόνο υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις (άμυνα, κατάσταση ανάγκης κλπ.). Οι νόμοι και οι κανόνες δεν δημιουργούνται αυθαίρετα. Εκφράζουν κοινωνικές και πολιτικές αξίες που αποτυπώνουν τις αξίες που κυριαρχούν στην κοινωνία, αποτυπώνουν πάγιες (επαναλαμβανόμενες) κοινωνικές πρακτικές, που αποτελούν καθοδηγητικούς άξονες της ανθρώπινης συμπεριφοράς και «κωδικοποιούνται» σε νομικές διατάξεις και κανόνες. Ετσι εκτός από την στενά νομική διάσταση του (πραγματική λειτουργία), ο νόμος εκφράζει κάτι περισσότερο από μία απαγόρευση ή υποχρέωση πράξης ή παράλειψης.

Ο νόμος έχει και μία ευρύτερη κοινωνική λειτουργία, καθώς η κατ'επανάληψη εφαρμογή του δημιουργεί συνειδήσεις για το τι είναι δίκαιο και τι άδικο, ενώ ταυτόχρονα δημιουργεί και πρότυπα συμπεριφοράς. Από αυτή την άποψη, ο Νόμος από κοινωνιολογική αλλά και ουσιαστική άποψη, **εκφράζει ένα όριο**, μέχρι το οποίο είναι επιτρεπτό να εκτείνεται μια ανθρώπινη συμπεριφορά ή δραστηριότητα, αλλά και ένα μέτρο/κριτήριο, βάσει του οποίου μία συμπεριφορά είναι κανονική ή ανεκτή ή μη ανεκτή και κατά συνέπεια κάποιος θεωρείται κανονικός ή μη, δηλαδή αποδεκτός ή όχι από την κοινωνία. Και αυτό έχει μεγάλη σημασία για να κατανοήσει κάποιος το κοινωνικό στίγμα και τα στερεότυπα που επικρατούν για τους εξαρτημένους χρήστες.

Όλα αυτά αφορούν τη λεγόμενη συμβολική λειτουργία του νόμου, καθώς τόσο η συμπεριφορά την οποία επιβάλλει (ή απαγορεύει), όσο και οι συνέπειες της παραβίασής της, συγκροτούν ανάλογα **«παραδείγματα»** προς αποφυγή ή «προς μίμηση» για όσους εμπίπτουν στο πεδίο της δικαιοδοσίας των συγκεκριμένων νόμων και κανόνων. Επίσης, η τήρησή τους συμβολίζει την υπαγωγή, υποταγή ή αποδοχή της εξουσίας, την οποία εκπροσωπεί ο νόμος. Αυτή η σχετικότητα των κανόνων και των νόμων αφορά άμεσα και χαρακτηρίζει ιδιαίτερα το ζήτημα των ναρκωτικών τόσο στο πεδίο των εξαρτήσεων, όσο και στο πεδίο του οργανωμένου εγκλήματος και της προσφοράς ναρκωτικών, όπως μπορεί κάποιος να αντιληφθεί από την κοινωνική ιστορία της απαγόρευσης και των συνθηκών διάδοσης των ναρκωτικών.

Ωστόσο, οι μεταβολές και η σχετικότητα του νόμου δεν είναι κάτι αυθαίρετο, όπως δεν είναι και η δημιουργία του. Ο νόμος σε ένα δημοκρατικό κράτος εμπεριέχει

ένα βαθμό δικαιοσύνης/δικαιοσύνης, δηλαδή ένα τρόπο ρύθμισης των ανθρωπίνων σχέσεων, που είναι αποδεκτός από τους περισσότερους και προστατεύει ιδιαίτερα τους πλέον ευάλωτους. Εκφράζει με ορθολογικό τρόπο την κυρίαρχη βούληση και αντανακλά τις σχέσεις εξουσίας, είναι δε προσανατολισμένος και σύμφωνος με μια σειρά συνταγματικά κατοχυρωμένων αρχών και προσανατολισμών.

Ο νόμος επομένως, είναι ένας θεσμοθετημένος γραπτός κανόνας δικαίου, που ρυθμίζει υποχρεωτικά/εξαναγκαστικά τις σχέσεις των ανθρώπων μεταξύ τους, αλλά και των πολιτών με το κράτος, ενώ παράλληλα προβλέπει διάφορες ρυθμίσεις για τη λειτουργία του κράτους. Η συζήτηση αυτή αφορά άμεσα τη χρήση ψυχοτρόπων ουσιών και στο παρελθόν έχει και στην Ελλάδα προκαλέσει έντονο διάλογο σχετικά με το εάν η χρήση ναρκωτικών είναι και πραγματικό έγκλημα ή πρέπει να θεωρείται μόνο νομικό έγκλημα, εφόσον πρόκειται για πράξη αυτοπροβολής.

Το πραγματικό έγκλημα είναι όρος που αφορά πράξεις που η επέλευσή τους προσβάλλει ουσιώδη θεμελιώδη δικαιώματα και αγαθά τόσο για την ανθρώπινη ύπαρξη όσο και για την ύπαρξη της κοινωνίας, τα οποία έχουν χαρακτηριστεί και γίνεи αποδεκτά ως πανανθρώπινα με βάση πολύ συγκεκριμένες επιταγές οικουμενικής ισχύος, που έχουν αποτυπωθεί στην [Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων](#).

Δύο ζητήματα προκύπτουν προς συζήτηση από τα όσα αναφέρθηκαν ως εδώ:

α) Το πρώτο είναι το ζήτημα των κανόνων και της λειτουργίας τους. Συγκεκριμένα, τίθεται ένα ζήτημα ορίων εφαρμογής των τυπικών-νομικών και των άτυπων-κοινωνικών κανόνων, οι οποίοι θέτουν τα όρια ανάμεσα στο πραγματικό και το νομικό έγκλημα και επιπλέον κοινωνικοποιούν τους ανθρώπους σε πρακτικές και τρόπους ζωής.

β) Το δεύτερο ζήτημα αφορά τη διαδικασία και τους όρους δημιουργίας κανόνων. Έτσι, παρεμβάλλεται στη συζήτηση η έννοια του κοινωνικού ελέγχου, δηλαδή, του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι μαθαίνουν να ζουν μαζί μέσα από την καθημερινότητά τους και του τρόπου με τον οποίο κοινωνικοποιούνται μέσα από κρατικές πολιτικές στην αυθόρμητη ή μη τήρηση κανόνων και νόμων. Πάλι το παράδειγμα των ναρκωτικών είναι χαρακτηριστικό.

Κοινωνικός έλεγχος, κανόνες, υποπολιτισμοί και αποκλίνουσα συμπεριφορά.

Για παράδειγμα, η χρήση ναρκωτικών ουσιών και επίσης η καλλιέργεια, παραγωγή, διακίνηση και εμπορία στα περισσότερα κράτη της Ε.Ε. συνιστούν μικρής ή μεγάλης βαρύτητας εγκλήματα, που η τέλεσή τους επιφέρει κυρώσεις. Δεν είναι ομοιογενείς οι πολιτικές που ακολουθούνται στην Ε.Ε., ούτε για την αντιμετώπιση της διάδοσης της χρήσης ψυχοτρόπων ουσιών, ούτε και για την πρόληψή της. Αντίθετα, οι πολιτικές που αφορούν την αντιμετώπιση των ναρκωτικών στον τομέα της εμπορίας είναι ομοιογενείς και διακρίνονται από μεγάλο βαθμό συνεργασίας και συνεκτικότητας. Ωστόσο, η χρήση ψυχοτρόπων ουσιών και η αντιμετώπισή της, δεν αποτελούν αυτοτελή φαινόμενα. Εντάσσονται σε ένα σύστημα κανόνων, προτύπων συμπεριφοράς, λειτουργίας φορέων και κοινωνικών ομάδων, του οποίου η συγκρότησή είναι θεμελιώδης για μια κοινωνία. Αυτό το σύστημα ενεργοποιεί ένα σύμπλεγμα πολιτικών και δράσεων που τείνουν να προσαρμόζουν την ατομική και κοινωνική συμπεριφορά σε κανόνες και κατ' επέκταση να δημιουργούν πεποιθήσεις για το τι είναι δίκαιο και τι είναι άδικο (βλ. προηγ.) Συνεπώς, κοινωνικοποιούνται οι

άνθρωποι στην ιδέα και στους όρους κοινωνικής συμβίωσης, στην ιδέα του κράτους καθώς επίσης και στην ιδέα της υπακοής στους νόμους. Αυτή η διαδικασία ονομάζεται **κοινωνικός έλεγχος**.

Σήμερα, ως **κοινωνικός έλεγχος** εννοείται το σύνολο όλων εκείνων των παραγόντων, δράσεων και φορέων που συμβάλλουν στην οργάνωση και αναπαραγωγή της κοινωνίας, μέσα από την κοινωνική προσαρμογή, την κοινωνική αφομοίωση του πληθυσμού και, τελικά, την υπαγωγή του στο γράμμα αλλά και στο πνεύμα του νόμου, επιδιώκοντας ταυτόχρονα την κοινωνική συνοχή που η επίτευξη της θεμελιώνεται στην επιδίωξη ενός κοινού συμφέροντος.

Μπορούμε επομένως να φανταστούμε ότι ο κοινωνικός έλεγχος είναι ένας μηχανισμός κοινωνικής αναπαραγωγής. Συγκροτείται από ένα σύνολο δημόσιων πολιτικών, δηλαδή, ένα πρόγραμμα κοινωνικής προσαρμογής για την επίτευξη ενός κοινού συμφέροντος, μέσα από το οποίο θα είναι δυνατή η υπέρβαση ή η ρύθμιση των συγκρούσεων που ανακύπτουν ανάμεσα στις διάφορες κοινωνικές ομάδες και συμφέροντα. Ο κοινωνικός έλεγχος συγκροτείται από άτυπους και τυπικούς κανόνες συμπεριφοράς, που διέπουν τις κοινωνικές σχέσεις σε όλη την κοινωνική διάρθρωση. Αναπτύσσεται μέσα από τη δράση και τη λειτουργία επίσημων και ανεπίσημων μηχανισμών και φορέων, που φροντίζουν να επιβάλλουν κανόνες και πολιτικές. Συγκεκριμένα:

α) Οι κανόνες κοινής και καθημερινής κοινωνικής συμπεριφοράς που συμβάλλουν στην αυτορρύθμιση των κοινωνικών ομάδων και σχέσεων και διαμορφώνονται μέσα από την κοινωνική πρακτική, τα ήθη και τα έθιμα και ακολουθούνται από τα μέλη μιας κοινωνικής ομάδας, χωρίς να παρεμβαίνει το κράτος είναι **άτυποι κανόνες**. Σε αυτή την περίπτωση αναφερόμαστε **σε άτυπο κοινωνικό έλεγχο** (τα ζητήματα τιμής σε πολλές περιοχές της Ελλάδας αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα). Οι καθοδηγητικοί φορείς του άτυπου κοινωνικού ελέγχου είναι κατά κανόνα η οικογένεια, η θρησκεία, το σχολείο, ο στρατός και τα ΜΜΕ και επίσης σε ένα πιο προσωπικό και άμεσο επίπεδο οι φίλοι, οι παρέες κ.α. Σήμερα, άτυπο κοινωνικό έλεγχο ασκεί και το διαδίκτυο, που είναι ένα ιδιαίτερο μαζικό μέσο.

Οι άτυποι κανόνες και ο άτυπος κοινωνικός έλεγχος που **αναπτύσσονται** στο εσωτερικό μιας κοινωνίας ή κοινωνικής ομάδας ή ανάμεσα σε κοινωνικές ομάδες, διαμορφώνουν και τους όρους, υπό τους οποίους κάποιος εντάσσεται σε μία κοινωνία ή κοινωνική ομάδα. Δηλαδή, οι όροι, βάσει των οποίων κάποιος αποτελεί μέλος της κοινωνίας ή μιας κοινωνικής ομάδας, δεχόμενος τους κανόνες της και αναπαράγοντας τους, αποτελούν μια εκδοχή κοινωνικού ελέγχου. **Επομένως, ο άτυπος κοινωνικός έλεγχος είναι ένα σύστημα κοινωνικών κανόνων, ένας τρόπος κοινωνικοποίησης, δηλαδή εκμάθησης και αφομοίωσης κοινωνικής συμπεριφοράς, που επιβάλλεται και ισχύει μέσα από ήθη, έθιμα, κοινωνικές πρακτικές κλπ. Επομένως, η υπαγωγή στους κανόνες αυτούς, δεν είναι νομικά υποχρεωτική αλλά επιβάλλεται από την κοινωνία (π.χ. σεβασμός στους ηλικιωμένους).**

β) Όταν οι κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς, οι κοινωνικές σχέσεις και οι σχέσεις κράτους-πολίτη ρυθμίζονται μέσα από το Σύνταγμα από νόμους ή άλλους κανόνες που έχουν ισχύ νόμου (π.χ. τα Π.Δ.), τότε οι **κανόνες αυτοί ονομάζονται τυπικοί** και αυτό έχει ως συνέπεια ότι η τήρησή τους είναι υποχρεωτική και η παραβίασή τους δύναται να επιφέρει κυρώσεις. Οι τυπικοί κανόνες εντάσσουν

συγκεκριμένα αγαθά και συγκεκριμένες αξίες στο πεδίο προστασίας του κράτους, γεγονός που διαμορφώνει πρότυπα συμπεριφοράς για το τι επιτρέπεται και τι απαγορεύεται εξαναγκαστικά. **Εδώ εντάσσεται και το νομικό έγκλημα.** Η επιβολή και τήρηση των τυπικών κανόνων, εντάσσεται σε μία συγκεκριμένη εκδοχή κοινωνικού ελέγχου, αυτή που ασκείται από τους καταναγκαστικούς μηχανισμούς του κράτους και ορίζεται ως **τυπικός κοινωνικός έλεγχος**. Επομένως, **ο τυπικός κοινωνικός έλεγχος** αποτελεί μια ιδιαίτερη διαδικασία κοινωνικής αφομοίωσης βασικών κανόνων, οι οποίοι έχουν ιδιαίτερη σημασία για το κράτος και την κοινωνία ως σύνολο και η υπαγωγή σε αυτούς είναι υποχρεωτική. Οι φορείς του τυπικού κοινωνικού ελέγχου είναι η αστυνομία, η ποινική δικαιοσύνη και το σωφρονιστικό σύστημα.

γ) Ωστόσο, η σχέση ανάμεσα στον τυπικό και τον άτυπο κοινωνικό έλεγχο και ανάμεσα στον τυπικό και τον άτυπο κανόνα **είναι συγκρουσιακή**. Αυτό συμβαίνει κυρίως σε περιόδους μεγάλων, διαρθρωτικών κοινωνικών μεταβολών, όπως είναι η σημερινή ιστορική συγκυρία. Σε αυτό το σημείο έχει ιδιαίτερη σημασία η σχετικότητα της ισχύος των τυπικών νόμων (βλ. προηγ.). Διαχρονικά ορισμένοι κανόνες που ήταν άτυποι έγιναν τυπικοί (εγκληματοποιήθηκαν), δηλαδή, θεωρήθηκε ότι η τήρησή τους είναι νομικό έγκλημα (π.χ. βεντέτα). Επίσης, συμπεριφορές που ήταν αδιάφορες για το ποινικό δίκαιο τυποποιήθηκαν ως εγκλήματα (στο σημείο αυτό η καλλιέργεια και η χρήση ψυχοτρόπων ουσιών είναι χαρακτηριστική περίπτωση). Η σύγκρουση ανάμεσα στον άτυπο και τυπικό κοινωνικό έλεγχο δεν αφορά μόνο τους νομοταγείς πολίτες (π.χ. οικογενειακές σχέσεις, δικαιώματα του παιδιού), αλλά και τον κόσμο της παρανομίας και της αποκλίνουσας συμπεριφοράς. Η σύγκρουση είναι εμφανής πάλι στην περίπτωση των ναρκωτικών. Στην περίπτωση αυτή, η σύγκρουση διαμορφώνεται ανάμεσα στους άτυπους κανόνες, που ισχύουν μέσα στις ομάδες εξαρτημένων χρηστών (βλ. και επόμενα) ή στον κόσμο της παρανομίας και του οργανωμένου εγκλήματος και στους τυπικούς κανόνες που ισχύουν στην ευρύτερη κοινωνία.

δ) Κατά συνέπεια, υπεισέρχεται στην ανάλυσή μας μια άλλη σχέση, αυτή που υπάρχει ανάμεσα στο (νομικό) έγκλημα και την **αποκλίνουσα συμπεριφορά**, σχέση η οποία έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το ζήτημα των ναρκωτικών, επειδή μας παρέχει τα εργαλεία για να κατανοήσουμε την εμπλοκή κάποιου με τα ναρκωτικά. Πρόκειται για συμπεριφορά που απομακρύνεται από τα κοινωνικώς παραδεκτά πρότυπα και που κρίνεται από έναν μεγάλο αριθμό ανθρώπων ότι ξεπερνά τα όρια της ανεκτικότητας (Τσαούση, 2006). Η απόκλιση ή παρέκκλιση ως κοινωνική παρεκτροπή οποιασδήποτε μορφής, συμπεριλαμβανομένου του εγκλήματος, δεν είναι στατικές καταστάσεις, αλλά ερμηνεύονται στο πλαίσιο δυναμικών κοινωνικών διαδικασιών των οποίων αποτελούν μέρος. Πρόκειται για παρεκτροπές από τις κοινωνικά παραδεκτές συμπεριφορές. Η ύπαρξή τους εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο τις δέχονται οι τρίτοι. Αν δηλ. οι τρίτοι χαρακτηρίσουν μια πράξη ως παρεκτροπή, τότε αυτή θα είναι παρεκτροπή και ο δράστης της θα στιγματιστεί αντιστοίχως, με περαιτέρω συνέπεια την αύξηση των παρεκτροπών του κ.ο.κ.

Σύμφωνα με μια γενικά αποδεκτή ανάλυση (Tittle/Paternoster, 2000, 13επ.), **υπάρχουν τέσσερα βασικά συστατικά στοιχεία που συνθέτουν τον ορισμό της απόκλισης**. Αυτά είναι:

1. Μια οριοθετημένη κοινωνική ομάδα.

2. Συμπεριφορά (όχι οι σκέψεις ενός μεμονωμένου ατόμου ή η κατάσταση στην οποία ζει).
3. Αποδοκιμασία της πλειοψηφίας.
4. Αρνητική δράση που εκφράζεται από: α) τη συλλογικότητα ως ολότητα ή β) τα μέρη μιας ομάδας που έχουν την εξουσία ή την αυθεντία να ασκούν καταναγκασμό.

Δηλαδή, η αποκλίνουσα συμπεριφορά απαιτεί ένα σύνολο ανθρώπων – ομάδα, μια συγκεκριμένη συμπεριφορά που να αποδοκιμάζεται ή μια αρνητική δράση που να επιβάλλεται. Παρόλα αυτά, η απόκλιση δεν αναφέρεται μόνο σε αντικανονικές συμπεριφορές, αλλά κατά κανόνα στην καθημερινή ζωή χαρακτηρίζει/αποδίδεται σε άτομα που διαθέτουν ορισμένα χαρακτηριστικά αντίστοιχα με κάποιες κοινωνικά προκατασκευασμένες αντιλήψεις και εικόνες (**στερεότυπα**) και ο χαρακτηρισμός αυτός δημιουργεί αρνητικές κοινωνικές αντιδράσεις απέναντι τους.

ε) Όμως είναι σύνηθες, μέλη ορισμένων κοινωνικών ομάδων, χωρίς να παύουν να ανήκουν στην κυρίαρχη κουλτούρα, να συνδέονται μεταξύ τους και με κάποιες «μοναδικές αξίες, πρότυπα, παραδόσεις και τρόπους ζωής» (Hughes/Kroehler, 2007, 138, 142). Αυτό ονομάζεται υποκουλτούρα ή υποπολιτισμός. **Η υποκουλτούρα ή υποπολιτισμός** έχει διαφορετικές λειτουργίες ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσεται.

i. Ο υποπολιτισμός σε κάποιες περιπτώσεις ενισχύει την κυρίαρχη κουλτούρα: Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι κανόνες που ισχύουν σε μια παραδοσιακή ελληνική οικογένεια σχετικά με το σεβασμό στους μεγαλύτερους.

ii. Σε άλλες περιπτώσεις, ο υποπολιτισμός ή υποκουλτούρα συγκρούεται με την νκυρίαρχη κουλτούρα ή/και ενισχύει τάσεις αντίστασης στην αποδοχή και αφομοίωση των κανόνων μιας κοινωνίας (π.χ. χουλιγκανισμός).

iii. Ο υποπολιτισμός μπορεί εξάλλου να αποτελεί και ένα τρόπο επίλυσης προβλημάτων καθημερινότητας, που ανακύπτουν στο πλαίσιο μιας επαγγελματικής ή κοινωνικής δράσης και τα οποία δεν θα ήταν δυνατόν να επιλυθούν μέσα από στενή εφαρμογή των τυπικών κανόνων για διάφορους λόγους.

Ενώ λοιπόν **ο όρος κουλτούρα** αναφέρεται σε ένα πρότυπο συμπεριφορών που υπάρχει σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, ο υποπολιτισμός αναφέρεται σε ένα άλλο πρότυπο συμπεριφορών, που ακολουθούνται από επιμέρους ομάδες (δηλαδή από ένα υποσύνολο της ευρύτερης κοινωνικής ομάδας). Οι κανόνες των επιμέρους ομάδων (άτυπος κοινωνικός έλεγχος) είναι συχνά πολύ ισχυροί για να τους παραβεί κάποιος. Η ισχύς αντλείται από τη μακρόχρονη εφαρμογή τους ή και από το γεγονός ότι οι τυπικοί κανόνες (νόμοι) δεν μπορούν να δώσουν λύσεις στα προβλήματα μιας συγκεκριμένης ομάδας.

στ) Ωστόσο, ο χαρακτηρισμός κάποιου ως αποκλίνοντα, του αποδίδει ταυτόχρονα και άλλα χαρακτηριστικά τα οποία μπορεί να μην έχει. Δημιουργούνται έτσι **στερεότυπα**. Δηλαδή, γενικές αντιλήψεις που αφορούν ιδιότητες που έχει ο άλλος, οι οποίες, όμως, δεν αντιστοιχούν οπώςδήποτε στην πραγματικότητα. Έτσι, υπερισχύει

η εντύπωση ή η πεποίθηση ότι αφού ο ένας είναι έτσι θα είναι και οι όμοιοί του. Αυτά τα στερεότυπα δημιουργούν στη συνέχεια αυτό που ονομάζουμε **κοινωνικό στιγματισμό ή κοινωνικό στίγμα**. Ας σημειωθεί ότι στη δημιουργία του συμβάλλει επιπλέον και ο ποινικός χαρακτηρισμός κάποιου ως εγκληματία. Κατά κανόνα δε ο ποινικός στιγματισμός ενισχύει τον κοινωνικό. Τα στερεότυπα και ο κοινωνικός στιγματισμός προδιαθέτουν αρνητικά τους ανθρώπους έναντι εκείνων που έχουν στιγματισθεί και διαμορφώνουν πεποιθήσεις σχετικά με τις αναμενόμενες συμπεριφορές από ανθρώπους που διαθέτουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ή ακολουθούν συγκεκριμένες συμπεριφορές. Η περίπτωση των εξαρτήσεων εντάσσεται σε αυτές τις καταστάσεις. Για παράδειγμα, ο χρήστης ναρκωτικών επιδίδεται σε μια συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από την κοινωνία αποκλίνουσα σε ό,τι αφορά την ίδια τη χρήση και την πρόσβαση σε αυτήν. Δεν σημαίνει, όμως, ότι είναι γενικά αποκλίνων στη ζωή του, ούτε ότι είναι εξορισμού εξαθλιωμένος (τουλάχιστον μέχρι ενός σημείου της εξάρτησης). Επειδή, όμως, ο επίσημος/τυπικός κοινωνικός έλεγχος διαμορφώνεται με βάση τους γνωστούς, σε αρχές και φορείς, εξαρτημένους- χρήστες, ο χαρακτηρισμός κάποιου ως εξαρτημένου χρήστη και ιατρικά και κυρίως, μέσα από το ποινικό σύστημα, παραπέμπει συχνά αυτόματα σε κάποιον που είναι εξαθλιωμένος, δεν έχει αξίες, επιδίδεται σε μικρο-εγκλήματα, ζει κλέβοντας κλπ. Αυτό συμβαίνει επειδή ακριβώς οι γνωστοί, σε αρχές και φορείς, εξαρτημένοι χρήστες έχουν κατά κανόνα εμπλακεί και με το ποινικό σύστημα σε κάποιο στάδιο της εξάρτησής τους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Επίσημοι φορείς πρόληψης και αντιμετώπισης της διάδοσης των ψυχοδραστικών ουσιών και μείωσης της βλάβης

Α. Οργανισμός Κατά των Ναρκωτικών (Ο.ΚΑ.ΝΑ.)

Από τα προγράμματα και τα κέντρα πρόληψης στη μείωση της βλάβης.

Πολιτική του Ο.ΚΑ.ΝΑ. στη Μείωση της Βλάβης

Η πρόσβαση στον Ο.ΚΑ.ΝΑ. και η πορεία προς τη θεραπεία

Ο Ο.ΚΑ.ΝΑ. διαθέτει ένα δίκτυο θεραπευτικών υπηρεσιών που παρέχουν μια ολοκληρωμένη υπηρεσία ενημέρωσης και θεραπείας στους ενδιαφερόμενους. Η θεραπευτική πορεία μέσα στο δίκτυο υπηρεσιών του Ο.ΚΑ.ΝΑ. είναι σχηματικά η εξής :

1. Υπηρεσία Υποδοχής Ενημέρωσης και Προσανατολισμού (φάση προεισαγωγής)
2. Μονάδες Ολοκληρωμένης Θεραπείας Υποκατάστασης (φάσεις εισαγωγής, αποκατάστασης, υποστηρικτικής φροντίδας).
3. Δομές Συνταγογράφησης (φάση ιατρικής συντήρησης), και
4. Κοινωνική Επανάταξη

1. Θεραπεία με Υποκατάσταση

1.1. Η εισαγωγή στο πρόγραμμα

Γίνεται ύστερα από την πρώτη επαφή του ενδιαφερόμενου με την **Υπηρεσία Ενημέρωσης και Προσανατολισμού** στην Αθήνα και την Θεσσαλονίκη ή στις κατά τόπους μονάδες Θεραπείας της επαρχίας. Η προώθηση στο πρόγραμμα θεραπείας δεν είναι αυτοματοποιημένη αλλά προκύπτει ύστερα από μια συγκεκριμένη διαδικασία που ακολουθεί συγκεκριμένα πρότυπα και διαρκεί κάποιες εβδομάδες. Στα προγράμματα υποκατάστασης του Ο.ΚΑ.ΝΑ. γίνονται δεκτά άτομα άνω των 20 ετών, που κάνουν μακροχρόνια χρήση ηρωίνης και έχουν προηγούμενη προσπάθεια απεξάρτησης σε «στεγνό» θεραπευτικό πρόγραμμα. Μακροχρόνιοι ενδοφλέβιοι χρήστες ηρωίνης άνω των 35 ετών μπορεί να γίνουν δεκτοί, έστω κι αν δεν υπάρχει προηγούμενη προσπάθεια απεξάρτησης.

Κατ' εξαίρεση αιτήσεις γίνονται δεκτά άτομα (εισαγωγές και επανεισαγωγές) που υπάγονται σε άλλες περιπτώσεις όταν συντρέχουν ειδικοί λόγοι όπως :

1. Έχουν ηλικία άνω των 55 ετών (απαραίτητο δικαιολογητικό: επικυρωμένη φωτοτυπία δελτίου ταυτότητας).
2. Είναι γονείς ανήλικου τέκνου (έως 16 ετών), με την προϋπόθεση ότι δεν έχουν στερηθεί την επιμέλεια του τέκνου.
3. Είναι συγγενείς πρώτου βαθμού ή αδέρφια ή σύζυγοι μελών που παρακολουθούν τα Π.Υ.
4. Γυναίκες σε κύηση 2^{ου}-3^{ου} τριμήνου (απαραίτητα δικαιολογητικά: γνωμάτευση ιατρού και υπερηχογράφημα).
5. Πάσχουν από κακοήθες νόσημα.
6. Πάσχουν από ενεργό φυματίωση.

7. Πάσχουν από χρόνια νεφρική ανεπάρκεια υπό αιμοκάθαρση.
8. Πάσχουν από σακχαρώδη διαβήτη υπό ινσουλινοθεραπεία.
9. Φέρουν προσθετική καρδιακή βαλβίδα ή πάσχουν από βαλβιδοπάθεια (όσο αφορά στην πρόπτωση μιτροειδούς μόνο εφ' όσον αυτή συνοδεύεται από βαθμό ανεπάρκειας της μιτροειδούς), (απαραίτητα δικαιολογητικά: ιατρική γνωμάτευση και υπερηχογράφημα καρδιάς – triplex).
10. Έχουν υποβληθεί σε ετερόλογη μεταμόσχευση ζωτικού οργάνου (π.χ. ήπατος, νεφρού, καρδιάς, πνευμόνων, μυελού των οστών).
11. Υποτροπίασαν μετά από:
 - * επιτυχή ολοκλήρωση της αποτοξίνωσής τους ή
 - * αποφοίτησής τους από το πρόγραμμα Κοινωνικής Επανένταξης ή
 - * παρακολούθηση τουλάχιστον για έξι (6) μήνες του προγράμματος της Κοινωνικής Επανένταξης.
12. Παρουσιάζουν ένα από τα ακόλουθα:
 - * συλλοίμωξη HCV / HBV ο ιολογικός έλεγχος θα πρέπει να γίνει 2 φορές σε διάστημα 6 μηνών για να επιβεβαιώνει την χρόνια ηπατίτιδα Β (HBSsAg) θετικό
 - * συλλοίμωξη HBV / HDV ή
 - * ιστολογικά ευρήματα συμβατά με βαθμό ίνωσης ≥ 3 (κατά την κλίμακα Ishak) ή ≥ 2 (κατά την κλίμακα METAVIR)
 - * κίρρωση ήπατος (ανεξάρτητα από την αιτιολογία) διαπιστωμένη ιστολογικά και επί ιατρικής αντένδειξης, διαγνωσμένη ενδοσκοπικά ή/και κλινικοεργαστηριακά.
13. Επιπροσθέτως, εισάγονται κατ' εξαίρεση όσοι παρουσιάζουν ποσοστό αναπηρίας $> 67\%$ με βάση τον «κανονισμό εκτίμησης βαθμού αναπηρίας B-819», της τοξικοεξάρτησης μη υπολογιζομένης και λαμβανομένων υπόψιν των περιορισμών για τους πάσχοντες από ψυχιατρική νόσο, οι οποίοι αναφέρονται στην Υπ. Απ. Υ5γ/Γ.Π. οικ.100847 (ΦΕΚ 1343/Β/16.10.2002).
14. Παρουσιάζουν οροθετικότητα HIV.

1.2 Προϋποθέσεις. Παροχές στόχοι.

Τον Ιανουάριο του 1996 ο Ο.ΚΑ.ΝΑ. ξεκίνησε το πρώτο στη χώρα μας ΠΠΥ με χορήγηση μεθαδόνης και ίδρυσε τις δύο πρώτες μονάδες υποκατάστασης, μία στην Αθήνα και μία στη Θεσσαλονίκη.

Η υποκατάσταση εφαρμόζεται σήμερα σε όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα οποία η θεραπευτική αυτή μέθοδος καλύπτει περίπου τα 2/3 των θέσεων θεραπείας. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο υπάρχει ομοφωνία όσον αφορά τα οφέλη της θεραπείας αυτής, καθώς τα επιστημονικά δεδομένα από τις άλλες χώρες και τη δική μας δείχνουν ότι η θεραπεία υποκατάστασης συμβάλλει στη μείωση της εγκληματικότητας, των λοιμωδών νοσημάτων, των θανάτων που συνδέονται με τα ναρκωτικά καθώς και του κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ ταυτόχρονα βοηθά στην κοινωνική επανένταξη των θεραπευμένων.

Η θεραπεία υποκατάστασης δεν είναι πανάκεια, ούτε αποτελεί την ενδεδειγμένη θεραπεία για όλα τα εξαρτημένα από οπιούχες ουσίες άτομα. Για το λόγο αυτό άλλωστε, τίθενται και ορισμένες προϋποθέσεις για να γίνει δεκτό ένα άτομο στη θεραπεία υποκατάστασης στη χώρα μας, όπως η ηλικία και η προηγούμενη προσπάθεια θεραπείας σε «στεγνό» θεραπευτικό πρόγραμμα. Είναι προτιμότερο να πετύχει ένα άτομο την πλήρη απεξάρτησή του, από το να παίρνει ένα φάρμακο, ενδεχομένως χρήστες που δεν έκαναν χρήση για πολλά χρόνια. Υπάρχουν όμως χρόνιοι και βαριά εξαρτημένοι οι οποίοι κατορθώνουν να απεξαρτηθούν στα «στεγνά» προγράμματα (νευροβιολογικές συνιστώσες), και επομένως έχουν ανάγκη από μια θεραπεία μακράς διάρκειας με υποκατάστατα. Στα άτομα αυτά οφείλουμε να παρέχουμε τη θεραπεία που χρειάζονται, όπως το κάνουμε και σε άλλους χρόνιους ασθενείς, π.χ. σε όσους πάσχουν από διαβήτη, υπέρταση, επιληψία ή σχιζοφρένεια.

Στο Πρόγραμμα Υποκατάστασης παρέχεται φαρμακευτική θεραπεία σε συνδυασμό με ψυχοκοινωνική υποστήριξη και θεραπεία της ψυχιατρικής και σωματικής συννοσηρότητας. Μέλημα του προγράμματος είναι η μείωση της χρήσης ναρκωτικών καθώς και των συναφών με τη χρήση προβλημάτων - κοινωνικών και υγείας - καθώς και η διασφάλιση της δημόσιας υγείας από τη μετάδοση μολυσματικών ασθενειών, ενώ παράλληλα στόχος παραμένει να βοηθηθούν τα άτομα, που το επιθυμούν και μπορούν, να πετύχουν επιπρόσθετα της μείωσης της βλάβης, την απεξάρτηση.

Κύρια επιδίωξη αποτελεί η σταθεροποίηση σε ένα κανονικό τρόπο ζωής που θα συνοδεύεται από βελτίωση των οικογενειακών και κοινωνικών σχέσεων καθώς και από ενδιαφέρον για εκπαίδευση/κατάρτιση, για εργασία και για επαγγελματική αποκατάσταση.

Σήμερα το δίκτυο των Θεραπευτικών Μονάδων Φαρμακευτικής Αντιμετώπισης της Εξάρτησης του Ο.ΚΑ.ΝΑ. αριθμεί περισσότερες από 50 Μονάδες σε όλη την Ελλάδα.

1.3. Θεραπευτικές Μονάδες Φαρμακευτικής Αντιμετώπισης της Εξάρτησης (ΘΜΦΑΕ).

Τα Θεραπευτικά Προγράμματα Υποκατάστασης του Ο.ΚΑ.ΝΑ., παρέχουν ολοκληρωμένη θεραπεία σε άτομα εξαρτημένα από τα οπιοειδή, η οποία περιλαμβάνει την αποκατάσταση της σωματικής και ψυχικής υγείας των εξαρτημένων ατόμων αλλά και την κοινωνική τους ενσωμάτωση.

Αυτό που διαφοροποιεί τα Θεραπευτικά Προγράμματα Υποκατάστασης από τα υπόλοιπα θεραπευτικά προγράμματα (στεγνά), είναι η χορήγηση οπιοειδών ουσιών, όπως η μεθαδόνη και η βουπρενορφίνη.

Τα φάρμακα αυτά έχουν βοηθήσει πολλούς ανθρώπους να ελέγξουν ή και να διακόψουν τη χρήση της ηρωίνης και των άλλων οπιοειδών (σιρόπια, παυσίπονα χάπια) και να βελτιώσουν την κατάσταση της υγείας τους. Με τη χορήγησή τους είναι δυνατό να διακόψει κάποιος τη χρήση της ηρωίνης, χωρίς να εμφανίσει στερητικό σύνδρομο και χωρίς να βασανίζεται από την ακατανίκητη επιθυμία να κάνει χρήση ηρωίνης. Η δράση τους διαρκεί πολλές ώρες (ή και μέρες) και εξαφανίζονται οι γρήγορες και απότομες μεταβολές διάθεσης που προκαλεί η ηρωίνη. Επίσης, δεν έχουν την ευφορική δράση της ηρωίνης, έχουν την ιδιότητα να εμποδίζουν την έξαρση της ψυχικής διάθεσης που αυτή προκαλεί και μειώνουν σημαντικά την επιθυμία για χρήση.

Επιπλέον, τα φάρμακα αυτά :

- ★ είναι ελεγχμένα και χορηγούνται υπό ιατρική παρακολούθηση, δεν υπάρχει περίπτωση νοθείας με αδρανείς ή επικίνδυνες ουσίες και μηδενίζεται ο κίνδυνος υπερδοσολογίας (overdose).
- ★ χορηγούνται δωρεάν και δε χρειάζεται να καταφεύγει κανείς στην παρανομία για να τα εξασφαλίσει. Δίνεται έτσι η ευκαιρία να διακοπούν οι δεσμοί με τον κόσμο των ναρκωτικών.
- ★ χορηγούνται υπό μορφή πόσιμου διαλύματος ή ταμπλέτας. Έτσι μειώνονται οι κίνδυνοι από την ενδοφλέβια ή ενδομυϊκή χρήση της ηρωίνης (αποστήματα, θρομβώσεις, μετάδοση ασθενειών κλπ.).
- ★ Στις θεραπευτικές μονάδες υποκατάστασης, παράλληλα με τη χορήγηση του υποκατάστατου, παρέχεται και ψυχοκοινωνική υποστήριξη από τους ψυχιάτρους, τους ψυχολόγους και τους κοινωνικούς λειτουργούς που στελεχώνουν τις μονάδες, ενώ αντιμετωπίζονται και τα ιατρικά προβλήματα των ασθενών.

Ειδικότερα, παρέχονται :

- ★ Ιατρικές Υπηρεσίες: Βασική ιατρική φροντίδα, ιατρική παρακολούθηση χρόνιων νοσημάτων (AIDS, ηπατίτιδα κλπ.), ψυχιατρική περίθαλψη, χορήγηση μεθαδόνης.
- ★ Ψυχολογικές Υπηρεσίες: Ατομική συμβουλευτική, ομάδα αυτοεκτίμησης, πρόληψη υποτροπής.
- ★ Ψυχοθεραπεία: Ατομική, ομαδική και οικογενειακή θεραπεία.
- ★ Κοινωνικές Υπηρεσίες: Ομάδα κοινωνικών δεξιοτήτων, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, συμβουλευτική σε θέματα εργασίας.
- ★ Νομικές Υπηρεσίες: Συμβουλές νομικής φύσης.

1.4 Ουσίες Υποκατάστασης

Οι φαρμακολογικές ιδιότητες των ουσιών που χρησιμοποιούνται στη θεραπεία υποκατάστασης διαφέρουν από εκείνες της ηρωίνης. Οι ουσίες αυτές απαιτούν, σε σύγκριση με την ηρωίνη, μεγαλύτερο χρονικό διάστημα για να αρχίσει τόσο η δράση όσο και η αποδρομή τους. Αντίθετα, η ηρωίνη προκαλεί σχεδόν αμέσως μετά τη λήψη της μια κατάσταση ευφορίας ("ανέβασμα") που ακολουθείται σε σύντομο χρονικό διάστημα από "πτώση". Συνεπώς, με τα υποκατάστατα αποφεύγονται οι γρήγορες μεταπτώσεις του θυμικού που προκαλεί η λήψη της ηρωίνης, οι οποίες οδηγούν με τη σειρά τους στην ανάγκη συχνής επανάληψης της χρήσης της. Επιπλέον, τα υποκατάστατα δεν έχουν την ευφορική δράση της ηρωίνης, μάλιστα έχουν και την ιδιότητα να εμποδίζουν την έξαρση της ψυχικής διάθεσης που αυτή προκαλεί, ενώ μειώνουν σημαντικά και την επιθυμία για χρήση.

1.4.1 Η Μεθαδόνη.

Η μεθαδόνη ανήκει σε μια κατηγορία φαρμάκων, γνωστή με το όνομα οπιοειδή. Τα φάρμακα αυτά χαρακτηρίζονται από παρόμοια χημική δομή και δράση με τη μορφίνη. Στα οπιοειδή ανήκουν επίσης φυσικά και ημισυνθετικά παράγωγα του οπίου (οπιούχα, όπως η κωδεΐνη, η μορφίνη και η ηρωίνη). Τα οπιοειδή χαρακτηρίζονται ως κατασταλτικά φάρμακα, καθώς επιβραδύνουν τις λειτουργίες του νευρικού συστήματος. Άλλες κατασταλτικές ουσίες είναι το αλκοόλ, η κάνναβη και οι βενζοδιαζεπίνες (όπως το Stedon, το Hipnosedon και το Vulbegal).

Η μεθαδόνη παρασκευάζεται συνθετικά και χρησιμοποιείται στη θεραπεία υποκατάστασης για άτομα εξαρτημένα από την ηρωίνη ή άλλα οπιοειδή. Η δράση της διαρκεί πολύ περισσότερο από της ηρωίνης. Μία δόση είναι αποτελεσματική για τουλάχιστον 24 ώρες, ενώ η ηρωίνη μπορεί να διαρκεί λίγες μόνο ώρες. Στα Θεραπευτικά Προγράμματα Υποκατάστασης η μεθαδόνη χορηγείται υπό την μορφή πόσιμου διαλύματος (σιρόπι).

Η ημερήσια δοσολογία κυμαίνεται συνήθως μεταξύ 60 και 120mg, κατά την αρχική φάση. Η δόση αυτή μπορεί κατόπιν να μειώνεται σταδιακά, με αργό ρυθμό, χωρίς τον κίνδυνο εμφάνισης στερητικών φαινομένων.

Τι προσφέρει η μεθαδόνη;

Όταν η μεθαδόνη χορηγείται στην κατάλληλη δοσολογία εξαλείφει τα στερητικά συμπτώματα της ηρωίνης και των άλλων οπιοειδών, ενώ μειώνει την επιθυμία που έχει το εξαρτημένο άτομο να κάνει χρήση ηρωίνης.

Πέραν αυτών επαναφέρει στο φυσιολογικό πολλές λειτουργίες του οργανισμού που έχουν διαταραχθεί από την κατάχρηση ουσιών. Έτσι δίνεται η ευκαιρία να βελτιωθεί η σωματική κατάσταση, η ψυχική υγεία, αλλά και οι κοινωνικές λειτουργίες του ατόμου.

Πρέπει όλοι να γνωρίζουμε όμως ότι:

- ✱ Η μεθαδόνη δεν αρκεί για να αλλάξει η ζωή ενός ατόμου εξαρτημένου από τα ναρκωτικά. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητες η επαγγελματική συμβουλευτική, η ιατρική παρακολούθηση και η ψυχοκοινωνική στήριξη που προσφέρουν τα Θεραπευτικά Προγράμματα Υποκατάστασης.
- ✱ Όσο διάστημα χρησιμοποιεί κάποιος μεθαδόνη διατηρεί τη σωματική του εξάρτηση στα οπιοειδή.
- ✱ Η μεθαδόνη δεν προκαλεί αισθήματα ευφορίας (μαστούρα, high).
- ✱ Όπως συμβαίνει με κάθε φάρμακο, έτσι και με τη μεθαδόνη μπορεί να υπάρχουν παρενέργειες.
- ✱ Η μεθαδόνη, όπως και η ηρωίνη, είναι ένα ισχυρό φάρμακο και μπορεί να γίνει πολύ επικίνδυνη αν δεν χρησιμοποιηθεί σωστά.
- ✱ Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να μη γίνεται χρήση κατασταλτικών ουσιών, όπως είναι το αλκοόλ και τα υπνωτικά χάπια (Vulbegal, Hipnosedon), μαζί με μεθαδόνη. Τέτοια χρήση μπορεί να οδηγήσει σε υπερδοσολογία (overdose).

1.4.2 Η Βουπρενορφίνη

Η βουπρενορφίνη είναι και αυτή ένα οπιοειδές φάρμακο, όπως και η μεθαδόνη. Χρησιμοποιείται στη θεραπευτική αντιμετώπιση της εξάρτησης από ηρωίνη. Η αποτελεσματικότητά της έχει αποδειχθεί τόσο στη θεραπεία υποκατάστασης της ηρωίνης, όσο και στη σωματική αποτοξίνωση από την ηρωίνη, αλλά και από τη μεθαδόνη. Η βουπρενορφίνη, όπως και πολλά άλλα οπιοειδή, έχει χρησιμοποιηθεί και ως ισχυρό αναλγητικό.

Στα Θεραπευτικά Προγράμματα Υποκατάστασης η βουπρενορφίνη χορηγείται υπό τη μορφή υπογλώσσιας ταμπλέτας. Πρόκειται για μια μορφή χαπιού που δεν πρέπει να το καταπίνουμε ή να το μασούμε, αλλά να το αφήνουμε να λιώσει στο στόμα (χρειάζονται 15-30 λεπτά). Η δράση της αρχίζει μετά από 30 περίπου λεπτά και διαρκεί, ανάλογα με τη δόση, έως και τρεις ημέρες. Η ημερήσια δοσολογία κυμαίνεται συνήθως μεταξύ 4 και 16mg.

Τι προσφέρει η Βουπρενορφίνη;

Όταν η βουπρενορφίνη χορηγείται στην κατάλληλη δοσολογία εξαλείφει τα στερητικά συμπτώματα της ηρωίνης και των άλλων οπιοειδών, ενώ μειώνει την επιθυμία που έχει το εξαρτημένο άτομο να κάνει χρήση ηρωίνης. Έχει δηλαδή όμοια αποτελέσματα με την μεθαδόνη.

Επιπλέον αυτών, η βουπρενορφίνη παρουσιάζει και κάποια πλεονεκτήματα σε σχέση με τη μεθαδόνη, όπως:

- ★ Ανταγωνίζεται τη δράση της ηρωίνης. Όταν κάποιος χρησιμοποιήσει ηρωίνη δεν θα νιώσει το ευφορικό της αποτέλεσμα. Έτσι, με τη βουπρενορφίνη καταπολεμάται ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους γίνεται η χρήση της ηρωίνης.
- ★ Έχει μεγαλύτερη διάρκεια δράσης, όχι μόνο από την ηρωίνη, αλλά και από τη μεθαδόνη. Συγκεκριμένα, στην κατάλληλη δόση, μπορεί να είναι αποτελεσματική για έως και 72 ώρες. Συνεπώς, δεν είναι απαραίτητη η καθημερινή προσέλευση στο πρόγραμμα. Η χορήγηση μπορεί να γίνεται τρεις φορές την εβδομάδα και τα Σαββατοκύριακα να είναι ελεύθερα.
- ★ Αν χρησιμοποιεί κάποιος μόνο βουπρενορφίνη, είναι απίθανο να εμφανίσει υπερδοσολογία (overdose), ακόμη και αν λάβει αρκετά μεγάλη δόση.
- ★ Εμφανίζει πολύ λιγότερα στερητικά συμπτώματα από τη μεθαδόνη και για το λόγο αυτό είναι ευκολότερο να αποτοξινωθεί κανείς από αυτήν. Για τον ίδιο λόγο, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για όποιους δυσκολεύονται να αποτοξινωθούν από τη μεθαδόνη.

Πρέπει όλοι να γνωρίζουμε όμως ότι :

- ★ Η βουπρενορφίνη δεν αρκεί για να αλλάξει η ζωή ενός ατόμου εξαρτημένου από τα ναρκωτικά. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητες η επαγγελματική συμβουλευτική, η ιατρική παρακολούθηση και η ψυχοκοινωνική στήριξη που προσφέρουν τα ΘΠΥ.
- ★ Όσο διάστημα κάποιος χρησιμοποιεί βουπρενορφίνη διατηρεί τη σωματική του εξάρτηση στα οπιοειδή.
- ★ Η βουπρενορφίνη δεν προκαλεί αισθήματα ευφορίας (μαστούρα, high).
- ★ Όπως συμβαίνει με κάθε φάρμακο, έτσι και με τη βουπρενορφίνη μπορεί να υπάρχουν παρενέργειες.
- ★ Η βουπρενορφίνη, όπως και η ηρωίνη, είναι ένα ισχυρό φάρμακο και μπορεί να γίνει πολύ επικίνδυνη αν δεν χρησιμοποιηθεί σωστά.
- ★ Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να μη γίνεται χρήση κατασταλτικών ουσιών, όπως είναι το αλκοόλ και τα υπνωτικά χάπια (Vulbegal, Hipnosedon), μαζί με βουπρενορφίνη. Τέτοια χρήση μπορεί να οδηγήσει σε υπερδοσολογία (overdose).
- ★ Όταν χρησιμοποιεί κανείς την βουπρενορφίνη μαζί με ηρωίνη, μεθαδόνη, ή άλλα οπιοειδή, μπορεί να προκαλέσει στερητικά συμπτώματα.

2. Θεραπεία μέσω «στεγνών» θεραπευτικών προγραμμάτων.

Τα λεγόμενα «στεγνά» θεραπευτικά προγράμματα στηρίζονται στην ψυχοκοινωνική θεραπεία και έχουν στόχο την απεξάρτηση των χρηστών από όλες τις ουσίες και την πλήρη κοινωνική επανένταξή τους. Δε χρησιμοποιούν φάρμακα υποκατάστασης για την αντιμετώπιση της εξάρτησης. Τα πρώτα «στεγνά» θεραπευτικά προγράμματα αναπτύχθηκαν στη χώρα μας στις αρχές της δεκαετίας του '80, από το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής (18 ΑΝΩ) και το Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ), και είχαν τη μορφή θεραπευτικών κοινοτήτων με εσωτερική παραμονή για διάστημα τουλάχιστον ενός έτους. Ακολούθησε η ανάπτυξη «στεγνών» προγραμμάτων και από άλλους φορείς, όπως το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο της Θεσσαλονίκης. Η διαπίστωση της ανάγκης πλουραλισμού στη θεραπεία των εξαρτημένων προκειμένου αυτή να ανταποκρίνεται καλύτερα στις ποικίλες ανάγκες των χρηστών, έδωσε ώθηση στη σταδιακή λειτουργία από τους προαναφερθέντες και άλλους φορείς διάφορων τύπων «στεγνών» θεραπευτικών προγραμμάτων, όπως της ημερήσιας παραμονής ή του τύπου των εξωτερικών ιατρείων, των ειδικών προγραμμάτων για εφήβους, γυναίκες και άτομα με ψυχιατρική συννοσηρότητα ή των προγραμμάτων υπό μορφή αυτοβοήθειας. Ο Ο.ΚΑ.ΝΑ., δημιούργησε «στεγνά» θεραπευτικά προγράμματα για ενήλικες και εφήβους και συνεργάζεται με άλλους φορείς για την ανάπτυξη ανάλογων προγραμμάτων.

Σήμερα, περίπου το 1/3 των θέσεων θεραπείας στις χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης καλύπτεται από τα «στεγνά» θεραπευτικά προγράμματα. Κατά κανόνα, τα «στεγνά» προγράμματα έχουν καλύτερα αποτελέσματα σε άτομα που επιδεικνύουν ισχυρό κίνητρο να θεραπευτούν, είναι νεαρότερα σε ηλικία, και έχουν λιγότερο βεβαρημένο ιστορικό εξάρτησης. Η ένταξη και η θεραπεία στα «στεγνά» προγράμματα ενδείκνυται για όλα τα εξαρτημένα άτομα, πριν αυτά αποφασίσουν να ζητήσουν βοήθεια στο πρόγραμμα υποκατάστασης.

Σήμερα, ο Ο.ΚΑ.ΝΑ., διαθέτει μια Μονάδα Εφήβων στην Αθήνα, ένα Δίκτυο Θεραπευτικών Υπηρεσιών στην Πάτρα, ένα Πρόγραμμα Πολλαπλής Παρέμβασης στο Ρέθυμνο και ένα Δίκτυο Θεραπευτικών Υπηρεσιών στα Χανιά. Με τη συνεργασία του Ο.ΚΑ.ΝΑ. λειτουργούν επίσης το Πρόγραμμα «ΑΘΗΝΑ» της Ψυχιατρικής Κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών και το Πρόγραμμα «Προαγωγής Αυτοβοήθειας» του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης.

Η ένταξη και η θεραπεία στα «στεγνά» προγράμματα ενδείκνυται για όλα τα εξαρτημένα άτομα, ακόμα και για αυτά που τελικά θα αποφασίσουν να ζητήσουν βοήθεια στο πρόγραμμα υποκατάστασης. *Τα «στεγνά» προγράμματα που λειτουργεί ο Ο.ΚΑ.ΝΑ. ή συνεργάζεται για τη λειτουργία τους είναι:*

[Μονάδα Εφήβων/Νέων Αθήνας «Ατραπός»](#)

[Δίκτυο Θεραπευτικών Υπηρεσιών Πάτρας "Γέφυρα"](#)

[Πρόγραμμα Πολλαπλής Παρέμβασης Ρεθύμνου](#)

[Δίκτυο Θεραπευτικών Υπηρεσιών Χανίων](#)

[Πρόγραμμα «Αθηνά» \(σε συνεργασία με την Ψυχιατρική Κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών\)](#)

[Πρόγραμμα Προαγωγής Αυτοβοήθειας \(σε συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης\)](#)

3. Μονάδα Κοινωνικής Επανένταξης.

Η Μονάδα Κοινωνικής Επανένταξης του Ο.ΚΑ.ΝΑ. ξεκίνησε επίσημα τη λειτουργία της με οργανωμένο θεραπευτικό και διοικητικό πλαίσιο το Σεπτέμβριο του 2000.

Ο κύριος στόχος της Μονάδας είναι να συμβάλλει, μέσω της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, στη σταδιακή και ομαλή κοινωνικοποίηση, αλλά και την προώθηση στην αγορά εργασίας των ατόμων που έχουν ολοκληρώσει τη θεραπεία τους στις μονάδες υποκατάστασης και έχουν απεξαρτηθεί. Η διάρκεια του προγράμματος κυμαίνεται από 12 έως 24 μήνες. Σε ειδικό τμήμα της Μονάδας μπορούν να ενταχθούν και θεραπευόμενοι που συνεχίζουν να λαμβάνουν μεθαδόνη, εφόσον παρουσιάσουν σταθερή συμμόρφωση στο πρόγραμμα θεραπείας και έχει εκτιμηθεί ότι είναι ικανοί να διεκδικήσουν και να διατηρήσουν εργασιακή θέση με στόχο την ομαλή κοινωνική επανένταξή τους.

Η Μονάδα Κοινωνικής Επανένταξης παρέχει στα μέλη της ατομική, ομαδική και οικογενειακή ψυχοθεραπεία καθώς και συνεχή παρακολούθηση της σωματικής και της ψυχικής υγείας τους. Κατά τη διάρκεια παραμονής στο πρόγραμμα αντιμετωπίζονται επίσης τα ιατρικά προβλήματα των μελών με χορήγηση φαρμακευτικής αγωγής ή/και παραπομπή σε άλλα νοσηλευτικά πλαίσια. Η χορήγηση ναλτρεξόνης βοηθά τα άτομα που την έχουν ανάγκη για να διατηρηθούν σε κατάσταση απεξάρτησης.

Στη Μονάδα Κοινωνικής Επανένταξης, τα μέλη κινητοποιούνται και ενισχύονται προκειμένου να συμμετέχουν σε πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες καθώς και στα προγράμματα που υλοποιούν τα Εξειδικευμένα Κέντρα Κοινωνικής και Επαγγελματικής Ένταξης του Ο.ΚΑ.ΝΑ.. Επίσης, σε συνεργασία με τον ΟΑΕΔ αξιοποιούνται για τα μέλη της Μονάδας τα προγράμματα «Επιδότησης Ελεύθερων Επαγγελματιών» και «Επιδότησης Νέων Θέσεων Εργασίας για την απασχόληση απεξαρτημένων ατόμων». Ενισχύεται τέλος, η συμμετοχή των μελών, σε δραστηριότητες που αναπτύσσουν πολιτιστικοί και αθλητικοί φορείς της ευρύτερης κοινότητας.

Η νομική υποστήριξη που παρέχεται έχει ως στόχο την εκκαθάριση του ποινικού μητρώου των ατόμων που "αποφοιτούν" από τη Μονάδα, ενώ η διατήρηση της επαφής με τα μέλη που ολοκληρώνουν το Πρόγραμμα Κοινωνικής Επανένταξης βοηθά και ενισχύει την αποχή από τα ναρκωτικά λειτουργώντας ταυτόχρονα υποστηρικτικά στις προσπάθειές τους για ανεύρεση εργασίας.

4. Η μείωση της βλάβης.

Οι υπηρεσίες μείωσης της βλάβης στοχεύουν στην προσέγγιση και την παροχή βοήθειας στην ομάδα των χρηστών που βρίσκονται εκτός θεραπευτικών προγραμμάτων, κυρίως γιατί δεν αναγνωρίζουν το πρόβλημά τους και δεν έχουν αναπτύξει κίνητρο προκειμένου να ενταχθούν σε αυτά. Η προσέγγιση των ατόμων αυτών μπορεί να γίνει με ειδικά προγράμματα παρέμβασης εκτός δομών, σε χώρους δηλαδή συνάντησης και συνδιαλλαγής χρηστών («δουλειά στο δρόμο»), καθώς και με υπηρεσίες ελεύθερης εισόδου, οι οποίες δεν θέτουν προϋποθέσεις για την υποδοχή και την εξυπηρέτηση των χρηστών.

Στόχοι των υπηρεσιών μείωσης της βλάβης είναι:

★ Η ιατρική βοήθεια για τα προβλήματα υγείας ή η παραπομπή των χρηστών σε άλλες υπηρεσίες υγείας.

★ Η ενθάρρυνση και η ενίσχυση της επαφής των χρηστών με το υγειονομικό σύστημα.

★ Η προσπάθεια ανάπτυξης κινήτρου για την ένταξή τους στα θεραπευτικά προγράμματα.

★ Η μείωση της σχετιζόμενης με τα ναρκωτικά εγκληματικότητας.

★ Ο περιορισμός της βλάβης (πρόληψη της προσβολής από μολυσματικές ασθένειες και της μετάδοσής τους).

Στο πλαίσιο του στόχου της μείωσης της βλάβης, οι υπηρεσίες περιλαμβάνουν και προγράμματα ανταλλαγής συρίγγων, δωρεάν διανομής προφυλακτικών και χορήγησης υποκαταστάτων. Σήμερα, η λειτουργία παρόμοιων υπηρεσιών είναι αρκετά εκτεταμένη στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο Ο.ΚΑ.ΝΑ., αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα ύπαρξης αντίστοιχων δομών στη χώρα μας, δημιούργησε το 1997 το Κέντρο Βοήθειας, που αργότερα μετονομάστηκε σε **Μονάδα Άμεσης Βοήθειας & Υποστήριξης (MABY), την πρώτη υπηρεσία που παρείχε πρωτοβάθμια περίθαλψη σε ενεργούς χρήστες.**

Σταδιακά αναπτύχθηκαν και άλλες Υπηρεσίες, όπως η τηλεφωνική γραμμή υποστήριξης 1031 και ο Σταθμός Φροντίδας Εξαρτημένων Ατόμων, στο πλαίσιο του οποίου λειτουργούν πλέον οι ομάδες «δουλειάς στο δρόμο» του Ο.ΚΑ.ΝΑ.

4.1. Δομές του Ο.ΚΑ.ΝΑ. για τη μείωση της βλάβης

α) Μονάδα Άμεσης Βοήθειας και Υποστήριξης (MABY)

Οι παρεμβάσεις των υπηρεσιών της Μονάδας Άμεσης Βοήθειας & Υποστήριξης είναι παρεμβάσεις μείωσης της βλάβης από τη χρήση ουσιών και στοχεύουν στην πρόληψη και την κάλυψη των άμεσων αναγκών υγείας καθώς και στην πρόληψη της διάδοσης νοσημάτων, όπως οι ηπατίτιδες, το AIDS και άλλα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα.

Η MABY, με τα ειδικά εξοπλισμένα και στελεχωμένα ιατρεία της, παρέχει πρωτοβάθμια περίθαλψη σε χρήστες ψυχοδραστικών ουσιών, οι οποίοι έχουν ανάγκη από εξειδικευμένη περίθαλψη. Οι δραστηριότητες των υπηρεσιών της Μονάδας είναι εξαιρετικά σημαντικές, αν αναλογιστεί κανείς ότι οι ενεργοί χρήστες είναι ιδιαίτερα δύσκολοι ασθενείς και πολλές φορές είναι ανεπιθύμητοι στις υπηρεσίες παροχής υγείας.

Ειδικότερα, στο πλαίσιο της Μονάδας λειτουργούν:

★ *Ιατρικές υπηρεσίες:* παθολογικό ιατρείο, οδοντιατρείο, μικροβιολογικό εργαστήριο.

★ *Υπηρεσία κοινωνικής φροντίδας:* συμβουλευτική, ψυχολογική υποστήριξη, κινητοποίηση για θεραπεία, παραπομπές χρηστών σε θεραπευτικά προγράμματα, ενημέρωση για τις παρεχόμενες υπηρεσίες της MABY και άλλων υπηρεσιών υγείας, σεμινάρια για ασφαλή χρήση και συμπεριφορά.

★ *Κινητή μονάδα πρώτων βοηθειών:* αντιμετώπιση επειγόντων περιστατικών που σχετίζονται με τη χρήση ουσιών, σε συνεργασία με το ΕΚΑΒ.

- * Υπηρεσία ανταλλαγής συρίγγων: ανταλλαγή μεταχειρισμένων συρίγγων με καινούργιες αποστειρωμένες.
- * Υπηρεσία νομικής υποστήριξης: παροχή νομικής υποστήριξης και συμβουλευτικής στα θεραπευόμενα μέλη των μονάδων του Ο.ΚΑ.ΝΑ..

β) Σταθμός Φροντίδας Εξαρτημένων Ατόμων - Υπηρεσία «Δουλειά στο Δρόμο» ("streetwork")

Ο Σταθμός Φροντίδας Εξαρτημένων Ατόμων, που ξεκίνησε να λειτουργεί τον Απρίλιο του 2003, αποτελεί ένα οικείο, φιλικό και ασφαλές περιβάλλον ποικίλων δραστηριοτήτων, το οποίο παρέχει σε ενεργούς χρήστες ψυχοδραστικών ουσιών -που δεν είναι ενταγμένοι σε κάποιο θεραπευτικό πρόγραμμα- τη δυνατότητα να καλύψουν βασικές ανάγκες υγιεινής και ασφάλειας, να λάβουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη για να επιτύχουν θετικές αλλαγές στη συμπεριφορά τους και να απασχοληθούν δημιουργικά σε ποικίλες δραστηριότητες.

Ο Σταθμός απευθύνεται κυρίως σε χρήστες ψυχοδραστικών ουσιών:

- * που αυτο-αποκλείονται από τις υπηρεσίες σωματικής και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, έχοντας βιώσει στο παρελθόν αρνητική εμπειρία από μη επιτυχείς απόπειρες προσέγγισης ενός θεραπευτικού προγράμματος ή μιας υπηρεσίας σωματικής υγείας (εξωτερικά ιατρεία, νοσοκομεία κλπ.)
- * που, λόγω φυλετικής, γλωσσικής, κοινωνικής ηλικιακής ή άλλης ιδιαιτερότητας (πρόσφυγες, μετανάστες, Rom, εκδιδόμενοι), αντιμετωπίζουν σοβαρές και αντικειμενικές δυσκολίες πρόσβασης στην ενημέρωση, έχουν μειωμένα δικαιώματα και δυσπιστία στους κρατικούς φορείς
- * άστεγους, εκτός οικογένειας, νέους ενήλικες, που βρίσκονται ακόμη σε αρχική φάση εξάρτησης και δυσπιστούν στα μηνύματα και την ανάγκη να βελτιώσουν τη ζωή τους και να αντιμετωπίσουν τα προβλήματά τους.

Οι χρήστες στο Σταθμό Φροντίδας Εξαρτημένων Ατόμων έχουν τη δυνατότητα να καλύπτουν τις ακόλουθες βασικές ανάγκες:

- * Σίτιση (φαγητό, καφές, χυμός).
- * Ατομική υγιεινή και καθαριότητα (ντους, ξύρισμα, πλύσιμο ρούχων κλπ.).
- * Φροντίδα υγείας (ενημέρωση για τις δυνατότητες αντιμετώπισης υπαρχόντων και πιθανών προβλημάτων υγείας, παραπομπή και διευκόλυνση της διενέργειας εξετάσεων κ.α.).
- * Ιατρική φροντίδα σε συνεργασία με τη ΜΑΒΥ και άλλους συναφείς χώρους παροχής υπηρεσιών υγείας.
- * Κοινωνική φροντίδα με στόχο την ψυχολογική υποστήριξη, μέσω ατομικής και ομαδικής συμβουλευτικής.
- * Ενημέρωση για κινδύνους από τη χρήση, δυνατότητες ασφαλέστερης χρήσης, κοινωνικοπονοιακά θέματα, δυνατότητες αξιοποίησης των πηγών της κοινότητας, θεραπευτικές δυνατότητες.
- * Αποφόρτιση από την πιάτσα.

- * Δημιουργική απασχόληση και διασκέδαση, με στόχο τα μέλη του Σταθμού να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες αλλά και να ψυχαγωγηθούν.

γ) Υπηρεσία «Δουλειά στο Δρόμο» ("streetwork")

Στο Σταθμό Φροντίδας του Ο.ΚΑ.ΝΑ. λειτουργούν ομάδες «δουλειάς στο δρόμο» οι οποίες, με επιτόπιες και σε χώρους συνάθροισης χρηστών παρεμβάσεις, στοχεύουν:

- * στην παροχή συμβουλευτικής σε θέματα ασφαλούς χρήσης και ασφαλούς σεξ
- * στη διανομή υλικού προφύλαξης (σύριγγες, προφυλακτικά, κιτ ασφαλούς χρήσης)
- * στην κινητοποίηση των χρηστών για αξιοποίηση των υπηρεσιών της Μονάδας Άμεσης Βοήθειας και Υποστήριξης, του Σταθμού Φροντίδας αλλά και των άλλων φορέων
- * στην κινητοποίηση των χρηστών για ένταξη σε θεραπευτικό πρόγραμμα.

δ) Δράση Προσέγγισης Χρηστών Ενδοφλέβιων Ναρκωτικών «Οδηγίες Χρήσης»

Λόγω των σημαντικών ενδείξεων που παρατηρήθηκαν από την αρχή του 2011 αναφορικά με την αύξηση της συχνότητας ανίχνευσης του ιού HIV της τάξης του 1200% σε ενεργούς χρήστες ουσιών που προσέρχονταν στις υπηρεσίες άμεσης πρόσβασης του Ο.ΚΑ.ΝΑ., ο Οργανισμός αποφάσισε να προβεί σε συντονισμένες ενέργειες, με στόχο τον περιορισμό της εξάπλωσης της μόλυνσης μεταξύ του πληθυσμού των ενεργών χρηστών και της περαιτέρω διάδοσής του στο γενικό πληθυσμό.

Παρά το γεγονός ότι η αντιμετώπιση ανάλογων προβλημάτων πρέπει να είναι ολιστική, ώστε είτε να προλαμβάνεται το πρόβλημα είτε να αντιμετωπίζεται ουσιαστικά και συνολικά με τις κατάλληλες διαγνωστικές εξετάσεις, παραπομπές και θεραπευτικές αγωγές, εν μέσω επιδημίας είναι επιτακτική η ανάγκη να γίνουν άμεσες παρεμβάσεις με δωρεάν διανομή προφυλακτικών και συριγγών στα σημεία συνάθροισης των ενεργών χρηστών. Γνωρίζουμε ότι ο υψηλότερος παράγοντας κινδύνου για τη μετάδοση HIV/AIDS μεταξύ των χρηστών ενδοφλέβιων ναρκωτικών **(XEN) είναι η χρήση της ίδιας σύριγγας από περισσότερους του ενός χρήστες.**

Η δράση που ξεκίνησε το Δεκέμβριο του 2011, ονομάζεται **«Οδηγίες Χρήσης»** και αφορά, ως επί το πλείστον, δουλειά στο δρόμο (streetwork), κινητές μονάδες και σημεία διανομής προφυλακτικών και συριγγών σε ενεργούς χρήστες ενδοφλέβιων ναρκωτικών, αρχικά στην Αττική και στη συνέχεια σε όλη την Ελλάδα. Ο άμεσος στόχος της δράσης είναι ο περιορισμός της εξάπλωσης της μόλυνσης μεταξύ του πληθυσμού των ενεργών χρηστών μέσω της διευκόλυνσης για αποφυγή συμπεριφορών υψηλού κινδύνου. Ο απώτερος στόχος της δράσης είναι η ευαισθητοποίηση του πληθυσμού των ενδοφλέβιων χρηστών, ώστε να απευθυνθούν στα θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης και –μέχρι τότε– μόνοι τους να επιδιώκουν και να εξασφαλίζουν καθαρό υγειονομικό υλικό. Προκειμένου να εξασφαλιστεί ευρεία γεωγραφική κάλυψη και αύξηση της συχνότητας των εξορμήσεων των ομάδων «streetwork», ο Ο.ΚΑ.ΝΑ. συνεργάζεται για αυτή τη δράση με το [ΚΕ.Ε.ΛΠΝΟ](#) (Κέντρο Ελέγχου & Πρόληψης Νοσημάτων), το [Κέντρο Πρόληψης](#)

[ΑΘΗΝΑ – ΥΓΕΙΑ](#) και τους φορείς: [Θετική Φωνή](#), [Κέντρο Ζωής](#), [PRAKSIS](#) και [Γιατροί του Κόσμου](#).

5. Η επαφή με το κοινό : Τηλεφωνική Γραμμή SOS 1031.

Η Τηλεφωνική Γραμμή SOS 1031 του Ο.ΚΑ.ΝΑ. ξεκίνησε να λειτουργεί το Σεπτέμβριο του 2000. Στελεχώνεται από ειδικά εκπαιδευμένο και έμπειρο προσωπικό και είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Υπηρεσιών Τηλεφωνικής Βοήθειας (FESAT).

Βασικός στόχος της λειτουργίας της είναι -τηρώντας το απόρρητο και την ανωνυμία- να παρέχει :

- * Άμεση πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με τις ψυχοτρόπες ουσίες και τη χρήση τους, την πρόληψη και τη λειτουργία των Κέντρων Πρόληψης, τη θεραπεία και τις υπάρχουσες υπηρεσίες, τον Ο.ΚΑ.ΝΑ. και τα προγράμματά του.
- * Εξατομικευμένη συμβουλευτική υποστήριξη βραχείας διάρκειας.
- * Άμεση βοήθεια και ψυχολογική υποστήριξη σε καταστάσεις κρίσης, οι οποίες σχετίζονται με τη χρήση ουσιών (σύνδρομο στέρησης, αυτοκτονική συμπεριφορά, πρόληψη υποτροπής).
- * Επιπλέον, μέσω των υπηρεσιών της τηλεφωνικής γραμμής συλλέγονται, καταγράφονται και αξιολογούνται τα προβλήματα και οι ανάγκες, όπως αυτά εκφράζονται από όσους τη χρησιμοποιούν, προσφέροντας πολύτιμα στοιχεία για την περαιτέρω ανάπτυξη υπηρεσιών.

Η τηλεφωνική γραμμή παρέχει αξιόπιστες και έγκυρες απαντήσεις :

- * Σε άτομα που κάνουν χρήση ουσιών και στο ευρύτερο οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον τους.
- * Σε άτομα που ζητούν άμεση βοήθεια σε καταστάσεις κρίσης.
- * Σε επαγγελματίες του χώρου που αναζητούν εξειδικευμένη πληροφόρηση.
- * Στο ευρύτερο κοινό.

Η διάρκεια της δράσης προβλέπεται να είναι τουλάχιστον ενός έτους.

B. ΚΕΘΕΑ

Τα θεραπευτικά προγράμματα του ΚΕΘΕΑ ακολουθούν **ψυχοκοινωνική κατεύθυνση** και δεν χορηγούν φαρμακευτικές ή υποκατάστατες ουσίες για την αντιμετώπιση της εξάρτησης. Στόχος της θεραπείας είναι να εντοπίσει και να αντιμετωπίσει το σύνολο των ψυχοκοινωνικών παραγόντων που συμβάλλουν στη δημιουργία και διατήρηση της εξάρτησης, αποκόπτοντας οριστικά το άτομο από το φαύλο κύκλο της. Για το σκοπό αυτό, η θεραπευτική διαδικασία λαμβάνει υπόψη και εμπλέκει το άτομο, το διαπροσωπικό του δίκτυο, αλλά και το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο.

Στο πλαίσιο αυτό, ο εξαρτημένος δεν αντιμετωπίζεται ως «ασθενής» που υποβάλλεται παθητικά σε θεραπεία, αλλά συμμετέχει ενεργά σε αυτή. Η συμμετοχή στο πρόγραμμα είναι **εθελούσια**, δεν πραγματοποιούνται αναγκαστικές εισαγωγές και ο

Θεραπευόμενος διατηρεί το δικαίωμα να διακόψει την παρακολούθηση ανά πάσα στιγμή. Από τη στιγμή που το άτομο αποφασίζει να ενταχθεί στο θεραπευτικό πρόγραμμα, απαιτείται **η ενεργητική συμμετοχή** του στις καθημερινές θεραπευτικές, εκπαιδευτικές και άλλες δραστηριότητες.

Η **πολύπλευρη θεραπευτική παρέμβαση** του ΚΕΘΕΑ περιλαμβάνει υπηρεσίες ενημέρωσης, μείωσης της βλάβης, συμβουλευτικής υποστήριξης, φροντίδας της υγείας, ψυχικής απεξάρτησης, οικογενειακής θεραπείας, εκπαίδευσης και κατάρτισης, νομικής στήριξης, επανένταξης στην κοινωνία και στον κόσμο της εργασίας.

Τελικός στόχος είναι η **πλήρης και σταθερή αποχή** από τη χρήση ουσιών και την παραβατικότητα και το χτίσιμο ενός νέου τρόπου ζωής με **ισότιμη και δημιουργική ένταξη** του ατόμου στην κοινωνία.

Όλες οι υπηρεσίες παρέχονται **δωρεάν** στους χρήστες ουσιών και στις οικογένειές τους και **χωρίς διακρίσεις**.

Το ΚΕΘΕΑ υιοθετεί τον [Κώδικα Δεοντολογία της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Θεραπευτικών Κοινοτήτων](#), ενώ έχει διαμορφώσει και δικό του, αναλυτικότερο [Κώδικα Δεοντολογίας](#).

Μείωση βλάβης & συμβουλευτική

Η πρώτη επαφή με το ΚΕΘΕΑ όσων αναζητούν βοήθεια και θεραπεία για θέματα εξαρτήσεων, πραγματοποιείται στα **Συμβουλευτικά του Κέντρα**. Αποτελούν ασφαλείς και «ελεύθερους» από ουσίες χώρους όπου παρέχεται ενημέρωση, ψυχολογική υποστήριξη, φροντίδα της υγείας και προετοιμασία όσων το επιθυμούν για ένταξη σε Θεραπευτική Κοινότητα. Στις υπηρεσίες τους περιλαμβάνονται:

- ★ Αξιολόγηση της κατάστασης του χρήστη ναρκωτικών και της δριμύτητας των προβλημάτων του σε σωματικό, ψυχολογικό, οικογενειακό και κοινωνικό επίπεδο.
- ★ Σχεδιασμός της θεραπευτικής παρέμβασης.
- ★ Μείωση της χρήσης και των συνδεόμενων με αυτή βλαβών.
- ★ Φροντίδα της υγείας.
- ★ Ενημέρωση για θέματα σωματικής αποτοξίνωσης και ψυχικής απεξάρτησης.
- ★ Ατομική και ομαδική συμβουλευτική υποστήριξη.
- ★ Εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες.
- ★ Πρόχειρα γεύματα και δυνατότητα φροντίδας της ατομικής υγιεινής.
- ★ Κινητοποίηση και προετοιμασία για απεξάρτηση.
- ★ Συμβουλευτική υποστήριξη οικογενειών.
- ★ Συλλογή, καταχώρηση και επεξεργασία των κοινωνικο-δημογραφικών και άλλων ατομικών στοιχείων των προσερχομένων, στο πλαίσιο των περιορισμών που θέτει η σχετική με την προστασία προσωπικών δεδομένων νομοθεσία.

Με προγράμματα άμεσης πρόσβασης και προσέγγισης χρηστών στο δρόμο το ΚΕΘΕΑ απευθύνεται σε χρήστες ναρκωτικών που είναι αποκομμένοι από τις υπηρεσίες ή δεν έχουν αίτημα ένταξης σε θεραπεία. Τα προγράμματα αυτά προσφέρουν χώρους όπου οι χρήστες ναρκωτικών μπορούν κατά τη διάρκεια της ημέρας να παραμείνουν μακριά από τη χρήση, να λάβουν ψυχολογική υποστήριξη, πρωτοβάθμια περίθαλψη για προβλήματα σωματικής και ψυχικής υγείας, φροντίδα για τις άμεσες ανάγκες τους (σίτιση, ένδυση, ατομική υγιεινή) και ενημέρωση-εκπαίδευση για να περιορίσουν τις αρνητικές επιπτώσεις της χρήσης ουσιών.

Τα **προγράμματα άμεσης πρόσβασης** πραγματοποιούν επίσης τακτικές εξορμήσεις (street-work), διαφορετικές ώρες της ημέρας στις «πιάτσες». Η προσέγγιση των χρηστών στο δρόμο στοχεύει στην υποστήριξή τους για σταδιακή υιοθέτηση αλλαγών, οι οποίες θα περιορίσουν τους κινδύνους και τα προβλήματα που συνδέονται με τη χρήση. Βασίζεται στην επικοινωνία, τη συμβουλευτική και την εμπύχωση, χτίζοντας σταδιακά μια γέφυρα επικοινωνίας με τους εξαρτημένους, και γίνεται χωρίς τη χρήση υποκαταστάτων. Οι παρεμβάσεις street-work περιλαμβάνουν και πρόγραμμα ανταλλαγής συρίγγων.

Για την υποστήριξη των εξαρτημένων, [η κατάσταση των οποίων επιδεινώνεται την περίοδο της οικονομικής κρίσης](#), το ΚΕΘΕΑ έχει θέσει σε λειτουργία από το 2013 το Δίκτυο Φροντίδας Εξαρτημένων Ατόμων στο δρόμο τόσο στην Αθήνα όσο και στη Θεσσαλονίκη, με χρηματοδότηση του Ιδρύματος "Σταύρος Νιάρχος". Με αιχμή του δόρατος δύο ειδικά κατασκευασμένες και εξοπλισμένες κινητές μονάδες, το Δίκτυο προσφέρει επιτόπια πρωτοβάθμια περίθαλψη, ψυχολογική υποστήριξη, παραπεμπτικά για ιατρικές εξετάσεις, διασύνδεση με τα προγράμματα απεξάρτησης κλπ.

ΚΕΘΕΑ ΕΞΕΛΙΞΙΣ: Πρόγραμμα άμεσης πρόσβασης που λειτουργεί από το 1995 στην Αθήνα, κυρίως με στόχο την παροχή υπηρεσιών σε χρήστες που δεν επιθυμούν να ενταχθούν σε διαδικασία απεξάρτησης και κοινωνικής επανένταξης ή είναι περιθωριοποιημένοι και αποκομμένοι από τις κοινωνικές υπηρεσίες. Έχει δημιουργήσει ένα πολύπλευρο δίκτυο υπηρεσιών, μέσω του οποίου έρχεται σε επαφή με εξαρτημένα άτομα που συχνά έχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ανάγκες (άστεγοι, εκδιδόμενες γυναίκες, εθνικές μειονότητες). Οι μονάδες του ΚΕΘΕΑ ΕΞΕΛΙΞΙΣ βρίσκονται στις περιοχές των Εξαρχείων και της Ομόνοιας με στόχο τη διευκόλυνση της πρόσβασης του πληθυσμού στον οποίο απευθύνεται στις υπηρεσίες του.

Περιλαμβάνει:

Ειδικό Κέντρο Άμεσης Πρόσβασης για χρόνιους ή υποτροπιάζοντες χρήστες με υψηλό βαθμό περιθωριοποίησης, οι οποίοι είναι αποκομμένοι από δίκτυα και πηγές βοήθειας. Πραγματοποιεί παρεμβάσεις street-work, παρέχει ψυχιατρικές, οδοντιατρικές και ιατρικές υπηρεσίες πρωτοβάθμιας φροντίδας καθώς και χώρο διημέρευσης για τους εξαρτημένους.

Πρόγραμμα προσέγγισης χρηστών στο δρόμο (street-work).

Πραγματοποιεί τακτικές πρωινές, απογευματινές, βραδινές και μεταμεσονύχτιες εξορμήσεις σε περιοχές του κέντρου της Αθήνας όπου συχνάζουν χρήστες. Στόχος είναι η υποστήριξή τους, ώστε να βελτιωθεί η γενική τους κατάσταση και να περιοριστούν οι κίνδυνοι και τα προβλήματα που συνδέονται με τη χρήση

ουσιών. Επίσης, πραγματοποιεί παρεμβάσεις στο σπίτι για την υποστήριξη οικογενειών με χρήστες ουσιών.

Μονάδα Άμεσης Πρόσβασης «Off Club».

Λειτουργεί καθημερινά, εκτός σαββατοκύριακου, παρέχοντας στους εξαρτημένους έναν ασφαλή και «ελεύθερο» από ουσίες χώρο, όπου μπορούν να ψυχαγωγηθούν, να μαγειρέψουν και να φροντίσουν την ατομική τους υγιεινή.

Μονάδα Σωματικής Υγείας.

Παρέχει στα μέλη των προγραμμάτων του ΚΕΘΕΑ ιατρονοσηλευτικές υπηρεσίες υγείας πρωτοβάθμιας περίθαλψης και ολοκληρωμένη οδοντιατρική αντιμετώπιση (διάγνωση, θεραπεία, προσθετική).

Μονάδα Ψυχικής Υγείας.

Παρέχει υπηρεσίες πρωτοβάθμιας περίθαλψης και πρόληψης όλων των βαθμίδων ψυχικής υγείας στα μέλη των θεραπευτικών προγραμμάτων του ΚΕΘΕΑ.

Μονάδα Ψυχικής Υγείας - Ψυχοδιαγνωστικό Κέντρο Αθηνών (διπλή διάγνωση).

Παρέχει υπηρεσίες σε άτομα που παρουσιάζουν παράλληλα προβλήματα ψυχικής υγείας και εξάρτησης από ουσίες. Παραπέμπονται είτε από υπηρεσίες υγείας είτε από τα Κέντρα Άμεσης Πρόσβασης του ΚΕΘΕΑ ΕΞΕΛΙΞΙΣ, από το ΚΕΘΕΑ ΑΛΦΑ και τα θεραπευτικά προγράμματα του ΚΕΘΕΑ για εφήβους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Ιστορία των νόμων για τα ναρκωτικά στην Ελλάδα

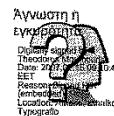
Σύντομη ιστορία της ποινικής αντίδρασης στα ναρκωτικά στην Ελλάδα

Για ένα μεγάλο μέρος του 20ου αιώνα, ο τοξικοεξαρτημένος θεωρείτο ότι ανήκε σε ειδική κατηγορία εγκληματιών που συνδέονταν με μανίες οφειλόμενες σε κληρονομικούς, γενετικούς και άλλους παράγοντες. Κατά το ίδιο διάστημα, ο εγκληματίας θεωρούνταν γενικά άτομο που είχε διαφορά από το μη εγκληματία εκ γενετής. Με αυτές τις απόψεις συνδέεται και η επικράτηση του όρου τοξικομανία, στο πλαίσιο μιας αντίληψης που θεωρούσε την εξάρτηση ως ένα είδος μανίας που συνδεόταν ευθέως με διαταραχές και ψυχικά προβλήματα. Τις απόψεις αυτές διαδέχθηκαν άλλες που υποστήριζαν και αναδείκνυαν κοινωνικούς και ψυχολογικούς, αλλά και δομικούς παράγοντες που συμβάλλουν στην ώθηση των ανθρώπων στη χρήση και κυρίως στην εξάρτηση από τα ναρκωτικά. Ο όρος τοξικομανία υπό την επίδραση των εν λόγω απόψεων, αντικαταστάθηκε από τον όρο τοξικοεξάρτηση. Πολλοί υποστηρίζουν (και σωστά) ότι ακόμα και ο όρος ναρκωτικά δεν είναι σωστός, επειδή δεν είναι ακριβής. Ακριβέστερο θεωρείται να αναφερόμαστε σε ψυχοδραστικές ουσίες. Σε κάθε περίπτωση, σήμερα οι όροι «ψυχοδραστικές ουσίες» ή «ναρκωτικά», έχει επικρατήσει να χρησιμοποιούνται εναλλακτικά. Η νομοθεσία μας υιοθετεί τον όρο ναρκωτικά.

Η πρώτη νομοθεσία που εγκληματοποιούσε, καθιστούσε δηλαδή νομικό έγκλημα, τη χρήση ναρκωτικών στην Ελλάδα υιοθετήθηκε το 1919 (Ν 1681/1919). Ο νόμος αυτός συνέδεε τη χρήση ναρκωτικών με την επαιτεία και την αλητεία, ευθέως ή εμμέσως και τιμωρούσε τους «επιδιδόμενους εις χασισοποτίαν», αυτούς που παρείχαν χώρους για τη χρήση (τεκέδες) και όσους πωλούσαν ή προμήθευαν χασίς. Ένα χρόνο μετά, η χασισοποτεία ρυθμίστηκε σε ειδικό νόμο: απαγορεύτηκε η καλλιέργεια, η εμπορία και η κατανάλωση ινδικής κάνναβης (Ν. 2107/1920). Στις αρχές της δεκαετίας του '30, ψηφίστηκε ο νόμος 5539/1932 «περί μονοπωλίου των ναρκωτικών φαρμάκων και ελέγχου αυτών» που είχε την ιδιαιτερότητα ότι ποινικοποιούσε την χασισοποτεία και τη χρήση ινδικής κάνναβης, αλλά δεν περιλάμβανε μεταξύ των ναρκωτικών φαρμάκων την ηρωίνη. Υποστηρίζεται ότι η απαγορευτική πολιτική για το χασίς συνδεόταν και με τις εμπορικές σχέσεις της χώρας με την Αίγυπτο (χασισοπαραγωγό χώρα τότε) και το καπνεμπόριο. Η εφαρμογή του νόμου εκτίναξε στα ύψη την εξάρτηση από την ηρωίνη. Οι νόμοι 6025/1934 και αργότερα ο ΑΝ 2430/1940 νομοθετήθηκαν στο ίδιο πνεύμα με τον Νόμο 5539, αλλά περιέλαβαν στο πεδίο εφαρμογής του νόμου την ηρωίνη. Η χρήση χασίς εκείνο το διάστημα συνδέθηκε και με μία πολιτισμική παράδοση που ερχόταν από τους πρόσφυγες της Μ. Ασίας, σύμφωνα με την οποία η χρήση χασίς είχε και ψυχαγωγικό και πολιτισμικό χαρακτήρα. Η χρήση χασίς ταυτίστηκε επίσης και με την απαξίωση μιας πολιτισμικής μουσικής παράδοσης ενόργανου τραγουδιού, το γνωστό μας ρεμπέτικο. Κατ' επέκταση και το ρεμπέτικο ταυτίστηκε με τη χρήση χασίς, και εξαιτίας αυτού, μεταξύ άλλων, απαγορεύτηκε και διώχθηκε κυρίως επί δικτατορίας Μεταξά. Ήταν ο Μάνος Χατζιδάκις που, πολλά χρόνια μετά, ανέλαβε να αποστιγματίσει αυτή τη λαϊκή μουσική παράδοση. Η κατάσταση θα παραμείνει έτσι από νομική άποψη για πολλά χρόνια καθώς η

χασισοποτεία στην Ελλάδα αν και αποτέλεσε ένα περιθωριακό φαινόμενο, ήταν ανεκτή κοινωνικά.

Τα πράγματα άρχισαν να αλλάζουν επί δικτατορίας (1967-1974), όταν παγκοσμίως η χρήση ψυχοτρόπων ουσιών συνδέθηκε με νέες τάσεις και κοινωνικά κινήματα χειραφέτησης της νεολαίας και κυρίως με την ψυχαγωγική κατανάλωση καθώς και με παράνομες εγκληματικές επιχειρήσεις. Αν και στην Ελλάδα όλα αυτά ήρθαν πολύ αργότερα, η ηρωίνη είχε κάνει ήδη ξανά την εμφάνισή της από τη δεκαετία του '70. Το 1970 εκδόθηκε το ΝΔ 743 με το οποίο ρυθμίζονταν επιμέρους πτυχές του προβλήματος. Στο τέλος της δεκαετίας του '80 και αφού το χασίς αλλά κυρίως η ηρωίνη είχαν αρχίσει να διαδίδονται μεταξύ ομάδων νέων και οι πρώτοι θάνατοι είχαν θορυβήσει την ελληνική κοινωνία (μεταξύ αυτών και ένας «διάσημος» θάνατος, αυτός του ροκ μουσικού και τραγουδοποιού Πάυλου Σιδηρόπουλου το 1990), ψηφίζεται ο νόμος 1729/1987. Ο νόμος αποτέλεσε την πρώτη ουσιαστική νομοθεσία για την αντιμετώπιση των ναρκωτικών μεταπολιτευτικά και τη βάση για όλες τις μεταγενέστερες νομοθεσίες.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αρ. Φύλλου 103

25 Μαΐου 2006

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3459

Κώδικας Νόμων για τα Ναρκωτικά (Κ.Ν.Ν.)

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η
Βουλή:

Άρθρο πρώτο

Κυρώνεται σύμφωνα με το άρθρο 76 παρ. 7
του Συντάγματος ο παρών Κώδικας νόμων για τα
ναρκωτικά, με τον οποίο κωδικοποιούνται οι ισχύ-
ουσες διατάξεις:

«ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄
ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΔΡΟΜΕΣ ΟΥΣΙΕΣ

Άρθρο 1
Ορισμός ναρκωτικών

1. Ναρκωτικά, κατά την έννοια του νόμου αυτού,
είναι ουσίες τεχνητές ή φυσικές που δρουν στο
κεντρικό νευρικό σύστημα και προκαλούν εξάρτη-
ση του ατόμου από αυτές.

2. Οι ουσίες που υπάγονται στα ναρκωτικά
περιλαμβάνονται ιδίως στους παρακάτω τέσσερις
πίνακες Α΄, Β΄, Γ΄ και Δ΄

Παραλείπονται οι σελίδες που στο Φ.Ε.Κ. αναφέρουν αναλυτικό κατάλογο ναρκωτικών ουσιών.

3. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Δικαιοσύνης, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη της Επιτροπής Ναρκωτικών και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να προστίθενται ή να αφαιρούνται ουσίες στις κατηγορίες του άρθρου αυτού ή να μεταφέρονται από τη μια κατηγορία στην άλλη ή να μεταβάλλονται οι όροι και οι προϋποθέσεις της διάθεσής τους, ιδίως σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις.

Άρθρο 2

Παραγωγή, κατοχή και διακίνηση ναρκωτικών

1. Η παραγωγή, κατοχή, μεταφορά, αποθήκευση, προμήθεια, επεξεργασία, κυκλοφορία και με οποιονδήποτε τρόπο μεσολάβηση στη διακίνηση των ουσιών του πίνακα Α' είναι αποκλειστικό δικαίωμα του Κράτους, που ασκείται από τον Εθνικό Οργανισμό Φαρμάκων (Ε.Ο.Φ.). Η διάθεση αυτών των ουσιών γίνεται μόνο σε εργαστήρια ή νοσοκομεία για την εκτέλεση εγκεκριμένων προγραμμάτων, ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής Ναρκωτικών.

2. Η παραγωγή, κατοχή, μεταφορά, αποθήκευση, επεξεργασία γενικά των πρώτων υλών και των έτοιμων προϊόντων που εισάγονται από το εξωτερικό, καθώς και η διακίνηση των ουσιών των φαρμακοτεχνικών προϊόντων και των ιδιοσκευασμάτων του πίνακα Β', γίνεται μόνο από το Κρατικό Μονοπώλιο Ναρκωτικών, ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής Ναρκωτικών, με ευθύνη του Ε.Ο.Φ., ο οποίος εκδίδει και τη σχετική άδεια.

3. Η παραγωγή, μεταφορά, αποθήκευση, προμήθεια των ουσιών του πίνακα Γ', καθώς και των έτοιμων φαρμακοτεχνικών προϊόντων και ιδιοσκευασμάτων που περιέχουν τις ουσίες αυτές, γίνεται από νομικά και φυσικά πρόσωπα μέσω του Κρατικού Μονοπωλίου Ναρκωτικών, ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής Ναρκωτικών με ευθύνη του Ε.Ο.Φ., ο οποίος εκδίδει τη σχετική άδεια και ελέγχει τη διαδικασία.

4. Η παραγωγή, μεταφορά, αποθήκευση, προμήθεια των ουσιών του πίνακα Δ', καθώς και των έτοιμων φαρμακοτεχνικών προϊόντων και ιδιοσκευασμάτων που περιέχουν τις ουσίες αυτές, γίνεται από νομικά ή φυσικά πρόσωπα, ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής Ναρκωτικών με ευθύνη του Ε.Ο.Φ., ο οποίος εκδίδει και τη σχετική άδεια. Η διάθεσή τους στα φαρμακεία, στις φαρμακαποθήκες και στα θεραπευτήρια γίνεται με ευθύνη και υπό τον έλεγχο του Ε.Ο.Φ..

5. Η άδεια για την εισαγωγή και εξαγωγή των ουσιών, καθώς και των έτοιμων φαρμακοτεχνικών προϊόντων και ιδιοσκευασμάτων που περιέχουν τις ουσίες που υπάγονται στους πίνακες της παραγράφου 2 του άρθρου 1 χορηγείται με απόφαση της αρμόδιας Διεύθυνσης του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής Ναρκωτικών. Κατά τα λοιπά ισχύουν αυτά που ορίζονται στις προηγούμενες παραγράφους.

Άρθρο 3

Πρόδρομες ουσίες

1. Πρόδρομες ουσίες παρασκευής ναρκωτικών αποτελούν οι ουσίες που περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι κατηγορίες 1, 2, 3 του Κανονισμού (ΕΚ) 273/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, L 47 και στο παράρτημα κατηγορίες 1, 2, 3 του Κανονισμού (ΕΚ) 111/2005 του Συμβουλίου, L 22.

2. Η εισαγωγή, εξαγωγή, διαμετακόμιση, παραγωγή, παρασκευή, προμήθεια, αποθήκευση, κατοχή, πώληση, διάθεση και διανομή των πρόδρομων ουσιών, καθώς και τα απασχολούμενα με αυτές πρόσωπα ή επιχειρήσεις, υπόκεινται στον έλεγχο του Κράτους. Ως αρμόδια αρχή θεωρείται για το σκοπό αυτόν η τελωνειακή υπηρεσία με τη συνδρομή συναρμόδιων αρχών κατά περίπτωση. Για τις ουσίες της κατηγορίας 1 συναρμόδια αρχή είναι ο Ε.Ο.Φ. και για τις ουσίες των κατηγοριών 2 και 3 το Γενικό Χημείο του Κράτους, όπου τούτο επιβάλλει η επιστήμη και η διοικητική πρακτική. Επί παραβάσεων επιβάλλονται οι ποινές οι προβλεπόμενες από τον Τελωνειακό Κώδικα.

3. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης μπορεί να προστίθενται, αφαιρούνται ή μεταφέρονται ουσίες από τη μία κατηγορία στην άλλη σε συμμόρφωση με τις διατάξεις του κοινοτικού ή διεθνούς δικαίου, να ρυθμίζονται οι διαδικασίες διακίνησης και ελέγχου των πρόδρομων ουσιών, καθώς επίσης να καθορίζονται οι λεπτομέρειες των αρμοδιοτήτων των υπηρεσιών του Ε.Ο.Φ. για την κατηγορία 1 και του Γενικού Χημείου του Κράτους για τις κατηγορίες 2 και 3.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΟΡΟΙ ΔΙΑΘΕΣΗΣ
ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΦΑΡΜΑΚΩΝ

Άρθρο 4

Έλεγχος και εποπτεία επί των ναρκωτικών

Τον έλεγχο και την εποπτεία επί των ναρκωτικών ασκεί το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Άρθρο 5

Επιτροπή Ναρκωτικών

1. Στο Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης συνίσταται Επιτροπή Ναρκωτικών, αποτελούμενη από: α) τον Διευθυντή της Διεύθυνσης Φαρμάκων και Φαρμακείων του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, β) εκπρόσωπο του Επιστημονικού Συμβουλίου του Ε.Ο.Φ., γ) τέσσερα μέλη του διδακτικού ερευνητικού προσωπικού των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Α.Ε.Ι.), ανά ένα με ειδίκευση στα γνωστικά αντικείμενα Φαρμακευτικής Χημείας, Φαρμακολογίας, Τοξικολογίας και Ψυχιατρικής αντίστοιχα, που ορίζονται ύστερα από πρόταση των αρμόδιων οργάνων διοίκησης και δ) έναν ανώτερο αξιωματικό της Ελληνικής Αστυνομίας με εμπειρία στα θέματα ναρκωτικών. Για κάθε μέλος της Επιτροπής ορίζεται και ένας αναπληρωτής. Η θητεία της Επιτροπής είναι διετής.

2. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, επιλέγονται και ορίζονται τα τακτικά και αναπληρωματικά μέλη της Επιτροπής, καθώς και ο γραμματέας της. Η Επιτροπή εκλέγει τον πρόεδρό της. Με απόφαση του ίδιου Υπουργού ορίζονται και οι κανόνες λειτουργίας της Επιτροπής.

3. Η Επιτροπή Ναρκωτικών έχει τις παρακάτω αρμοδιότητες: α) Γνωμοδοτεί: αα) για τα σχετικά με τα ναρκωτικά θέματα που προκύπτουν από τις κυρωμένες από την Ελλάδα διεθνείς συμβάσεις ή από αίτηση των αρμόδιων διεθνών οργανισμών (όπως UNFAC, Παγκόσμια

Οργάνωση Υγείας (Π.Ο.Υ.), Ευρωπαϊκή Ένωση), β8) για τη χορήγηση άδειας παραγωγής ή κατεργασίας και εισαγωγής έτοιμων προϊόντων που περιέχουν ουσίες του άρθρου 1, γγ) για την προσθήκη ή αφαίρεση ουσιών στους πίνακες του άρθρου 1, για τη μεταβολή των όρων και των προϋποθέσεων της διάθεσής τους σύμφωνα με τις διενθείς συμβάσεις, δδ) για την τιμή των πωλούμενων από το Κρατικό Μονοπώλιο Ναρκωτικών, εε) για κάθε σχετικό θέμα που θα ζητήσει ο αρμόδιος Υπουργός ή ο Οργανισμός κατά των Ναρκωτικών (Ο.ΚΑ.ΝΑ.). β) Υπολογίζει τις ετήσιες ανάγκες της χώρας σε ναρκωτικές ουσίες και εισπηγείται σχετικά στον αρμόδιο Υπουργό.

Άρθρο 6

Αμοιβή μελών και γραμματέα

Η αμοιβή των μελών και του γραμματέα της Επιτροπής Ναρκωτικών καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Άρθρο 7

Καθορισμός προϋποθέσεων διάθεσης σκευασμάτων και ιδιοσκευασμάτων

Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 22, με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, που εκδίδεται ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής Ναρκωτικών και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να καθορίζονται οι όροι και οι προϋποθέσεις διάθεσης των ουσιών που αναφέρονται στα άρθρα 1 παρ. 2 και 3 παρ. 1 υπό μορφή σκευασμάτων ή ιδιοσκευασμάτων, οποιασδήποτε φαρμακευτικής μορφής, καθώς και οι λεπτομέρειες συνταγογράφησης αυτών, ο τύπος και το σχήμα της διπλότυπης συνταγής. Για τις ουσίες του πίνακα Δ' του άρθρου 1 παρ. 2, η συνταγή μπορεί να είναι απλή επαναλαμβανόμενη. Με όμοια απόφαση ορίζονται τα σκευάσματα ή ιδιοσκευάσματα που υπάγονται στις κατηγορίες των παρατημάτων των Κατανομών του άρθρου 3 παρ. 1.

Άρθρο 8

Συνταγές χορήγησης ναρκωτικών και παραβάτες αυτών

1. Ιατροί ή οδοντίατροι ή κτηνίατροι που εκδίδουν συνταγές, οι οποίες αναγράφουν ναρκωτικά κατά παράβαση των σχετικών διατάξεων, τιμωρούνται με πρόστιμο από τριακόσια (300) μέχρι τρεις χιλιάδες (3.000) ευρώ, που επιβάλλεται με απόφαση του οικείου Νομάρχη, ύστερα από γνωμοδότηση του Ε.Ο.Φ.. Σε περίπτωση υποτροπής μπορεί να επιβληθεί, κατά την ίδια διαδικασία, και πρόσκαιρη παύση εξάσκησης του επαγγέλματος από δεκαπέντε (15) ημέρες μέχρι έξι (6) μήνες.

2. Φαρμακοποιοί που εκτελούν τέτοιες συνταγές τιμωρούνται ομοίως με πρόστιμο από τριακόσια (300) μέχρι τρεις χιλιάδες (3.000) ευρώ και, σε περίπτωση υποτροπής, και με πρόσκαιρο κλείσιμο του φαρμακείου από τρεις (3) ημέρες μέχρι έξι (6) μήνες, κατά τις διατάξεις του νόμου περί επιθεωρήσεως των φαρμακείων που ισχύει κάθε φορά.

Άρθρο 9

Χορήγηση ναρκωτικών από φαρμακοποιούς

1. Απαγορεύεται στους φαρμακοποιούς η χορήγηση ναρκωτικών φαρμάκων για ημερήσια χρήση σε ποσότητα ανώτερη της επιτρεπόμενης από την ελληνική φαρμακοποιία ημερήσιας δόσης, και αν ακόμη αναγράφεται τέτοια από τον ιατρό, εκτός από τις περιπτώσεις κατά τις οποίες εκδόθηκε ειδική άδεια του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ύστερα από γνωμάτευση της Επιτροπής Ναρκωτικών.

2. Οι φαρμακοποιοί που χορηγούν ναρκωτικά φάρμακα κατά παράβαση του άρθρου αυτού τιμωρούνται με τις ποινές που προβλέπονται από το νόμο περί επιθεωρήσεως φαρμακείων που ισχύει κάθε φορά. Οι σχετικές αποφάσεις του οικείου Νομάρχη, οι οποίες επιβάλλουν ποινή προστίμου, κοινοποιούνται πάντοτε στη Διεύθυνση Εγκληματολογικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και το Τμήμα Δημόσιας Ασφάλειας του τόπου, όπου έλαβε χώρα η παράβαση. Όσοι τιμωρήθηκαν δύο φορές δύνανται ποινικώς και τιμωρούνται με φυλάκιση μέχρι δύο (2) ετών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΜΟΝΟΠΩΛΙΟΥ

Άρθρο 10

Προμήθεια ναρκωτικών

Επιτρέπεται στον Υπουργό Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης να προβαίνει στην προμήθεια της απαιτούμενης ποσότητας των ναρκωτικών και των σκευασμάτων αυτών, σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις για τις κρατικές προμήθειες.

Άρθρο 11

Κατεργασία ναρκωτικών

Η λειτουργία εργοστασίων που κατεργάζονται προϊόντα και σκευάσματα ναρκωτικών, επιτρέπεται μόνο ύστερα από σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής Ναρκωτικών. Τα εργοστάσια αυτά διευθύνονται από φαρμακοποιό ή χημικό και υπόκεινται στο διαρκή έλεγχο της επιθεωρήσεως των φαρμακείων. Εκτός από το διαρκή αυτό έλεγχο επιθεωρούνται πριν από την έναρξή τους και μετά, κατά τη διάρκεια της λειτουργίας τους, τουλάχιστον δύο φορές το έτος, από επιτροπή απαρτιζόμενη: α) από τον επιθεωρητή των φαρμακείων και β) από ένα άλλο τεχνικό μέλος που διορίζεται από τον Υπουργό Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, με υπόδειξη της Επιτροπής Ναρκωτικών. Τα ναρκωτικά που παράγονται από τα εργοστάσια αυτά ή τα φαρμακευτικά σκευάσματα αυτών φυλάσσονται μέχρι την παράδοση μέσα στο εργοστάσιο για αποκλειστική χρήση του Κράτους. Η πώληση προς άλλον ή η εξαγωγή τους με οποιονδήποτε τρόπο από το εργοστάσιο απαγορεύεται.

Άρθρο 12

Φαρμακευτικά σκευάσματα οπίου

Τα φαρμακευτικά σκευάσματα του οπίου, όπως τα βάμματα, μπορεί να παρασκευάζονται και εντός των φαρμακείων προς χρήση αυτών. Τα σκευάσματα αυτά

παρασκευάζονται από το όπιο που χορηγείται από το μονοπώλιο του Κράτους και αναγράφονται κατά την ημέρα της παρασκευής σε ιδιαίτερο βιβλίο, το οποίο τηρείται προς τούτο στα φαρμακεία και υπόκειται στον έλεγχο της επιθεώρησης των φαρμακείων.

Άρθρο 13 Πώληση ναρκωτικών

1. Η πώληση ναρκωτικών από το Κράτος ανατίθεται στην Ειδική Διαχείριση Ναρκωτικών. Οι αιτήσεις υποβάλλονται δια της αρμόδιας διεύθυνσης των Νομαρχιών, η οποία τις διαβιβάζει στο Υπουργείο, με γνώμη της. Η πώληση επιτρέπεται μόνο στα φαρμακεία, νοσοκομεία, κλινικές και ιατρούς χωριών, όπου δεν υπάρχουν φαρμακεία, ύστερα από άδεια του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, η οποία εκδίδεται με σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής Ναρκωτικών και εμφανίζει το ποσό από κάθε είδος, το οποίο κάθε έτος θα επιτρέπεται να αγοραστεί, ανάλογα με τις ανάγκες καθενός από τους ανωτέρω.

2. Τα φαρμακευτικά σκευάσματα του οποίου κατασκευάζονται στα φαρμακεία, είτε για ίδια χρήση κάθε φαρμακείου είτε και για μεταπώληση σε άλλα φαρμακεία, νοσοκομεία, κλινικές ή ιατρούς χωριών, όπου δεν υπάρχουν φαρμακεία.

3. Η πώληση των ναρκωτικών από τα φαρμακεία στο κοινό επιτρέπεται μόνο με ιατρικές συνταγές, όχι δε και με αντίγραφα αυτών.

Άρθρο 14 Υποχρεώσεις φαρμακοποιών

1. Οι φαρμακοποιοί οφείλουν να φυλάσσουν τις συνταγές, με βάση τις οποίες χορηγήθηκαν τα ναρκωτικά φάρμακα, τουλάχιστον για μία τριετία, χωριστά από τις λοιπές συνταγές και σε δέσμες που περιλαμβάνουν τις συνταγές ενός τριμήνου. Οφείλουν επίσης να αναγράφουν σε ιδιαίτερο βιβλίο, το οποίο δίδεται δωρεάν από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, τα ποσά τα οποία έχουν καταναλωθεί κατά το τέλος κάθε τριμήνου, με άθροιση των αναγραφόμενων στις συνταγές, καθώς και εκείνων τα οποία χωριστά καταναλώθηκαν για κάθε παρασκευή φαρμακευτικού σκευάσματος.

2. Οι φαρμακοποιοί υποχρεούνται στο τέλος κάθε έτους να στέλνουν στην αρμόδια υπηρεσία της οικείας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης κατάσταση, στην οποία αναγράφονται: α) η ποσότητα των ναρκωτικών που υπάρχει στην αρχή του έτους και οι προμήθειες που γίνονται κατά τη διάρκεια του έτους, β) το άθροισμα των ναρκωτικών που δόθηκαν κατά το έτος αυτό με συνταγές, γ) το ποσό που καταναλώθηκε κατά το έτος για την παρασκευή φαρμακευτικών σκευασμάτων. Οι καταστάσεις που στάλθηκαν από τα φαρμακεία υποβάλλονται από τις ως άνω αρμόδιες υπηρεσίες, με αντίστοιχες συνοπτικές που συντάσσονται από αυτές, στο Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης εντός του πρώτου δεκαπενθήμερου κάθε έτους ανυπερθέτως.

3. Στους φαρμακοποιούς, οι οποίοι δεν υποβάλλουν μέσα στην προθεσμία που ορίζεται από το άρθρο αυτό τις ετήσιες καταστάσεις, επιβάλλεται ποινή σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου περί επιθεωρήσεως φαρμακείων που ισχύει κάθε φορά. Επίσης επιβάλλεται ποινή, σύμφωνα με τις ίδιες διατάξεις, στους φαρμακοποιούς ή διευ-

θυντές φαρμακείων, οι οποίοι δεν τηρούν ή τηρούν άτακτα το βιβλίο που ορίζεται από το άρθρο αυτό ή δεν φυλάσσουν τις συνταγές των ιατρών με τις οποίες χορηγήθηκαν τα ναρκωτικά.

Άρθρο 15 Έλεγχος διάθεσης ναρκωτικών

1. Οι διευθυντές κλινικών, νοσοκομείων, όπως και οι ιατροί των χωριών, όπου δεν υπάρχουν φαρμακεία, αναγράφουν σε ιδιαίτερο βιβλίο, αριθμημένο κατά σελίδες και μονογραφημένο από τον ειρηνοδίκη του τόπου της κατοικίας, ημερολογιακώς και ονομαστικώς, τα ναρκωτικά που καταναλώθηκαν για κάθε άρρωστο. Κατά το τέλος κάθε τριμήνου αναγράφουν το άθροισμα των ναρκωτικών που καταναλώθηκαν κατά το προηγούμενο εδάφιο και ιδιαίτερα για καθένα από αυτά, στο βιβλιάριο του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, το οποίο δίδεται σε αυτούς δωρεάν, με την άδεια που τους χορηγήθηκε από το Υπουργείο. Επίσης, στέλνουν τριμηνιαία κατάσταση στην αρμόδια υπηρεσία της οικείας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, η οποία τις αποστέλλει στο Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με συνοπτικές καταστάσεις που συντάσσονται από αυτήν μέσα στο πρώτο δεκαπενθήμερο κάθε τριμηνίας.

2. Στους διευθυντές κλινικών και νοσοκομείων και στους ιατρούς, που έχουν άδεια προμήθειας ναρκωτικών, οι οποίοι δεν υποβάλλουν τις τριμηνιαίες καταστάσεις μέσα στην οριζόμενη προθεσμία ή δεν αναγράφουν στο πιο πάνω βιβλίο τα ναρκωτικά που διατέθηκαν στους ασθενείς, επιβάλλεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ύστερα από γνωμοδότηση του Ε.Ο.Φ., ποινή προστίμου μέχρι τριακόσια (300) ευρώ και, σε περίπτωση υποτροπής, από τετρακόσια (400) μέχρι χίλια (1.000) ευρώ.

3. Τα ποσά που προβλέπονται στο άρθρο 8 και στην προηγούμενη παράγραφο του παρόντος άρθρου μπορεί να αναπροσαρμόζονται με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ύστερα από γνωμοδότηση του Ε.Ο.Φ..

Άρθρο 16 Καθορισμός τιμών ναρκωτικών

Η τιμή των ναρκωτικών που πωλούνται από το Κράτος ορίζεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη της Επιτροπής Ναρκωτικών και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Η τιμή αυτή δεν μπορεί να είναι κατώτερη από τα έξοδα προμήθειας και διαχείρισης. Η τιμή των ναρκωτικών, που χορηγούνται στο κοινό με ιατρικές συνταγές, καθορίζεται σύμφωνα με την ισχύουσα διατίμηση.

Άρθρο 17 Τελωνειακή φύλαξη ναρκωτικών

Η τελωνειακή φύλαξη των ναρκωτικών προς διαμετακόμιση επιτρέπεται μόνο στο Τελωνείο Πειραιώς και στην Ελεύθερη Ζώνη Θεσσαλονίκης και μέσα σε ιδιαίτερο χώρο, με προσκόμιση πιστοποιητικού, που εκδίδεται από τις αρμόδιες αρχές της χώρας, από την οποία αποστέλλονται τα ναρκωτικά, θεωρείται από τις εκεί ελληνικές προξενικές αρχές και αναφέρει ειδικώς: α) ότι τα

ναρκωτικά αυτά πρόκειται να κατατεθούν σε ελληνικό λιμάνι για διαμετακόμιση, β) το όνομα και τη διεύθυνση του αποστολέα και γ) την ποσότητα των αποστελλόμενων για διαμετακόμιση ναρκωτικών.

Άρθρο 18 Εξαγωγή ναρκωτικών

Για την εξαγωγή από το Τελωνείο Πειραιώς και την Ελεύθερη Ζώνη Θεσσαλονίκης των ναρκωτικών που κατατέθηκαν για διαμετακόμιση σε ξένη χώρα, απαιτείται ειδική άδεια που εκδίδεται από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, με την προσκόμιση άδειας των αρμόδιων αρχών της χώρας, στην οποία πρόκειται να αποσταλούν τα εν λόγω ναρκωτικά, θεωρημένης από τις εκεί ελληνικές προξενικές αρχές, η οποία αναφέρει, ότι επιτρέπεται η εισαγωγή των ναρκωτικών σε αυτήν τη χώρα, ότι αυτά πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για ιατρικούς σκοπούς, το όνομα και τη διεύθυνση του παραλήπτη, το ποσό του οπίου και την προθεσμία μέσα στην οποία πρέπει να γίνει η εισαγωγή. Στην άδεια εξαγωγής αναγράφονται: α) ο αριθμός και η ημερομηνία της άδειας εισαγωγής της χώρας στην οποία αποστέλλονται τα ναρκωτικά, β) το όνομα και η διεύθυνση του εισαγωγέα, καθώς και του εξαγωγέα, γ) το ποσό των εξαγόμενων ναρκωτικών και δ) η προθεσμία μέσα στην οποία, με βάση την άδεια της εισαγωγής, πρέπει να φθάσουν τα ναρκωτικά στη χώρα στην οποία αποστέλλονται. Αντίγραφο της άδειας αυτής συνοδεύει την αποστολή και άλλο αντίγραφο της αποστέλλεται, από το Υπουργείο που το εξέδωσε, στην επιτομία προξενική αρχή της χώρας, η οποία τα εισάγει.

Άρθρο 19 Αποστολή ναρκωτικών διαμέσου της Ελλάδας και εισαγωγή τους με δέματα ή επιστολές

1. Απαγορεύεται η διαμέσου της Ελλάδας αποστολή ναρκωτικών από κάποια χώρα σε άλλη, είτε αυτά μεταφορτώθηκαν από το πλοίο ή το αέριο που χρησιμοποιήθηκε είτε όχι, εφόσον δεν προσκομίζεται αντίγραφο της άδειας της εξαγωγής από την εξαγούσα χώρα. Στην άδεια αυτή πρέπει να αναγράφεται η χώρα στην οποία αποστέλλονται τα ναρκωτικά, ο αριθμός και η ημερομηνία της άδειας εισαγωγής, το όνομα και η διεύθυνση του αποστολέα και του παραλήπτη, τα ποσά των αποστελλόμενων ναρκωτικών και η προθεσμία εισαγωγής. Αλλαγή κατεύθυνσης των αποστελλόμενων δια του ελληνικού εδάφους ναρκωτικών επιτρέπεται μόνο με άδεια του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, η οποία εκδίδεται με βάση την αναφερόμενη στο άρθρο 17 άδεια της χώρας εισαγωγής. Στην άδεια αυτή του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης αναγράφονται όσα αναφέρονται στο άρθρο 18.

2. Ναρκωτικά που εισάγονται με ταχυδρομικά δέματα ή με μορφή επιστολής ή σαν δείγμα χωρίς αξία, κατάσχονται και καταστρέφονται σύμφωνα με το άρθρο 38.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ' ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

Άρθρο 20 Βασικά εγκλήματα

1. Με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα (10) ετών και με

χρηματική ποινή δύο χιλιάδων εννιακοσίων (2.900) μέχρι διακοσίων ενενήντα χιλιάδων (290.000) ευρώ τιμωρείται όποιος:

α) Εισάγει στην επικράτεια ή εξάγει από αυτή ή διαμετακομίζει ναρκωτικά.

β) Πωλεί, αγοράζει, προσφέρει, διαθέτει ή διανέμει σε τρίτους με οποιονδήποτε τρόπο, αποθηκεύει ή παρακαταθέτει ναρκωτικά ή μεσολαβεί σε κάποια από τις πράξεις αυτές.

γ) Εισάγει ναρκωτικά ή διευκολύνει την εισαγωγή τους σε στρατόπεδα, αστυνομικά κρατητήρια, σωφρονιστικά καταστήματα, καταστήματα αυλικών κάθε κατηγορίας ή τόπους ομαδικής εργασίας ή διαβίωσης ή σε νοσηλευτικά ιδρύματα ή αναρρωτήρια.

δ) Αναμινγνύει με οποιονδήποτε τρόπο ναρκωτικά σε τρόφιμα, ποτά ή άλλα είδη προορισμένα ή πρόσφορα να εισαχθούν στον ανθρώπινο οργανισμό.

ε) Παρασκευάζει είδη του μονοπωλίου ναρκωτικών ή οποιονδήποτε ναρκωτική ουσία ή παράγωγο εισάγει, προμηθεύεται, παράγει, παρασκευάζει, πωλεί, διαθέτει, μεταφέρει, κατέχει ή διανέμει πρόδρομες ουσίες που αναφέρονται στις κατηγορίες 1, 2 και 3 των παραρτημάτων των Κανονισμών του άρθρου 3 ή όργανα ή σκεύη, γνωρίζοντας ότι χρησιμοποιούνται ή πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για την παράνομη παραγωγή, καλλιέργεια ή παρασκευή ναρκωτικών ή εν γένει για σκοπούς διαφορετικούς από εκείνους για τους οποίους οι πρόδρομες αυτές ουσίες εισήχθησαν, εξήχθησαν, διακομίστηκαν ή μεταποιήθηκαν.

στ) Καλλιεργεί ή συγκομίζει οποιονδήποτε φυτό του γένους της κάνναβης, το φυτό της μήκωνος της υπνοφόρου, οποιονδήποτε είδος φυτού του γένους ερυθρόξυλο, καθώς και οποιονδήποτε άλλο φυτό από το οποίο παράγονται ναρκωτικές ουσίες.

ζ) Κατέχει ή μεταφέρει ναρκωτικά με οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο είτε στο έδαφος της επικράτειας είτε παραπλέοντας ή διασχίζοντας την αιγαλίτιδα ζώνη είτε ιπτάμενος στον ελληνικό εναέριο χώρο.

η) Αποστέλλει ή παραλαμβάνει εν γνώσει του δέματα, δείγματα χωρίς εμπορική αξία ή επιστολές που περιέχουν οποιονδήποτε ναρκωτικό ή δίνει εντολή σε άλλον για όμοια αποστολή ή παραλαβή.

θ) Διαθέτει σε άλλους οποιονδήποτε χώρο για χρήση ναρκωτικών ή διευθύνει κατάστημα στο οποίο γίνεται κατά σύστημα χρήση ναρκωτικών ή αποτελεί μέλος του προσωπικού τέτοιου καταστήματος και γνωρίζει τη χρήση αυτή.

ι) Συντελεί με οποιονδήποτε τρόπο στη διάδοση της χρήσης των ναρκωτικών.

ια) Νοθεύει ή πωλεί νοθευμένα είδη του μονοπωλίου ναρκωτικών.

ιβ) Καταρτίζει πλαστή, νοθεύει ή χρησιμοποιεί πλαστή ή νοθευμένη ιατρική συνταγή χορήγησης ναρκωτικών ουσιών με σκοπό τη διακίνησή τους.

ιγ) Οργανώνει, χρηματοδοτεί, κατευθύνει ή εποπτεύει με οποιονδήποτε τρόπο την τέλεση κάποιας από τις ανωτέρω αναφερόμενες πράξεις ή δίνει σχετικές οδηγίες ή εντολές.

2. Αν η πράξη έχει τελεστεί με περισσότερους τρόπους από τους προβλεπόμενους στην προηγούμενη παράγραφο, αφορά όμως την ίδια ποσότητα ναρκωτικών, στον υπαίτιο επιβάλλεται μία μόνο ποινή, κατά την επιμέτρηση της οποίας λαμβάνεται υπέψη η συνολική εγκληματική δράση του.

Άρθρο 21 Διακεκριμένες περιπτώσεις

1. Με κάθειρξη τουλάχιστον δεκαπέντε (15) ετών και με χρηματική ποινή δεκαπέντε χιλιάδων (15.000) μέχρι τετρακοσίων σαράντα χιλιάδων (440.000) ευρώ τιμωρείται ο παραβάτης του άρθρου 20: α) αν με τη διάπραξη του εγκλήματος διευκόλυνε ή απέκρυψε τη διάπραξη άλλων εγκλημάτων και β) αν είναι υπάλληλος (άρθρο 13 στοιχ. α' του Π.Κ.), ο οποίος λόγω της υπηρεσίας του ασχολείται με τα ναρκωτικά και ιδίως με τη φύλαξή τους ή τη δίωξη των παραβατών του νόμου αυτού ή το έγκλημα συνδέεται με την υπηρεσία του.

2. Με τις ποινές της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται ο υπάιτιος της πράξης του άρθρου 20 παρ. 1 περ. γ', εφόσον ανήκει στο προσωπικό των καταστημάτων ή των ιδρυμάτων στα οποία τέλεσε την πράξη.

3. Με τις ποινές της παραγράφου 1 τιμωρείται και όποιος:

α) Εισάγει ναρκωτικά ή διευκολύνει την εισαγωγή ή διακίνησή τους σε σχολικές μονάδες οποιασδήποτε βαθμίδας και εκπαιδευτικά ιδρύματα ή άλλες μονάδες κατάρτισης, επιμόρφωσης ή μετεκπαίδευσης, εκτός αν η εισαγωγή έγινε για την εκτέλεση συγκεκριμένου εκπαιδευτικού ή ερευνητικού προγράμματος.

β) Εισάγει ναρκωτικά, διευκολύνει την εισαγωγή ή διακίνησή τους σε χώρους άθλησης, κατασκήνωσης, ορφανοτροφείων, φροντιστηρίων ή χώρους παροχής κοινωνικών υπηρεσιών ή διαμονής των Ενόπλων Δυνάμεων ή σε χώρους συγκέντρωσης μαθητών ή σπουδαστών για εκπαιδευτικούς ή αθλητικούς σκοπούς ή για κοινωνική δραστηριότητα.

γ) Πωλεί, προσφέρει, διαθέτει, διανέμει ναρκωτικά σε τρίτους με οποιονδήποτε τρόπο σε χώρους που βρίσκονται σε άμεση γειτνίαση με τους παραπάνω χώρους ή μεσολαβεί σε κάποια από τις πράξεις αυτές.

Άρθρο 22 Κατάχρηση ιδιότητας ιατρών και φαρμακοποιών

1. Με την ποινή του άρθρου 20 τιμωρείται:

α) Ο ιατρός που εκδίδει συνταγή για τη χορήγηση ναρκωτικών, αν και γνωρίζει ότι δεν υπάρχει πραγματική και συγκεκριμένη ιατρική ένδειξη, ή ο ιατρός που χορηγεί φάρμακα, τα οποία περιέχουν με οποιαδήποτε μορφή ναρκωτικά, γνωρίζοντας ότι αυτά θα χρησιμοποιηθούν για παρασκευή ναρκωτικών.

β) Ο φαρμακοποιός ή έμπορος φαρμάκων γενικά, διευθυντής ή υπάλληλος φαρμακείου ή οποιοσδήποτε άλλος στο φαρμακείο, ο οποίος εν γνώσει του χορηγεί ναρκωτικά χωρίς την προσήκουσα κατά τους όρους του νόμου ιατρική συνταγή ή με βάση μη προσήκουσα συνταγή ή πέρα από όσα αναγράφονται σε αυτή.

2. Η χορήγηση ουσιών για υποκατάσταση της εξάρτησης απαγορεύεται. Κατ' εξαίρεση η χορήγηση των ουσιών αυτών επιτρέπεται από: α) δημόσιες, ειδικές προς τούτο μονάδες, στις οποίες χορηγείται η σχετική άδεια, με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ύστερα από γνώμη του Ο.ΚΑ.ΝΑ., β) τον Ο.ΚΑ.ΝΑ., ύστερα από σχετική άδεια που χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Στις ανωτέρω αποφάσεις καθορίζονται ειδικώς οι ουσίες, των οποίων επιτρέπεται η χορήγηση και οι όροι κάτω από τους οποίους θα χορηγούνται.

3. Η χορήγηση ανταγωνιστικών ουσιών που αδρανοποιούν τη λειτουργία των υποδοχέων των οπιούχων επιτρέπεται για τις ενδείξεις που αναφέρονται στην άδεια κυκλοφορίας τους. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ύστερα από γνώμη του Ο.ΚΑ.ΝΑ., καθορίζονται ειδικώς οι ουσίες, οι όροι και οι προϋποθέσεις χορήγησης, συνταγογράφησης και διάθεσης των ουσιών αυτών από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς και ιατρούς.

4. Όποιος χορηγεί ουσίες για υποκατάσταση της εξάρτησης, κατά παράβαση των παραγράφων 2 και 3 και των σχετικών υπουργικών αποφάσεων, τιμωρείται σύμφωνα με το άρθρο 20.

5. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης μπορεί να καθορίζονται οι γενικοί όροι, οι προϋποθέσεις και άλλες λεπτομέρειες για την εκτέλεση και εφαρμογή προγραμμάτων υποκατάστασης από δημόσιους φορείς.

6. Ιατρός, που χορηγεί ναρκωτικές ουσίες του άρθρου 1 για θεραπευτικούς σκοπούς, οφείλει: α) να χρησιμοποιεί διπλότυπες συνταγές, απλές μεν για τις ουσίες του πίνακα Δ', θεωρημένες δε από την αρμόδια υπηρεσία για τις ουσίες των πινάκων Α' έως Γ' και β) να φυλάσσει το στέλεχος επί τρία έτη. Ο παραβάτης των περιπτώσεων α' και β' τιμωρείται με φυλάκιση και με στέρηση της άδειας άσκησης του επαγγέλματος. Περιλήψη της καταδικαστικής απόφασης δημοσιεύεται σε ημερήσια εφημερίδα του τόπου όπου ο καταδικασμένος ασκεί το επάγγελμα του.

7. Οι παράγραφοι 2, 3, 4 και 6 ισχύουν από την έκδοση των αποφάσεων που προβλέπονται στις παραγράφους 2, 3 και 5 του παρόντος άρθρου και στο άρθρο 7.

Άρθρο 23 Επιβαρυντικές περιστάσεις

Με ισόβια κάθειρξη και με χρηματική ποινή είκοσι εννέα χιλιάδων τετρακοσίων δώδεκα (29.412) μέχρι πεντακοσίων ογδόντα οκτώ χιλιάδων διακοσίων τριάντα πέντε (588.235) ευρώ τιμωρείται ο παραβάτης των άρθρων 20, 21 και 22, αν είναι υπότροπος ή ενεργεί κατ' επιτάγλημα ή κατά συνήθεια ή ενεργεί με σκοπό να προκαλέσει τη χρήση ναρκωτικών ουσιών από ανήλικους ή χρησιμοποιεί με οποιονδήποτε τρόπο ανήλικα πρόσωπα κατά την τέλεση των παραπάνω πράξεων ή μετέρχεται κατά την τέλεση των πράξεων αυτών ή προς το σκοπό διαφυγής του τη χρήση όπλων ή οι περιστάσεις τέλεσης μαρτυρούν ότι είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος. Ως υπότροπος θεωρείται όποιος έχει καταδικαστεί αμετάκλητα για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών σε βαθμό κακουργήματος εντός της προηγούμενης δεκαετίας ή σε βαθμό πλημμελήματος εντός της προηγούμενης πενταετίας.

Άρθρο 24 Πρόκληση και διαφήμιση

1. Όποιος παρακινεί ή προκαλεί άλλον στην παράνομη χρήση ναρκωτικών ή διαφημίζει τη χρήση τους ή παρέχει πληροφορίες για την κατασκευή ή την προμήθειά τους με σκοπό τη διάδοσή τους ή προσφέρεται στην τέλεση των πράξεων της παραγράφου 1 του άρθρου 20 τιμωρείται, αν δεν προβλέπεται βαρύτερη ποινή από άλλη διάταξη, με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους και χρηματική ποινή διακοσίων ενενήντα (290) μέχρι πενήντα εννιά χιλιάδων (59.000) ευρώ.

2. Αν ο δράστης τελεί τις πράξεις της παραγράφου 1 κατά σύστημα και με σκοπό το κέρδος γι' αυτόν ή τρίτο τιμωρείται με ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης.

3. Δεν συνιστά άδικη πράξη η διατύπωση γνώμης ή επιστημονικής κρίσης σχετικά με τα ναρκωτικά, όταν γίνεται από δικαιολογημένο κοινωνικό ενδιαφέρον κατά την άσκηση δικαιώματος ή την εκπλήρωση καθήκοντος. Η διάταξη αυτή δεν εφαρμόζεται, αν από τον τρόπο διατύπωσης ή τις περιστάσεις υπό τις οποίες έγινε η πράξη προκύπτει σκοπός πρόκλησης ή διαφήμισης.

Άρθρο 25

Οδήγηση μεταφορικών μέσων

1. Με φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) ετών και με χρηματική ποινή είκοσι εννέα (29) μέχρι είκοσι εννέα χιλιάδων (29.000) ευρώ, καθώς και με στέρηση τουλάχιστον για δύο (2) έτη της άδειας οδήγησης ή του οικείου διπλώματος ή του πτυχίου τιμωρείται όποιος οδηγεί ή κυβερνά οποιοδήποτε πλωτό, χερσαίο ή εναέριο μεταφορικό μέσο υπό την επίδραση ναρκωτικών. Αν από την πράξη αυτή προέκυψε κοινός κίνδυνος ζωής ανθρώπων, επιβάλλεται ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης.

2. Μετά την πάροδο διετίας, ο καταδικασμένος μπορεί να υποβάλει αίτηση στις αρμόδιες αρχές για την επανάκτηση της άδειας, με την προϋπόθεση ότι έχει υποστεί επιτυχώς τη θεραπεία αποτοξίνωσης.

Άρθρο 26

Τέλεση από αμέλεια

Αν οι πράξεις των άρθρων 20 παρ. 1, 21 και 22 παρ. 1 και 4 τελέστηκαν από αμέλεια, επιβάλλεται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός (1) έτους και χρηματική ποινή εκατόν πενήντα (150) μέχρι είκοσι εννέα χιλιάδων (29.000) ευρώ.

Άρθρο 27

Μεταμέλεια

1. Το συμβούλιο πλημμελειοδικών μπορεί με βούλευμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του εισαγγελέα πλημμελειοδικών, να διατάσσει την αναστολή της ασκήσεως ποινικής δίωξης κατά του υπαιτίου κάποιας από τις πράξεις του άρθρου 20, εφόσον: α) ο υπαίτιος πιθανολογείται ότι συντέλεσε με δική του πρωτοβουλία στην ανακάλυψη ή εξάρθρωση συμμορίας διακίνησης ναρκωτικών ή στην ανακάλυψη και σύλληψη μεγάλεμπορου ναρκωτικών, β) δεν συντρέχει στο πρόσωπο του υπαιτίου διακεκριμένη περίπτωση ή επιβαρυντική περίπτωση κατά τα άρθρα 21 και 23 και γ) η επικινδυνότητα του υπαιτίου και η βαρύτητα της πράξης του είναι καταδήλως μικρότερες από την επικινδυνότητα των προσώπων, στην ανακάλυψη και σύλληψη των οποίων συντέλεσε και τη βαρύτητα των πράξεων που αυτά τέλεσαν. Την παραπάνω αναστολή μπορεί να διατάξει και το δικαστήριο.

2. Η αναστολή της ποινικής δίωξης διατάσσεται για ορισμένο χρονικό διάστημα, προκειμένου να ανακαλυφθεί ή εξαρθρωθεί συμμορία ή συλληφθεί μεγάλεμπορος ναρκωτικών.

3. Αν μετά την αναστολή της ποινικής δίωξης προκύψει ότι οι δοθείσες από τον υπαίτιο πληροφορίες δεν ήταν αληθινές ή ότι δεν επρόκειτο για συμμορία διακίνησης ναρκωτικών ή για μεγάλεμπορο ναρκωτικών, το σχε-

τικό βούλευμα ή απόφαση ανακαλείται και συνεχίζεται κατά του υπαιτίου η ανασταλείσα ποινική δίωξη.

4. Οι όροι της παραγράφου 1, αν επιβεβαιωθούν, συνιστούν ελαφρυντική περίπτωση, ενώ το δικαστήριο μπορεί να διατάξει και την αναστολή εκτέλεσης της ποινής για διάστημα δύο (2) έως είκοσι (20) ετών, ανεξάρτητα αν συντρέχουν οι όροι των άρθρων 99 επ. του Π.Κ.. Αν οι παραπάνω όροι της παραγράφου 1 συντρέξουν μετά την αμετάκλητη καταδίκη του υπαιτίου, το δικαστικό συμβούλιο μπορεί να διατάξει την απόλυσή του από τις φυλακές υπό όρους και χωρίς τη συνδρομή των προϋποθέσεων του άρθρου 105 του Π.Κ., εφόσον κρίνει ότι η τυχόν βραδύτητα του υπαιτίου να αποκαλύψει στις αρμόδιες αρχές τα στοιχεία που γνώριζε ήταν δικαιολογημένη.

Άρθρο 28

Πράξεις ελεγκτικών οργάνων

1. Δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού, τελωνειακού υπαλλήλου, υπαλλήλου της Υπηρεσίας Ειδικών Ελέγχων (ΥΠ.Ε.Ε.) και λιμενικού υπαλλήλου, που με εντολή του αρμόδιου για τη δίωξη ναρκωτικών προϊσταμένου του και με σκοπό την ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπου που διαπράττει έγκλημα από τα αναφερόμενα στα άρθρα 20 και 23, εμφανίζεται ως υποψήφιος αγοραστής ή μεταφορέας ή εν γένει ενδιαφερόμενος για τη διακίνηση, φύλαξη ή διάθεση ναρκωτικών. Το ίδιο ισχύει και για τον ιδιώτη που με αυτόν το σκοπό ενεργεί ύστερα από πρόταση των αρμόδιων, για τη δίωξη ναρκωτικών, υπηρεσιών. Οφείλει όμως στην περίπτωση αυτή, ο επικεφαλής της υπηρεσίας αυτής να ειδοποιήσει προηγουμένως, έστω και τηλεφωνικά, τον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών.

2. Επίσης, δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού, τελωνειακού υπαλλήλου, υπαλλήλου της ΥΠ.Ε.Ε. και λιμενικού υπαλλήλου, όταν ύστερα από βέβαιη καταγγελία ή ισχυρές υπόνοιες ενεργεί έρευνα σε μεταφορικό μέσο για την ανεύρεση ναρκωτικών.

Άρθρο 29

Χρήση ναρκωτικών ουσιών

1. Όποιος για δική του αποκλειστική χρήση προμηθεύεται ή κατέχει με οποιονδήποτε τρόπο ναρκωτικά σε ποσότητα, που αποδεδειγμένα εξυπηρετεί αποκλειστικά τις δικές του ανάγκες ή κάνει χρήση τους ή καλλιεργεί φυτά κάνναβης σε αριθμό ή έκταση που δικαιολογούνται μόνο για δική του αποκλειστική χρήση, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός (1) έτους. Η διαπίστωση της εξυπηρέτησης της δικής του αποκλειστικής ανάγκης για τη συγκεκριμένη ουσία γίνεται με συνεκτίμηση του είδους, της ποσότητας και της καθαρότητας της ουσίας, καθώς και των διαγνωστικών στοιχείων που αναφέρονται στο άρθρο 30. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης μπορεί να προσδιορίζονται τα όρια ποσότητας της κάθε επί μέρους ναρκωτικής ουσίας, που θεωρείται ότι καλύπτει τις ανάγκες ενός χρήστη, έστω και εξαρτημένου, για ορισμένο χρόνο. Κατά την επιμέτρηση της ποινής λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός βλαπτικότητας της κάθε ναρκωτικής ουσίας και ιδιαίτερα η κατηγορία, στην οποία ανήκει.

2. Καταδικαστικές αποφάσεις της προηγούμενης παραγράφου δεν καταχωρίζονται στα αντίγραφα των δελτίων ποινικού μητρώου, εκτός αν μέσα σε πέντε (5) χρό-

νια από τη δημοσίευση της αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης επακολουθήσει αμετάκλητη καταδίκη για την ίδια πράξη.

3. Βούλευμα ή απόφαση, ότι ο υπαίτιος δεν πρέπει να τιμωρηθεί, μπορεί να εκδοθεί και ο δράστης της παραγράφου 1 του παρόντος να κριθεί ατιμώρητος χωρίς να διαταχθεί προηγουμένως ή από μέρους του παρακολουθήση θεραπευτικού προγράμματος, όταν το δικαστικό συμβούλιο ή το δικαστήριο, εκτιμώντας τις περιστάσεις κάτω από τις οποίες τελέστηκε η πράξη και την προσωπικότητα του δράστη, κρίνει ότι η αξιόποινη πράξη ήταν τελειώς συμπτωματική και δεν είναι πιθανό να επαναληφθεί αυτή ή κάποια άλλη του Κεφαλαίου αυτού. Σε κάθε περίπτωση το συμβούλιο ή το δικαστήριο μπορεί να επιβάλλει στον κρινόμενο ατιμώρητο δράστη έναν ή περισσότερους όρους του άρθρου 100 Α παρ. 2 του Π.Κ.. Το ως άνω βούλευμα ή η απόφαση υπόκειται σε έφεση και σε αναιρέση.

4. Ο υπαίτιος των πράξεων της παραγράφου 1 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι (6) μηνών, αν, από τη μικροποσότητα ναρκωτικών που έχει προμηθευτεί για τις προσωπικές του ανάγκες, διαθέτει σε άλλον μικρή ποσότητα για δική του αποκλειστική χρήση. Η ποινή αυτή μπορεί να μετατρέπεται σε χρηματική και να αναστέλλεται σύμφωνα με τον Π.Κ.. Αν συντρέχει διακεκριμένη περίπτωση από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 21 ή επιβαρυντική κατάσταση του άρθρου 23, η διάταξη του πρώτου εδαφίου δεν εφαρμόζεται. Το μέγεθος της μικρής ποσότητας ναρκωτικής ουσίας μπορεί να προσδιορίζεται με την απόφαση της παραγράφου 1.

Άρθρο 30

Χρήστες ναρκωτικών ουσιών
που υποβάλλονται σε ειδική μεταχείριση

1. Όσοι απέκτησαν την έξη της χρήσης ναρκωτικών και δεν μπορούν να την αποβάλουν με τις δικές τους δυνάμεις, υποβάλλονται σε ειδική μεταχείριση κατά τους όρους του νόμου αυτού.

2. Η συνδρομή ή μη των προϋποθέσεων της προηγούμενης παραγράφου στο πρόσωπο κατηγορούμενου ή καταδίκου διαπιστώνεται από το δικαστήριο. Για το σκοπό αυτόν το δικαστήριο μπορεί να διατάξει ψυχιατροδικαστική πραγματογνωμοσύνη και εργαστηριακή εξέταση, προκειμένου να καθοριστεί αν πράγματι υπάρχει εξάρτηση, καθώς και το είδος και η έκταση αυτής κατά τα αναφερόμενα ειδικότερα στην παράγραφο 3. Η πραγματογνωμοσύνη διεξάγεται από τα ειδικά δημόσια κέντρα απεξάρτησης, από τις ψυχιατρικές κλινικές και τα εργαστήρια ιατροδικαστικής και τοξικολογίας των Α.Ε.Ι. της χώρας, τις ιατροδικαστικές υπηρεσίες, εφόσον διαθέτουν ειδικά εργαστήρια, ή από τα νομαρχιακά ή περιφερειακά νοσοκομεία που έχουν τη δυνατότητα να διεξάγουν τέτοια πραγματογνωμοσύνη με αντίστοιχες κλινικές και εργαστήρια. Πίνακας με τις υπηρεσίες που πληρούν τις προϋποθέσεις για την πραγματογνωμοσύνη διαβιβάζεται ανά έτος στον αρμόδιο εισαγγελέα με ευθύνη των Υπουργείων που τις εποπτεύουν. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις επιτρέπεται η ανάθεση πραγματογνωμοσύνης σε τρεις πραγματογνώμονες ιατρούς, από τους οποίους ο ένας τουλάχιστον ψυχίατρος, κατά προτίμηση κρατικούς λειτουργούς ή διορισμένους πραγματογνώμονες στον πίνακα πραγματογνώμωνών κατά το άρθρο 185 του Κ.Π.Δ.. Η πραγματογνωμοσύνη διεξάγεται σύμφωνα

με τις διατυπώσεις που ορίζει κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Δικαιοσύνης.

3. Ο ενεργών την προανάκριση ή κύρια ανάκριση διατάσσει υποχρεωτικά τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης, εάν υποβληθεί ισχυρισμός του κατηγορούμενου ότι είναι τοξικομανής εντός είκοσι τεσσάρων (24) ωρών από τη σύλληψή του ή κατά την αρχική απολογία του, ο οποίος καταχωρείται στην έκθεση σύλληψης, εξέτασης ή απολογίας. Η πραγματογνωμοσύνη διατάσσεται το αργότερο εντός είκοσι τεσσάρων (24) ωρών από τη σύλληψη ή την αρχική απολογία του δράστη. Οι πραγματογνώμονες εξετάζουν τον κατηγορούμενο αμέσως μόλις τους γνωστοποιηθεί η σχετική παραγγελία και σε κάθε περίπτωση το αργότερο εντός σαράντα οκτώ (48) ωρών, συντάσσουν δε και υποβάλλουν την έκθεσή τους όσο το δυνατόν ταχύτερα. Αν οι πραγματογνώμονες αποφανθούν ότι υπάρχει εξάρτηση, πρέπει να καθορίσουν και το είδος της (σωματική ή ψυχική) και αν είναι δυνατόν το βαθμό της, το συνήθως χρησιμοποιούμενο ναρκωτικό (εξαρτησιογόνο), την ημερήσια δόση, την κατάλληλη θεραπευτική αγωγή και, αν τους ζητείται ειδικώς με την παραγγελία, την επίδραση της εξάρτησης στον καταλογισμό.

4. Δράστης, στο πρόσωπο του οποίου συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παραγράφου 1, αν είναι υπαίτιος τέλεσης:

α. Της πράξης του άρθρου 29 παρ. 1 παραμένει ατιμώρητος και εφαρμόζονται σε αυτόν οι διατάξεις του άρθρου 32.

β. Των πράξεων του άρθρου 20 παρ. 1 περιπτώσεις β', στ', ζ', η', ι' και ιβ' τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους και με χρηματική ποινή πεντακοσίων ενενήντα (590) έως δεκαπέντε χιλιάδων (15.000) ευρώ και αν συντρέχει διακεκριμένη περίπτωση του άρθρου 21 ή επιβαρυντική περίπτωση του άρθρου 23 τιμωρείται με πρόσκαιρη κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών και με χρηματική ποινή οκτακοσίων ογδόντα (880) έως εκατόν πενήντα χιλιάδων (150.000) ευρώ.

γ. Των πράξεων των άρθρων 20 παρ. 1 περιπτώσεις α', γ', δ', ε', θ', ια', ιγ' ή 22 τιμωρείται με πρόσκαιρη κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών και με χρηματική ποινή πεντακοσίων ενενήντα (590) έως είκοσι εννέα χιλιάδων (29.000) ευρώ και αν συντρέχει διακεκριμένη περίπτωση του άρθρου 21 ή επιβαρυντική περίπτωση του άρθρου 23 τιμωρείται με πρόσκαιρη κάθειρξη και χρηματική ποινή χιλίων πεντακοσίων (1.500) έως διακοσίων ενενήντα χιλιάδων (290.000) ευρώ.

5. Των ευεργετικών διατάξεων της προηγούμενης παραγράφου και των παραγράφων 1, 6 και 11 του άρθρου 31 απολαμβάνουν, εκτός από εκείνους που θα ακολουθήσουν εγκεκριμένο θεραπευτικό πρόγραμμα της ημεδαπής, και όσοι απέκτησαν την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών με την έννοια της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, αλλά αποδεδειγμένα την απέκτησαν και την απέβαλαν υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις: α) η απόκτηση της έξης της χρήσης ναρκωτικών ουσιών σε χρόνο προγενέστερο της πράξης πρέπει να αποδεικνύεται κατά τρόπο αδιαμφισβήτητο από εργαστηριακές εξετάσεις, εκθέσεις ή βεβαιώσεις προερχόμενες από επιστημονικό διευθυντή δημόσιου νοσοκομείου της ημεδαπής ή χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή αναγνωρισμένων από τις αρμόδιες αρχές θεραπευτικών προγραμμάτων της ημεδαπής ή χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και β) η

εντελής απεξάρτηση να αποδεικνύεται με βεβαίωση αναγνωρισμένης κατά νόμο θεραπευτικής κοινότητας που λειτουργεί νομότυπα στα πλαίσια των θεραπευτικών προγραμμάτων του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Η βεβαίωση δίνεται ύστερα από προηγούμενη παρακολούθηση εγκεκριμένου κατά νόμο θεραπευτικού προγράμματος σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης για διάστημα έξι (6) τουλάχιστον μηνών. Σε περίπτωση που δεν προσκομιστεί αυτή η βεβαίωση, αλλά αποδέχεται ο κατηγορούμενος την εισαγωγή του, διατάσσεται υποχρεωτικά από το δικαστήριο η εισαγωγή του αιτουμένου την εφαρμογή των ευεργετικών διατάξεων σε θεραπευτική κοινότητα του προηγούμενου εδαφίου. Απαιτείται επίσης να προσκομιστεί πιστοποιητικό ότι ο κατηγορούμενος δεν διώκεται για αξιόποινες πράξεις που τυχόν διέπραξε στο διάστημα της επικαλούμενης θεραπείας μέχρι την εκδίκαση του αδικήματος με αφορμή το οποίο ζητεί την εφαρμογή των ευεργετικών διατάξεων που έχουν σχέση με τα ναρκωτικά και την εξασφάλιση μέσων για την προμήθειά τους.

Άρθρο 31

Ειδική μεταχείριση των χρηστών ναρκωτικών ουσιών που διαπράττουν εγκλήματα σχετικά με τα ναρκωτικά

1. Σε περίπτωση εγκλήματος του άρθρου 20, όπως και σε περίπτωση εγκλήματος που φέρεται ότι τελέσθηκε για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών, εφόσον τα εγκλήματα αυτά έχουν τελεστεί από πρόσωπο που απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών, εκτιμώντας τις ειδικές κατά περίπτωση περιστάσεις και με την επιφύλαξη του τελευταίου εδαφίου, μπορεί με αιτιολογημένη διάταξη του και με έγκριση του εισαγγελέα εφετών να αναβάλει για ορισμένο χρόνο, που μπορεί να παρατείνεται, την άσκηση ποινικής δίωξης, αν λαμβάνει γνώση από έκθεση ή και εκθέσεις του διευθυντή εγκεκριμένου κατά νόμο θεραπευτικού προγράμματος συντήρησης και απεξάρτησης, ότι ο δράστης έχει προσέλθει οικειοθελώς και υποβάλλεται ανελλιπώς και συστηματικά στη θεραπεία που επιβάλλεται από τις κείμενες διατάξεις. Αν ο δράστης ολοκληρώσει με επιτυχία το θεραπευτικό πρόγραμμα, σύμφωνα με έγγραφη βεβαίωση και έκθεση του διευθυντή του προγράμματος, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών, με αιτιολογημένη διάταξη του και με έγκριση του εισαγγελέα εφετών, μπορεί να απόσχει οριστικά από την ποινική δίωξη. Τα στοιχεία που αναφέρονται στις παραπάνω εκθέσεις του διευθυντή θεραπευτικού προγράμματος είναι απόρρητα και απαγορεύεται η ανακοίνωσή τους σε οποιονδήποτε άλλον εκτός από τον ίδιο το χρήστη ναρκωτικών, που υποβλήθηκε σε θεραπεία, επί ανηλίκου δε στον έχοντα την επιμέλεια. Τα παραπάνω δεν εφαρμόζονται για τα εγκλήματα που προβλέπονται στα άρθρα 299, 306, 309, 310, 311, 312, 322, 323, 324, 336, 374 εδ. α' και β' και 380 του Π.Κ. και στο άρθρο 2 του ν. 2331/1995 (ΦΕΚ 173 Α'). Όπου στο παρόν άρθρο αναφέρονται εγκλήματα της παρούσας παραγράφου, νοείται πάντα ως ισχύουσα και η ανωτέρω εξαίρεση από την εφαρμογή της. Το ευεργέτημα της παραγράφου αυτής παρέχεται μία μόνο φορά.

2. Κατά τη διάρκεια της θεραπευτικής αγωγής χορηγείται αναβολή στράτευσης, που διακόπτεται ύστερα από γραπτή βεβαίωση του διευθυντή του θεραπευτικού

προγράμματος ότι ολοκληρώθηκε ή διακόπηκε η θεραπευτική αγωγή. Οι διατάξεις του προηγούμενου εδαφίου εφαρμόζονται και επί των ανυποτάκτων. Η υποβολή σε θεραπευτική αγωγή εγκεκριμένου κατά νόμο θεραπευτικού προγράμματος συντήρησης και απεξάρτησης αποτελεί σημαντικό αίτιο αναβολής της δίκης, κατά την έννοια του άρθρου 349 του Κ.Π.Δ.. Κατά τη διάρκεια της θεραπευτικής αυτής αγωγής αναστέλλεται, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 113 παρ. 3 του Π.Κ., η παραγραφή οποιουδήποτε εγκλήματος του θεραπευμένου. Ως χρόνος θεραπευτικού προγράμματος μπορεί να θεωρηθεί συνολικά ή κατά ένα μέρος και ο εγκεκριμένος από τον επιστημονικό διευθυντή του οικείου προγράμματος κοινωνικής επανένταξης. Κατά τη διάρκεια της θεραπευτικής αγωγής στο εγκεκριμένο θεραπευτικό πρόγραμμα συντήρησης και απεξάρτησης δεν επιτρέπεται η σύλληψη και παραπομπή σε δίκη για λιποταξία και τα συναφή προς αυτήν εγκλήματα, καθώς και για τα λοιπά εγκλήματα κατά της στρατιωτικής υποχρέωσης των άρθρων 32-45 του ν. 2287/1995 περί Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα (ΦΕΚ 20 Α').

3. Η βεβαίωση σταθεροποίησης και βελτίωσης, που εκδίδεται από τα εγκεκριμένα κατά νόμο θεραπευτικά προγράμματα συντήρησης και απεξάρτησης, αποτελεί πλήρη απόδειξη για κάθε νόμιμη χρήση. Απαγορεύεται σε οποιονδήποτε, εκτός από εκπρόσωπο της δικαστικής αρχής, να εισέλθει στους χώρους των παραπάνω θεραπευτικών προγραμμάτων συντήρησης και απεξάρτησης, χωρίς γραπτή άδεια του διευθυντή του.

4. Ο χρόνος παραμονής στο εγκεκριμένο κατά νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα συντήρησης και απεξάρτησης θεωρείται ως χρόνος έκτισης ποινής. Ύστερα από τη συμπλήρωση του θεραπευτικού προγράμματος με επιτυχία, το δικαστικό συμβούλιο του τόπου εκτέλεσης της ποινής μπορεί να διατάξει την απόλυση υπό όρους, ανεξαρτήτως από το ύψος της ποινής που έχει εκτιεί, εφόσον πρόκειται για εγκλήματα της παραγράφου 1. Με βούλευμα του συμβουλίου εφετών, ύστερα από πρόταση του αρμόδιου εισαγγελέα, μπορεί να διαταχθεί η σύλληψη και παραπομπή σε δίκη ατόμου που υποβάλλεται σε θεραπευτική αγωγή στα παραπάνω προγράμματα, αν υπάρχουν επαρκείς ενδείξεις ότι έχει διαπράξει κακούργημα του άρθρου 20, με διενεργεί διασυνδέσεις, ή κακούργημα που αφορά μεγάλη ποσότητα ναρκωτικών ή οποιοδήποτε εγκλημα, μη περιλαμβανόμενο στην παράγραφο 1. Στις περιπτώσεις αυτές δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις του τρίτου εδαφίου της παραγράφου 2 και του πρώτου εδαφίου της παρούσας παραγράφου. Μετά την ολοκλήρωση του θεραπευτικού προγράμματος, που πιστοποιείται εγγράφως από τον επιστημονικό διευθυντή του οικείου προγράμματος, μπορεί ο ενδιαφερόμενος ή ο αρμόδιος εισαγγελέας να ζητήσει από το συμβούλιο πλημμελειοδικών να μην εγγράφονται σε απόσπασμα ή αντίγραφο φύλλου ποινικού μητρώου αποφάσεις ή βουλεύματα για εγκλήματα σχετικά με τα ναρκωτικά ή κατά της ιδιοκτησίας και περιουσίας του Π.Κ., όπως αυτά καθορίζονται στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού και στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 29, εκτός από εκείνα που προορίζονται αποκλειστικώς για χρήση του δικαστηρίου. Το ευεργέτημα του προηγούμενου εδαφίου επεκτείνεται και σε αυτούς που ολοκλήρωσαν το θεραπευτικό πρόγραμμα πριν από την έναρξη της ισχύος του παρόντος Κώδικα.

5. Ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών, με την έγκριση

του εισαγγελέα εφετών, αναστέλλει την εκτέλεση ποινής προσώπου που παρακολουθεί εγκεκριμένο κατά νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα συντήρησης και απεξάρτησης, εφόσον οι ποινές αυτές αφορούν πράξεις που περιλαμβάνονται στην παράγραφο 1 και φέρεται ότι τελέστηκαν πριν από την εισαγωγή του διωκόμενου στο παραπάνω πρόγραμμα, εφόσον βεβαιώνεται από τον υπεύθυνο του θεραπευτικού αυτού προγράμματος η συνεπής παρακολούθησή του εκ μέρους του διωκόμενου. Το ευεργέτημα της μη εγγραφής σε απόσπασμα ή αντίγραφο φύλλου ποινικού μητρώου αποφάσεων ή βουλεύματων για εγκλήματα σχετικά με τα ναρκωτικά ή κατά της ιδιοκτησίας και περιουσίας του Π.Κ., όπως αυτά καθορίζονται στην παράγραφο 1, παρέχεται κατά τη διαδικασία της προηγούμενης παραγράφου και στα πρόσωπα τα οποία ολοκλήρωσαν με επιτυχία το πρόγραμμα υποκατάστασης (Π.Υ.) και έχουν απεξαρτηθεί σωματικά και ψυχικά.

6. Ανεξάρτητα από τους όρους που θέτουν οι διατάξεις του ΣΤ' Κεφαλαίου του Γενικού Μέρους του Π.Κ., αν κάποιος ολοκλήρωσε με επιτυχία το εγκεκριμένο κατά νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα συντήρησης και απεξάρτησης και καταδικαστεί για εγκλήματα από αυτά που προσδιορίζονται στην παράγραφο 1, που έχουν σχέση με το πάθος της τοξικομανίας και τελέστηκαν πριν από την εισαγωγή του στο θεραπευτικό πρόγραμμα, η εκτέλεση της ποινής αναστέλλεται υποχρεωτικά για ορισμένο χρονικό διάστημα, που δεν μπορεί να είναι κατώτερο από τρία (3) και ανώτερο από έξι (6) έτη, σύμφωνα με τους όρους που καθορίζονται από το δικαστήριο, οι οποίοι πρέπει να σχετίζονται με τη διαπίστωση της διατήρησης της απεξάρτησης. Μοναδική απόδειξη της σταθεροποίησης και βελτίωσης είναι η βεβαίωση που εκδίδεται από το εγκεκριμένο κατά νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα συντήρησης και απεξάρτησης. Όσοι έχουν καταδικαστεί και εκτίουν την ποινή τους μπορούν να υποβάλουν στο δικαστήριο που εξέδωσε την απόφαση σχετική αίτηση. Η παραπάνω αναστολή ανακαλείται μόνο αν δεν τηρηθούν οι όροι που ορίζει η απόφαση.

7. Ο αρμόδιος εισαγγελέας μπορεί να αναστέλλει με διάταξη του την ισχύ εντάλματος σύλληψης προσώπου, που παρακολουθεί εγκεκριμένο πρόγραμμα συντήρησης και απεξάρτησης, εφόσον το ένταλμα αυτό αφορά πράξη που περιλαμβάνεται στην παράγραφο 1 και φέρεται ότι τελέστηκε πριν από την εισαγωγή του διωκόμενου στο παραπάνω πρόγραμμα. Εάν έχει διατηρηθεί η ισχύς του με σύμφωνη γνώμη του προέδρου εφετών ή με βούλευμα, για την αναστολή απαιτείται απόφαση του συμβουλίου ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η κατηγορία.

8. Όποιος έχει βεβαίωση ολοκλήρωσης με επιτυχία εγκεκριμένου κατά νόμο θεραπευτικού προγράμματος συντήρησης και απεξάρτησης, θεωρείται ότι κατά την εισαγωγή του για θεραπεία είχε αποκτήσει την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών.

9. Εάν σε κατάστημα φυλακών εφαρμόζεται εγκεκριμένο συμβουλευτικό πρόγραμμα, κρατούμενος χρήστης ναρκωτικών ουσιών, ο οποίος το παρακολουθεί πλήρως, δεν μεταγεται σε άλλο κατάστημα για όσο χρόνο διαρκεί η συστηματική παρακολούθηση, εκτός αν παραγγελθεί η μεταγωγή του για λόγους σχετικούς με την ομαλή λειτουργία του καταστήματος κράτησης ή δικαστικούς, οπότε επαναμετάγεται μετά την έκλειψη αυτής της αιτίας. Σε περίπτωση μεταγωγής για λόγους σχετικούς με την ομαλή λειτουργία του καταστήματος κράτησης (άρθρα 72 περ. δ' και 76 του ν. 2776/1999, ΦΕΚ 291 Α')

προτιμάται κατάστημα όπου αναπτύσσεται εγκεκριμένο συμβουλευτικό πρόγραμμα, εκτός αν επιβάλλεται η μεταγωγή για σοβαρούς λόγους σε άλλο. Όποιος κρατούμενος χρήστης ναρκωτικών ουσιών επιθυμεί να παρακολουθήσει εκτελούμενο πρόγραμμα, πρέπει να διευκολύνεται ή να μεταγεται σε φυλακή όπου λειτουργεί τέτοιο πρόγραμμα, εφόσον οι εκάστοτε διαθέσιμοι χώροι το επιτρέπουν και παραμένει αν το παρακολουθεί συστηματικά.

10. Όποιος έχει καταδικαστεί για τις πράξεις της παραγράφου 1 σε στερητική της ελευθερίας ποινή και την εκτίει στη φυλακή, αν παρακολουθήσει με επιτυχία εγκεκριμένο συμβουλευτικό πρόγραμμα στο κατάστημα κράτησης και υπάρχει βεβαίωση από αναγνωρισμένο από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης πρόγραμμα συντήρησης και απεξάρτησης, ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις για να γίνει αποδεκτός σε αυτό, μπορεί να απολυθεί με βούλευμα του συμβουλίου πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής με τον όρο παρακολούθησης του οικείου προγράμματος και πριν από τη συμπλήρωση του χρόνου που ορίζεται στα άρθρα 105 και επόμενα του Π.Κ., εφόσον έχει εκτίσει τουλάχιστον το ένα πέμπτο (1/5) της ποινής. Οι υπεύθυνοι του προγράμματος έχουν την υποχρέωση να ενημερώνουν την πρώτη ημέρα κάθε δεύτερου μήνα τη δικαστική αρχή και να συμπληρώνουν ειδικό δελτίο, στο οποίο αναφέρεται ρητά η συνεχής παρακολούθηση, η συναφής πρόοδος, η σταθεροποίηση και η επιτυχής ολοκλήρωσή του, καθώς και η αδικαιολόγητη διακοπή του. Σε περίπτωση διακοπής γίνεται ανάκληση της υπ' όρον απόλυσης.

11. Επιτυχής ολοκλήρωση του εγκεκριμένου σύμφωνα με το νόμο θεραπευτικού προγράμματος συντήρησης και απεξάρτησης μπορεί να αναγνωρισθεί ως ελαφρυντική περίπτωση κατά την επιμέτρηση της ποινής.

Άρθρο 32

Εισαγωγή χρηστών ναρκωτικών σε θεραπευτικό κατάστημα

1. Αν καταδικαστεί για οποιαδήποτε αξιόπονη πράξη δράστης, στο πρόσωπο του οποίου συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 30 παρ. 1, το δικαστήριο μπορεί με την καταδικαστική απόφαση να διατάξει την εισαγωγή του, προς σωματική απεξάρτηση, σε ειδικό θεραπευτικό κατάστημα ή ειδικό τμήμα καταστήματος κράτησης. Αν η ανάγκη για τη σωματική αυτή απεξάρτηση προκύψει κατά τη διάρκεια της ανάκρισης, η εισαγωγή διατάσσεται από τον ανακριτή, μετά σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα, σε κατάλληλο θεραπευτικό ίδρυμα ή κατάστημα. Εάν ο παραπάνω δράστης δηλώσει ότι επιθυμεί να παρακολουθήσει θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης, μπορεί το δικαστήριο με την καταδικαστική απόφαση να διατάξει την έκτιση μέρους της ποινής σε ειδικό θεραπευτικό κατάστημα ή ειδικό τμήμα καταστήματος κράτησης, στο οποίο ο δράστης εισάγεται για συντήρηση και απεξάρτηση μέχρι αποθεραπείας του. Την εισαγωγή του δράστη σε ειδικό θεραπευτικό κατάστημα ή ειδικό τμήμα καταστήματος κράτησης, που λειτουργεί υπό την ευθύνη αναγνωρισμένου κατά νόμο φορέα, μπορεί να διατάξει και ο ανακριτής με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 30 παρ. 1. Ο χρόνος παραμονής στο ειδικό θεραπευτικό κατάστημα ή στο ειδικό τμήμα του καταστήματος κράτησης υπολογίζεται ως χρόνος προσωρινής κράτησης ή σε πε-

ρίπτωση καταδίκης σε ποινή κατά της ελευθερίας ως χρόνος έκτισης της ποινής.

2. Όποιος καταδικάσθηκε σε ποινή φυλάκισης και υποβάλλεται σε θεραπευτικό πρόγραμμα κατά την προηγούμενη παράγραφο, μπορεί με βούλευμα του συμβουλίου πλημμελειοδικών του τόπου της κράτησης, ύστερα από γνώμη του επιστημονικού συμβουλίου του ειδικού θεραπευτικού καταστήματος ή του υπευθύνου του ειδικού τμήματος του καταστήματος κράτησης, να απολυθεί υπό όρο και πριν από τη συμπλήρωση του απαιτούμενου χρόνου, σύμφωνα με τα άρθρα 105 επ. Π.Κ., εφόσον έχει παρακολουθήσει με επιτυχία το πρόγραμμα απεξάρτησης. Το συμβούλιο στην απόφασή του για υπ' όρον απόλυση μπορεί να επιβάλλει στον απολυόμενο την υποχρέωση να εμφανίζεται ανά τακτικά χρονικά διαστήματα σε ειδικό θεραπευτικό κατάστημα απεξάρτησης και να υποβάλλεται σε βιοχημικές, τοξικολογικές ή άλλες εξετάσεις. Αν από αυτές αποδειχθεί ότι ξανάρχισε τη χρήση ναρκωτικών ή αν αρνείται ή παραλείπει να εξετάζεται, το ειδικό θεραπευτικό κατάστημα υποχρεούται να ειδοποιεί τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών, οπότε με βούλευμα του συμβουλίου πλημμελειοδικών η υπ' όρον απόλυση ανακαλείται.

3. Αν το δικαστήριο κρίνει μη τιμωρητέο, κατά το άρθρο 30 παρ. 4 περ. α', ή αθώωσι για έλλειψη καταλογισμού δράστη, στο πρόσωπο του οποίου συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 30 παρ. 1, μπορεί, εφόσον ο δράστης το επιθυμεί, να διατάξει την εισαγωγή του σε ειδικό θεραπευτικό κατάστημα για σωματική απεξάρτηση. Αν μετά τη σωματική απεξάρτηση ο δράστης δηλώσει ότι επιθυμεί να συνεχίσει τη θεραπεία για συντήρηση και απεξάρτηση, μπορεί να ακολουθήσει πρόγραμμα συντήρησης και απεξάρτησης σε ειδικό θεραπευτικό κατάστημα.

4. Αν ο δράστης πάσχει από ψυχική νόσο, μπορεί μετά τη σωματική απεξάρτηση να μεταχθεί σε κρατικό ψυχιατρικό νοσοκομείο, εφαρμόζονται δε αναλόγως τα άρθρα 69 και 70 του Π.Κ..

5. Εφόσον εκείνος που καταδικάστηκε έχει απολυθεί υπό όρους, ύστερα από επιτυχή παρακολούθηση θεραπευτικού προγράμματος, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου αυτού και του άρθρου 31, η καταδικαστική απόφαση αναγράφεται μόνο στα αντίγραφα ποινικού μητρώου που προορίζονται για δικαστική χρήση.

Άρθρο 33

Απαγόρευση άσκησης επαγγέλματος

1. Σε περίπτωση καταδίκης για παράβαση των άρθρων 20 έως και 24 το δικαστήριο μπορεί να διατάσσει την απαγόρευση άσκησης του επαγγέλματος του δράστη για ένα (1) μέχρι πέντε (5) έτη, εφόσον κρίνει ότι η παράβαση έχει σχέση με το επάγγελμά του. Οι διατάξεις που προβλέπουν πειθαρχικές ή διοικητικές κυρώσεις δεν θίγονται.

2. Η απαγόρευση της άσκησης του επαγγέλματος αρχίζει από τη λήξη της στερητικής της ελευθερίας ποινής. Αν εκτός από την ποινή έχει επιβληθεί και μέτρο ασφαλείας, η απαγόρευση αρχίζει από τη λήξη του μέτρου.

3. Η απαγόρευση της άσκησης επαγγέλματος συνεπάγεται και την παύση της λειτουργίας του καταστήματος ή γραφείου, για ίσο χρονικό διάστημα, αν η άσκηση του επαγγέλματος αυτού προϋποθέτει την ύπαρξη και λειτουργία τους.

4. Για όσο χρόνο διαρκεί η απαγόρευση άσκησης του επαγγέλματος, εκείνος στον οποίο έχει επιβληθεί δεν μπορεί να ασκήσει το επάγγελμα αυτό ούτε προσωπικά, ούτε μέσω άλλου ή για λογαριασμό τρίτου. Σε περίπτωση παράβασης της απαγόρευσης αυτής ο υπαίτιος τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός (1) έτους και με χρηματική ποινή.

Άρθρο 34

Δημοσίευση καταδικαστικής απόφασης

Σε περίπτωση καταδίκης για παραβάσεις των άρθρων 20 έως και 24 το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τη δημοσίευση ολόκληρης ή περίληψης της καταδικαστικής απόφασης, με δαπάνες του καταδικασμένου, σε μία ή περισσότερες εφημερίδες της πρωτεύουσας ή του τόπου τέλεσης της πράξης ή της κατοικίας του, μέσα σε δέκα (10) το πολύ ημέρες αφότου η απόφαση καταστεί αμετάκλητη.

Άρθρο 35

Περιορισμοί διαμονής

1. Σε κάθε περίπτωση καταδίκης σε ποινή κάθειρξης για παράβαση των άρθρων του παρόντος Κεφαλαίου το δικαστήριο, αν κρίνει ότι η διαμονή του καταδικασμένου σε ορισμένους τόπους δημιουργεί κινδύνους για τον ίδιο ή για τρίτους, μπορεί να διατάξει την απαγόρευση της διαμονής του στους τόπους αυτούς για χρονικό διάστημα ενός (1) μέχρι πέντε (5) ετών.

2. Για αλλοδαπούς που καταδικάζονται για παράβαση των άρθρων του παρόντος Κεφαλαίου σε ποινή κάθειρξης, το δικαστήριο διατάσσει την ισόβια απέλασή τους από τη χώρα, εκτός αν συντρέχουν σπουδαίοι λόγοι, ιδίως οικογενειακοί, που δικαιολογούν την παραμονή τους, οπότε ισχύουν και γι' αυτούς οι ρυθμίσεις της παραγράφου 1. Για την εκτέλεση της απέλασης εφαρμόζεται το άρθρο 74 του Π.Κ. με επιφύλαξη των σχετικών διατάξεων που περιλαμβάνονται σε διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες έχουν κυρωθεί από την Ελλάδα.

Άρθρο 36

Ανήλικοι δράστες

Σε ανήλικους που τέλεσαν πράξεις προβλεπόμενες στο νόμο αυτόν εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 121 έως 132 του Π.Κ., εφόσον είναι ευμενέστερες για αυτούς.

Άρθρο 37

Δήμευση

1. Σε περίπτωση καταδίκης για παράβαση των άρθρων 20 έως και 24 το δικαστήριο, με την επιφύλαξη του τελευταίου εδαφίου, διατάσσει τη δήμευση όλων των πραγμάτων, τα οποία προήλθαν από την πράξη, του τιμήματός τους, των κινητών και ακινήτων που αποκτήθηκαν με το τίμημα αυτό, καθώς και των μεταφορικών μέσων και όλων των αντικειμένων, τα οποία χρησιμοποίησαν ή προορίζονταν για την τέλεση της πράξης, είτε αυτά ανήκουν στον αυτοργό είτε σε οποιονδήποτε από τους συμμετόχους ή ακόμα και σε τρίτους που δεν συμμετείχαν στο έγκλημα, εφόσον γνώριζαν ότι τα αντικείμενα αυτά προορίζονταν για την τέλεση του εγκλήματος. Δήμευση μπορεί να διαταχθεί από το αρμόδιο δικαστήριο

σύμφωνα με το άρθρο 76 Π.Κ. ακόμη και όταν για την πράξη που έχει τελεστεί δεν καταδικάστηκε ορισμένο πρόσωπο. Κατά τα λοιπά ισχύουν οι ρυθμίσεις της Σύμβασης Ηνωμένων Εθνών κατά της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών φαρμάκων και ψυχοτρόπων ουσιών που κυρώθηκε με το ν. 1990/1991 (ΦΕΚ 193 Α') και ιδίως εκείνες του άρθρου 5 αυτής αναφορικά με τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων. Όσα από τα τεχνικά μέσα που δημεύονται με τελεσίδικη δικαστική απόφαση κρίνονται από τον Ο.ΚΑ.ΝΑ. ως άκρως απαραίτητα για την κάλυψη αναγκών των υπηρεσιών δίωξης ναρκωτικών αποδίδονται, κατά προτίμηση, στις υπηρεσίες που ενήργησαν την κατάσχεση, ύστερα από αίτημά τους.

2. Η πράξη της αποδοχής και διάθεσης προϊόντων εγκλήματος (άρθρο 394 Π.Κ.), αν συνδέεται με παραβάσεις των άρθρων 20 έως και 24, τιμωρείται με την ποινή της πρόσκαιρης κάθειρξης και τα προϊόντα δημεύονται.

3. Στην περίπτωση του άρθρου 25 το δικαστήριο, εκτιμώντας τη βαρύτητα της πράξης και ιδίως τη βλάβη ή τον κίνδυνο που προκλήθηκε από αυτήν, μπορεί να επιβάλει τη δήμευση του μεταφορικού μέσου που οδηγούσε ο δράστης, εκτός αν ο κύριος του μέσου δεν γνώριζε ότι ο δράστης τελούσε υπό τις συνθήκες του άρθρου 25.

Άρθρο 38 Κατάσχεση

1. Τα ναρκωτικά κατάσχονται και δημεύονται σε κάθε περίπτωση. Κατά τη διάρκεια της προδικασίας, καθώς και στην περίπτωση μη άσκησης ποινικής δίωξης ή σε περίπτωση αποχής για οποιονδήποτε λόγο από αυτήν, τη δήμευση διατάσσει το συμβούλιο πλημμελειοδικών.

2. Η επιβληθείσα κατάσχεση, καθώς και η ιδιότητα των κατασχεθέντων ως ναρκωτικών γνωστοποιείται αμέσως από τον αρμόδιο ανακριτή ή τους κατά το άρθρο τούτο ανακριτικούς υπαλλήλους στον κατηγορούμενο, στον κύριο και στον κάτοχο των κατασχεθέντων ναρκωτικών, στον κύριο και στον κάτοχο του μεταφορικού μέσου ή άλλου αντικειμένου στο οποίο βρέθηκαν, εκτός αν κάποιος από αυτούς είναι άγνωστος ή απουσιάζει ή δεν είναι για κάποιο άλλο λόγο εφικτή η γνωστοποίηση. Συγχρόνως καλούνται οι ανωτέρω να δηλώσουν στον γνωστοποιούντα, αν αμφισβητούν την ιδιότητα των κατασχεθέντων ως ναρκωτικών. Για όλα αυτά γίνεται ρητή αναφορά στην έκθεση κατασχέσεως ή σε χωριστή έκθεση, την οποία υπογράφουν και εκείνοι στους οποίους γίνεται η γνωστοποίηση. Στην ίδια έκθεση γίνεται μνεία και της τυχόν αμφισβήτησης της ιδιότητας των κατασχεθέντων ως ναρκωτικών. Η αμφισβήτηση όμως αυτή μπορεί να γίνει και με έγγραφη δήλωση, που επιδίδεται στον γνωστοποιούντα το αργότερο τη μεθεπόμενη εργάσιμη ημέρα της γνωστοποίησης. Δείγμα των κατασχεθέντων ναρκωτικών αποστέλλεται στα εργαστήρια της ιατροδικαστικής και τοξικολογίας των Α.Ε.Ι. της χώρας ή στο Γενικό Χημείο του Κράτους ή σε κάποιο από τα παραρτήματά του για εξέταση και έρευνα.

3. Αν δεν υπάρξει αμφισβήτηση ως προς την ιδιότητα των κατασχεθέντων ως ναρκωτικών, αυτά καταστρέφονται, αφού κρατηθεί ποσότητα επαρκής για δύο δείγματα προς διεξαγωγή πραγματογνωμοσύνης, καθώς και ο αριθμός συσκευασιών των ναρκωτικών που καταστρέφονται, απαραίτητων για τη διεξαγωγή ερευνών. Η καταστροφή πρέπει να γίνεται αμέσως μετά την πάροδο της προθεσμίας για επίδοση της δήλωσης αμφισβήτησης και

πάντως το αργότερο εντός δέκα (10) ημερών από την πάροδο της προθεσμίας αυτής.

4. Αν υπάρξει αμφισβήτηση, οι κατασχεθείσες ουσίες φυλάσσονται μέχρι της καταστροφής τους ή της απόδοσής τους στον κύριο ή τον κάτοχό τους από την Αρχή που ενήργησε την κατάσχεση. Αμέσως μόλις περιέλθει στον εισαγγελέα ή τον ανακριτή η έκθεση πραγματογνωμοσύνης, για το αν τα κατασχεθέντα είναι ναρκωτικά, ο εισαγγελέας εισάγει, αυτεπαγγέλτως ή ύστερα από αίτηση του ανακριτή, την υπόθεση στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών, στο οποίο καλούνται πριν από τρεις (3) τουλάχιστον ημέρες να παρευθύνει ο κατηγορούμενος και κάθε άλλος ενδιαφερόμενος, εκτός αν είναι άγνωστος ή απουσιάζει ή δεν είναι για κάποιον άλλο λόγο εφικτή η κλήτευσή του. Το συμβούλιο αποφαινεται μετάκλητα για την καταστροφή ή απόδοση των ουσιών που κατασχέθηκαν, μπορεί δε να διατάξει και νέα πραγματογνωμοσύνη. Αν διατάχθηκε καταστροφή, αυτή γίνεται αμέσως μετά την κοινοποίηση του βουλεύματος στον εισαγγελέα και πάντως το αργότερο εντός των επόμενων δέκα (10) εργάσιμων ημερών. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις και ιδίως εάν πρόκειται για κατάσχεση αυτοφυών φυτών ινδικής κάνναβης και υπνοφόρου μήκωνος, η καταστροφή τους μπορεί να διαταχθεί με κοινή διάταξη των αρμόδιων εισαγγελέα και ανακριτή και να πραγματοποιηθεί το ταχύτερο δυνατό.

5. Το δικαστήριο διατάσσει σε κάθε περίπτωση την καταστροφή των ναρκωτικών, αν για οποιονδήποτε λόγο δεν έγινε ή δεν διατάχθηκε σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους. Η καταστροφή γίνεται ενώπιον επιτροπής, στην οποία προεδρεύει ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών και μετέχουν οι προϊστάμενοι της δικαστικής αρχής που ενήργησε την προανάκριση της αρμόδιας υπηρεσίας της οικείας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης ή αναπληρωτές τους. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Δημόσιας Τάξης και Οικονομίας και Οικονομικών, καθορίζονται τα μέσα και ο τόπος όπου θα γίνεται η καταστροφή, καθώς και κάθε λεπτομέρεια για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου αυτού. Οι δολάνες βαρύνουν τον προϋπολογισμό των αρμόδιων Υπουργείων.

6. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις του Κ.Π.Δ..

Άρθρο 39 Εκτέλεση μέτρου περιορισμού διαμονής

1. Ο περιορισμός διαμονής εκτελείται με την επιμέλεια του εισαγγελέα πλημμελειοδικών του τόπου διαμονής του καταδικασμένου, μέσω των αστυνομικών αρχών. Ο εισαγγελέας μπορεί να επιτρέψει την άρση του περιορισμού διαμονής για σύντομα χρονικά διαστήματα και για την εκπλήρωση προσωπικών ή οικογενειακών αναγκών του καταδικασμένου.

2. Το δικαστήριο μετά τη συμπλήρωση έξι (6) μηνών, ύστερα από αίτηση του καταδικασμένου ή αιτιολογημένη έκθεση του εισαγγελέα του τόπου διαμονής του, μπορεί να άρει τους περιορισμούς διαμονής ή να μειώσει τη διάρκειά τους.

Άρθρο 40 Έκτιση ποινών εμπόρων ναρκωτικών

Όσοι καταδικάστηκαν για παράβαση του παρόντος Κεφαλαίου σε ποινή κάθειρξης μπορούν να απολυθούν υπό

τον όρο της ανάκλησης, εφόσον έχουν εκτίσει, προκειμένου για πρόσκαιρη κάθειρξη, τα τέσσερα πέμπτα (4/5) της ποινής τους και προκειμένου για ισόβια κάθειρξη, τουλάχιστον είκοσι πέντε (25) έτη. Οι διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 105 του Π.Κ. δεν εφαρμόζονται. Στον κατά το πρώτο εδάφιο κατάδικο δεν μπορεί να χορηγηθεί η υπό όρο απόλυση, αν δεν έχει παραμείνει στο σωφρονιστικό κατάστημα για χρονικό διάστημα, προκειμένου για πρόσκαιρη κάθειρξη, ίσο με τα δύο τρίτα (2/3) της ποινής που του επιβλήθηκε και, σε περίπτωση ισόβιας κάθειρξης, είκοσι (20) ετών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε' ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 41 Προανάκριση

1. Η αστυνόμευση για τη διαπίστωση των παραβάσεων του Κεφαλαίου Δ', ο σχετικός έλεγχος και η προανάκριση κατά τις διατάξεις των άρθρων 34 και 243 του Κ.Π.Δ. ενεργούνται από υπαλλήλους της Ελληνικής Αστυνομίας, της Τελωνειακής Υπηρεσίας, της ΥΠ.Ε.Ε. και του Λιμενικού Σώματος, κατά το λόγο αρμοδιότητας.

2. Συνιστάται μικτό όργανο αποτελούμενο από υπαλλήλους των υπηρεσιών της παραγράφου 1 για την αξιοποίηση πληροφοριών και το συντονισμό της δράσης των αρμόδιων υπηρεσιών της Ελληνικής Αστυνομίας, της Τελωνειακής Υπηρεσίας, της ΥΠ.Ε.Ε. και του Λιμενικού Σώματος.

3. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Δημόσιας Τάξης, Οικονομίας και Οικονομικών και Εμπορικής Ναυτιλίας, ρυθμίζονται οι αρμοδιότητες και κάθε άλλη λεπτομέρεια σχετικά με τη λειτουργία του οργάνου της παραγράφου 2.

4. Οι προανακριτικοί υπάλληλοι της Ελληνικής Αστυνομίας, της Τελωνειακής Υπηρεσίας, της ΥΠ.Ε.Ε. και του Λιμενικού Σώματος μπορούν να καλούν για εξέταση μάρτυρες και να παίρνουν απολογίες κατηγορουμένων για πράξεις του νόμου αυτού, ανεξάρτητα αν οι μάρτυρες ή οι κατηγορούμενοι είναι κάτοικοι της περιφέρειάς τους. Επίσης μπορούν να μεταβαίνουν για τη διεξαγωγή των παραπάνω προανακριτικών πράξεων και έξω από την περιφέρειά τους, εφόσον πρόκειται για χώρο εδαφικής αρμοδιότητας του Σώματος στο οποίο ανήκουν, ειδοποιώντας ταυτόχρονα τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών του τόπου, στον οποίο διεξάγεται η προανακριτική πράξη.

5. Για τον έλεγχο προς διαπίστωση της απόκρυψης, κατοχής ή μεταφοράς ναρκωτικών ουσιών, σε περίπτωση που υπάρχουν σοβαρές υπόνοιες, μπορεί να χρησιμοποιείται κάθε κατάλληλο επιστημονικό μέσο.

Άρθρο 42 Προδικασία – Αρμοδιότητες

1. Για την εκδίκαση των πράξεων που αναφέρονται στα άρθρα 20, 21, 22 παρ. 1 και 4, 23, 24 παρ. 2, 25 παρ. 1 εδάφιο δεύτερο και 37 παρ. 2 αρμόδιο είναι το τριμελές εφετείο. Η εκδίκαση των υποθέσεων γίνεται σε ιδιαίτερες δικασίμους κατά τις οποίες προσδιορίζονται μόνο υποθέσεις που αφορούν εγκλήματα, τα οποία προβλέπονται στο Κεφάλαιο Δ'. Για την εκδίκαση των υποθέσεων αυτών τα ποινικά εφετεία μπορεί να συνεδριάζουν και κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών.

2. Για τα εγκλήματα που προβλέπονται στο Κεφάλαιο Δ':

α) Η ανάκριση στις πόλεις Αθηνών, Πειραιώς και Θεσσαλονίκης διεξάγεται από ανακριτές στους οποίους ανατίθεται αποκλειστικά η ανάκριση μόνο αυτών των εγκλημάτων.

β) Κατά τη διάρκεια της προδικασίας, εφόσον διατάχθηκε η προσωρινή κράτηση κατηγορουμένου για κακούργημα, δεν επιτρέπεται αίτηση του κρατουμένου για την άρση ή αντικατάστασή της με περιοριστικούς όρους πριν παρέλθει χρονικό διάστημα δύο (2) μηνών από την έναρξη της προσωρινής κράτησης. Αν απορριφθεί αίτηση για άρση ή αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης, νέα αίτηση μπορεί να υποβληθεί μόνο έναν (1) μήνα μετά την απόρριψη της προηγούμενης.

γ) Μόλις περατωθεί η ανάκριση, η έικογραφία υποβάλλεται από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών στον εισαγγελέα εφετών, ο οποίος αν κρίνει ότι προκύπτουν ενδείξεις και ότι δεν πρέπει να την επιστρέψει για να συμπληρωθεί, εισάγει, εφόσον συμφωνεί και ο πρόεδρος εφετών, την υπόθεση στο ακροατήριο με απευθείας κλήση, κατά της οποίας δεν επιτρέπεται προσφυγή. Αν ο εισαγγελέας εφετών κρίνει ότι δεν συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις για την παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο με απευθείας κλήση, εισάγει την υπόθεση με πρότασή του στο συμβούλιο εφετών, που αποφασίζει σύμφωνα με όσα ορίζονται στα άρθρα 309-315 του Κ.Π.Δ.. Αν κρίνει ότι οι πράξεις έχουν χαρακτήρα πλημμελήματος, αποφαινεται σχετικά με αιτιολογημένη διάταξη και με παραγγελία του προς τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών εισάγεται η υπόθεση από τον τελευταίο στο συμβούλιο πλημμελειοδικών.

δ) Σε περίπτωση αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους, το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μπορεί, μεταξύ των όρων, να συμπεριλάβει και την παρακολούθηση θεραπευτικού προγράμματος συντήρησης και απεξάρτησης του αιτούντος, εφόσον έχει γίνει δεκτός από εγκεκριμένο προς τούτο φορέα.

3. Σε περίπτωση εισαγωγής με απευθείας κλήση, για τη διάρκεια της ισχύος του εντάλματος σύλληψης και για τη διάρκεια της προσωρινής κράτησης του κατηγορουμένου αποφαινεται με διάταξή του, κατά της οποίας δε χωρεί προσφυγή, ο πρόεδρος εφετών. Για την άρση ή την αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με άλλο όρο, αποφαινεται το συμβούλιο εφετών. Αν διατάχθηκε η διατήρηση της ισχύος εντάλματος σύλληψης, ο εισαγγελέας εφετών με διάταξή του, της οποίας δεν απαιτείται τοιχοκόλληση, διατάσσει την αναστολή της διαδικασίας που διεξάγεται στο ακροατήριο ως προς τον κατηγορούμενο που φυγοδικεί, μέχρι να προσέλθει ή να συλληφθεί.

4. Σε περίπτωση περισσότερων κατηγορουμένων, το συμβούλιο είναι αρμόδιο να αποφανθεί για ποιους δεν προκύπτουν ενδείξεις και για ποιους πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτη ή να παύσει η ποινική δίωξη ή να χωριστεί ως προς αυτούς η υπόθεση. Αν για μερικούς από τους κατηγορουμένους δεν περατώθηκε η ανάκριση και προβλέπεται ότι η περάτωσή της θα καθυστερήσει, ο ανακριτής, με διάταξή του που δεν υπόκειται σε προσφυγή, μπορεί να διατάσσει το χωρισμό ως προς αυτούς και συνεχίζει την ανάκριση για τους λοιπούς κατηγορουμένους.

5. Για τις παραβάσεις του νόμου αυτού ο ανακριτής μπορεί να μεταβαίνει και να ενεργεί ανακριτικές πράξεις και έξω από την έδρα του ή και σε άλλη δικαστική περι-

φέρεια μετά προηγούμενη ενημέρωση του εισαγγελέα πλημμελειοδικών ή εφετών αντίστοιχα.

Άρθρο 43

Εποπτεία προανάκρισης και προκαταρκτικής εξέτασης στις Διευθύνσεις Ασφαλείας Αττικής και Θεσσαλονίκης

1. Η προανάκριση και η προκαταρκτική εξέταση που ενεργείται από τις Υπηρεσίες Δίωξης Ναρκωτικών της Διεύθυνσης Ασφαλείας των Γενικών Αστυνομικών Διευθύνσεων Αττικής και Θεσσαλονίκης τελεί, με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 33, 34 και 35 του Κ.Π.Δ., υπό την εποπτεία και καθοδήγηση του Εισαγγελέα Εφετών Αθηνών και Θεσσαλονίκης αντίστοιχα, η οποία ασκείται από έναν εκ των υφισταμένων του εισαγγελέων ή αντεισαγγελέων εφετών που ορίζεται από αυτόν.

2. Ο ανωτέρω εισαγγελικός λειτουργός ενημερώνεται για όλες τις πληροφορίες και καταγγελίες που περιέρχονται στις υπηρεσίες της προηγούμενης παραγράφου και αφορούν τη διάπραξη εγκλημάτων, τα οποία προβλέπονται στη νομοθεσία περί ναρκωτικών. Μπορεί δε, πέρα από τα προαναφερόμενα καθήκοντά του, να παραγγέλλει ή να ενεργεί ο ίδιος, κατά την κρίση του, προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση για τα παραπάνω εγκλήματα. Στις περιπτώσεις αυτές η σχηματιζόμενη δικογραφία διαβιβάζεται μετά την περάτωσή της στον αρμόδιο για την ποινική δίωξη εισαγγελέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄ ΔΙΑΘΕΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΠΟΙΝΕΣ- ΔΙΑΘΕΣΗ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΟΥΣΙΩΝ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ

Άρθρο 44

Διάθεση εσόδων

Τα έσοδα από χρηματικές ποινές ή μετατροπές ποινών, που επιβάλλονται για παραβάσεις του Κεφαλαίου Δ΄, καθώς και από δημεύσεις, εισάγονται στον προϋπολογισμό του Κράτους, σε ιδιαίτερο κωδικό αριθμό εσόδου. Με βάση το έσοδο αυτό και ύστερα από πρόταση του Ο.ΚΑ.ΝΑ. εγγράφονται στους προϋπολογισμούς εξόδων των συναρμόδιων υπουργείων σχετικές πιστώσεις που διατίθενται για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Δικαιοσύνης και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης καθορίζονται οι λεπτομέρειες εφαρμογής του άρθρου αυτού.

Άρθρο 45

Μεταφορά πιστώσεων

Οι πιστώσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης, που ορίζονται στο προηγούμενο άρθρο, μεταφέρονται σε έντοκο υπολογαριασμό του ειδικού λογαριασμού «Κεφάλαια Εργασίας Κρατούμενων» με τίτλο «Δαπάνες προγραμμάτων θεραπείας και κοινωνικής επανένταξης των εξαρτημένων από ναρκωτικές ουσίες ατόμων» και διατίθενται, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις διαχείρισης του λογαριασμού, για την αποκλειστική εξυπηρέτηση των αναγκών των θεραπευτικών προγραμμάτων.

Άρθρο 46

Διάθεση ναρκωτικών ουσιών για εκπαιδευτικούς σκοπούς

1. Από τις κατασχεμένες ναρκωτικές ουσίες που δημεύονται ή προορίζονται για καταστροφή, σύμφωνα με τα άρθρα 37 και 38, μπορεί να διατίθενται στις αστυνομικές σχολές ή τα παραρτήματά τους, καθώς και στις Γενικές Αστυνομικές Διευθύνσεις Αθηνών και Θεσσαλονίκης και στις αστυνομικές διευθύνσεις νομών οι απολύτως αναγκαίες ποσότητες, αποκλειστικά για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Η διάθεση γίνεται από την κατά τόπο αρμόδια εισαγγελική αρχή, ύστερα από αίτημα του οικείου διοικητή, γενικού αστυνομικού διευθυντή ή αστυνομικού διευθυντή κατά περίπτωση. Οι όροι φύλαξης και ορθής χρησιμοποίησης αυτών, η κατά περιόδους υποχρεωτική επιστροφή ή αντικατάστασή τους, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Δημόσιας Τάξης, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Οι διατάξεις της παρούσας παραγράφου εφαρμόζονται και για τη διάθεση των προαναφερόμενων ναρκωτικών ουσιών προς εκπαίδευση των αστυνομικών σκύλων και των εκπαιδευτών και συνοδών αυτών.

2. Από τις κατασχεμένες ναρκωτικές ουσίες που δημεύονται ή προορίζονται για καταστροφή, σύμφωνα με τα άρθρα 37 και 38, μπορεί να διατίθενται στο Τμήμα Δίωξης Ναρκωτικών της Διεύθυνσης Ασφαλείας του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας οι απολύτως αναγκαίες ποσότητες αποκλειστικά για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Η διάθεση γίνεται από την κατά τόπο αρμόδια εισαγγελική αρχή, ύστερα από αίτημα της ανωτέρω διεύθυνσης. Οι όροι φύλαξης και ορθής χρήσης των ουσιών αυτών, η κατά περιόδους υποχρεωτική επιστροφή, η αντικατάστασή τους, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εμπορικής Ναυτιλίας, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ- ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΑΠΟ ΝΑΡΚΩΤΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ

Άρθρο 47

Σύσταση Οργανισμού κατά των Ναρκωτικών (Ο.ΚΑ.ΝΑ.)

Ιδρύεται νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με έδρα την Αθήνα και την επωνυμία «Οργανισμός κατά των Ναρκωτικών» (Ο.ΚΑ.ΝΑ.). Ο Ο.ΚΑ.ΝΑ. είναι αυτοδιοικούμενο νομικό πρόσωπο που τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Άρθρο 48

Σκοπός του Ο.ΚΑ.ΝΑ.

Σκοπός του Οργανισμού είναι: α) ο σχεδιασμός, η προώθηση, ο διυπουργικός συντονισμός και η εφαρμογή εθνικής πολιτικής σχετικά με την πρόληψη της χρήσης και διάδοσης των ναρκωτικών και τη θεραπεία, την επαγγελματική κατάρτιση και κοινωνική επανένταξη των εξαρτημένων από φαρμακευτικές ουσίες ατόμων, β) η

μελέτη σε εθνικό επίπεδο του όλου προβλήματος των ναρκωτικών για τον εντοπισμό των συγκεκριμένων αιτιών που οδηγούν τα άτομα και ιδίως τους νέους, στη λήψη ναρκωτικών, καθώς επίσης και η δημιουργία Εθνικού Κέντρου Πληροφόρησης - Τράπεζας Πληροφοριών ως προς την εκάστοτε κατάσταση και έκταση του προβλήματος των ναρκωτικών στη χώρα, γ) η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, κατά τρόπο ενιαίο και επιστημονικά υπεύθυνο, για τις συνέπειες από τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, καθώς και η ενθάρρυνση, ο συντονισμός και η εποπτεία κάθε ιδιωτικής πρωτοβουλίας που έχει σκοπό τη συμμετοχή στην προσπάθεια για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών, δ) η πρόταση και προώθηση των αναγκαίων νομοθετικών, κοινωνικών και άλλων μέτρων για την πρόληψη και καταστολή του προβλήματος των ναρκωτικών, ε) η συνεργασία με αντίστοιχους συντονιστικούς ή ερευνητικούς φορείς σε οργανισμούς και υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλους διεθνείς οργανισμούς, σχετικούς με την αντιμετώπιση του όλου θέματος, η μεταξύ τους ανταλλαγή πληροφοριών και η ενεργός συμμετοχή στις συναντήσεις που αυτοί οργανώνουν, με στόχο την εναρμόνιση της εθνικής πολιτικής προς εκείνη των κοινοτικών και διεθνών φορέων και στ) η σύνταξη ετήσιας έκθεσης για την κατάσταση του προβλήματος σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και για την πορεία των σχετικών εθνικών ερευνών και η κατάρτιση στατιστικών πινάκων με ανάλυση και αξιολόγηση αυτών και η υποβολή τους στο Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης μαζί με προτάσεις για τη λήψη των αναγκαίων μέτρων.

Άρθρο 49

Διοίκηση του Ο.ΚΑ.ΝΑ.

1. Ο Ο.ΚΑ.ΝΑ. διοικείται από επταμελές διοικητικό συμβούλιο (Δ.Σ.) που διορίζεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και αποτελείται από καταξιωμένα και αναγνωρισμένα πρόσωπα του οικονομικού και επιστημονικού χώρου του ιδιωτικού τομέα ή της δημόσιας διοίκησης που μπορούν με τις γνώσεις και την πείρα τους να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην επίτευξη των σκοπών του Οργανισμού. Στο επταμελές διοικητικό συμβούλιο υποχρεωτικά μετέχουν ο επικεφαλής του συντονιστικού οργάνου διώξης ναρκωτικών και ο Πρόεδρος της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.) ή οι αναπληρωτές τους. Από τα υπόλοιπα μέλη πρέπει να είναι ένας πτυχιούχος σχολών επιστημών υγείας, ένας ανθρωπιστικών επιστημών (ψυχολόγος, κοινωνιολόγος) και ένας επιστημών νομικής. Στο Δ.Σ. του Ο.ΚΑ.ΝΑ., μπορεί να συμμετέχουν και μέλη Δ.Ε.Π. των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, ειδικότητων σχετικών με τη δράση και τους σκοπούς του Οργανισμού, εφαρμοζόμενων των διατάξεων του άρθρου 14 του ν. 2530/1997 (ΦΕΚ 218 Α') και των άρθρων 5 παρ. 11β και 14 του ν. 2703/1999 (ΦΕΚ 72 Α').

2. Ο Πρόεδρος του Δ.Σ. ορίζεται από το Υπουργικό Συμβούλιο, με πρόταση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και είναι πλήρους απασχόλησης, ενώ ο Αντιπρόεδρος του Δ.Σ. είναι πλήρους ή μερικής απασχόλησης. Με την απόφαση διορισμού του Προέδρου και του Αντιπροέδρου του Ο.ΚΑ.ΝΑ. ορίζεται και το καθεστώς πλήρους ή μερικής απασχόλησης του Αντι-

προέδρου στον Οργανισμό. Η θητεία του Προέδρου, του Αντιπροέδρου και των μελών του Δ.Σ. είναι τριετής. Ο Πρόεδρος, ο Αντιπρόεδρος και τα μέλη του Δ.Σ. είναι ελευθέρως ανακλητά και η αντικατάστασή τους, για το υπόλοιπο της θητείας, γίνεται με την ίδια διαδικασία.

3. Οι αμοιβές και οι κάθε είδους αποζημιώσεις του Προέδρου, του Αντιπροέδρου και των λοιπών μελών του Δ.Σ. ορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Οι αποδοχές του Προέδρου και του Αντιπροέδρου του Δ.Σ. δεν μπορούν να υπερβαίνουν τις αποδοχές που κάθε φορά λαμβάνουν οι Διοικητές των Διοικήσεων Υγειονομικών Περιφερειών (Δ'Υ.ΠΕ.).

4. Το Δ.Σ. βρίσκεται σε απαρτία όταν τα παρόντα μέλη είναι περισσότερα από τα απόντα. Μεταξύ των παρόντων πρέπει υποχρεωτικά να είναι και ο Πρόεδρος ή ο Αντιπρόεδρος. Ο διορισμός νέου μέλους, κατά τη διάρκεια της θητείας του Δ.Σ., λόγω κενώσεως θέσεως από οποιαδήποτε αιτία, γίνεται για το χρόνο μέχρι τη λήξη της θητείας των λοιπών μελών. Σε περίπτωση που κενωθούν θέσεις μελών και μέχρι να διορισθούν νέα μέλη, το Δ.Σ. εξακολουθεί να λειτουργεί νόμιμα για τρεις (3) μήνες, εφόσον παραμένουν τουλάχιστον τέσσερα (4) από τα ορισθέντα μέλη του, συμπεριλαμβανομένων σε αυτά του Προέδρου και του Αντιπροέδρου.

Άρθρο 50

Πόροι του Ο.ΚΑ.ΝΑ.

1. Πόρους του Ο.ΚΑ.ΝΑ. αποτελούν:

α) Ετήσια επιχορήγηση του Κράτους που εγγράφεται στον προϋπολογισμό του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

β) Δωρεές, κληρονομίες, κληροδοτήματα, εισφορές και επιχορηγήσεις από τρίτους και έσοδα από κάθε είδους δραστηριότητα ή πρόσδοδο από την κινητή και ακίνητη περιουσία αυτού.

γ) Επιχορηγήσεις από Ο.Τ.Α., οργανισμούς και νομικά πρόσωπα που τελούν υπό την εποπτεία του Κράτους, το ύψος των οποίων καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών που τους εποπτεύουν και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

2. Η διαχείριση των πόρων του Ο.ΚΑ.ΝΑ. ελέγχεται απολογιστικά, κατασταλτικά από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες εφαρμογής της διάταξης αυτής και ειδικότερα ο τρόπος και τα όργανα άσκησης του ως άνω διαχειριστικού ελέγχου.

3. Ο Ο.ΚΑ.ΝΑ. έχει τις ίδιες φορολογικές απαλλαγές, που προβλέπονται για τα νοσηλευτικά ιδρύματα του ν. 2592/1953 (ΦΕΚ 254 Α'), πλην των τελών χαρτοσήμου.

Άρθρο 51

Προσωπικό του Ο.ΚΑ.ΝΑ.

1. Στον Ο.ΚΑ.ΝΑ. συνιστάται μία θέση Γενικού Διευθυντή, με τριετή θητεία. Η θέση αυτή πληρώνεται με δημόσια προκήρυξη. Η επιλογή του καταλληλότερου υποψηφίου γίνεται με αιτιολογημένη απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Οργανισμού. Με την ίδια απόφαση κα-

θορίζονται και οι μηνιαίες αποδοχές του. Απαραίτητα προσόντα για την κατάληψη της θέσης είναι: α) η κατοχή πτυχίου ανώτατης σχολής ημεδαπής ή αλλοδαπής και μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, β) η ευδόκιμη υπηρεσία σε υψηλόβαθμες θέσεις του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα και γ) πείρα στο αντικείμενο με το οποίο ασχολείται ο Οργανισμός ή εμπειρία στη διοίκηση μεγάλων μονάδων, οργανισμών ή επιχειρήσεων. Ο Γενικός Διευθυντής είναι πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης. Ο Γενικός Διευθυντής προϊστάται όλων των υπηρεσιών του Οργανισμού και συντονίζει τη δράση τόσο των κεντρικών υπηρεσιών, όσο και των επί μέρους μονάδων της αρμοδιότητάς του Ο.ΚΑ.ΝΑ..

2. Το προσωπικό του Ο.ΚΑ.ΝΑ. είναι επιστημονικό, διοικητικό, βοηθητικό και εθελοντικό. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και γνώμη του Δ.Σ. του Ο.ΚΑ.ΝΑ. μπορεί να αποσπώνται σε αυτόν ιατροί του Ε.Σ.Υ. ή και άλλο προσωπικό των νοσοκομείων του Ε.Σ.Υ., μετά γνώμη του οικείου υπηρεσιακού συμβουλίου. Η χρονική διάρκεια της απόσπασης ορίζεται σε ένα (1) έτος και μπορεί να ανανεωθεί για ένα (1) ακόμη έτος, ύστερα από αίτηση του ενδιαφερομένου. Μετά την παρέλευση της διετίας, είναι δυνατή η μετάταξη, ύστερα από αίτηση του ενδιαφερομένου και γνώμη του κατά περίπτωση αρμόδιου υπηρεσιακού συμβουλίου και του Δ.Σ. του Ο.ΚΑ.ΝΑ.. Ο χρόνος της απόσπασης θεωρείται πραγματική υπηρεσία και ισχύουν και γι' αυτούς οι διατάξεις του άρθρου 79 παρ. 2 του ν. 2071/1992 (ΦΕΚ 123 Α').

3. Επιτρέπεται απόσπαση στον Ο.ΚΑ.ΝΑ. και άλλων υπαλλήλων του Δημοσίου, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Ν.Π.Δ.Δ., εφαρμοζόμενης αναλόγως της διαδικασίας της προηγούμενης παραγράφου.

4. Πρόσωπα, τα οποία έκαναν χρήση ναρκωτικών και εκουσίως προσήλθαν για θεραπευτική αγωγή, μετά την ολοκλήρωση του θεραπευτικού προγράμματος, είναι δυνατόν να προσλαμβάνονται από τον Ο.ΚΑ.ΝΑ., με σύμβαση ορισμένου χρόνου στους συμβουλευτικούς σταθμούς, τα κέντρα και τα θεραπευτήρια του άρθρου 57.

5. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, μετά γνώμη του διοικητικού συμβουλίου του Ο.ΚΑ.ΝΑ., καθορίζονται ο κανονισμός εσωτερικής λειτουργίας, ο τρόπος διοίκησης, οργάνωσης, διαχείρισης, τα θέματα που αφορούν το προσωπικό του Οργανισμού κατά των Ναρκωτικών και κάθε άλλο συναφές θέμα, έστω και με παρέκκλιση από τις ισχύουσες διατάξεις. Μέχρι να εκδοθεί η παραπάνω κοινή υπουργική απόφαση, τα επί μέρους θέματα οργάνωσης, λειτουργίας, καθώς και η στελέχωση από το απαιτούμενο προσωπικό με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου και η διαδικασία αυτής ρυθμίζονται κάθε φορά ανάλογα με τις ανάγκες του Οργανισμού με αποφάσεις του Δ.Σ. του Ο.ΚΑ.ΝΑ., που εγκρίνονται από τον Υπουργό Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και του συναρμόδιου Υπουργού, ύστερα από γνώμη του Δ.Σ. του Ο.ΚΑ.ΝΑ., κατά παρέκκλιση των κειμένων διατάξεων, μπορεί να αποσπώνται στον Ο.ΚΑ.ΝΑ. υπάλληλοι από τα Υπουργεία Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Δικαιοσύνης, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Δημόσιας Τάξης, Οικονομίας και Οικονομικών, Εμπορικής Ναυτιλίας και Πολιτισμού, ύστερα από αίτησή τους, για τη στελέχωση

του Οργανισμού. Ο χρόνος της απόσπασης θεωρείται πραγματική υπηρεσία που έχει διανυθεί στην υπηρεσία που ανήκει ο αποσπώμενος υπάλληλος και οι δαπάνες μισθοδοσίας βαρύνουν την υπηρεσία από την οποία προέρχεται.

6. Από την έκδοση του κανονισμού εσωτερικής λειτουργίας, το ήδη υπηρετούν προσωπικό του Ο.ΚΑ.ΝΑ. με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου εντάσσεται στις προβλεπόμενες θέσεις, ανάλογα με τα προσόντα και την ειδικότητά τους με αιτιολογημένη απόφαση του Δ.Σ..

Άρθρο 52

Πρόσληψη προσωπικού του Ο.ΚΑ.ΝΑ.

1. Το προσωπικό του Ο.ΚΑ.ΝΑ. και το προσωπικό που απασχολείται στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής και στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης, για τα προγράμματα απεξάρτησης από τα ναρκωτικά και τον αλκοολισμό, προσλαμβάνεται με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου και αξιολογείται από ειδική επιτροπή του οικείου φορέα, για την απόδοση και το ήθος του, τουλάχιστον μια φορά κάθε διετία. Τυχόν αρνητική κρίση αποτελεί λόγο υποχρεωτικής καταγγελίας της σύμβασης. Στην περίπτωση αυτή η σχέση εργασίας λύεται από την ημέρα κοινοποίησης της έγγραφης καταγγελίας. Οι διατάξεις των προηγούμενων εδαφίων εφαρμόζονται και για το ήδη υπηρετούν προσωπικό με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου.

2. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης καθορίζονται: α) το όριο ηλικίας, τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα των υποψηφίων, καθώς και τα κωλύματα πρόσληψης, β) τα αρμόδια όργανα για την επιλογή του προσωπικού, ο τρόπος της δημόσιας ανακοίνωσης των προσλήψεων, καθώς και η διαδικασία και η μέθοδος της αξιολόγησης για την πρόσληψη των καταλληλότερων υποψηφίων και γ) η συγκρότηση των ειδικών επιτροπών αξιολόγησης των εργαζομένων στους παραπάνω φορείς με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου, καθώς και τα κριτήρια και ο τρόπος αξιολόγησης του προσωπικού αυτού. Με την ίδια απόφαση ρυθμίζεται και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή αυτής της διάταξης.

Άρθρο 53

Ειδικές υπηρεσιακές μονάδες και επιστημονικές επιτροπές

1. Είναι δυνατόν να συνιστώνται, στα Υπουργεία Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Δικαιοσύνης, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Δημόσιας Τάξης, Οικονομίας και Οικονομικών, Εμπορικής Ναυτιλίας και Πολιτισμού, ειδικές υπηρεσιακές μονάδες σε επίπεδο διεύθυνσης ή τμήματος, οι οποίες έχουν αντικείμενο την ανelliπη ενημέρωση του Ο.ΚΑ.ΝΑ. για τις δραστηριότητές τους, την πρόταση των αναγκαίων μέτρων και την υλοποίησή τους, τη συγκέντρωση και τήρηση στοιχείων και την επεξεργασία πληροφοριών που παρέχονται σε αυτές από περιφερειακές υπηρεσίες αρμοδιότητάς τους, με την επιφύλαξη της τήρησης του υπηρεσιακού και ιατρικού απορρήτου και της προστασίας των ατομικών πληροφοριών. Το επίπεδο των ειδικών αυτών υπηρεσιακών μονάδων, οι αρμοδιότητες, ο τρόπος στελέχωσής

τους και κάθε άλλη λεπτομέρεια καθορίζονται με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται με πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού.

2. Ο Ο.ΚΑ.ΝΑ. με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου μπορεί να συνεργάζεται και να υποβοηθείται συμβουλευτικά στο έργο του από συναφείς, ως προς το αντικείμενό του, επιστημονικές επιτροπές ή επιστημονικούς φορείς και να κατάρτιζε επιστημονικές επιτροπές με γνωμοδοτικό χαρακτήρα. Μπορεί ιδίως να αναθέτει στους ειδικούς κατά περίπτωση επιστημονικούς φορείς την εκτέλεση σχετικών ερευνών ή την επίλυση επιστημονικών θεμάτων, αναλαμβάνοντας εν όλω ή εν μέρει τη χρηματοδότηση της εν λόγω επιστημονικής έρευνας. Επίσης αξιολογεί και συντονίζει τις υπό εξέλιξη έρευνες βάσει προγραμματισμένων στόχων.

Άρθρο 54

Επιτροπή Διϋπουργικού Συντονισμού

Συνιστάται Επιτροπή Διϋπουργικού Συντονισμού, όπου μετέχουν οι προϊστάμενοι των Διευθύνσεων, Τμημάτων ή Γραφείων που είναι αρμόδια για την εφαρμογή και παρακολούθηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης, από τα Υπουργεία Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εθνικής Άμυνας, Οικονομίας και Οικονομικών, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Δικαιοσύνης, Πολιτισμού, Εμπορικής Ναυτιλίας, Δημόσιας Τάξης. Πρόεδρος της Επιτροπής είναι διευθυντικό στέλεχος του Ο.ΚΑ.ΝΑ.. Η Επιτροπή συνέρχεται τουλάχιστον μία φορά το μήνα. Αντικείμενό της είναι ο συντονισμός και η προώθηση των αναγκαίων μέτρων, προγραμμάτων και δράσεων, εκ μέρους των συναρμόδιων Υπουργείων, στα πλαίσια του Εθνικού Σχεδίου Δράσης, καθώς και η παρακολούθηση εφαρμογής τους.

Άρθρο 55

Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕ.Θ.Ε.Α.)

1. Ιδρύεται νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με την επωνυμία «Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων» (ΚΕ.Θ.Ε.Α.) και έδρα τη Θεσσαλονίκη. Το ΚΕ.Θ.Ε.Α. είναι αυτοδιοικούμενο νομικό πρόσωπο, που τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

2. Σκοπός του ΚΕ.Θ.Ε.Α. είναι η θεραπεία, η επαγγελματική κατάρτιση και κοινωνική ένταξη των εξαρτημένων από φαρμακευτικές ουσίες ατόμων και η δημιουργία και συνεχής εκπαίδευση στελεχών στις αντίστοιχες σύγχρονες θεραπευτικές τεχνικές. Για την υλοποίηση του σκοπού του το ΚΕ.Θ.Ε.Α. ιδρύει συμβουλευτικούς σταθμούς, κέντρα σωματικής αποτοξίνωσης, θεραπευτικές κοινότητες, κέντρα κοινωνικής επανένταξης και άλλες ανάλογες μονάδες. Δημιουργεί αυτοδιαχειριζόμενους συνεταιρισμούς και στηρίζει κάθε είδους δραστηριότητα που συντελεί στην ευόδωση των σκοπών του ή κρίνεται απαραίτητη για τη βοήθεια των εξαρτημένων από φαρμακευτικές ουσίες ατόμων.

3. Στο ΚΕ.Θ.Ε.Α. εντάσσονται οι Συμβουλευτικοί Σταθμοί Αθηνών και Θεσσαλονίκης του «Ειδικού Θεραπευτικού Προγράμματος για εξαρτημένα από φαρμακευτικές ουσίες άτομα» του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής

Αλληλεγγύης, το Κέντρο Σωματικής Αποτοξίνωσης Νταού Πεντέλης και η Θεραπευτική Κοινότητα «ΙΘΑΚΗ» του Εθνικού Οργανισμού Πρόνοιας στη Σίνδο της Θεσσαλονίκης. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης ρυθμίζεται η διαδικασία ένταξης των παραπάνω μονάδων και κάθε σχετική λεπτομέρεια.

4. Το ΚΕ.Θ.Ε.Α. διοικείται από ενδεκαμελές διοικητικό συμβούλιο, το οποίο έχει διετή θητεία. Ο Πρόεδρος, ο Αντιπρόεδρος και επτά (7) τακτικά μέλη εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση του ΚΕ.Θ.Ε.Α., η οποία εκλέγει και τρία (3) αναπληρωματικά μέλη. Στη Γενική Συνέλευση αυτή συμμετέχουν με δικαίωμα ψήφου οι εργαζόμενοι στο ΚΕ.Θ.Ε.Α. με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου, τα μέλη των θεραπευτικών του προγραμμάτων που βρίσκονται στο στάδιο της κοινωνικής επανένταξης, τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων των συλλόγων γονέων και φίλων των θεραπευτικών προγραμμάτων του ΚΕ.Θ.Ε.Α. και τα επίτιμα μέλη του Δ.Σ. του ΚΕ.Θ.Ε.Α.. Τα υπόλοιπα δύο (2) μέλη είναι ο Πρόεδρος ή μέλος του Εθνικού Συμβουλίου Δημόσιας Υγείας (Ε.Σ.Υ.Δ.Υ.) που προτείνεται από το Ε.Σ.Υ.Δ.Υ. και ο Πρόεδρος ή μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

5. Πόροι του ΚΕ.Θ.Ε.Α. είναι η χρηματοδότηση από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, δωρεές, κληροδοσίες και επιχορηγήσεις από τρίτους και έσοδα από κάθε είδους επιχειρήσεις και δραστηριότητές του. Το ΚΕ.Θ.Ε.Α. έχει τις ίδιες φορολογικές απαλλαγές που προβλέπονται για τα νοσηλευτικά ιδρύματα του ν. 2592/1953, πλην των τελών χαρτοσήμου. Το ΚΕ.Θ.Ε.Α. συντάσσει και γνωστοποιεί στον Υπουργό Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, μέχρι το μήνα Μάιο κάθε έτους, ετήσιο επιχειρησιακό πρόγραμμα δράσης και προϋπολογισμό για το επόμενο έτος. Το επιχειρησιακό πρόγραμμα πρέπει να είναι εναρμονισμένο με τα εθνικά σχέδια και προγράμματα δράσης κατά των ναρκωτικών. Ο ισολογισμός -απολογισμός κάθε έτους, η διαχείριση των πόρων του και η εφαρμογή του επιχειρησιακού σχεδίου ελέγχεται από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

6. Ιατροί του Ε.Σ.Υ. μπορεί να αποσπώνται στο ΚΕ.Θ.Ε.Α. από τα νοσοκομεία στα οποία υπηρετούν. Η απόσπαση γίνεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης ύστερα από αίτησή τους και σύμφωνη γνώμη του διευθυντή του ΚΕ.Θ.Ε.Α.. Η χρονική διάρκεια της απόσπασης είναι απεριόριστη. Η απόσπαση διακόπτεται με όμοια υπουργική απόφαση ύστερα από αίτηση του ιατρού ή πρόταση του διευθυντή του ΚΕ.Θ.Ε.Α..

7. Με τη διαδικασία της παραγράφου 6 είναι δυνατή η απόσπαση στο ΚΕ.Θ.Ε.Α. και άλλων υπαλλήλων του δημόσιου τομέα.

Άρθρο 56

Γνωμοδοτικό Συμβούλιο

1. Για την ενεργό συμμετοχή του κοινωνικού συνόλου στην καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών και την προστασία των νέων, καθώς και την υποβοήθηση του έργου του Ο.ΚΑ.ΝΑ., συνιστάται Γνωμοδοτικό Συμβούλιο που αποτελείται από εκπροσώπους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, της Ανώτατης Συνομοσπονδίας Γονέων Μέσης Εκπαίδευσης (Α.Σ.Γ.Μ.Ε.), των συλλόγων γονέων τοξικομανών, των αποθεραπευμένων τοξικομανών, εκπροσώπους του διδακτικού προσωπικού πρωτοβάθμιας

και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Δ.Ο.Ε., Ο.Λ.Μ.Ε. – Ο.Τ.Ε.Ε.), των Τ.Ε.Ι. και Α.Ε.Ι., της Εθνικής Σπουδαστικής Ένωσης Ελλάδας (Ε.Σ.Ε.Ε.), της Εθνικής Φοιτητικής Ένωσης Ελλάδας (Ε.Φ.Ε.Ε.), του Πανελληνίου Ιατρικού Συλλόγου (Π.Ι.Σ.), του Πανελληνίου Φαρμακευτικού Συλλόγου (Π.Φ.Σ.), του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών (Δ.Σ.Α.) και της Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών (Ε.Σ.Η.Ε.Α.). Η θητεία του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου είναι τριετής.

2. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης καθορίζονται οι αναγκαίες λεπτομέρειες για την εφαρμογή της διάταξης αυτής, η συγκρότηση, η λειτουργία, οι αρμοδιότητες, καθώς και κάθε συναφές θέμα για την εκπλήρωση της αποστολής του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου.

Άρθρο 57

Ανάπτυξη, εποπτεία και έλεγχος
συμβουλευτικών σταθμών και θεραπευτικών κέντρων

1. Ο προγραμματισμός για την αντιμετώπιση της φαρμακευτικής εξάρτησης από ναρκωτικές ουσίες κατά την έννοια των άρθρων 1 και 3 διακρίνεται σε τρεις βαθμίδες:

- α) πρόληψη-ενημέρωση
- β) θεραπευτική αποκατάσταση
- γ) κοινωνική επανένταξη.

2. Από την έναρξη ισχύος του ν. 2161/1993 (ΦΕΚ 119 Α'), με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 2 του ν. 1894/1990 (ΦΕΚ 110 Α'), αρμόδιο για την ίδρυση και λειτουργία Συμβουλευτικών Σταθμών, Κέντρων και Θεραπευτηρίων σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης και κοινωνικής επανένταξης ή άλλων σχετικών μονάδων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα είναι το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Τα Ειδικά Θεραπευτικά Καταστήματα του άρθρου 32 υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, με την επιφύλαξη των διατάξεων του ν. 1851/1989 (ΦΕΚ 122 Α'). Με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, μετά γνώμη του Δ.Σ. του Ο.ΚΑ.ΝΑ. εγκρίνονται τα θεραπευτικά προγράμματα, που εφαρμόζονται στα ως άνω καταστήματα. Με την ίδια κοινή απόφαση καθορίζονται οι προϋποθέσεις και ο τρόπος επιλογής των ατόμων που εισάγονται στα ως άνω καταστήματα.

3. Ο Ο.ΚΑ.ΝΑ. μπορεί να ιδρύει και να λειτουργεί μονάδες που προβλέπονται στο πρώτο εδάφιο της προηγούμενης παραγράφου. Επίσης με δαπάνες τους ή και με συγχρηματοδότηση ή δανειοδότηση από τον Ο.ΚΑ.ΝΑ. έχουν την ίδια δυνατότητα:

- α) δήμοι και κοινότητες,
- β) φιλανθρωπικά σωματεία και κοινωφελή ιδρύματα, εφόσον τούτο προβλέπεται από τις καταστατικές τους διατάξεις,
- γ) εκκλησιαστικοί φορείς,
- δ) Ανώτατα Εκπαιδευτικά ή Τεχνολογικά Ιδρύματα,
- ε) φυσικά ή νομικά πρόσωπα που επιδίδουν συναφείς σκοπούς.

4. Για την ίδρυση και λειτουργία από τους ανωτέρω φορείς μονάδων, εξαιρουμένων εκείνων που λειτουργούν βάσει του άρθρου 55, απαιτείται άδεια, που χορηγείται από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ύστερα από γνώμη του Δ.Σ. του Ο.ΚΑ.ΝΑ.. Με την ίδια διαδικασία είναι δυνατή και η ανάκληση της άδειας λει-

τουργίας, εφόσον διαπιστωθεί αναποτελεσματικότητα του επιτελούμενου σε αυτές έργου.

5. Με την επιφύλαξη του άρθρου 2 του ν. 1894/1990, όσες μονάδες ιδρύονται εφεξής, με εξαίρεση εκείνες που λειτουργούν με βάση το άρθρο 55, ανεξάρτητα από τον φορέα τους υπάγονται στην εποπτεία και τον έλεγχο του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης που ασκείται από τον Ο.ΚΑ.ΝΑ..

6. Φορείς που επιχορηγούνται από το Κράτος υπόκεινται και στον έλεγχο της οικονομικής τους διαχείρισης.

7. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης ορίζονται οι όροι και προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας ίδρυσης και λειτουργίας των ως άνω μονάδων, ο τρόπος άσκησης της εποπτείας και του ελέγχου από τον Ο.ΚΑ.ΝΑ., καθώς και τα κριτήρια αξιολόγησης του επιτελούμενου σε αυτές έργου.

Άρθρο 58

Κέντρα Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων

1. Ιδρύονται δύο (2) Ειδικά Θεραπευτικά Καταστήματα με τίτλο: α) «Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων» με έδρα το Δημοτικό Διαμέρισμα Ελαιώνα του Δήμου Θηβαίων και β) «Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων» με έδρα το Δήμο Κασσάνδρας Χαλκιδικής. Σκοπός των καταστημάτων αυτών είναι η θεραπευτική μεταχείριση τοξικομανών κρατουμένων για τη σωματική και ψυχική τους απεξάρτηση.

2. Για τη στελέχωση του πρώτου (Κέντρου Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων με έδρα το Δημοτικό Διαμέρισμα Ελαιώνα του Δήμου Θηβαίων):

Α) Συνιστώνται:

α) 3 θέσεις κατηγορίας ΤΕ – κλάδου Τεχνολογίας Γραφικών Τεχνών,

β) 1 θέση κατηγορίας ΤΕ – κλάδου Ηλεκτρονικών,

γ) 1 θέση κατηγορίας ΔΕ – κλάδου Ηλεκτρονικών,

δ) 1 θέση κατηγορίας ΤΕ – κλάδου Τεχνολόγων Δομικών Έργων,

ε) 10 θέσεις κατηγορίας ΤΕ – κλάδου Ψυχολόγων.

Β) Αυξάνονται οι υφιστάμενες οργανικές θέσεις των καταστημάτων κράτησης ως κατωτέρω:

α) Κλάδου ΠΕ Ιατρών Ψυχιάτρων κατά 8, οριζόμενου του συνολικού αριθμού αυτών σε 27 και κλάδου ΠΕ Ψυχολόγων κατά 6, οριζόμενου του συνολικού αριθμού αυτών σε 16,

β) Κλάδου ΤΕ Υγείας και Πρόνοιας ειδικότητας Κοινωνικής Εργασίας κατά 24, οριζόμενου του συνολικού αριθμού αυτών σε 124,

γ) Κλάδου ΠΕ Ιατρών ειδικότητας Παθολόγου κατά 4, οριζόμενου του συνολικού αριθμού αυτών σε 32,

δ) Κλάδου ΠΕ Ιατρών ειδικότητας Μικροβιολογίας κατά 2, οριζόμενου του συνολικού αριθμού αυτών σε 3,

ε) Κλάδου ΠΕ Φαρμακοποιών κατά 2, οριζόμενου του συνολικού αριθμού αυτών σε 3,

στ) Κλάδου ΤΕ Τεχνολογίας Γεωπονίας κατά 1, οριζόμενου του συνολικού αριθμού αυτών σε 6,

ζ) Κλάδου ΤΕ Προσωπικού Υγείας Πρόνοιας ειδικότητας Νοσηλευτικής κατά 12, οριζόμενου του συνολικού αριθμού αυτών σε 33,

η) Κλάδου ΤΕ Διοικητικού – Λογιστικού κατά 24, οριζόμενου του συνολικού αριθμού αυτών σε 29,

θ) Κλάδου ΔΕ Διοικητικού – Λογιστικού κατά 12, οριζόμενου του συνολικού αριθμού αυτών σε 212.

ι) Κλάδου ΔΕ Τεχνικού κατά 12, οριζόμενου του συνολικού αριθμού αυτών σε 28,

ια) Κλάδου ΔΕ Βοηθών Νοσοκόμων κατά 10, οριζόμενου του συνολικού αριθμού αυτών σε 35,

ιβ) Κλάδου ΥΕ Βοηθητικού Προσωπικού κατά 8, οριζόμενου του συνολικού αριθμού αυτών σε 11.

3. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Δικαιοσύνης καθορίζονται οι αναγκαίες θέσεις για την έναρξη της λειτουργίας του ειδικού θεραπευτικού καταστήματος. Για την πλήρωση των θέσεων κατά την πρώτη εφαρμογή του άρθρου αυτού εφαρμόζονται οι διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 21 του ν. 2446/1996 (ΦΕΚ 276 Α').

Άρθρο 59

Σύσταση θέσεων προσωπικού για τα ειδικά προγράμματα απεξάρτησης στα Ψυχιατρικά Νοσοκομεία Αττικής και Θεσσαλονίκης

Στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής και στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης συνιστώνται αντιστοίχως 395 και 226 οργανικές θέσεις προσωπικού με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, στις οποίες τοποθετούνται όσοι προσλαμβάνονται στα νοσοκομεία αυτά, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 11 του ν. 2880/2001 (ΦΕΚ 9 Α') για τα προγράμματα απεξάρτησης από τα ναρκωτικά και τον αλκοολισμό. Η κατανομή των παραπάνω θέσεων κατά κατηγορία, κλάδο και ειδικότητα γίνεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ύστερα από εισήγηση του Δ.Σ. της οικείας Δ.Υ.ΠΕ..

Άρθρο 60

Προγράμματα πρόληψης

1. Ο Ο.ΚΑ.ΝΑ. καταρτίζει προγράμματα για την πρόληψη της διάδοσης και της χρήσης των ναρκωτικών και τα υποβάλλει για έγκριση στον Υπουργό Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Όμοια προγράμματα μπορεί να καταρτίσουν και η Εκκλησία της Ελλάδος, οι Ο.Τ.Α., οι συνδικαλιστικοί φορείς, καθώς και οποιοσδήποτε κρατικός ή ιδιωτικός φορέας. Τα προγράμματα αυτά υποβάλλονται για επεξεργασία στον Ο.ΚΑ.ΝΑ. και εγκρίνονται με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Προγράμματα πρόληψης, που αφορούν μονάδες αρμοδιότητας και άλλων Υπουργείων, εφαρμόζονται με κοινή απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και του κατά περίπτωση αρμόδιου υπουργού, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 2 του ν. 1894/1990.

2. Τα προγράμματα της παραγράφου 1 μπορεί να αναφέρονται σε επίπεδο ομάδας, γειτονιάς ή κοινότητας και να απευθύνονται σε:

- α) Γονείς
- β) Εκπαιδευτικούς
- γ) Δικαστικούς
- δ) Αστυνομικούς

ε) Προσωπικό Κέντρων Υγείας και κοινωνικής πολιτικής

στ) Προσωπικό Σωφρονιστικών Καταστημάτων Θεραπευτικού ή μη χαρακτήρα

ζ) Νεοσύλλεκτους και εκπαιδευτές νεοσύλλεκτων

η) Προσωπικό των Γενικών Γραμματειών Νέας Γενιάς και Εκπαίδευσης Ενηλίκων

θ) Μαθητές, σπουδαστές

ι) Αθλητικά κέντρα ή άλλες κοινωνικές ομάδες.

3. Με τα προγράμματα αυτά, εκτός των άλλων είναι δυνατόν:

α) Να καθιερώνεται η αγωγή υγείας και πρόληψης σε θέματα ναρκωτικών σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, σε συνεργασία με το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

β) Να καθιερώνονται βραβεία μεταξύ μαθητών, σπουδαστών και εργαζόμενων νέων για την υποβολή προτάσεων σε θέματα που έχουν σχέση με τον αγώνα κατά των ναρκωτικών.

γ) Να παρέχονται υποτροφίες σε επιστήμονες για μετεκπαίδευση στο εξωτερικό ή εσωτερικό για θέματα σχετικά με το αντικείμενο του Ο.ΚΑ.ΝΑ..

δ) Να ενισχύεται η συνεργασία με την Εκκλησία, τους δήμους και τις κοινότητες για την εξεύρεση του προσφορότερου τρόπου προσέγγισης του προβλήματος των ναρκωτικών.

ε) Να ιδρυθεί Σχολή επιμόρφωσης ειδικευμένων στελεχών, όπου θα μετεκπαιδεύονται οι επιμορφωτές.

στ) Να προβλέπεται η δημιουργία σεμιναρίων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων, καθώς και η κυκλοφορία εντύπων για όλους όσοι ασχολούνται ή επιθυμούν να ασχοληθούν στον αντιναρκωτικό αγώνα.

4. Τα προγράμματα των προηγούμενων παραγράφων πρέπει να έχουν ως στόχο:

α) Την αγωγή υγείας και τη σωστή πληροφόρηση ως προς τη φύση και την έκταση του προβλήματος και την επισημάνση των κινδύνων που περιλαμβάνει για τα άτομα, την οικογένεια και την κοινωνία το πρόβλημα των ναρκωτικών κάθε μορφής.

β) Την προβολή θετικών προτύπων για τους νέους και την ενθάρρυνσή τους για ενεργό συμμετοχή σε δημιουργικές δραστηριότητες.

5. Απαγορεύεται η εφαρμογή προγραμμάτων για την πρόληψη της διάδοσης και χρήσης ναρκωτικών από οποιονδήποτε φορέα χωρίς προηγούμενη υποβολή του προγράμματος και έγκριση από τον Ο.ΚΑ.ΝΑ., με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 2 του ν. 1894/1990. Παράβαση της διάταξης αυτής αποτελεί λόγο ανάκλησης της άδειας λειτουργίας του φορέα ή διάλυσης του σωματείου κατ' άρθρο 105 του Α.Κ.. Η διαδικασία κινείται με πρωτοβουλία του Ο.ΚΑ.ΝΑ.. Εξαιρούνται τα προγράμματα των Κοινοτήτων του ΚΕ.Θ.Ε.Α. τα οποία απλώς γνωστοποιούνται στον Ο.ΚΑ.ΝΑ., χωρίς να χρειάζονται την έγκριση του τελευταίου.

6. Με απόφαση του Ο.ΚΑ.ΝΑ. παρέχονται οι γενικές κατευθύνσεις για τη σύνταξη των προγραμμάτων και προσδιορίζονται οι στόχοι, η λειτουργία και οι διαδικασίες εποπτείας και αξιολόγησής τους.»

Άρθρο δεύτερο

1. Από την έναρξη ισχύος του παρόντος καταργείται κάθε διάταξη γενική ή ειδική που αφορά θέματα ρυθμιζόμενα από τον παρόντα Κώδικα.

2. Η ισχύς του παρόντος αρχίζει έναν μήνα μετά τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 19 Μαΐου 2006

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΑΡΟΛΟΣ ΓΡ. ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ, ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

Π. ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

Ε. ΜΕΪΜΑΡΑΚΗΣ

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Σ. ΤΣΙΤΟΥΡΙΔΗΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Α. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ

ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ

Β. ΠΟΥΛΩΔΡΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Γ. ΑΛΟΓΟΣΚΟΥΦΗΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Μ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

Δ. ΑΒΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Γ. ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗΣ

ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ

ΕΜΜ. ΚΕΦΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους

Αθήνα, 19 Μαΐου 2006

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ

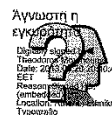
Α. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ

01001032509068044

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 34 * ΑΘΗΝΑ 104 32 * ΤΗΛ. 210 52 79 000 * FAX 210 52 21 004
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: <http://www.et.gr> - e-mail: webmaster@et.gr

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αρ. Φύλλου 74

20 Μαρτίου 2013

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4139

Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

ΜΕΡΟΣ Α΄
ΝΟΜΟΣ ΠΕΡΙ ΕΞΑΡΤΗΣΙΟΓΟΝΩΝ ΟΥΣΙΩΝ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄
ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΔΡΟΜΕΣ ΟΥΣΙΕΣΆρθρο 1
Ορισμός ναρκωτικών

1. Με τον όρο «ναρκωτικά», κατά την έννοια του νόμου αυτού, νοούνται ουσίες με διαφορετική χημική δομή και διαφορετική δράση στο κεντρικό νευρικό σύστημα και με κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τη μεταβολή της θυμικής κατάστασης του χρήστη και την πρόκληση εξάρτησης διαφορετικής φύσης, ψυχικής ή και σωματικής και ποικίλου βαθμού, καθώς και την ανακούφιση των χρονίως πασχόντων από τα συμπτώματα συγκεκριμένης νόσου, για την οποία αυτές κρίνονται ιατρικά επιβεβλημένες.

2. Οι ουσίες που υπάγονται στα ναρκωτικά περιλαμβάνονται ιδίως στους πίνακες Α΄, Β΄, Γ΄ και Δ΄, οι οποίοι αναφέρονται στην παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 3459/2006 (Α΄103), όπως έχουν τροποποιηθεί με αποφάσεις που έχουν εκδοθεί κατ'εξουσιοδότηση της παρ. 3 του άρθρου 1 του ν. 3459/2006.

3. Στις παραπάνω ουσίες δεν περιλαμβάνονται τα ακατέργαστα συγκομιζόμενα προϊόντα που προκύπτουν από την καλλιέργεια ποικιλιών κάνναβης του είδους *Cannabis Sativa L* χαμηλής περιεκτικότητας σε τετραϋδροκανναβινόλη (THC) και συγκεκριμένα μέχρι 0,2%, σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ορίζονται οι όροι και οι προϋποθέσεις καλλιέργειας των ποικιλιών κάνναβης του είδους *Cannabis Sativa L*, οι έλεγχοι τήρησης των όρων και προϋποθέσεων και κάθε σχετικό θέμα.

4. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Υγείας και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που εκδίδεται ύστερα από γνώμη της Επιτροπής Ναρκωτικών μπορεί να προστίθενται ή να αφαιρούνται ουσίες στις κατηγορίες του άρθρου αυτού ή να μεταφέρονται από τη μία κατηγορία στην άλλη ή να μεταβάλλονται οι όροι και οι προϋποθέσεις της διάθεσής τους, ιδίως σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις.

Άρθρο 2

Παραγωγή, κατοχή και διακίνηση ναρκωτικών

1. Η παραγωγή, κατοχή, μεταφορά, αποθήκευση, προμήθεια, επεξεργασία, κυκλοφορία και με οποιονδήποτε τρόπο μεσολάβηση στη διακίνηση των ουσιών του πίνακα Α΄ της παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 3459/2006 (Α΄103), είναι αποκλειστικό δικαίωμα του Κράτους, που ασκείται από τον Εθνικό Οργανισμό Φαρμάκων (Ε.Ο.Φ.). Η διάθεση αυτών των ουσιών γίνεται μόνο σε εργαστήρια ή νοσοκομεία για την εκτέλεση εγκεκριμένων προγραμμάτων, ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής Ναρκωτικών.

2. Η παραγωγή, κατοχή, μεταφορά, αποθήκευση, επεξεργασία γενικά των πρώτων υλών και των έτοιμων προϊόντων που εισάγονται από το εξωτερικό, καθώς και η διακίνηση των ουσιών των φαρμακοτεχνικών προϊόντων και των ιδιοσκευασμάτων του πίνακα Β΄ της παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 3459/2006 (Α΄103), γίνεται μόνο από το Κρατικό Μονοπώλιο Ναρκωτικών, ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής Ναρκωτικών, με ευθύνη του Ε.Ο.Φ., ο οποίος εκδίδει και τη σχετική άδεια.

3. Η παραγωγή, μεταφορά, αποθήκευση, προμήθεια των ουσιών του πίνακα Γ΄ της παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 3459/2006 (Α΄103), καθώς και των έτοιμων φαρμακοτεχνικών προϊόντων και ιδιοσκευασμάτων που περιέχουν τις ουσίες αυτές, γίνεται από νομικά και φυσικά πρόσωπα μέσω του Κρατικού Μονοπωλίου Ναρκωτικών, ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής Ναρκωτικών με ευθύνη του Ε.Ο.Φ., ο οποίος εκδίδει τη σχετική άδεια και ελέγχει τη διαδικασία. Η διάθεσή τους στα φαρμακεία, στις φαρμακαποθήκες και στα θεραπευτήρια γίνεται με ευθύνη και υπό τον έλεγχο του Εθνικού Οργανισμού Φαρμάκων.

4. Η παραγωγή, μεταφορά, αποθήκευση, προμήθεια των ουσιών του πίνακα Δ΄ της παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 3459/2006 (Α΄103), καθώς και των έτοιμων φαρμακοτε-

χνικών προϊόντων και ιδιοσκευασμάτων που περιέχουν τις ουσίες αυτές, γίνεται από νομικά ή φυσικά πρόσωπα, ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής Ναρκωτικών με ευθύνη του Ε.Ο.Φ., ο οποίος εκδίδει και τη σχετική άδεια. Η διάθεσή τους στα φαρμακεία, στις φαρμακαποθήκες και στα θεραπευτήρια γίνεται με ευθύνη και υπό τον έλεγχο του Ε.Ο.Φ..

5. Η άδεια για την εισαγωγή και εξαγωγή των ουσιών, καθώς και των έτοιμων φαρμακοτεχνικών προϊόντων και ιδιοσκευασμάτων που περιέχουν τις ουσίες που υπάγονται στους πίνακες της παρ. 2 του άρθρου 1 χορηγείται με απόφαση του Υπουργείου Υγείας, ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής Ναρκωτικών.

Άρθρο 3 **Πρόδρομες ουσίες**

1. Πρόδρομες ουσίες παρασκευής ναρκωτικών αποτελούν οι ουσίες που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι κατηγορίες 1, 2, 3 του Κανονισμού (ΕΚ) 273/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (L 47) και στο Παράρτημα κατηγορίες 1, 2, 3 του Κανονισμού (ΕΚ) 111/2005 του Συμβουλίου (L 22).

2. Η εισαγωγή, εξαγωγή, διαμετακόμιση, παραγωγή, παρασκευή, προμήθεια, αποθήκευση, κατοχή, πώληση, διάθεση και διανομή των πρόδρομων ουσιών, καθώς και τα απασχολούμενα με αυτές πρόσωπα ή επιχειρήσεις, υπόκεινται στον έλεγχο του Κράτους. Ως αρμόδια αρχή θεωρείται για το σκοπό αυτόν η τελωνειακή υπηρεσία με τη συνδρομή συναρμόδιων αρχών κατά περίπτωση. Για τις ουσίες της κατηγορίας 1 συναρμόδια αρχή είναι ο Ε.Ο.Φ. και για τις ουσίες των κατηγοριών 2 και 3 το Γενικό Χημείο του Κράτους. Επί παραβάσεων επιβάλλονται οι ποινές που προβλέπονται από τον Τελωνειακό Κώδικα.

3. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Υγείας μπορεί να προστίθενται, αφαιρούνται ή μεταφέρονται ουσίες από τη μία κατηγορία στην άλλη σε συμμόρφωση με τις διατάξεις του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να ρυθμίζονται οι διαδικασίες διακίνησης και ελέγχου των πρόδρομων ουσιών, καθώς επίσης να καθορίζονται ειδικότερα θέματα των αρμοδιοτήτων των υπηρεσιών του Ε.Ο.Φ. για την κατηγορία 1 και του Γενικού Χημείου του Κράτους για τις κατηγορίες 2 και 3.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' **ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΟΡΟΙ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ** **ΦΑΡΜΑΚΩΝ**

Άρθρο 4 **Έλεγχος και εποπτεία επί των ναρκωτικών**

Τον έλεγχο και την εποπτεία επί των ναρκωτικών ασκεί το Υπουργείο Υγείας.

Άρθρο 5 **Επιτροπή Ναρκωτικών**

1. Στο Υπουργείο Υγείας συνιστάται Επιτροπή Ναρκωτικών, αποτελούμενη από:

α) τον διευθυντή της Διεύθυνσης Φαρμάκων και Φαρμακείων του Υπουργείου Υγείας, β) έναν εκπρόσωπο του Επιστημονικού Συμβουλίου του Ε.Ο.Φ., γ) έναν εκπρόσωπο του Γενικού Χημείου του Κράτους (Γ.Χ.Κ.), δ) επτά καθηγητές των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων

(Α.Ε.Ι.), ανά έναν με ειδικότητα στα γνωστικά αντικείμενα Φαρμακευτικής Χημείας, Φαρμακολογίας, Τοξικολογίας, Κοινωνικής Ψυχολογίας, Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών και Επιδημιολογίας, αντίστοιχα, που ορίζονται ύστερα από πρόταση των αρμόδιων οργάνων διοίκησης των Α.Ε.Ι., ε) έναν ιατρό με εξειδίκευση στην ανακουφιστική ιατρική φροντίδα και στ) έναν ανώτερο αξιωματικό της Ελληνικής Αστυνομίας και έναν του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής με εμπειρία στα θέματα ναρκωτικών. Για κάθε μέλος της Επιτροπής ορίζεται και ένας αναπληρωτής. Η θητεία της Επιτροπής είναι διετής.

2. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, επιλέγονται και ορίζονται ο πρόεδρος, τα τακτικά και αναπληρωματικά μέλη της Επιτροπής, καθώς και ο γραμματέας της. Με απόφαση του ίδιου Υπουργού ορίζονται και οι κανόνες λειτουργίας της Επιτροπής.

3. Η Επιτροπή Ναρκωτικών έχει τις παρακάτω αρμοδιότητες:

α) Γνωμοδοτεί:

αα) για τα σχετικά με τα ναρκωτικά θέματα που προκύπτουν από τις κυρωμένες από την Ελλάδα διεθνείς συμβάσεις ή από αίτηση των αρμόδιων διεθνών οργανισμών (όπως United Nations Fund for Drug Abuse Control (UNFDAC), Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (Π.Ο.Υ.), Ευρωπαϊκή Ένωση), ββ) για τη χορήγηση άδειας παραγωγής ή κατεργασίας και εισαγωγής έτοιμων προϊόντων που περιέχουν ουσίες του άρθρου 1, γγ) για την προσθήκη ή αφαίρεση ουσιών στους πίνακες της παραγράφου 2 του άρθρου 1, για τη μεταφορά από τον ένα πίνακα στον άλλο ή για τη μεταβολή των όρων και των προϋποθέσεων της διάθεσής τους σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις, δδ) για την τιμή των πωλούμενων από το Κρατικό Μονοπώλιο ναρκωτικών, εε) για κάθε σχετικό θέμα που θα ζητήσει ο αρμόδιος Υπουργός ή η Εθνική Επιτροπή Σχεδιασμού και Συντονισμού για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών.

β) Υπολογίζει τις ετήσιες ανάγκες της χώρας σε ναρκωτικές ουσίες και εισηγείται σχετικά με αυτές, καθώς και με τη διαθεσιμότητα των απαραίτητων ελεγχόμενων φαρμάκων, όπως καθορίζονται από τον Π.Ο.Υ. στον αρμόδιο Υπουργό.

Άρθρο 6 **Αμοιβή μελών και γραμματέα**

Η αμοιβή των μελών και του γραμματέα της Επιτροπής Ναρκωτικών καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Υγείας, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

Άρθρο 7 **Καθορισμός προϋποθέσεων διάθεσης** **σκευασμάτων και ιδιοσκευασμάτων**

Με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 20 και 22, με απόφαση του Υπουργού Υγείας, που εκδίδεται ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής Ναρκωτικών και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να καθορίζονται οι όροι και οι προϋποθέσεις διάθεσης των ουσιών που αναφέρονται στα άρθρα 1 παράγραφος 2 και 3 παράγραφος 1 υπό μορφή σκευασμά-

των ή ιδιοσκευασμάτων, οποιασδήποτε φαρμακευτικής μορφής, καθώς και οι λεπτομέρειες συνταγογράφησης αυτών, ο τύπος και το σχήμα της διπλότυπης συνταγής. Για τις ουσίες του πίνακα Δ' της παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 3459/ 2006 (Α'103), η συνταγή μπορεί να είναι απλή επαναλαμβανόμενη. Με όμοια απόφαση ορίζονται τα σκευάσματα ή ιδιοσκευάσματα που υπάγονται στις κατηγορίες των Παραρτημάτων των Κανονισμών του άρθρου 3 παράγραφος 1.

Άρθρο 8 **Συνταγές χορήγησης ναρκωτικών** **και παραβάτες αυτών**

1. Με την επιφύλαξη των άρθρων 20 και 22, ιατροί ή οδοντίατροι ή κτηνίατροι που εκδίδουν συνταγές, οι οποίες αναγράφουν ναρκωτικά κατά παράβαση των σχετικών διατάξεων, τιμωρούνται με πρόστιμο από τριακόσια (300) μέχρι τρεις χιλιάδες (3.000) ευρώ, που επιβάλλεται με απόφαση του οικείου Περιφερειάρχη, ύστερα από γνωμοδότηση του Ε.Ο.Φ.. Σε περίπτωση υποτροπής μπορεί να επιβληθεί, κατά την ίδια διαδικασία, και πρόσκαιρη παύση εξάσκησης του επαγγέλματος από δεκαπέντε (15) ημέρες μέχρι έξι (6) μήνες.

2. Με την επιφύλαξη των άρθρων 20 και 22, φαρμακοποιοί που εκτελούν τέτοιες συνταγές τιμωρούνται ομοίως με πρόστιμο από τριακόσια (300) μέχρι τρεις χιλιάδες (3.000) ευρώ και, σε περίπτωση υποτροπής, και με πρόσκαιρο κλείσιμο του φαρμακείου από τρεις (3) ημέρες μέχρι έξι (6) μήνες, κατά τις διατάξεις του νόμου περί επιθεωρήσεως των φαρμακείων.

Άρθρο 9 **Χορήγηση ναρκωτικών από φαρμακοποιούς**

1. Απαγορεύεται στους φαρμακοποιούς η χορήγηση ναρκωτικών φαρμάκων για ημερήσια χρήση σε ποσότητα ανώτερη της επιτρεπόμενης από την ελληνική φαρμακοποία ημερήσιας δόσης, και αν ακόμη αναγράφεται τέτοια από τον ιατρό, εκτός από τις περιπτώσεις κατά τις οποίες εκδόθηκε ειδική άδεια του Υπουργείου Υγείας, ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής Ναρκωτικών. Σε εξαιρετικές και επείγουσες περιπτώσεις και μέχρι την έκδοση της ανωτέρω άδειας είναι δυνατή η χορήγηση σε χρονίως πάσχοντες για την ανακούφιση των συμπτωμάτων της νόσου από την οποία πάσχουν, ναρκωτικών φαρμάκων για ημερήσια χρήση σε ποσότητα ανώτερη της επιτρεπόμενης από την Ελληνική Φαρμακοποία ημερήσιας δόσης, με την προσκόμιση πρωτότυπης ιατρικής συνταγής.

2. Με την επιφύλαξη των άρθρων 20 και 22, οι φαρμακοποιοί που χορηγούν ναρκωτικά φάρμακα κατά παράβαση του άρθρου αυτού τιμωρούνται με τις ποινές που προβλέπονται από το νόμο περί επιθεωρήσεως φαρμακείων. Οι σχετικές αποφάσεις του οικείου Περιφερειάρχη, οι οποίες επιβάλλουν ποινή προστίμου, κοινοποιούνται στη Διεύθυνση Εγκληματολογικών Ερευνών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και στο Τμήμα Δημόσιας Ασφάλειας του τόπου όπου έλαβε χώρα η παράβαση. Όσοι τιμωρήθηκαν δύο φορές διώκονται και ποινικώς και τιμωρούνται με φυλάκιση μέχρι δύο (2) ετών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ' **ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΜΟΝΟΠΩΛΙΟΥ**

Άρθρο 10 **Προμήθεια ναρκωτικών**

Επιτρέπεται στον Υπουργό Υγείας να προβαίνει στην προμήθεια της απαιτούμενης ποσότητας των ναρκωτικών και των σκευασμάτων αυτών, σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις για τις κρατικές προμήθειες, μετά από γνώμη της Επιτροπής του άρθρου 5.

Άρθρο 11 **Κατεργασία ναρκωτικών**

Η λειτουργία εργοστασίων που κατεργάζονται προϊόντα και σκευάσματα ναρκωτικών, επιτρέπεται μόνο ύστερα από σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής Ναρκωτικών. Τα εργοστάσια αυτά διευθύνονται από φαρμακοποιό ή χημικό και υπόκεινται στο διαρκή έλεγχο της επιθεωρήσεως των φαρμακείων. Εκτός από το διαρκή αυτόν έλεγχο επιθεωρούνται πριν από την έναρξή τους και μετά, κατά τη διάρκεια της λειτουργίας τους, τουλάχιστον δύο φορές το έτος, από επιτροπή απαρτιζόμενη: α) από τον επιθεωρητή των φαρμακείων και β) από έναν τεχνικό που ορίζεται από τον Υπουργό Υγείας, με υπόδειξη της Επιτροπής Ναρκωτικών. Τα ναρκωτικά που παράγονται από τα εργοστάσια αυτά ή τα φαρμακευτικά σκευάσματα αυτών φυλάσσονται μέχρι την παράδοση μέσα στο εργοστάσιο για αποκλειστική χρήση του Κράτους. Η πώληση προς άλλον ή η εξαγωγή τους με οποιονδήποτε τρόπο από το εργοστάσιο συνιστά κατά περίπτωση τα εγκλήματα των άρθρων 20, 22 και 23 και τιμωρείται με τις προβλεπόμενες στα άρθρα αυτά ποινές.

Άρθρο 12 **Φαρμακευτικά σκευάσματα οπίου**

Τα φαρμακευτικά σκευάσματα του οπίου, όπως τα βάμματα, μπορεί να παρασκευάζονται και εντός των φαρμακείων προς χρήση αυτών. Τα σκευάσματα αυτά παρασκευάζονται από το όπιο που χορηγείται από το Μονοπώλιο του Κράτους και αναγράφονται κατά την ημέρα της παρασκευής σε ιδιαίτερο βιβλίο, το οποίο τηρείται προς τούτο στα φαρμακεία και υπόκειται στον έλεγχο της επιθεωρήσεως των φαρμακείων.

Άρθρο 13 **Πώληση ναρκωτικών**

1. Η πώληση ναρκωτικών από το Κράτος ανατίθεται στην Ειδική Διαχείριση Ναρκωτικών. Οι αιτήσεις υποβάλλονται δια της αρμόδιας διεύθυνσης των Περιφερειών, η οποία τις διαβιβάζει στο Υπουργείο συνοδευόμενες με γνώμη της. Η πώληση επιτρέπεται μόνο στα φαρμακεία, νοσοκομεία, κλινικές και ιατρούς χωριών, όπου δεν υπάρχουν φαρμακεία, ύστερα από άδεια του Υπουργείου Υγείας, η οποία εκδίδεται με σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής Ναρκωτικών και εμφανίζει την ποσότητα από κάθε είδος, η οποία κάθε έτος θα επιτρέπεται να αγορασθεί, ανάλογα με τις ανάγκες καθενός από τους ανωτέρω.

2. Τα φαρμακευτικά σκευάσματα του οπίου κατασκευάζονται στα φαρμακεία, είτε για ίδια χρήση κάθε φαρμακείου είτε και για μεταπώληση σε άλλα φαρμα-

κεία, νοσοκομεία, κλινικές ή ιατρούς χωριών, όπου δεν υπάρχουν φαρμακεία.

3. Η πώληση των ναρκωτικών από τα φαρμακεία στο κοινό επιτρέπεται μόνο με πρωτότυπες ιατρικές συνταγές, στις οποίες αναγράφεται ο λόγος χορήγησής τους.

Άρθρο 14 **Υποχρεώσεις φαρμακοποιών**

1. Οι φαρμακοποιοί οφείλουν να φυλάσσουν τις συνταγές, με βάση τις οποίες χορηγήθηκαν τα ναρκωτικά φάρμακα, τουλάχιστον για μία τριετία, χωριστά από τις λοιπές συνταγές και σε δέσμες που περιλαμβάνουν τις συνταγές ενός τριμήνου. Οφείλουν επίσης να αναγράφουν σε ιδιαίτερο βιβλίο, το οποίο δίδεται δωρεάν από το Υπουργείο Υγείας, τα ποσά τα οποία έχουν καταναλωθεί κατά το τέλος κάθε τριμήνου, με άθροιση των αναγραφόμενων στις συνταγές, καθώς και εκείνων τα οποία χωριστά καταναλώθηκαν για κάθε παρασκευή φαρμακευτικού σκευάσματος.

2. Οι φαρμακοποιοί υποχρεούνται στο τέλος κάθε έτους να στέλνουν στην αρμόδια υπηρεσία της οικείας Περιφέρειας κατάσταση, στην οποία αναγράφονται: α) η ποσότητα των ναρκωτικών που υπάρχει στην αρχή του έτους και οι προμήθειες που γίνονται κατά τη διάρκεια του έτους, β) το άθροισμα των ναρκωτικών που δόθηκαν κατά το έτος αυτό με συνταγές, γ) το ποσό που καταναλώθηκε κατά το έτος για την παρασκευή φαρμακευτικών σκευασμάτων. Οι καταστάσεις που στάλθηκαν από τα φαρμακεία υποβάλλονται από τις ως άνω αρμόδιες υπηρεσίες, με αντίστοιχες συνοπτικές που συντάσσονται από αυτές, στο Υπουργείο Υγείας εντός του πρώτου δεκαπενθημέρου κάθε έτους ανυπερθέτως.

3. Στους φαρμακοποιούς, οι οποίοι δεν υποβάλλουν μέσα στην προθεσμία που ορίζεται από το άρθρο αυτό τις ετήσιες καταστάσεις, επιβάλλεται ποινή σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου περί επιθεωρήσεως φαρμακείων. Επίσης επιβάλλεται ποινή, σύμφωνα με τις ίδιες διατάξεις, στους φαρμακοποιούς ή διευθυντές φαρμακείων, οι οποίοι δεν τηρούν ή τηρούν άτακτα το βιβλίο που ορίζεται από το άρθρο αυτό ή δεν φυλάσσουν τις συνταγές των ιατρών με τις οποίες χορηγήθηκαν τα ναρκωτικά.

Άρθρο 15 **Έλεγχος διάθεσης ναρκωτικών και επιβολή προστίμων**

1. Οι διευθυντές κλινικών, νοσοκομείων, όπως και οι ιατροί των χωριών, όπου δεν υπάρχουν φαρμακεία, αναγράφουν σε ιδιαίτερο βιβλίο, αριθμημένο κατά σελίδες και μονογραφημένο από τον ειρηνοδίκη του τόπου της κατοικίας, ημερολογιακώς και ονομαστικώς, τα ναρκωτικά που καταναλώθηκαν για κάθε έρρωστο. Κατά το τέλος κάθε τριμήνου αναγράφουν το άθροισμα των ναρκωτικών που καταναλώθηκαν κατά το προηγούμενο εδάφιο και ιδιαίτερα για καθένα από αυτά, στο βιβλιάριο του Υπουργείου Υγείας, το οποίο δίδεται σε αυτούς δωρεάν, με την άδεια που τους χορηγήθηκε από το Υπουργείο. Επίσης, στέλνουν τριμηνιαία κατάσταση στην αρμόδια υπηρεσία της οικείας Περιφέρειας, η οποία τις αποστέλλει στο Υπουργείο Υγείας με συνοπτικές καταστάσεις που συντάσσονται από αυτήν μέσα στο πρώτο δεκαπενθήμερο κάθε τριμηνίας.

2. Στους διευθυντές κλινικών και νοσοκομείων και στους ιατρούς, που έχουν άδεια προμήθειας ναρκωτικών, οι οποίοι δεν υποβάλλουν τις τριμηνιαίες καταστάσεις μέσα στην οριζόμενη προθεσμία ή δεν αναγράφουν στο πιο πάνω βιβλίο τα ναρκωτικά που διατέθηκαν στους ασθενείς, επιβάλλεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας, ύστερα από γνωμοδότηση του Ε.Ο.Φ., ποινή προστίμου μέχρι τριακόσια (300) ευρώ και, σε περίπτωση υποτροπής, από τετρακόσια (400) μέχρι χίλια (1.000) ευρώ.

3. Τα ποσά που προβλέπονται στο άρθρο 8 και στην προηγούμενη παράγραφο μπορεί να αναπροσαρμόζονται με απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Υγείας, ύστερα από γνωμοδότηση του Ε.Ο.Φ. και εισπράττονται υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου.

Άρθρο 16 **Καθορισμός τιμής ναρκωτικών**

Η τιμή των ναρκωτικών που πωλούνται από το Κράτος ορίζεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη της Επιτροπής Ναρκωτικών. Η τιμή αυτή δεν μπορεί να είναι κατώτερη από τα έξοδα προμήθειας και διαχείρισης. Η τιμή των ναρκωτικών που χορηγούνται στο κοινό με ιατρικές συνταγές, καθορίζεται σύμφωνα με την ισχύουσα διατίμηση.

Άρθρο 17 **Τελωνειακή φύλαξη ναρκωτικών**

Η τελωνειακή φύλαξη των ναρκωτικών προς διαμετακόμιση επιτρέπεται μόνο στο Τελωνείο Πειραιώς και στην Ελεύθερη Ζώνη Θεσσαλονίκης και μέσα σε ιδιαίτερο χώρο, με προσκόμιση πιστοποιητικού, που εκδίδεται από τις αρμόδιες αρχές της χώρας, από την οποία αποστέλλονται τα ναρκωτικά, θεωρείται από τις εκεί ελληνικές προξενικές αρχές και αναφέρει ειδικώς: α) ότι τα ναρκωτικά αυτά πρόκειται να κατατεθούν σε ελληνικό λιμάνι για διαμετακόμιση, β) το όνομα και τη διεύθυνση του αποστολέα και γ) την ποσότητα των αποστελλόμενων για διαμετακόμιση ναρκωτικών.

Άρθρο 18 **Εξαγωγή ναρκωτικών**

Για την εξαγωγή από το Τελωνείο Πειραιώς και την Ελεύθερη Ζώνη Θεσσαλονίκης των ναρκωτικών που κατατέθηκαν για διαμετακόμιση σε ξένη χώρα, απαιτείται ειδική άδεια που εκδίδεται από το Υπουργείο Υγείας, με την προσκόμιση άδειας των αρμόδιων αρχών της χώρας, στην οποία πρόκειται να αποσταλούν τα εν λόγω ναρκωτικά, θεωρημένης από τις εκεί ελληνικές προξενικές αρχές, η οποία αναφέρει, ότι επιτρέπεται η εισαγωγή των ναρκωτικών σε αυτήν τη χώρα, ότι αυτά πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για ιατρικούς σκοπούς, το όνομα και τη διεύθυνση του παραλήπτη, την ποσότητα αυτών και την προθεσμία μέσα στην οποία πρέπει να γίνει η εισαγωγή. Στην άδεια εξαγωγής αναγράφονται: α) ο αριθμός και η ημερομηνία της άδειας εισαγωγής της χώρας στην οποία αποστέλλονται τα ναρκωτικά, β) το όνομα και η διεύθυνση του εισαγωγέα, καθώς και του εξαγωγέα, γ) η ποσότητα των εξαγόμενων ναρκωτικών και δ) η προθεσμία μέσα στην οποία, με βάση την άδεια της εισαγωγής, πρέπει να φθάσουν τα ναρκωτικά στη χώρα στην οποία αποστέλλονται. Αντίγραφο της άδειας

αυτής συνοδεύει την αποστολή και άλλο αντίγραφο της αποστέλλεται, από το Υπουργείο που το εξέδωσε, στην επιτόπια προξενική αρχή της χώρας, η οποία τα εισάγει.

Άρθρο 19

Αποστολή ναρκωτικών διαμέσου της Ελλάδας και εισαγωγή τους με δέματα ή επιστολές

1. Απαγορεύεται η διαμέσου της Ελλάδας αποστολή ναρκωτικών από κάποια χώρα σε άλλη, είτε αυτά μεταφορτώθηκαν από το πλοίο ή το όχημα που χρησιμοποιήθηκε είτε όχι, εφόσον δεν προσκομίζεται αντίγραφο της άδειας της εξαγωγής από την εξάγουσα χώρα. Στην άδεια αυτή πρέπει να αναγράφεται η χώρα στην οποία αποστέλλονται τα ναρκωτικά, ο αριθμός και η ημερομηνία της άδειας εισαγωγής, το όνομα και η διεύθυνση του αποστολέα και του παραλήπτη, τα ποσά των αποστελλόμενων ναρκωτικών και η προθεσμία εισαγωγής. Αλλαγή κατεύθυνσης των αποστελλόμενων δια του ελληνικού εδάφους ναρκωτικών επιτρέπεται μόνο με άδεια του Υπουργείου Υγείας, η οποία εκδίδεται με βάση την αναφερόμενη στο άρθρο 17 άδεια της χώρας εισαγωγής. Στην άδεια αυτή του Υπουργείου Υγείας αναγράφονται όσα αναφέρονται στο άρθρο 18.

2. Ναρκωτικά που εισάγονται με ταχυδρομικά δέματα ή με μορφή επιστολής ή ως δείγμα χωρίς αξία, κατάσχονται και καταστρέφονται σύμφωνα με το άρθρο 41.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ' ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

Άρθρο 20

Διακίνηση ναρκωτικών

1. Όποιος, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στα άρθρα 21, 22 και 23, διακινεί παράνομα ναρκωτικά, τιμωρείται με κάθειρξη τουλάχιστον οκτώ (8) ετών και με χρηματική ποινή μέχρι τριακόσιες χιλιάδες (300.000) ευρώ.

2. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 29, ως έγκλημα διακίνησης ναρκωτικών νοείται κάθε πράξη με την οποία συντελείται η κυκλοφορία ναρκωτικών ουσιών ή πρόδρομων ουσιών που αναφέρονται στους πίνακες της παραγράφου 2 του άρθρου 1 και ιδίως η εισαγωγή, η εξαγωγή, η διαμετακόμιση, η πώληση, η αγορά, η προσφορά, η διανομή, η διάθεση, η αποστολή, η παράδοση, η αποθήκευση, η παρακατάθεση, η παρασκευή, η κατοχή, η μεταφορά, η νόθευση, η πώληση νοθευμένων ειδών μονοπωλίου ναρκωτικών ουσιών, η καλλιέργεια ή η συγκομιδή οποιουδήποτε φυτού του γένους της κάνναβης, του φυτού της μήκωνος της υπνοφόρου, οποιουδήποτε είδους φυτού του γένους ερυθρόξυλου, καθώς και οποιουδήποτε άλλου φυτού από το οποίο παράγονται ναρκωτικές ουσίες, η παραγωγή και η εκχύλιση ναρκωτικών ουσιών, η χορήγηση ουσιών για υποκατάσταση της εξάρτησης κατά παράβαση των σχετικών διατάξεων, η διεύθυνση καταστήματος στο οποίο γίνεται εν γνώσει του δράστη συστηματική διακίνηση ναρκωτικών, η χρηματοδότηση, η οργάνωση ή η διεύθυνση δραστηριοτήτων διακίνησης ναρκωτικών ουσιών, η νόθευση ή η κατάρτιση ή η χρησιμοποίηση πλαστής ιατρικής συνταγής για τη χορήγηση ναρκωτικών με σκοπό τη διακίνησή τους, καθώς και η μεσολάβηση σε κάποια από τις πράξεις αυτές.

3. Αν περισσότερες πράξεις διακίνησης αφορούν την ίδια ποσότητα ναρκωτικών συντρέχει μόνο ένα έγκλημα διακίνησης. Κατά την επιμέτρηση της ποινής λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των επί μέρους πράξεων διακίνησης, το είδος, η συνολική ποσότητα και η καθαρότητα του ναρκωτικού, καθώς και η βαρύτητα των σχετικών επιπτώσεων στην υγεία.

Άρθρο 21

Ιδιαίτερες περιπτώσεις

1. Με ποινή φυλάκισης μέχρι τρία έτη τιμωρείται όποιος:

α) διακινεί μικροποσότητες ναρκωτικών, με σκοπό να εξασφαλίσει την κάλυψη των καθημερινών ατομικών του αναγκών χρήσης και είναι εξαρτημένος, β) διαθέτει ναρκωτικά χωρίς κέρδος σε οικείους του, με σκοπό να καλύψει τις άμεσες ανάγκες χρήσης τους.

2. Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος, από την ποσότητα ναρκωτικών που έχει προμηθευτεί για τις προσωπικές του ανάγκες, διαθέτει χωρίς κέρδος μέρος της σε άλλον για δική του αποκλειστική χρήση.

Η κρίση ότι η διάθεση γίνεται για αποκλειστική χρήση από τον τρίτο και από ποσότητα που καλύπτει προσωπικές ανάγκες του δράστη θεμελιώνεται στα στοιχεία που αναφέρονται στο άρθρο 29 παράγραφος 1 εδάφιο δεύτερο.

Άρθρο 22

Διακεκριμένες περιπτώσεις

1. Με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών και με χρηματική ποινή από πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ μέχρι πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ τιμωρείται όποιος τελεί κάποια από τις πράξεις των άρθρων 20 και 21 παράγραφος 1α:

α) αν είναι υπάλληλος [άρθρο 13 στοιχείο α' του Ποινικού Κώδικα (Π.Κ.)], ο οποίος λόγω της υπηρεσίας του ασχολείται με τα ναρκωτικά και ιδίως με τη φύλαξη τους ή τη δίωξη των παραβατών του νόμου αυτού ή ανήκει στο προσωπικό των καταστημάτων ή ιδρυμάτων της παραγράφου 2 εδάφιο α', β) για να διευκολύνει ή αποκρύψει τη διάπραξη άλλων κακουργημάτων.

2. Με την ποινή της παραγράφου 1 τιμωρείται όποιος παράνομα:

α) διακινεί ναρκωτικά σε στρατόεδρα ή άλλους χώρους των ενόπλων δυνάμεων, αστυνομικά κρατητήρια, σωφρονιστικά καταστήματα, καταστήματα ανηλίκων κάθε κατηγορίας, σχολικές μονάδες οποιασδήποτε βαθμίδας, εκπαιδευτικά ιδρύματα ή άλλες μονάδες κατάρτισης, επιμόρφωσης ή μετεκπαίδευσης, σε χώρους άθλησης, κατασκηνώσεων, φροντιστηρίων, σε χώρους παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, σε χώρους συγκέντρωσης μαθητών ή σπουδαστών για εκπαιδευτικούς ή αθλητικούς σκοπούς, β) ενεργεί κάποια από τις πράξεις των άρθρων 20 και 21 παράγραφος 1α στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης, όπως αυτή ορίζεται στα άρθρα 187 και 187Α του Ποινικού Κώδικα,

γ) είναι υπότροπος: υπότροπος θεωρείται όποιος, χωρίς να έχει κριθεί ως εξαρτημένος, έχει ήδη καταδικαστεί αμετάκλητα για κακούργημα διακίνησης ναρκωτικών μέσα στην προηγούμενη δεκαετία,

δ) είναι υπότροπος: υπότροπος θεωρείται όποιος, χωρίς να έχει κριθεί ως εξαρτημένος, έχει ήδη καταδικαστεί αμετάκλητα για κακούργημα διακίνησης ναρκωτικών μέσα στην προηγούμενη δεκαετία,

δ) αναμειγνύει με οποιονδήποτε τρόπο ναρκωτικά σε τρόφιμα, ποτά ή άλλα είδη προορισμένα να εισαχθούν στον ανθρώπινο οργανισμό με σκοπό τη διάθεσή τους σε τρίτους,

ε) εκδίδει ως ιατρός συνταγή για τη χορήγηση ναρκωτικών εν γνώσει του ότι δεν υπάρχει πραγματική και συγκεκριμένη ιατρική ένδειξη ή χορηγεί φάρμακα, τα οποία περιέχουν με οποιαδήποτε μορφή ναρκωτικά, γνωρίζοντας ότι αυτά θα χρησιμοποιηθούν για παρασκευή ή διακίνηση ναρκωτικών,

στ) χορηγεί ως φαρμακοποιός ή έμπορος φαρμάκων γενικά, ως διευθυντής, υπάλληλος ή άλλος εργαζόμενος σε φαρμακείο ναρκωτικά, γνωρίζοντας είτε ότι δεν υπάρχει η κατά τους όρους του νόμου ιατρική συνταγή είτε ότι η συνταγή δεν είναι προσήκουσα.

3. Η χορήγηση ουσιών για υποκατάσταση της εξάρτησης επιτρέπεται μόνον από: α) Δημόσιες, ειδικές προς τούτο μονάδες, στις οποίες χορηγείται η σχετική άδεια, με απόφαση του Υπουργού Υγείας, ύστερα από γνώμη του Ο.ΚΑ.ΝΑ., β) Τον Ο.ΚΑ.ΝΑ., ύστερα από σχετική άδεια που χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Υγείας. Στις ανωτέρω αποφάσεις καθορίζονται ειδικώς οι ουσίες, των οποίων επιτρέπεται η χορήγηση και οι όροι κάτω από τους οποίους θα χορηγούνται. γ) Από μονάδες του Ο.ΚΑ.ΝΑ. σε χώρους νοσοκομείων του Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ), στρατιωτικών νοσοκομείων, σε χώρους και υποδομές των Ενόπλων Δυνάμεων και καταστημάτων κράτησης, με τους όρους και προϋποθέσεις που ορίζουν οι προηγούμενες υπουργικές αποφάσεις. Με άλλη απόφαση του Υπουργού Υγείας και των κατά περίπτωση συναρμόδιων Υπουργών, ύστερα από γνώμη του Ο.ΚΑ.ΝΑ., καθορίζονται οι όροι, οι προϋποθέσεις και κάθε αναγκαίο θέμα σχετικά: α) με τον καθορισμό των νοσοκομείων του ΕΣΥ, των στρατιωτικών νοσοκομείων και των χώρων και υποδομών των Ενόπλων Δυνάμεων και των καταστημάτων κράτησης, όπου θα εγκατασταθούν και θα λειτουργήσουν μονάδες του Ο.ΚΑ.ΝΑ. και τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν τα νοσοκομεία έναντι του Ο.ΚΑ.ΝΑ., β) με τον τρόπο παραχώρησης της χρήσης κτιρίων ή και αδόμητων χώρων των παραπάνω νοσοκομείων και των νοσοκομείων των Ενόπλων Δυνάμεων προς τον Ο.ΚΑ.ΝΑ., γ) με τους όρους και τις προϋποθέσεις τοποθέτησης και εγκατάστασης προκατασκευασμένων δομών του Ο.ΚΑ.ΝΑ., όπου αυτό είναι αναγκαίο, δίχως να απαιτείται η έκδοση οικοδομικής άδειας, δ) με τις κάθε είδους συμβατικές υποχρεώσεις του Ο.ΚΑ.ΝΑ. από τη χρήση των παραπάνω ακινήτων, ε) με την τοποθέτηση στις παραπάνω μονάδες ιατρών από τον κατάλογο των επικουρικών ιατρών που τηρείται στο Υπουργείο Υγείας, μετά από αίτημα του Ο.ΚΑ.ΝΑ., με σκοπό την κάλυψη των αναγκών και εφόσον δεν επαρκεί το ιατρικό προσωπικό του Ο.ΚΑ.ΝΑ..

4. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και των κατά περίπτωση συναρμόδιων Υπουργών μπορεί να καθορίζονται οι γενικοί όροι, οι προϋποθέσεις και άλλα σχετικά θέματα για την εκτέλεση και εφαρμογή προγραμμάτων υποκατάστασης από δημόσιους φορείς.

5. Όποιος χορηγεί ουσίες για υποκατάσταση της εξάρτησης, κατά παράβαση της παραγράφου 3 και των σχετικών υπουργικών αποφάσεων, τιμωρείται με την ποινή της παραγράφου 1.

6. Η χορήγηση ανταγωνιστικών ουσιών που αδρανοποιούν τη λειτουργία των υποδοχέων των οπιούχων επιτρέπεται για τις ενδείξεις που αναφέρονται στην άδεια κυκλοφορίας τους. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας, ύστερα από γνώμη του Ο.ΚΑ.ΝΑ., καθορίζονται ειδικώς οι ουσίες, οι όροι και οι προϋποθέσεις χορήγησης, συνταγογράφησης και διάθεσης των ουσιών αυτών από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς και ιατρούς.

Άρθρο 23

Ιδιαίτερα διακεκριμένες περιπτώσεις

1. Με ισόβια κάθειρξη ή με πρόσκαιρη κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών, καθώς και με χρηματική ποινή από πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ μέχρι εξακόσιες χιλιάδες (600.000) ευρώ τιμωρείται ο δράστης των πράξεων των άρθρων 20 και 22:

α) όταν η πράξη του αφορά ναρκωτικά, τα οποία μπορούν να προκαλέσουν βαριά σωματική βλάβη (άρθρο 310 παράγραφος 2 του Ποινικού Κώδικα) και είτε προκάλεσαν βαριά σωματική βλάβη ή θάνατο σε τρίτον είτε προκάλεσαν επικίνδυνη σωματική βλάβη στην υγεία πολλών ατόμων,

β) όταν είναι ενήλικος και τελεί τις άνω πράξεις κατ'επάγγελμα με σκοπό να προκαλέσει τη χρήση ναρκωτικών από ανήλικο ή μεταχειρίζεται με οποιονδήποτε τρόπο ανήλικο πρόσωπο κατά την τέλεση των πράξεων αυτών.

2. Με ισόβια κάθειρξη, καθώς και με χρηματική ποινή από πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ μέχρι ένα εκατομμύριο (1.000.000) ευρώ τιμωρείται ο δράστης των πράξεων των άρθρων 20 και 22:

α) όταν κατ'επάγγελμα χρηματοδοτεί την τέλεση κάποιας πράξης διακίνησης ή κατ'επάγγελμα διακινεί ναρκωτικές ουσίες και το προσδοκώμενο όφελος του δράστη στις ανωτέρω περιπτώσεις υπερβαίνει το ποσό των εβδομήντα πέντε χιλιάδων (75.000) ευρώ,

β) όταν μετέρχεται κατά την τέλεση των πράξεων αυτών ή προς το σκοπό διαφυγής του τη χρήση όπλων, όπως αυτά ορίζονται στο άρθρο 1 παρ. 1 του ν. 2168/1993.

Άρθρο 24

Πρόκληση και διαφήμιση

1. Όποιος παρακινεί ή προκαλεί άλλον στην παράνομη χρήση ναρκωτικών ή διαφημίζει τη χρήση τους ή παρέχει πληροφορίες για την κατασκευή ή την προμήθειά τους με σκοπό τη διάδοσή τους ή προσφέρεται στη διακίνηση ναρκωτικών, όπως προβλέπεται στην παράγραφο 1 του άρθρου 20, τιμωρείται, αν δεν προβλέπεται βαρύτερη ποινή από άλλη διάταξη, με φυλάκιση τουλάχιστον έξι (6) μηνών και χρηματική ποινή πεντακόσια (500) ευρώ μέχρι πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ.

2. Αν ο δράστης τελεί τις πράξεις της παραγράφου 1 κατ'επάγγελμα ή με σκοπό το κέρδος γι'αυτόν ή τρίτον τιμωρείται με ποινή κάθειρξης έως δέκα (10) έτη.

3. Δεν συνιστά άδικη πράξη η διατύπωση γνώμης ή επιστημονικής κρίσης σχετικά με τα ναρκωτικά.

Άρθρο 25

Οδήγηση μεταφορικών μέσων

1. Με φυλάκιση τουλάχιστον πέντε (5) μηνών και με χρηματική ποινή χιλίων (1.000) ευρώ μέχρι δεκαπέντε

χιλιάδων (15.000) ευρώ, καθώς και με στέρηση από δύο έως πέντε έτη της άδειας οδήγησης ή του οικείου διπλώματος ή του πτυχίου ή του αποδεικτικού ναυτικής ικανότητας τιμωρείται όποιος οδηγεί ή κυβερνά οποιοδήποτε πλωτό, χερσαίο ή εναέριο μεταφορικό μέσο υπό την επίδραση ναρκωτικών.

Αν από την πράξη αυτή προκλήθηκε απλή σωματική βλάβη επιβάλλεται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους.

Αν προκλήθηκε βαριά σωματική βλάβη επιβάλλεται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δύο ετών.

Αν από την πράξη αυτή προκλήθηκε θάνατος επιβάλλεται ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης μέχρι δέκα ετών.

2. Μετά την πάροδο διετίας, το συμβούλιο πλημμελειοδικών, ύστερα από αίτηση του καταδικασθέντος, μπορεί να αποφασίσει για την επανάκτηση της άδειας, με την προϋπόθεση ότι έχει υποστεί επιτυχώς τη θεραπεία συντήρησης και απεξάρτησης.

3. Αν ο υπαίτιος της προβλεπόμενης από την παράγραφο 1 εδάφιο α' πράξης, παρακολουθεί εγκεκριμένο κατά νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης, τιμωρείται με τις σχετικές διατάξεις του άρθρου 42 του ν. 2696/1999, όπως ισχύει.

Άρθρο 26

Ευθύνη και κυρώσεις νομικών προσώπων

1. Εφόσον οι πράξεις που προβλέπονται στις διατάξεις των άρθρων 20, 22 και 23, καθώς και οι πράξεις της απόπειρας και συμμετοχής σε αυτές τελέστηκαν από φυσικό πρόσωπο που ενεργεί προς όφελος νομικού προσώπου, ατομικά ή ως μέλος οργάνου αυτού που κατά το νόμο ή σύμφωνα με το καταστατικό του ασκεί διευθυντική εξουσία εντός αυτού και έγκειται, είτε στην εκπροσώπηση ή στην άσκηση ελέγχου είτε στη λήψη αποφάσεων στο όνομα του νομικού προσώπου, ανεξάρτητα από τις ποινικές ευθύνες των φυσικών προσώπων που είναι φυσικοί ή ηθικοί αυτουργοί των ανωτέρω εγκλημάτων, ή και συνεργοί σε αυτά, στα ως άνω νομικά πρόσωπα επιβάλλονται με απόφαση του προϊσταμένου της οικείας περιφερειακής διεύθυνσης του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε.) του Υπουργείου Οικονομικών: α) Διοικητικό πρόστιμο από εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ έως ένα εκατομμύριο (1.000.000) ευρώ, β) Προσωρινή ή σε περίπτωση υποτροπής οριστική απαγόρευση άσκησης εμπορικής δραστηριότητας και πρόσκαιρος ή σε περίπτωση υποτροπής, κατά τα άρθρα 88 επ. του Ποινικού Κώδικα, οριστικός αποκλεισμός από φορολογικά και άλλα ευεργετήματα, καθώς και από δημόσιες παροχές ή ενισχύσεις, γ) Προσωρινή ή οριστική παύση της λειτουργίας του καταστήματος, του γραφείου ή των εν γένει εγκαταστάσεων που χρησίμευσαν για την τέλεση του εγκλήματος.

2. Επίσης επιβάλλεται διάλυση του νομικού προσώπου με δικαστική απόφαση - όπου αυτό προβλέπεται - κατά τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις.

3. Σε κάθε περίπτωση εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις περί δήμευσης και κατάσχεσης και δήμευσης ναρκωτικών ουσιών των άρθρων 40 και 41, αντιστοίχως.

4. Οι ίδιες κυρώσεις επιβάλλονται στο νομικό πρόσωπο και όταν φυσικό πρόσωπο παραλείπει από πρόθεση

εποπτεία και έλεγχο, σύμφωνα με την παράγραφο 1, καθιστώντας έτσι δυνατή την τέλεση ποινικών αδικημάτων που αναφέρονται στις διατάξεις των άρθρων 20, 22 και 23 από οποιονδήποτε τρίτο υποκείμενο στην εξουσία του.

5. Για την επιμέτρηση των κυρώσεων αυτών λαμβάνονται υπόψη τα κριτήρια του άρθρου 20 παράγραφος 3 εδάφιο δεύτερο και το ύψος του επιδιωχθέντος ή επιτευχθέντος οφέλους του νομικού προσώπου.

Άρθρο 27

Ευνοϊκά μέτρα

1. Αν ο υπαίτιος κάποιας από τις πράξεις των άρθρων 20 έως 22 πριν από την αμετάκλητη καταδίκη του, κρίνεται ότι με δική του πρωτοβουλία συντέλεσε με παροχή πληροφοριών στην ανακάλυψη ή εξάρθρωση εγκληματικής οργάνωσης διακίνησης ναρκωτικών ή στην ανακάλυψη και σύλληψη διακινητή ναρκωτικών, η δε ευθύνη του υπαιτίου και η βαρύτητα της πράξης του είναι κατάδηλος μικρότερες από την ευθύνη των προσώπων στην ανακάλυψη και σύλληψη των οποίων συντέλεσε και τη βαρύτητα των πράξεων που τέλεσαν, το δικαστήριο αναγνωρίζει στο πρόσωπό του ελαφρυντική περίσταση. Παράλληλα μπορεί να διατάξει και την αναστολή εκτέλεσης της ποινής για διάστημα από δύο (2) έως είκοσι (20) ετών, ανεξάρτητα από τη συνδρομή των όρων των άρθρων 99 επ. του Ποινικού Κώδικα.

2. Σε περίπτωση που για την ανακάλυψη ή εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή τη σύλληψη του διακινητή ναρκωτικών, είναι αναγκαία η προσωρινή αποφυλάκιση του ανωτέρω υπαιτίου, το συμβούλιο πλημμελειοδικών μπορεί με βούλευμα να διατάσσει την προσωρινή αναστολή της ποινικής δίωξης του ανωτέρω και την για ορισμένο χρόνο προσωρινή του απόλυση από τη φυλακή, προκειμένου να επληθευθούν οι ανωτέρω πληροφορίες.

3. Αν, μετά την κατά τα άνω αναστολή της ποινικής δίωξης και αποφυλάκιση του υπαιτίου, προκύψει ότι οι δοθείσες από αυτόν πληροφορίες δεν ήταν αληθινές ή ότι δεν επρόκειτο για εγκληματική οργάνωση διακίνησης ναρκωτικών ή για διακινητή ναρκωτικών, το σχετικό βούλευμα ανακαλείται, διατάσσεται και πάλι η φυλάκιση του υπαιτίου και η ανασταλείσα ποινική δίωξη κατ' αυτού συνεχίζεται.

4. Για τις χορηγηθείσες από τον υπαίτιο πληροφορίες, συντάσσεται έκθεση ένορκης εξέτασης μάρτυρα, η οποία αποστέλλεται στον εποπτευόμενα τις υποθέσεις ναρκωτικών εισαγγελέα εφετών κατ' άρθρο 44 προκειμένου να λάβει γνώση. Η έκθεση ένορκης εξέτασης μάρτυρα τηρείται σε ειδικό αρχείο της εισαγγελίας, όπου επίσης αποστέλλεται και τηρείται έκθεση της αρμόδιας αρχής, η οποία προέβη με βάση τις ανωτέρω πληροφορίες στην εξάρθρωση εγκληματικής οργάνωσης διακίνησης ναρκωτικών ή στη σύλληψη διακινητή ναρκωτικών ουσιών. Των ανωτέρω εκθέσεων λαμβάνουν γνώση μόνο τα μέλη του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου ή δικαστηρίου τα οποία εξετάζουν και αυτεπαγγέλτως τη χορήγηση ή μη των προβλεπόμενων στις προηγούμενες παραγράφους ευεργετημάτων. Οι διατάξεις των άρθρων 9 και 10 του ν. 2928/2001 εφαρμόζονται και για τις αξιόποινες πράξεις του άρθρου 23 του παρόντος.

5. Αν οι όροι της παραγράφου 1 συντρέξουν μετά την αμετάκλητη καταδίκη του υπαιτίου, το συμβούλιο πλημμελειοδικών μπορεί να διατάξει την απόλυσή του από τις φυλακές υπό όρο και χωρίς τη συνδρομή των προϋποθέσεων του άρθρου 105 του Ποινικού Κώδικα.

Άρθρο 28 **Πράξεις ελεγκτικών οργάνων**

1. Δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού, τελωνειακού υπαλλήλου, υπαλλήλου του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε.) και στελεχών του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής, ο οποίος με εντολή του αρμόδιου για τη δίωξη ναρκωτικών προϊσταμένου του και με σκοπό την ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπου που διαπράττει έγκλημα από τα αναφερόμενα στα άρθρα 20, 22 και 23, αφού τηρηθεί η διαδικασία του άρθρου 253Α παράγραφος 3 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, δρα ως αγοραστής ή μεσολαβητής ή μεταφορέας ή φύλακας ναρκωτικών ουσιών ή με άλλους τρόπους που δεν δημιουργούν ούτε επιτείνουν κινδύνους για τρίτα πρόσωπα. Το ίδιο ισχύει και για τον ιδιώτη που με αυτόν τον σκοπό τελεί ανάλογες ενέργειες ύστερα από πρόταση των αρμόδιων, για τη δίωξη ναρκωτικών, υπηρεσιών.

2. Τα ανωτέρω ελεγκτικά όργανα ή ο ιδιώτης μπορούν να ενεργούν τις πράξεις της παραγράφου 1 και να συναλλάσσονται με συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας, φορολογικά ή άλλα στοιχεία, καθώς και να διεξάγουν συναλλαγές επιβαλλόμενες αποκλειστικά από τις ανάγκες της συγκαλυμμένης δράσης. Η διαδικασία για την έκδοση των στοιχείων συγκαλύψεως των ελεγκτικών οργάνων ή του ιδιώτη, η διαδικασία έγκρισης για τη διενέργεια συναλλαγών εκ μέρους τους με αυτά τα στοιχεία, η διαδικασία εγκρίσεως των προς διάθεση χρηματικών ποσών για τις ανάγκες της συγκαλυμμένης δράσης, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα καθορίζονται με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και Ναυτιλίας και Αιγαίου.

3. Εφόσον υφίστανται σοβαρές ενδείξεις σε βάρος συγκεκριμένων προσώπων για την τέλεση εγκλημάτων διακίνησης ναρκωτικών ουσιών κατά τα άρθρα 20, 22 και 23 επιτρέπεται, σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζεται στο άρθρο 253Α του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, η εκτός κατοικίας καταγραφή δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα, καθώς και η χρησιμοποίηση του υλικού ως αποδεικτικού στοιχείου ενώπιον των εισαγγελικών, ανακριτικών και δικαστικών αρχών.

Άρθρο 29 **Καλλιέργεια κάνναβης, χρήση ναρκωτικών ουσιών, πλαστογραφία ιατρικής συνταγής**

1. Όποιος, για δική του αποκλειστική χρήση, με οποιονδήποτε τρόπο προμηθεύεται ή κατέχει ναρκωτικά, σε ποσότητες που δικαιολογούνται μόνο για την ατομική του χρήση ή κάνει χρήση αυτών ή καλλιεργεί φυτά κάνναβης σε αριθμό ή έκταση που δικαιολογούνται μόνο για την ατομική του χρήση, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι πέντε (5) μηνών. Η διαπίστωση του σκοπού εξυπηρέτησης της δικής του αποκλειστικής χρήσης γίνεται με συνεκτίμηση του είδους, της καθαρότητας και της

ποσότητας του συγκεκριμένου ναρκωτικού, σε συνδυασμό με τη συχνότητα χρήσης, το χρόνο χρήσης, την ημερήσια δόση και τις ιδιαίτερες ανάγκες χρήσης του συγκεκριμένου χρήστη.

2. Ο δράστης της πράξης της προηγούμενης παραγράφου μπορεί να κριθεί ατιμώρητος, εάν το δικαστήριο, εκτιμώντας τις περιστάσεις τέλεσης της πράξης και την προσωπικότητα του δράστη, κρίνει ότι η αξιόποινη πράξη ήταν εντελώς περιστασιακή και δεν είναι πιθανόν να επαναληφθεί.

3. Καταδικαστικές αποφάσεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου δεν καταχωρίζονται στα αντίγραφα των δελτίων ποινικού μητρώου.

4. Με φυλάκιση μέχρι δύο ετών τιμωρείται όποιος κατάρτιζε πλαστή, νοθεύει ή χρησιμοποιεί πλαστή ιατρική συνταγή χορήγησης ναρκωτικών με σκοπό τη χρήση τους από τον ίδιο.

Άρθρο 30 **Μεταχείριση εξαρτημένων χρηστών από ναρκωτικές ουσίες**

1. Όσοι απέκτησαν την έξη της χρήσης ναρκωτικών και δεν μπορούν να την αποβάλουν με τις δικές τους δυνάμεις, υποβάλλονται σε ειδική μεταχείριση κατά τους όρους του άρθρου αυτού και των άρθρων 31-35.

2. Η συνδρομή ή μη των προϋποθέσεων της προηγούμενης παραγράφου διαπιστώνεται κατά την άσκηση της ποινικής δίωξης και σε κάθε φάση της ποινικής διαδικασίας, σύμφωνα με την αρχή της ηθικής αποδείξεως, όπως ορίζεται από το άρθρο 177 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

3. Για τη διάγνωση της εξάρτησης ενός προσώπου από ναρκωτικά συνεκτιμώνται ιδίως ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα στοιχεία: πιστοποιήσεις αναγνωρισμένων υπηρεσιών απεξάρτησης, χορήγησης υποκαταστάτων ή ανταγωνιστικών στα οπιοειδή ουσιών, περίθαλψης για παθήσεις συνδεδεμένες με τη χρήση ουσιών, ψυχολογικά και κοινωνικά δεδομένα που αφορούν τον κατηγορούμενο, ευρήματα εργαστηριακών εξετάσεων που αποκάλυπτουν χρήση ναρκωτικών για μακρόχρονες περιόδους. Σε κάθε φάση της ποινικής διαδικασίας δύναται να διαταχθεί πραγματογνωμοσύνη είτε αυτεπάγγελτα είτε μετά από αίτημα του κατηγορουμένου, προκειμένου να καθοριστεί αν πράγματι υπάρχει εξάρτηση, όπως επίσης και το είδος και η βαρύτητα αυτής. Η αποδοχή ή η απόρριψη του αιτήματος για πραγματογνωμοσύνη πρέπει να αιτιολογείται ειδικά. Η πραγματογνωμοσύνη συνεκτιμάται με τα παραπάνω διαγνωστικά κριτήρια. Πίνακας με τις υπηρεσίες που πληρούν τις προϋποθέσεις για τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης διαβιβάζεται ανά έτος στον αρμόδιο εισαγγελέα με ευθύνη των Υπουργείων που τις εποπτεύουν. Οι εργαστηριακές εξετάσεις διενεργούνται από αρμόδια δημόσια εργαστήρια της χώρας, όπως τα πανεπιστημιακά εργαστήρια και τα εργαστήρια των Ιατροδικαστικών Υπηρεσιών και τα εργαστήρια της Ελληνικής Αστυνομίας.

4. Δράστης, στο πρόσωπο του οποίου κατά το χρόνο της πράξης συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παραγράφου 1, αν είναι υπαίτιος τέλεσης:

α. Των πράξεων του άρθρου 29 παράγραφοι 1 και 2 παραμένει ατιμώρητος.

β. Των πράξεων του άρθρου 20 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους.

γ. Των πράξεων του άρθρου 21 παράγραφοι 1 εδάφιο β' και 2 τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός (1) έτους.

δ. Των πράξεων του άρθρου 22 τιμωρείται με πρόσκαιρη κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών.

5. Ο κατά νόμο ποινικός χαρακτήρας των πράξεων που τελέστηκαν από δράστη, στο πρόσωπο του οποίου συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παραγράφου 1, κρίνεται με βάση την απειλούμενη στην παράγραφο 4 στοιχεία β', γ' και δ' ποινή.

Άρθρο 31

Ειδική μεταχείριση χρηστών ναρκωτικών ουσιών στην προδικασία

Σε περίπτωση εγκλημάτων των άρθρων 20 έως 25, 29 και 30 παράγραφος 4, όπως και σε περίπτωση εγκλήματος που φέρεται ότι τελέστηκε για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών, εφόσον τα εγκλήματα αυτά έχουν τελεστεί από πρόσωπο το οποίο απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις κατά το άρθρο 30 παράγραφος 1, τότε:

α) Εάν ο κατηγορούμενος δηλώσει ότι επιθυμεί να παρακολουθήσει εγκεκριμένο κατά νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης, ο ανακριτής με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα μπορεί αυτοτελώς ή αντί της προσωρινής κράτησης να επιβάλει ως περιοριστικό όρο την εισαγωγή του σε εγκεκριμένο κατά νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης.

β) Σε περίπτωση επιβολής προσωρινής κράτησης εάν ο κατηγορούμενος δηλώσει ότι επιθυμεί να παρακολουθήσει ειδικό συμβουλευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης εντός θεραπευτικών ή ειδικών καταστημάτων κράτησης ή καταστημάτων κράτησης ή τμημάτων αυτών στα οποία λειτουργεί τέτοιο πρόγραμμα, υποβάλλεται σε πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης διάρκειας τριών εβδομάδων. Μετά την ολοκλήρωση της παραπάνω φάσης, ειδική επιτροπή οριζόμενη από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αποτελούμενη από το κατά το άρθρο 10 του Σωφρονιστικού Κώδικα Συμβούλιο Φυλακής, στη σύνθεση του οποίου προστίθενται για τη συγκεκριμένη περίπτωση ο υπεύθυνος του προγράμματος σωματικής αποτοξίνωσης ή ο υπεύθυνος του προγράμματος ψυχολογικής απεξάρτησης του καταστήματος κράτησης μπορεί να διατάξει την παρακολούθηση ειδικού συμβουλευτικού προγράμματος ψυχολογικής απεξάρτησης. Ο χρόνος παραμονής στα ανωτέρω αναφερόμενα καταστήματα υπολογίζεται ως χρόνος προσωρινής κράτησης ή σε περίπτωση καταδίκης σε ποινή κατά της ελευθερίας ως χρόνος έκτισης της ποινής.

γ) Σε περίπτωση αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους, το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μπορεί, μεταξύ των όρων, να συμπεριλάβει και την παρακολούθηση θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης του αιτούντος, εφόσον έχει γίνει δεκτός από εγκεκριμένο προς τούτο φορέα.

Άρθρο 32

Έννομες συνέπειες της συμμετοχής σε θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης εκτός καταστημάτων κράτησης

1. Σε περίπτωση εγκλημάτων που αναφέρονται στο άρθρο 31 εκτός των εγκλημάτων του άρθρου 23 και εκτός των εγκλημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 187Α, 299, 310 παράγραφος 3, 311, 322, 323, 324, 336 και 380 παρ. 2 του Ποινικού Κώδικα, εφόσον αυτά έχουν τελεστεί από πρόσωπο που συμμετέχει σε εγκεκριμένο κατά νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης, τότε:

α) Ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών, μπορεί με αιτιολογημένη διάταξη του και με έγκριση του εισαγγελέα εφετών να αναβάλει για ορισμένο χρόνο την άσκηση ποινικής δίωξης, η οποία μπορεί να παρατείνεται, αν λαμβάνει γνώση από έκθεση ή και εκθέσεις του διευθυντή εγκεκριμένου κατά νόμο συμβουλευτικού ή θεραπευτικού προγράμματος σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης, ότι ο δράστης έχει προσέλθει οικειοθελώς και καταβάλλει σοβαρές προσπάθειες για την απεξάρτησή του. Αν ο δράστης ολοκληρώσει με επιτυχία το θεραπευτικό πρόγραμμα, σύμφωνα με έγγραφη βεβαίωση και έκθεση του διευθυντή του προγράμματος, το συμβούλιο πλημμελειοδικών, μπορεί να απόσχει οριστικά από την ποινική δίωξη, εφόσον η τελευταία θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την ειρηνική του στην κοινωνική ζωή. Τα στοιχεία που αναφέρονται στις παραπάνω εκθέσεις του διευθυντή θεραπευτικού προγράμματος είναι απόρρητα και απαγορεύεται η ανακοίνωσή τους σε οποιονδήποτε άλλον εκτός από τον ίδιο το χρήστη ναρκωτικών, που υποβλήθηκε σε θεραπεία, επί ανηλίκου δε στον έχοντα την επιμέλεια. Το ευεργέτημα των προηγούμενων εδαφίων παρέχεται μία μόνο φορά.

β) Ο αρμόδιος εισαγγελέας αναστέλλει με διάταξη του την ισχύ εντάλματος σύλληψης προσώπου, που παρακολουθεί εγκεκριμένο κατά νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης, εάν το ένταλμα αυτό αφορά εγκλήματα που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο και φέρονται ότι τελέστηκαν πριν από την εισαγωγή του διωκόμενου στο παραπάνω πρόγραμμα. Στην περίπτωση που έχει διατηρηθεί η ισχύς του με σύμφωνη γνώμη του προέδρου εφετών ή με βούλευμα, τότε για την αναστολή αποφασίζει το συμβούλιο ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η κατηγορία.

γ) Το δικαστήριο που εξέδωσε την οριστική, τελεσίδικη ή αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση αναστέλλει την εκτέλεση των στερητικών της ελευθερίας και των χρηματικών ποινών, προσώπου που παρακολουθεί εγκεκριμένο κατά νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης εκτός σωφρονιστικών καταστημάτων μέχρι την ολοκλήρωσή του, εάν οι ποινές αυτές αφορούν πράξεις που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο και τελέστηκαν πριν από την εισαγωγή του διωκόμενου στο θεραπευτικό πρόγραμμα, εφόσον βεβαιώνεται από τον υπεύθυνο αυτού του προγράμματος η συνεπής παρακολούθησή

του εκ μέρους του διωκομένου. Η αναστολή αυτή χορηγείται υπό τον όρο συνέχισης της παρακολούθησης και ολοκλήρωσης του προγράμματος απεξάρτησης και ανακαλείται σε περίπτωση παραβίασης των όρων αυτών.

Με τις ίδιες προϋποθέσεις και με διάταξη του αρμόδιου εισαγγελέα αναστέλλεται προσωρινά η εκτέλεση των ανωτέρω ποινών έως ότου εκδοθεί η απόφαση του δικαστηρίου επί της αίτησης αναστολής εκτέλεσης που υποβάλλεται κατά το προηγούμενο εδάφιο.

Εάν για οποιονδήποτε λόγο έχει χωρήσει βεβαίωση της χρηματικής ποινής και των εξόδων, με απόφαση του προϊστάμενου της αρμόδιας δημόσιας οικονομικής υπηρεσίας (ΔΟΥ), αναστέλλεται υποχρεωτικά η λήψη κάθε δυσμενούς ατομικού μέτρου και κάθε μέτρου αναγκαστικής είσπραξης της συναφούς οφειλής ως και κάθε τοκογονία ή προσαύξηση του βεβαιωθέντος ποσού. Για την εφαρμογή της διάταξης του προηγούμενου εδαφίου επιμελείται, κατόπιν αιτήσεως του καταδικασθέντος, ο αρμόδιος εισαγγελέας εκτέλεσης ποινών του δικαστηρίου που εξέδωσε την περί αναστολής απόφαση, ενημερώνοντας εγγράφως τον προϊστάμενο της αρμόδιας ΔΟΥ. Εάν η αναστολή ανακληθεί, ο εισαγγελέας εκτέλεσης ποινών ενημερώνει σχετικά τον προϊστάμενο της αρμόδιας ΔΟΥ. Στην περίπτωση αυτή η αναστολή των δυσμενών ατομικών μέτρων και των μέτρων αναγκαστικής είσπραξης της συναφούς οφειλής ανακαλείται και συνεχίζονται η τοκογονία ή οι προσαυξήσεις του βεβαιωθέντος ποσού.

2. Σε δράστη που κατηγορείται για εγκλήματα της παραγράφου 1 και απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών, την οποία δεν μπορεί να αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις εφόσον έχει ενταχθεί σε εγκεκριμένο κατά νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης:

α) Χορηγείται αναβολή στράτευσης, η οποία διακόπτεται ύστερα από γραπτή βεβαίωση του διευθυντή του θεραπευτικού προγράμματος ότι ολοκληρώθηκε ή διακόπηκε η θεραπευτική αγωγή. Οι διατάξεις του προηγούμενου εδαφίου εφαρμόζονται και επί των ανυποτάκτων.

β) Δεν επιτρέπεται η σύλληψη και παραπομπή σε δίκη για λιποταξία και τα συναφή προς αυτήν εγκλήματα, καθώς και για τα λοιπά εγκλήματα κατά της στρατιωτικής υποχρέωσης των άρθρων 32-45 του ν. 2287/1995 περί Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα.

γ) Η συμμετοχή του σε θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης αποτελεί υποχρεωτικό λόγο αναβολής της δίκης. Κατά τη διάρκεια της παρακολούθησης του προγράμματος αναστέλλεται η παραγραφή οποιουδήποτε εγκλήματος του θεραπευμένου. Στην περίπτωση αυτή, οι προβλεπόμενοι στο άρθρο 113 παράγραφος 3 εδάφιο α' του Ποινικού Κώδικα χρονικοί περιορισμοί της αναστολής παρατείνονται κατά τρία (3) έτη. Ως χρόνος θεραπευτικού προγράμματος θεωρείται και ο εγκεκριμένος από τον επιστημονικό διευθυντή του οικείου προγράμματος κοινωνικής επανένταξης.

3. Απαγορεύεται σε οποιονδήποτε, εκτός από εκπρόσωπο της δικαστικής αρχής, να εισέλθει στους χώρους των παραπάνω θεραπευτικών προγραμμάτων απεξάρτησης, χωρίς γραπτή άδεια του διευθυντή τους. Με βούλευμα του συμβουλίου εφετών, ύστερα από πρόταση

του αρμόδιου εισαγγελέα, μπορεί να διαταχθεί η σύλληψη και παραπομπή σε δίκη ατόμου που παρακολουθεί θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης αν υπάρχουν επαρκείς ενδείξεις ότι έχει διαπράξει είτε κακούργημα του άρθρου 23 είτε κακούργημα των άρθρων 187Α, 299, 310 παράγραφος 3, 311, 322, 323, 324, 336 και 380 παράγραφος 2 του Ποινικού Κώδικα.

Άρθρο 33

Έννομες συνέπειες της ολοκλήρωσης θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης εκτός σωφρονιστικών καταστημάτων

1. Μετά την ολοκλήρωση με επιτυχία του εγκεκριμένου κατά νόμο συμβουλευτικού ή θεραπευτικού προγράμματος σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης, που πιστοποιείται εγγράφως από τον επιστημονικό διευθυντή του οικείου προγράμματος:

α) Ανεξάρτητα από τους όρους που θέτουν οι διατάξεις των άρθρων 99 και επόμενα του Ποινικού Κώδικα, αν κάποιος καταδικαστεί για εγκλήματα από τα αναφερόμενα στο άρθρο 32 παράγραφος 1, που τελέστηκαν πριν από την εισαγωγή του στο θεραπευτικό πρόγραμμα, η εκτέλεση τόσο της στερητικής της ελευθερίας όσο και της χρηματικής ποινής αναστέλλεται υποχρεωτικά για ορισμένο χρονικό διάστημα, που δεν μπορεί να είναι κατώτερο από τρία (3) και ανώτερο από έξι (6) έτη, σύμφωνα με τους όρους που καθορίζονται από το δικαστήριο, οι οποίοι πρέπει να σχετίζονται με τη διαπίστωση της διατήρησης της απεξάρτησης. Όσοι έχουν καταδικαστεί μπορούν να υποβάλουν σχετική αίτηση αναστολής στο δικαστήριο που εξέδωσε την οριστική, τελεσίδικη ή αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση. Η παραπάνω αναστολή ανακαλείται μόνο αν δεν τηρηθούν οι όροι της απόφασης. Εάν η αναστολή δεν ανακληθεί η ποινή που είχε ανασταλεί θεωρείται σαν να μην είχε επιβληθεί.

Εάν για οποιονδήποτε λόγο έχει χωρήσει βεβαίωση της χρηματικής ποινής και των εξόδων, με απόφαση του προϊστάμενου της αρμόδιας ΔΟΥ, αναστέλλεται υποχρεωτικά η λήψη κάθε δυσμενούς ατομικού μέτρου και κάθε μέτρου αναγκαστικής είσπραξης της συναφούς οφειλής ως και κάθε τοκογονία ή προσαύξηση του βεβαιωθέντος ποσού για όσο χρόνο διαρκεί η αναστολή που χορηγήθηκε κατά τα ανωτέρω εδάφια ή κατά τις διατάξεις των άρθρων 99 και επόμενα του Π.Κ. Εφόσον ο χρόνος δοκιμασίας παρέλθει επιτυχώς, τα σχετικά χρέη διαγράφονται κατά τον ίδιο τρόπο. Για την εφαρμογή της διάταξης του προηγούμενου εδαφίου επιμελείται, κατόπιν αιτήσεως του καταδικασθέντος, ο αρμόδιος εισαγγελέας εκτέλεσης ποινών του δικαστηρίου που εξέδωσε την περί αναστολής απόφαση, ενημερώνοντας εγγράφως τον προϊστάμενο της αρμόδιας ΔΟΥ. Εάν η αναστολή ανακληθεί, ο εισαγγελέας εκτέλεσης ποινών ενημερώνει σχετικά τον προϊστάμενο της αρμόδιας ΔΟΥ. Στην περίπτωση αυτή η αναστολή των δυσμενών ατομικών μέτρων και των μέτρων αναγκαστικής είσπραξης της συναφούς οφειλής ανακαλείται και συνεχίζονται η τοκογονία ή οι προσαυξήσεις του βεβαιωθέντος ποσού.

β) Ο αρμόδιος εισαγγελέας ζητά από το συμβούλιο πλημμελειοδικών να μην εγγράφονται σε απόσπασμα

ή αντίγραφο φύλλου ποινικού μητρώου αποφάσεις ή βουλεύματα για εγκλήματα που αναφέρονται στο άρθρο 32, εκτός από εκείνα που προορίζονται αποκλειστικώς για χρήση του δικαστηρίου.

γ) Το δικαστήριο αναγνωρίζει ελαφρυντική περίσταση κατά την επιμέτρηση της ποινής υποχρεωτικά στον δράστη που έχει τελέσει εγκλήματα από αυτά που αναφέρονται στα άρθρα 31 και 32 και δυνητικά στις λοιπές περιπτώσεις εγκλημάτων.

2. Όποιος έχει βεβαίωση ολοκλήρωσης εγκεκριμένου κατά νόμο συμβουλευτικού ή θεραπευτικού προγράμματος σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης, θεωρείται ότι κατά την εισαγωγή του για θεραπεία είχε αποκτήσει την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών.

3. Η βεβαίωση σταθεροποίησης και βελτίωσης, συντήρησης ή απεξάρτησης που εκδίδεται από τα εγκεκριμένα κατά νόμο ειδικά θεραπευτικά προγράμματα, αποτελεί πλήρη απόδειξη για κάθε νόμιμη χρήση.

Άρθρο 34

Εισαγωγή σε θεραπευτικό ή ειδικό κατάστημα κράτησης

1. Αν καταδικαστεί για πράξη του άρθρου 32 παράγραφος 1 δράστης που κρίθηκε ως εξαρτημένος και δηλώνει ότι επιθυμεί να συμμετάσχει σε εγκεκριμένο κατά νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης, διατάσσεται η εισαγωγή του σε θεραπευτικό ή ειδικό κατάστημα κράτησης ή σε κατάστημα κράτησης ή σε τμήμα αυτού στο οποίο λειτουργεί τέτοιο πρόγραμμα, όπου υποβάλλεται σε πρόγραμμα παρακολούθησης και σωματικής αποτοξίνωσης διάρκειας τριών εβδομάδων. Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της παραπάνω φάσης, ειδική επιτροπή που ορίζεται στο άρθρο 31 στοιχείο β' μπορεί να διατάξει την παρακολούθηση ειδικού συμβουλευτικού προγράμματος ψυχολογικής απεξάρτησης. Ο χρόνος παραμονής στα ανωτέρω καταστήματα υπολογίζεται ως χρόνος έκτισης της ποινής.

2. Εάν κρατούμενος για οποιαδήποτε αξιόποινη πράξη ισχυριστεί ότι είναι εξαρτημένος από ναρκωτικά, δηλώνοντας παράλληλα ότι επιθυμεί να συμμετάσχει σε πρόγραμμα απεξάρτησης, η ειδική επιτροπή του άρθρου 31 περίπτωση β' διατάσσει την εισαγωγή του σε πρόγραμμα παρακολούθησης και σωματικής αποτοξίνωσης εντός σωφρονιστικού καταστήματος. Μετά την παρέλευση τριών εβδομάδων συνεχεται η ίδια επιτροπή και, εφόσον διαγνώσει ότι ο κρατούμενος είναι ψυχολογικά εξαρτημένος από τη χρήση ναρκωτικών, διατάσσει την εισαγωγή του σε συμβουλευτικό πρόγραμμα ψυχολογικής απεξάρτησης που λειτουργεί εντός του σωφρονιστικού καταστήματος.

3. Εάν σε κατάστημα κράτησης εφαρμόζεται εγκεκριμένο κατά νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης, ο κρατούμενος που το παρακολουθεί δεν μετράται σε άλλο κατάστημα για όσο χρόνο διαρκεί η συστηματική παρακολούθηση εκ μέρους του, εκτός αν παραγγελλεί η μεταγωγή του για λόγους σχετικούς με την ομαλή λειτουργία του καταστήματος κράτησης ή δικαστικούς,

οπότε επαναμετάγεται μετά την έκλειψη αυτής της αιτίας. Σε περίπτωση μεταγωγής για λόγους σχετικούς με την ομαλή λειτουργία του καταστήματος κράτησης (άρθρα 72 περίπτωση δ' και 76 του ν. 2776/1999, Α' 291) προτιμάται κατάστημα όπου αναπτύσσεται εγκεκριμένο συμβουλευτικό πρόγραμμα, εκτός αν επιβάλλεται η μεταγωγή για σοβαρούς λόγους σε άλλο. Όποιος κρατούμενος έχει κριθεί ως εξαρτημένος κατά τα οριζόμενα παραπάνω και επιθυμεί να παρακολουθήσει συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα ψυχολογικής απεξάρτησης, πρέπει να διευκολύνεται ή να μετράται σε φυλακή όπου λειτουργεί σχετικό πρόγραμμα και παραμένει αν το παρακολουθεί συστηματικά, εφόσον οι εκάστοτε διαθέσιμοι χώροι το επιτρέπουν.

Άρθρο 35

Απόλυση υπό όρο

1. Όποιος έχει καταδικαστεί για εγκλήματα που αναφέρονται στο άρθρο 32 παράγραφος 1 σε στερητική της ελευθερίας ποινή και την εκτίει στη φυλακή, αν παρακολουθήσει με επιτυχία εγκεκριμένο κατά νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης και υπάρχει βεβαίωση από αναγνωρισμένο θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης που λειτουργεί εκτός του σωφρονιστικού καταστήματος ότι γίνεται αποδεκτός σε αυτό, μπορεί να απολυθεί με βούλευμα του συμβουλίου πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής και πριν από τη συμπλήρωση του χρόνου που ορίζεται στα άρθρα 105 και επόμενα του Ποινικού Κώδικα, με τον όρο παρακολούθησης του οικείου προγράμματος και εφόσον έχει εκτίσει με οποιονδήποτε τρόπο τουλάχιστον το ένα πέμπτο (1/5) της ποινής. Οι υπεύθυνοι του προγράμματος έχουν την υποχρέωση να ενημερώνουν την πρώτη ημέρα κάθε δεύτερου μήνα τη δικαστική αρχή και να συμπληρώνουν ειδικό δελτίο, στο οποίο αναφέρεται ρητά η συνεχής παρακολούθηση, η συναφής πρόοδος, η σταθεροποίηση και η επιτυχής ολοκλήρωσή του. Η αδικαιολόγητη διακοπή της παρακολούθησης του προγράμματος αναφέρεται άμεσα στον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών και το συμβούλιο πλημμελειοδικών προχωρεί σε ανάκληση της απόλυσης.

2. Όποιος καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης για οποιοδήποτε έγκλημα και υποβάλλεται σε συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης κατά την προηγούμενη παράγραφο, μπορεί με βούλευμα του συμβουλίου πλημμελειοδικών του τόπου της κράτησης, ύστερα από γνώμη της οικείας ειδικής επιτροπής του άρθρου 31 στοιχείο β', να απολυθεί υπό όρο και πριν από τη συμπλήρωση του χρόνου που ορίζεται στα άρθρα 105 και επόμενα του Π.Κ., εφόσον έχει παρακολουθήσει με επιτυχία το πρόγραμμα απεξάρτησης. Το συμβούλιο μπορεί να επιβάλει στον απολυόμενο την υποχρέωση να εμφανίζεται ανά τακτικά χρονικά διαστήματα σε ειδικό θεραπευτικό κατάστημα απεξάρτησης και να υποβάλλεται σε εξετάσεις. Αν από αυτές αποδειχθεί ότι ξανάρχισε τη χρήση ναρκωτικών ή αν αρνείται ή παραλείπει να εξετάζεται, το ειδικό θεραπευτικό κατάστημα υποχρεούται να ειδοποιεί τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών, οπότε ανακαλείται η απόλυση με βούλευμα του συμβουλίου πλημμελειοδικών.

3. Ο χρόνος παραμονής στο εγκεκριμένο κατά νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης σε κάθε περίπτωση θεωρείται ως χρόνος έκτισης ποινής.

4. Εφόσον εκείνος που καταδικάστηκε έχει απολυθεί υπό όρο, ύστερα από επιτυχή παρακολούθηση εγκεκριμένου θεραπευτικού προγράμματος, η καταδικαστική απόφαση για εγκλήματα που αναφέρονται στο άρθρο 32, καθώς και το βούλευμα που διατάσσει την απόλυση κατά τις προηγούμενες παραγράφους αναγράφεται μόνο στα αντίγραφα ποινικού μητρώου που προορίζονται για δικαστική χρήση.

5. Όποιος καταδικάστηκε για έγκλημα του άρθρου 23 σε ποινή ισόβιας κάθειρξης, μπορεί να απολυθεί υπό τον όρο της ανάκλησης εφόσον έχει εκτίσει τουλάχιστον είκοσι πέντε έτη. Στον κατάδικο αυτόν δεν μπορεί να χορηγηθεί η απόλυση υπό όρο αν δεν έχει παραμείνει στο κατάντημα κράτησης για χρονικό διάστημα είκοσι ετών. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 105 και επόμενα του Ποινικού Κώδικα.

Άρθρο 36

Απαγόρευση άσκησης επαγγέλματος

1. Σε περίπτωση καταδίκης σε ποινή κάθειρξης για εγκλήματα των άρθρων 20, 22, 23, 24 παράγραφος 1 εδάφιο τέταρτο και 25 παράγραφος 1 εδάφιο τέταρτο, το δικαστήριο μπορεί να διατάσσει την απαγόρευση άσκησης του επαγγέλματος του δράστη για ένα (1) μέχρι πέντε (5) έτη, εφόσον κρίνει ότι η παράβαση έχει σχέση με το επάγγελμά του. Οι διατάξεις που προβλέπουν πειθαρχικές ή διοικητικές κυρώσεις εξακολουθούν να ισχύουν παράλληλα.

2. Η απαγόρευση της άσκησης του επαγγέλματος αρχίζει από τη λήξη της στερητικής της ελευθερίας ποινής. Αν εκτός από την ποινή έχει επιβληθεί και μέτρο ασφαλείας, η απαγόρευση αρχίζει από τη λήξη του μέτρου. Η απαγόρευση λήγει και πριν από τον οριζόμενο από την απόφαση χρόνο, εφόσον ο δράστης ολοκληρώσει εγκεκριμένο κατά νόμο, συμβουλευτικό θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης.

3. Η απαγόρευση της άσκησης επαγγέλματος συνεπάγεται και την παύση της λειτουργίας του καταστήματος ή γραφείου, για ίσο χρονικό διάστημα, αν η άσκηση του επαγγέλματος αυτού προϋποθέτει την ύπαρξη και λειτουργία τους.

4. Για όσο χρόνο διαρκεί η απαγόρευση άσκησης του επαγγέλματος, εκείνος στον οποίο έχει επιβληθεί δεν μπορεί να ασκήσει το επάγγελμα αυτό ούτε προσωπικά, ούτε μέσω άλλου ή για λογαριασμό τρίτου. Σε περίπτωση παράβασης της απαγόρευσης αυτής ο υπαίτιος τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός (1) έτους και με χρηματική ποινή.

Άρθρο 37

Περιορισμοί διαμονής

Σε κάθε περίπτωση καταδίκης σε ποινή κάθειρξης για τέλεση εγκλημάτων των άρθρων 20, 22, 23, 24 παράγραφος 2 και 25 παράγραφος 1 εδάφιο τέταρτο, το δικαστήριο, αν κρίνει ότι η διαμονή του καταδικασμένου σε ορισμένους τόπους δημιουργεί κινδύνους για τον ίδιο ή για τρίτους, μπορεί να διατάξει την απαγόρευση

της διαμονής του στους τόπους αυτούς για χρονικό διάστημα ενός (1) μέχρι πέντε (5) ετών.

Άρθρο 38

Εκτέλεση μέτρου περιορισμού διαμονής

1. Ο περιορισμός διαμονής του προηγούμενου άρθρου εκτελείται με την επιμέλεια του εισαγγελέα πλημμελειοδικών του τόπου διαμονής του καταδικασμένου, μέσω των αστυνομικών αρχών. Ο εισαγγελέας μπορεί να επιτρέψει την άρση του περιορισμού διαμονής για σύντομα χρονικά διαστήματα και για την εκπλήρωση προσωπικών ή οικογενειακών αναγκών του καταδικασμένου.

2. Το τριμελές πλημμελειοδικείο του τόπου διαμονής του καταδικασμένου μετά τη συμπλήρωση έξι (6) μηνών μπορεί να άρει τους περιορισμούς διαμονής ή να μειώσει τη διάρκειά τους, ύστερα από αίτηση του καταδικασμένου ή αιτιολογημένη έκθεση του εισαγγελέα του τόπου διαμονής του.

Άρθρο 39

Ανήλικοι και νεαροί ενήλικες δράστες

1. Σε ανήλικους ή σε νεαρούς ενήλικες που τέλεσαν πράξεις προβλεπόμενες στον παρόντα Κώδικα εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 121 έως 133 του Ποινικού Κώδικα, εφόσον είναι ευμενέστερες γι' αυτούς.

2. Σε ανήλικους οι οποίοι κρίνονται ποινικά υπεύθυνοι κατά το άρθρο 127 του Ποινικού Κώδικα: α) για πράξεις οι οποίες προβλέπονται από τα άρθρα 20, 21, 22, 24, 25 του παρόντος ή β) για τις πράξεις που προβλέπονται στο άρθρο 32 παράγραφος 1 του παρόντος, εφόσον έχουν κριθεί εξαρτημένοι από ναρκωτικά, μπορεί να επιβάλλεται αντί της ποινής η παρακολούθηση ειδικού προγράμματος απεξάρτησης ανηλίκων.

3. Το παραπάνω μέτρο μπορεί επίσης να επιβάλλεται σε δράστες ηλικίας 18-21 ετών, οι οποίοι εμπίπτουν στις προβλεπόμενες στην προηγούμενη παράγραφο κατηγορίες.

4. Η παραμονή των παραπάνω στο ειδικό πρόγραμμα δεν μπορεί να παρατείνεται πέραν του 25ου έτους της ηλικίας τους. Αν ως τότε ο παρακολουθών το πρόγραμμα δεν το έχει ολοκληρώσει επιτυχώς, μετάγεται στα γενικά σωφρονιστικά κατάντηματα. Ο χρόνος παραμονής του στα κατάντηματα όπου εκπονούνται τα παραπάνω προγράμματα λογίζεται ως χρόνος έκτισης ποινής.

Άρθρο 40

Δήμευση

Σε περίπτωση καταδίκης για παράβαση των άρθρων 20, 22 και 23 του παρόντος το δικαστήριο, με την επιφύλαξη του τελευταίου εδαφίου της παραγράφου αυτής, διατάσσει τη δήμευση όλων των πραγμάτων, τα οποία προήλθαν από την πράξη, του τιμήματός τους, των κινητών και ακινήτων που αποκτήθηκαν με το τίμημα αυτό ή από την αποδοχή και διάθεσή τους, καθώς και των μεταφορικών μέσων και όλων των αντικειμένων, τα οποία χρησιμοποίησαν ή προορίζονταν για την τέλεση της πράξης είτε αυτά ανήκουν στον αυτομάργο είτε σε οποιονδήποτε από τους συμμετόχους. Κατά τα λοιπά ισχύουν οι ρυθμίσεις της Σύμβασης Ηνωμένων Εθνών κατά της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών φαρμάκων

και ψυχοτρόπων ουσιών που κυρώθηκε με το ν. 1990/1991 (Α' 193) και ιδίως εκείνες του άρθρου 5 της Σύμβασης αναφορικά με τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων. Όσα από τα τεχνικά μέσα που δημεύονται με τελεσίδικη δικαστική απόφαση κρίνονται ως άκρως απαραίτητα για την κάλυψη αναγκών των υπηρεσιών δίωξης ναρκωτικών αποδίδονται, κατά προτίμηση, στις υπηρεσίες που ενήργησαν την κατάσχεση, ύστερα από αίτημα των Υπουργείων στα οποία ανήκουν οι Υπηρεσίες που διενήργησαν την κατάσχεση.

Άρθρο 41

Κατάσχεση και δήμευση ναρκωτικών

1. Τα ναρκωτικά κατάσχονται και δημεύονται σε κάθε περίπτωση. Κατά τη διάρκεια της προδικασίας, καθώς και στην περίπτωση μη άσκησης ποινικής δίωξης ή αποχής για οποιονδήποτε λόγο από αυτήν, τη δήμευση διατάσσει το συμβούλιο πλημμελειοδικών.

2. Η επιβληθείσα κατάσχεση, καθώς και η ιδιότητα των κατασχεθέντων ως ναρκωτικών γνωστοποιείται αμέσως από τον αρμόδιο ανακριτή ή τους κατά το άρθρο τούτο ανακριτικούς υπαλλήλους στον κατηγορούμενο, στον κύριο και στον κάτοχο των κατασχεθέντων ναρκωτικών. Συγχρόνως καλούνται οι ανωτέρω να δηλώσουν στον γνωστοποιούντα αν αμφισβητούν την ιδιότητα των κατασχεθέντων ως ναρκωτικών ή τον παράνομο χαρακτήρα της κατοχής τους. Για όλα αυτά γίνεται ρητή αναφορά στην έκθεση κατασχέσεως ή σε χωριστή έκθεση, την οποία υπογράφουν και εκείνοι στους οποίους γίνεται η γνωστοποίηση. Στην ίδια έκθεση γίνεται μνεία και της αμφισβήτησης της ιδιότητας των κατασχεθέντων ως ναρκωτικών. Η αμφισβήτηση αυτή μπορεί να γίνει και με έγγραφη δήλωση, εντός δέκα ημερών από την ημέρα της γνωστοποίησης. Δείγμα των κατασχεθέντων ναρκωτικών αποστέλλεται στα εργαστήρια της ιατροδικαστικής και τοξικολογίας των Α.Ε.Ι. της χώρας ή στο Γενικό Χημείο του Κράτους ή σε κάποιο από τα παραρτήματά του για εξέταση και έρευνα της φύσης ως ναρκωτικών, καθώς και του προσδιορισμού της περιεκτικότητάς τους σε ναρκωτική ουσία.

3. Αν δεν υπάρξει αμφισβήτηση κατά τα αναφερόμενα στην προηγούμενη παράγραφο, τα ναρκωτικά αυτά καταστρέφονται με το πέρας της ανάκρισης, αφού κρατηθεί ποσότητα επαρκής για τρία δείγματα προς διεξαγωγή πραγματογνωμοσύνης, καθώς και ο απαραίτητος αριθμός συσκευασιών των ναρκωτικών που καταστρέφονται, για τη διεξαγωγή ερευνών. Η καταστροφή πρέπει να γίνεται εντός δέκα ημερών από την πάροδο της προθεσμίας αμφισβήτησης.

4. Αν υπάρξει αμφισβήτηση, οι κατασχεθείσες ουσίες φυλάσσονται μέχρι της καταστροφής τους ή της απόδοσής τους στον κύριο ή τον κάτοχό τους από την αρμόδια για τη φύλαξη αρχή. Αμέσως μόλις περιέλθει στον εισαγγελέα ή τον ανακριτή η έκθεση πραγματογνωμοσύνης, για το αν τα κατασχεθέντα είναι ναρκωτικά, ο εισαγγελέας εισάγει, αυτεπαγγέλτως ή ύστερα από αίτηση του ανακριτή, την υπόθεση στο συμβούλιο πλημμελειοδικών, στο οποίο καλούνται πριν από τρεις (3) τουλάχιστον ημέρες να παραστούν ο κατηγορούμενος και κάθε άλλος ενδιαφερόμενος, εκτός αν είναι άγνωστος ή απουσιάζει ή δεν είναι για κάποιον άλλο λόγο εφικτή η κλήτευσή του. Το συμβούλιο αποφαινέ-

ται αμετάκλητα για την καταστροφή ή απόδοση των ουσιών που κατασχέθηκαν, μπορεί δε να διατάξει και νέα πραγματογνωμοσύνη. Αν διατάχθηκε καταστροφή, αυτή γίνεται αμέσως μετά την κοινοποίηση του βουλεύματος στον εισαγγελέα και πάντως το αργότερο εντός των επόμενων δέκα (10) εργάσιμων ημερών. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις και ιδίως εάν πρόκειται για κατάσχεση αυτοφυών φυτών ινδικής κάνναβης και υπονόθου μήκωνος, η καταστροφή τους μπορεί να δι-αταχθεί με κοινή διάταξη των αρμόδιων εισαγγελέα και ανακριτή και να πραγματοποιηθεί το ταχύτερο δυνατόν.

5. Το δικαστήριο διατάσσει σε κάθε περίπτωση την καταστροφή των ναρκωτικών, αν για οποιονδήποτε λόγο δεν έγινε ή δεν διατάχθηκε σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους. Η καταστροφή γίνεται ενώπιον επιτροπής, στην οποία προεδρεύει ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών και μετέχουν οι προϊστάμενοι της δικαστικής αρχής που ενήργησε την προανάκριση και της αρμόδιας υπηρεσίας της οικείας Περιφέρειας ή αναπληρωτές τους. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, Οικονομικών και Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων και Ναυτιλίας και Αιγαίου, καθορίζονται τα μέσα, ο τρόπος και ο τόπος όπου θα γίνεται η καταστροφή, η φύλαξη συσκευασιών, αν αυτό ενδείκνυται για την έρευνα, η εξαίρεση ποσοτήτων προκειμένου να χρησιμοποιηθούν για θεραπευτικούς ή ερευνητικούς σκοπούς, καθώς και κάθε σχετικό θέμα για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος άρθρου.

6. Από τις κατασχεθείσες ποσότητες δεν καταστρέφονται εκείνες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για θεραπευτικούς σκοπούς. Με αιτιολογημένη απόφαση του Υπουργού Υγείας καθορίζονται οι όροι για τη διατήρηση και χρήση των ποσοτήτων αυτών, εφόσον είναι αξιοποιήσιμες σε αυτούσια μορφή, για θεραπευτικούς σκοπούς σε δημόσια νοσοκομεία ή εγκεκριμένα θεραπευτικά προγράμματα. Η διάθεση προς τα δημόσια νοσοκομεία ή εγκεκριμένα θεραπευτικά προγράμματα γίνεται με διάταξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών του τόπου φύλαξής τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 42

Προανάκριση

1. Η αστυνόμευση για τη διαπίστωση των παραβάσεων των άρθρων 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29 και 30, ο σχετικός έλεγχος και η προανάκριση κατά τις διατάξεις των άρθρων 34 και 243 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Κ.Π.Δ.) ενεργούνται από προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας, της Τελωνειακής Υπηρεσίας, του Σ.Δ.Ο.Ε. και του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής, κατά το λόγο αρμοδιότητάς τους.

2. Συνιστάται μικτό όργανο αποτελούμενο από προσωπικό των υπηρεσιών της παραγράφου 1 για την αξιοποίηση πληροφοριών και το συντονισμό της δράσης των αρμόδιων υπηρεσιών της Ελληνικής Αστυνομίας, της Τελωνειακής Υπηρεσίας, του Σ.Δ.Ο.Ε. και του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής.

3. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πο-

λίτη, Οικονομικών και Ναυτιλίας και Αιγαίου ρυθμίζονται η σύνθεση, η υπαγωγή, οι ειδικότερες αρμοδιότητες και κάθε άλλο θέμα σχετικό με τη λειτουργία του οργάνου της παραγράφου 2.

4. Οι προανακριτικοί υπάλληλοι της Ελληνικής Αστυνομίας, της Τελωνειακής Υπηρεσίας, του Σ.Δ.Ο.Ε. και του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής μπορούν να καλούν για εξέταση μάρτυρες και να λαμβάνουν απολογίες κατηγορουμένων για πράξεις του νόμου αυτού, ανεξάρτητα αν οι μάρτυρες ή οι κατηγορούμενοι είναι κάτοικοι της περιφέρειάς τους. Επίσης, μπορούν να μεταβαίνουν για τη διεξαγωγή των παραπάνω προανακριτικών πράξεων και έξω από την περιφέρειά τους, εφόσον πρόκειται για χώρο εδαφικής αρμοδιότητας του Σώματος στο οποίο ανήκουν, ειδοποιώντας αμελλητί και εγγράφως τον εισαγγελέα εφετών του τόπου, στον οποίο διεξάγεται η προανακριτική πράξη.

5. Αν υπάρχουν σοβαρές υπόνοιες παράβασης των άρθρων που αναφέρονται στην παράγραφο 1, μπορεί να χρησιμοποιείται κάθε κατάλληλο επιστημονικό μέσο για τον έλεγχο προς διαπίστωση της απόκρυψης, κατοχής ή μεταφοράς ναρκωτικών ουσιών.

Άρθρο 43

Προδικασία - Αρμοδιότητες

1. Για την εκδίκαση των πράξεων που αναφέρονται στα άρθρα 20, 22, 24 παράγραφος 2, 25 παράγραφος 1 εδάφιο τέταρτο και 30 παράγραφος 4 περίπτωση δ', αρμόδιο είναι το μονομελές εφετείο, ενώ για την εκδίκαση των πράξεων που αναφέρονται στο άρθρο 23 είναι το τριμελές εφετείο. Τα δικαστήρια αυτά συνεδριάζουν σε ιδιαίτερες δικασίμους κατά τις οποίες προσδιορίζονται μόνο υποθέσεις που αφορούν τα ανωτέρω εγκλήματα. Για την εκδίκαση των υποθέσεων αυτών τα ποινικά εφετεία μπορεί να συνεδριάζουν και κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών, εκτός από τον Αύγουστο, κατά τον οποίο μπορεί να συνεδριάζουν αν συντρέχουν ειδικοί λόγοι προς τούτο.

2. Για τα εγκλήματα που προβλέπονται στα άρθρα 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29 και 30 του Κεφαλαίου Δ':

α) Η ανάκριση στις πόλεις Αθηνών, Πειραιώς και Θεσσαλονίκης διεξάγεται από ανακριτές στους οποίους ανατίθεται αποκλειστικά η ανάκριση μόνο αυτών των εγκλημάτων.

β) Για την επιβολή ή συνέχιση της προσωρινής κράτησης πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη και τα στοιχεία από τα οποία προκύπτει αν ο κατηγορούμενος είναι εξαρτημένος.

γ) Μόλις περατωθεί η ανάκριση, η δικογραφία υποβάλλεται από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών στον εισαγγελέα εφετών, ο οποίος αν κρίνει ότι προκύπτουν ενδείξεις και ότι δεν πρέπει να την επιστρέψει για να συμπληρωθεί, εισάγει, εφόσον συμφωνεί και ο πρόεδρος εφετών, την υπόθεση στο ακροατήριο με απευθείας κλήση, κατά της οποίας δεν επιτρέπεται προσφυγή. Αν ο εισαγγελέας εφετών κρίνει ότι δεν συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις για την παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο με απευθείας κλήση, εισάγει την υπόθεση με πρότασή του στο συμβούλιο εφετών, που αποφασίζει σύμφωνα με όσα ορίζονται στα άρθρα 309-315 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Αν κρίνει ότι οι πράξεις έχουν χαρακτήρα πλημμελήματος, αποφαιίνεται σχετικά με

αιτιολογημένη διάταξη και με παραγγελία του προς τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών εισάγεται η υπόθεση από τον τελευταίο στο συμβούλιο πλημμελειοδικών.

3. Σε περίπτωση εισαγωγής με απευθείας κλήση, για τη διάρκεια της ισχύος του εντάλματος σύλληψης και για τη διάρκεια της προσωρινής κράτησης του κατηγορουμένου αποφαιίνεται με διάταξή του, κατά της οποίας δεν χωρεί προσφυγή, ο πρόεδρος εφετών. Για την άρση ή την αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους, αποφαιίνεται το συμβούλιο εφετών. Αν διατάχθηκε η διατήρηση της ισχύος εντάλματος σύλληψης, ο εισαγγελέας εφετών με διάταξή του, της οποίας δεν απαιτείται τοιχοκόλληση, διατάσσει την αναστολή της διαδικασίας στο ακροατήριο ως προς τον κατηγορούμενο που φυγοδικεί, μέχρι να προσέλθει ή να συλληφθεί.

4. Σε περίπτωση περισσότερων κατηγορουμένων, το συμβούλιο είναι αρμόδιο να αποφανθεί για ποιους δεν προκύπτουν ενδείξεις και για ποιους πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτη ή να παύσει η ποινική δίωξη ή να χωριστεί ως προς αυτούς η υπόθεση. Αν για μερικούς από τους κατηγορουμένους δεν περατώθηκε η ανάκριση και προβλέπεται ότι η περάτωσή της θα καθυστερήσει, ο ανακριτής, με διάταξή του που δεν υπόκειται σε προσφυγή, μπορεί να διατάσσει το χωρισμό ως προς αυτούς και συνεχίζει την ανάκριση για τους λοιπούς κατηγορουμένους.

5. Για τις παραβάσεις του νόμου αυτού ο ανακριτής μπορεί να μεταβαίνει και να ενεργεί ανακριτικές πράξεις και έξω από την έδρα του ή και σε άλλη δικαστική περιφέρεια μετά από προηγούμενη έγγραφη ενημέρωση του εισαγγελέα εφετών.

6. Οι ελληνικές δικαστικές αρχές του τόπου της έδρας ή της πραγματικής εγκαταστάσεως του νομικού προσώπου προς όφελος του οποίου διαπράχθηκαν αξιοποιινες πράξεις που προβλέπονται στον παρόντα Κώδικα, έχουν δικαιοδοσία και αρμοδιότητα διώξεως και εκδικάσεως των πράξεων αυτών.

Άρθρο 44

Εποπτεία προανάκρισης και προκαταρκτικής εξέτασης

1. Η προανάκριση και η προκαταρκτική εξέταση που ενεργείται από τις αναφερόμενες στο άρθρο 42 παράγραφος 1 υπηρεσίες τελεί, με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 33, 34 και 35 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, υπό την εποπτεία και καθοδήγηση του εισαγγελέα εφετών, η οποία ασκείται από έναν εκ των αντεισαγγελέων εφετών ή των εισαγγελέων πρωτοδικών της περιφέρειάς του, που ορίζεται από αυτόν.

2. Πέραν των περιπτώσεων του άρθρου 27 παράγραφος 4, ο ανωτέρω εισαγγελικός λειτουργός ενημερώνεται εγγράφως για όλες τις αξιοποιήσιμες καταγγελίες που περιέρχονται στις υπηρεσίες της προηγούμενης παραγράφου και αφορούν τη διάπραξη εγκλημάτων, τα οποία προβλέπονται στη νομοθεσία περί ναρκωτικών. Μπορεί δε, πέρα από τα προαναφερόμενα καθήκοντά του, να παραγγέλλει ή να ενεργεί ο ίδιος, κατά την κρίση του, προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση για τα παραπάνω εγκλήματα. Στις περιπτώσεις αυτές η σχηματιζόμενη δικογραφία στην οποία περιλαμβάνονται τα αναγκαία στοιχεία από το παραπάνω έγγραφο,

διαβιβάζεται μετά την περάτωσή της στον αρμόδιο για την ποινική δίωξη εισαγγελέα.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄
ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΠΟΙΝΕΣ
ΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΗ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΟΥΣΙΩΝ
ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ**

**Άρθρο 45
Έσοδα**

Τα έσοδα από χρηματικές ποινές ή μετατροπές ποινών, που επιβάλλονται για παραβάσεις των άρθρων 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29 και 30 του Κεφαλαίου Δ', καθώς και από δημεύσεις, εισάγονται στον Προϋπολογισμό του Κράτους, σε ιδιαίτερο κωδικό αριθμό εσόδου. Με βάση τα έσοδα αυτά, ύστερα από πρόταση της Εθνικής Επιτροπής Σχεδιασμού και Συντονισμού για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών εγγράφονται σχετικές πιστώσεις στους προϋπολογισμούς των Υπουργείων Υγείας, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και Ναυτιλίας και Αιγαίου και διατίθενται για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, Υγείας και Ναυτιλίας και Αιγαίου καθορίζεται η κατανομή των πιστώσεων ανάμεσα στα Υπουργεία του προηγούμενου εδαφίου και κάθε θέμα σχετικό με τις πιστώσεις αυτές.

**Άρθρο 46
Διάθεση εσόδων**

1. Τα ποσά που αποδίδονται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κατ' εφαρμογή του προηγούμενου άρθρου διατίθενται για την αποκλειστική εξυπηρέτηση των θεραπευτικών προγραμμάτων που λειτουργούν στα καταστήματα κράτησης.

2. Τα ποσά που αποδίδονται στα Υπουργεία Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και Ναυτιλίας και Αιγαίου κατ' εφαρμογή του προηγούμενου άρθρου, διατίθενται αποκλειστικά στις αρμόδιες υπηρεσίες για τη δίωξη των εγκλημάτων της νομοθεσίας περί ναρκωτικών, για την προμήθεια τεχνικών μέσων, την εκπαίδευση του προσωπικού τους και τη χρηματοδότηση της επιχειρησιακής τους δράσης.

3. Τα ποσά που αποδίδονται στο Υπουργείο Υγείας κατ' εφαρμογή του προηγούμενου άρθρου, διατίθενται για την αποκλειστική εξυπηρέτηση των θεραπευτικών προγραμμάτων και των προγραμμάτων πρόληψης κατά των ναρκωτικών που λειτουργούν υπό την εποπτεία του.

**Άρθρο 47
Διάθεση ναρκωτικών ουσιών
για εκπαιδευτικούς σκοπούς**

Από τις κατασχεμένες ναρκωτικές ουσίες που δημεύονται ή προορίζονται για καταστροφή, σύμφωνα με τα άρθρα 40 και 41, μπορεί να διατίθενται στις αστυνομικές σχολές ή τα παραρτήματά τους, καθώς και στις Γενικές Αστυνομικές Διευθύνσεις Αθηνών και Θεσσαλονίκης, στις κατά τόπους αστυνομικές διευθύνσεις, στο Τμήμα Ναρκωτικών και Παραβατικότητας Αιγίων της Διεύθυνσης Δημόσιας Ασφάλειας του Υπουργείου Δημόσιας

Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και στο Τμήμα Δίωξης Ναρκωτικών της Διεύθυνσης Δίωξης Ναρκωτικών και Λαθρεμπορίου του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής του Υπουργείου Ναυτιλίας και Αιγαίου, καθώς και στη Γενική Διεύθυνση Τελωνείων και Ειδικών Φόρων Κατανάλωσης (ΕΦΚ) του Υπουργείου Οικονομικών, οι απολύτως αναγκαίες ποσότητες, αποκλειστικά για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Η διάθεση γίνεται από την κατά τόπο αρμόδια εισαγγελική αρχή, ύστερα από αίτημα του προϊσταμένου των παραπάνω δικωτικών υπηρεσιών κατά περίπτωση ή της αριζόμενης από τον Υπουργό Οικονομικών τελωνειακής αρχής που έχει τη διαχείριση των εκπαιδευτικών δειγμάτων ναρκωτικών ουσιών. Οι όροι φύλαξης και ορθής χρησιμοποίησης αυτών, η κατά περιόδους υποχρεωτική επιστροφή ή αντικατάστασή τους, καθώς και κάθε θέμα σχετικό με τη διαχείρισή τους καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, του Υπουργού Ναυτιλίας και Αιγαίου ή του Υπουργού Οικονομικών κατά περίπτωση που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Οι διατάξεις της παρούσας παραγράφου εφαρμόζονται και για τη διάθεση των προαναφερόμενων ναρκωτικών ουσιών προς εκπαίδευση των αστυνομικών स्कύλων και των स्कύλων ανιχνευτών των τελωνειακών αρχών, του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής και του Σ.Δ.Ο.Ε. και των εκπαιδευτών και συνοδών αυτών.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ
ΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΑΠΟ ΝΑΡΚΩΤΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ**

**Άρθρο 48
Διυπουργική Επιτροπή για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά των Ναρκωτικών**

1. Συνιστάται Διυπουργική Επιτροπή για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά των Ναρκωτικών, στην οποία προεδρεύει ο Πρωθυπουργός και αποτελείται από τους:

- α) Υπουργό Εξωτερικών,
- β) Υπουργό Οικονομικών,
- γ) Υπουργό Εθνικής Άμυνας,
- δ) Υπουργό Εσωτερικών,
- ε) Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού,
- στ) Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων,
- ζ) Υπουργό Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας,
- η) Υπουργό Υγείας,
- θ) Υπουργό Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη
- ι) Υπουργό Ναυτιλίας και Αιγαίου,
- ια) τον Πρόεδρο της Διαρκούς Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων της Βουλής.

2. Σε περίπτωση κωλύματος ή απουσίας μέλους της Επιτροπής αυτό αναπληρώνεται από τον κατά σειρά αρμόδιο Αναπληρωτή Υπουργό, Υφυπουργούς ή τον Γενικό Γραμματέα ή τον αρμόδιο Ειδικό Γραμματέα του αντίστοιχου Υπουργείου.

3. Στην Διυπουργική Επιτροπή παρίσταται ο κατά το άρθρο 49 Εθνικός Συντονιστής για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών, μπορούν δε να καλούνται από τον

Πρόεδρό της και να μετέχουν χωρίς δικαίωμα ψήφου, ανάλογα με το εξεταζόμενο θέμα, οι άλλοι αρμόδιοι κατά περίπτωση Υπουργοί ή Γενικοί Γραμματείς ή Ειδικοί Γραμματείς. Επίσης, μπορούν να καλούνται εκπρόσωποι Υπουργείων και νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου.

4. Για την ενεργό συμμετοχή του κοινωνικού συνόλου στην καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών και την προστασία των νέων, καθώς και την υποβοήθηση του έργου της Διυπουργικής Επιτροπής για την έγκριση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά των Ναρκωτικών, ο Πρωθυπουργός μπορεί να καλεί εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης, της Εκκλησίας, επιστημονικών, κοινωνικών, εκπαιδευτικών, επαγγελματικών και άλλων φορέων ή άλλων ομάδων της δημόσιας ζωής προκειμένου να καταθέσουν τις απόψεις τους πριν την έγκριση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά των Ναρκωτικών.

5. Η Διυπουργική Επιτροπή ως έργο της έχει:

α) την έγκριση του εθνικού σχεδίου δράσης, το οποίο αποτελεί τη συνολική πολιτική καταπολέμησης του προβλήματος των ναρκωτικών, και στο οποίο θα προβλέπονται και θα καθορίζονται με σαφήνεια οι αρχές, οι στόχοι, οι δράσεις, οι ενέργειες και τα μέτρα, το χρονοδιάγραμμα, η διαθεσιμότητα των πόρων για την κάλυψη αυτών και κάθε άλλο σχετικό με την επίτευξη και ολοκλήρωση του σχεδίου,

β) το συντονισμό των αρμόδιων υπηρεσιών και την παρακολούθηση της εφαρμογής του σχεδίου δράσης σε όλα τα Υπουργεία και σε όλα τα επίπεδα,

γ) την ανάθεση της αξιολόγησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης σε εθνικό ή διεθνή φορέα ή επιτροπή, που δεν συμμετέχει στην υλοποίησή του.

6. Οι υπηρεσίες και οι φορείς του δημοσίου τομέα οφείλουν να παρέχουν στη Διυπουργική Επιτροπή κάθε αναγκαία συνδρομή και ιδίως τις πληροφορίες και τα στοιχεία που ζητούνται από αυτήν για την εκπλήρωση του έργου της.

7. Η γραμματειακή και τεχνική υποστήριξη της Διυπουργικής Επιτροπής εξασφαλίζεται από τη Γενική Γραμματεία του Πρωθυπουργού. Καθήκοντα γραμματέα της Επιτροπής ασκεί υπάλληλος της Γενικής Γραμματείας του Πρωθυπουργού με βαθμό Α' της Π.Ε. κατηγορίας που ορίζεται με απόφαση του Πρωθυπουργού. Με την ίδια απόφαση ορίζεται ως αναπληρωτής του γραμματέα, υπάλληλος με τα ίδια τυπικά προσόντα.

Άρθρο 49

Εθνικός Συντονιστής για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών

Ο Εθνικός Συντονιστής για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών ορίζεται από τον Πρωθυπουργό, με θητεία 5 ετών και είναι εξειδικευμένος επιστήμονας εγνωσμένου κύρους από το χώρο των επιστημών υγείας ή των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών. Προεδρεύει στην, κατά το άρθρο 50, Εθνική Επιτροπή Σχεδιασμού και Συντονισμού για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών, εκπροσωπεί τη χώρα σε διεθνή όργανα με συναφές αντικείμενο και δεν μπορεί να είναι ταυτόχρονα πρόεδρος - διοικητής ή διευθυντής οργανισμού που συμμετέχει στην ανωτέρω Επιτροπή. Η διοικητική του υποστήριξη ορίζεται με απόφαση του Πρωθυπουργού.

Άρθρο 50

Εθνική Επιτροπή Σχεδιασμού και Συντονισμού για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών

1. Στο Υπουργείο Υγείας συνιστάται Εθνική Επιτροπή Σχεδιασμού και Συντονισμού για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών. Η επιτροπή συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού και αποτελείται από είκοσι μέλη. Πρόεδρος της Επιτροπής ορίζεται ο Εθνικός Συντονιστής για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών και μέλη της οι προϊστάμενοι και οι οριζόμενοι από αυτούς ειδικοί επιστήμονες των αρμόδιων Διευθύνσεων των Υπουργείων, τα οποία μετέχουν στη Διυπουργική Επιτροπή, καθώς και ο Πρόεδρος ή οι εκπρόσωποι του Οργανισμού κατά των Ναρκωτικών (Ο.ΚΑ.ΝΑ.), του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (Κ.Ε.Θ.Ε.Α.), του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αθηνών (Ψ.Ν.Α.), του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης (Ψ.Ν.Θ.), του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά (ΕΚ.Τ.Ε.Π.Ν.) και του Δικτύου των Κέντρων Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας, που συνιστάται με την παράγραφο 4. Η Επιτροπή συνέρχεται τουλάχιστον μία φορά το μήνα.

2. Αρμοδιότητα της Επιτροπής είναι η εκπόνηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Ναρκωτικά, ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη των διεθνών συνεργασιών της χώρας, ο συντονισμός και η προώθηση των αναγκαίων μέτρων, προγραμμάτων και δράσεων εκ μέρους των συναρμόδιων Υπουργείων στα πλαίσια του Εθνικού Σχεδίου Δράσης, καθώς και η παρακολούθηση εφαρμογής τους. Οι ανωτέρω φορείς που συμμετέχουν στην Επιτροπή εφαρμόζουν το Εθνικό Σχέδιο Δράσης, κατά των Ναρκωτικών μετά την έγκρισή του.

Η Επιτροπή, συντάσσει κάθε χρόνο έκθεση σχετικά με την εφαρμογή και την αξιολόγηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Ναρκωτικά, την οποία υποβάλλει στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής των Ελλήνων. Την έκθεση παρουσιάζει στην ως άνω Επιτροπή ο Εθνικός Συντονιστής σε σχετική ειδική επί του θέματος συνεδρίασή της, κατά τα οριζόμενα στον Κανονισμό της Βουλής.

3. Στα μέλη της Επιτροπής δεν καταβάλλεται αποζημίωση οποιασδήποτε μορφής.

4. Συνιστάται Δίκτυο Κέντρων Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας αποτελούμενο από τις αστικές εταιρείες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που λειτουργούν Κέντρα Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας του άρθρου 61 του ν. 3459/2006, καθώς και από τους εγκεκριμένους οργανισμούς ή φορείς που υλοποιούν το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Ναρκωτικά και καταρτίζουν προγράμματα πρόληψης. Το Δίκτυο εκπροσωπείται από συντονιστική επιτροπή η οποία συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Υγείας στην οποία μετέχουν από ένας εκπρόσωπος του Υπουργείου Υγείας, του Υπουργείου Εσωτερικών, του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων, Δικαιωμάτων, του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, του Οργανισμού Κατά των Ναρκωτικών (Ο.ΚΑ.ΝΑ.), της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδας (Κ.Ε.Δ.Ε.), της Ένωσης Περιφερειών Ελλάδας (Ε.Ν.Π.Ε.), του Σωματείου των Εργαζομένων στα Κέντρα Πρόληψης, καθώς και των εγκεκριμένων οργανισμών ή φορέων που υλοποιούν το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για

τα Ναρκωτικά και καταρτίζουν προγράμματα πρόληψης. Αρμοδιότητα της συντονιστικής επιτροπής είναι η εκπροσώπηση του Δικτύου των Κέντρων Πρόληψης στην Εθνική Επιτροπή της παραγράφου 1 και σε οποιαδήποτε άλλη αρχή. Με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Υγείας και Εσωτερικών μπορεί να καθορίζονται ειδικότερα θέματα που αφορούν στη λειτουργία και το έργο της συντονιστικής επιτροπής. Στα μέλη της επιτροπής δεν καταβάλλεται αποζημίωση οποιασδήποτε μορφής.

Άρθρο 51

Εγκεκριμένοι οργανισμοί θεραπείας στο πλαίσιο του ποινικού συστήματος

Εγκεκριμένοι οργανισμοί ή φορείς για την υλοποίηση των δράσεων που μνημονεύονται στα άρθρα 30-35 είναι οι εξής:

- 1) Οργανισμός κατά των Ναρκωτικών (Ο.ΚΑ.ΝΑ.)
- 2) Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕ.Θ.Ε.Α.)
- 3) Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αθηνών (Ψ.Ν.Α.)
- 4) Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης (Ψ.Ν.Θ.).

Άρθρο 52

Διοίκηση του Ο.ΚΑ.ΝΑ.

1. Ο Ο.ΚΑ.ΝΑ., νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με έδρα την Αθήνα που τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας, διοικείται από επταμελές διοικητικό συμβούλιο (Δ.Σ.) που διορίζεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας και αποτελείται από καταξιωμένα και αναγνωρισμένα πρόσωπα του οικονομικού και επιστημονικού χώρου του ιδιωτικού τομέα ή της δημόσιας διοίκησης που μπορούν με τις γνώσεις και την πείρα τους να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην επίτευξη των σκοπών του Οργανισμού. Στο επταμελές διοικητικό συμβούλιο υποχρεωτικά μετέχουν ο επικεφαλής του συντονιστικού οργάνου δίωξης ναρκωτικών και ο Πρόεδρος της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδας (Κ.Ε.Δ.Ε.) ή οι αναπληρωτές τους. Από τα υπόλοιπα μέλη πρέπει να είναι ένας πτυχιούχος σχολών επιστημών υγείας, ένας ανθρωπιστικών επιστημών (ψυχολόγος, κοινωνιολόγος) και ένας επιστημών νομικής με αναγνωρισμένο έργο στον οικείο τομέα. Στο Δ.Σ. του Ο.ΚΑ.ΝΑ., μπορεί να συμμετέχουν και μέλη Δ.Ε.Π. των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, ειδικοτήτων σχετικών με τη δράση και τους σκοπούς του Οργανισμού, εφαρμοζόμενων των διατάξεων του άρθρου 14 του ν. 2530/1997 (Α' 218) και των άρθρων 5 παρ. 11β και 14 του ν. 2703/1999 (Α' 72).

2. Ο Πρόεδρος του Δ.Σ. είναι εξειδικευμένος επιστήμονας εγνωσμένου κύρους από το χώρο των επιστημών υγείας ή των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών και ορίζεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας ύστερα από γνώμη της αρμόδιας Διαρκούς Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων της Βουλής και είναι πλήρους απασχόλησης, ενώ ο Αντιπρόεδρος του Δ.Σ. είναι πλήρους ή μερικής απασχόλησης. Με την απόφαση διορισμού του Προέδρου και του Αντιπροέδρου του Ο.ΚΑ.ΝΑ. ορίζεται και το καθεστώς πλήρους ή μερικής απασχόλησης του Αντιπροέδρου στον Οργανισμό. Η θητεία του Προέδρου, του Αντιπροέδρου και των μελών του Δ.Σ. είναι τριετής. Ο Πρόεδρος, ο Αντιπρόεδρος και τα μέλη του Δ.Σ. είναι ελευθέρως ανακλητά και η αντικατάστασή τους, για το υπόλοιπο της θητείας, γίνεται με την ίδια διαδικασία.

3. Οι αμοιβές και οι κάθε είδους αποζημιώσεις του Προέδρου, του Αντιπροέδρου και των λοιπών μελών του Δ.Σ. ορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Υγείας. Οι αποδοχές του Προέδρου και του Αντιπροέδρου του Δ.Σ. δεν μπορούν να υπερβαίνουν τις αποδοχές που κάθε φορά λαμβάνουν οι Διοικητές των Διοικήσεων Υγειονομικών Περιφερειών (Δ.Υ.Π.Ε.).

4. Το Δ.Σ. βρίσκεται σε απαρτία όταν τα παρόντα μέλη είναι περισσότερα από τα απόντα. Μεταξύ των παρόντων πρέπει υποχρεωτικά να είναι και ο Πρόεδρος ή ο Αντιπρόεδρος. Ο διορισμός νέου μέλους, κατά τη διάρκεια της θητείας του Δ.Σ., λόγω κενώσεως θέσεως από οποιαδήποτε αιτία, γίνεται για το χρόνο μέχρι τη λήξη της θητείας των λοιπών μελών. Σε περίπτωση που κενωθούν θέσεις μελών και μέχρι να διορισθούν νέα μέλη, το Δ.Σ. εξακολουθεί να λειτουργεί νόμιμα για τρεις (3) μήνες, εφόσον παραμένουν τουλάχιστον τέσσερα (4) από τα ορισθέντα μέλη του, συμπεριλαμβανομένων σε αυτά του Προέδρου ή του Αντιπροέδρου.

5. Οι περιορισμοί του άρθρου 31 του ν. 4024/2011 εξακολουθούν να ισχύουν σε κάθε περίπτωση. Όλες οι κατά τα ανωτέρω αμοιβές ή αποζημιώσεις δεν δύνανται να καθορίζονται σε υψηλότερα επίπεδα από τις ισχύουσες κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος.

Άρθρο 53

Σκοπός του Ο.ΚΑ.ΝΑ.

Σκοπός του Οργανισμού είναι: α) η συμβολή στο σχεδιασμό, την προώθηση, την εφαρμογή εθνικής πολιτικής και προγραμμάτων σχετικά με την πρόληψη της χρήσης και διάδοσης των ναρκωτικών και τη θεραπεία, την επαγγελματική κατάρτιση και κοινωνική επανένταξη των εξαρτημένων από φαρμακευτικές ουσίες ατόμων, β) η συμβολή στη μελέτη σε εθνικό επίπεδο του όλου προβλήματος των ναρκωτικών για τον εντοπισμό των συγκεκριμένων αιτιών που οδηγούν τα άτομα και ιδίως τους νέους, στη λήψη ναρκωτικών, καθώς επίσης και η συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Πληροφόρησης - Τράπεζας Πληροφοριών ως προς την εκάστοτε κατάσταση και έκταση του προβλήματος των ναρκωτικών στη χώρα, γ) η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, κατά τρόπο ενιαίο και επιστημονικά υπεύθυνο, για τις συνέπειες από τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, καθώς και η ενθάρρυνση, ο συντονισμός και η εποπτεία κάθε ιδιωτικής πρωτοβουλίας που έχει σκοπό τη συμμετοχή στην προσπάθεια για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών, δ) η πρόταση και προώθηση αναγκαίων νομοθετικών, κοινωνικών και άλλων μέτρων για την πρόληψη και καταστολή του προβλήματος των ναρκωτικών, ε) η συνεργασία με αντίστοιχους συντονιστικούς ή ερευνητικούς φορείς σε οργανισμούς και υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλους διεθνείς οργανισμούς, σχετικούς με την αντιμετώπιση του όλου θέματος, η μεταξύ τους ανταλλαγή πληροφοριών και η ενεργός συμμετοχή στις συναντήσεις που αυτοί οργανώνουν, με στόχο την εναρμόνιση της εθνικής πολιτικής προς εκείνη των κοινοτικών και διεθνών φορέων και στ) η σύνταξη εκθέσεων για την κατάσταση του προβλήματος σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και για την πορεία των σχετικών εθνικών ερευνών και η κατάρτιση στατιστικών πινάκων με ανάλυση και αξιολόγηση αυτών και η

υποβολή τους στο Υπουργείο Υγείας μαζί με προτάσεις για τη λήψη των αναγκαίων μέτρων.

Άρθρο 54 **Πόροι του Ο.ΚΑ.ΝΑ.**

1. Πόρους του Ο.ΚΑ.ΝΑ. αποτελούν:

α) Ετήσια επιχορήγηση του Κράτους που εγγράφεται στον προϋπολογισμό του Υπουργείου Υγείας.

β) Δωρεές, κληρονομίες, κληροδοτήματα, εισφορές και επιχορηγήσεις από τρίτους και έσοδα από κάθε είδους δραστηριότητα ή πρόσδοδο από την κινητή και ακίνητη περιουσία αυτού.

γ) Επιχορηγήσεις από Ο.Τ.Α., οργανισμούς και νομικά πρόσωπα που τελούν υπό την εποπτεία του κράτους, το ύψος των οποίων καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών που τους εποπτεύουν και Υγείας.

2. Η διαχείριση των πόρων του Ο.ΚΑ.ΝΑ. ελέγχεται απολογιστικά, κατασταλτικά από το Υπουργείο Υγείας. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες εφαρμογής της διάταξης αυτής και ειδικότερα ο τρόπος και τα όργανα άσκησης του ως άνω διαχειριστικού ελέγχου.

Άρθρο 55 **Προσωπικό του Ο.ΚΑ.ΝΑ.**

1. Στον Ο.ΚΑ.ΝΑ. συνιστάται μία θέση Γενικού Διευθυντή, με τριετή θητεία. Η θέση αυτή πληρώνεται με δημόσια προκήρυξη. Η επιλογή του καταλληλότερου υποψηφίου γίνεται με αιτιολογημένη απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Οργανισμού. Με την ίδια απόφαση καθορίζονται και οι μηνιαίες αποδοχές του. Οι αποδοχές αυτές δεν είναι δυνατόν να καθορίζονται σε υψηλότερα επίπεδα από τις ισχύουσες κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος, ούτε δύνανται να υπερβαίνουν τις εκάστοτε ισχύουσες για προϊστάμενους Γενικής Διεύθυνσης του Δημοσίου. Απαραίτητα προσόντα για την κατάληψη της θέσης είναι: α) η κατοχή πτυχίου ανώτατης σχολής ημεδαπής ή αλλοδαπής και μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, β) η ευδόκιμη υπηρεσία σε υψηλόβαθμες θέσεις του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα και γ) πείρα στο αντικείμενο με το οποίο ασχολείται ο Οργανισμός ή εμπειρία στη διοίκηση μεγάλων μονάδων, οργανισμών ή επιχειρήσεων. Ο Γενικός Διευθυντής είναι πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης. Ο Γενικός Διευθυντής προϊστάται όλων των υπηρεσιών του Οργανισμού και συντονίζει τη δράση τόσο των κεντρικών υπηρεσιών, όσο και των επί μέρους μονάδων της αρμοδιότητας του Ο.ΚΑ.ΝΑ..

2. Το προσωπικό του Ο.ΚΑ.ΝΑ. είναι επιστημονικό, διοικητικό, βοηθητικό και εθελοντικό. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και γνώμη του Δ.Σ. του Ο.ΚΑ.ΝΑ. μπορεί να αποσπώνται σε αυτόν ιατροί του Ε.Σ.Υ. ή και άλλο προσωπικό των νοσοκομείων του Ε.Σ.Υ., μετά γνώμη του οικείου υπηρεσιακού συμβουλίου. Η χρονική διάρκεια της απόσπασης ορίζεται σε ένα (1) έτος και μπορεί να ανανεωθεί για ένα (1) ακόμη έτος, ύστερα από αίτηση του ενδιαφερομένου. Μετά την παρέλευση της διετίας, είναι δυνατή η μετάταξη, ύστερα από αίτηση του ενδιαφερομένου και γνώμη του κατά περίπτωση αρμόδιου υπηρεσιακού συμβουλίου και του Δ.Σ. του Ο.ΚΑ.ΝΑ. Ο χρόνος της απόσπασης θεωρείται πραγματική υπηρεσία

και ισχύουν και για αυτούς οι διατάξεις του άρθρου 79 παρ. 2 του ν. 2071/1992 (Α' 123).

3. Με απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Εσωτερικών, Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Υγείας, μετά γνώμη του διοικητικού συμβουλίου του Ο.ΚΑ.ΝΑ., καθορίζονται ο κανονισμός εσωτερικής λειτουργίας, ο τρόπος διοίκησης, οργάνωσης, διαχείρισης, τα θέματα που αφορούν το προσωπικό του Οργανισμού κατά των Ναρκωτικών και κάθε άλλο συναφές θέμα, εκτός των μισθολογικών, έστω και με παρέκκλιση από τις ισχύουσες διατάξεις. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Υγείας και του συναρμόδιου Υπουργού, ύστερα από γνώμη του Δ.Σ. του Ο.ΚΑ.ΝΑ., κατά παρέκκλιση των κειμένων διατάξεων, μπορεί να αποσπώνται στον Ο.ΚΑ.ΝΑ. υπάλληλοι του Δημοσίου, καθώς και στελέχη των Κέντρων Πρόληψης, ύστερα από αίτησή τους, για τη στελέχωση του Οργανισμού. Ο χρόνος της απόσπασης θεωρείται πραγματική υπηρεσία που έχει διανυθεί στην υπηρεσία που ανήκει ο αποσπώμενος υπάλληλος και σχετικά με τις αποδοχές των αποσπασμένων εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 25 του ν. 4024/2011.

Άρθρο 56 **Κέντρο Θεραπείας** **Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕ.Θ.Ε.Α.)**

1. Το ΚΕ.Θ.Ε.Α. είναι αυτοδιοικούμενο νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με έδρα τη Θεσσαλονίκη και τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας. Διοικείται από ενδεκαμελές διοικητικό συμβούλιο, το οποίο έχει διετή θητεία. Ο Πρόεδρος, ο Αντιπρόεδρος και επτά (7) τακτικά μέλη εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση του ΚΕ.Θ.Ε.Α., η οποία εκλέγει και τρία (3) αναπληρωματικά μέλη. Τα υπόλοιπα δύο (2) μέλη είναι ο Πρόεδρος ή μέλος του Εθνικού Συμβουλίου Δημόσιας Υγείας (Ε.Σ.Υ.Δ.Υ.) που προτείνεται από το Ε.Σ.Υ.Δ.Υ. και ο Πρόεδρος ή μέλος του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.), που προτείνεται από το Ι.Ε.Π.. Στη Γενική Συνέλευση συμμετέχουν με δικαίωμα ψήφου οι εργαζόμενοι στο ΚΕ.Θ.Ε.Α. με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου, τα μέλη των θεραπευτικών του προγραμμάτων που βρίσκονται στο στάδιο της κοινωνικής επανένταξης, τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων των συλλόγων γονέων και φίλων των θεραπευτικών προγραμμάτων του ΚΕ.Θ.Ε.Α. και τα επίτιμα μέλη του Δ.Σ. του ΚΕ.Θ.Ε.Α..

2. Σκοπός του ΚΕ.Θ.Ε.Α. είναι η πρόληψη, η θεραπεία, η επαγγελματική κατάρτιση και κοινωνική ένταξη των εξαρτημένων από φαρμακευτικές ουσίες ατόμων, η έρευνα και η δημιουργία και συνεχής εκπαίδευση στελεχών στις αντίστοιχες σύγχρονες θεραπευτικές τεχνικές. Για την υλοποίηση του σκοπού του το ΚΕ.Θ.Ε.Α. ιδρύει συμβουλευτικούς σταθμούς, κέντρα σωματικής αποτοξίνωσης, θεραπευτικές κοινότητες, κέντρα κοινωνικής επανένταξης και άλλες ανάλογες μονάδες. Δημιουργεί αυτοδιαχειριζόμενους συνεταιρισμούς και επιχειρήσεις, αναπτύσσει διεθνείς συνεργασίες και στηρίζει κάθε είδους δραστηριότητα που συντελεί στην ευόδωση των σκοπών του ή κρίνεται απαραίτητη για τη βοήθεια των εξαρτημένων από φαρμακευτικές ουσίες ατόμων.

3. Πόροι του ΚΕ.Θ.Ε.Α. είναι η ετήσια επιχορήγηση του Κράτους που εγγράφεται στον προϋπολογισμό του Υπουργείου Υγείας, δωρεές, κληροδοσίες και επιχορη-

γήσεις από τρίτους και έσοδα από κάθε είδους επιχειρήσεις και δραστηριότητές του. Το ΚΕ.Θ.Ε.Α. συντάσσει και γνωστοποιεί στον Υπουργό Υγείας, μέχρι το μήνα Μάιο κάθε έτους, ετήσιο επιχειρησιακό πρόγραμμα δράσης και προϋπολογισμό για το επόμενο έτος. Το επιχειρησιακό πρόγραμμα πρέπει να είναι εναρμονισμένο με τα εθνικά σχέδια και προγράμματα δράσης κατά των ναρκωτικών. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Υγείας και Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, που εκδίδεται μετά από γνώμη του Διοικητικού του Συμβουλίου του ΚΕ.Θ.Ε.Α., εγκρίνεται ο κανονισμός προμηθειών του ΚΕ.Θ.Ε.Α., έστω και με παρέκκλιση από τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 9 του ν. 3580/2007 (Α'134), σύμφωνα με το άρθρο 5 του ν. 2286/1995 (Α'19) όπως ισχύει σήμερα, χωρίς τους περιορισμούς του ν. 4013/2011 (Α'204). Ο ισολογισμός - απολογισμός κάθε έτους, η διαχείριση των πόρων του και η εφαρμογή του επιχειρησιακού σχεδίου ελέγχεται από το Υπουργείο Υγείας.

4. Ιατροί του Ε.Σ.Υ., όχι περισσότεροι από πέντε (5), μπορεί να αποσπώνται στο ΚΕ.Θ.Ε.Α. από τα νοσοκομεία στα οποία υπηρετούν. Η απόσπαση γίνεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας ύστερα από αίτησή τους και σύμφωνη γνώμη του διευθυντή του ΚΕ.Θ.Ε.Α.. Η χρονική διάρκεια της απόσπασης είναι διετής, με δυνατότητα παράτασης δύο επιπλέον ετών. Η απόσπαση διακόπτεται είτε με όμοια υπουργική απόφαση, είτε ύστερα από αίτηση του ιατρού ή πρόταση του διευθυντή του ΚΕ.Θ.Ε.Α..

5. Με τη διαδικασία της παραγράφου 4 είναι δυνατή η απόσπαση στο ΚΕ.Θ.Ε.Α. και άλλων υπαλλήλων του δημόσιου τομέα.

Άρθρο 57 **Ειδικά προγράμματα απεξάρτησης** **στα Ψυχιατρικά Νοσοκομεία** **Αττικής και Θεσσαλονίκης**

Στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής και στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης υλοποιούνται προγράμματα πρόληψης, θεραπείας και κοινωνικής επανένταξης ατόμων εξαρτημένων από τα ναρκωτικά και τον αλκοολισμό. Η σύσταση νέων θέσεων προσωπικού, η κατανομή τους και κάθε άλλο θέμα σχετικό με τη λειτουργία και ανάπτυξη τους ρυθμίζονται με προεδρικό διάταγμα που προτείνεται από τους Υπουργούς Οικονομικών, Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Υγείας. Η σύσταση νέων θέσεων κατά τα ανωτέρω επιτρέπεται μόνο εφόσον καταργούνται ισάριθμες κενές οργανικές θέσεις άλλων ειδικοτήτων.

Άρθρο 58 **Ανάπτυξη, εποπτεία και έλεγχος** **συμβουλευτικών σταθμών και θεραπευτικών κέντρων**

1. Ο προγραμματισμός για την αντιμετώπιση της εξάρτησης από ουσίες κατά την έννοια του άρθρου 1 διακρίνεται σε τρεις βαθμίδες:

- α) πρόληψη - ενημέρωση
- β) θεραπευτική αποκατάσταση
- γ) κοινωνική επανένταξη.

2. Αρμόδιο για την ίδρυση, εποπτεία και ανάκληση άδειας λειτουργίας Συμβουλευτικών Σταθμών, Κέντρων και Θεραπευτηρίων σωματικής και ψυχικής απεξάρτη-

σης και κοινωνικής επανένταξης ή άλλων σχετικών μονάδων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, πέραν των ήδη αναγνωρισμένων με το άρθρο 51, είναι το Υπουργείο Υγείας μετά από εισήγηση της Εθνικής Επιτροπής Σχεδιασμού και Συντονισμού για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Υγείας, εγκρίνονται τα προγράμματα, που εφαρμόζονται στα καταστήματα κράτησης. Με την ίδια κοινή απόφαση καθορίζονται οι προϋποθέσεις και ο τρόπος επιλογής των ατόμων που εισάγονται στα ως άνω προγράμματα.

3. Με την ίδια διαδικασία και με τους ίδιους όρους μπορούν να ιδρύουν αντίστοιχες μονάδες που προβλέπονται στο πρώτο εδάφιο της προηγούμενης παραγράφου, και:

- α) Δήμοι και Περιφέρειες,
- β) κοινωφελή ιδρύματα, εφόσον τούτο προβλέπεται από τις καταστατικές τους διατάξεις,
- γ) εκκλησιαστικοί φορείς, τη λειτουργία των οποίων αποφασίζει η Ιεραρχία της Εκκλησίας της Ελλάδος,
- δ) Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα,
- ε) νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που επιδιώκουν αποκλειστικά τους αναφερόμενους στην παράγραφο 1 σκοπούς.

Άρθρο 59 **Κέντρα Απεξάρτησης Κρατουμένων**

Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση των Υπουργών Υγείας, Οικονομικών, Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων δύναται να ιδρύονται θεραπευτικά καταστήματα κράτησης ή τμήματα καταστημάτων κράτησης για σωματική ή ψυχολογική απεξάρτηση κρατουμένων και να συνιστώνται θέσεις για τη στελέχωσή τους.

Άρθρο 60 **Προγράμματα πρόληψης**

1. Οι εγκεκριμένοι οργανισμοί ή φορείς για την υλοποίηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά των Ναρκωτικών καταρτίζουν προγράμματα για την πρόληψη της διάδοσης και της χρήσης των ναρκωτικών στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Δράσης και τα υποβάλλουν για έγκριση στον Υπουργό Υγείας. Όμοια προγράμματα μπορεί να καταρτίζουν και η Εκκλησία της Ελλάδος, οι Ο.Τ.Α., οι συνδικαλιστικοί φορείς, καθώς και οποιοσδήποτε κρατικός ή ιδιωτικός μη κερδοσκοπικός φορέας. Τα προγράμματα αυτά υποβάλλονται για επεξεργασία στην Εθνική Επιτροπή Σχεδιασμού και Συντονισμού για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών και εγκρίνονται με απόφαση του Υπουργού Υγείας. Προγράμματα πρόληψης, που αφορούν μονάδες αρμοδιότητας άλλων Υπουργείων, εφαρμόζονται με κοινή απόφαση του Υπουργού Υγείας και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού.

2. Με εισήγηση της Εθνικής Επιτροπής Σχεδιασμού και Συντονισμού για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών προς το Υπουργείο Υγείας παρέχονται οι γενικές κατευθύνσεις για τη σύνταξη των προγραμμάτων και προσδιορίζονται οι στόχοι, η λειτουργία και οι διαδικασίες εποπτείας και αξιολόγησής τους.

3. Η εφαρμογή προγραμμάτων για την πρόληψη της διάδοσης και χρήσης ναρκωτικών από οποιονδήποτε

φορέα χωρίς την τήρηση της διαδικασίας που προβλέπεται στην παράγραφο 1 αποτελεί λόγο ανάκλησης της άδειας λειτουργίας του φορέα ή διάλυσης του σωματείου κατά άρθρο 105 του Αστικού Κώδικα.

4. Τα Κέντρα Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας του άρθρου 61 του ν. 3459/2006 είναι εγκεκριμένοι οργανισμοί για την υλοποίηση προγραμμάτων πρόληψης στα πλαίσια του Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά των Ναρκωτικών.

ΜΕΡΟΣ Β' ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α' ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ

Άρθρο 61 Σύμβαση εργασίας

Το άρθρο 656 του Αστικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«Αν ο εργοδότης έγινε υπερήμερος ως προς την αποδοχή της εργασίας ο εργαζόμενος έχει δικαίωμα να απαιτήσει την πραγματική απασχόλησή του, καθώς και το μισθό για το διάστημα που δεν απασχολήθηκε. Δικαίωμα να απαιτήσει το μισθό έχει ο εργαζόμενος και στην περίπτωση που η αποδοχή της εργασίας είναι αδύνατη από λόγους που αφορούν στον εργοδότη και δεν οφείλονται σε ανώτερη βία.

Στις ανωτέρω περιπτώσεις ο εργαζόμενος δεν είναι υποχρεωμένος να παράσχει την εργασία σε άλλο χρόνο. Ο εργοδότης, όμως, έχει δικαίωμα να αφαιρέσει από το μισθό καθετί που ο εργαζόμενος ωφελήθηκε από τη μεταίωση της εργασίας ή από την παροχή της αλλού.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Άρθρο 62 Ομοδικία στον Άρειο Πάγο - Ερημοδικία - Απαράδεκτη συζήτηση

Στην παράγραφο 3 του άρθρου 576 ΚΠολΔ προστίθεται δεύτερο εδάφιο ως εξής:

«Σε περίπτωση απλής ομοδικίας, αν κάποιος δεν εκπροσωπηθεί από πληρεξούσιο δικηγόρο, η υπόθεση χωρίζεται και η συζήτηση της αίτησης ανάρσεως χωρεί νομίμως, ως προς όσους εκπροσωπούνται από πληρεξούσιο δικηγόρο ή έχουν κλητευθεί νομίμως και κηρύσσεται απαράδεκτη ως προς τους λοιπούς.»

Άρθρο 63

Στο άρθρο 648 ΚΠολΔ προστίθενται εδάφια ως εξής:
«Η συζήτηση των αγωγών και των τακτικών ενδίκων μέσων που αφορούν σε αναπροσαρμογή του μισθώματος προσδιορίζεται υποχρεωτικά μέσα σε σαράντα πέντε (45) ημέρες από την κατάθεσή τους. Αν αναβληθεί η συζήτηση αυτή, η νέα προσδιορίζεται υποχρεωτικά μέσα σε τριάντα (30) ημέρες.»

Άρθρο 64

Μετά το άρθρο 732 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προστίθεται άρθρο 732Α ως εξής:
«Άρθρο 732Α Προσωρινή απασχόληση εργαζομένου
Σε περίπτωση υπερημερίας του εργοδότη ως προς την αποδοχή της εργασίας του εργαζομένου το δικα-

στήριο μπορεί να διατάξει ως ασφαλιστικό μέτρο την προσωρινή απασχόληση του εργαζομένου μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης επί της αγωγής για την κύρια υπόθεση.»

Άρθρο 65

1. Η παράγραφος 3 του άρθρου 580 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

«Αν ο Άρειος Πάγος αναιρέσει την απόφαση για οποιονδήποτε άλλο λόγο, εκτός από εκείνους που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2, μπορεί να κρατήσει την υπόθεση και να την δικάσει, αν κατά την κρίση του δεν χρειάζεται άλλη διευκρίνιση. Στην αντίθετη περίπτωση παραπέμπει την υπόθεση στο τμήμα που ορίζεται από τον κανονισμό και, αν πρόκειται για τους λόγους που αναφέρονται στους αριθμούς 1, 2, 3, 6 έως 17, 19 και 20 του άρθρου 559, μπορεί να παραπέμψει την υπόθεση για περαιτέρω εκδίκαση σε άλλο δικαστήριο ισόβαθμο και ομοειδές προς εκείνο το οποίο εξέδωσε την απόφαση που αναιρέθηκε ή στο ίδιο αν είναι δυνατή η σύνθεσή του από άλλους δικαστές. Αν, όμως, αναιρεθεί η απόφαση του τελευταίου αυτού δικαστηρίου, δεν γίνεται παραπομπή, αλλά ο Άρειος Πάγος δικάζει αυτός την ουσία της υπόθεσης.»

2. Στο τέλος του τρίτου εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 665 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, όπως το εδάφιο τούτο προστέθηκε με την παράγραφο 6 του άρθρου 4055/2012 (Α'51) διαγράφονται οι λέξεις «ή κοινοτική».

3. Στο τρίτο εδάφιο του άρθρου 756 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, όπως το άρθρο τούτο αντικαταστάθηκε με την παράγραφο 10 του άρθρου 17 του ν. 4055/2012 (Α'51), διαγράφονται οι λέξεις: «την ύπαρξη ή ανυπαρξία του επικαλούμενου δικαιώματος και».

4. Η πρώτη παράγραφος του άρθρου 786 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

«1. Όταν ζητείται κατά το νόμο να διοριστούν προσωρινή διοίκηση νομικού προσώπου ή εκκαθαριστές νομικού προσώπου ή εταιρίας που δεν έχει αποκτήσει νομική προσωπικότητα, αρμόδιο είναι το ειρηνοδικείο της περιφέρειας όπου έχει την έδρα του το νομικό πρόσωπο ή η εταιρία.»

5. Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 3 του άρθρου 786 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

«3. Το ειρηνοδικείο μπορεί με αίτηση όποιου έχει έννομο συμφέρον να αντικαταστήσει την προσωρινή διοίκηση ή τους εκκαθαριστές για σπουδαίους λόγους.»

6. Στο τέλος της περίπτωσης δ' της παραγράφου 1 του άρθρου 820 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας οι λέξεις «τον κληρονόμο» αντικαθίστανται με τις λέξεις «την κληρονομία».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ' ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ

Άρθρο 66

Το δεύτερο εδάφιο της περίπτωσης δ' της παραγράφου 3 του άρθρου 79 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«Η τέλεση της πράξης από μίσος προκαλούμενο λόγω της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενεαλογικών καταβολών, της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής

ή του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου του παθόντος συνιστά επιβαρυντική κατάσταση και η ποινή δεν αναστέλλεται.»

Άρθρο 67

1. Στην παράγραφο 7 του άρθρου 105 του Ποινικού Κώδικα, η φράση «ποσοστό αναπηρίας είναι 80% και άνω,» αντικαθίσταται με την φράση «ποσοστό αναπηρίας είναι 67% και άνω,».

2. Το άρθρο 108 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 108

Άρση της απόλυσης

Αν μέσα στο χρονικό διάστημα που προβλέπει το άρθρο 109, εκείνος που απολύθηκε διαπράξει έγκλημα από δόλο, για το οποίο του επιβλήθηκε αμετακλήτως οποτεδήποτε ποινή φυλάκισης ανώτερη από ένα έτος, εκτίει αθροιστικά και ολόκληρο το υπόλοιπο της προηγούμενης ποινής, το οποίο έπρεπε να εκτίσει κατά το χρόνο της προσωρινής απόλυσης.»

Άρθρο 68

Το άρθρο 235 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 235

Παθητική δωροδοκία

1. Υπάλληλος, ο οποίος, κατά παράβαση των καθηκόντων του ζητεί ή λαμβάνει, άμεσα ή με τη μεσολάβηση τρίτου, για τον εαυτό του ή για τρίτο, ωφελήματα οποιασδήποτε φύσης ή δέχεται υπόσχεση τούτων, για ενέργεια ή παράλειψή του μελλοντική ή ήδη τελειωμένη, που ανάγεται στα καθήκοντά του ή αντίκειται σε αυτά, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους, καθώς και υποχρεωτική χρηματική ποινή ίση με το πενήντα τοις εκατό του ωφελήματος και μέχρι το ποσό των εκατόν πενήντα χιλιάδων (150.000) ευρώ. Σε περίπτωση ωφελήματος μη αποτιμητού σε χρήμα, η χρηματική ποινή δεν μπορεί να είναι κατώτερη από δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ ούτε ανώτερη από εκατόν πενήντα χιλιάδες (150.000) ευρώ.

2. Αν η αξία των ωφελημάτων υπερβαίνει το ποσό των εκατόν είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ ή αν ο δράστης έχει την ιδιότητα του υπαλλήλου του Υπουργείου Οικονομικών επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών, καθώς και υποχρεωτική χρηματική ποινή, η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη από πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ ούτε ανώτερη από πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ.

3. Δεν συνιστά δωροδοκία η απλή υλική παροχή προς έκφραση ευγνωμοσύνης.»

Άρθρο 69

Το άρθρο 236 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 236

Ενεργητική δωροδοκία

1. Όποιος υπόσχεται ή παρέχει σε υπάλληλο, άμεσα ή με τη μεσολάβηση τρίτου, οποιασδήποτε φύσης ωφελή-

ματα για τον εαυτό του ή για τρίτο, για ενέργεια ή παράλειψή του μελλοντική ή ήδη τελειωμένη, που ανάγεται στα καθήκοντά του ή αντίκειται σε αυτά, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους, καθώς και υποχρεωτική χρηματική ποινή ίση με το πενήντα τοις εκατό του ωφελήματος και μέχρι το ποσό των εκατόν πενήντα χιλιάδων (150.000) ευρώ. Σε περίπτωση ωφελήματος μη αποτιμητού σε χρήμα, η χρηματική ποινή δεν μπορεί να είναι κατώτερη από δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ ούτε ανώτερη από εκατόν πενήντα χιλιάδες (150.000) ευρώ.

2. Αν η αξία των ωφελημάτων υπερβαίνει το συνολικό ποσό των εκατόν είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, καθώς και υποχρεωτική χρηματική ποινή, η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη από πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ ούτε ανώτερη από πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ.»

Άρθρο 70

Το άρθρο 237 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 237

Δωροδοκία δικαστή

1. Εκείνος που καλείται κατά το νόμο να εκτελέσει δικαστικά καθήκοντα ή ο διαιτητής, αν απαιτήσουν ή δεχθούν δώρα ή άλλα ωφελήματα που δεν δικαιούνται ή την υπόσχεση ότι θα τα λάβουν με το σκοπό να διεξαχθεί ή να κριθεί μια υπόθεση που τους έχει ανατεθεί υπέρ ή εναντίον κάποιου, τιμωρούνται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους, καθώς και υποχρεωτική χρηματική ποινή ίση με το πενήντα τοις εκατό του ωφελήματος και μέχρι το ποσό των εκατόν πενήντα χιλιάδων (150.000) ευρώ. Σε περίπτωση ωφελήματος μη αποτιμητού σε χρήμα, η χρηματική ποινή δεν μπορεί να είναι κατώτερη από δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ ούτε ανώτερη από εκατόν πενήντα χιλιάδες (150.000) ευρώ.

2. Αν η αξία των δώρων ή ωφελημάτων υπερβαίνει το συνολικό ποσό εκατόν είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, καθώς και υποχρεωτική χρηματική ποινή, η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη από πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ ούτε ανώτερη από πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ.

3. Όποιος για το σκοπό που αναφέρθηκε προσφέρει, υπόσχεται, διαμεσολαβεί ή δίνει τέτοια δώρα ή ωφελήματα σε κάποιο από τα πρόσωπα της παραγράφου 1 ή σε οικείο τους, τιμωρείται:

α) Με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους, καθώς και υποχρεωτική χρηματική ποινή ίση με το πενήντα τοις εκατό του ωφελήματος και μέχρι το ποσό των εκατόν πενήντα χιλιάδων (150.000) ευρώ. Σε περίπτωση ωφελήματος μη αποτιμητού σε χρήμα, η χρηματική ποινή δεν μπορεί να είναι κατώτερη από δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ ούτε ανώτερη από εκατόν πενήντα χιλιάδες (150.000) ευρώ.

β) Με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών αν η αξία των δώρων ή ωφελημάτων υπερβαίνει το συνολικό ποσό των εκατόν είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ, καθώς και υποχρεωτική χρηματική ποινή, η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη από πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ ούτε ανώτερη από πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ.»

Άρθρο 71

Στο τέλος της παρ. 3 του άρθρου 334 του Ποινικού Κώδικα προστίθεται εδάφιο ως εξής:

«Με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών τιμωρείται όποιος παράνομα εισέρχεται ή παραμένει στους προαναφερόμενους χώρους ή καταστήματα κατά το χρόνο μη διεξαγωγής της υπηρεσίας με σκοπό την παρακώλυση αυτής.»

Άρθρο 72

1. Η παράγραφος 1 εδάφιο β' του άρθρου 380 Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«Αν ο υπάιτιος της πράξης αυτής ενήργησε με καλυμμένα ή αλλοιωμένα τα χαρακτηριστικά του προσώπου του ή αν έφερε πολεμικό τυφέκιο ή πυροβόλο όπλο που φέρει φυσίγγιο των 40 χιλιοστών και άνω ή πολυβόλο ή υποπολυβόλο ή χειροβομβίδα ή εκρηκτικό μηχανισμό ή βαρύ όπλο ή όπλο πυροβολικού, τιμωρείται με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών.»

2. Η παρ. 2 του άρθρου 380 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«2. Αν από την πράξη προήλθε ο θάνατος κάποιου προσώπου ή βαριά σωματική βλάβη ή αν η πράξη εκτελέστηκε με ιδιαίτερη σκληρότητα εναντίον προσώπου ή αν ο δράστης έκανε χρήση πολεμικού τυφεκίου ή πυροβόλου όπλου που φέρει φυσίγγιο των 40 χιλιοστών και άνω ή πολυβόλου ή υποπολυβόλου ή χειροβομβίδας ή εκρηκτικού μηχανισμού ή βαρέως όπλου ή όπλου πυροβολικού, επιβάλλεται ισόβια κάθειρξη.»

Άρθρο 73

Το τελευταίο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 15 του ν.2168/1993 που προστέθηκε με την παρ. 6 του άρθρου 10 του ν. 3944/2011 (Α' 67) αντικαθίσταται ως εξής:

«Με την ίδια ποινή τιμωρείται και όποιος παράνομα κατέχει ή φέρει πολεμικό τυφέκιο, πολυβόλο, υποπολυβόλο, χειροβομβίδα, βαρύ όπλο, όπλο πυροβολικού ή μεταφέρει αυτά οπουδήποτε.»

Άρθρο 74

Σύσταση Επιτροπής για τη σύνταξη νέου Ποινικού Κώδικα, νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, νέου Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και νέου Κώδικα περί Δικηγόρων

1α. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων συνιστάται εννεαμελής επιτροπή για τη σύνταξη σχεδίου νέου Ποινικού Κώδικα. Το σχέδιο που συντάσσει η επιτροπή αυτή υποβάλλεται για κύρωση στην Ολομέλεια της Βουλής κατά την παράγραφο 6 του άρθρου 76 του Συντάγματος.

1β. Η επιτροπή της παραγράφου 1α συγκροτείται από δικαστικούς και εισαγγελικούς λειτουργούς, μέλη ΔΕΠ Νομικών Σχολών Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και δικηγόρους με εμπειρία και εξειδίκευση σε ζητήματα ποινικού δικαίου.

2α. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων συνιστάται εννεαμελής επιτροπή για τη σύνταξη σχεδίου νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Το σχέδιο που συντάσσει η επιτροπή αυτή υποβάλλεται για κύρωση στην Ολομέλεια της Βουλής κατά την παράγραφο 6 του άρθρου 76 του Συντάγματος.

2β. Η επιτροπή της παραγράφου 2α συγκροτείται από δικαστικούς και εισαγγελικούς λειτουργούς, μέλη ΔΕΠ Νομικών Σχολών Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και δικηγόρους με εμπειρία και εξειδίκευση σε ζητήματα ποινικής δικονομίας.

3α. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων συνιστάται εννεαμελής επιτροπή για τη σύνταξη σχεδίου νέου Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Το σχέδιο που συντάσσει η επιτροπή αυτή υποβάλλεται για κύρωση στην Ολομέλεια της Βουλής κατά την παράγραφο 6 του άρθρου 76 του Συντάγματος.

3β. Η επιτροπή της παραγράφου 3α συγκροτείται από δικαστικούς λειτουργούς, μέλη ΔΕΠ Νομικών Σχολών Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και δικηγόρους με εμπειρία και εξειδίκευση σε ζητήματα πολιτικής δικονομίας.

4α. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων συνιστάται εννεαμελής επιτροπή για τη σύνταξη σχεδίου νέου Κώδικα περί Δικηγόρων. Το σχέδιο που συντάσσει η επιτροπή αυτή υποβάλλεται για κύρωση στην Ολομέλεια της Βουλής κατά την παράγραφο 6 του άρθρου 76 του Συντάγματος.

4β. Η επιτροπή της παραγράφου 4α συγκροτείται από τέσσερις δικηγόρους, τους οποίους προτείνει η Ολομέλεια των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων και πέντε δικηγόρους κύρους και μεγάλης εμπειρίας.

5. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ρυθμίζεται ο χρόνος περάτωσης του έργου κάθε επιτροπής, καθώς και θέματα που αναφέρονται στη λειτουργία, στη διοικητική μέριμνα και στη διοικητική υποστήριξη αυτών. Για τον ορισμό των δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργών, μελών των επιτροπών των παραγράφων 1α, 2α και 3α του παρόντος, τηρείται η διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 41 της παραγράφου 2 του ν. 1756/1988 (Α' 35). Ως γραμματείς των επιτροπών των παραγράφων 1α, 2α, 3α και 4α του παρόντος ορίζονται υπάλληλοι του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Στα μέλη των ως άνω επιτροπών δεν καταβάλλεται οποιασδήποτε μορφής αποζημίωση.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'
ΕΙΔΙΚΟΙ ΠΟΙΝΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ -
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ**

Άρθρο 75

Η περίπτωση β' του άρθρου 1 ν. 4022/2011 αντικαθίσταται ως εξής:

«β. κακουργήματα τα οποία διαπράττουν, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή επωφελούμενοι από την ιδιότητά τους, γενικοί και ειδικοί γραμματείς Υπουργείων, διοικητές, υποδιοικητές ή πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων ή διευθύνοντες ή εντεταλμένοι σύμβουλοι νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δημοσίων επιχειρήσεων, δημοσίων οργανισμών και νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το κράτος, αιρετά μονοπρόσωπα όργανα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς και υπάλληλοι κατά την έννοια των άρθρων 13α και 263Α του Ποινικού Κώδικα, εφόσον αυτά υπάγονται στην καθ' ύλην αρμοδιότητα του τριμελούς εφετείου και»

Άρθρο 76

Η παράγραφος 1 του άρθρου 2 του ν. 4022/2011 αντικαθίσταται ως εξής:

«1. α) Για τα, στο άρθρο 1, αναφερόμενα κακουργήματα ορίζεται στις Εισαγγελίες Αθηνών και Θεσσαλονίκης, Εισαγγελέας Εγκλημάτων Διαφθοράς, με βαθμό αντεισαγγελέα εφετών, από εκείνους που υπηρετούν στην Εισαγγελία Εφετών Αθηνών και Θεσσαλονίκης αντίστοιχα. Η τοποθέτησή τους διενεργείται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από απόφαση του οικείου Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου. Ο Εισαγγελέας Εγκλημάτων Διαφθοράς εκτελεί τα καθήκοντά του με πλήρη και αποκλειστική απασχόληση και συνεπικουρείται από δύο, τουλάχιστον, εισαγγελείς ή αντεισαγγελείς πρωτοδικών. Οι τελευταίοι ορίζονται από τους διευθύνοντες τις οικείες Εισαγγελίες, μετά από γνώμη του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς. Το έργο των αρμόδιων για τα εγκλήματα διαφθοράς Εισαγγελέων εποπτεύει και συντονίζει Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου που ορίζεται με πλήρη ή μερική απασχόληση από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Στα καθήκοντα του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς, ανήκει η εποπτεία, η καθοδήγηση και ο συντονισμός των ενεργειών των γενικών κατά το άρθρο 33 παράγραφος 1 περίπτωση α' του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και ειδικών προανακριτικών υπαλλήλων, κατά τη διενέργεια ερευνών, προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης για την εξακρίβωση τελέσεως των αδικημάτων αρμοδιότητάς του. Ο Εισαγγελέας Εγκλημάτων Διαφθοράς, όταν λάβει την μήνυση, την έγκληση ή την αναφορά για την τέλεση πράξης από αυτές που αναφέρονται στο άρθρο 1 του παρόντος, ενεργεί σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 43 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και παραγγέλλει την άσκηση ποινικής δίωξης. Σε κάθε περίπτωση, η προκαταρκτική εξέταση που διενεργείται για τα ως άνω εγκλήματα ολοκληρώνεται μέσα σε προθεσμία δύο μηνών.

β) Όπου στο ν. 4022/2011 ορίζεται «Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών», νοείται ο Εισαγγελέας Εγκλημάτων Διαφθοράς και οι συνεπικουρούντες αυτόν εισαγγελείς ή αντεισαγγελείς.»

Άρθρο 77**Τακτικές άδειες κρατουμένων**

Η περίπτωση 1 της παρ. 1 του άρθρου 55 του ν. 2776/1999 (Α' 291) αντικαθίσταται ως εξής:

«1. Ο κατάδικος έχει εκτίσει το ένα πέμπτο της ποινής του χωρίς ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής λόγω εργασίας και η κράτηση έχει διαρκέσει τουλάχιστον τρεις μήνες. Σε περίπτωση έκτισης ποινής ισόβιας κάθειρξης, η κράτηση πρέπει να έχει διαρκέσει τουλάχιστον οκτώ έτη. Κατ' εξαίρεση, σε αυτόν που καταδικάστηκε σε ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης για παράβαση της παρ. 2 του άρθρου 380 του Ποινικού Κώδικα, τακτικές άδειες χορηγούνται εφόσον έχει εκτίσει τα δύο πέμπτα της ποινής του χωρίς ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής λόγω εργασίας και η κράτηση έχει διαρκέσει τουλάχιστον δύο έτη.

Αν στον κατάδικο έχουν επιβληθεί περισσότερες ποινές κατά της ελευθερίας και δεν έχει γίνει προσμέτρησή τους σε μια συνολική ποινή, κατά το άρθρο 94 του Ποινικού Κώδικα, για τον υπολογισμό της ποινής που

έχει εκτιθεί κατά την έννοια της παρούσας διάταξης, λαμβάνεται υπόψη το άθροισμα των επί μέρους ποινών. Σε περίπτωση ποινικού σωφρονισμού, απαιτείται ο εφηβικής ή μετεφηβικής ηλικίας κατάδικος να έχει εκτίσει το ένα πέμπτο του περιορισμού που του έχει επιβληθεί χωρίς ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής λόγω εργασίας και η κράτηση έχει διαρκέσει τουλάχιστον τρεις μήνες.

Άρθρο 78**Διαγραφές πειθαρχικών ποινών κρατουμένων**

1. Οι πειθαρχικές ποινές που έχουν επιβληθεί σε κρατούμενους μέχρι την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου διαγράφονται από το ατομικό δελτίο πειθαρχικού ελέγχου τους και δεν λαμβάνονται υπόψη για τη χορήγηση τακτικής άδειας και απόλυσης υπό όρο, καθώς και για τη χορήγηση άλλων ευεργετικών μέτρων.

2. Δεν διαγράφονται πειθαρχικές ποινές που έχουν επιβληθεί για τα πειθαρχικά παραπτώματα:

α) που προβλέπονται στις περιπτώσεις β' και θ' της παραγράφου 2 και στην περίπτωση στ' της παραγράφου 3 του άρθρου 68 του Σωφρονιστικού Κώδικα,

β) από τα προβλεπόμενα στην περίπτωση γ' της παραγράφου 2 του άρθρου 68 μόνο εκείνα για άσκηση βίας κατά μελών του προσωπικού του καταστήματος και γ) από τα προβλεπόμενα στην περίπτωση ζ' της παραγράφου 2 του άρθρου 68, μόνο εκείνα για εισαγωγή ναρκωτικών ουσιών στο κατάστημα κράτησης.

Άρθρο 79**Δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων κατηγορουμένων**

Η περίπτωση β' του άρθρου 2 του ν. 2472/1997 (Α' 50), όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 18 του ν. 3471/2006 (Α' 133), όπως εν συνεχεία αντικαταστάθηκε με το άρθρο όγδοο παρ. 3 του ν. 3625/2007 (Α' 290) αντικαθίσταται ως εξής:

«β. «Ευαίσθητα δεδομένα», τα δεδομένα που αφορούν στη φυλετική ή εθνική προέλευση, στα πολιτικά φρονήματα, στις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, στη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, στην υγεία, στην κοινωνική πρόνοια και στην ερωτική ζωή, στα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες, καθώς και στη συμμετοχή σε συναφείς με τα ανωτέρω ενώσεις προσώπων.

Ειδικά για τα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες δύναται να επιτραπεί η δημοσιοποίηση μόνον από την εισαγγελική αρχή για τα αδικήματα που αναφέρονται στο εδάφιο β' της παρ. 2 του άρθρου 3 με διάταξη του αρμόδιου Εισαγγελέα Πρωτοδικών ή του Εισαγγελέα Εφετών, εάν η υπόθεση εκκρεμεί στο Εφετείο. Η διάταξη πρέπει να είναι ειδικώς και πλήρως αιτιολογημένη, να προσδιορίζει τον τρόπο δημοσιοποίησης και το χρονικό διάστημα που θα διαρκέσει. Η δημοσιοποίηση αυτή αποσκοπεί στην προστασία του κοινωνικού συνόλου, των ανηλίκων, των ευάλωτων ή ανίσχυρων πληθυσμιακών ομάδων και προς ευχερέστερη πραγμάτωση της αξίωσης της Πολιτείας για τον κολασμό των παραπάνω αδικημάτων. Κατά της εισαγγελικής διάταξης επιτρέπεται προσφυγή εντός 2 ημερών από τη γνωστοποίηση στον κατηγορούμενο ή κατάδικο ενώπιον του Προϊστάμενου της Εισαγγελίας Πρωτοδικών ή του Προϊστάμενου

της Εισαγγελίας Εφετών, εάν η υπόθεση εκκρεμεί στο Εφετείο, ο οποίος αποφαινεται εντός 2 ημερών. Μέχρι να αποφανθεί ο αρμόδιος Εισαγγελέας απαγορεύεται η εκτέλεση της διάταξης και η δημοσιοποίηση δεδομένων.»

Άρθρο 80
Θέσεις του προσωπικού
των Καταστημάτων Κράτησης

1. Οι θέσεις του προσωπικού των Καταστημάτων Κράτησης που προβλέπονται από τις διατάξεις των άρθρων: α) 49 παρ. 2 του ν. 2721/1999 (Α' 112), β) 24 παράγραφος 3 του π.δ. 36/2000 (Α' 29), γ) 7 παράγραφος 3 του ν. 3060/2002 (Α' 242), δ) 14 παράγραφος 13 του ν. 3038/2002 (Α' 180), ε) 42 του ν. 3388/2005 (Α' 225), στ) 59 του ν. 3659/2008 (Α' 77), όπως διαμορφώθηκαν μετά την κατάργηση των κενών με την αριθμ. 110820/23.11.2011 υ.α. (Β' 2767) και τη διατήρηση ορισμένων εξ αυτών με την αριθμ. 14413/9.2.2012 υ.α. (Β' 487) κατ' εφαρμογή των διατάξεων της παρ. 1α του άρθρου 33 του ν. 4024/2011 (Α' 226) αυξάνονται ως εξής:

1. Του κλάδου ΠΕ Σωφρονιστικού Ενηλίκων κατά δέκα (10).
2. Του κλάδου ΠΕ Ιατρών ειδικότητων κατά τέσσερις (4), που κατανέμονται σε δύο (2) θέσεις ειδικότητας Παθολογίας και δύο (2) θέσεις ειδικότητας Ψυχιατρικής.
3. Του κλάδου ΠΕ Οδοντιάτρων κατά δύο (2).
4. Του κλάδου ΠΕ Εγκληματολόγων κατά δύο (2).
5. Του κλάδου ΠΕ Ψυχολόγων κατά δύο (2).
6. Του κλάδου ΤΕ Διοικητικού - Λογιστικού κατά έξι (6).
7. Του κλάδου ΤΕ Πληροφορικής κατά δύο (2).
8. Του κλάδου ΤΕ Υγείας - Πρόνοιας κατά δεκαέξι (16), που κατανέμονται σε:
 - δέκα (10) θέσεις Ειδικότητας Νοσηλευτικής και έξι (6) θέσεις ειδικότητας Κοινωνικής Εργασίας.
9. Του κλάδου ΤΕ Ηλεκτρονικών κατά δύο (2).
10. Του κλάδου ΤΕ Μηχανικών ειδικότητας Ηλεκτρολογίας κατά δύο (2).
11. Του κλάδου ΔΕ Διοικητικού-Λογιστικού κατά είκοσι (20).
12. Του κλάδου ΔΕ Τεχνικού κατά τέσσερις (4), που κατανέμονται σε δύο (2) θέσεις ειδικότητας ηλεκτρολόγων και δύο (2) θέσεις ειδικότητας υδραυλικών.
13. Του κλάδου ΔΕ Φύλαξης κατά τετρακόσιες (400).
14. Του κλάδου ΔΕ Προσωπικού Εξωτερικής Φρούρησης κατά τριακόσιες (300).

Άρθρο 81
Ρυθμίσεις που αφορούν
στη συγκρότηση του Συμβουλίου Χαρτίων

1. Η περίπτωση δ' της παρ. 2 του άρθρου 1 του ν.δ. 68/1968 (Α' 301), όπως είχε αντικατασταθεί από την παρ. 3 του άρθρου 5 του ν. 2408/1996, αντικαθίσταται ως εξής:

«δ) από δύο υπαλλήλους οι οποίοι προΐστανται Γενικής Διεύθυνσης ή Διεύθυνσης της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων».

2. Η παρ. 3 του άρθρου 1 του ν.δ. 68/1968 (Α' 301) αντικαθίσταται ως εξής:

«3. Σε περίπτωση έλλειψης, απουσίας ή κωλύματος του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δικαιοσύνης,

Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στο Συμβούλιο μετέχει υπάλληλος της Κεντρικής Υπηρεσίας του ιδίου Υπουργείου, ο οποίος προΐστανται Γενικής Διεύθυνσης ή Διεύθυνσης, που ορίζεται με την απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για τη συγκρότηση του Συμβουλίου. Στην περίπτωση αυτή προεδρεύει του Συμβουλίου ο αρχαιότερος δικαστικός λειτουργός.»

3. Η παρ. 5 του άρθρου 1 του ν.δ. 68/1968 (Α' 301) αντικαθίσταται ως εξής:

«5. Στο Συμβούλιο καθήκοντα εισηγητή, χωρίς δικαίωμα ψήφου, εκτελεί ο Προϊστάμενος του Τμήματος Απονομής Χάρτιος του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, χρέη δε γραμματέα του Συμβουλίου εκτελεί ένας από τους υπαλλήλους του ιδίου Τμήματος, ο οποίος ορίζεται με τον αναπληρωτή του, με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Κατά τον ίδιο τρόπο ορίζεται, ως αναπληρωτής του, σε περίπτωση έλλειψης, απουσίας ή κωλύματος του εισηγητή ένας από τους Προϊσταμένους Τμήματος της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.»

Άρθρο 82
Παροχή κοινωνικού εργασιών

Όποιος έχει καταδικαστεί πριν την έναρξη ισχύος του ν. 3904/2010 (Α' 218) σε ποινή φυλάκισης που έχει μετατραπεί περαιτέρω σε παροχή κοινωνικού εργασιών και συνεχίζει να την παρέχει, μπορεί (μέσα σε αποκλειστική προθεσμία τριών (3) μηνών από την έναρξη ισχύος του νόμου) να υποβάλλει αίτηση στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών του τόπου εκτέλεσης της ποινής, ο οποίος με απόφασή του διατάσσει την απόλυσή του, εφόσον έχει συμπληρώσει τον απαιτούμενο αριθμό ωρών, σύμφωνα με το άρθρο 82 του Ποινικού Κώδικα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'
ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Άρθρο 83
Άσκηση δεύτερης προσφυγής

Στην παράγραφο 1 του άρθρου 70 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας προστίθενται εδάφια ως εξής:

«Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η άσκηση δεύτερης προσφυγής όταν η πρώτη έχει απορριφθεί τελεσίδικως για λόγους τυπικούς. Η προσφυγή αυτή ασκείται εντός προθεσμίας εξήντα (60) ημερών από την κοινοποίηση της τελεσίδικης απόφασης και τα αποτελέσματα της άσκησης της ανατρέχουν στον χρόνο άσκησης της πρώτης.»

Άρθρο 84

Στην παράγραφο 1 του άρθρου 127 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, προστίθενται εδάφια, ως εξής:

«Όσες από τις διαφορές της περίπτωσης β' της παραγράφου 2 του άρθρου 6, που υπάγονται στην καθ' ύλην αρμοδιότητα του εφετείου, έχουν αντικείμενο που υπερβαίνει τις πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ, προσδιορίζονται κατά προτεραιότητα εντός τριών μηνών από την κατάθεση του δικογράφου. Ως αντικείμενο της

διαφοράς νοείται το ποσό της εισφοράς, φόρου, τέλους κ.λπ., χωρίς προσαυξήσεις και πρόσθετους φόρους.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ

Άρθρο 85

Στο τέλος της παρ. 7 του άρθρου 2 του ν. 3051/2002 (Α' 220), όπως αντικαταστάθηκε με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 61 του ν. 4055/2012 (Α' 51), προστίθεται φράση ως ακολούθως:

«Κατά τη διαδικασία επανάληψης των συνεδριάσεων ακρόασης της αρχής μετέχουν τα ίδια μέλη αυτής, εκτός εάν τούτο δεν είναι εφικτό, λόγω αντικατάστασης, παραίτησης ή έλλειψης του μέλους της αρχής ή καθ' οιονδήποτε τρόπο απώλειας της ιδιότητάς του ως μέλους ή όταν απουσιάζουν ή κωλύονται δικαιολογημένα. Κατά τη διαδικασία επανάληψης εφαρμόζεται κατά τα λοιπά το νομικό καθεστώς που ίσχυε κατά το χρόνο τέλεσης της παράβασης.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ' ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ - ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΩΝ - ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ - ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

Άρθρο 86 Εκπαιδευτικές άδειες

«Μετά την παράγραφο 13 του άρθρου 46 του «Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών» (ν. 1756/1988, Α' 35), όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 92 του ν. 4055/2012 (Α' 51) προστίθεται παράγραφος 14 ως εξής:

«14. Η εκπαιδευτική άδεια απουσίας που έχει, ήδη κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος άρθρου, χορηγηθεί, για το ακαδημαϊκό έτος 2011-2012, σε δικαστικούς λειτουργούς, οι οποίοι έχουν γίνει δεκτοί και παρακολουθούν αναγνωρισμένο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών διετούς διάρκειας σε νομική σχολή της ημεδαπής, παρατείνεται αυτοδικαίως και υπό τους ίδιους όρους για ένα ακόμη έτος (ακαδημαϊκό έτος 2012-2013), για την ολοκλήρωση του προγράμματος μεταπτυχιακών τους σπουδών.»

Άρθρο 87 Ειδική Νομική Υπηρεσία

Το τρίτο εδάφιο της παρ. 10 του άρθρου 10 του ν. 2331/1995 (Α' 173), όπως αυτό αντικαταστάθηκε με την παρ. 7 του άρθρου 112 του ν. 4055/2012 και ισχύει, αντικαθίσταται ως εξής:

«Για τη στελέχωση της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας συνιστώνται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων πέντε (5) θέσεις ειδικού επιστημονικού προσωπικού, οι οποίες καλύπτονται ως εξής:

α) Από δικαστικούς λειτουργούς με βαθμό προέδρου πρωτοδικών, εφέτη, πολιτικών ή διοικητικών δικαστηρίων, εισαγγελέα πρωτοδικών ή αντιεισαγγελέα εφετών ή παρέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου, οι οποίοι διαθέτουν τουλάχιστον πολύ καλή γνώση της αγγλικής ή γαλλικής γλώσσας, ή μίας άλλης τουλάχιστον γλώσσας της ευρωπαϊκής

ένωσης, και αποσπώνται με πλήρη και αποκλειστική απασχόληση στο Υπουργείο, με διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από απόφαση του οικείου ανώτατου δικαστικού συμβουλίου. Τα καθήκοντα των αποσπώμενων δικαστικών λειτουργών αφορούν αποκλειστικά στους τομείς της εκτέλεσης νομοπαρασκευαστικού έργου και της εκπροσώπησης της χώρας σε διεθνείς οργανισμούς.

β) Από μέλη του διδακτικού προσωπικού νομικών τμημάτων Α.Ε.Ι., πλήρους ή μερικής απασχόλησης, με βαθμό Λέκτορα, Επίκουρου ή Αναπληρωτή Καθηγητή, που διαθέτουν τουλάχιστον πολύ καλή γνώση της αγγλικής γλώσσας (ή γαλλικής, ή μίας τουλάχιστον γλώσσας της ευρωπαϊκής ένωσης) και τα οποία αποσπώνται στο Υπουργείο κατά παρέκκλιση κάθε άλλης σχετικής με τη διαδικασία της απόσπασης διάταξης, με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Τμήματος της Σχολής, όπου ανήκουν και σχετική απόφαση του Πρύτανη.

Η απόσπαση των προσώπων που αναφέρονται στις περιπτώσεις α' και β' γίνεται για χρονικό διάστημα δύο (2) ετών, που μπορεί να παραταθεί για ένα ακόμη έτος, σύμφωνα με όσα προβλέπονται παραπάνω.»

Άρθρο 88 Αντικατάσταση της παραγράφου 3 του άρθρου 11 του ν. 3038/2002

Η παρ. 3 του άρθρου 11 του ν. 3038/2002, αντικαθίσταται ως ακολούθως:

«Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που εκδίδεται μέσα σε δύο μήνες από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, καθορίζεται η μηνιαία αποζημίωση που χορηγείται στα μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου 99 του Συντάγματος για την εκδίκαση των αγωγών κακοδικίας και, με διευρυμένη σύνθεση, των διαφορών του άρθρου 88 του Συντάγματος, καθώς και στον γραμματέα του.»

Άρθρο 89

Οι προθεσμίες που παρατάθηκαν με το άρθρο 37 του ν. 3904/2010 (Α' 218) και τη με αριθμό 171/2.12.2012 (Β' 111) κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Προστασίας του Πολίτη παρατείνονται από τη λήξη τους για ακόμα δύο έτη. Με απόφαση των παραπάνω Υπουργών, οι προθεσμίες του προηγούμενου εδαφίου μπορούν να παραταθούν μέχρι δύο (2) ακόμα έτη.

Άρθρο 90

Όπου στις κείμενες διατάξεις προβλέπεται, ως μέλος των Επιτροπών επιλογής και συνέντευξης για την πρόσληψη προσωπικού των κλάδων ΔΕ Φύλαξης και ΔΕ Εξωτερικής Φρούρησης των Καταστημάτων Κράτησης, ο Γενικός Διευθυντής Σωφρονιστικής Πολιτικής του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, προστίθεται εδάφιο ως εξής:

«Σε περίπτωση ελλείψεως αυτού ως μέλος ορίζεται ο νόμιμος αναπληρωτής του στα κύρια υπηρεσιακά καθήκοντα.»

Άρθρο 91

1. Η παρ. 1 του άρθρου 21 του ν. 2946/2001 αντικαθίσταται ως εξής:

«1. Τακτικοί υπάλληλοι και υπάλληλοι ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου δημοσίων υπηρεσιών και νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, που κατέχουν οργανικές θέσεις και είναι σύζυγοι στρατιωτικών των Ενόπλων Δυνάμεων, ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, του Πυροσβεστικού, Λιμενικού Σώματος -Ελληνικής Ακτοφυλακής, καθώς και του προσωπικού των Καταστημάτων Κράτησης, επιτρέπεται να αποσπώνται, κατά παρέκκλιση των ισχυουσών διατάξεων, σε υπηρεσίες του στενού δημόσιου τομέα κατά προτεραιότητα και σε περίπτωση έλλειψης υπηρεσιακών αναγκών σε υπηρεσίες του ευρύτερου δημόσιου τομέα, στην περιοχή που υπηρετεί ο σύζυγός τους».

Άρθρο 92

Στην παρ. 1 του άρθρου 4 του ν. 3068/2002 προστίθεται νέο εδάφιο ως εξής:

«Η ανωτέρω υποχρέωση για προσκόμιση εγγυητικής επιστολής προκειμένου να εκτελεσθεί η δικαστική απόφαση δεν ισχύει για τις απαιτήσεις εργαζομένων, με δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου σχέση εργασίας, οι οποίες προέρχονται από την εργασιακή τους σχέση».

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄
ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ**

Άρθρο 93

1. Στην παράγραφο 4 του άρθρου 495 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας μετά το εδάφιο α΄ προστίθεται εδάφιο β΄, το οποίο έχει ως εξής:

«β. Σε περίπτωση που ασκήθηκε ένα ένδικο μέσο από ή κατά περισσότερων διαδίκων κατατίθεται ένα παράβολο από τους εκκαλούντες, αναιρεσιδόντες ή αιτούντες».

2Α. Στην παράγραφο 2 του άρθρου 48 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας μετά το εδάφιο α΄ προστίθεται εδάφιο β΄ ως εξής:

«β. Σε περίπτωση που υποβλήθηκε μία έγκληση από περισσότερους εγκαλούντες, κατατίθεται μόνο ένα παράβολο».

Β. Στην παράγραφο 1 του άρθρου 322 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, μετά το εδάφιο β΄ προστίθεται εδάφιο γ΄, το οποίο έχει ως εξής:

«γ. Σε περίπτωση που η προσφυγή ασκείται από περισσότερους κατηγορουμένους, κατατίθεται μόνο ένα παράβολο».

3. Στην παράγραφο 4 του άρθρου 142 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας μετά τις περιπτώσεις 1 και 2 προστίθεται περίπτωση 3 ως εξής:

«3. Στις αποφάσεις του Τριμελούς Εφετείου Πλημμελμάτων, Μονομελούς Εφετείου Κακουργημάτων, Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων, Πενταμελούς Εφετείου και Εφετείου Ανηλίκων:

α) όταν είναι αναβλητικές, εκτός εάν διατάσσουν αναβολή για κρείσσονες αποδείξεις,

β) όταν κηρύσσεται απαράδεκτη η συζήτηση λόγω ελλείψεως κλητεύσεως ή νομίμου κλητεύσεως του κατηγορουμένου,

γ) όταν η έφεση απορρίπτεται ως ανυποστήρικτη κατά άρθρο 501 παράγραφος 1 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας».

4. Η παράγραφος 3 του άρθρου 349 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

«Το δικαστήριο πριν διατάξει την αναβολή υποχρεούται να ερευνήσει τη δυνατότητα διακοπής της δίκης για δεκαπέντε το πολύ ημέρες, αιτιολογώντας συνοπτικά ότι δεν μπορεί ο λόγος αναβολής να αντιμετωπισθεί με διακοπή».

5Α. Η παρ. 1 του στοιχείου Β΄ (υπό τον τίτλο «Κλήρωση των συνθέσεων») του άρθρου 17 του ν. 1756/1988 αντικαθίσταται ως εξής:

«Σε όσα Πρωτοδικεία και Εφετεία, καθώς και στις αντίστοιχες Εισαγγελίες προβλέπεται οργανικός αριθμός δεκαπέντε (15) τουλάχιστον δικαστών, οι συνθέσεις των ποινικών δικαστηρίων καταρτίζονται με κλήρωση. Στα Εφετεία Αθηνών, Πειραιώς και Θεσσαλονίκης, προκειμένου να επιτευχθεί η επιτάχυνση της ποινικής δίκης, ορίζονται για μια διετία από την Ολομέλεια των δικαστηρίων αυτών δικαστές, που θα προεδρεύουν αποκλειστικά στα ποινικά δικαστήρια, με δυνατότητα ανανέωσης της θητείας τους για δύο ακόμη έτη. Στους πίνακες που καταρτίζονται από την Ολομέλεια, περιλαμβάνεται ο ανάλογος με τις ανάγκες του δικαστηρίου αριθμός δικαστών, μεταξύ των οποίων γίνεται η κλήρωση των τακτικών και αναπληρωματικών, κατά τις επόμενες παραγράφους».

Β. Η περίπτωση β΄ υπό τον τίτλο «Στο εφετείο», της παραγράφου 3 του στοιχείου Β΄ (υπό τον τίτλο «Κλήρωση των συνθέσεων») του άρθρου 17 του ν. 1756/1988 αντικαθίσταται ως εξής:

«των νεοτέρων προέδρων εφετών και των αρχαιοτέρων εφετών, μέχρι τον αναγκαίο αριθμό, ανάλογα με τις ανάγκες του δικαστηρίου, από τους οποίους κληρώνονται οι πρόεδροι των τριμελών και μονομελών εφετείων».

Γ. Το στοιχείο Δ΄ υπό τον τίτλο «Κλήρωση προεδρευόντων σε τριμελή πλημμελειοδικεία και ποινικά εφετεία» του άρθρου 17 του ν. 1756/1988, όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 87 παρ. 2 του ν. 4055/2012, καταργείται. Οι κληρώσεις που έχουν γίνει σύμφωνα με τις καταργούμενες διατάξεις εξακολουθούν να ισχύουν, μέχρις ότου διενεργηθούν νέες κληρώσεις, σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 2 έως 12 του στοιχείου Β΄ του άρθρου 17 του ν. 1756/1988.

6. Μεταξύ δευτέρου και τρίτου εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 85 του ν. 1756/1988 προστίθεται νέο εδάφιο ως εξής:

«Επίσης στην ατομική έκθεση επιθεώρησης του δικαστικού λειτουργού, γίνεται υποχρεωτικά ειδική μνεία για το χειρισμό από αυτόν, σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας, υποθέσεων του ν. 4022/2011, υποθέσεων των οποίων η κυρία ανάκριση διενεργήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 29 του ΚΠΔ, ως και υποθέσεων στις οποίες έχει εκδοθεί ένταλμα προσωρινής κράτησης κατά του κατηγορουμένου. Οι παρατηρήσεις στην έκθεση επιθεώρησης, για τον εν γένει χειρισμό των ως άνω υποθέσεων και ειδικότερα ως προς την τήρηση από τον δικαστικό λειτουργό των προθεσμιών που προβλέπονται στο ν. 4022/2011 και στον ΚΠΔ για τη διενέργεια των

σχετικών δικαστικών πράξεων, συνιστούν ουσιαστικό στοιχείο για την προαγωγή του στον επόμενο βαθμό.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'

ΤΕΛΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 94

Τροποποίηση διατάξεων του ν. 3386/2005

1. Μετά την περίπτωση θ' της παρ. 1 του άρθρου 44 του ν. 3386/2005 (Α'212) προστίθεται περίπτωση ι' ως ακολούθως:

«Ι. Πρόσωπα που παρακολουθούν εγκληματίες κατά νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα ψυχικής απεξάρτησης, όπως τούτο αποδεικνύεται με έγγραφη βεβαίωση του διευθυντή του προγράμματος».

2. Το εδάφιο στ' της παρ. 1 του άρθρου 44 του ν. 3386/2005 αντικαθίσταται ως εξής:

«Η διάρκεια της αρχικής άδειας διαμονής των περιπτώσεων β', γ', δ', ζ' και ι' είναι ετήσια και μπορεί να ανανεώνεται κάθε φορά για δύο (2) έτη εφόσον πληρούνται οι ίδιες προϋποθέσεις».

3. Το τελευταίο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 44 του ν. 3386/2005 αντικαθίσταται ως εξής:

«Οι κάτοχοι άδειας διαμονής των περιπτώσεων α', β', η' και ι', καθώς και όσοι αποκτούν άδεια διαμονής ως σύζυγοι Ελλήνων πολιτών με βάση την περίπτωση θ' έχουν δικαίωμα να εργαστούν με σχέση εξαρτημένης εργασίας ή να παρέχουν υπηρεσίες ή έργο».

4. Η παρ. 5 του άρθρου 44 του ν. 3386/2005 αντικαθίσταται ως εξής:

«5. Η άδεια διαμονής που χορηγείται στις περιπτώσεις β', γ', δ', ε', στ' και ι' της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου μπορεί να ανανεωθεί για έναν από τους λοιπούς λόγους του νόμου αυτού, εφόσον εκλείψουν οι λόγοι για τους οποίους εκδόθηκε».

Άρθρο 95

Τροποποίηση διατάξεων του άρθρου 73 του ν. 2812/2000

Η παρ. 6 του άρθρου 73 του ν. 2812/2000 αντικαθίσταται ως εξής:

«6. Οι προϊστάμενοι διευθύνσεων, τμημάτων, αυτοτελών γραφείων όλων των δικαστηρίων και εισαγγελιών που έχουν άνω των δύο τμημάτων, καθώς και οι Επίτροποι του Ελεγκτικού Συνεδρίου που υπηρετούν σε Τομείς που έχουν άνω της μίας υπηρεσίας, είναι δυνατόν να παραμένουν στην αυτή διεύθυνση, τμήμα, αυτοτελές γραφείο ή Υπηρεσία Επιτρόπου για μία τριετία και η θητεία τους μπορεί να ανανεώνεται για μια επιπλέον τριετία. Απαγορεύεται, όμως, να υπηρετούν συνεχώς στην αυτή διεύθυνση, τμήμα, αυτοτελές γραφείο ή Υπηρεσία Επιτρόπου καθ' υπέρβαση των ανωτέρω τασσομένων χρονικών ορίων».

Άρθρο 96

Το πρώτο εδάφιο του άρθρου 6 του ν. 3917/2011 (Α' 22) αντικαθίσταται ως εξής:

«Τα δεδομένα του άρθρου 5, τα οποία παράγονται ή υφίστανται επεξεργασία κατά την κείμενη νομοθεσία, αποθηκεύονται χωρίς υπαίτια καθυστέρηση για τους σκοπούς του παρόντος Κεφαλαίου σε φυσικά μέσα, τα οποία βρίσκονται αποκλειστικά μέσα στα όρια της Ελληνικής Επικράτειας, εντός της οποίας και διατη-

ρούνται για τους σκοπούς του παρόντος Κεφαλαίου επί 12 μήνες από την ημερομηνία της επικοινωνίας. Η διατήρηση και η διαβίβαση των δεδομένων του άρθρου 5 γίνεται σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζονται στα άρθρα 7 και 8.»

Άρθρο 97

Μεταβατικές διατάξεις Α' Μέρους

1. Οι διατάξεις του άρθρου 32 παράγραφος 2 στοιχείο γ' καταλαμβάνουν και τις έως τη θέση σε ισχύ του παρόντος τελεσθείσες πράξεις.

2. Μέχρι την έκδοση των κοινών υπουργικών αποφάσεων που προβλέπονται στα εδάφια δεύτερο και τρίτο της παραγράφου 2 του άρθρου 58, τα κάθε είδους συμβουλευτικά ή θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης που λειτουργούν στα σωφρονιστικά καταστήματα κατά τη δημοσίευση του παρόντος νόμου, εξακολουθούν να λειτουργούν σύμφωνα με το νομοθετικό και κανονιστικό καθεστώς που διέπει τη λειτουργία τους και οι βεβαιώσεις παρακολούθησης που εκδίδουν αποτελούν πλήρη απόδειξη για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος και για κάθε νόμιμη χρήση. Όσοι κρατούμενοι παρακολουθούν κατά τη θέση σε ισχύ του παρόντος ειδικά συμβουλευτικά προγράμματα ή προγράμματα απεξάρτησης δεν απαιτείται να παρακολουθήσουν προγράμματα σωματικής αποτοξίνωσης.

3. Αναστέλλεται η εκτέλεση των καταδικαστικών αποφάσεων για πράξεις που προβλέπονται στο άρθρο 32 παράγραφος 1 του παρόντος, ακόμα και αμετακλήτων, στις περιπτώσεις που αφορούν κατ'αδικασθέντες που έχουν ολοκληρώσει με επιτυχία θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης, εφόσον οι πράξεις αυτές τελέστηκαν πριν την εισαγωγή τους στο πρόγραμμα απεξάρτησης. Η αναστολή χορηγείται με διάταξη του εισαγγελέα του δικαστηρίου που εξέδωσε την καταδικαστική απόφαση, για χρονικό διάστημα τριών ετών και υπό όρους αντίστοιχους με τους προβλεπόμενους στο άρθρο 33 παράγραφος 1α.

4. Όσοι κατά τη δημοσίευση του παρόντος νόμου έχουν καταδικαστεί τελεσδίκια ή αμετάκλητα σε ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης για εγκλήματα που προβλέπονται στον παρόντα Κώδικα απολύονται υπ' όρον αν έχουν συμπληρώσει το 1/3 πραγματικής έκτισης της ποινής που τους επιβλήθηκε. Την απόλυσή τους διατάσσει ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής.

Άρθρο 98

Μεταβατικές διατάξεις Β' Μέρους

1. Οι διατάξεις των άρθρων 61, 62, 62 και 94 παράγραφοι 1 και 2 καταλαμβάνουν και τις εκκρεμείς υποθέσεις.

2. Κρατούμενοι για τους οποίους έγινε άρση της απόλυσης λόγω αμετάκλητης καταδίκης σε ποινή φυλάκισης έως ένα έτος, απολύονται με διάταξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής, υπό τον όρο ανάκλησης.

3. Οι διευθυντές των καταστημάτων κράτησης υποβάλλουν, μέσα σε πέντε ημέρες από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου, στον εισαγγελέα του τόπου έκτισης της ποινής τους φακέλους των καταδίκων, οι οποίοι πληρούν τις προϋποθέσεις της προηγούμενης παραγράφου.

Άρθρο 99 Διατηρούμενες διατάξεις

Διατηρούνται σε ισχύ:

α) Οι διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 3459/2006 (Α' 103) και των υπουργικών αποφάσεων που έχουν εκδοθεί κατ' εξουσιοδότηση της παρ. 3 του άρθρου 1 του ν. 3459/2006.

β) Οι διατάξεις των άρθρων 58 και 61 του ν. 3459/2006.

Άρθρο 100 Καταργούμενες διατάξεις

1. Από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου καταργείται:

α) Ο ν. 3459/2006 (Α' 103), εκτός από τις διατάξεις αυτού που αναφέρονται στο προηγούμενο άρθρο.

β) Το τρίτο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 55 του Σωφρονιστικού Κώδικα (ν. 2776/1999), όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 1 του άρθρου 21 του ν. 3727/2008 (Α' 257).

γ) Κάθε άλλη διάταξη γενική ή ειδική που αντίκειται στις ρυθμίσεις του παρόντος ή αφορά θέματα ρυθμιζόμενα από τον παρόντα νόμο.

2. Η παράγραφος 8 του άρθρου 349 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας καταργείται.

3. Η παρ. 1 του άρθρου 7β του ν. 3610/2007 (Α' 258) καταργείται.

Άρθρο 101

1. Το άρθρο 261 του Αστικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«Άσκηση αγωγής

1. Την παραγραφή διακόπτει η άσκηση της αγωγής. Η παραγραφή που διακόπηκε με τον τρόπο αυτόν αρχίζει και πάλι από την έκδοση τελεσίδικης απόφασης ή την κατ' άλλον τρόπο περάτωση της δίκης.

2. Στην περίπτωση που οι διάδικοι δεν επισπεύδουν την πρόοδο της δίκης και εφόσον δεν προβλέπεται άλλη προθεσμία για την ενέργεια διαδικαστικών πράξεων από αυτούς, η παραγραφή αρχίζει και πάλι έξι μήνες μετά την τελευταία διαδικαστική πράξη των διαδίκων ή του δικαστηρίου. Στις περιπτώσεις αυτές η παραγραφή διακόπτεται εκ νέου εφόσον κάποιος διάδικος επισπεύσει την πρόοδο της δίκης.

3. Η παρούσα διάταξη εφαρμόζεται και στις εκκρεμείς υποθέσεις εφόσον δεν έχει εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση.»

2. Η παρ. 7 του άρθρου 77 του ν. 1756/1988, όπως αυτή αντικαταστάθηκε με το άρθρο 8 του ν. 2993/2002, αντικαθίσταται ως εξής :

«7. Σε αρεοπαγίτη προάγεται πρόεδρος εφετών ύστερα από αίτησή του. Πρόεδρος εφετών, ο οποίος έχει συμπληρώσει τριετία στο βαθμό του και του οποίου δεν καθίσταται δυνατή η προαγωγή στο βαθμό του αρεοπαγίτη αποκλειστικά και μόνο λόγω ανυπαρξίας κενής οργανικής θέσης, μπορεί, τρεις μήνες πριν από την αποχώρησή του από το δικαστικό σώμα λόγω ορίου ηλικίας, να υποβάλει αίτηση προαγωγής του σε προσωποπαγή θέση αρεοπαγίτη. Επί της αιτήσεώς του αποφαινεται το ανώτατο δικαστικό συμβούλιο και σε περίπτωση προαγωγής του αυτός παραμένει στη θέση του μέχρι την αποχώρησή του, χωρίς η προαγωγή του στην προσωποπαγή αυτή θέση να θεμελιώνει οποιοδήποτε

ποτε μισθολογικής, συνταξιοδοτικής ή άλλης φύσεως δικαίωμα αυτού.»

3. Η παρ. 8 του άρθρου 77 του ν. 1756/1988, όπως αυτή αντικαταστάθηκε με το άρθρο 4 του ν. 3472/2006, αντικαθίσταται ως εξής :

«8. Σε αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου προάγεται εισαγγελέας εφετών, ύστερα από αίτησή του. Εισαγγελέας εφετών, ο οποίος έχει συμπληρώσει τριετία στο βαθμό του και του οποίου δεν καθίσταται δυνατή η προαγωγή στο βαθμό του αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου αποκλειστικά και μόνο λόγω ανυπαρξίας κενής οργανικής θέσης, μπορεί, τρεις μήνες πριν από την αποχώρησή του από το δικαστικό σώμα, λόγω ορίου ηλικίας, να υποβάλει αίτηση προαγωγής του σε προσωποπαγή θέση αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Επί της αιτήσεώς του αποφαινεται το ανώτατο δικαστικό συμβούλιο και σε περίπτωση προαγωγής του αυτός παραμένει στη θέση του μέχρι την αποχώρησή του, χωρίς η προαγωγή του στην προσωποπαγή αυτή θέση να θεμελιώνει οποιοδήποτε μισθολογικής, συνταξιοδοτικής ή άλλης φύσεως δικαίωμα αυτού.»

4. Υπερωριακή απασχόληση υπαλλήλων Καταστημάτων Κράτησης

α) Ο αριθμός των ωρών νυχτερινής απασχόλησης εργαζομένων ημερών και νυχτερινής και ημερήσιας απασχόλησης κατά τις Κυριακές και εξαιρεσιμες ημέρες, προς συμπλήρωση της υποχρεωτικής εβδομαδιαίας εργασίας και καθ' υπέρβαση της εβδομαδιαίας υποχρεωτικής εργασίας για το προσωπικό που υπηρετεί εντός των Καταστημάτων Κράτησης και της υπηρεσίας Εξωτερικής Φρούρησης αυτών, καθώς και της κατανομής αυτών, κατά το χρονικό διάστημα από 1.1.2012 έως 31.12.2012 και 1.10.2012 έως 31.12.2012, δύναται να καθορισθεί με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η εν λόγω δαπάνη των δεδουλευμένων θα καλυφθεί από πιστώσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Υπουργείου Οικονομικών, και πάντως μέχρι του ύψους της υποχρέωσης που είχε αναλάβει ο φορέας κατά το οικονομικό έτος 2012 για το σκοπό αυτόν.

β) Ο αριθμός των ωρών απογευματινής υπερωριακής εργασίας στο προσωπικό που υπηρετεί εντός των Καταστημάτων Κράτησης και στην Υπηρεσία Εξωτερικής Φρούρησης αυτών, κατά το χρονικό διάστημα από 1.1.2012 έως 28.2.2012, 1.4.2012 έως 12.7.2012, 1.10.2012 έως 13.11.2012 και 1.12.2012 έως 20.12.2012, δύναται να καθορισθεί με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η εν λόγω δαπάνη των δεδουλευμένων θα καλυφθεί από πιστώσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Υπουργείου Οικονομικών, και πάντως μέχρι του ύψους της υποχρέωσης που είχε αναλάβει ο φορέας κατά το οικονομικό έτος 2012 για το σκοπό αυτόν.

5. Εργασία υπαλλήλων Καταστημάτων Κράτησης πέραν του πενθημέρου

α) Η ωριαία αμοιβή για εργασία πέραν του πενθημέρου του προσωπικού φρούρησης που υπηρετεί εντός των Καταστημάτων Κράτησης και της Υπηρεσίας Εξωτερικής φρούρησης, καθορίζεται ίση με την αμοιβή της

παραγράφου 3 περίπτωση γ' υποπεριπτώσεις αα' και ββ' του άρθρου 20 του ν. 4024/2011.

β) Ο αριθμός των ωρών για εργασία πέραν του πενήνθήμερου του προσωπικού φρούρησης που υπηρετεί εντός των Καταστημάτων Κράτησης και της Υπηρεσίας Εξωτερικής Φρούρησης, κατά το χρονικό διάστημα από 1.1.2012 έως 31.12.2012 δύναται να καθορισθεί με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η εν λόγω δαπάνη θα καλυφθεί από πιστώσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Υπουργείου Οικονομικών, και πάντως μέχρι του ύψους της υποχρέωσης που είχε αναλάβει ο φορέας κατά το οικονομικό έτος 2012 για το σκοπό αυτόν.

Άρθρο 102

1. Μετά το άρθρο 182 του Π.Κ. προστίθεται άρθρο 182Α ως εξής:

«Με φυλάκιση από ένα έως τρία έτη τιμωρείται ο κατηγορούμενος, ο οποίος παραβιάζει τους περιοριστικούς όρους που του έχουν επιβληθεί με δικαστική απόφαση ή με βούλευμα, ως προς την ελευθερία διαμονής και άλλες υποχρεώσεις του, σε υποθέσεις για τις κακουργηματικού χαρακτήρα αξιόποινες πράξεις της εγκληματικής οργάνωσης, τρομοκρατικών πράξεων, πορνογραφίας ανηλίκων, νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, εφόσον έχει αρχίσει η εκδίκαση της υπόθεσης στο ακροατήριο και δεν έχει αυτή περατωθεί. Η ποινή που επιβάλλεται στον παραβιάσαντα τους όρους φυγόδικο κατηγορούμενο, δεν μετατρέπεται, ούτε αναστέλλεται και η τυχόν ασκηθείσα έφεση, σε κάθε περίπτωση, δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα.»

2. Η παράγραφος 2 του άρθρου 214Β του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

«2. Σε κάθε πρωτοδικείο και εφετείο ορίζονται, για δύο έτη, με δυνατότητα ανανέωσης για ένα επιπλέον έτος, ένας ή περισσότεροι από τους υπηρετούντες προέδρους πρωτοδικών και εφετών ή από τους αρχαιότερους πρωτοδικείς και εφέτες, ως μεσολαβητές μερικής ή πλήρους απασχόλησης.»

3. Στο τέλος του εδαφίου γ' της παραγράφου 5 του άρθρου 270 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, προστίθενται οι λέξεις: «χωρίς την παρουσία γραμματέα».

4. Η παράγραφος 2 του άρθρου 260 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

«2. Η για οποιονδήποτε τρόπο ματαίωση της συζήτησης της υπόθεσης αποτελεί διαδικαστική πράξη του δικαστηρίου.»

5. Στο άρθρο 248 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθεται παράγραφος 5 ως εξής:

«Αν ο ανακριτής έχει εκδώσει κατά του κατηγορουμένου ένταλμα προσωρινής κράτησης, οφείλει να περατώσει την κυρία ανάκριση μέσα σε τέσσερις μήνες αφότου η δικογραφία περιήλθε σε αυτόν. Η προθεσμία αυτή σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να παραταθεί εφόσον για σαράντα ακόμη ημέρες, με αιτιολογημένο σε κάθε περίπτωση βούλευμα του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου, στο οποίο ο ανακριτής απευθύνεται πριν από τη συμπλήρωση της ως άνω προθεσμίας. Αν ο εισαγγελέας παραγγείλει ή το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο διατάξει συμπληρωματική ανάκριση, ο ανακριτής

οφείλει να την περατώσει μέσα σε τριάντα ημέρες, αφότου η δικογραφία περιήλθε σε αυτόν.»

6. Στην παράγραφο 1 του άρθρου 308 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθεται εδάφιο πέμπτο ως εξής:

«Ο εισαγγελέας, εφόσον στη δικογραφία που του διαβιβάστηκε από τον ανακριτή μετά το πέρας της κύριας ανάκρισης υπάρχουν κατηγορούμενοι κατά των οποίων έχει εκδοθεί ένταλμα προσωρινής κράτησης, οφείλει εντός μηνός να υποβάλει πρόταση στο συμβούλιο, για να παύσει οριστικά ή προσωρινά η δίωξη ή για να παραπεμφθεί ο κατηγορούμενος στο ακροατήριο ή για να μην απαγγελθεί κατηγορία εναντίον του.»

7. Στο άρθρο 313 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθεται δεύτερο εδάφιο ως εξής:

«Αν κατά του κατηγορουμένου έχει εκδοθεί ένταλμα προσωρινής κράτησης, το σχετικό βούλευμα του συμβουλίου εκδίδεται υποχρεωτικά εντός τριάντα ημερών από την υποβολή σε αυτό της πρότασης του εισαγγελέα.»

8. Στο άρθρο 314 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθεται τρίτο εδάφιο ως εξής:

«Στις υποθέσεις στις οποίες ο κατηγορούμενος κρατείται προσωρινά, ο αρμόδιος εισαγγελέας ορίζει υποχρεωτικά δικάσιμο κατ' απόλυτη προτεραιότητα, σε χρόνο που δεν απέχει περισσότερο από σαράντα ημέρες από τη διαβίβαση σε αυτόν των εγγράφων. Εφόσον ασκηθεί έφεση, η υπόθεση εισάγεται κατ' απόλυτη προτεραιότητα στο αρμόδιο δευτεροβάθμιο δικαστήριο και ορίζεται δικάσιμο από τον αρμόδιο εισαγγελέα σε χρόνο που δεν απέχει περισσότερο από σαράντα ημέρες από τη διαβίβαση σε αυτόν των εγγράφων.»

9. Η παράγραφος 2 του άρθρου 551 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 35 του ν. 4055/2012, αντικαθίσταται ως εξής:

«Αν στις καταδίκες που απαγγέθηκαν η κατά την επόμενη παράγραφο ποινή βάσης επιβλήθηκε από το τριμελές ή μονομελές πλημμελειοδικείο, αρμόδιο για να καθορίσει τη συνολική ποινή που πρέπει να εκτιθεί είναι το μονομελές πλημμελειοδικείο. Αν οι καταδίκες απαγγέλθηκαν από το πταισματοδικείο, αρμόδιο για τον καθορισμό της συνολικής ποινής είναι το δικαστήριο αυτό. Σε κάθε άλλη περίπτωση αρμόδιο για τον καθορισμό της συνολικής ποινής είναι το Μονομελές Εφετείο.»

10. Στην περίπτωση 1 της υποπαραγράφου Ζ4 της παραγράφου Ζ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, όπως τροποποιήθηκε με την παράγραφο 6 του άρθρου 5 της από 19.11.2012 Π.Ν.Π., όπως έχει κυρωθεί, μετά τη φράση «κατ' εφαρμογή του παρόντος νόμου», προστίθεται εδάφιο ως εξής:

«Επίσης, η παρούσα διάταξη δεν καταλαμβάνει τους υπαλλήλους με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου της κατηγορίας ΔΕ των ειδικοτήτων Διοικητικού, Διοικητικού - Λογιστικού, Διοικητικού Οικονομικού και Διοικητικών Γραμματέων, οι οποίοι κατέχουν θέση στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου και στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και υπηρετούν σε υπηρεσίες των ως άνω φορέων, που εδρεύουν στα νησιά. Οι ως άνω υπάλληλοι επιστρέφουν στη θέση τους από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, εκτός εάν έχουν ήδη υποβάλει αίτηση για μετάταξη, στο πλαίσιο της διαδικασίας που ορίζει η διάταξη του εδαφίου γ' της περίπτωσης 1 της υποπαρ. Ζ1 της παρ. Ζ του άρθρου

πρώτου του ν. 4093/2012, και δεν υποβάλουν στο φορέα προέλευσής τους γραπτή δήλωση ανάκλησης της ανωτέρω αίτησης εντός προθεσμίας πέντε (5) ημερών από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου.»

Άρθρο 103

Η παρ. 3Α του άρθρου 6 του ν. 3086/2002 (Α' 324), η οποία προστέθηκε με την παρ. 2 του άρθρου 16 του ν. 4110/2013 (Α' 17), τροποποιείται ως εξής:

«3Α. Σε εθνικές και διεθνείς διαιτησίες οι οποίες αφορούν συμβάσεις που καταρτίζονται με το Δημόσιο ή με κρατικά νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου,

που συγκροτούνται και λειτουργούν για την εξυπηρέτηση δημοσίου συμφέροντος, διαιτητής, από πλευράς Δημοσίου, ορίζεται μόνο ανώτατος δικαστικός λειτουργός ή ανώτατος λειτουργός του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους ή καθηγητής Ανωτάτης Σχολής ή δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω.»

Άρθρο 104

Έναρξη ισχύος

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στις επιμέρους διατάξεις.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 19 Μαρτίου 2013

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΑΡΟΛΟΣ ΓΡ. ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΑΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ
ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΑΝΙΤΑΚΗΣ

ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΡΟΥΤΣΗΣ

ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ-ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΕΝΔΙΑΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

ΠΑΝΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΥΠΟΔΟΜΩΝ, ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

ΥΓΕΙΑΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΥΚΟΥΡΕΝΤΖΟΣ

ΝΑΥΤΙΑΣ ΚΑΙ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΟΥΣΟΥΡΟΥΛΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΒΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΡΟΥΠΑΚΙΩΤΗΣ

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους.

Αθήνα, 20 Μαρτίου 2013

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΡΟΥΠΑΚΙΩΤΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ**ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ****ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ ΦΥΛΛΩΝ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ****Σε έντυπη μορφή:**

- Για τα Φ.Ε.Κ. από 1 έως 16 σελίδες σε 1 € προσαυξανόμενη κατά 0,20 € για κάθε επιπλέον οκτασέλιδο ή μέρος αυτού.
- Για τα φωτοαντίγραφα Φ.Ε.Κ. σε 0,15 € ανά σελίδα.

Σε μορφή DVD/CD:

Τεύχος	Ετήσια έκδοση	Τριμηνιαία έκδοση	Μηνιαία έκδοση	Τεύχος	Ετήσια έκδοση	Τριμηνιαία έκδοση	Μηνιαία έκδοση
Α'	150 €	40 €	15 €	Α.Α.Π.	110 €	30 €	-
Β'	300 €	80 €	30 €	Ε.Β.Ι.	100 €	-	-
Γ'	50 €	-	-	Α.Ε.Δ.	5 €	-	-
Υ.Ο.Δ.Δ.	50 €	-	-	Δ.Δ.Σ.	200 €	-	20 €
Δ'	110 €	30 €	-	Α.Ε.-Ε.Π.Ε.	-	-	100 €

- Η τιμή πώλησης μεμονωμένων Φ.Ε.Κ. σε μορφή cd-rom από εκείνα που διατίθενται σε ψηφιακή μορφή και μέχρι 100 σελίδες, σε 5 € προσαυξανόμενη κατά 1 € ανά 50 σελίδες.

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Φ.Ε.Κ.

Τεύχος	Έντυπη μορφή	Τεύχος	Έντυπη μορφή	Τεύχος	Έντυπη μορφή
Α'	225 €	Δ'	160 €	Α.Ε.-Ε.Π.Ε.	2.250 €
Β'	320 €	Α.Α.Π.	160 €	Δ.Δ.Σ.	225 €
Γ'	65 €	Ε.Β.Ι.	65 €	Α.Σ.Ε.Π.	70 €
Υ.Ο.Δ.Δ.	65 €	Α.Ε.Δ.	10 €	Ο.Π.Κ.	-

- Το τεύχος Α.Σ.Ε.Π. (έντυπη μορφή) θα αποστέλλεται σε συνδρομητές ταχυδρομικά, με την επιβάρυνση των 70 €, ποσό το οποίο αφορά τα ταχυδρομικά έξοδα.

- Η καταβολή γίνεται σε όλες τις Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες (Δ.Ο.Υ.). Το πρωτότυπο διπλότυπο (έγγραφο αριθμ. πρωτ. 9037/28.2.2005 2η Υπηρεσία Επιτρόπου Ελεγκτικού Συνεδρίου) με φροντίδα των ενδιαφερομένων, πρέπει να αποστέλλεται ή να κατατίθεται στο Εθνικό Τυπογραφείο (Καποδιστρίου 34, Τ.Κ. 104 32 Αθήνα).
- Σημειώνεται ότι φωτοαντίγραφα διπλοτύπων, ταχυδρομικές Επιταγές για την εξόφληση της συνδρομής, δεν γίνονται δεκτά και θα επιστρέφονται.
- Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τα μέλη της Ένωσης Ιδιοκτητών Ημερησίου Τύπου Αθηνών και Επαρχίας, οι τηλεοπτικοί και ραδιοφωνικοί σταθμοί, η Ε.Σ.Η.Ε.Α, τα τριτοβάθμια συνδικαλιστικά όργανα και οι τριτοβάθμιες επαγγελματικές ενώσεις δικαιούνται έκπτωσης πενήντα τοις εκατό (50%) επί της ετήσιας συνδρομής.
- Το ποσό υπέρ Τ.Α.Π.Ε.Τ. (5% επί του ποσού συνδρομής), καταβάλλεται ολόκληρο (Κ.Α.Ε. 3512) και υπολογίζεται πριν την έκπτωση.
- Στην Ταχυδρομική συνδρομή του τεύχους Α.Σ.Ε.Π. δεν γίνεται έκπτωση.

Πληροφορίες για δημοσιεύματα που καταχωρίζονται στα Φ.Ε.Κ. στο τηλ.: 210 5279000.

Φωτοαντίγραφα παλαιών Φ.Ε.Κ.: τηλ.: 210 8220885.

Τα φύλλα όλων των τευχών της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως διατίθενται δωρεάν σε ηλεκτρονική μορφή από την ιστοσελίδα του Εθνικού Τυπογραφείου (www.et.gr)

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: <http://www.et.gr> - e-mail: webmaster.et@et.gr

ΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΑΠΟ 08:00 ΜΕΧΡΙ 13:30

* 0 1 0 0 0 7 4 2 0 0 3 1 3 0 0 3 2 *

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 34 * ΑΘΗΝΑ 104 32 * ΤΗΛ. 210 52 79 000 * FAX 210 52 21 004

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4.

«ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ» Ψυχοδραστικών ουσιών.

«ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ» Ψυχοδραστικών ουσιών.....	76
1. ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ : ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ – ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ.....	77
I. Ποιες είναι οι ναρκωτικές (ψυχότροπες / ψυχοδραστικές) ουσίες.....	77
A. Φυτικά Ναρκωτικά.....	77
1. Φυτό: Κάνναβης-Ψυχότροπη Ουσία: Χασίς.....	77
1.1. Ινδική κάνναβις.....	78
1.1.1. Μαριχουάνα ή φούντα.....	79
1.1.2. Το Χασίς (χασίσι, μαύρο/μαύρη, νταμίρα, σοκολάτα).....	79
Συνθετικά κανναβοειδή.....	80
2. Ήμερη Κάνναβης (κλωστική Cannabis Sativa L).....	80
1.2.1. Προϊόντα Κάνναβης Sativa L.....	81
2. Φυτό Μύκων η υπνοφόρος-Ψυχότροπη ουσία : Το όπιο, μορφίνη, ηρωίνη.....	82
2.1. Ηρωίνη.....	83
3. Φυτό : Κόκα. Ψυχότροπη ουσία: Κοκαΐνη.....	83
3.1. Κόκα (αναψυκτικό, κοκό, κόκα).....	83
3.1.1. Παραδοσιακή χρήση των φύλλων κόκας.....	83
3.2. Κοκαΐνη.....	86
3.2.1. Κοκαΐνη «βάση/κρακ».....	86
3.2.2. Κρακ.....	86
4. Φυτό : Κατ (Αραβικό Τσάι ή τσάι Αβυσσηνίας).....	87
B. Ημισυνθετικά: LSD.....	87
Γ. Συνθετικά Ναρκωτικά.....	87
1. Αμφεταμίνες.....	88
1.1 Ναρκωτικά σχεδιαστών (designers drugs).....	89
1.2. Έκσταση (MDA ή MDMA).....	89
1.3. Κεταμίνη.....	90
2. Μεθαμφεταμίνες.....	90
2.1.1. Ice (Κρυσταλλική Μεθαμφεταμίνη) ή «speed» ή «crank».....	91
3. Τα νέα ναρκωτικά (επιλογή).....	92
2. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ, ΧΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΗ.....	93
Φυτικές ψυχότροπες ουσίες.....	93
Χασίς και μαριχουάνα.....	93
Ηρωίνη.....	93
Κοκαΐνη.....	93
Κρακ.....	95
Κατ (Αραβικό Τσάι ή τσάι Αβησσυνίας).....	95
Ημισυνθετικά.....	96
LSD.....	96
Συνθετικά ναρκωτικά - πρότυπα συμπεριφοράς.....	96
Αμφεταμίνες-Μεθαμφεταμίνες.....	96
Έκσταση.....	97
Κεταμίνη.....	98
Κρυσταλλική μεθαμφεταμίνη.....	99

Στις επόμενες σελίδες αναφέρονται οι πιο γνωστές ψυχοδραστικές ουσίες οι οποίες ταξινομούνται ανάλογα κυρίως με τη φυτική τους προέλευση. Περιγράφονται συνοπτικά οι ιδιότητές τους και η επίδρασή τους. Το ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ αυτό αποτελεί το αποτέλεσμα συστηματικής έρευνας στο διαδίκτυο και χρησιμοποίησης βασικής βιβλιογραφίας (Λιάππας, 2003). Επιμέλεια παραρτήματος Καθηγήτρια Σοφία Βιδάλη.

1. ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ : ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ – ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ.

I. Ποιες είναι οι ναρκωτικές (ψυχότροπες / ψυχοδραστικές) ουσίες.

Οι ναρκωτικές ουσίες περιέχονται σε έναν κατάλογο που δημοσιεύεται στο Ν. 3459/2006 και το είδος και ο αριθμός τους τροποποιείται κατά καιρούς με άλλες υπουργικές αποφάσεις. Πρόκειται για 287 ουσίες. Η απαρίθμηση από το νόμο είναι ενδεικτική.

A. Φυτικά Ναρκωτικά

1. Φυτό: Κάνναβης-Ψυχότροπη Ουσία: Χασίς

Ο όρος κάνναβη χρησιμοποιείται για να περιγράψει διάφορα προϊόντα που προέρχονται από το φυτό κάνναβη το οποίο είναι ετήσιο, ενδημικό φυτό της Κεντρικής Ασίας, το οποίο σήμερα καλλιεργείται σε πολλά σημεία του πλανήτη με εύκρατο και τροπικό κλίμα.

Η κάνναβη είναι φυτό αυτοφυές και καλλιεργούμενο, ποώδες, ετήσιο, δίοικο (αρσενικό και θηλυκό), κλωστικό και ελαιοφόρο. Αναπτύσσεται σε υγρό έδαφος, σε όλες σχεδόν τις κλιματολογικές συνθήκες και φθάνει σε ύψος τα 1,5 – 7 μέτρα, ανάλογα το είδος, την ποικιλία και τις κλιματολογικές συνθήκες. Έχει ελάχιστους “φυσικούς εχθρούς” και δεν απαιτεί τη χρήση ζιζανιοκτόνων και χημικών λιπασμάτων για να αναπτυχθεί. Εμπλουτίζει με θρεπτικά συστατικά το έδαφος βελτιώνοντας την γονιμότητά του, ενώ το πλούσιο ριζικό σύστημα του φυτού προστατεύει το έδαφος από τη διάβρωση.

Στο γένος κάνναβις ταξινομούνται συνήθως τρία διακριτά είδη: Ήμερη κάνναβις (*Cannabis sativa*), Ινδική κάνναβις (*Cannabis indica*) και *Cannabis ruderalis*.

Η ήμερη κάνναβις (κλωστική κάνναβις, *cannabis sativa*) έχει χρησιμοποιηθεί κατά το παρελθόν και στην Ελλάδα για την παρασκευή μεγάλης ποικιλίας προϊόντων, όπως σχοινιά, υφάσματα κλπ. (βλ. επομ). Η ινδική κάνναβις συνδέεται με ψυχοδραστικές επιδράσεις και την παρασκευή χασίς λόγω των ουσιών που περιέχει.

Ινδική κάνναβις

Στην ευρωπαϊκή αγορά ναρκωτικών απαντώνται τρία είδη κάνναβης:

- **η φυτική κάνναβη (μαριχουάνα),** που παράγεται από αποξηραμένα άνθη, στελέχη και φύλλα του φυτού·
- **η ρητίνη της κάνναβης (χασίς),** που παράγεται από τις ρητινώδεις εκκρίσεις καφέ ή μαύρου χρώματος του άνθους του φυτού, που αποξηραίνονται και

πωλούνται συνήθως σε μορφή πλακιδίων, αλλά και σε μορφή σκόνης, και τέλος το σπανιότερο είδος,

- **το χασισέλαιο**, το οποίο είναι ένα παχύρρευστο κολλώδες υγρό.

1.1. Ινδική κάνναβις.

Σε ό,τι αφορά την **ινδική κάνναβη**, τα χαρακτηριστικά που καθιστούν το φυτό αυτό μοναδικό, επικεντρώνονται στα τριχίδια που σκεπάζουν τα φύλλα του, τα πέταλα και τα σέπαλα του άνθους του. Εκεί, υπό την επίδραση της ακτινοβολίας UV-B του ήλιου στις φαινόλες και στα πλαστίδια των χυμών του, σχηματίζεται μια ρητίνη πλούσια στις ουσίες δέλτα-9-τετραϋδροκανναβινόλη (THC) και κανναβιδιόλη (CBD), αλλά και άλλες 66 συναφείς τους, που ανήκουν στην οικογένεια που τώρα είναι γνωστή ως φυτοκανναβινοειδή. Η ποσότητα THC είναι υψηλή μόνο στην ινδική κάνναβη και όχι στα άλλα δύο είδη (κλωστική και ruderalis).

Ινδική κάνναβης – φούντα.

Οι χημικές αυτές ουσίες έχουν το αντίστοιχό τους και στους ζωικούς οργανισμούς (όπως ο άνθρωπος), όπου ονομάζονται ενδογενή κανναβινοειδή. Ενα από αυτά τα κανναβινοειδή που βρίσκονται στον εγκέφαλό μας - ονόματι **ανανδαμίδη** - αντιδρά στην πρόσληψη της τετραϋδροκανναβινόλης. Επειδή η ανανδαμίδη συμμετέχει στον έλεγχο της αίσθησης του πόνου, της μνήμης και του ύπνου, από την κατανάλωση κάνναβης έχουμε επιπτώσεις στους αντίστοιχους τομείς. Τα συμπτώματα όσων βρίσκονται υπό την επενέργεια κάνναβης, εκτείνονται από τάση για γέλωτα, λογοδιάρροια και υπερκινητικότητα ως παραισθήσεις και αλλοίωση της πραγματικότητας. Τη δράση αυτή των κανναβινοειδών τη γνωρίζαμε ανέκαθεν, αλλά επιστημονικά μόλις από το 1964, όταν και απομονώθηκε για πρώτη φορά η THC από τους ερευνητές Raphael Mechoulam και Yechiel Gaoni του Ινστιτούτου Weizmann στο Ισραήλ.

Η χρήση της ινδικής κάνναβης είναι ευρύτατα διαδεδομένη εδώ και πολλούς αιώνες, κατά καιρούς δε, διάφορες κοινωνίες χρησιμοποίησαν τις κλωστικές ίνες της κάνναβης ως πρώτη ύλη για την κατασκευή ενδυμάτων και σχοινιών. Τη χρησιμοποίησαν επίσης σε διάφορες θρησκευτικές τελετουργίες, ως φυτικό φάρμακο και ως εθιστική ουσία.

Σύμφωνα με το EMCDDA σε παγκόσμιο επίπεδο, η κάνναβη αποτελεί στις μέρες μας το παράνομο ναρκωτικό που παράγεται, διακινείται και καταναλώνεται συχνότερα (UNODC, 2003α). Ωστόσο, παρά τη μακρόχρονη χρήση της και τη δημοτικότητά της, οι γνώσεις μας σχετικά με τον αντίκτυπο της χρήσης ινδικής κάνναβης στη δημόσια υγεία εξακολουθούν να είναι περιορισμένες. Τα τελευταία χρόνια αυξάνονται οι ενδείξεις πιθανής σύνδεσης μεταξύ της χρήσης κάνναβης, ιδίως της εντατικής χρήσης κάνναβης, και σειράς προβλημάτων υγείας και κοινωνικών προβλημάτων. Ανησυχία προκαλεί επίσης το γεγονός ότι ολοένα και περισσότεροι χρήστες κάνναβης προσφεύγουν στη βοήθεια εξειδικευμένων υπηρεσιών θεραπείας

των ουσιοεξαρτήσεων. Ωστόσο, δεν είναι σαφής η έκταση και η φύση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι χρήστες κάνναβης στην Ευρώπη. Επίσης, αδιευκρίνιστος παραμένει ο βαθμός στον οποίο η αύξηση των αιτήσεων για θεραπεία που δείχνουν τα στατιστικά στοιχεία, αποτελεί απόρροια των αλλαγών στις πρακτικές αναφοράς και καταγραφής περιστατικών ή αντίθετα ένδειξη της πραγματικής αύξησης των ατόμων που καταφεύγουν σε θεραπεία. Για να απαντήσουμε στα ερωτήματα αυτά, πρέπει να θέσουμε τις αιτήσεις για θεραπεία από τη χρήση κάνναβης στο ευρύτερο πλαίσιο των μεταβαλλόμενων προτύπων κατανάλωσης στην Ευρώπη, της εξέλιξης και της ανάπτυξης συστημάτων αναφοράς, αλλά και της μεταβαλλόμενης φύσης του ίδιου του ναρκωτικού.

Οι ψυχοδραστικές ουσίες που προέρχονται από την ινδική κάνναβη είναι τριών ειδών:

1. Η μαριχουάνα ή φούντα (φυσική κάνναβης).
2. Το χασίς (ρητίνη κάνναβης).
3. Το χασισέλαιο.

1.1.1. Μαριχουάνα ή φούντα

Η λέξη «μαριχουάνα» χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα μείγμα από αποξηραμένα άνθη, σπόρους και φύλλα του φυτού της Ινδικής κάνναβης. Στην αργκό έχει και πολλά άλλα ονόματα όπως: astro turf, bhang, dagga, dope, ganja, grass, hemp, home grown, J, Mary Jane, pot, reefer, roach, Texas tea, weed, χόρτο, φούντα, τζέτο, ρο.

Η ποσότητα του THC στο φυτό της κάνναβης καθορίζει την ισχύ του ναρκωτικού. Ο καιρός, το έδαφος και άλλοι παράγοντες καθορίζουν το ποσοστό του THC που βρίσκεται στο φυτό. **Σήμερα, με τη χρήση σύγχρονων μεθόδων καλλιέργειας, οι καλλιεργητές της έχουν αναπτύξει διασταυρώσεις κάνναβης οι οποίες έχουν πολύ υψηλότερα επίπεδα του THC από ό,τι είχαν στο παρελθόν.** Τα μέσα επίπεδα του THC ήταν κατά μέσο όρο 1% το 1974, αλλά το 1994 αυτό αυξήθηκε σε 4%. Το 2008, τα επίπεδα ανήλθαν στο 9,6%, στο υψηλότερο ποσοστό όλων των εποχών από τότε που άρχισε η ανάλυση του ναρκωτικού στη δεκαετία του 1970. Μια μορφή της κάνναβης, που ονομάζεται sinsemilla (σινσεμίλα) (στα Ισπανικά σημαίνει «χωρίς σπόρους»), μπορεί να έχει περιεκτικότητα σε THC από 7,5% έως και 24%.

1.1.2. Το Χασίς (χασίσι, μαύρο/μαύρη, νταμίρα, σοκολάτα)

Το χασίς είναι παρασκεύασμα που παράγεται από την ινδική κάνναβη και έχει ως βασική δραστική ουσία τη δέλτα – 9- τετραϋδροκανναβιδόλη (THC). Πρόκειται για συμπυκνωμένο στερεό παρασκεύασμα που προέρχεται από τη ρητίνη του φυτού. Ωστόσο, πολλές φορές με το ίδιο όνομα χαρακτηρίζονται και τα προϊόντα του φυτού όπως ο ανθός (κορυφές), ο ανθός μαζί με φύλλα του φυτού (κοινώς Φούντα) και η ρητίνη του φυτού.

Χασίς / σοκολάτα.

Ο λατινογενής όρος ασσασίν (**assassin**) στα αγγλικά σημαίνει δολοφόνος. Η λέξη ετυμολογικά συνδέεται με μια μουσουλμανική στρατιωτική, θρησκευτική

αίρεση των Ασασίνων (Hashshashin), οπαδών του προφήτη Ισμαήλ που ξεκίνησε την αίρεση. Πιστεύεται πως οι Ασασίνοι, που έδρασαν μεταξύ 8ου και 14ου αιώνα, παρασκεύαζαν από κάνναβη χασίς και έκαναν χρήση όταν ήθελαν να δολοφονήσουν κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο για πολιτικούς ή θρησκευτικούς λόγους.^[1] Λέγεται, μάλιστα, ότι στα υψώματα του Κασμίρ, όπου ο βρισκόταν ο αρχηγός τους, είχε χτιστεί ένας κήπος όμοιος με τον Παράδεισο που περιγράφεται στο Κοράνι. Έτσι μαζί με το χασίς και τις υπόλοιπες απολαύσεις, ο επίδοξος δολοφόνος "βίωνε" την έννοια του Παραδείσου για να φανατιστεί.

Παρασκευή.

Το χασίς παρασκευάζεται με διάφορους τρόπους, που κατά κανόνα περιλαμβάνουν την αποξήρανση των ανθών, το τρίψιμο και το κοσκίνισμα τους, και στη συνέχεια τη συμπύκνωσή τους σε "πλάκες". Το τελικό προϊόν έχει ποικίλα χρώματα, από σκούρο πράσινο έως καφέ ή μαύρο, κατά περίπτωση ανάλογα με τη συγκεκριμένη τεχνική παρασκευής του, τον τόπο προέλευσης και την ποιότητά του. Η σκληρότητά του κυμαίνεται μεταξύ πλαστελίνης και ξύλου, ενώ με ελαφρά θέρμανση, μαλακώνει και θρυμματίζεται εύκολα σε κονίαμα από το οποίο προήλθε.

Από τα παρασκευάσματα της ινδικής κάνναβης, το χασίς είναι το πιο εύκολο στη μεταφορά, καθώς δεν απαιτείται κάποιο στεγανό δοχείο (όπως για το Χασισέλαιο) ή κάποια συσκευασία (όπως για τη Φούντα), ενώ η περιεκτικότητά του σε τετραυδροκανναβινόλη THC είναι αρκετά μεγαλύτερη από τον ακατέργαστο ανθό (Φούντα).

Συνθετικά κανναβοειδή

Η εμφάνιση συνθετικών κανναβινοειδών, χημικών ουσιών που μιμούνται τη δράση της κάνναβης, προσδίδει μια νέα διάσταση στην αγορά κάνναβης. Τα συνθετικά κανναβινοειδή σε μορφή σκόνης φαίνεται ότι παρασκευάζονται ως επί το πλείστον στην Κίνα και στη συνέχεια μεταφέρονται χύδην, μέσα από τα καθιερωμένα νόμιμα δίκτυα μεταφοράς και διανομής. Αφού εισέλθουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι ουσίες αυτές συνήθως αναμειγνύονται με βότανα ή ψεκάζονται σε αυτά και συσκευάζονται ως «νόμιμα διεγερτικά», τα οποία πωλούνται είτε μέσω διαδικτύου είτε μέσω άλλων δικτύων λιανικής. Το πρώτο εξάμηνο του 2013, αναφέρθηκαν σε 18 χώρες πάνω από 1.800 κατασχέσεις συνθετικών κανναβινοειδών. Οι μεγαλύτερες κατασχέσεις αναφέρθηκαν από την Ισπανία (20 κιλά) και τη Φινλανδία (7 κιλά) ([EMCDDA 2014, Ευρωπαϊκή Έκθεση για τα Ναρκωτικά www.ektepn.gr/Documents/PDF/Filladio.pdf](#)).

1. 2. Ήμερη Κάνναβης (κλωστική *Cannabis Sativa L*)

Στις ναρκωτικές ουσίες δεν περιλαμβάνεται η *Canabis Sativa L* περιεκτικότητας τετραυδροκανναβινόλης (THC) έως 0,2%. Τα ακατέργαστα συγκομιζόμενα προϊόντα που προκύπτουν από την καλλιέργεια φυτών – ποικιλιών κάνναβης του είδους *Sativa L*, δεν περιλαμβάνονται στις ναρκωτικές ουσίες, επειδή τα φυτά αυτά περιέχουν απειροελάχιστη τετραυδροκανναβινόλη που τη δίνουν κατά την πλήρη ωρίμανσή τους, όπως έχει δεχθεί και η νομολογία.

Η ήμερη κάνναβις, ενώ έως και τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο χρησιμοποιούνταν ευρέως στην παραγωγή, έπεσε περίπου σε

αχρησία εξαιτίας διαφόρων παραγόντων και μεταξύ άλλων εξαιτίας της επικράτησης βαμβακερών υφασμάτων, συνθετικών ινών κλπ. Η καλλιέργεια της κάνναβης άρχισε να εγκαταλείπεται διεθνώς. Από 10,9 εκατ. στρέμματα, μέση ετήσια έκταση παγκοσμίως την πενταετία 1948 - 1952, υποχώρησε στα 1,5 εκατ. στρέμματα την πενταετία 1987 - 1991. **Από τη δεκαετία του 90 αναβίωσε το ενδιαφέρον για την κλωστική κάνναβη.** Ως αιτίες γι αυτό αναφέρονται η δημιουργία νέων πολύ παραγωγικών ποικιλιών με χαμηλή περιεκτικότητα σε ρητίνες (THC) και η νέα τεχνολογία επεξεργασίας ίνας με χαμηλότερο κόστος. Σήμερα, η Ευρωπαϊκή Ένωση άρχισε να επιδοτεί την καλλιέργειά της. Η ίνα του φυτού είναι ιδιαίτερα ανθεκτική και δεν σαπίζει όταν έρχεται σε επαφή με το νερό και αντιστέκεται και στην προσβολή από μικροοργανισμούς.

1.2.1. Προϊόντα Κάνναβης *Sativa L*

- * Από τις ίνες: υφαντά, σχοινιά, σπάγκους και υλικά μονώσεων από το υπέργειο μέρος της φυτείας.
- * Από την ξυλώδη μάζα: χαρτί υψηλής ποιότητας (η κάνναβη παράγει τέσσερις φορές περισσότερες ίνες ανά στρέμμα από τα δέντρα, ενώ ο πολτός της δεν περιέχει τα τοξικά υποπροϊόντα του κομμένου ξύλου), μοριοσανίδες, υλικά μονώσεων (οι ίνες κάνναβης έχουν άριστες ηχομονωτικές και θερμομονωτικές ιδιότητες) και οικοδομή.
- * Από την εντεριώνη των στελεχών: υλικά για στρωμή αλόγων ιππασίας και μικρών οικιακών ζώων.
- * Από τους σπόρους: τροφή ωδικών πτηνών (κανναβούρι), έλαιο για καλλυντικά, σαπούνια, κτηνοτροφές, βερνίκια κ.ά.
- * Με ό,τι μένει μετά την επεξεργασία, μπορούν να παρασκευαστούν βελτιωτικά εδάφους καλλωπιστικών και κηπευτικών φυτών.
- * Ο πολτός της: μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως καύσιμη ύλη.

2. Φυτό Μύκων η υπνοφόρος-Ψυχότορπη ουσία : Το όπιο, μορφίνη, ηρωίνη

Όπιο, κοινώς **αφιόνι**, ονομάζεται ο αποξηραμένος γαλακτώδης χυμός (ρητίνη) που προέρχεται από την παραορύνα μήκων η υπνοφόρος (*Papaver Somniferum*).

Υποστηρίζεται ότι η λέξη «αφιόνι» προέρχεται από το τουρκικό "afyon" (πρβλ. και Αφιόν Καραχισάρ, πόλη της Τουρκίας που έγινε γνωστή από τον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1919-22, και που πήρε το όνομά της από το κύριο προϊόν της περιοχής) που προέρχεται, από το "όπιο". Το τελευταίο είναι υποκοριστικό της αρχαίας Ελληνικής λέξης "οπός" που σημαίνει χυμός. Αναφέρεται, δηλαδή, στο χυμό που εξάγεται με χάραξη του χλωρού κάλυκα. Αυτός αποξηραίνεται και δίδει το όπιο, μία σκούρα καφέ στερεή ουσία.

ΟΠΙΟ.

Σκευάσματα από όπιο (αφέψημα, σκόνη, εκχύλισμα) χρησιμοποιούνται ως αντιδιαρροϊκά και παυσίπονα φάρμακα. Η παραγωγή του οπίου καθορίζεται ποσοτικώς σύμφωνα με διεθνές σχέδιο. Το όπιο περιέχει περίπου 25 αλκαλοειδείς ουσίες και μεταξύ αυτών τη μορφίνη σε περιεκτικότητα περίπου 10~12%. **Η μορφίνη**

(κοινώς λάβδανο) χρησιμοποιείται και για φαρμακευτικούς σκοπούς. **Η χημική επεξεργασία της μορφίνης παράγει την ηρωίνη που διακινείται στο παράνομο εμπόριο ναρκωτικών.** Το όπιο περιέχει επίσης κωδεΐνη και άλλα μη ναρκωτικά αλκαλοειδή, όπως παπαβερίνη, θηβαΐνη νοσκαπίνη. Το όπιο και τα παράγωγά του αποτελούν ναρκωτικές ουσίες που πάντα προκαλούν σωματική και ψυχολογική εξάρτηση.

Η ηρωίνη είναι ένα οπιοειδές. Και λέγεται έτσι, επειδή πρόκειται για μία ημι-συνθετική ουσία που παράγεται από το όπιο.

2.1. Ηρωίνη

Η ηρωίνη που αναφέρεται ως "σκληρό ναρκωτικό", είναι συνήθως λευκή ή καφέ κρυσταλλική πούδρα/σκόνη. Λαμβάνεται κυρίως με ενέσιμη μορφή και λιγότερο συχνά με εισπνοή ή με κάπνισμα.

Η ηρωίνη παρασκευάστηκε αρχικά ως παυσίπονο κατά τη διάρκεια πολέμων για να αντικαταστήσει τη μορφίνη, θεωρώντας ότι δεν θα υπάρξει έντονος εθισμός του χρήστη. Τα αποτελέσματα όμως ήταν αντίθετα των αρχικών επιδιώξεων και έτσι η ηρωίνη, τρεις φορές πιο ισχυρή από τη μορφίνη, ενέπλεκε τον χρήστη σε ένα φαύλο κύκλο εξάρτησης.

Τη δεκαετία του '30, παρατηρείται η διακίνηση της ηρωίνης από τις φυτείες της Τουρκίας στην Ευρώπη και στην Αμερική και τότε ακριβώς ήταν που η αμερικανική Μαφία άρχισε να εμπλέκεται με το εμπόριο ναρκωτικών.

Η εισαγωγή ηρωίνης στην Αμερική διαρκώς αυξανόταν και γύρω στο 1950 η χρήση της είχε επεκταθεί σε όλα τα κοινωνικά στρώματα της χώρας. Τη δεκαετία '60-'70, κατά τη διάρκεια του πολέμου του Βιετνάμ, μεγάλες ποσότητες ηρωίνης αρχίζουν να στέλνονται από τη Νοτιοανατολική Ασία στις ΗΠΑ, μέσα από μία απευθείας συμφωνία εμπόρων με παρασκευαστές που καταργούσε τους μεσάζοντες γεγονός που επηρέασε την πτώση της τιμής της ψυχοδραστικής αυτής ουσίας και την ευρύτερη διάδοσή της.

Σήμερα, κύριες περιοχές προμήθειας ηρωίνης είναι το Χρυσό Τρίγωνο (Βιρμανία-Ταϊλάνδη-Λάος) και η Χρυσή Ημισέληνος (Περσία-Αφγανιστάν- Πακιστάν).

3. Φυτό : Κόκα. Ψυχότροπη ουσία: Κοκαΐνη

3.1. Κόκα (αναψυκτικό, κοκό, κόκα)

3.1.1. Παραδοσιακή χρήση των φύλλων κόκας

Η κόκα είναι φυτό που ενδημεί στην περιοχή των Άνδεων στην Ν. Αμερική. Από εκεί, διοχετεύεται σε παραγωγούς κοκαΐνης στην ίδια περιοχή και στη συνέχεια η κοκαΐνη μεταφέρεται και πωλείται σε όλο τον κόσμο. Η καλλιέργεια φυτών κόκας είναι παραδοσιακή καλλιέργεια της περιοχής αυτής και συνδέεται με παραδοσιακούς τρόπους επιβίωσης σε μεγάλο ύψος. Το μάσημα των φύλλων της κόκας, συνιστούν στοιχεία της πολιτισμικής παράδοσης των εκεί ιθαγενών πληθυσμών.

Coquero (Figure Chewing Coca), 850-1500 C.E. Clay, slip, 7 x 4 3/4 in. (17.8 x 12.1 cm). Brooklyn Museum, Gift of Jonathan, Peter, and Timothy Zorach, 86.107.9. Creative Commons-BY. [View license](#)

Η σύμβαση του Ο.Η.Ε. του 1961 (United Nations Single Convention on Narcotic Drugs, 1961) κατέταξε την κόκα ανάμεσα στα υψηλού περιορισμού ναρκωτικά, με στόχο τον περιορισμό της παραγωγής, της κατοχής και της εξαγωγής και με τον επιπρόσθετο όρο να περιοριστεί το μάσημα των φύλων κόκας στα επόμενα 25 χρόνια από τη σύμβαση.

Επεξεργασία φύλλων κόκας στην Ιάβα πριν το 1940

Το 2009, η Βολιβία πρότεινε την τροποποίηση της σύμβασης του 1961 και την άρση των ελέγχων για την παραδοσιακή χρήση της κόκας. Η απόρριψη της πρότασης οδήγησε στην αποχώρηση της Βολιβίας από τη Σύμβαση και την επανάκαμψη της με την επιφύλαξη σχετικά με την καλλιέργεια κόκας για παραδοσιακή χρήση. Η Διεθνής Επιτροπή για τον έλεγχο των Ναρκωτικών (International Narcotics Control Board - INCB) εξέφρασε τις ανησυχίες της, επειδή αυτή η εξέλιξη θεωρείται αντίθετη με το πνεύμα της σύμβασης.

Φυτό-δένδρο κόκας

Είναι γεγονός ότι, ενώ η παραδοσιακή χρήση της κόκας είναι κοινή στη Βολιβία και το Περού, δεν έχουν γίνει έρευνες για να καθορίσουν πόση ποσότητα φύλλων κόκας απαιτείται για να ικανοποιήσει τη ζήτηση για παραδοσιακούς λόγους. Η Βολιβία και το Περού έχουν θεσπίσει μέσω της εθνικής τους νομοθεσίας περιοχές που επιτρέπεται νόμιμα η καλλιέργεια κόκας.

Ερυθρόξυλος κόκα: ανθός Ερυθρόξυλος κόκα καρποί novogranatense

3.2. Κοκαΐνη

Η ποικιλία του φυτού από την οποία προέρχεται η κοκαΐνη, ονομάζεται ερυθρόξυλος ή κόκα και είναι θαμνώδεις φυτό. Από τα φυτά της κόκας, και συγκεκριμένα από τα φύλλα της κόκας και μετά από επεξεργασία, παράγεται ένας πολτός, η υδροχλωρική πάστα κοκαΐνης (βλ. και επομ.).

Η κοκαΐνη είναι διεγερτική φαρμακευτική ουσία, μία ουσία με βραχεία διεγερτική επίδραση στο Κεντρικό Νευρικό Σύστημα (ΚΝΣ) και με ιδιότητες τοπικού αναισθητικού. Η κοκαΐνη απορροφάται από όλους τους βλεννογόνους του σώματος (στόμα, μύτη, έντερο, κόλπος). Από την επεξεργασία των φύλλων της κόκας παρασκευάζεται **η υδροχλωρική κοκαΐνη**, που πωλείται στη λιανική υπό διάφορες ονομασίες όπως coke, snow, Charlie σε μορφή κρυσταλλικής σκόνης που είναι άοσμη, λευκή και συνήθως εισπνέεται από τη μύτη ή διαλύεται σε νερό (σπανιότερα λαμβάνεται και ενδφλέβια). **Η υδροχλωρική κοκαΐνη μπορεί να αναμιχθεί με ηρωίνη, (Speedball)**, ένας συνδυασμός αρκετά επικίνδυνος, που ευθύνεται για πολλούς θανάτους μεταξύ των χρηστών κοκαΐνης.

3.2.1. Κοκαΐνη «βάση/κρακ»

Είναι όρος της αγοράς για την κατάλληλα επεξεργασμένη κοκαΐνη που καπνίζεται ή εισπνέονται οι ατμοί της. Η επεξεργασία μπορεί να γίνει με προσθήκη ζεστού νερού και αμμωνίας ή διττανθρωκικού νατρίου ή με θέρμανση πολτού κοκαΐνης και διττανθρωκικού νατρίου. Στην πρώτη περίπτωση, οι διαλύτες που περιέχει το μείγμα αποβάλλονται από το τελικό προϊόν, ενώ στη δεύτερη παραμένουν.

Η κοκαΐνη και η βάση κρακ είναι αναγνωρίσιμες από τη φυσική τους μορφή και την καθαρότητα, αλλά συχνά αυτή η αναγνώριση είναι αρκετά δύσκολη.

3.2.2. Κρακ

Το κρακ είναι μια μορφή free-base κοκαΐνης που η διαδικασία παραγωγής του είναι σχετικά εύκολη. Αυτό κάνει την ουσία αρκετά φθηνή στην παράνομη αγορά, άρα και πιο προσιτή.

Κυκλοφορεί σε μορφή κομματιών συμπυκνωμένης άσπρης σκόνης με ακαθόριστο σχήμα, που στην 'αργκό' ονομάζονται **βραχάκια (rocks)**. Το κρακ ονομάστηκε έτσι από το θόρυβο που κάνει το 'βραχάκι' της ουσίας όταν ζεσταίνεται. Καπνίζεται σε ειδικές γυάλινες πίπες ή ανακατεμένο με καπνό.

Είναι πολύ πιο δυνατό από την κοκαΐνη και πολύ πιο φθηνό. Είναι διεγερτικό, προκαλεί σχεδόν τα ίδια συμπτώματα με την κοκαΐνη, και επομένως προκαλεί ευφορία και μάλιστα πιο έντονη από την κοκαΐνη, αλλά διαρκεί πολύ λίγο και είναι εξαιρετικά εθιστικό, εφόσον ο χρήστης αισθάνεται συνεχώς την ανάγκη για επανάληψη της δόσης.

Κρακ.

4. Φυτό : Κατ (Αραβικό Τσαϊ ή τσαϊ Αβυσσηνίας)

Πρόκειται για φυτό με την επιστημονική ονομασία *Catha Edulis* που ευδοκίμει στην ανατολική Αφρική και στην Αραβική Χερσόνησο και τα φύλλα του έχουν ψυχότροπες ιδιότητες. Τα δραστικά συστατικά του είναι η καθινόννη και η καθίνη που είναι λιγότερο δραστική από την πρώτη. Επιδρά στο Κεντρικό Νευρικό Σύστημα νευρικό σύστημα και είναι διεγερτικό.

B. Ημισυνθετικά: LSD

Το LSD είναι ένα από τα πιο ισχυρά ψυχότροπα παραισθησιογόνα που έχει ευρεία διάδοση. Είναι ημισυνθετική αλκαλοειδής ουσία. Παρασκευάζεται από το λυσεργικό οξύ, το οποίο βρίσκεται στο εργότιο, ένα μύκητα ο οποίος αναπτύσσεται στο κριθάρι της σίκαλης και σε άλλα σιτηρά. Πρωτο-παρασκευάστηκε το 1938 από το χημικό Albert Hoffman, στα εργαστήρια της Sandoz και οι πρώτες μελέτες για τις ψυχομορφικές ιδιότητές του δημοσιεύτηκαν από τον ίδιο το 1943. Η χρήση του διαδόθηκε ιδιαίτερα στη δεκαετία του '60 και απέκτησε και συμβολικές διαστάσεις ρήξης με την κατεστημένη τάξη πραγμάτων, εξαιτίας της σύνδεσής του με το κίνημα των χίπις και εξαιτίας των επιδράσεων που έχει, και ειδικότερα της ικανότητάς του να προκαλεί ψυχεδελικού τύπου βιώματα (ψευδαισθήσεις -βλ. επομ.). Παράγεται σε κρυσταλλική μορφή σε παράνομα εργαστήρια, κυρίως στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αυτοί οι κρύσταλλοι μετατρέπονται σε υγρή μορφή ή σε σκόνη προκειμένου να διανεμηθούν. Είναι άοσμο, άχρωμο και έχει ελαφρά πικρή γεύση. **Είναι γνωστό ως «acid» (οξύ) και έχει επίσης πολλές άλλες ονομασίες.**

Γ. Συνθετικά Ναρκωτικά

Ο όρος **συνθετικά ναρκωτικά** αναφέρεται σε συγκεκριμένες ψυχοδραστικές ουσίες που παρασκευάζονται με χημική διεργασία και των οποίων τα βασικά ψυχοδραστικά συστατικά δεν λαμβάνονται από φυτικές ουσίες/ύλη.

Ο όρος συνθετικό ναρκωτικό ταυτίζεται κυρίως με εκείνα τα ναρκωτικά που ορίζονται ως ναρκωτικά χορού ή ψυχαγωγίας, αρχής γενομένης από το έκσταση (MDMA). Τα συνθετικά ναρκωτικά είναι παράγωγα των αμφεταμινών, που είναι και

αυτές συνθετικό ναρκωτικό. Υπάρχουν συνθετικά ναρκωτικά που έχουν μακρά παράδοση παράνομης χρήσης και περιλαμβάνουν τις αμφεταμίνες και το LSD. Το έκσταση όμως και τα άλλα ναρκωτικά που εντάσσονται σε αυτά που ονομάζουμε ψυχαγωγικές ψυχοδραστικές ουσίες, είναι σχετικά πρόσφατης κατασκευής. Τα συνθετικά ναρκωτικά φαίνεται ότι είναι δυνατόν να παρασκευάζονται με μεγάλη ευκολία.

Ορισμένα συνθετικά ναρκωτικά έχουν παραισθησιογόνες επιδράσεις και λειτουργούν είτε ως διεγερτικά είτε ως κατασταλτικά του κεντρικού νευρικού συστήματος.

Εκτός από τα αμιγώς συνθετικά ναρκωτικά υπάρχουν και τα συνθετικά οπιούχα που παρασκευάζονται με βάση το όπιο, όπως η μεθαδόνη και η πεθιδίνη (MPPP MPTP).

1. Αμφεταμίνες

Λεξιλόγιο της «πιάτσας»: κουκλίτσες, σπιντάκια.

Ο γενικός όρος αμφεταμίνες περιλαμβάνει τη μεθαμφεταμίνη και την αμφεταμίνη, δύο συγγενείς συνθετικές διεγερτικές ουσίες. Η αμφεταμίνη ήταν ανέκαθεν η ευρύτερα διαθέσιμη από τις δύο αυτές ουσίες στην Ευρώπη, τα τελευταία χρόνια όμως υπάρχουν ενδείξεις ότι αυξάνεται και η διαθεσιμότητα της μεθαμφεταμίνης.

Αμφότερες οι ουσίες αυτές παρασκευάζονται στην Ευρώπη για εγχώρια κατανάλωση, παρότι μέρος της παραγόμενης ποσότητας αμφεταμίνης προορίζεται για εξαγωγή, κυρίως στη Μέση Ανατολή. Η αμφεταμίνη είναι γνωστό ότι παράγεται στο Βέλγιο και τις Κάτω Χώρες, καθώς και στην Πολωνία και τις χώρες της Βαλτικής. Η παραγωγή μεθαμφεταμίνης εντοπίζεται σε δύο κυρίως περιοχές, αφενός στις χώρες της Βαλτικής όπου η παραγωγή επικεντρώνεται στη Λιθουανία και προορίζεται για εξαγωγή στη Νορβηγία, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο (στην περιοχή αυτή η κύρια πρόδρομη ουσία που χρησιμοποιείται είναι η βενζυλομεθυλοκετόνη ή ΒΜΚ) και, αφετέρου στη Τσεχική Δημοκρατία και τις γειτονικές Σλοβακία και Γερμανία, όπου η παραγωγή γίνεται κυρίως με βάση την εφεδρίνη και την ψευδοεφεδρίνη, σε μικρά εργαστήρια με ερασιτεχνικά μέσα και διοχετεύεται κυρίως στην εγχώρια αγορά.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκαν ενδείξεις αυξημένης συμμετοχής ομάδων οργανωμένου εγκλήματος από το Βιετνάμ στις τσεχικές αγορές μεθαμφεταμίνης και αύξηση της παραγωγής. Το 2011 αναφέρθηκε ότι εξαρθρώθηκαν 350 εργαστήρια παραγωγής μεθαμφεταμίνης στην Ευρώπη, στην πλειονότητά τους όμως ήταν μικρά εργαστήρια στην Τσεχική Δημοκρατία (338).

Οι αμφεταμίνες είναι χημικές ουσίες με διεγερτική επίδραση στο Κεντρικό Νευρικό Σύστημα (ΚΝΣ). Μοιάζουν χημικά με την αδρεναλίνη, ουσία που παράγεται από τον οργανισμό του ανθρώπου. Οι αμφεταμίνες παρασκευάστηκαν για πρώτη φορά το 1887, αλλά οι θεραπευτικές τους ιδιότητες ανακαλύφθηκαν το 1927. Χρησιμοποιήθηκαν για τη θεραπεία του άσθματος και της ναρκοληψίας (ασθένεια όπου ο άρρωστος καταλαμβάνεται από ξαφνικές κρίσεις «ύπνου»). Το 1937 χρησιμοποιήθηκαν για τη θεραπεία υπερκινητικών παιδιών. Κατά τη διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου, οι αμφεταμίνες γνώρισαν μεγάλη διάδοση στους στρατούς των Βρετανών, Γερμανών, Ιαπώνων και Αμερικανών, λόγω των ιδιοτήτων τους:

-Αύξηση της εγρήγορης στη μάχη, καταπολέμηση της κόπωσης, άνοδο ηθικού και καταπολέμηση της ανάγκης για ύπνο.

Η πρώτη συστηματική κατάχρηση έγινε στην Ιαπωνία μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο. Μετά τον πόλεμο, οι αμφεταμίνες έγιναν δημοφιλείς μεταξύ των εργαζομένων τη νύχτα, καθώς και των φοιτητών, καθηγητών και επιστημόνων, οι οποίοι τις χρησιμοποιούσαν για να αντιμετωπίζουν την κούραση και να αυξάνουν την αντοχή και την απόδοσή τους. Γνώρισαν μεγάλη διάδοση κατά τη δεκαετία του '60 στα νεανικά κινήματα της εποχής. Χρησιμοποιήθηκαν επίσης από τον αμερικανικό στρατό κατά τη διάρκεια του πολέμου του Βιετνάμ. Μεγάλη χρήση έγινε επίσης από παχύσαρκα άτομα, λόγω της ιδιότητας των αμφεταμινών να «κόβουν» την όρεξη. Οι αμφεταμίνες από τα τέλη της δεκαετίας του '70 δεν παρασκευάζονται πια φαρμακευτικά και βρίσκονται μόνο στην παράνομη αγορά.

1.1 Ναρκωτικά σχεδιαστών (designers drugs)

Πρόκειται για ουσίες που είναι παράγωγα άλλων ναρκωτικών, γενετικά τροποποιημένες (τροποποιείται η μοριακή δομή) για να παράγουν ισχυρότερα ή παρόμοια αποτελέσματα, αλλά με αυτό τον τρόπο κάποτε διαφεύγουν από τους ελέγχους και διώξεις. Πρόκειται για ουσίες οι οποίες παρασκευάζονται από χημική διαφοροποίηση ήδη υπάρχοντων ουσιών που κυκλοφορούν στο εμπόριο.

Τα συχνότερα ναρκωτικά σχεδιαστών είναι τα παράγωγα της αμφεταμίνης που κυκλοφορούν στην αγορά ως «έκσταση» (XTC) και ICE. Κάτω από το γενικό αυτό όρο όμως, κυκλοφορούν και άλλα συνθετικά ναρκωτικά, παράγωγα αμφεταμινών, φαινκυκλιδίνης (PCP) και παραισθησιογόνων (PMMA, 4-MTA, MBDB, GHB, Κεταμίνη).

Σύμφωνα με την Έκθεση του Ευρωπαϊκού Κέντρου παρακολούθησης των Ναρκωτικών και της Τοξικομανίας, τα συνθετικά ναρκωτικά σε μερικές χώρες της Ε.Ε. τείνουν να γίνουν η δεύτερη πιο συχνά χρησιμοποιούμενη ουσία, μετά την Κάνναβη ειδικά στους νέους (ΕΚΠΝΤ, 2002).

1.2. Έκσταση (MDA ή MDMA)

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Έκθεση για τα Ναρκωτικά (2014), ο όρος Έκσταση συνήθως αναφέρεται στη συνθετική ουσία MDMA (3,4-μεθυλενοδιοξυμεθαμφεταμίνη), η οποία είναι χημικά συγγενής με τις αμφεταμίνες, διαφέρει όμως σε κάποιο βαθμό ως προς τη δράση. Πάντως, τα δισκία που πωλούνται ως Έκσταση μπορεί να περιέχουν μία ή περισσότερες από ένα ευρύ φάσμα παρεμφερών με την MDMA ή και ξένων χημικών ουσιών. Η διαθεσιμότητα της MDMA, τόσο σε μορφή σκόνης όσο και σε κρυσταλλική μορφή, φαίνεται να αυξάνεται, ενώ σε κάποιες περιοχές της Ευρώπης διατίθεται Έκσταση υψηλής καθαρότητας σε μορφή σκόνης.

Η παραγωγή Έκστασης στην Ευρώπη μοιάζει να επικεντρώνεται κυρίως στο Βέλγιο και στις Κάτω Χώρες, όπως αποδεικνύεται και από τον αριθμό των εργαστηρίων που εξαρθρώθηκαν στις χώρες αυτές την τελευταία δεκαετία. Ο αριθμός των εργαστηρίων που εξαρθρώθηκαν στην Ευρώπη, μειώθηκε από (50) το 2002 σε (3) το 2010, γεγονός που υποδηλώνει μεγάλη μείωση της παραγωγής. Τα τελευταία χρόνια, πάντως, υπάρχουν ενδείξεις ανάκαμψης της αγοράς Έκστασης, όπως φαίνεται από τις εξαρθρώσεις αρκετών μεγάλων εργαστηρίων παραγωγής MDMA στο Βέλγιο και τις Κάτω Χώρες το 2013.

Βασικό συστατικό του «έκσταση» είναι η αμφεταμίνη. Δεν είναι διαθέσιμο φαρμακευτικά και παράγεται μόνο από παράνομα εργαστήρια. Είναι ένα δύσκολα κατηγοριοποιήσιμο «ναρκωτικό» και έχει τα αποτελέσματα τόσο των παραισθησιογόνων όσο και των αμφεταμινών.

Παρασκευάστηκε για πρώτη φορά στη Γερμανία το 1914 από τη φαρμακευτική εταιρία Merck, ως δυνατό ανορεξικό, λόγω της σχέσης του με τις αμφεταμίνες. Δεν πήρε όμως ποτέ το «χρίσμα» του φαρμάκου και έτσι εγκαταλείφθηκε για να ξαναεμφανιστεί στη δεκαετία του '70. Χρησιμοποιήθηκε για να διευκολύνει την επικοινωνία στη θεραπευτική σχέση σε άτομα με ψυχολογικά προβλήματα.

Συνδέθηκε με μουσικά κινήματα όπως της acid μουσικής και –τελευταία- της Rave (βλ. προηγ.).

1.3. Κεταμίνη

Η Κεταμίνη συντέθηκε για πρώτη φορά το 1962 και χρησιμοποιήθηκε στο Βέλγιο το 1963. Χρησιμοποιήθηκε ως αναισθητικό και αναλγητικό στην κτηνιατρική κυρίως, και πιο σπάνια στους ανθρώπους.

Συνήθως, η χορήγησή της είναι ενδοφλέβια ή ενδομυϊκή. Λόγω της πολυπλοκότητας της παρασκευής της, πιστεύεται ότι η Κεταμίνη που κυκλοφορεί για ευφορική χρήση, **προέρχεται από παράνομη διάθεση νόμιμων αποθεμάτων. Πωλείται συνήθως ως «Έκσταση». Στην πιάτσα συναντάται ως σπέσιαλ-Κ, ΚιτΚάτ, Βιταμίνη-Κ, σούπερ-Κ κ.α.** Τα **χάπια Κεταμίνης** που κυκλοφορούν στην παράνομη αγορά, έχει βρεθεί ότι περιέχουν επίσης ψευδοεφεδρίνες, εφεδρίνες, καφεΐνη, αμφεταμίνες, μεθαμφεταμίνες και MDMA σαν ουσίες νοθείας.

2. Μεθαμφεταμίνες

Η **μεθαμφεταμίνη** είναι παράγωγο μεθυλίου αμφεταμίνης και περιλαμβάνει τη μεθεδρίνη τους κρυστάλλους (κρυσταλ μεθ) και τον πάγο (ice), τα οποία είναι καπνιζόμενα. Οι μεθαμφεταμίνες είναι μια από τις συνθετικές τεχνητές χημικές ουσίες, σε αντίθεση με την κοκαΐνη, για παράδειγμα, η οποία προέρχεται από φυτό.

Η μεθαμφεταμίνη δεν είναι ένα νέο ναρκωτικό, παρ' όλο που τα τελευταία χρόνια έχει γίνει πολύ πιο ισχυρό καθώς έχουν εξελιχθεί οι τεχνικές παρασκευής της. Η αμφεταμίνη δημιουργήθηκε αρχικά στη Γερμανία το 1887 και η μεθαμφεταμίνη, που είναι ισχυρότερη και παράγεται ευκολότερα, δημιουργήθηκε στην Ιαπωνία το 1919. Η κρυσταλλική σκόνη ήταν υδροδιαλυτή και μπορούσε να ληφθεί πολύ εύκολα με ένεση. Η μεθαμφεταμίνη χρησιμοποιήθηκε ευρέως κατά τη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου πολέμου καθώς τη χρησιμοποίησαν και οι δύο πλευρές για να κρατήσουν τα στρατεύματα άγρυπνα. Χορηγούνταν υψηλές δόσεις στους Ιάπωνες πιλότους καμικάζι πριν από τις αποστολές αυτοκτονίας. Μετά τον πόλεμο, η ενδοφλέβια χρήση

μεθαμφεταμίνης πήρε επιδημικές διαστάσεις **καθώς οι προμήθειες που αποθηκεύτηκαν για στρατιωτική χρήση στην Ιαπωνία διατέθηκαν στο κοινό.**

Στη δεκαετία του 1950, η μεθαμφεταμίνη χορηγούνταν με συνταγή ως διαιτητικό βοήθημα και για την αντιμετώπιση της κατάθλιψης. Καθώς ήταν εύκολα διαθέσιμο, χρησιμοποιήθηκε ως παραϊατρικό διεγερτικό από σπουδαστές κολεγίων, οδηγούς φορτηγών και αθλητές και με αυτό τον τρόπο διαδόθηκε η χρήση του ως ναρκωτικού. Αυτή η εικόνα άλλαξε δραματικά στη δεκαετία του 1960 καθώς η αυξημένη διαθεσιμότητα της ενέσιμης μεθαμφεταμίνης αύξησε και τη χρήση της.

Κατόπιν, το 1970, η Αμερικανική κυβέρνηση ποινικοποίησε τη χρήση της στο μεγαλύτερο μέρος των περιπτώσεων. Μετά από αυτό, οι Αμερικανικές συμμορίες μοτοσικλετιστών πήραν τον έλεγχο του μεγαλύτερου μέρους της παραγωγής και διανομής του ναρκωτικού. Οι περισσότεροι χρήστες της εποχής εκείνης ζούσαν στις αγροτικές κοινότητες και δεν μπορούσαν να αντέξουν οικονομικά την ακριβότερη κοκαΐνη.

Στη δεκαετία του 1990, οι μεξικάνικες οργανώσεις διακίνησης ναρκωτικών ίδρυσαν μεγάλα εργαστήρια παρασκευής στην Καλιφόρνια. Ενώ αυτά τα ογκώδη εργαστήρια μπορούν να παράγουν 25 κιλά ουσίας σε ένα μόνο Σαββατοκύριακο, μικρότερα ιδιωτικά εργαστήρια έχουν ξεπηδήσει **σε κουζίνες και διαμερίσματα**, δίνοντας στο ναρκωτικό ένα από τα ονόματά του, **«stove top»**. Από εκεί και πέρα, διαδόθηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες στην Ευρώπη, μέσω της Δημοκρατίας της Τσεχίας. Σήμερα, το μεγαλύτερο μέρος του ναρκωτικού που είναι διαθέσιμο στην Ασία, παράγεται στην Ταϊλάνδη, στη Μιανμάρ και στην Κίνα.

Η μεθαμφεταμίνη παρασκευάζεται συνήθως σε παράνομα εργαστήρια με τη χρήση διαφόρων μορφών αμφεταμίνης ή παραγώγων της, τα οποία αναμιγνύονται με διάφορες χημικές ουσίες για να ενισχύσουν τη δραστηριότητά της. Τα κοινά χάπια για το κρύωμα χρησιμοποιούνται συχνά ως βάση για την παραγωγή του ναρκωτικού. **Ο «μάγειρας» της μεθαμφεταμίνης βγάζει το ενεργό συστατικό από αυτά τα χάπια και για να την κάνει πιο δυνατή συνδυάζει τα συστατικά με χημικά, όπως οξύ μπαταρίας, αποφρακτικό αποχετεύσεων, φωτιστικό πετρέλαιο και αντιψυκτικό.**

Αυτές οι επικίνδυνες χημικές ουσίες είναι δυνητικά εκρηκτικές και επειδή οι «μάγειρες» της μεθαμφεταμίνης είναι και οι ίδιοι χρήστες και μπορεί να αποπροσανατολισμένοι, συχνά υφίστανται σοβαρά εγκαύματα, παραμορφώνονται ή σκοτώνονται, όταν το υλικό που ετοιμάζουν εκρήγνυται. Τέτοια ατυχήματα θέτουν σε κίνδυνο τους άλλους ανθρώπους που βρίσκονται σε κοντινά σπίτια ή κτίρια. Επίσης, τα παράνομα εργαστήρια δημιουργούν πολλά τοξικά απόβλητα. Η παραγωγή μισού κιλού μεθαμφεταμίνης παράγει 2,5 κιλά αποβλήτων. Οι άνθρωποι που εκτίθενται σε αυτά τα απόβλητα μπορεί να δηλητηριαστούν και να αρρωστήσουν.

Η μεθαμφεταμίνη συνήθως κυκλοφορεί σε μορφή λευκής κρυσταλλικής σκόνης, η οποία είναι άοσμη, πικρή και διαλύεται εύκολα σε νερό ή αλκοόλ. Η σκόνη υπάρχει και σε άλλα χρώματα, όπως καφέ, γκριζοκίτρινο, πορτοκαλί ακόμα και ροζ. Μπορεί επίσης να συμπιεστεί σε μορφή χαπιών. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η σκόνη μπορεί να ληφθεί εισπνεόμενη, να καπνιστεί ή να ληφθεί με ένεση.

2.1.1. Ice (Κρυσταλλική Μεθαμφεταμίνη) ή «speed» ή «crank»

Το ice είναι ένας τύπος κρυσταλλικής μεθαμφεταμίνης και συγκεκριμένα είναι στερεοποιημένος τύπος σκόνης μεθαμφεταμίνης. Το διαφανές ice έχει ως βάση το νερό.

Η κρυσταλλική μεθαμφεταμίνη πήρε το όνομά της από την όψη που έχει. Δηλαδή, μοιάζει με θρυματισμένο πάγο, σπασμένα γυαλιά, ορυκτό αλάτι ή καραμέλα. Η κρυσταλλική μεθαμφεταμίνη κυκλοφορεί σε καθαρούς χοντρούς κρυστάλλους που μοιάζουν με πάγο και συνήθως καπνίζεται. Πρόκειται για ουσία εξαιρετικά υψηλής καθαρότητας (περίπου 100%) και δεν νοθεύεται και σε αυτό οφείλεται η υψηλού βαθμού εθιστικότητά που προκαλεί. Είναι φθηνότερη από την κοκαΐνη. Είναι άοσμη και το χρώμα της υποδηλώνει την καθαρότητά της. Πρωτοπαρασκευάστηκε το 1985 στη Χαβάη.

3. Τα νέα ναρκωτικά (επιλογή)

Σύμφωνα με την Ετήσια Ευρωπαϊκή Έκθεση για τα ναρκωτικά του 2014 (www.emcdda.europa.eu), τέσσερις νέες δραστικές ουσίες αξιολογήθηκαν στην Ευρώπη σχετικά με τους κινδύνους που μπορεί να διατρέχουν οι χρήστες τους.

- Η 25I-NBOMe είναι υποκατεστημένη φαιναιθυλαμίνη και αποτελεί υψηλής δραστικότητας πλήρη αγωνιστή του υποδοχέα σεροτονίνης 5-HT_{2A}, με παραισθησιογόνο δράση. Διατίθεται στην αγορά ναρκωτικών της Ε.Ε. τουλάχιστον από τον Μάιο του 2012. Σοβαρή τοξικότητα συνδεδεμένη με τη χρήση της, αναφέρθηκε από τέσσερα κράτη μέλη, καθώς και ένα θανατηφόρο περιστατικό στο οποίο ανιχνεύθηκε η ουσία.

- Το AH-7921 είναι συνθετικό οπιοειδές και διατίθεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση τουλάχιστον από τον Ιούλιο του 2012. Στις περισσότερες περιπτώσεις κατάσχεται σε μικροποσότητες σε μορφή σκόνης. Το οπιοειδές αυτό ανιχνεύθηκε σε έξι μη θανατηφόρα περιστατικά τοξίκωσης και σε δεκαπέντε θανατηφόρα περιστατικά σε Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο και Νορβηγία.

- Η MDPV είναι συνθετικό παράγωγο καθινόνης, χημικά συγγενές με την πυροβαλερόνη. Κυκλοφορεί στις αγορές ναρκωτικών της Ε.Ε., τουλάχιστον από τον Νοέμβριο του 2008, και έχει ανιχνευθεί σε έως και 107 μη θανατηφόρα περιστατικά τοξίκωσης καθώς και σε 99 θανατηφόρα περιστατικά, ιδίως στη Φινλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Υπάρχουν κάποιες ενδείξεις ότι πωλείται ως «νόμιμη» ή συνθετική μορφή κοκαΐνης, ενώ έχει ανιχνευθεί και σε δισκία που μοιάζουν με δισκία Έκστασης.

- Η μεθοξεταμίνη είναι αρυλ-κυκλοεξαμίνη χημικά συγγενής με την κεταμίνη και διατίθεται στις αγορές ναρκωτικών της Ε.Ε. τουλάχιστον από τον Σεπτέμβριο του 2010. Έχουν κατασχεθεί ποσότητες βάρους πολλών κιλών της ουσίας σε μορφή σκόνης.

2. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ, ΧΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΗ.

Φυτικές ψυχότροπες ουσίες

Χασίς και μαριχουάνα

Οι άμεσες επιδράσεις της χρήσης μαριχουάνας περιλαμβάνουν μία αίσθηση ηρεμίας και νηφαλιότητας, όπου μπορεί να συνοδεύεται από ταχυπαλμία, αποπροσανατολισμό, «χάσιμο» του χώρου ή και του χρόνου, μείωση του συντονισμού του σώματος. Κατά κανόνα προκαλείται αίσθημα πείνας, που συχνά ακολουθούνται από λογοδιάρροια ή κατάθλιψη ή υπνηλία. Μερικοί χρήστες σε αρχικό στάδιο, αναφέρουν κρίσεις πανικού ή άγχους. Το χασίς όπως και η μαριχουάνα, καπνίζεται συνήθως σε ναργιλέ, τσιγάρο (μαζί με καπνό) και διάφορα είδη πίπας. Μπορεί επίσης να καταναλωθεί μαζί με αφεψήματα, κυρίως τσάι, και να χρησιμοποιηθεί ως συστατικό σε διάφορα φαγητά και γλυκά.

Ηρωίνη

Η ηρωίνη είναι κατασταλτική ψυχοδραστική ουσία . Οι άμεσες επιπτώσεις στον οργανισμό είναι:

- αίσθηση ηρεμίας και ευτυχίας
- αίσθηση υπνηλίας
- περιορισμός των σεξουαλικών ορμών
- σωματική αδράνεια (που οφείλεται κυρίως στη χρήση μεγάλων δόσεων)
- Η **μακροχρόνια χρήση** ηρωίνης μπορεί να προκαλέσει πλήθος επιπλοκών, αυτοτελώς, αλλά και εξαιτίας του τρόπου και των συνθηκών λήψης.

Η χρήση ηρωίνης παρουσιάζει **έντονη εξάρτηση** (σωματική και ψυχική), **ανοχή** και **στερητικό σύνδρομο**. Σύμφωνα με μελέτες, το άτομο που έχει εθιστεί στην ηρωίνη, ζει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του υποφέροντας και νιώθοντας συχνά άρρωστο. Η αναζήτηση της ουσίας γίνεται αυτοσκοπός και έτσι ο χρήστης δεν συμμετέχει στα κοινωνικά δρώμενα ή δραστηριότητες, μειώνοντας τα επίπεδα κοινωνικότητάς του. Ακόμα, μπορεί να εκδηλώσει παραβατική συμπεριφορά σαν αποτέλεσμα της αποστέρησης.

Σωματική εξάρτηση: Η συνεχής ανάγκη για τη χρήση της ουσίας, η οποία συνοδεύεται από επώδυνα συμπτώματα, όταν αυτή διακοπεί. **Όταν επέλθει η σωματική εξάρτηση, το άτομο χρειάζεται να κάνει επανάληψη της χρήσης πιο συχνά (κάθε 4-6 ώρες) και, ενώ αρχικά η χρήση αποσκοπεί στην αλλαγή της διάθεσης, στη συνέχεια γίνεται αναγκαία για να μπορεί ο χρήστης να νιώθει «φυσιολογικός» και να είναι λειτουργικός .**

Ψυχική εξάρτηση: Ο χρήστης επιθυμεί εναγωνίως να κάνει χρήση της ουσίας και δεν μπορεί να λειτουργήσει πια χωρίς αυτήν. Οργανώνει όλη του τη ζωή γύρω από την ουσία, η οποία γίνεται πλέον αυτοσκοπός.

Ανοχή: Είναι η ανάγκη αύξησης της ποσότητας της ουσίας, προκειμένου να έχει ο χρήστης τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Κοκαΐνη

Η δράση της κοκαΐνης εξαρτάται από τη συναισθηματική φόρτιση του ατόμου και από τη δόση. **Η διάρκεια και ο χρόνος δράσης εξαρτάται από τον τρόπο χορήγησης.** Αν ο τρόπος χορήγησης είναι ενδοφλέβιος προσφέρει άμεση απορρόφηση. Το άτομο καταλαμβάνεται αμέσως από μια αίσθηση έντονης ευχαρίστησης ('rush'), η οποία διαρκεί από λίγα δευτερόλεπτα έως και μερικά λεπτά, ενώ ακολουθείται από μια κατάσταση ελαφράς ευφορίας για περίπου 15 έως 30 λεπτά.

Στην περίπτωση της λήψης από τη μύτη, η επίδραση της αρχίζει μετά από 3 περίπου λεπτά. Η αρχική ευφορία παραχωρεί τη θέση της σε μια κατάσταση δυσφορίας, ευερεθιστότητας και ανησυχίας. Με τον τρόπο αυτό, η γρήγορη εναλλαγή ευφορίας-δυσφορίας, καθιστά αναγκαία την επανάληψη της χρήσης.

Η κοκαΐνη είναι μια ουσία με χαμηλή τοξικότητα. Η υπερβολική δόση είναι πολύ σπάνια. Θανατηφόρα περιστατικά χρήσης έχουν αναφερθεί, αλλά συνήθως οφείλονται σε συνδυασμό ουσιών (π.χ. ηρωίνη-κοκαΐνη, κοκαΐνη-αλκοόλ κ.ά.). Ο θάνατος προκαλείται από αναπνευστική ή καρδιακή ανακοπή. Δεν υπάρχουν πληροφορίες για σωματική εξάρτηση, αλλά είναι σίγουρο ότι η **ουσία αυτή προκαλεί ισχυρή ψυχική εξάρτηση.**

Σε χρόνια χρήση αναπτύσσεται το φαινόμενο της 'αντίστροφης ανοχής'. Πρόκειται για το φαινόμενο στο οποίο, αντίθετα από ό,τι συμβαίνει στην περίπτωση της ανοχής, ο οργανισμός καθίσταται ολοένα πιο ευαίσθητος στη δράση της ουσίας. **Ακόμα και μια μικρή δόση, που υπό κανονικές συνθήκες θα προκαλούσε απλώς ευφορία, στην περίπτωση της 'αντίστροφης ανοχής' μπορεί να προκαλέσει ψυχωσική αντίδραση. Η ψυχωσική αντίδραση χαρακτηρίζεται από κλιμάκωση των συμπτωμάτων της και μοιάζει προς μια κατάσταση συνδρόμου στέρησης με έντονα καταθλιπτικά στοιχεία. Τα κύρια συμπτώματα είναι: άγχος, ατονία, ανησυχία, ευερεθιστότητα, έλλειψη σεξουαλικού ενδιαφέροντος κ.ά. Έντονη είναι επίσης η ανάγκη εξεύρεσης και χρήσης της ουσίας (craving).**

Τα συμπτώματα από τη χρήση κοκαΐνης γενικά περιορίζονται στο χρόνο που η κοκαΐνη κυκλοφορεί στο αίμα. Μπορεί παρόλα αυτά να παραμείνουν κάποια ψυχιατρικά συμπτώματα όπως κρίσεις πανικού, κατάθλιψη ή συμπτωματολογία ψυχωσικού τύπου.

Ειδικότερα, μετά από δόσεις σχετικά μεγάλες ή από συνεχή χρήση μέτριων ή μικρών δόσεων, έχει αναφερθεί ότι μπορεί να **εμφανιστεί παραληρηματική κατάσταση** και παραισθήσεις (οπτικές, οσφρητικές και ακουστικές), οι οποίες όμως αναγνωρίζονται από το χρήστη και κρίνονται ως ξένες από αυτό. Έχει επίσης αναφερθεί **ψύχωση με καταδιωκτικό παραλήρημα και παραισθήσεις.** Στο στάδιο αυτό, το άτομο καθίσταται πολύ επιθετικό και, υπό την επήρεια του παραληρήματος και των παραισθήσεων, μπορεί να φτάσει στο σημείο να κάνει κακό στον εαυτό του ή στους άλλους.

Σύμφωνα με το EMCDDA, οι χρήστες της κοκαΐνης διακρίνονται σε «ψυχαγωγικούς χρήστες» και σε «προβληματικούς χρήστες».

Οι ψυχαγωγικοί χρήστες λαμβάνουν κατά κανόνα την ουσία σε σκόνη και συχνάζουν σε νυκτερινά κέντρα διασκέδασης. Η κοκαΐνη σε αυτές τις περιπτώσεις είναι μέρος της διασκέδασής τους.

Οι προβληματικοί χρήστες που **καπνίζουν βάση/κρακ** ή λαμβάνουν την ουσία ενδοφλέβια, πρόκειται συνήθως για φτωχούς και περιθωριοποιημένους ανθρώπους, άτομα που εκδίδονται στο δρόμο ή γενικά ασχολούμενους επαγγέλματα σχετικά με το σεξ. Η τάση, ωστόσο, είναι να καπνίζεται η κοκαΐνη και από ψυχαγωγικούς χρήστες σε τσιγάρο αναμειγμένη με καπνό.

Κρακ

Η χρήση του *κρακ* δημιουργεί ταχύτητα ανοχή και έντονο εθισμό σε μικρό χρόνο. Τα συμπτώματα στέρησης παρουσιάζονται ακόμα και μετά από βραχυπρόθεσμη χρήση, εφόσον αυτή σταματήσει. Τα συμπτώματα είναι πιο έντονα σε ανθρώπους που το χρησιμοποιούν για μεγάλα διαστήματα και σε μεγάλες δόσεις.

«**Το ανέβασμα**»: Όταν η φάση της ανόδου υποχωρεί, ακολουθεί ένα αίσθημα κατάθλιψης, με αποτέλεσμα ο χρήστης να θέλει να ξανακάνει χρήση. Κατά τη διάρκεια της φάσης ανόδου, οι χρήστες έχουν μειωμένη συγκέντρωση και μπορεί να είναι ευερέθιστοι. Αν συνδυαστεί δε με ορισμένες μη καθαρές ουσίες, οι πιθανότητες παρενεργειών και τοξικότητας είναι πάντα παρούσες. Επιπλέον, η τοξικότητα του κρακ είναι πάντα αυξημένη καθώς η πλειονότητα των χρηστών της συγκεκριμένης ουσίας είναι και πολύ-χρήστες.

Επιπτώσεις – Παρενέργειες: Τα στερητικά συμπτώματα περιλαμβάνουν έντονη επιθυμία για το συγκεκριμένο ναρκωτικό, ευερεθιστότητα, πείνα, άγχος και παράνοια. Τα αισθήματα αυτά εμποδίζουν τον χρήστη από το να σταματήσει να το χρησιμοποιεί. Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι οι εθισμένοι στο κρακ δεν μπορούν απεξαρτηθούν χωρίς ιατρική βοήθεια. Επειδή το κρακ απορροφάται γρήγορα από το σώμα σε υψηλά επίπεδα, ο χρήστης διατρέχει υψηλό βαθμό κινδύνου να λάβει υπερβολική δόση.

Το κρακ μπορεί να επηρεάσει πολλά όργανα και έχει πολλές παρενέργειες. Μπορεί να προκαλέσει: υπέρταση, ταχυκαρδία, ταχύπνοια, ναυτία και εμετό, άγχος και υπερδραστηριότητα, σπασμούς, μειωμένη όρεξη, μειωμένη ανάγκη ύπνου, βλάβες στους πνεύμονες, καρδιακή προσβολή και εγκεφαλικά επεισόδια.

Κοινωνικοί συμβολισμοί : Η κοκαΐνη κατά κανόνα συνδέεται με το γόητρο και την κοινωνική επιτυχία, θεωρείται δε το ναρκωτικό των πλουσίων. Το κράκ είναι λαϊκή ψυχοδραστική ουσία, που χρησιμοποιείται και από περιθωριοποιημένα άτομα, κατά κανόνα νέους.

Κατ (Αραβικό Τσάι ή τσάι Αβησσυνίας)

Η χρήση του *κατ* γίνεται με το παρατεταμένο (4 ώρες περίπου) μάσημα των φύλλων του. Πρόκειται για χλωρά φύλλα από τις κορυφές του φυτού ή νεαρά βλαστάρια, τα οποία, μετά από την παρέλευση δύο-τριών ημερών μετά το κόψιμο, χάνουν τη δραστηριότητά τους. Αυτός είναι και ο λόγος που η διάδοση του κατ είναι περιορισμένη εκτός των χωρών προέλευσης.

Πρόκειται για διεγερτική ουσία. Η χρήση του προκαλεί ευφορία, καταστολή αισθημάτων κούρασης και πείνας (ίσως δεν είναι τυχαίο που χρησιμοποιείται παραδοσιακά σε χώρες με πολύ χαμηλό επίπεδο διαβίωσης και υψηλά ποσοστά φτώχειας). Το κατ είναι παραδοσιακή ψυχότροπη ουσία στις περιοχές προέλευσης του και το μάσημα των φύλλων του είναι αποδεκτό σε χώρες όπως η Αιθιοπία, η Κένυα, η Σομαλία και η Μαδαγασκάρη. Η επίδρασή της δόσης διαρκεί περίπου 24 ώρες και ως

παρενέργειες αναφέρονται ανορεξία, αποπροσανατολισμός, αϋπνία, εκρήξεις βίας, ακόμα και παρανοϊκή ψύχωση με σοβαρές παραισθήσεις σχετικά με καταδίωξη που συνοδεύονται από έντονο φόβο κλπ. Τα συμπτώματα αυτά εξαφανίζονται όταν διακοπεί η χρήση του κατ.

Ημισυνθετικά

LSD

Το LSD πωλείται στη λιανική με τη μορφή μικρών ταμπλετών, σε κάψουλες ή σε τετράγωνα φύλλα ζελατίνης. Κάποιες φορές προστίθεται σε στυπόχαρτο, το οποίο μετά χωρίζεται σε μικρά τετραγωνάκια τα οποία είναι διακοσμημένα με σχέδια ή χαρακτήρες κινουμένων σχεδίων. Μερικές φορές πωλείται σε υγρή μορφή. Αλλά με όποια μορφή και αν διατίθεται, το LSD οδηγεί το χρήστη στην ίδια κατάληξη: μια μεγάλη απομάκρυνση από την πραγματικότητα.

Οι χρήστες LSD αποκαλούν την εμπειρία του LSD «ταξίδι» ή «τρίπ» το οποίο διαρκεί περίπου δώδεκα ώρες. Όταν τα πράγματα δεν πάνε καλά, κάτι που συμβαίνει συχνά, τότε αποκαλείται «άσχημο ταξίδι», ένα όνομα που ταιριάζει στην αίσθηση της ζωντανής κόλασης που βιώνει κάποιος.

Συνθετικά ναρκωτικά - πρότυπα συμπεριφοράς

Η κατανάλωση συνθετικών ναρκωτικών έχει ταυτιστεί **με τη νυκτερινή ζωή και διασκέδαση** αρχικά και κυρίως με τη rave και techno μουσική μέσα σε διάφορους χώρους μαζικής κυρίως διασκέδασης ή άλλων εκδηλώσεων, όπως ποδοσφαιρικοί αγώνες, και βέβαια η χρήση τους γίνεται και σε ιδιωτικούς χώρους. **Χαρακτηριστικό της νοοτροπίας που επικρατεί ανάμεσα στους χρήστες συνθετικών** ναρκωτικών είναι ο συνδυασμός ή η εναλλαγή διαφόρων ναρκωτικών ανάλογα με τις περιστάσεις και τις ανάγκες του χρήστη. Πρέπει να σημειωθεί ότι η χρήση συνθετικών ναρκωτικών δεν αποκλείει τα φυτικά ναρκωτικά, όπως χασίς, ηρωίνη, κοκαΐνη, παραισθησιογόνα μανιτάρια. **Αναφέρεται, για παράδειγμα, για το «έκσταση»** ότι η εθιστική ιδιότητα της ουσίας έχει μικρότερη σημασία σε σύγκριση με τα πρότυπα συμπεριφοράς που συνδέονται με τη χρήση της.

Η αγωνία του χρήστη συνθετικών ναρκωτικών είναι να «φτιαχτεί» και να εξισορροπήσει τις επιδράσεις των ουσιών και έτσι παρατηρείται μια εναλλαγή ουσιών που συναρτάται και με τις δραστηριότητες του χρήστη κατά περίπτωση. Συνεπώς, ορισμένα από τα συνθετικά ναρκωτικά θεωρούνται ότι ταιριάζουν καλύτερα σε μουσικές εκδηλώσεις σε σύγκριση με άλλα που χρησιμοποιούνται για μετά το χορό ή άλλα που δεν σχετίζονται με το χορό. Άλλοτε πάλι κάποιες από τις ουσίες αυτές δοκιμάζονται σε έναν κύκλο μύησης με επικεφαλής έμπειρους χρήστες, ώστε να αποφεύγονται ανεπιθύμητες παρενέργειες. Η εναλλαγή από το ένα προϊόν στο άλλο, συναρτάται και με τη διαθεσιμότητα διαφόρων ουσιών. Συχνά αναπτύσσονται προσωπικές ή ομαδικές στρατηγικές για να αποκτηθεί μία ουσία, ενώ η δυναμική της ομάδας παίζει μεγάλο ρόλο.

Αμφεταμίνες-Μεθαμφεταμίνες

Οι αμφεταμίνες συνήθως χρησιμοποιούνται σε μορφή χαπιού ή κάψουλας, άλλα στο παράνομο εμπόριο μπορεί να έχουν και τη μορφή άσπρης, κίτρινης ή ροζ σκόνης. Κυκλοφορούν επίσης σε μορφή μικρών συμπαγών κομματιών. Συνήθως, οι

παράνομες αμφεταμίνες είναι «κομμένες», δηλαδή αναμειγμένες με άλλες σκόνης που μοιάζουν με αυτές.

Οι αμφεταμίνες δρουν τόσο στο κεντρικό νευρικό σύστημα (ΚΝΣ) όσο και στο περιφερειακό νευρικό σύστημα. Υπάρχουν ομοιότητες με τη δράση της κοκαΐνης. **Οι αμφεταμίνες δρουν σε 15 ως 30 λεπτά, η δράση τους διαρκεί περίπου 6 ώρες και μπορούν να ανιχνευτούν στα ούρα περίπου 4 μέρες μετά τη χρήση.**

Συνήθως, οι αμφεταμίνες λαμβάνονται από το στόμα, αλλά μπορούν να χρησιμοποιηθούν και εισπνεόμενες από τη μύτη ή και να καπνιστούν αναμειγμένες με καπνό ή να θρυμματιστούν και να διαλυθούν στο νερό, ώστε να γίνουν ενέσιμο διάλυμα. Στην περίπτωση αυτή, αν δεν έχουν διαλυθεί καλά, η χρήση τους είναι πολύ επικίνδυνη καθώς μπορούν να προκαλέσουν θρομβώσεις στο καρδιαγγειακό σύστημα.

Άμεση επίδραση της χρήσης: Αίσθημα ενεργητικότητας, διαύγεια μυαλού, όξυνση της πνευματικής λειτουργίας και απώλεια της αίσθησης της πείνας. Παρουσιάζονται επίσης σωματικά συμπτώματα όπως ταχυκαρδία, υπέρταση, εφίδρωση ή κρυάδες, ναυτία και εμετοί. Οι χρήστες αμφεταμινών παρουσιάζουν επίσης διαστολή της κόρης, λογόρροια και είναι συχνά επιθετικοί.

Στην περίπτωση της ενδοφλέβιας χορήγησης της αμφεταμίνης, ο χρήστης έχει ένα απότομο και βίαιο αίσθημα ευφορίας και αυτοπεποίθησης. Αν η δόση είναι μεγάλη, ακολουθεί σύγχυση, συγκεχυμένο λεξιλόγιο, άγχος και ανησυχία. Μπορεί να επέλθει συγκοπή ή πόνος στο θώρακα. Μετά το τέλος της επίδρασης μεγάλων δόσεων ακολουθεί δυσφορία, άγχος, τρέμουλο, αίσθημα κόπωσης και κατάθλιψη.

Επίδραση της μακροχρόνιας χρήσης: Η συστηματική χρήση των ουσιών αυτών προκαλεί ανοχή και ψυχική εξάρτηση, ενώ η διακοπή της χρήσης τους προκαλεί συμπτώματα στέρησης. Ως τέτοια αναφέρονται τα εξής: αίσθηση δυσφορίας (κατάθλιψη, άγχος, ευερεθιστότητα, κ.ά.), κόπωση, αϋπνία ή –αντίθετα– υπνηλία και ψυχοκινητική διέγερση. Κατά την περίοδο αυτή, υπάρχει κίνδυνος για αυτοκτονία.

Μετά από επαναλαμβανόμενη μακροχρόνια χρήση, μπορεί να εμφανιστούν συμπτώματα ψύχωσης. Η πρώτη διαπίστωση του γεγονότος έγινε πειραματικά το 1938. Παρανοϊκού τύπου ψυχωτική αντίδραση είναι δυνατόν να εμφανιστεί και μετά από 1-5 μέρες συστηματικής χορήγησης. Συνήθη συμπτώματα είναι: παρανοειδής επεξεργασία, διωκτικό παραλήρημα, υπερκινητικότητα, ευερεθιστότητα, ακουστικές και οπτικές ψευδαισθήσεις, αλλαγές στην αντίληψη του σώματος. **Μετά από μία βδομάδα αποχής από τη χρήση αμφεταμινών, ο χρήστης επανέρχεται στο φυσιολογικό.**

Έκσταση

Το «έκσταση» κυκλοφορεί συνήθως σε μορφή χρωματιστών χαπιών ή σε κάψουλες. Τα χάπια του «έκσταση» έχουν συνήθως διάφορα σχέδια, όπως καρδιές, αστέρια κλπ. Οι χρήστες το χρησιμοποιούν από το στόμα σε ποσότητες ενός ή περισσότερων χαπιών τη φορά. Έχουν αναφερθεί περιπτώσεις χρήσης από τη μύτη καθώς και περιπτώσεις ενέσιμης χρήσης.

Επιδράσεις : Η επίδρασή του αρχίζει 30 λεπτά μετά την κατάποση, φθάνει στο έπακρο σε 1 ½ ώρα περίπου και διαρκεί περί τις 3 ώρες. Προσφέρει στο χρήστη ένα

αίσθημα ηρεμίας, αυξάνοντας ταυτόχρονα την ενεργητικότητα, και δημιουργεί μια αίσθηση οικειότητας με τους γύρω του. Τυπικό χαρακτηριστικό των ουσιών αυτών είναι η ικανότητά τους να προκαλούν **αλλοιώσεις της αισθητηριακής αντίληψης.** Η αντίληψη των διαστάσεων και των αποστάσεων αλλοιώνεται, καθώς επίσης και η αντίληψη της εικόνας του σώματος. **Έχει αναφερθεί και αίσθηση αποκόλλησης μελών του σώματος.** Ο χρόνος φαίνεται εξαιρετικά σύντομος ή διάχυτος. Ο χρήστης αντιλαμβάνεται με **υπερβολικό τρόπο τα ερεθίσματα που προσλαμβάνει τόσο από το σώμα του, όσο και από το περιβάλλον.** Μπορούν να εμφανιστούν οπτικές παραισθήσεις ή ψευδαισθήσεις. Η αίσθηση της μουσικής γίνεται πιο έντονη. Η πίεση ανεβαίνει, καθώς και ο ρυθμός της καρδιάς και η θερμοκρασία του σώματος. Μετά το τέλος της επίδρασης του «έκσταση» -συνήθως- ακολουθεί ένα αίσθημα κόπωσης και αδιαθεσίας που διαρκεί περίπου 24 ώρες.

Έχουν σημειωθεί και περιστατικά αιφνιδίων θανάτων από υπερθερμία καθώς το «έκσταση» χρησιμοποιείται για να αυξήσει την αντοχή των νέων στα ολονύκτια rave πάρτι. Στα πάρτι αυτά, ο συνδυασμός της ατμόσφαιρας, της έντασης, της κούρασης και της επίδρασης του χαπιού στη θερμοκρασία του σώματος μπορεί να προκαλέσει θερμοπληξία.

Οι χρήστες του έκσταση δεν έχουν ομοιογενείς συμπεριφορές.

Ο εντατικός χρήστης: Το έκσταση έχει μικρό δυναμικό εξάρτησης. Οι χρήστες του παρουσιάζουν υπερβολή στη χρήση. Κατά κανόνα κάνουν χρήση πάνω από μια φορά την εβδομάδα, με περισσότερα από ένα χάπι τη φορά, και παίρνουν πολλές ουσίες μαζί. Χαρακτηρίζονται από έλλειψη ύπνου και έντονη δραστηριότητα σε πάρτι το σαββατοκύριακο. Συχνά είναι μέλη ομάδων στις οποίες η χρήση ναρκωτικών είναι πολύ συνηθισμένη: α) **ο προσεκτικός χρήστης** ακολουθεί ένα λιγότερο εκτεταμένο πρότυπο χρήσης και β) **ο περιστασιακός χρήστης** χαρακτηρίζεται από τις λιγότερες γνώσεις για το ναρκωτικό και χαμηλό βαθμό επίγνωσης κινδύνων.

Μακροχρόνια χρήση: Επειδή το «έκσταση» δεν χρησιμοποιήθηκε ποτέ φαρμακευτικά, δεν υπάρχουν σίγουρες πληροφορίες για τις μακροχρόνιες συνέπειες του στον οργανισμό του ανθρώπου. Η κόπωση είναι ένα από τα φαινόμενα που συναρτώνται με τη χρήση του έκσταση. Οι ανεπιθύμητες παρενέργειες της χρήσης είναι η οξεία δηλητηρίαση, αν και πολλοί γιατροί δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην επικίνδυνη, για το χρήστη, συμπεριφορά που συναρτάται με τη χρήση (αναζήτηση φτιαξίματος, άγνοια επιπτώσεων). Πιστεύεται ότι δεν προκαλεί σωματική εξάρτηση, αλλά η συγγένειά του με τις αμφεταμίνες δημιουργεί προβληματισμό σχετικά με την άποψη αυτή.

Κεταμίνη

Η Κεταμίνη είναι ένα «διασπαστικό αναισθητικό». Ο όρος διασπαστικό σημαίνει ότι προκαλεί δύο βασικές αντιδράσεις. Η πρώτη είναι μια **εξασθένηση της ετοιμότητας αντίδρασης,** όχι μόνο στον πόνο, αλλά και στα γενικότερα περιβαλλοντικά ερεθίσματα. Η δεύτερη αφορά **στην εμπειρία του «διαχωρισμού»** που προκαλεί μεταξύ **πνεύματος και σώματος.**

Αντίθετα από τα άλλα αναισθητικά, η κεταμίνη επιδρά στο καρδιαγγειακό σύστημα αυξάνοντας τον καρδιακό ρυθμό και ανεβάζοντας την αρτηριακή πίεση. Κατά

συνέπεια, η χρήση της ουσίας μπορεί να προκαλέσει καρδιαγγειακές διαταραχές σε άτομα με καρδιακό πρόβλημα.

Με τη χρήση της Κεταμίνης αναζητείται από το χρήστη η εμπειρία της κατάργησης των αισθητηριακών ορίων. Ένα είδος ψυχεδελικής εμπειρίας με μεταβολές της αντίληψης, τόσο αναφορικά με τον εαυτό του όσο και αναφορικά με τους άλλους. Άλλες συνέπειες της χρήσης είναι: άγχος, διέγερση, απώλεια της αίσθησης του κινδύνου, οπτικές παραισθήσεις, κ.ά. Τα αποτελέσματα της χρήσης της Κεταμίνης εξαρτώνται κυρίως από την ποσότητα που χρησιμοποιείται.

Μακροχρόνια χρήση: Ανοχή στη χρήση Κεταμίνης αναπτύσσεται γρήγορα, πράγμα που μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της δόσης με άγνωστες τοξικολογικές συνέπειες. Δεν υπάρχουν αρκετά βιβλιογραφικά στοιχεία για περιπτώσεις μακροχρόνιας χρήσης της Κεταμίνης. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν αναφερθεί από το 1996 θάνατοι, στην τοξικολογική εξέταση των οποίων ανιχνεύτηκε Κεταμίνη, αλλά δεν έχει διαπιστωθεί ότι ο κύριος παράγοντας που οδήγησε στο θάνατο ήταν η ουσία αυτή. **Ένας σοβαρός κίνδυνος πηγάζει από το γεγονός ότι η Κεταμίνη κυκλοφορεί ως χαπάκι αρκετά όμοιο στη μορφή με τα χάπια της ουσίας «έκσταση».** Το γεγονός αυτό μπορεί να αποβεί μοιραίο, διότι οι χρήστες «έκσταση» είναι δυνατόν να μπερδευτούν και να χρησιμοποιήσουν Κεταμίνη αντί για «έκσταση». Αυτό μπορεί να έχει απρόβλεπτες συνέπειες, με δεδομένο το ότι η Κεταμίνη είναι δραστικότερη και πιο επικίνδυνη ουσία από το «έκσταση».

Κρυσταλλική μεθαμφεταμίνη

Οι χρήστες παίρνουν την ουσία είτε εισπνέοντάς την από τη μύτη (σνιφάροντας) είτε με κάπνισμα ή ενέσιμα. Μερικοί λαμβάνουν την ουσία και από το στόμα. Το ice καπνίζεται σε ειδικές γυάλινες πίπες. Οι πίπες αυτές διαφέρουν από εκείνες του καπνίσματος κοκαΐνης ή του κρακ, επειδή έχουν μόνο ένα τμήμα, ενώ οι πρώτες έχουν δύο τμήματα, όπου στο ένα τοποθετείται το ψυκτικό υγρό και στο άλλο η ουσία που καίγεται. Οι χρήστες ice είναι αναγνωρίσιμοι, επειδή έχουν καψίματα στα δάκτυλα τους που δημιουργούνται από την προσπάθεια να καλύψουν την τρύπα εξαερισμού της πίπας.

Επιδράσεις: Έντονη αίσθηση ευτυχίας και ευεξίας, ισχυρό συναίσθημα αυτοπεποίθησης, υπερκινητικότητα, ενέργεια, μείωσης της όρεξης για φαγητό. Η επήρεια της κρυσταλλικής μεθαμφεταμίνης διαρκεί από 4 έως 14 ώρες, αλλά μπορεί να διαρκέσει μέχρι και 24 ώρες ανάλογα με τη δόση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.

Το Έγκλημα της Διακίνησης.

Το έγκλημα της διακίνησης και οι περιβάλλουσες ιδιαίτερες και διακεκριμένες περιπτώσεις.

Σύμφωνα με το άρθρο 20 του Ν. 4139/2013 στο έγκλημα της διακίνησης ναρκωτικών περιλαμβάνονται :

Εισαγωγή, εξαγωγή και διαμετακόμιση : Προϋποθέτουν τη διέλευση των συνόρων της χώρας. Πρωτογενής κτήση ναρκωτικών.

Νομολογία: Πρέπει να έχει εισέλθει ο δράστης στη χώρα και να έχει απομακρυνθεί από το χώρο ελέγχου (ή να έχει περάσει από χώρο μη ελέγχου), να έχει στην κατοχή του ναρκωτικά. Διαμετακόμιση δια αέρος τελείται ακόμα και εάν το αεροπλάνο δεν έχει προσγειωθεί στην Ελλάδα.

Πώληση – αγορά- κατοχή

Πώληση : Μεταβίβαση της κυριότητας στον αγοραστή και παράδοση των ναρκωτικών. **Κατοχή:** Φυσική εξουσίαση των ουσιών από το δράστη.

Νομολογία: Για την αγοραπωλησία και κατοχή δεν απαιτείται ακριβής προσδιορισμός της ποσότητας (βάρους), του χρόνου των επιμέρους πράξεων, του επιμέρους τιμήματος από κάθε επιμέρους πράξη, της ταυτότητας των πωλητών ή αγοραστών. Για να στοιχειοθετηθεί η κατοχή, δεν είναι αναγκαία η αναφορά του κινήτρου του δράστη.

Κατοχή : Ακόμα και προσωρινά, ακόμα και εάν τα έχει εναποθέσει αλλού σε οικείο του μέρος ή σε μέρος γνωστό από αυτόν για να τα χρησιμοποιήσει μεταβιβάσει κλπ., ακόμα και μέσω τρίτου.

Προσφορά: Περιλαμβάνεται η χαριστική διακίνηση και παράδοση σε συγκεκριμένα πρόσωπα με πρωτοβουλία του δράστη.

Διάθεση: Διακίνηση ναρκωτικής ουσίας σε άλλον (δανεισμός, κέρασμα, βερεσέ ή χωρίς αντάλλαγμα για κάποιο χρόνο). Αναγκαία η αποξένωση της ουσίας από τη φυσική εξουσία του δράστη.

Διανομή: Διακίνηση και παράδοση σε περισσότερα του ενός πρόσωπα. Το τίμημα μπορεί να μην εισπράττεται από το δράστη αλλά από τρίτον.

Αποστολή / Παράδοση: Ναρκωτικών ουσιών σε τρίτον με οποιονδήποτε τρόπο και συνθήκες (π.χ. με τη μορφή δεμάτων).

Αποθήκευση: Φύλαξη και συνήθως έμμεση κατοχή και, επίσης, πρόσθετες ενέργειες εξασφάλισης της κατοχής, ανεξάρτητα από τη δυνατότητα άμεσης προσβασιμότητας από τον κατηγορούμενο.

Παρακατάθεση: Παράδοση, παραλαβή και φύλαξη προς επιστροφή όταν ζητηθεί το εμπόρευμα – ναρκωτικά.

Παρασκευή: Παρασκευή ειδών του μονοπωλίου ναρκωτικών, εισαγωγή, προμήθεια, παρασκευή, πώληση, διάθεση κλπ. προδρόμων ουσιών ή όργανα και σκεύη που γνωρίζει ο δράστης ότι χρησιμοποιούνται για την παρασκευή ναρκωτικών, πρώτες ύλες.

Μεταφορά: Μετακίνηση των ουσιών (ανεξαρτήτως ποσότητας) μέσα στο ελληνικό έδαφος από τον έναν τόπο σε άλλον, αυτοπροσώπως ή μέσω τρίτου και με οποιονδήποτε τρόπο (και με πλοίο που πλέει σε διεθνή ή ύδατα άλλης χώρας). **Δεν στοιχειοθετείται η μεταφορά εάν πρόκειται για ατομική χρήση.**

Νόθευση και πώληση νοθευμένων ειδών του μονοπωλίου ναρκωτικών.

Καλλιέργεια ή συγκομιδή (προετοιμασία εδάφους, σπορά, φροντίδα, παρακολούθηση ανάπτυξης, επίβλεψη, έλεγχος καλλιέργειας, οδηγίες περιποίησης, σκάλισμα, μετεμφύτευση) κάνναβης, μύκωνος της υπνοφώρου, φυτό γένους ερυθρόξυλο, κάθε φυτό που παράγονται από αυτό ναρκωτικές ουσίες.

Χορήγηση ουσιών για υποκατάσταση της εξάρτησης.

Διεύθυνση καταστήματος στο οποίο γίνεται εν γνώσει του δράστη συστηματική διακίνηση.

Χρηματοδότηση, οργάνωση ή διεύθυνση δραστηριοτήτων διακίνησης.

Πλαστογράφηση ιατρικών συνταγών.

Αποστολή και παραλαβή δεμάτων.

Μεσολάβηση σε κάποια από αυτές τις πράξεις.

2. Ιδιαίτερες και διακεκριμένες περιπτώσεις διακίνησης

Στο άρθρο 21 (ιδιαίτερες περιπτώσεις διακίνησης), ρυθμίζεται η ποινική αντιμετώπιση των μικροδιακινήτων και προβλέπεται ότι τιμωρείται με ποινή φυλάκισης μέχρι 3 χρόνια όποιος:

1. Για να καλύψει τις δικές του ανάγκες, διακινεί μικροποσότητες ναρκωτικών.
2. Διαθέτει ναρκωτικά χωρίς κέρδος (ο οποιοσδήποτε, ανεξάρτητα εάν είναι εξαρτημένος ή όχι) στους οικείους του (βλ. αρθ 12 ΠΚ για τον ορισμό) για την κάλυψη των δικών τους αναγκών.

[Εάν είναι εξαρτημένος επιβάλλεται φυλάκιση έως 1 έτος (άρθρο 30, παρ. 4 γ)]

3. Από την ποσότητα που έχει προμηθευτεί για τις προσωπικές του ανάγκες (άρα πρόκειται για χρήστη εξαρτημένο ή μη), διαθέτει χωρίς κέρδος σε τρίτον για τη δική του χρήση αποκλειστική χρήση

[Εάν είναι εξαρτημένος επιβάλλεται φυλάκιση έως 1 έτος (άρθρο 30, παρ. 4 γ)]

Στο άρθρο 22 (διακεκριμένες περιπτώσεις), προβλέπεται ότι ποινή κάθειρξης τουλάχιστον 10 ετών και χρηματική ποινή 50.000-500.000, επιβάλλεται για τα εγκλήματα των άρθρων 20 και 21 που τελούνται:

- α) Από υπαλλήλους που ασχολούνται λόγω θέσης με ναρκωτικά.
- β) Άλλους για να διευκολύνουν ή να αποκρύψουν τη διάπραξη άλλων κακουργημάτων.
Με την ίδια ποινή τιμωρούνται:
 - α) Αυτοί που διακινούν ναρκωτικά σε στρατόπεδα σχολεία και γενικά εκπαιδευτικά ιδρύματα.
 - β) Όποιοι ενεργούν στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης.
 - γ) Όποιοι είναι υπότροποι.
 - δ) Όποιοι αναμειγνύουν με οποιονδήποτε τρόπο ναρκωτικά σε τρόφιμα ποτά κλπ., βρώσιμα και πόσιμα είδη με σκοπό να τα διαθέσουν σε τρίτους.

- ε) Όποιος εκδίδει ως γιατρός ιατρική συνταγή για χορήγηση ναρκωτικών φαρμάκων εν γνώσει του σε άτομο για το οποίο δεν υπάρχει τέτοια ανάγκη.
- στ) Όποιος ασχολείται στον κλάδο φαρμάκων (έμπορος διευθυντής, φαρμακοποιός, υπάλληλος φαρμακείου) και χορηγεί ναρκωτικά χωρίς νομότυπη συνταγή ή χωρίς προσήκουσα συνταγή.

[Εάν είναι ο δράστης εξαρτημένος επιβάλλεται πρόσκαιρη κάθειρξη έως 10 έτη (άρθρο 30, παρ. 4 δ)]

Στο άρθρο 23 (ιδιαίτερα διακεκριμένες περιπτώσεις) προβλέπεται ότι:

1. Ποινή ισόβιας ή πρόσκαιρης κάθειρξης τουλάχιστον 10 ετών και χρηματική ποινή 50.000-600.000 ευρώ επιβάλλεται στο δράστη του εγκλήματος της διακίνησης (αρθ. 20) και διακεκριμένων περιπτώσεων (άρθρο 22):

1. **Επικίνδυνα ναρκωτικά:** Όταν η πράξη του αφορά ναρκωτικά που μπορεί να προκαλέσουν και προκαλέσαν βαριά σωματική βλάβη ή θάνατο σε τρίτον ή επικίνδυνη σωματική βλάβη σε πολλά άτομα.
2. **Σε βάρος ανηλίκου:** Όταν ο δράστης είναι ενήλικος και τελεί τις πράξεις αυτές κατ' επάγγελμα με σκοπό να προκαλέσει τη χρήση ναρκωτικών από ανήλικο ή μεταχειρίζεται με οποιονδήποτε τρόπο ανήλικο πρόσωπο κατά την τέλεση των πράξεων αυτών.

2. Ποινή ισόβια και με χρηματική ποινή 50.000-1.000.000 Ευρώ, επιβάλλεται στο δράστη του εγκλήματος της διακίνησης (αρθ. 20) και διακεκριμένων περιπτώσεων (άρθρο 22):

1. **Ιδιαίτερη κερδοφορία κατ' επάγγελμα:** Όταν κατ' επάγγελμα χρηματοδοτεί τη διακίνηση ή διακινεί ναρκωτικές ουσίες με προσδοκώμενο όφελος άνω των 75.000 ευρώ (ανά πράξη).
2. **Χρήση όπλων:** Όταν χρησιμοποιεί όπλα για την τέλεση των πράξεων αυτών ή για τη διαφυγή του.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6

Παγκοσμιοποίηση

Ναρκωτικά και παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος

Σύντομη Ιστορία της παγκοσμιοποίησης

Στις δεκαετίες του '50 και του '60, ενώ από τη μια πλευρά το κράτος ευημερίας φθάνει στην ακμή του στην Ευρώπη, από την άλλη ανακύπτουν δύο φαινόμενα άμεσα συναρτημένα με την τεχνολογική εξέλιξη. **Πρώτον**, η μετεγκατάσταση της έδρας των πολυεθνικών εταιρειών και ολόκληρων παραγωγικών μονάδων στον Τρίτο Κόσμο και τη Λατινική Αμερική ανέτρεψε την ισόρροπη ανάπτυξη που υπήρχε μεταξύ κοινωνικού κράτους και οικονομίας. Στις χώρες αυτές μετεγκαταστάθηκαν οι βιομηχανίες χάλυβα, σιδήρου, τα ναυπηγεία, η υφαντουργία και οι βιομηχανίες ένδυσης, υπόδυσης κλπ. Δημιουργήθηκαν χιλιάδες θυγατρικές εταιρείες σε χώρες του Τρίτου Κόσμου και σε πολύ μικρές χώρες, οι οποίες πρόσφεραν φορολογικές ελαφρύνσεις και απαλλαγές έναντι επενδύσεων στην περιοχή τους. Με αυτή την εξέλιξη άρχισε η λεγόμενη παγκοσμιοποίηση της οικονομίας. Αιτία για τη μετανάστευση των βιομηχανικών παραγωγικών μονάδων από τις Η.Π.Α. ήταν η φορολογία της βιομηχανικής παραγωγής για τη στήριξη του κοινωνικού κράτους και βέβαια η «ανακάλυψη» του φθηνού εργατικού δυναμικού στον Τρίτο Κόσμο. Στις Η.Π.Α. το φαινόμενο αυτό είχε ήδη αναπτυχθεί από τις αρχές της δεκαετίας του '60, αλλά και στην Ευρώπη στο τέλος της ίδιας δεκαετίας τα σημάδια του ήταν σαφή. **Δεύτερον**, η εισαγωγή της υψηλής τεχνολογίας και του αυτοματισμού στα εργοστάσια ανέτρεψε τις ισορροπίες και τον καταμερισμό εργασίας που είχε, εκτός των άλλων, συνέπειες στην έκρηξη της ζήτησης εξειδικευμένου προσωπικού. Η εξέλιξη αυτή δημιούργησε από τη μία ένα πλεονάζον εργατικό δυναμικό (που πέρασε στην ανεργία) και συνέβαλε στην αποβιομηχάνιση των δυτικών βιομηχανικών αστικών κέντρων. Από την άλλη, δημιουργήθηκαν νέοι τομείς οικονομίας (υπηρεσίες κλπ.).

Οι πολυδιάστατες συνέπειες της παγκοσμιοποίησης. Εκτός από τον κατακερματισμό στην παραγωγή ενός προϊόντος και τις αλλαγές στον κόσμο της εργασίας και τη δομή της βιομηχανικής μονάδας και του αστικού χώρου, η παγκοσμιοποίηση συνέβαλε στην απαγκίστρωση των οικονομιών των εκατοντάδων μικρών κρατιδίων από τον έλεγχο των αναπτυγμένων χωρών, μέσω και των offshore χρηματοδοτήσεων που ενίσχυσαν τις μικρές εθνικές τους οικονομίες. Η μετεγκατάσταση των βιομηχανιών λειτούργησε ως χιονοστιβάδα καθώς είχε συνέπειες στα έσοδα του κράτους και επομένως στις κοινωνικές δαπάνες που άρχισαν να περικλύπονται. Κατά συνέπεια, με τον καιρό το εργατικό δυναμικό που «εκτοπιζόταν» από την αγορά εργασίας έμενε χωρίς το πλαίσιο συνδρομής που το κοινωνικό κράτος είχε δημιουργήσει. Έτσι ο κόσμος της εργασίας χωρίστηκε σε αυτούς που είχαν τη δυνατότητα να έχουν πρόσβαση στον πλούτο και σε όσους δεν είχαν.

Η αυξανόμενη διεθνοποίηση των κεφαλαίων μέσω των πολυεθνικών εταιρειών, ο νέος διεθνής καταμερισμός εργασίας και η ανάπτυξη διεθνικών χρηματοδοτικών φορέων (offshore finance) δημιούργησαν το φαινόμενο της υπερσυγκέντρωσης του κεφαλαίου έξω από τον έλεγχο του κράτους. Οι Offshore εταιρείες ή υπεράκτιες εταιρείες είναι εταιρείες χρηματοδοτικών υπηρεσιών οι οποίες συστήνονται με αφανή ως προς την προέλευσή τους κεφάλαια, πράγμα που επιτρέπεται από τις νομοθεσίες ορισμένων κρατών και επομένως την αποδέσμευση του κεφαλαίου από το κράτος. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, όπως ονομάστηκε το φαινόμενο, οδήγησε στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς, δηλαδή στην ουσία σε

μία οικονομία «χωρίς πατρίδα», που έθεσε το κράτος υπό τον έλεγχό της. Αυτό σήμαινε την αύξουσα εξάρτηση των εθνικών οικονομιών από το επιχειρηματικό κεφάλαιο καθώς τα αιτήματα απέναντι στην εταιρεία κρίνονταν με βάση το συμφέρον της εταιρείας, γεγονός που «εξίσωνε» τις ενώπιόν της απαιτήσεις του κράτους καταγωγής της με εκείνες των άλλων κρατών στα οποία είχε επενδύσει. Άλλαξε έτσι η ισορροπία των εξαγωγών, μειώθηκαν τα έσοδα του κράτους και το κεϋνσιανό μοντέλο της ισόρροπης και παράλληλης ανάπτυξης του κεφαλαίου, της μαζικής κατανάλωσης, της κοινωνικής προστασίας και των εργατικών ημερομισθίων. Στο εξής, θα είναι η οικονομία που θα «καθορίζει ή μάλλον θέτει όρια στη δράση ακόμα και των οικονομιών πολύ μεγάλων και πανίσχυρων κρατών». Παράπλευρη συνέπεια της ήταν ανάμεσα στα άλλα η «έκρηξη» της παράνομης οικονομίας και ο πολλαπλασιασμός των ανεξέλεγκτων παραοικονομιών, που απορροφούσε σημαντικό μέρος του εργατικού δυναμικού. Οι δομικές αυτές αλλαγές στην οικονομία, από τη μία δημιουργήσαν το νέο πλαίσιο απασχόλησης (μερική απασχόληση, ανταγωνιστικότητα και ευελιξία στο επάγγελμα) και από την άλλη έφεραν μία «υπερθέρμανση» της στις αρχές του '70: αύξηση της παραγωγής, αύξηση της παγκόσμιας προσφοράς χρήματος, άνοδος του πληθωρισμού, αύξηση των ελλειμμάτων στις Η.Π.Α. Το 1974 ξέσπασε η τεράστια οικονομική κρίση που κατέληξε σε κραχ, το οποίο έδωσε τέλος σε μια ολόκληρη εποχή. Η μαζική ανεργία εισέβαλε στην Ευρώπη στα μέσα της δεκαετίας του '70, καθώς «ξαφνικά έπαψαν να υπάρχουν δουλειές για όλους». Με αυτό τον τρόπο, ήρθε ξανά στο προσκήνιο το κοινωνικό ζήτημα ως δευτερογενής συνέπεια της αποβιομηχάνισης της Δύσης, αλλά και το ζήτημα της ασφάλειας. Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα και αφού είχε προηγηθεί ραγδαία η ανάπτυξη της οικονομίας της ελεύθερης αγοράς που έδωσε νέα ώθηση στο οργανωμένο έγκλημα, προέκυψε με δραματικό τρόπο το ζήτημα της τρομοκρατίας. «... Οι τρομοκρατικές επιθέσεις στις ΗΠΑ στη Νέα Υόρκη, τον Σεπτέμβριο του 2001, και ότι ακολούθησε (επιθέσεις στο μετρό του Λονδίνου, στη Μαδρίτη) άλλαξαν τα δεδομένα στο τοπίο της αντεγκληματικής πολιτικής. Δικονομικές εγγυήσεις και πολιτικές ελευθερίες τέθηκαν σε κρίση. Η αστυνομία τείνει όλο και περισσότερο να λειτουργεί κατά τα στρατιωτικά πρότυπα σε περιβάλλον πόλης, τα δικαιώματα των πολιτών τίθενται υπό συστηματική αμφισβήτηση, όταν δεν καταργούνται, ενώ το **νέο πρόταγμα της Ασφάλειας** αποτελεί έως και σήμερα το βασικό επιχείρημα της αντεγκληματικής πολιτικής σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο **φόβος του εγκλήματος**, η αυστηροποίηση της ποινικής καταστολής, η εγκληματικότητα του δρόμου, το οργανωμένο έγκλημα η διαφθορά, συνδέθηκαν όλα συνεκτικά με μία ευθεία γραμμή καθώς θεωρείται ότι το ένα συνδέεται με το άλλο[...]

[...] Αυτές οι εξελίξεις όμως δεν προέκυψαν εν κενώ, αλλά στο πλαίσιο μίας σειράς από μεταβολές που έχουν συμβάλει, ώστε πράγματι να μην υπάρχουν στεγανά, ούτε ανάμεσα στις διάφορες μορφές και τα επίπεδα εγκλήματος ούτε τοπικά όρια της εγκληματικής δράσης. **Η παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος και ειδικά του οργανωμένου και του οικονομικού εγκλήματος** σε συνδυασμό με τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας (ειδικά της πληροφορικής τεχνολογίας) και την επέκταση της ελεύθερης αγοράς στην οικονομία... έχουν αλλάξει το τοπίο της εγκληματικότητας. **Η παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος** (Becucci, S., Massari, M. 2003, σ. 59 επ.) αναφέρεται σε εκείνη τη διαδικασία μέσω της οποίας ένα εγκληματικό «περιστατικό» διαπράττεται και ολοκληρώνεται σε διάφορα στάδια, τα οποία πραγματώνονται σε διαφορετικές χωρικές περιοχές, όχι μέσα στο ίδιο κράτος, αλλά «διέρχεται» από διάφορα κράτη ή και Ηπείρους. Η διαδρομή αυτή δεν περιλαμβάνει μόνο το υλικό αντικείμενο του εγκλήματος, αλλά και τα κέρδη που αποκομίζονται και επενδύονται σε offshore εταιρείες. Πρόκειται για φαινόμενα που συνδέονται με το οργανωμένο έγκλημα σε όλες τις μορφές του. Τυπικά παραδείγματα αυτής της εξέλιξης συνιστούν η

εμπορία ανθρώπων, το εμπόριο ναρκωτικών κλπ. όπως και η διαφθορά, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες κλπ.

Η παγκοσμιοποίηση κατά βάση προέκυψε από την κατάργηση των χωρικών και νοητών ορίων ελέγχου της κίνησης ανθρώπων, κεφαλαίων και πραγμάτων. *Η διασύνδεση ανάμεσα στην παγκοσμιοποίηση και την εγκληματικότητα, κατ' αρχήν παραπέμπει στο οργανωμένο έγκλημα* και εξηγείται μέσα από τέσσερις διαφορετικές προσεγγίσεις (Becucci, S., Massari, M. 2003, ό.π. σ. 60 επ.) ως ακολούθως:

-Η *πρώτη* προσέγγιση θεωρεί την ανάπτυξη της διεθνούς εγκληματικότητας, φυσικό επακόλουθο των γενικότερων κοινωνικο-οικονομικών και πολιτικών μεταβολών, δηλαδή της κατάργησης των συνόρων και ελέγχων ανάμεσα στα κράτη, της απελευθέρωσης και διεύρυνσης της αγοράς και τη διάδοση της ευρείας χρήσης σύγχρονων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορικής. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, από την εξέλιξη αυτή δεν επωφελήθηκαν μόνο οι νόμιμοι παράγοντες, αλλά και οι παράνομοι (Williams, Savona, 1996).

-Η *δεύτερη* θεωρεί ότι η σχέση παγκοσμιοποίησης και εγκλήματος προκύπτει ως αποτέλεσμα των κοινωνικών πολιτικών και οικονομικών ασυμμετριών που προκλήθηκαν σε παγκόσμιο επίπεδο από την παγκοσμιοποίηση (Passas, N., 2000) υπό την επίδραση του νεοφιλελευθερισμού, ο οποίος παρότρυνε τη δημιουργία νέων αναγκών και επιθυμιών, καθιστώντας την υιοθέτηση ανήθικων ή παραβατικών λύσεων περισσότερο αποδεκτή (Becucci, S., Massari, M. 2003, ό.π., σ. 63). Αυτές οι συνθήκες διέδυναν το χάσμα ανάμεσα σε πλούσιους και φτωχούς καθώς αποδυναμώθηκαν οι κοινωνικές σχέσεις, ενώ ενισχύθηκαν οι έλεγχοι, αυξήθηκε η εξάρτηση της ευημερίας από ξένα (εισαγόμενα) κεφάλαια και προέκυψαν νέες μορφές ανισότητας στη βάση της ζήτησης καταναλωτικών αγαθών και της ανέλεγκτης ιδιωτικοποίησης της κρατικής περιουσίας. Οι συνέπειες αυτής της κατάστασης, συνδέονται με το έγκλημα και μάλιστα το διεθνικό έγκλημα, υπό δύο διαστάσεις. Αφενός ως επέκταση της υπάρχουσας εγκληματικής δραστηριότητας σε παγκόσμια κλίμακα και αφετέρου ως συνεχή κίνηση ανάμεσα στη νομιμότητα και την παρανομία. Δηλαδή, αφενός ως μεταπήδηση από τις νόμιμες επιχειρήσεις στις παράνομες και αφετέρου ως διείσδυση εγκληματικών ομάδων στην νόμιμη οικονομία. Και τα δύο αυτά προϋθέτουν ένα βαθμό εταιρικής σχέσης (partnership) (Ruggiero, V., 1999, σ. 119). Κύρια ζητήματα γύρω από τα οποία αναπτύσσονται περαιτέρω οι προβληματισμοί, είναι η μετανάστευση και η κρίση του κράτους -έθνους.

-Η *τρίτη προσέγγιση* υποστηρίζει ότι τίποτα στην πραγματικότητα δεν έχει αλλάξει τόσο πολύ καθώς ο όρος παγκοσμιοποίηση αντικατέστησε τον όρο 'τοπικό οργανωμένο έγκλημα', ενώ στην πραγματικότητα πάντοτε το οργανωμένο έγκλημα αναπτυσσόταν στα σύνορα μεταξύ κρατών και τυπικό παράδειγμα αυτού του φαινομένου αποτελεί το λαθρεμπόριο παράνομων εμπορευμάτων (βλ. σε Becucci, S., Massari, M. 2003, ό.π.). Η άποψη αυτή παραπέμπει στην έμφαση που πρέπει να δοθεί στις νέες ευκαιρίες πλουτισμού μέσω παρανομίας και, επομένως, στις διαδικασίες και στους μηχανισμούς που διαμορφώνουν ζήτηση για κάποιο απαγορευμένο εμπόρευμα ή υπηρεσία και ταυτόχρονα στις συνέπειες που είχε η απορρύθμιση της οικονομίας για την ανέλεγκτη ροή κεφαλαίων. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, η διαμόρφωση των ευκαιριών δεν είναι μονοδιάστατη, αλλά προκύπτει από ένα πλέγμα παραγόντων που έχουν ως κοινό άξονα τη δυνατότητα του οργανωμένου εγκλήματος να προσαρμόζεται στις συνθήκες και να εκμεταλλεύεται υπάρχουσες υποδομές, δίκτυα

σχέσεων και να δημιουργεί νέες ευκαιρίες παράνομου πλουτισμού, θεμελιωμένες σε παραδοσιακές πρακτικές που οδηγούν σε δίκτυα συνεργασίας και στήριξης σε διεθνικό και κυρίως σε τοπικό επίπεδο (βλ. σε Becucci, S., Massari, M. 2003, ό.π., σ. 72-75).

Τέλος, μια τέταρτη άποψη υποστηρίζει ότι το διεθνικό έγκλημα είναι νέο μόνο σε ό,τι αφορά την προτεραιότητα που του δίνουν οι αρχές και αυτό για να δικαιολογήσουν την άντληση κονδυλίων που θα χρησιμοποιηθούν για τη διεύρυνση των εξουσιών ανάμειξης στα εσωτερικά άλλων κρατών, με στόχο τον πολιτικό, στρατιωτικό και οικονομικό έλεγχο των φυσικών πλουτοπαραγωγικών πόρων. Τα παραπάνω είχαν ως συνέπεια η ίδια η αντεγκληματική πολιτική να μην αποτελεί πλέον **εθνικό ζήτημα αλλά διεθνικό ή διεθνές**. Όχι μόνο επειδή τα κράτη αναγκάζονται να συνεργαστούν για να αποτρέψουν κοινούς κινδύνους, αλλά και επειδή μετεμφυτεύονται θεωρήσεις, αντιλήψεις και νοοτροπίες αντιμετώπισης του εγκλήματος από το ένα κράτος στο άλλο και στο πλαίσιο μεγάλων πολιτικών και οικονομικών Ενώσεων, όπως η Ε.Ε.. Στον ευρωπαϊκό χώρο, ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα είναι αφενός η διείσδυση του οργανωμένου εγκλήματος στον κοινωνικό ιστό και αφετέρου το μεταναστευτικό ζήτημα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7

Πολιτικές της Ε.Ε. για τα ναρκωτικά

1. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΣΤΟΚΧΟΛΜΗΣ

Όπως ισχύει, εδώ και δεκαετίες, γενικά στην Ε.Ε. το βασικό μέσο για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας είναι η πρόληψη. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θεωρεί ότι ο βέλτιστος τρόπος μείωσης της εγκληματικότητας, συνίσταται στη λήψη αποτελεσματικών μέτρων για την **πρόληψή της**. Στην πρόληψη περιλαμβάνεται :

α) Η **προώθηση της κοινωνικής ένταξης**, με διακλαδική προσέγγιση που συνιστάται μεταξύ άλλων στη λήψη διοικητικών μέτρων και στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των διοικητικών αρχών των πολιτών της Ένωσης, που έχουν παρόμοιες εμπειρίες και θίγονται με παρόμοιους τρόπους από την εγκληματικότητα και τη συναφή ανασφάλεια στην καθημερινή ζωή τους.

β) Η **ανάπτυξη συνεργασιών και ανταλλαγών εμπειριών για την αμοιβαία γνώση της διασύνδεσης μεταξύ οργανωμένου, κοινού εγκλήματος ή/και διασυνοριακού**. Όπως αναφέρεται στο Πρόγραμμα της Στοκχόλμης: «...Αυξάνεται διαρκώς η συνειδητοποίηση των δεσμών μεταξύ τοπικού και οργανωμένου εγκλήματος και της πολύπλοκης διασυνοριακής διάστασης του στοιχείου αυτού. Τα κράτη μέλη έχουν διαμορφώσει διάφορες μεθόδους για την πρόληψη του εγκλήματος και θα πρέπει να ενθαρρυνθούν να ανταλλάσσουν εμπειρίες και βέλτιστες πρακτικές και κατά τον τρόπο αυτό να συμβάλλουν στη γενική γνώση του θέματος και την αποτελεσματικότητα της σχετικής δράσης, με αποτέλεσμα να αποφεύγονται οι αλληλεπικαλύψεις....

γ) Η γνώση των τρόπων διασύνδεσης των διαφόρων μορφών εγκλήματος που αναπτύσσονται στα διάφορα κράτη. «...**Λόγω της διασυνοριακής διάστασης, έχει μεγάλη σημασία η καλύτερη γνώση, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, των τρόπων διασύνδεσης του εγκλήματος και της εγκληματικότητας στα διάφορα κράτη μέλη**, ώστε να στηρίζονται τα κράτη μέλη, όταν αναλαμβάνουν χωριστή ή κοινή δράση, και να καλούνται να δράσουν τα θεσμικά όργανα της Ένωσης, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο. Με τη συνθήκη της Λισσαβόνας, η συνεργασία στον τομέα της πρόληψης του εγκλήματος θα αναγνωρισθεί περαιτέρω δυνάμει νέας νομικής βάσεως.....»

Αναφορικά με τα ναρκωτικά, η Ε.Ε. έχει αναπτύξει τη στρατηγική της σε δύο περιόδους: η πρώτη αφορούσε το διάστημα 2005-2012 και η δεύτερη αφορά το διάστημα 2013-2020. **Η στρατηγική της Ένωσης για την καταπολέμηση των ναρκωτικών (2005-2012)** υποστήριζε μια σφαιρική και ισόρροπη προσέγγιση, που βασίζεται στην **ταυτόχρονη μείωση της προσφοράς και της ζήτησης**. **Η πρώτη περίοδος έληξε κατά τη διάρκεια του προγράμματος της Στοκχόλμης. Στο Πρόγραμμα της Στοκχόλμης αναφερόταν ότι η ανανεωμένη Στρατηγική της Ε.Ε. για τα ναρκωτικά θα πρέπει να βασίζεται σε τρεις αρχές:**

- Βελτίωση του συντονισμού και της συνεργασίας με την αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων μέσων δυνάμει της συνθήκης της Λισσαβόνας, ιδίως στα Δυτικά Βαλκάνια, τη Λατινική Αμερική, τις χώρες της ανατολικής εταιρικής σχέσης, τη Δυτική Αφρική, τη Ρωσία, την κεντρική Ασία, συμπεριλαμβανομένου του Αφγανιστάν και τις Ηνωμένες Πολιτείες.

- **Κινητοποίηση της κοινωνίας των πολιτών**, ιδίως με την ενίσχυση πρωτοβουλιών, όπως η Ευρωπαϊκή Δράση για τα Ναρκωτικά.

- **Συμβολή στην έρευνα και συγκρισιμότητα της πληροφόρησης**, ώστε να εξασφαλισθεί πρόσβαση σε αξιόπιστες πληροφορίες.

Στο πλαίσιο του Προγράμματος της Στοκχόλμης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλούσε τέλος το Συμβούλιο και την Επιτροπή να μεριμνήσουν ώστε **η νέα στρατηγική για την καταπολέμηση των ναρκωτικών να στηρίζει τη στρατηγική εσωτερικής ασφάλειας της Ένωσης και να συμπληρώνει τα αποτελέσματα άλλων σχετικών εργαλείων πολιτικής, όπως είναι η έκθεση αξιολόγησης της απειλής που συνιστά το οργανωμένο έγκλημα (OCTA), ή/και η μελλοντική στρατηγική για το οργανωμένο έγκλημα, τα συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με την καταπολέμηση του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος.....**». Επομένως, η τάση είναι να αναπτύσσεται μια πολυπαραγοντική προσέγγιση που να οδηγεί σε πρόληψη του εγκλήματος καθώς και της διάδοσης των ναρκωτικών.

Το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης (που καταρτίστηκε αφού έληξε το Πρόγραμμα της Χάγης) αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα για μια περισσότερο ολοκληρωμένη Στρατηγική της Ε.Ε. για τα ναρκωτικά. Σήμερα, έχει πλέον καταρτισθεί η νέα Στρατηγική της Ε.Ε. για τα ναρκωτικά η οποία αφορά το διάστημα 2013-2020, βασικά σημεία της οποίας παρατίθενται στη συνέχεια.

2. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΓΙΑ ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ 2013-2020

Η στρατηγική της Ε.Ε. για τα ναρκωτικά για το 2013- 2020 λαμβάνει υπόψη τις νέες συνθήκες που προέκυψαν τα τελευταία χρόνια και διαμορφώνεται με βάση την ανάλυση αυτών των συνθηκών. Οι νέες αυτές συνθήκες περιγράφονται στο ίδιο το κείμενο της Στρατηγικής που αποδίδει συνοπτικά και **την κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών στην Ε.Ε..**

Ειδικότερα, πρόκειται για καταστάσεις στις οποίες συμπεριλαμβάνονται :

- Η αυξανόμενη τάση για την ταυτόχρονη χρήση πολλών ουσιών, συμπεριλαμβανομένου του συνδυασμού νόμιμων ουσιών, όπως το αλκοόλ και τα συνταγογραφημένα και ελεγχόμενα φάρμακα, καθώς και παράνομων ουσιών.

- Οι τάσεις για χρήση μη οπιούχων ναρκωτικών, καθώς και η εμφάνιση και διάδοση νέων ψυχοτρόπων ουσιών.

- Η ανάγκη να εξασφαλιστεί και να βελτιωθεί η πρόσβαση σε συνταγογραφημένα και ελεγχόμενα φάρμακα.

- Η ανάγκη να βελτιωθεί η ποιότητα, η κάλυψη και η διαφοροποίηση των υπηρεσιών μείωσης της ζήτησης ναρκωτικών.

- Η συνεχής αύξηση των περιστατικών μολύνσεων που μεταδίδονται με το αίμα, ιδίως του ιού της ηπατίτιδας C, μεταξύ των χρηστών ενδοφλέβιων ναρκωτικών, καθώς και των δυνητικών κινδύνων νέας εξάπλωσης μολύνσεων από τον ιό HIV και άλλες ασθενειών που μεταδίδονται με το αίμα και συνδέονται με την ενδοφλέβια χρήση ναρκωτικών.

- Οι συνεχώς αυξανόμενοι αριθμοί συνδεόμενων με τα ναρκωτικά θανάτων στην Ε.Ε..

- Η ανάγκη αντιμετώπισης της χρήσης ναρκωτικών, μέσω μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης της υγειονομικής περίθαλψης που θα αντιμετωπίζει -μεταξύ άλλων- την ψυχιατρική συννοσηρότητα.

- Η δυναμική των αγορών παράνομων ναρκωτικών ουσιών καθώς και οι αλλαγές στις διαδρομές διακίνησης ναρκωτικών, το διασυνοριακό οργανωμένο έγκλημα και τη χρήση των νέων τεχνολογιών επικοινωνιών, ως παράγοντες που διευκολύνουν τη διάθεση παράνομων ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών.

Η ανάγκη για την πρόληψη της εκτροπής τόσο των πρόδρομων, των προ-πρόδρομων και άλλων βασικών ουσιών που χρησιμοποιούνται για την παράνομη παρασκευή ναρκωτικών από το νόμιμο εμπόριο στην παράνομη αγορά, όσο και ορισμένων χημικών ουσιών που χρησιμοποιούνται ως παράγοντες νόθευσης.

Η Ευρωπαϊκή στρατηγική για τα ναρκωτικά 2013-2020 στον τομέα ανάπτυξης πολιτικών για τη μείωση της ζήτησης των ναρκωτικών, παρέχει τις κατευθυντήριες γραμμές και αρχές στο πλαίσιο των οποίων πρέπει να αναπτύσσονται όχι μόνο οι διεθνείς και Ευρωπαϊκές Πολιτικές, αλλά και οι εσωτερικές. Συγκεκριμένα, ορίζεται ότι **η μείωση της ζήτησης ναρκωτικών αποτελείται** από μια σειρά εξίσου **σημαντικών και αλληλοενισχυόμενων μέτρων που περιλαμβάνουν :**

- α. Την πρόληψη (περιβαλλοντική, καθολική, επιλεκτική και ενδεδειγμένη).
- β. Την έγκαιρη ανίχνευση και παρέμβαση.
- γ. Τη μείωση των κινδύνων και τον περιορισμό των βλαβών.
- δ. Τη θεραπεία, την αποκατάσταση.
- ε. Την κοινωνική επανένταξη και την απεξάρτηση.

Στόχοι της Ε.Ε. για το επόμενο διάστημα είναι :

- 1.** Να συμβάλει σε μετρήσιμη μείωση της ζήτησης ναρκωτικών, της εξάρτησης από τα ναρκωτικά και της μείωσης των κινδύνων για την υγεία, των κοινωνικών κινδύνων και βλαβών που προκύπτουν εξαιτίας των ναρκωτικών.
- 2.** Να συμβάλει ώστε να μην τροφοδοτείται η αγορά παράνομων ναρκωτικών, καθώς και να καταστεί μετρήσιμη η μείωση της διαθεσιμότητας παράνομων ναρκωτικών.
- 3.** Να ενθαρρύνει σε ενωσιακό και σε διεθνές επίπεδο τον συντονισμό στον τομέα των ναρκωτικών μέσω της ενεργού συζήτησης και ανάλυσης των εξελίξεων και των προκλήσεων.
- 4.** Να ενισχύσει περαιτέρω το διάλογο και τη συνεργασία μεταξύ της Ε.Ε. και τρίτων χωρών και διεθνών οργανισμών για θέματα ναρκωτικών.
- 5.** Να συμβάλει στην καλύτερη διάδοση της παρακολούθησης, της έρευνας και της αξιολόγησης των αποτελεσμάτων και στην καλύτερη κατανόηση όλων των πτυχών του φαινομένου των ναρκωτικών και των επιπτώσεων των παρεμβάσεων, προκειμένου να παρέχουν ορθή και πλήρη τεκμηριωμένη βάση για πολιτικές και δράσεις.

2.1 Στον τομέα μείωσης της ζήτησης (βλ. προηγ. 1), **στόχος της στρατηγικής της Ε.Ε. για το 2013-2020 είναι να συμβάλει, στη μέτρηση της μείωσης, στην μείωση της**

ηλικίας έναρξης της χρήση και στη συνοχή των πολιτικών. Ειδικότερα, ο στόχος αυτός αναλύεται ως εξής :

1. Μετρήσιμη μείωση της χρήσης παράνομων ναρκωτικών, η οποία προϋποθέτει την ανάπτυξη νέων εργαλείων μέτρησης.

2. Καθυστερήση της ηλικίας έναρξης, ώστε να εμποδιστεί και να μειωθεί το πρόβλημα της χρήσης ναρκωτικών, η εξάρτηση από τα ναρκωτικά και οι λόγω ναρκωτικών κίνδυνοι για την υγεία καθώς και οι κοινωνικοί κίνδυνοι και βλάβες.

3. Ολοκληρωμένη, διεπιστημονική και τεκμηριωμένη προσέγγιση καθώς και προώθηση και διασφάλιση **της συνοχής** που πρέπει να αναπτυχθεί μεταξύ των πολιτικών για την υγεία, των κοινωνικών πολιτικών και των πολιτικών που εφαρμόζονται στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης.

Στο πλαίσιο αυτό, οι ακόλουθες προτεραιότητες (δεν παρατίθενται με σειρά προτεραιότητας):

1. Βελτίωση της δυνατότητας παροχής αποτελεσματικών και διαφοροποιημένων μέτρων μείωσης της ζήτησης.

2. Διευκόλυνση της πρόσβασης των ενδιαφερομένων σε αυτά και κάλυψης από αυτά.

3. **Προαγωγή της χρήσης και της ανταλλαγής άριστων πρακτικών καθώς και ανάπτυξη και εφαρμογή ποιοτικών προτύπων** για την πρόληψη (περιβαλλοντική, καθολική, επιλεκτική και ενδεδειγμένη), την έγκαιρη ανίχνευση και παρέμβαση, τη μείωση των κινδύνων και τον περιορισμό των βλαβών, τη θεραπεία και την αποκατάσταση, την κοινωνική επανένταξη και την απεξάρτηση.

4. **Βελτίωση της διαθεσιμότητας προγραμμάτων πρόληψης καθώς και της αποτελεσματικότητάς τους** (από τον αρχικό αντίκτυπο μέχρι τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα).

5. **Ευαισθητοποίηση όσον αφορά τον κίνδυνο χρήσης παράνομων ναρκωτικών και άλλων ψυχοτρόπων ουσιών και τις σχετικές συνέπειες.** Για το σκοπό αυτό, τα μέτρα πρόληψης θα πρέπει να περιλαμβάνουν την έγκαιρη διάγνωση και παρέμβαση, την προώθηση υγιεινών τρόπων ζωής και τη στοχοθετημένη πρόληψη (δηλαδή επιλεκτική και ενδεδειγμένη), που θα απευθύνεται επίσης σε οικογένειες και σε κοινότητες.

6. **Κλιμάκωση και ανάπτυξη αποτελεσματικών μέτρων μείωσης της ζήτησης, ως ανταπόκριση σε προκλήσεις,** όπως: η πολυτοξικομανία (συμπεριλαμβανομένης της συνδυασμένης χρήσης νόμιμων και παράνομων ουσιών), η κατάχρηση συνταγογραφημένων και ελεγχόμενων φαρμάκων και η χρήση των νέων ψυχοτρόπων ουσιών.

7. **Επένδυση σε αποτελεσματικά μέτρα μείωσης του κινδύνου και των επιβλαβών επιπτώσεων,** καθώς και περαιτέρω έρευνα για τα μέτρα αυτά, με στόχο να μειωθεί ουσιαστικά ο αριθμός των θανάτων που σχετίζονται άμεσα και έμμεσα με τα ναρκωτικά και να μειωθεί ο αριθμός των λοιμωδών ασθενειών, που μεταδίδονται με το αίμα και σχετίζονται με τη χρήση ναρκωτικών, **χωρίς όμως τα**

μέτρα αυτά να περιορίζονται στον HIV και στην ιογενή ηπατίτιδα καθώς και σεξουαλικά μεταδιδόμενες ασθένειες και φυματίωση.

8. **Επέκταση της δυνατότητας οι προβληματικοί και εξαρτημένοι χρήστες ναρκωτικών (οπιούχων και μη οπιούχων)** να μπορούν έχουν διαθέσιμη προσβάσιμη, αποτελεσματική και διαφοροποιημένη απεξάρτηση σε όλη την Ε.Ε., έτσι ώστε όλοι όσοι επιθυμούν να ξεκινήσουν απεξάρτηση να μπορούν να το κάνουν σύμφωνα με τις σχετικές ανάγκες.

9. **Κλιμάκωση της ανάπτυξης, της διαθεσιμότητας και της κάλυψης μέτρων μείωσης της ζήτησης ναρκωτικών σε σωφρονιστήρια**, αναλόγως των αναγκών και βάσει ορθής εκτίμησης της κατάστασης της υγείας και των αναγκών των κρατουμένων. Στόχος είναι να επιτευχθεί μία ποιότητα περίθαλψης ισοδύναμης με εκείνη που παρέχεται στην κοινότητα **και σύμφωνα με το δικαίωμα στην υγιονομική περίθαλψη και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια**, όπως κατοχυρώνονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.. **Η συνέχεια της φροντίδας θα πρέπει να εξασφαλίζεται σε όλα τα στάδια του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης καθώς και μετά την απελευθέρωση.**

10. **Ανάπτυξη και επέκταση ολοκληρωμένων μοντέλων περίθαλψης**, που θα καλύπτουν ανάγκες που σχετίζονται με προβλήματα ψυχικής ή/και σωματικής υγείας, την αποκατάσταση και την κοινωνική στήριξη, προκειμένου να βελτιωθεί και να προωθηθεί η υγιονομική και η κοινωνική κατάσταση, η κοινωνική επανένταξη και η αποκατάσταση προβληματικών και εξαρτημένων χρηστών ναρκωτικών, συμπεριλαμβανομένων και όσων επηρεάζονται από συννοσηρότητα.

11. **Ανάπτυξη αποτελεσματικών και διαφοροποιημένων μέτρων μείωσης της ζήτησης ναρκωτικών, που έχουν ως στόχο να μειώσουν ή/και να καθυστερήσουν την έναρξη της χρήσης ναρκωτικών** και τα οποία είναι κατάλληλα για τις ανάγκες συγκεκριμένων ομάδων, πρότυπα χρήσης ναρκωτικών και ρυθμίσεις, ενώ παράλληλα θα δίνεται ιδιαίτερη προσοχή σε ευπαθείς και περιθωριοποιημένες ομάδες.

12. **Αποτροπή τοπικών και περιφερειακών επιδημιών λόγω χρήσης ναρκωτικών** που μπορούν να απειλήσουν τη δημόσια υγεία εντός της Ε.Ε., εξασφαλίζοντας συντονισμένες και αποτελεσματικές κοινές προσεγγίσεις.

13. **Οι προτεραιότητες της μείωσης της ζήτησης ναρκωτικών πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες, τις ανάγκες και τις προκλήσεις που δημιουργεί το φαινόμενο των ναρκωτικών σε εθνικό και σε ενωσιακό επίπεδο.** Είναι επιτακτική ανάγκη να προβλέπεται το κατάλληλο επίπεδο πόρων για τον σκοπό αυτό σε τοπικό, εθνικό και ενωσιακό επίπεδο.....».

Στο πλαίσιο της **μείωσης της προσφοράς** στόχος της Ε.Ε. για το διάστημα 2013-2020 της Ε.Ε. για τα ναρκωτικά είναι:

1. Να συμβάλει σε μια μετρήσιμη μείωση της διαθεσιμότητας παράνομων ναρκωτικών,

i. με τη διακοπή της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών,

ii. με την εξάρθρωση ομάδων οργανωμένου εγκλήματος που εμπλέκονται στην παραγωγή και διακίνηση ναρκωτικών,

iii. με την αποτελεσματική χρήση του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης,

iv. με την αποτελεσματική αστυνόμευση βάσει εμπιστευτικών πληροφοριών και την αυξημένη ανταλλαγή πληροφοριών,

2. Να δοθεί έμφαση στο σχετιζόμενο με τα ναρκωτικά οργανωμένο έγκλημα μεγάλης κλίμακας και διασυνοριακού χαρακτήρα.

2.2. Οι προτεραιότητες που έχουν καθοριστεί για τη μείωση της προσφοράς ναρκωτικών είναι οι ακόλουθες (δεν παρατίθενται με σειρά προτεραιότητας):

1. Ενίσχυση της συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου σε στρατηγικό και επιχειρησιακό επίπεδο. Θα πρέπει να περιλαμβάνει βελτίωση της διασυνοριακής ανταλλαγής πληροφοριών (και εμπιστευτικών πληροφοριών) σε πραγματικό χρόνο, ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και γνώσεων καθώς και διεξαγωγή κοινών επιχειρήσεων και ερευνών, χωρίς όμως να περιορίζεται σε αυτές τις μορφές συνεργασίας. Η συνεργασία με τρίτες χώρες όσον αφορά την αντιμετώπιση του σχετιζόμενου με ναρκωτικά οργανωμένου εγκλήματος που λειτουργεί προς και εντός της Ε.Ε., θα πρέπει να θεωρηθεί σημαντική από την άποψη αυτή.

2. Περιορισμός της ενδο-ενωσιακής και της διασυνοριακής παραγωγής, του συστήματος προσφοράς ναρκωτικών: Δηλαδή του λαθρεμπορίου, της εμπορίας, της διανομής και της πώλησης παράνομων ναρκωτικών και της διευκόλυνσης τέτοιων δραστηριοτήτων καθώς και μείωση της εκτροπής προδρόμων ουσιών, προ-προδρόμων και άλλων βασικών ουσιών που χρησιμοποιούνται για την παράνομη παρασκευή ναρκωτικών.

3. Αποτελεσματική ανταπόκριση στις εξελισσόμενες τάσεις, όπως η εκτροπή ορισμένων χημικών ουσιών που χρησιμοποιούνται ως παράγοντες νόθευσης παράνομων ναρκωτικών και η προσφορά ναρκωτικών μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών.

4. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις νέες τεχνολογίες επικοινωνιών λόγω του σημαντικού τους ρόλου στη διευκόλυνση της παραγωγής, της εμπορίας, της διακίνησης και της διανομής ναρκωτικών (συμπεριλαμβανομένων των ελεγχόμενων νέων ψυχοτρόπων ουσιών).

5. Τα κράτη μέλη θα συνεχίσουν να συνεργάζονται, και -όπου συντρέχει περίπτωση- να συντονίζουν τις δράσεις τους σε επίπεδο Ε.Ε., με αρμόδιους ενωσιακούς και διεθνείς φορείς και οργανισμούς, όπως η Europol, η Eurojust, το ΕΚΠΝΤ, και να αξιοποιούν πλήρως τα υφιστάμενα μέσα και τις μεθόδους που προβλέπονται στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας και της συνεργασίας για την επιβολή του νόμου, όπως είναι η αστυνόμευση βάσει εμπιστευτικών πληροφοριών, ο χαρακτηρισμός των ναρκωτικών, οι κοινές ομάδες έρευνας, οι κοινές τελωνειακές και αστυνομικές επιχειρήσεις και επίσης οι σχετικές πρωτοβουλίες, όπως είναι τα σχέδια EMPACT (Ευρωπαϊκή Πολυκλαδική Πλατφόρμα κατά των Εγκληματικών Απειλών), οι πλατφόρμες αξιωματικών συνδέσμων καθώς και η χρήση περιφερειακών πλατφορμών.

6. Σε επίπεδο Ε.Ε., θα δοθεί έμφαση στην αστυνόμευση βάσει **εμπιστευτικών πληροφοριών** που θα επικεντρώνεται στην μεγάλης κλίμακας παραγωγή και διακίνηση ναρκωτικών, θα πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω ο στενός συντονισμός και η συνεργασία μεταξύ υπηρεσιών επιβολής του νόμου εντός και μεταξύ των κρατών μελών καθώς και με την Europol.

7. Όπου είναι αναγκαίο, και εφόσον τέτοιες ενέργειες δεν κινούνται ούτε τελεσφορούν μέσω της Europol, μπορούν να δημιουργούνται **ad hoc περιφερειακές πρωτοβουλίες ή πλατφόρμες συνεργασίας εντός της Ε.Ε.** για την αντιμετώπιση νέων απειλών, οφειλόμενων στην αλλαγή των διαδρομών διακίνησης των ναρκωτικών και στους αναδυόμενους κόμβους του οργανωμένου εγκλήματος. Αυτό θα γίνεται μέσω συντονισμένων επιχειρήσεων. Οι δράσεις αυτές θα πρέπει να είναι συμβατές με τις υφιστάμενες νομικές και επιχειρησιακές ρυθμίσεις σε επίπεδο Ε.Ε. και συμπληρωματικές αυτών, θα πρέπει δε να βασίζονται σε αξιολογήσεις και ανάλυση των απειλών. Οι δομές συνεργασίας αυτού του είδους θα πρέπει να είναι ευέλικτες, μπορεί να έχουν περιορισμένη διάρκεια ζωής ανάλογα με τη μελλοντική εξέλιξη της συγκεκριμένης απειλής που καλούνται να αντιμετωπίσουν και θα λειτουργούν σε στενή συνεργασία με όλους τους αρμόδιους φορείς και τις πλατφόρμες της Ε.Ε., ιδίως με τη Europol.

8. **Ενίσχυση, όπου κρίνεται απαραίτητο, της σχετικής με τα ναρκωτικά δικαστικής συνεργασίας και της συνεργασίας για την επιβολή του νόμου** καθώς και της χρήσης των υφιστάμενων πρακτικών με την καθιέρωση ταχύτερων και ακριβέστερων απαντήσεων. Στήριξη των δραστηριοτήτων δικαστικής συνεργασίας και συνεργασίας για την επιβολή του νόμου και για την ανταλλαγή πληροφοριών και στοιχείων.

9. **Ενίσχυση του νομοθετικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στοχευμένο τρόπο**, όπως κρίνεται απαραίτητο προκειμένου α) να ενισχυθεί η ανταπόκριση της Ε.Ε. στην αντιμετώπιση νέων τάσεων και β) να διασφαλιστεί το γεγονός ότι αξιοποιώντας πλήρως το δίκτυο υπηρεσιών της Ε.Ε. για την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων, οι συλλογικές προσπάθειες αλληλοσυμπληρώνονται με σκοπό την εξάρθρωση διασυνοριακών ομάδων οργανωμένου εγκλήματος και τη δήμευση των προϊόντων εγκληματικών ενεργειών που συνδέονται με ναρκωτικά. Διασφαλίζεται κατ' αυτόν τον τρόπο μια πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση της διακίνησης ναρκωτικών. Μπορεί να διερευνηθεί η περαιτέρω ανάπτυξη σχετικών μέσων για την επιβολή του νόμου.

10. **Η Ε.Ε. θα εργαστεί στην κατεύθυνση αποτελεσματικότερων πολιτικών για τη μείωση της προσφοράς ναρκωτικών, ενισχύοντας την πολιτική αξιολόγησης και ανάλυσης**, προκειμένου να βελτιωθεί η κατανόηση των αγορών ναρκωτικών, των εγκλημάτων που σχετίζονται με τα ναρκωτικά και η κατανόηση της αποτελεσματικότητας που έχουν οι απαντήσεις που δίνει η κατασταλτική πολιτική (στο πρωτότυπο αναφέρεται ως «επιβολή του νόμου» μετάφραση του law enforcement) σχετικά με τα ναρκωτικά.

11. **Για την πρόληψη του εγκλήματος, την αποφυγή υποτροπών και την ενίσχυση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης**, όπου απαιτείται και εξασφαλίζοντας παράλληλα την αναλογικότητα, η Ε.Ε. θα ενθαρρύνει τη χρήση, την παρακολούθηση και την

αποτελεσματική εφαρμογή των πολιτικών και των προγραμμάτων για τα ναρκωτικά, συμπεριλαμβανομένης της σύλληψης και ενδεδειγμένων εναλλακτικών προς τις καταναγκαστικές ποινές δυνατοτήτων (όπως η εκπαίδευση, η θεραπεία, η αποκατάσταση, η μέριμνα μετά τη θεραπεία και η κοινωνική επανένταξη) για τους τοξικομανείς.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7^A

Η βλάβη ως υπερέχον πρόβλημα

1. Η έννοια της βλάβης.

Η ιδέα για τη μείωση της βλάβης ξεκινά από τη βασική παραδοχή ότι το πρόβλημα της εμπορίας και της διακίνησης ναρκωτικών, όπως και της χρήσης και εξάρτησης, είναι σύνθετο και ότι οι δύο βασικές μεταβλητές του, προσφορά και ζήτηση, διαπλέκονται και αλληλεπιδρούν. Οι πολιτικές που έχουν ακολουθηθεί έως τώρα για τον έλεγχο των ναρκωτικών, δεν έχουν οδηγήσει σε σταθερά θετικά αποτελέσματα. Αντίθετα, τόσο το εμπόριο ναρκωτικών και η παγκοσμιοποιημένη διάστασή του όσο και το εύρος των εξαρτήσεων (με αύξουσα τάση η ηλικία έναρξης της χρήσης να μειώνεται συνεχώς) διευρύνονται και τείνουν να αποτελούν ένα «συνηθισμένο» πρόβλημα, ειδικά στα μεγάλα αστικά κέντρα. Η επικράτηση πολιτικών ελέγχου των ναρκωτικών και εγκληματοποίησης του συστήματος παραγωγής, εμπορίας, διακίνησης και χρήσης δεν έλυσε το πρόβλημα. Αντίθετα, η προσαρμοστικότητα που δείχνει το σύστημα εμπορίας ναρκωτικών στις συνθήκες είναι εκπληκτική. Επιπλέον, η διάδοση της χρήσης και κατ' επέκταση της εξάρτησης σε αυτές τις συνθήκες, δεν είναι μόνο ότι συγκρούεται με ποινικές ρυθμίσεις και πλαισιώνεται από την αύξηση της περιβάλλοντος τις εξαρτήσεις εγκληματικότητα. Είναι και ότι σε αυτές τις συνθήκες υπάρχουν δευτερογενείς και τριτογενείς συνέπειες που δεν τυποποιούνται ως εγκλήματα, αντίθετα εντάσσονται στο χώρο της υγείας, της οικονομίας, της κοινωνικής συνοχής και των κοινωνικών σχέσεων και αφορούν ένα ευρύτερο φάσμα ατόμων και κοινωνικών ομάδων που άμεσα ή έμμεσα επηρεάζονται από τις συνέπειες που έχει η διάδοση της χρήσης και της εξάρτησης, οι οποίες επομένως αφορούν το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και όχι μόνο τα εμπλεκόμενα με την εξάρτηση, το εμπόριο και τη χρήση μέρη.

Οι συνέπειες αυτές, επειδή ακριβώς προσβάλλουν ένα ευρύτερο φάσμα υποκειμένων και κοινωνικών ομάδων χωρίς πάντα να μπορεί να στοιχειοθετηθεί τυπικά έγκλημα, αλλά και επειδή πλήττουν σοβαρά την υγεία και τις κοινωνικές σχέσεις του χρήστη και των εμπλεκόμενων με αυτόν, πέραν από την επίδραση που έχουν οι ίδιες οι ψυχοτρόπες ουσίες, ονομάζονται βλάβες.

2. Βλάβη και κοινωνική βλάβη.

Σε αυτές τις βλάβες επικεντρώνεται τελευταία η διεθνής και εσωτερική πολιτική, όχι μόνο για τα ναρκωτικά, αλλά και για μια σειρά από άλλα ζητήματα, που προκύπτουν δευτερογενώς, δηλαδή, ως παράγωγα των δυσμενών επιπτώσεων που έχει μία σειρά από δράσεις, πράξεις κλπ. ατομικές ή συλλογικές, θεσμικές ή μη, οι οποίες επιδρούν στην ίδια την κοινωνία, στον πολιτισμό της, στις κοινωνικές σχέσεις, στις παραγωγικές διαδικασίες και οι οποίες δεν είναι εγκλήματα αυτοτελώς.

Στην περίπτωση αυτή αναφερόμαστε στην **κοινωνική βλάβη**, η οποία αφορά τα δεινά και τις αρνητικές συνέπειες που έχει η ίδια η λειτουργία της οικονομίας (π.χ. καταστροφή του περιβάλλοντος, παραγωγή πετρελαίου, πυρηνικής ενέργειας, χρήση γεωργικών φαρμάκων, οικονομικά εγκλήματα), των θεσμών (δυσλειτουργίες στο ποινικοκατασταλτικό σύστημα, υπέρμετρη/κρατική βία, διαφθορά στον κρατικό μηχανισμό), των εγκληματικών οργανώσεων (παγκοσμιοποίηση του οργανωμένου

εγκλήματος), των πολέμων (καταστροφή πολιτιστικής κληρονομιάς) κλπ. Πρόκειται για μία έννοια που υπερβαίνει συχνά το ερώτημα του να κάτι είναι νόμιμο ή παράνομο (π.χ. πυρηνικά απόβλητα, διαχείριση πυρηνικής ενέργειας) και θέτει το ζήτημα εάν η μη παράνομη πράξη μπορεί να προκαλέσει ανυπολόγιστες αρνητικές συνέπειες, που υπερβαίνουν την υποκειμενική και αντικειμενική υπόσταση του τυπικού εγκλήματος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8

Χαρακτηριστικά της ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα

Το αστιακό περιβάλλον είναι άκρως ανταγωνιστικό. Ο ανταγωνισμός καθορίζει τη γεωγραφική κατανομή των πληθυσμών στον ιστό της πόλης. Η κάθε περιοχή αποτελεί ένα υπο-σύστημα κοινωνικών σχέσεων που διέπονται από τον ανταγωνισμό (competition) και τις συνέπειες που έχουν οι διαδοχικές μετατοπίσεις και μεταβολές του πληθυσμού μέσα στους θύλακες αυτούς. Η σύγχρονη μεγαλούπολη, κυρίως η Μητρόπολη, διακρίνονται επομένως από τη μεταβολή, τη ρευστότητα και τη συνεχή κίνηση, σε αντίθεση με τις αγροτικές και ημιαστικές περιοχές, που κατά κανόνα τις διακρίνει η στατικότητα ανθρώπων, χρήσεων γης και κοινωνικών σχέσεων (Park σε Burke, H., 2009: 116).

Ο ανταγωνισμός στο αστικό περιβάλλον αποτυπώνεται με ποικίλους τρόπους όπως συγκρούσεις και διενέξεις, ήπιες ή βίαιες, για την κατοχή και χρήση γης, την έκταση και τη σχέση δημόσιου και ιδιωτικού χώρου, την υπερανάπτυξη του καταμερισμού εργασίας και την έκδηλη ένταση στις σχέσεις κράτους-πολίτη, την πολυδιάσπαση της σύγχρονης ζωής, τη συγκέντρωση των πλέον περιθωριοποιημένων, αλλά και των πλέον εύπορων στρωμάτων του πληθυσμού σε διαφορετικές περιοχές της ίδιας ευρύτερης γεωγραφικής περιοχής, χωρίς ωστόσο αυτοί οι πληθυσμοί να έχουν κάποια επαφή μεταξύ τους χωρικά, εκτός ίσως από τις εργασιακές σχέσεις.

Η μορφή της κάθε γειτονιάς, συχνά αντανακλά και την κοινωνική οργάνωση των κατοίκων της (αισθήματα, παραδόσεις, ιστορία, κοινωνικές πρακτικές). Αποτελεί τυπικό χαρακτηριστικό των Μεγαλουπόλεων και των Μητροπόλεων το γεγονός ότι ο πληθυσμός τους δεν είναι ομοιογενής ούτε πολιτισμικά, ούτε κοινωνικά. Οι μεγάλες πόλεις είναι προϊόν μαζικών μεταναστεύσεων, εσωτερικών και μη. Μία ποικιλία πληθυσμών με διαφορετικές νοοτροπίες ζωής, ήθη και έθιμα, συρρέουν στις μεγάλες πόλεις και διαμορφώνουν το χώρο και την ταυτότητά τους εδώ και αιώνες, για διάφορους λόγους (βλ. και προηγούμενα σχετικά με τα όσα αναφέρθηκαν για τον κοινωνικό έλεγχο, τους άτυπους κανόνες και τον υποπολιτισμό). Καταλυτική περίοδος, ωστόσο, της ιστορίας, που συνδέεται με τη μορφή των σημερινών μεγαλουπόλεων, ήταν ο 19ος αιώνας και η Βιομηχανική Επανάσταση. Τότε διαμορφώθηκαν τα μεγάλα αστικά κέντρα του σήμερα στην Ελλάδα, μεταξύ αυτών η Αθήνα και ο Πειραιάς.

Επίσης, είναι γεγονός ότι σε κάθε Μητρόπολη ή Μεγαλούπολη υπάρχουν περιοχές εκτεταμένες ή μη, όπου διαπιστώνονται υψηλές τιμές της εγκληματικότητας του δρόμου. Βασικά στοιχεία της κοινωνικής ζωής στην πόλη, εκτός από την έντονη πολιτιστική κίνηση και συγκέντρωση της τέχνης και του πολιτισμού εκεί, είναι οι διαφορετικές σχέσεις των ανθρώπων σε σύγκριση με το ημιαστικό και αγροτικό χώρο. Στην Μητρόπολη, οι σχέσεις και ο ρόλος του σογιού είναι λιγότερο καθοριστικός για τη τύχη των ανθρώπων ή ανύπαρκτος. Η ατομική ζωή συχνά χαρακτηρίζεται από μοναξιά και το κοινωνικό – φιλικό περιβάλλον είναι και αυτό συχνά πέρα από τον κύκλο της προσωπικής σφαίρας του ατόμου. Από την άλλη μεριά, η πόλη προσφέρει έντονο αίσθημα ελευθερίας και αποτελεί τόπο κοινωνικής χειραφέτησης.

Οι ευκαιρίες κοινωνικής και οικονομικής ανόδου είναι πολλαπλάσιες. Η εργασιακή εξειδίκευση κάνει έναν άνθρωπο μη συγκρίσιμο με τον άλλον και τους δύο

απαραίτητους για το υψηλότερο δυνατό αποτέλεσμα. Η εξειδίκευση ταυτόχρονα κάνει τον άνθρωπο περισσότερο εξαρτημένο από τις δραστηριότητες των άλλων. Στην πόλη, αυτή η αλληλεξάρτηση αναπτύσσεται σε απόλυτο βαθμό και για βασικές βιοτικές ανάγκες.

Η ζωή είναι ετεροκαθοριζόμενη, υπό την έννοια ότι είναι οι δομές της πόλης που δίνουν νόημα στη ζωή του ατόμου. Η ταχύτητα των εναλλαγών μέσα στη μέρα και το πλήθος των εξωτερικών ερεθισμάτων στα οποία πρέπει να ανταποκρίνεται ο άνθρωπος, δημιουργούν μία ισχυρή αντίθεση ανάμεσα στη ζωή στη μεγάλη πόλη από τη μία και τη ζωή στη μικρή πόλη και την αγροτική ζωή από την άλλη, σε ό,τι αφορά τα θεμέλια της ψυχικής ζωής. «...Η μητρόπολη ζητά από τον άνθρωπο, ως ένα ιδιαίτερο διαφοροποιημένο δημιούργημα, μία διαφορετική ποσότητα συνείδησης από ό,τι η αγροτική ζωή...».

Ο «μητροπολιτικός τύπος ανθρώπου», είναι ο ορθολογικός άνθρωπος υποστήριξε ο G. Simmel. Έχει την ανάγκη να χρησιμοποιεί περισσότερο τη λογική παρά το συναίσθημα (περισσότερο το κεφάλι παρά την καρδιά), για να προστατευθεί από τη ρευστή και αντιφατική πραγματικότητα του εξωτερικού του περιβάλλοντος. Επομένως, η μητροπολιτική ζωή υποβάλλει σε έναν υψηλότερο βαθμό επίγνωσης των πραγμάτων και στην επικράτηση της νοημοσύνης στον μητροπολιτικό άνθρωπο.

Καθώς το χρήμα αποτελεί κυρίαρχο μέσο, συρρικνώνει όλες τις ποιοτικές σχέσεις και την ατομικότητα σε μία ερώτηση: *Πόσο κάνει; (How much?)*. Η επίδραση της χρηματικής οικονομίας στη ψυχική ζωή και στον τρόπο σκέψης του ανθρώπου στη μητρόπολη, έχει διαρθρωτικό χαρακτήρα (είναι δηλαδή συστατικό στοιχείο της ζωής στην Μητρόπολη).

«...Η χρηματική οικονομία κυριαρχεί στη μητρόπολη. Η χρηματική οικονομία είναι τόσο κυρίαρχη στη μητρόπολη, που κανείς δεν μπορεί να πει εάν ήταν μία νοοτροπία σκέψης που την προώθησε ή εάν η χρηματική οικονομία προώθησε μια νοοτροπία σκέψης...» (G. Simmel, 1903).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9

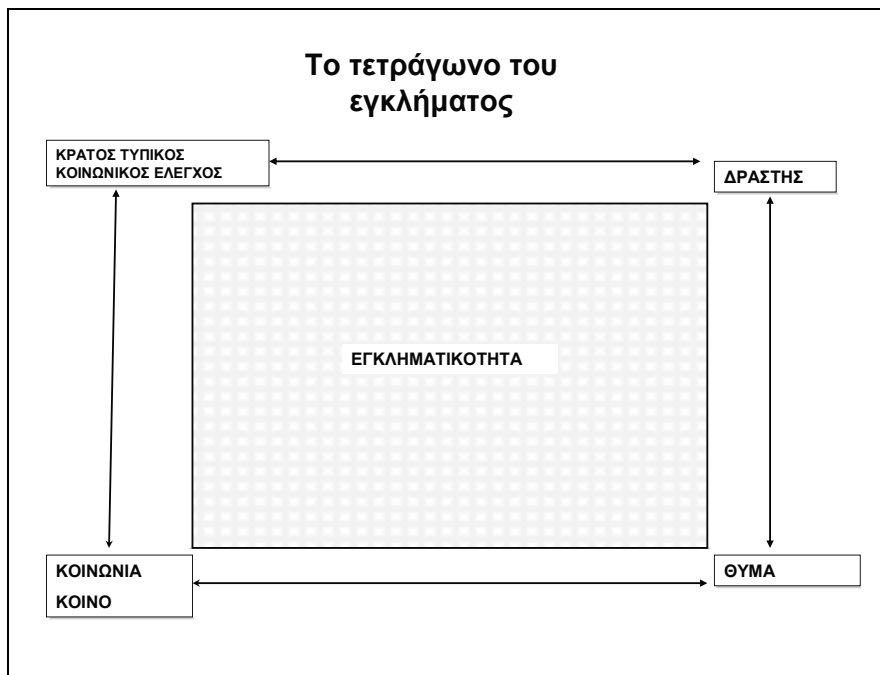
Γεωμετρίες του εγκλήματος

Ο ριζοσπαστικός ρεαλισμός προσεγγίζει το έγκλημα ως ένα κοινωνικό και πολυπαραγοντικό πρόβλημα, απορρίπτει κάθε βιολογική και ανθρωπομετρική προσέγγιση και, με άξονα τις μεταβολές της εγκληματικότητας, υποστηρίζει ότι κάθε μεταβολή της εγκληματικότητας προέρχεται και αντανακλά μεταβολές στη σχέση μεταξύ των βασικών αιτιακών κοινωνικών παραγόντων του εγκλήματος που είναι το κράτος, ο δράστης, το θύμα, η κοινωνία και τα ΜΜΕ. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, τα μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής θα πρέπει να έχουν πολυπαραγοντικό χαρακτήρα, να παρεμβαίνουν σε όλους τους αιτιακούς παράγοντες και να προτάσσουν την κοινωνική πρόληψη του εγκλήματος.

Η άλλη προσέγγιση του δεξιού ρεαλισμού (right realism), προσεγγίζει το έγκλημα μέσα από την παραδοχή ότι η κοινωνία δεν μπορεί να το αντιμετωπίσει και ότι το έγκλημα δεν πρόκειται να εξαλειφθεί. Στο πλαίσιο αυτό δίνει προβάδισμα σε μία περισσότερο τεχνική αντιμετώπισή του που αφορά το έγκλημα κυρίως της καθημερινότητας ή του δρόμου. Θεωρεί άλλωστε ότι, τα εγκλήματα που συμβαίνουν στους ανθρώπους, διαπράττονται μέσα στη ροή της συνηθισμένης καθημερινότητάς τους. Υποστηρίζει ότι το έγκλημα είναι αποτέλεσμα μιας τριγωνικής σχέσης (**τρίγωνο του εγκλήματος**) σε συνδυασμό με μια κατάλληλη ευκαιρία: η ύπαρξη ενός ευπαθούς στόχου και ενός διαθέσιμου δράστη καθώς και η απουσία ενός ικανού φύλακα, σε συνδυασμό με την ύπαρξη μιας κατάλληλης ευκαιρίας. Όταν συντρέχουν αυτά, τότε διαπράττεται έγκλημα. Η τάση αυτή δίνει το προβάδισμα στην ασφάλεια και πρωτεύοντα ρόλο στην παρουσία της αστυνομίας.

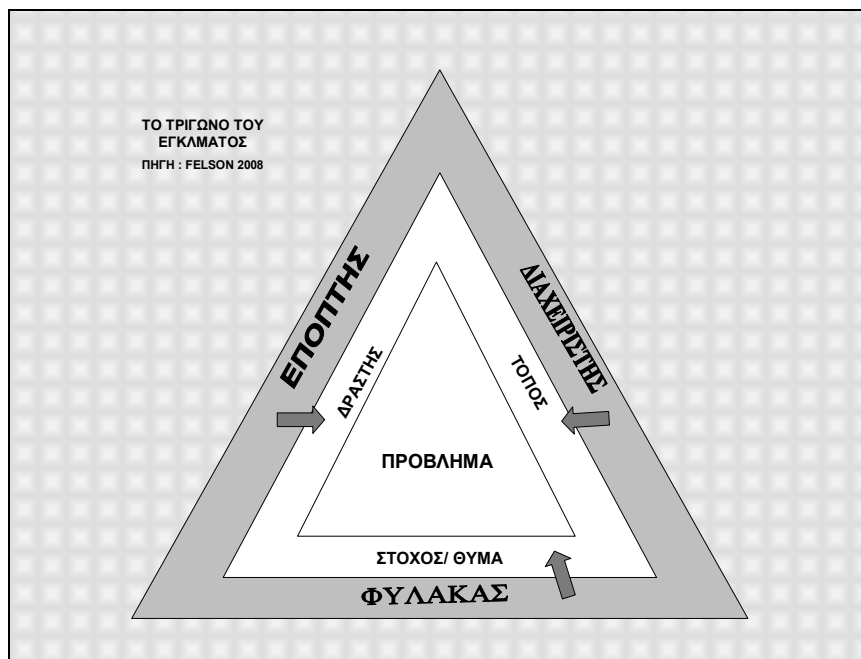
Ο φόβος του εγκλήματος αφορά ένα συλλογικό συναίσθημα φόβου απέναντι στην εγκληματικότητα του δρόμου και ένα αίσθημα ανασφάλειας το οποίο προκύπτει από μια πραγματική βάση προβλημάτων σε μία περιοχή, αλλά διαχέεται ως συναίσθημα (και εδώ ο ρόλος των ΜΜΕ είναι καταλυτικός) σε βαθμό τέτοιο, ώστε να αποτελεί χαρακτηριστικό μεγάλης μερίδας πληθυσμού, ανεξαρτήτως εάν κινδυνεύει πραγματικά ή όχι.

A.

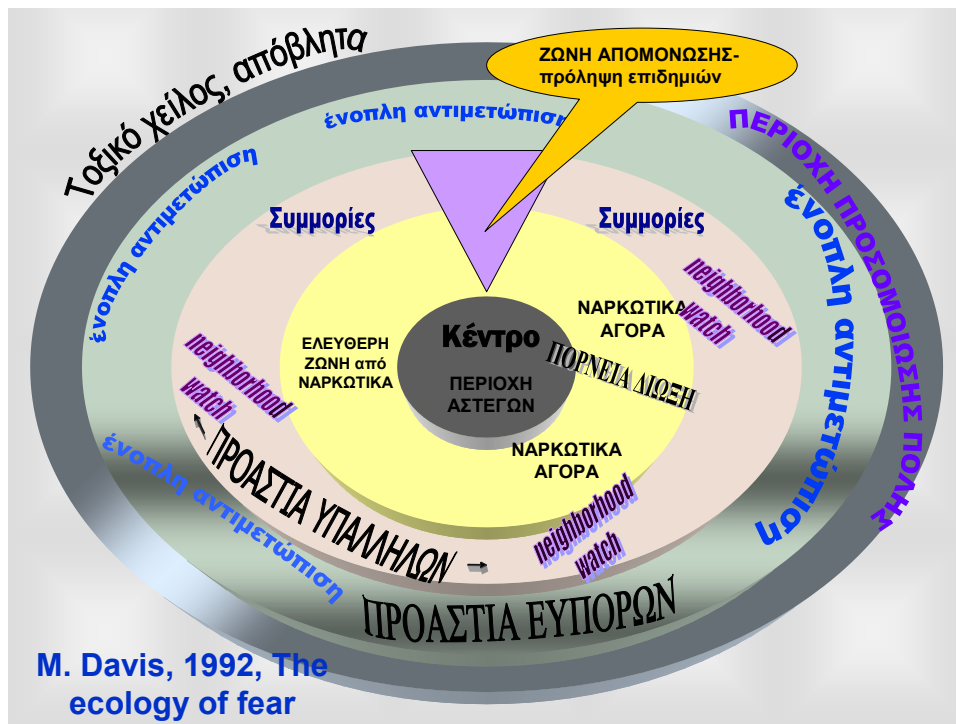
ΤΕΤΡΑΓΩΝΟ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ- ΠΟΛΥΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΗ ΠΡΟΛΗΨΗ- ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΛΗΨΗ.

B.

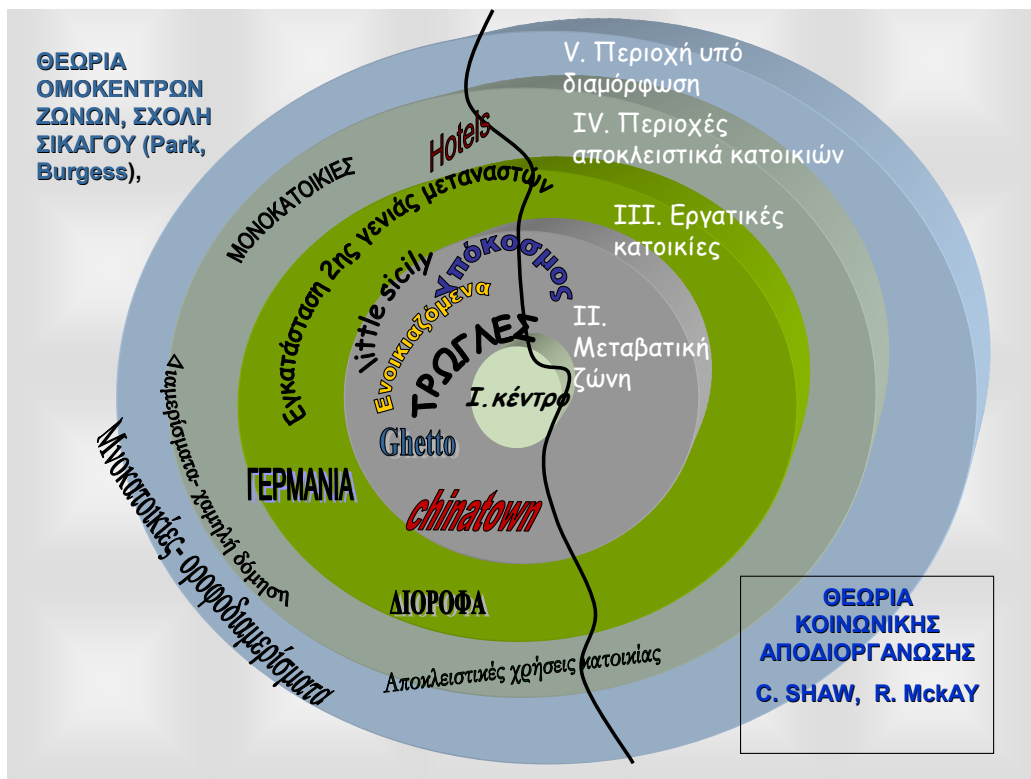
ΤΡΙΓΩΝΟ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ . ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ- ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΡΟΥΤΙΝΑΣ –ΠΡΟΛΗΨΗ ΜΕΣΩ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ.

Γ.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ.

Δ.

ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΣΙΚΑΓΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΟΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ (1925).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10

[Βλ.σε βιβλιογραφία Βιδάλη, Σ., 2013]

Οι φυλές του δρόμου

1. Για λόγους τιμής : Υποπολιτισμοί βίας.

Ένα από τα εμβληματικά έργα στο πεδίο των θεωριών της μάθησης, είναι το έργο των Marving Wolfgang και Franco Ferrauti (1967) με τίτλο *Subculture of Violence*, βασισμένο στην έρευνα που εκπόνησαν στο κέντρο της Φιλαδέλφειας, με την οποία μελέτησαν τη βία ως στοιχείο υποπολιτισμικών προτύπων συμπεριφοράς. Η θεωρία περί υποπολιτισμού της βίας προέκυψε από τη διαπίστωση των δυσανάλογα υψηλών τιμών βίας που καταγράφονταν μεταξύ των αфро-αμερικανών και την έρευνα σε αυτές τις ομάδες. Οι τιμές αυτές αποδόθηκαν από τους Wolfgang και Ferracuti σε έναν υποπολιτισμό βίας που υπάρχει μεταξύ των αфро-αμερικανών στις Η.Π.Α.

Ο «υποπολιτισμός της βίας» όπως τον εννοούν οι δύο συγγραφείς, αναφέρεται σε εγκλήματα βίας και ειδικά σε ανθρωποκτονίες, που απορρέουν από συγκρούσεις μεταξύ υποπολιτισμών και κυρίαρχου πολιτισμικού συστήματος. Πρόκειται για υποπολιτισμικά συστήματα που δίνουν ιδιαίτερη αξία στην 'τιμή- υπόληψη' και σε άτυπους κανόνες που η παραβίασή τους επιφέρει τιμωρία, η δε συμμόρφωση με αυτούς, επιβράβευση και κύρος, ενώ παράλληλα επιβάλλει συγκεκριμένους τύπους αναμενόμενης συμπεριφοράς.

Το ενδιαφέρον στη θεωρία αυτή είναι ότι πρόκειται για υποπολιτισμούς που αναπτύσσονται μεταξύ κυρίως των νέων στα μεγάλα αστικά κέντρα, αλλά τυπικές εκδοχές τέτοιων φαινομένων μπορούν να βρεθούν, υποστηρίζουν οι Wolfgang και Ferracuti, ακόμα και σε αγροτικές περιοχές όπως είναι η Σαρδηνία κλπ., ενώ έχουν βαθιές ιστορικές ρίζες που συνδέονται με συγκεκριμένες κοινωνικές συνθήκες. Οι δύο συγγραφείς αναφέρονται στο ζήτημα μιας εκδοχής της βεντέτας. Ανάμεσα στο σύνολο των ανθρωποκτονιών, αυτές οι ανθρωποκτονίες είναι που αποκαλύπτουν έναν υποπολιτισμό βίας. Η επίδραση του υποπολιτισμού αυτού, όπως προκύπτει από μεταγενέστερες μελέτες, παραμένει ενεργή ακόμα και όταν οι συνθήκες αυτές εξαφανίζονται καθώς αυτές οι αξίες, τα πιστεύω και οι άτυποι κανόνες συμπεριφοράς μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά, ως ένα συνολικό σύστημα ιδεών (βλ. σε Vold, et al.,⁵2002: 166).

Οι βασικές θέσεις της θεωρίας αυτής είναι (Wolfgang M.E., Ferracuti, F., 1967: 159-160):

1. Κανένας υποπολιτισμός δεν μπορεί να είναι τελείως διαφορετικός ή σε σύγκρουση με την κοινωνία της οποίας αποτελεί μέρος (ό.π. 159-160).
2. Για να εμπεδωθεί η ύπαρξη ενός υποπολιτισμού βίας, δεν είναι αναγκαίο οι δρώντες που μετέχουν σε αυτά τα βασικά αξιακά στοιχεία να εκφράζονται βίαια σε όλες τις καταστάσεις. Το κανονιστικό σύστημα υποδεικνύει ότι σε μερικούς τύπους κοινωνικής αλληλεπίδρασης, η βία και η σωματική επιθετική αντίδραση είναι αναμενόμενη ή επιβάλλεται από όλα τα μέλη του υποπολιτισμού, που μετέχουν σε αυτό το αξιακό σύστημα.
3. Η εν δυνάμει προσφυγή ή η επιθυμία προσφυγής στη βία σε μια πληθώρα καταστάσεων, τονίζει τον διεισδυτικό και εκτεταμένο χαρακτήρα αυτού του πολιτισμικού θέματος. Δείχνει, δηλαδή, τον βαθμό αφομοίωσης των αξιών του υπο-πολιτισμικού συστήματος.

4. Στο υπο-πολιτισμικό έθος της βίας μπορεί να μετέχουν όλες οι ηλικίες σε μία υπο-κοινωνία, αλλά είναι περισσότερο δημοφιλές σε μία περιορισμένη ηλικιακή ομάδα μεταξύ εφηβείας και μέσης ηλικίας.
5. Ο αντι-κανόνας είναι η μη βία. Η παραβίαση του κανόνα της αναμενόμενης και απαιτούμενης βίας, οδηγεί με μεγάλη πιθανότητα στον εξοστρακισμό από την ομάδα.
6. Η ανάπτυξη ευνοϊκών στάσεων απέναντι στη χρήση βίας σε ένα υπο-πολιτισμικό σύστημα, συνήθως εμπλέκει εκμάθηση συμπεριφορών και μία διαδικασία διαφοροποιημένης εκμάθησης, συναναστροφής ή ταύτισης.
7. Η χρήση βίας σε ένα υπο-πολιτισμικό σύστημα, δεν θεωρείται αναγκαστικά ως παράνομη συμπεριφορά και αυτοί που τη χρησιμοποιούν δεν έχουν να αντιμετωπίσουν αισθήματα ενοχής για την επίθεσή τους. Η βία μπορεί να γίνει μέρος του τρόπου ζωής (life-style), ένας τρόπος μέσω του οποίου λύνονται δύσκολα ζητήματα ή προβληματικές καταστάσεις. Όταν αυτός που δέχεται την επίθεση, βλέπει τους επιτιθέμενους ως φορείς του ίδιου τύπου επίθεσης που ο ίδιος αντιπροσωπεύει, η βίαιη αντεκδίκηση είναι άμεσα νομιμοποιημένη από μία συγκεκριμένη λογική κατά περίπτωση, όπως και από τη γενικά κανονιστική υποστήριξη της βίας.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο υποπολιτισμός της βίας είναι μέρος της κοινωνίας. Η συναίνεση σε αυτόν τον υποπολιτισμό δεν είναι ζήτημα επιλογής, πόσο μάλλον ορθής λογικής, καθώς πολλοί γεννιούνται μέσα σε αυτό το αξιακό σύστημα. Ωστόσο, είναι οι περισσότεροι παραγωγικές ηλικίες που μετέχουν σε αυτό το σύστημα βίας. Ο υποπολιτισμός αυτός αυτο-συντηρείται μέσω ενός απόλυτου και αυθόρμητου συστήματος επιβολής μιας και μοναδικής κύρωσης, δηλαδή του εξοστρακισμού από την ομάδα, σε περίπτωση που κάποιος δεν θέλει να προσφύγει στη βία. Επομένως, δεν πρόκειται για ένα προοδευτικό εναλλακτικό σύστημα κανόνων συμπεριφοράς, αν και η εμπλοκή με τη χρήση βίας δεν γίνεται στον ίδιο βαθμό για όλους. Κατά συνέπεια, στο υπο-πολιτισμικό σύστημα όπως περιγράφεται, η βία αποτελεί φυσική αντίδραση, μία νομιμοποιημένη κανονικότητα, και έτσι διαμορφώνεται ένας φαύλος κύκλος.

Όπως αναφέρουν οι Vold et al. (ό.π.: 167), αυτά τα υπο-πολιτισμικά συστήματα αποκτούν 'μία δική τους ζωή'. Κάθε άτομο μπορεί να αντιδράσει σε μία κατάσταση βίαια, επειδή περιμένει ότι και ο άλλος θα αντιδράσει έτσι, έστω και εάν κανένας από τους δύο δεν επιδοκιμάζει τη βία. Επειδή ακριβώς οι συνθήκες που εξέθρεψαν τέτοια συστήματα έχουν εξαφανιστεί, είναι δυνατή η αντιμετώπιση του υποπολιτισμού της βίας στα αστικά κέντρα σύμφωνα με τους Wolfgang και Ferracuti, εάν επιχειρηθεί η αποδιάρθρωση αυτών των ιδεολογικών υποσυστημάτων μέσω, για παράδειγμα, της διασποράς των εγκαταστάσεων των κοινωνικών κατοικιών σε διάφορα μέρη της πόλης παρά την συγκέντρωσή τους στο κέντρο της (Wolfgang M.E.Ferracuti, F., ό.π.: 299).

2. Ο Κώδικας του δρόμου: Το ghetto.

Η έρευνα στις γειτονιές των Αφρο-Αμερικανών στο κέντρο της Φιλαδέλφειας των Ηνωμένων Πολιτειών το 1998, οδήγησε τον Elijah Anderson στη διατύπωση της υπο-πολιτισμικής θεωρίας του «κώδικα του δρόμου» (code of the streets). Ο κώδικας αποτελεί ένα πλαίσιο άτυπων κανόνων συμπεριφοράς αλλά και απάντησης /αντίδρασης σε προκλήσεις και αναφέρεται ως κώδικας επιβίωσης στο δρόμο σε συνθήκες κοινωνικής υποβάθμισης, συνδέεται δε με το αξιακό σύστημα των

κατώτερων κοινωνικά τάξεων, ως αντίδραση στην απομόνωση και στην αλλοτρίωση που βιώνουν.

Συγκεκριμένα, η αποβιομηχάνιση της περιοχής, η συγκέντρωση υψηλής ανεργίας στο κέντρο της πόλης, οι περιορισμένες κοινωνικές παροχές και βοηθήματα, η απουσία προοπτικής εύρεσης νόμιμης εργασίας, η πληθώρα ευκαιριών παράνομης εργασίας, η υπερ-προσφορά ναρκωτικών και όπλων, τα υψηλά ποσοστά βίας και εγκληματικότητας διαμόρφωσαν συνθήκες απομόνωσης και αλλοτρίωσης για τους κατοίκους της περιοχής αυτής, μία κατάσταση που είναι κοινή σε όλα σχεδόν τα μεγάλα αστικά κέντρα του κόσμου, που υποβάλλονται σε παρόμοιες συνθήκες. Επιπλέον, η πλήρης έλλειψη εμπιστοσύνης και πίστης στο ποινικοκατασταλτικό σύστημα, οδήγησαν στη διαμόρφωση μιας μεθοδολογίας ψυχολογικής, κοινωνικής και βιολογικής επιβίωσης που συνοψίζεται σε έναν «κώδικα του δρόμου». Στο πλαίσιο αυτό, οι αξίες και οι κώδικες συμπεριφοράς της μεσαίας τάξης στις περιοχές αυτές, δεν έχουν κανένα πρακτικό αντίκρισμα στο δρόμο (Anderson, E., 1998: 80).

Ο «κώδικας του δρόμου» αποτελεί έναν άτυπο τρόπο ρύθμισης της βίας με άμεσο, έμμεσο, λεκτικό και εξωλεκτικό τρόπο.

Τα παιδιά από πολύ μικρή ηλικία μαθαίνουν να 'πολεμούν' καθώς η έλλειψη γονικής επιτήρησης και μέριμνας έχει ως αποτέλεσμα πλήθος περιφερόμενων παιδιών στους δρόμους. Η μάθηση δεξιοτήτων επιβίωσης έρχεται μέσα από την επαφή με άλλους συνομήλικους. Δεν είναι μόνο τα παιδιά των οικογενειών του δρόμου, αλλά και εκείνα των «καθώς πρέπει» οικογενειών που μυσούνται σε αυτό το υπο-πολιτισμικό σύστημα (γνώση του δρόμου). Για τα τελευταία, η επαφή με τα παιδιά του δρόμου εξασφαλίζει την επιβίωση στο δρόμο καθώς το θράσος και η επίδειξη ψυχραιμίας είναι πολύ σημαντικότερα από το να ξέρει κάποιος να μάχεται, επειδή έτσι μπορεί να αποφύγει την μάχη (Anderson, E., 1998, ό.π.: 82). Ωστόσο, τα παιδιά των «καθώς πρέπει οικογενειών» χρησιμοποιούν αυτούς τους κώδικες όταν χρειάζεται και όχι σε όλες τις συνθήκες. Αντίθετα, τα παιδιά του δρόμου χρησιμοποιούν αυτούς τους κώδικες πάντοτε.

Κεντρικό ζήτημα του κώδικα του δρόμου είναι ο σεβασμός (respect) από τους άλλους, «που δύσκολα κερδίζεται και εύκολα χάνεται» (Anderson, E., ό.π.: 80-81). Η έλλειψη σεβασμού, όμως, μπορεί για παράδειγμα να αποτελεί ένδειξη των προθέσεων του άλλου ότι το άτομο πρόκειται να δεχθεί επίθεση.

Σύμφωνα με τον κώδικα του δρόμου, είναι κρίσιμο να μπορεί να μεταδώσει κάποιος την προδιάθεσή του για βία, τη βούληση και την ικανότητά του να προκαλέσει χάος και αντάρα, ώστε να απομακρύνει την πιθανή επίθεση (Anderson, E., 1998: 88). Το ντύσιμο, οι κινήσεις, η ομιλία, όλα αυτά δεν αποτελούν απλά life style ή μόδα, αλλά δημιουργούν μια εμφάνιση που είναι «σχεδιασμένη για να αποτρέψει προβλήματα προτού συμβούν» (Anderson, E., 1998: 89). Μέσα από αυτές περίπου τις συνθήκες βιώνουν την εφηβεία και την ενηλικίωσή τους οι νέοι των περιοχών αυτών. Ο Anderson θεωρεί ότι καταλυτικό ρόλο για την κατάσταση αυτή έχουν οι κοινωνικές δομικές συνθήκες που επικρατούν (Vold, 169-171, Anderson, E.: 1999).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10^A

Συνήγορος του πολίτη. Ιστορικό κέντρο.

Αθήνα , 13 Ιουλίου 2010
Αρ. Πρωτ:5757.2.1/09
Πληροφορίες: Καλλιόπη Λυκοβαρδή, Δημήτρι Μυτιληναίου,
Γιάννης Μπούτσελης, Μαρία Βουτσίνου
Τηλ: 210 7289619, 210 7289803,
210 7289634, 210 7289609
Φαξ: 210 72 92 129

Αποδέκτες :

Γραφείο Υφυπουργού
Προστασίας του Πολίτη
κ. Σπύρου Βούγια
Π.Κανελλοπούλου 4
101 77 Αθήνα

Γενική Γραμματεία Μεταναστευτικής Πολιτικής
Σταδίου 27
101 83 Αθήνα
Υπ' όψιν Γενικού Γραμματέα
κ. Ανδρέα Τάκη

Υπουργείο Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης
Αριστοτέλους 17
101 87 Αθήνα
Υπ' όψιν Γενικού Γραμματέα
κ. Νίκου Πολύζου

Υπουργείο Εσωτερικών
Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής
& Κοινωνικής Ένταξης
Ευαγγελιστρίας 2
105 63 Αθηνών

Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη
Διεύθυνση Αλλοδαπών
Π.Κανελλοπούλου 4
101 77 Αθήνα

Νομαρχία Αθηνών
Κηφισίας 125-127
11524 Αθήνα
Υπ' όψιν Νομάρχη
κ. Γιάννη Σγούρου

Δήμος Αθηναίων
Αθηνάς 63
105 52 Αθήνα
Υπ' όψιν Δημάρχου Αθηναίων
κ. Νικήτα Κακλαμάνη

Θέμα: «Εκτιμήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για το ιστορικό εμπορικό κέντρο Αθηνών»

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών, ατομικών αλλά και συλλογικών, υπογεγραμμένων από εκατοντάδες κατοίκους, επιχειρηματίες και εργαζόμενους της

περιοχής του ιστορικού εμπορικού κέντρου της Αθήνας, σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν από τη ραγδαία υποβάθμιση της περιοχής αυτής. Η Αρχή μας στο πλαίσιο διερεύνησης αυτών των αναφορών για την κατάσταση στο ιστορικό εμπορικό κέντρο του Δήμου Αθηναίων ως προς τα ζητήματα που σχετίζονται με τα δικαιώματα και την ποιότητα ζωής των ανθρώπων που ζουν και εργάζονται εκεί, διενήργησε με κλιμάκια του αυτοψίες την 13.05.2009 και την 12.03.2010, συναντήθηκε με αναφερόμενους πολίτες και εκπροσώπους αναφερόμενων φορέων, αλλά και συνομίλησε με απλούς περιοίκους και επαγγελματίες της περιοχής, καταγράφοντας τα προβλήματα και εμπλουτίζοντας τα με όψεις και πτυχές που δεν προέκυπταν ρητώς από τις αναφορές. Πραγματοποιήθηκαν επίσης συναντήσεις με τους Διοικητές των Αστυνομικών Τμημάτων Ομονοίας και Ακρόπολης και με τον Αντιδήμαρχο Καταστημάτων και Ασφάλειας του Δήμου Αθηναίων, ως άμεσα εμπλεκόμενες δημόσιες αρχές. Κατόπιν τούτων, ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνει στους αρμόδιους φορείς το παρόν έγγραφο με τις διαπιστώσεις του σχετικά με τα προβλήματα, τα οποία εντοπίζονται στην ευρύτερη περιοχή του ιστορικού εμπορικού κέντρου της Αθήνας, και ειδικότερα στο εσωτερικό του δακτυλίου που σχηματίζουν οι οδοί Μενάνδρου, Γερανίου, Κλεισθένους, Αγίου Κωνσταντίνου, Αθηνάς, Σωκράτους και Ευριπίδου.

Σημειώνεται επίσης ότι στην παρούσα φάση ο Συνήγορος του Πολίτη προβαίνει σε γενικές διαπιστώσεις για την επικρατούσα κατάσταση στην ευρύτερη περιοχή του ιστορικού εμπορικού κέντρου και διατυπώνει προτάσεις για την λήψη μέτρων προκειμένου να αντιμετωπισθούν τα βασικά προβλήματα, τα οποία ήδη εντοπίστηκαν από την μέχρι τώρα ενασχόλησή του. Θα πρέπει, όμως, να αναφερθεί ότι θα ακολουθήσει και μεταγενέστερη παρέμβασή του για άλλα ειδικότερα ζητήματα τα οποία αφορούν την υποβάθμιση του περιβάλλοντος και άπτονται της εν γένει ποιότητας ζωής των πολιτών στην ευρύτερη περιοχή (συστηματική υποβάθμιση δημόσιου χώρου, μη τήρηση των εγκεκριμένων χρήσεων γης, ανάπτυξη του παραεμπορίου κ.ά.).

Ι. Προβλήματα – Διαπιστώσεις κατά την διερεύνηση από τον Συνήγορο του Πολίτη

Συγκεκριμένα, οι αναφερόμενοι Έλληνες και αλλοδαποί, διαμαρτύρονται για την ραγδαία υποβάθμιση της περιοχής αυτής και ζητούν τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη προκειμένου να αντιμετωπιστούν άμεσα τα προβλήματα, που σχετίζονται με την απεκατάσταση κλίματος ασφάλειας και αξιοπρεπούς διαβίωσης στην περιοχή, την τήρηση των όρων υγιεινής και τον έλεγχο των όρων άσκησης οικονομικής και επαγγελματικής δραστηριότητας. Περαιτέρω οι κάτοικοι της περιοχής καταγγέλλουν την ανέλεγκτη συγκέντρωση και διαμονή αλλοδαπών στερουμένων τίτλου νόμιμης παραμονής υπό συνθήκες που απειλούν τη δημόσια υγεία λόγω της απουσίας επαρκών μέτρων υγιεινής, τη διαρκή παρουσία τοξικοεξαρτημένων ατόμων, τη συστηματική και ανεμπόδιστη διακίνηση και εμπορία ναρκωτικών ουσιών, την παράνομη δραστηριότητα εκδομένων επ' αμοιβή προσώπων, κυρίως αλλοδαπής προέλευσης, το παραεμπόριο και την έλλειψη επαρκούς και αποτελεσματικής αστυνόμευσης.

Οι διαπιστώσεις του Συνηγόρου του Πολίτη μετά την εξέταση των ανωτέρω ζητημάτων και την διενέργεια των προαναφερόμενων αυτοψιών στην περιοχή συνοψίζονται στα εξής:

1. Η μαζική διαμονή σε μισθωμένα διαμερίσματα της περιοχής, κατά καταστρατήγηση των διατάξεων περί χρήσεων γης στην περιοχή, υπό συνθήκες που υπερβαίνουν κάθε στοιχειώδες ανεκτό όριο για την αξιοπρεπή διαβίωση προσώπων.
2. Η συστηματική υποβάθμιση των γενικών όρων διαβίωσης και κυκλοφορίας, ακόμη και όσον αφορά και αυτή την ευχέρεια πρόσβασης σε ορισμένα σημεία της περιοχής, στο πλαίσιο είτε της κατοίκησης, είτε της ανάπτυξης επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Ιδιαίτερες δε πτυχές των όρων διαβίωσης στην περιοχή που κατ' εξοχήν δοκιμάζονται οδηγώντας σε σοβαρή υποβάθμιση την ποιότητα ζωής και την εν γένει ικανότητα των εκεί διαβιούντων ή απασχολούμενων προσώπων, ελλήνων ή αλλοδαπών, να απολαμβάνουν θεμελιώδη δικαιώματά τους είναι :

(α) η δημόσια υγεία, που τίθεται σε κίνδυνο αφ' ενός με την ελλιπή τήρηση όρων υγιεινής και καθαριότητας, αφ' ετέρου με την περιορισμένη συνδρομή που παρέχουν οι αρμόδιες υπηρεσίες υγείας και καθαριότητας του κεντρικού κράτους όσο και της τοπικής αυτοδιοίκησης

(β) η δημόσια τάξη και ασφάλεια, που διακυβεύονται αφ' ενός από τις περιστάσεις αυξημένης επικινδυνότητας που φέρονται να επικρατούν στη περιοχή, αφ' ετέρου από την ανεπαρκή αστυνόμευση.

Στο σύνθετο αυτό πλέγμα ακανθωδών κοινωνικών προβλημάτων φέρονται να συμβάλλουν κατά κύριο λόγο:

- Η συγκέντρωση και ανέλεγκτη εγκατάσταση και κυκλοφορία στην περιοχή υπέρμετρου πλήθους αλλοδαπών, στερουμένων ως επί το πλείστον νόμιμων εγγράφων παραμονής.
- Η κατά εκατοντάδες ή και χιλιάδες καθημερινή τους συνάθροιση επί του οδοστρώματος, που καθιστά εξαιρετικά δυσχερή ή και αδύνατη την κυκλοφορία και, κατά συνέπεια, σε συνδυασμό με την άνηση του παραεμπορίου, πλήττει καίρια τη νόμιμη επιχειρηματική δράση στην περιοχή. Πλήττει επίσης σημαντικά την τουριστική κίνηση και τη συναφή επιχειρηματικότητα.
- Η αθλιότητα των συνθηκών διαβίωσης αυτών των αλλοδαπών και το συνακόλουθο έντονα ρυπογόνο αποτέλεσμα.
- Η συστηματική και ανέλεγκτη εμπορία και χρήση ναρκωτικών ουσιών στην περιοχή και η εν γένει παραβατικότητα και εγκληματικότητα «του δρόμου» που συνδέεται με την αυξημένη παρουσία τοξικοεξαρτημένων ατόμων
- Η οργανωμένη εγκληματικότητα κυκλομάτων εμπορίας ανθρώπων και σεξουαλικής εκμετάλλευσης κυρίως γυναικών αλλοδαπής προέλευσης.

II. Η εξέλιξη και επιδείνωση του φαινομένου

Το ιστορικό εμπορικό κέντρο της Αθήνας τις τελευταίες δεκαετίες ακολουθούσε σε γενικές γραμμές μία πορεία μετάλλαξης σε μία προβληματική περιοχή της πόλης, με πολύμορφα και αντιφατικά όμως χαρακτηριστικά, όπως άλλωστε έχει αντίστοιχα παρατηρηθεί σε πολλές περιπτώσεις μητροπολιτικών αστικών κέντρων στην Ευρώπη. Ωστόσο, ενόψει της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 2004, φάνηκε, μέσω μίας σειράς περιστασιακών πρωτοβουλιών και ad hoc παρεμβάσεων της πολιτείας, ότι η περιοχή μπορούσε προοπτικά ν' αλλάξει όψη, να αποτελέσει πόλο έλξης νέων κατοίκων και επισκεπτών καθώς και σημείο επιχειρηματικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, να αναβαθμιστεί διατηρώντας ευρεία ταξική διαστρωμάτωση και θετικό πολυπολιτισμικό στίγμα και χαρακτήρα. Όμως, αντίθετα, το 2004, αμέσως μετά τη διεξαγωγή των Αγώνων, αποτελεί- σύμφωνα με όλες τις μαρτυρίες- ορόσημο για την εφεξής ραγδαία υποβάθμιση, τον πολλαπλασιασμό των προβλημάτων και τη διάχυση της αίσθησης ανασφάλειας και αδιέξοδου των πολιτών της περιοχής. Η διακοπή των πιστώσεων για την ανάπλαση του ιστορικού κέντρου, η εξάχνωση της κοινωνικής ευφορίας από την προετοιμασία και τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων, η περιστολή της αστυνομικής εγγήγορης, η επανάκαμψη των τοξικομανών και η δημιουργία πορνικής «πιάτσας» υπήρξαν τα πρώτα

συμπτώματα, τα οποία γρήγορα πολλαπλασιάστηκαν και με την αρχόμενη οικονομική ύφεση. Επίσης, την ίδια περίοδο και ιδίως από το 2006, καταγράφεται σημαντική προϊούσα αύξηση εισερχομένων στη χώρα αντικανονικών μεταναστών και αιτούντων άσυλο κυρίως από χώρες της Ασίας και της Αφρικής, πολλοί από τους οποίους, κυρίως λόγω της έλλειψης κατάλληλων κέντρων υποδοχής, αλλά και εξαιτίας των αδυναμιών της διαδικασίας ασύλου σε συνδυασμό και με την συστηματική επαναπροώθηση από τα υπόλοιπα κράτη – μέλη της Ε.Ε. στην χώρα μας ως πρώτης χώρας εισόδου των ατόμων αυτών κατ'εφαρμογή του Κανονισμού «Δουβλίνο II» (2003), καταλήγουν ως «άνθρωποι σε παρένθεση» στην περιοχή του ευρύτερου κέντρου της Αθήνας.

Με τον τρόπο αυτό το ιστορικό κέντρο και η ευρύτερη περιοχή γίνεται χώρος υπέρμετρης συγκέντρωσης νεοφερμένων μεταναστών «χωρίς χαρτιά» και αιτούντων άσυλο, χωρίς δίκτυα υποδοχής, εργασία και στέγη, με υψηλή θεατότητα στο δημόσιο χώρο και ρυπογόνες πρακτικές, αλλά και ανάπτυξη μικρο-εγκληματικότητας επιβίωσης, η μεγάλη έκταση της οποίας επηρεάζει αποφασιστικά την ποιότητα της καθημερινής ζωής των πολιτών, αποθαρρύνει την επισκεψιμότητα, και συμβάλλει στην περαιτέρω υποβάθμιση της περιοχής. Στο πλαίσιο αυτό δημιουργούνται δίκτυα «μαύρης αγοράς» ναρκωτικών, κλοπιμαίων, παραεμπορίου και πορνείας, που συντηρούν και αναπαράγουν αυτή την ανομική κατάσταση.

Ταυτόχρονα, περιθωριακά στοιχεία από άλλα σημεία της πόλης μοιραία μετακινούνται στην περιοχή καθώς οι συνθήκες εμφανίζονται ευνοϊκές για τις δραστηριότητες και την «υπόγεια» επιβίωση τους, με αποτέλεσμα την ενεργοποίηση ενός «φαύλου κύκλου» υποβάθμισης-παραβατικότητας- κοινωνικού αποκλεισμού- περαιτέρω υποβάθμισης- διάχυσης της παραβατικότητας κ.ο.κ. Η εικόνα περιπλέκεται καθώς το φαινόμενο εκφεύγει από τον συνήθη παραδοσιακό προβληματισμό σχετικά με ζητήματα ενσωμάτωσης των μεταναστευτικών κοινοτήτων, καθώς ο νεοφερμένος πληθυσμός φέρει σε μεγάλο βαθμό χαρακτηριστικά «νομαδικού, εκ-τοπισμένου» πληθυσμού που βιώνουν ζωή περιορισμένη στα απολύτως στοιχειώδη της ανθρώπινης ύπαρξης, υπό το κράτος της «διαρκούς εξαίρεσης», χωρίς στοιχειώδεις δεσμούς μίας τοπικής, κοινωνικής, εργασιακής και θεσμικής αναφοράς. Οφείλουν συνεχώς να αυτοσχεδιάζουν για να υπάρχουν. Αυτά τα εκ-τοπισμένα άτομα δημιουργούν ένα αόρατο ιστό, μία «δική τους πόλη» εκτός δικαϊκού χώρου και κάθε έννοιας συνεκτικού κοινωνικού και αστικού ιστού.

Περαιτέρω, ιδιαίτερα από το 2008, η δυσφορία και ανασφάλεια κυρίως των ελλήνων πολιτών (αλλά και παλαιότερων μεταναστών) διογκώνεται και μετατρέπεται σε εγκληματοφοβία, κοινωνική ένταση, έντονη ξενοφοβία και επιθετικές διαθέσεις αυτοδικίας. Στο σημείο αυτό η φυλετική-πολιτισμική διάσταση περιπλέκει και επιδεινώνει την αρνητική κοινωνική δι-αντίδραση, καθώς η εθνοτική προέλευση των νεοφερμένων μεταναστών δημιουργεί αρνητικά στερεότυπα περί συλλογικής επικινδυνότητας ομάδων που ούτε θέλουν ούτε μπορούν να ενσωματωθούν στην ελληνική κοινωνία λόγω των «ιδιαιτεροτήτων» τους. Το νέο ξενοφοβικό φαινόμενο θα μπορούσε να ονομαστεί «Ισλαμοφοβία» σε διάκριση από την «Αλβανοφοβία» που παρατηρήθηκε κατά τη δεκαετία του 1990. Η τωρινή κοινωνική αντίδραση έχει όλα τα χαρακτηριστικά ενός κοινωνικού «ηθικού πανικού» που αντιλαμβάνεται την παρουσία αυτού του πληθυσμού με εχθρότητα και ανησυχία ανάλογη προς την έλευση μίας σοβαρής φυσικής καταστροφής που πρέπει με κάθε μέσον να εξουδετερωθεί, ιδίως με την έντονη ενεργοποίηση των κρατικών κατασταλτικών μηχανισμών. Αυτή η στάση και αντίληψη πολλών πολιτών εδράζεται βεβαίως σε υπαρκτά προβλήματα της καθημερινότητας που συνοπτικά εκθέσαμε, καθώς αποτελεί γεγονός ότι η ανεπαρκής και πλημμελής παρέμβαση του κράτους έχει μετατρέψει τα αρχικώς μεμονωμένα προβλήματα σε ένα σύνθετο πλέγμα ακανθωδών κοινωνικών προβλημάτων, με πιο πιεστικές όψεις τους κινδύνους για τη δημόσια υγεία και τη δημόσια τάξη και ασφάλεια των πολιτών.

Στο σημείο αυτό, ο Συνήγορος του Πολίτη τονίζει ότι αυτή η κατάσταση και η περιρρέουσα ατμόσφαιρα αποτελεί ιδανικό θερμοκήπιο για τη δράση ακραίων πολιτικών ομάδων με ξενοφοβικές και ρατσιστικές αντιλήψεις, που επιστρατεύουν βίαιες μεθόδους και προπαγανδίζουν την αυτοδικία εκ μέρους των πολιτών σε περιοχές του ευρύτερου κέντρου της Αθήνας με υπαρκτά προβλήματα, υπό το πρόσχημα της απουσίας ή της ανικανότητας του κράτους.

III. Θεσμικό πλαίσιο: Αναποτελεσματική εφαρμογή – νομοθετικά κενά

Από την καταγραφή και μόνο των ανωτέρω προβλημάτων διαφαίνεται η συστηματική απουσία, καθώς και η ανεπαρκής ή/και πλημμελής παρέμβαση του κράτους σε καίρια πεδία της κοινωνικής ζωής της χώρας, όπου η δημόσια ρύθμιση και η αποτελεσματική εφαρμογή της είναι επιβεβλημένες. Συγκεκριμένα διαπιστώνεται ότι τα προβλήματα της περιοχής του ιστορικού κέντρου εξαρτώνται άμεσα από :

i. την αμηχανία της διοίκησης, αλλά και του νομοθέτη ενώπιον του φαινομένου της παρουσίας στη χώρα και ιδίως σε υποβαθμισμένες κεντρικές συνοικίες της πρωτεύουσας πολύ μεγάλου και διαρκώς αυξανόμενου αριθμού αλλοδαπών «χωρίς χαρτιά», που διαβιούν σε συνθήκες αθλιότητας και στο απόλυτο περιθώριο της οικονομικής και κοινωνικής ζωής

ii. την ανεπάρκεια σχεδιασμού και την παντελή έλλειψη μέτρων για την πρόληψη και την αντιμετώπιση των κινδύνων για τη δημόσια υγεία εξαιτίας της υπερσυγκέντρωσης στον αστικό ιστό πληθυσμών με τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά

iii. τα γενικότερα προβλήματα σχεδιασμού, αποτελεσματικής υλοποίησης αλλά και κοινωνικής συνείδησης που φαίνονται να κατατράχουν τα μέτρα καταπολέμησης της χρήσης ναρκωτικών ουσιών, στήριξης των τοξικοεξαρτημένων και χωροθέτησης των σχετικών εγκαταστάσεων.

Εκτός όμως από την έλλειψη συνολικού σχεδιασμού και την ανεπάρκεια των κανονιστικών ρυθμίσεων, διαπιστώνεται επίσης πολύχρονη αδράνεια ή/και έλλειψη βούλησης των αρμοδίων φορέων, τόσο της κεντρικής διοίκησης, όσο και της τοπικής αυτοδιοίκησης να ασκήσουν τα προβλεπόμενα από το ήδη ισχύον νομοθετικό πλαίσιο καθήκοντά τους προκειμένου να αντιμετωπισθούν άμεσα τα ζητήματα, τα οποία σχετίζονται με την δημόσια υγεία και ασφάλεια στην περιοχή. Περαιτέρω, η «οιονεί απόσυρση» του κράτους από την περιοχή, εκτός από τα επιτακτικά αιτήματα άμεσης παρέμβασης των υπηρεσιών υγείας και ασφαλείας, που έχει κατανοητά γεννήσει, έχει επίσης συμβάλει στην δημιουργία αντίληψης από την πλειοψηφία των κατοίκων και των επαγγελματιών της περιοχής ότι τα σοβαρά προβλήματα της περιοχής οφείλονται κυρίως στον εκεί συγκεντρωμένο πληθυσμό αλλοδαπών «χωρίς χαρτιά» και τοξικοεξαρτημένων και όχι στην προαναφερόμενη αδράνεια των αρμοδίων αρχών, με αποτέλεσμα να αναπτύσσονται αυθόρως τάσεις εθνοφυλετικής και κοινωνικής μισαλλοδοξίας.

Στο σημείο αυτό ο Συνήγορος του Πολίτη οφείλει βέβαια να σημειώσει και πρόσφατες ενέργειες εκ μέρους της πολιτείας προς την κατεύθυνση της διαχείρισης της προβληματικής κατάστασης σε ορθή κατ'αρχήν βάση. Συγκεκριμένα θα πρέπει ως ένα τέτοιο δείγμα θα πρέπει να αναφερθεί το Πόρισμα Ομάδας Εργασίας υπό τον Υφυπουργό Προστασίας του Πολίτη και μέλη εκπροσώπους αρμόδιων Υπουργείων, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και εμπλεκόμενων φορέων, με τίτλο «Δράση στην Αθήνα» (Απρίλιος 2010). Στο ζήτημα αυτό θα επανέλθουμε στο τέλος του παρόντος.

Προηγουμένως όμως, και ειδικότερα αναφορικά με τις αρμοδιότητες των εμπλεκόμενων φορέων και τις επιβαλλόμενες από το νόμο υποχρεώσεις τους για την άμεση αντιμετώπιση των προβλημάτων στην περιοχή του ιστορικού κέντρου θα πρέπει να επισημάνουμε τα εξής:

A. Δημόσια ασφάλεια

α) Γενικές υποχρεώσεις και νόμιμες οφειλόμενες ενέργειες των αστυνομικών οργάνων

Πρωταρχική αποστολή των αστυνομικών αρχών είναι η διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας. Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η δημόσια ασφάλεια δεν αποτελεί ένα αυτοτελές δικαίωμα, αλλά αποτελείται από το σύνολο των δικαιωμάτων, που οφείλει να απολαμβάνει κάθε πρόσωπο που διαμένει στην ελληνική επικράτεια. Η αστυνομική δράση στην συγκεκριμένη περίπτωση καλείται να εξασφαλίσει την απρόσκοπτη απόλαυση των δικαιωμάτων αυτών. Προκειμένου, όμως, να επιτευχθεί η τήρηση της δημόσιας τάξης, όπως ήδη αναφέρθηκε, είναι αναγκαία από την πλευρά της αστυνομίας η ανάπτυξη δράσης και η λήψη μέτρων για την προστασία των ατομικών και δημοσίων αγαθών, τόσο σε επίπεδο πρόληψης, όσο και σε επίπεδο καταστολής, όπου αυτό είναι αναγκαίο. Στη κατά νόμο διακριτική ευχέρεια των καθ' ύλην και κατά τόπον αρμοδίων αστυνομικών αρχών ανήκει η απόφαση και ο σχεδιασμός περί των αναγκών και πρόσφορων κατά περίπτωση αστυνομικών μέτρων ή ενεργειών. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να εξασφαλισθεί συνεργασία και συντονισμός τόσο σε επίπεδο κεντρικής υπηρεσίας, όσο και των κατά τόπον αρμοδίων αστυνομικών τμημάτων προκειμένου να ανταποκρίνεται στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό η εναρμόνιση της αστυνομικής δράσης με τις προαναφερθείσες απαιτήσεις.

Όπως προβλέπεται στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για τις αρμοδιότητες των αστυνομικών αρχών, οι ενέργειες των αστυνομικών οργάνων για την τήρηση της δημόσιας ασφάλειας διακρίνονται σε προληπτικές και κατασταλτικές (βλ. άρθρο 93 του Π.Δ 141/1991). Ειδικότερα σύμφωνα με την ανωτέρω διάταξη ορίζεται ότι : «*Η προληπτική ενέργεια αποτελεί το πρώτιστο καθήκον της Ελληνικής Αστυνομίας. Αποσκοπεί στην πρόληψη των αξιόποινων πράξεων και δυστυχημάτων και την εξασφάλιση της δημόσιας ειρήνης, ευταξίας και απρόσκοπτης κοινωνικής διαβίωσης των πολιτών*» (άρθρο 93 παρ. 1). Ειδικότερα η υποχρέωση των αστυνομικών αρχών σε προληπτικές ενέργειες αφορά κυρίως «*την πρόληψη αξιόποινων πράξεων και δυστυχημάτων και την εξασφάλιση της δημόσιας ειρήνης, ευταξίας και απρόσκοπτης κοινωνικής διαβίωσης των πολιτών*» (άρθρο 94 του Π.Δ. 141/1991).

Περαιτέρω προβλέπεται ότι : «*Η κατασταλτική ενέργεια εκδηλώνεται σε περιπτώσεις τέλεσης ή απόπειρας τέλεσης αξιόποινων πράξεων, είτε ως δικαστική προανάκριση είτε ως καταδιωκτική ενέργεια και αποσκοπεί στη ματαίωση των αξιόποινων πράξεων ή τον περιορισμό των δυσμενών συνεπειών τους, την εξιχνίαση των τελουμένων εγκλημάτων, την ανακάλυψη και σύλληψη των δραστών και την ανεύρεση και κατάσχεση των πειστηρίων και των προϊόντων του εγκλήματος*». (άρθρο 93 παρ. 2). Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία η αποτελεσματική άσκηση των ανωτέρω ενεργειών αποτελεί και το κριτήριο για την ικανότητα και την υπηρεσιακή απόδοση των αρμοδίων οργάνων της Ελληνικής Αστυνομίας (βλ. άρθρο 93 παρ. 3).

Τέλος θα πρέπει να επισημανθεί ότι η μη λήψη των απαραίτητων μέτρων από τα αρμόδια αστυνομικά όργανα στο πλαίσιο των νόμιμων υποχρεώσεών τους θεωρείται παράλειψη νόμιμης οφειλόμενης ενέργειας και είναι δυνατόν να στοιχειοθετήσει πειθαρχική ή/και ποινική ευθύνη των αρμοδίων αστυνομικών οργάνων (πρβλ. ΑΠ 696/1999).

β) Υποχρεώσεις των αστυνομικών οργάνων κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους

Σε κάθε περίπτωση όμως η πολυπλοκότητα του προβλήματος ή ο αυξημένος βαθμός δυσκολίας επίλυσής του δεν απαλλάσσει τις αστυνομικές αρχές από την υποχρέωσή τους να ασκούν τα προσδιοριζόμενα από την κείμενη νομοθεσία καθήκοντα γενικής αστυνόμευσης, διασφάλισης της δημόσιας τάξης και δίωξης του εγκλήματος. Ούτε βέβαια νοείται δήθεν

αναγνώριση κάποιας ιδιότυπης ασυλίας σε παραβατικές συμπεριφορές λόγω της δυσκολίας αντιμετώπισής τους. Αντιθέτως λόγω της κοινωνικής έντασης και αναταραχής, που προκαλείται στην περιοχή, αυξάνονται επίσης και οι υποχρεώσεις και οι ευθύνες των αστυνομικών αρχών έναντι του κοινωνικού συνόλου για την λήψη κατάλληλων μέτρων για την αντιμετώπιση της. Η καταπολέμηση του εγκλήματος, η προστασία των δικαιωμάτων του καθενός, ανεξαρτήτως καταγωγής, ιθαγένειας ή πεποιθήσεων, είναι αδιαπραγμάτευτο χρέος κάθε αστυνομικής αρχής.

Η δε απαίτηση αυτή εξειδικεύεται εν προκειμένω ως υποχρέωση επιμονής στην λήψη των αναγκαίων προληπτικών μέτρων (π.χ. περιπολίες, έλεγχοι, συστάσεις και υποδείξεις), ώστε να καταστεί στους αποδέκτες αυτών σαφής η αξίωση του νόμου, πριν την επιβολή κάποιας κύρωσης, καθώς και η προτίμηση ήπιων μορφών καταναγκασμού και, κυρίως, η με κάθε τρόπο αποφυγή εκφράσεων και συμπεριφορών υποτιμητικών σε βάρος αυτών ή ικανών να εντείνουν το ήδη υφιστάμενο κλίμα αντιπαλότητας. Αναγκαίο είναι επίσης να επιδεικνύουν οι αστυνομικές αρχές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους κάθε δυνατή μέριμνα προκειμένου να αποφευχθεί η δημιουργία εκφοβιστικού κλίματος ή εντυπώσεων συλλογικής δίωξης σε βάρος της συγκεκριμένης ομάδας (π.χ. αλλοδαποί, χρήστες ναρκωτικών ουσιών, εκδιδόμενα πρόσωπα κλπ). Αυτό σημαίνει ότι η δράση των αστυνομικών αρχών θα πρέπει να εναρμονίζεται ως προς τους τρόπους και τη μεθοδολογία της με την ιδιαιτερότητα των περιστάσεων και την ανάγκη μέριμνας και σεβασμού για κάθε ευαίσθητη κοινωνική ομάδα. Η παράμετρος αυτή δεν πρέπει να αγνοείται κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση αστυνομικών επιχειρήσεων, εμφανίζοντας τη δημόσια ασφάλεια ως έννοια αντίπαλη ή ανταγωνιστική του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Θα πρέπει, βέβαια να επιστημανθεί ότι η δημόσια ασφάλεια και η αποκατάστασή της στο ιστορικό κέντρο δεν σχετίζεται μόνο ή έστω δεν συνδέεται μονομερώς με την αστυνομικού τύπου απομάκρυνση μαζικών πληθυσμών (παράνομα διαμενόντες αλλοδαποί, τοξικοεξαρτημένα άτομα, εκδιδόμενα πρόσωπα κλπ.), προκειμένου να αισθανθούν οι υπόλοιποι ασφαλείς. Τυχόν επιλεκτική λήψη μέτρων με σκοπό μόνο την απομάκρυνση των ανωτέρω προσώπων, δεν φαίνεται να αντιμετωπίζει επί της ουσίας τον κίνδυνο απλής μεταφοράς του προβλήματος σε άλλη περιοχή και δεν εστιάζει στους τρόπους αντιμετώπισης του προβλήματος συνολικά με όρους σεβασμού των δικαιωμάτων όλων των εμπλεκόμενων προσώπων. Ενδεχόμενες αστυνομικές επιχειρήσεις με στόχο τη μαζική σύλληψη παρανόμως διαμενόντων αλλοδαπών στο ιστορικό κέντρο, έχουν το επικοινωνιακό πλεονέκτημα του άμεσου και ορατού αποτελέσματος, είναι όμως απολύτως αναποτελεσματικές, εάν δεν συνδυάζονται με συγκεκριμένες πολιτικές διαχείρισης του πληθυσμού αυτού υπό συνθήκες σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Όπως υποδηλώνει η διεθνής εμπειρία και η επιστημονική έρευνα σε ανάλογες συνθήκες, κρίσιμο αποτρεπτικό παράγοντα της εγκληματικότητας «του δρόμου» αποτελεί η αμεσότητα της αστυνομικής παρέμβασης και η ευρεία δημοσιοποίηση αυτής της δυνατότητας, έτσι ώστε να ενισχυθεί το αίσθημα ασφάλειας των πολιτών και η εμπιστοσύνη τους προς την αστυνομία, και να ανασταλεί η διάθεση δυνάμει παραβατών για προσβολή «εύκολων» στόχων. Άλλος επίσης σημαντικός παράγοντας είναι η ενεργός συμμετοχή των πολιτών στη διαχείριση της προβληματικής κατάστασης με τρόπο θεσμικά συντεταγμένο.

B. Γενικές αρμοδιότητες και υποχρεώσεις των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος

Η σύνθετη φύση των ζητημάτων αναδεικνύει ως συναφείς και ενδεχομένως κρίσιμες για την αντιμετώπιση των προβλημάτων σειρά από διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας. Η ειδική μέριμνα, την οποία οφείλει να επιδεικνύει το κράτος απέναντι στις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, απορρέει από την προστασία της αξίας του ανθρώπου (αρ. 2 παρ. 1 και 5 παρ.1, 2 και 5 του

Συντάγματος και άρθρο 3, 8 και 14 της ΕΣΔΑ) ασχέτως ιθαγένειας, φύλου, καταγωγής, θρησκευματος και πεποιθήσεων.

Εκτός όμως από τις υποχρεώσεις της κεντρικής διοίκησης για την λήψη μέτρων, υποχρεώσεις υπέχουν επίσης και οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης στο πλαίσιο των ανατεθειμένων σε αυτούς αρμοδιοτήτων. Συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθρο 102 παρ. 1 του Συντάγματος προβλέπεται ότι : «1. Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού. Υπέρ των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης συντρέχει τεκμήριο αρμοδιότητας για τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων. Νόμος καθορίζει το είδος και τις κατηγορίες των τοπικών υποθέσεων, καθώς και την κατανομή τους στους επί μέρους βαθμούς. Με νόμο μπορεί να ανατίθεται στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης η άσκηση αρμοδιοτήτων που συνιστούν αποστολή του Κράτους». Σύμφωνα με τις αναφερθείσες διατάξεις του άρθρου 102 του Συντάγματος στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης ανήκει κατ' αρχήν η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων, δύναται όμως να ανατεθεί σε αυτούς από τον νομοθέτη και η άσκηση αρμοδιοτήτων που συνιστούν αποστολή του Κράτους (βλ. ΣτΕ 1022/2003).

Στο άρθρο 3 παρ. 1 του Ν. 2218/1994 ορίζεται ότι : «Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων νομαρχιακού επιπέδου ανήκει στις Ν.Α. Στις Ν.Α. περιέχονται όλες οι "σχετικές" αρμοδιότητες των νομαρχών και των νομαρχιακών υπηρεσιών ...». Στις αρμοδιότητες αυτές περιλαμβάνονται μεταξύ των άλλων η κοινωνική πρόνοια , η υγεία, το περιβάλλον και η πολεοδομία . Αντίστοιχες είναι και οι διατάξεις των άρθρων 8 και 9 του π.δ. 30/1996 «Κώδικας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης».

Περαιτέρω σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων (Ν. 3463/2006) αναφορικά με τις αρμοδιότητες των Ο.Τ.Α Α' βαθμού προβλέπεται ότι : «Οι δημοτικές και οι κοινοτικές αρχές διευθύνουν και ρυθμίζουν όλες τις τοπικές υποθέσεις, σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας και της εγγύτητας, με στόχο την προστασία, την ανάπτυξη και τη συνεχή βελτίωση των συμφερόντων και της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας».

Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι παρά τις αλλαγές, οι οποίες θα επέλθουν στην οργάνωση και το διοικητικό σύστημα της τοπικής αυτοδιοίκησης από το επόμενο έτος στο πλαίσιο του προγράμματος «Καλλικράτης», το νέο σύστημα οργάνωσης της τοπικής και της περιφερειακής διοίκησης επιφυλάσσει επίσης έναν σημαντικό ρόλο στους τοπικούς φορείς για τα ανωτέρω ζητήματα και ειδικότερα για την κοινωνική ένταξη των αλλοδαπών, οι οποίοι διαβιούν στην διοικητική τους περιφέρεια.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι είναι απαραίτητη η εντατική και συντονισμένη συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων υπηρεσιών, και συγκεκριμένα στην παρούσα φάση της Νομαρχίας Αθηνών και του Δήμου Αθηναίων, στον σχεδιασμό και υλοποίηση άμεσων μέτρων για την καθαριότητα της περιοχής, την τήρηση των αναγκαίων συνθηκών υγιεινής στην περιοχή, την παροχή βασικών υπηρεσιών υγείας και την εν γένει προστασία της δημόσιας υγείας, τον έλεγχο και την αποτροπή οχληρών δραστηριοτήτων, καθώς και τη λήψη οποιουδήποτε θετικού μέτρου για την αντιμετώπιση της κατάστασης και την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων της περιοχής της διοικητικής τους περιφέρειας .

Γ. Καθεστώς διαμονής αλλοδαπών - δικαιώματα

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, ένας από τους παράγοντες, που συντελούν στη σοβαρή υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων και επαγγελματιών της περιοχής, αλλήνων και αλλοδαπών, είναι η ανεξέλεγκτη υπερσυγκέντρωση πληθυσμού. Ειδικότερα για τον αλλοδαπό πληθυσμό αυτός αποτελείται: α) από νόμιμους μετανάστες, β) από αλλοδαπούς που έχουν εμπλακεί στις χρονοβόρες διαδικασίες του ασύλου και έχουν αποκτήσει προσωρινή νόμιμη διαμονή στη χώρα και γ) από αλλοδαπούς που διαμένουν στη χώρα χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα.

Ανάλογα με το καθεστώς διαμονής τους (νόμιμη ή μη) στην χώρα, ο αλλοδαπός πληθυσμός έχει δικαιώματα, τα οποία προβλέπονται στην ισχύουσα νομοθεσία.

α) Νόμιμα διαμένοντες αλλοδαποί

αα) Κοινωνική ένταξη

Με το ν. 3386/2005 «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια» προβλέπονται τα επί μέρους δικαιώματα, τα οποία απορρέουν από την νόμιμη παραμονή στην Ελλάδα των αλλοδαπών τρίτων χωρών. Με τον προαναφερόμενο νόμο προβλέπεται επίσης και το κανονιστικό πλαίσιο για την κοινωνική ένταξη των αλλοδαπών τρίτων χωρών, οι οποίοι διαμένουν νόμιμα στην χώρα. Ειδικότερα στο άρθρο 66 παρ. 1 του Ν. 3386/2005 ορίζεται ότι : « Για την ομαλή προσαρμογή και ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νομίμως στη Χώρα και με γνώμονα τη διαφορετικότητα και την πολιτισμική τους ιδιαιτερότητα, το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, σε συνεργασία με τα καθ' ύλην συναρμόδια Υπουργεία και φορείς, εφαρμόζει Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης». Ανάμεσα στις βασικές αρχές για την κοινωνική ένταξη, οι οποίες δεσμεύουν όλους τους συμμετέχοντες φορείς είναι οι ακόλουθες: α. Η αποφυγή οποιασδήποτε μορφής διακρίσεων σε βάρος υπηκόων τρίτων χωρών λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετήσιων χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών ή άλλων φρονημάτων, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, αναπηριών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, β. Η επιδίωξη εφαρμογής ίσης μεταχείρισης, σε κάθε πτυχή της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής, ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, με στόχο την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, γ. Ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους, όπως αυτά διασφαλίζονται από την εσωτερική έννομη τάξη, σχετικά με την προστασία της πολιτισμικής και θρησκευτικής ιδιαιτερότητας, δ. Η υποστήριξη, ανάδειξη και προβολή της προσωπικής τους συμβολής στις ευρύτερες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές δραστηριότητες, αλλά και των προσπαθειών τους για αυτοεξυπηρέτηση και προσωπική συμμετοχή στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους.

Κατ' εξουσιοδότηση των ανωτέρω διατάξεων για την υλοποίηση του προγράμματος κοινωνικής ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών έχει εκδοθεί και η με αριθμ.οικ.25057/2008 (ΦΕΚ Β' 2363/20.11.2008) κοινή υπουργική απόφαση «Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης για την ομαλή προσαρμογή και κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην ελληνική επικράτεια: Πρόγραμμα "Εστία"». Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 της ανωτέρω ΚΥΑ προβλέπεται ότι : «για την ομαλή προσαρμογή και κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην ελληνική επικράτεια εφαρμόζεται Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης (Ο.Π.Δ.), υπό τον διακριτό τίτλο, Πρόγραμμα "ΕΣΤΙΑ". Σκοπός του προβλεπόμενου ολοκληρωμένου προγράμματος σύμφωνα με την σχετική ΚΥΑ είναι: «να καθοριστούν οι προτεραιότητες της εθνικής πολιτικής και να αναληφθούν νέα μέτρα και δράσεις ένταξης που θα ανταποκρίνονται στις τάσεις και τις προοπτικές του μέλλοντος, στο πλαίσιο συγκεκριμένων επιχειρησιακών προγραμμάτων». Περαιτέρω σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις : «Στο πλαίσιο του Προγράμματος Δράσης η κοινωνική ένταξη εκλαμβάνεται ως ένα οργανωμένο σύνολο δραστηριοτήτων μεταξύ κράτους, αποκεντρωμένης κρατικής διοίκησης, τοπικής αυτοδιοίκησης, ιδιωτικού τομέα και εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των ίδιων των μεταναστών, νεοεισερχόμενων και ήδη εγκατεστημένων πρώτης και δεύτερης γενιάς, προσφύγων και ατόμων υπό καθεστώς προστασίας και των αντιπροσώπων τους, καθώς και όλων των αξιόπιστων φορέων που δραστηριοποιούνται στο χώρο, ανεξάρτητων αρχών και μη κυβερνητικών οργανώσεων».

Επίσης σύμφωνα με τις γενικές αρχές του ολοκληρωμένου προγράμματος δράσης (βλ. άρθρο 2 της ΚΥΑ 25057/2008) ορίζεται ότι το πρόγραμμα αυτό «διέπεται από την αρχή της καθολικότητας, του συντονισμού και της συνεργασίας όλων των αρμοδίων Υπουργείων». Ειδικότερα προβλέπεται ότι : «Στο πλαίσιο του καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για συμπερίληψη της κοινωνικής ένταξης σε όλες τις δημόσιες πολιτικές που αφορούν στους τομείς της πληροφόρησης και της εξυπηρέτησης, της απασχόλησης, της εκπαίδευσης, της υγείας και της στέγασης, του πολιτισμού και της σωματιστικής μεταχείρισης και μέριμνας (αρχή της ίσης διαχείρισης)» (άρθρο 2 παρ. 2).

Περαιτέρω για την επίτευξη των στόχων του προγράμματος προβλέπεται η ενίσχυση της συνεργασίας και του διαλόγου «μεταξύ όλων των φορέων που εμπλέκονται στη διαδικασία της ένταξης, καθώς και η σύναψη προγραμματικών συμφωνιών, η υπογραφή μνημονίων δεοντολογίας, η κύρωση πρωτοκόλλων και μνημονίων πρακτικής, η συγκρότηση δικτύων ανταλλαγής πληροφοριών και πρακτικών». Τέλος προβλέπεται ότι : «Η ευθύνη για την εφαρμογή της αρχής της ίσης διαχείρισης ανήκει στην Διευρηγική Επιτροπή του άρθρου 3, παρ. 1 του ν. 3386/2005, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 2 του ν. 3536/2007, καθώς και στην Ειδική Επιτροπή που την επικουρεί στο έργο της. Σχετική αναφορά για την πορεία εφαρμογής της αρχής αυτής συμπεριλαμβάνεται στην ειδική Έκθεση που υποβάλλεται στη Βουλή των Ελλήνων, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 6 του άρθρου 9 της παρούσας κοινής υπουργικής απόφασης». (άρθρο 2 παρ. 4 της ΚΥΑ).

αβ) Ειδική κοινωνική μέριμνα για τους μεταναστες

Σύμφωνα με το άρθρο 21 του Συντάγματος προβλέπεται ότι : «το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων» (παρ. 3), καθώς και ότι : «η απόκτηση κατοικίας από αυτούς που την στερούνται ή που στεγάζονται ανεπαρκώς αποτελεί αντικείμενο ειδικής φροντίδας του Κράτους» (παρ. 4). Από την προαναφερόμενη διάταξη απορρέει η υποχρέωση της Πολιτείας για την θέσπιση του νομοθετικού πλαισίου και την λήψη μέτρων για την προστασία της δημόσιας υγείας, καθώς και η ειδική μέριμνα για τους πολίτες του, που είναι άστεγοι ή διαβιούν υπό ανεπαρκείς συνθήκες.

Επίσης και στο Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης για την κοινωνική ένταξη μεταναστών προβλέπεται επιχειρησιακό πρόγραμμα για την υγεία και την στέγαση. Συγκεκριμένα στο άρθρο 6 της ΚΥΑ 25057/2008 αναφέρεται ότι : «Με γνώμονα την ανάγκη για αναλογικά ισότιμη συμμετοχή των υπηκόων τρίτων χωρών στους τομείς της παροχής υπηρεσιών υγείας και στέγασης, λαμβάνονται μέτρα και υλοποιούνται δράσεις που αφορούν αφενός στη δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για την διευκόλυνση της πρόσβασης και της χρήσης των υπηρεσιών αυτών από τους υπηκόους τρίτων χωρών, αφετέρου στην εγκαθίδρυση των συνθηκών που ανταποκρίνονται σε ιδιότυπες και πολιτισμικά καθορισμένες συμπεριφορές στα θέματα αυτά». Ανάμεσα στα μέτρα που προβλέπονται είναι : η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, η κοινωνική φροντίδα και προληπτική ιατρική, η αποτροπή φαινομένων γκετοποίησης, και η βελτίωση της ποιότητας της ζωής των υπηκόων τρίτων χωρών.

Εκτός από το κανονιστικό πλαίσιο για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών και οι ισχύουσες διατάξεις του Κώδικα Δήμων & Κοινοτήτων ρυθμίζουν με αρκετά επαρκή τρόπο τις υποχρεώσεις των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης και τις προβλεπόμενες διαδικασίες για τα θέματα κοινωνικής μέριμνας της ανωτέρω κατηγορίας προσώπων, τα οποία διαβιούν στην διοικητική περιφέρεια των Ο.Τ.Α. Α' βαθμού [πρβλ. άρθρο 75 παρ.1 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων (Ν. 3463/2006)]. Σύμφωνα με τις προαναφερόμενες διατάξεις, μεταξύ των αρμοδιοτήτων του τομέα Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης του Δήμου είναι : «Η μέριμνα για τη στήριξη αστέγων και οικονομικά αδύνατων δημοτών, με την παραχώρηση δημοτικών και κοινοτικών οικοπέδων σε αυτούς ή με την παροχή χρηματικών βοηθημάτων, ειδών διαβίωσης και περίθαλψης σε κατοίκους που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα διαβίωσης κατά τις προβλέψεις αυτού του Κώδικα» (νπ'αρ. 3), «ο σχεδιασμός και εφαρμογή προγραμμάτων ή συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις για την ένταξη αθίγητων, παλιννοστούντων ομογενών, μεταναστών και προσφύγων στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της τοπικής κοινωνίας» (νπ'αριθ. 5), καθώς και «ο έλεγχος της τήρησης των διατάξεων που αφορούν τους χώρους προσωρινής εγκατάστασης μετακινούμενων πληθυσμιακών ομάδων» (νπ'αριθμ. 10).

Συγκεκριμένα για την στεγαστική αποκατάσταση στο άρθρο 185 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων προβλέπεται η δωρεάν παραχώρηση κυριότητας και χρήσης δημοτικών και κοινοτικών ακινήτων για την κάλυψη στεγαστικών αναγκών των δημοτών. Συγκεκριμένα προβλέπεται ότι :

«Με απόφαση του ίδιου οργάνου επιτρέπεται να παραχωρούνται δωρεάν, κατά πλήρη κυριότητα, δημοτικά ή κοινοτικά ακίνητα σε αθίγανους και ομογενείς που εγκαθίστανται στην Ελλάδα και οι οποίοι έχουν ενταχθεί σε κρατικά προγράμματα στεγαστικής υποκατάστασης ή σε προγράμματα που χρηματοδοτούνται, καθ' οιονδήποτε τρόπο, από το κράτος» (παρ.3), καθώς και ότι «με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, καθορίζονται οι προϋποθέσεις και τα ειδικότερα κριτήρια παραχώρησης, καθώς και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια» (παρ. 4).

β) Αιτούντες άσυλο αλλοδαποί

βια) Ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή αιτούντων άσυλο αλλοδαπών

Εκτός από τις ανωτέρω διατάξεις για την κοινωνική ένταξη των αλλοδαπών τρίτων χωρών, οι οποίοι διαμένουν νόμιμα στην χώρα, με το Π.Δ. 220/2007 (ΦΕΚ Α 251/13.11.2007) «Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου της 27ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη (ΕΕΛ 31/6.2.2003)» ενσωματώνεται στην ελληνική έννομη τάξη η ανωτέρω οδηγία για την υποδοχή στην χώρα των αιτούντων άσυλο αλλοδαπών.

Σύμφωνα με το ανωτέρω προεδρικό διάταγμα ορίζονται οι ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη και οι σχετικές υποχρεώσεις της χώρας για την εξασφάλιση των προβλεπόμενων παροχών στους δικαιούχους. Με τις ανωτέρω διατάξεις προβλέπεται μεταξύ άλλων η παροχή υλικών συνθηκών υποδοχής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, η δημιουργία και λειτουργία Κέντρων Φιλοξενίας για τα πρόσωπα αυτά, καθώς και η λήψη των απαιτούμενων μέτρων για την παροχή της προβλεπόμενης προστασίας από τις αρμόδιες αρχές.

Ειδικότερα σύμφωνα με το άρθρο 12 του Π.Δ. 220/2007 (πρβλ. άρθρο 13 Οδηγίας 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου) αναφορικά με τις υλικές συνθήκες υποδοχής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης ορίζεται ότι: «Οι αρμόδιες αρχές υποδοχής και φιλοξενίας μεριμνούν ώστε να εξασφαλιστούν οι υλικές συνθήκες υποδοχής στους αιτούντες άσυλο. Οι συνθήκες αυτές παρέχουν στους αιτούντες επίπεδο διαβίωσης που διασφαλίζει την υγεία, την κάλυψη βιοτικών αναγκών και την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους. Το προαναφερόμενο επίπεδο διαβίωσης εξασφαλίζεται και στην ειδική περίπτωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες, σύμφωνα με το άρθρο 17 του παρόντος, καθώς και στην περίπτωση των ατόμων που τελούν υπό κράτηση. Προβλέπεται επίσης ότι: «Η παροχή του συνόλου ή μέρους των υλικών συνθηκών υποδοχής και της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης τελεί υπό την προϋπόθεση ότι οι αιτούντες δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, που να τους εξασφαλίζουν κατάλληλο βιοτικό επίπεδο από απόψεως υγείας και να καθιστούν δυνατή τη συντήρησή τους. Την προϋπόθεση αυτή ελέγχουν οι αρμόδιες αρχές υποδοχής και φιλοξενίας. (παρ. 3).

Περαιτέρω προβλέπεται ότι : «Η στέγαση σε Κέντρα Φιλοξενίας δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα (1) έτος, μετά την παρέλευση του οποίου παρέχεται κάθε διευκόλυνση στους αιτούντες προκειμένου να εξασφαλίσουν κατάλληλο ιδιωτικό χώρο στέγασης (άρθρο 13 παρ. 2), καθώς και ότι : «κατ' εξαίρεση, όταν δεν υπάρχει δυνατότητα στέγασης σε Κέντρο Φιλοξενίας και ο αιτών δεν τελεί υπό κράτηση ή περιορισμό σε συνοριακό φυλάκιο, οι αρμόδιες αρχές εξασφαλίζουν ξενοδοχείο ή άλλον κατάλληλο χώρο. Σε κάθε περίπτωση καλύπτονται οι βασικές ανάγκες του αιτούντος» (άρθρο 13 παρ. 10).

γ) Αλλοδαποί «χωρίς χαρτιά»

γα) Καθεστώς παραμονής στην χώρα

Θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι υπάρχει ένα μεγάλο κενό στο ισχύον κοινοτικό δίκαιο, σε επίπεδο νομοθετικών ρυθμίσεων για την παροχή προστασίας και εξασφάλισης των δικαιωμάτων, όσων δεν μπορούν να υπαχθούν στο καθεστώς του δικαιούχου διεθνούς προστασίας, ή είχαν αρχικά υπαχθεί και πλέον έχουν εκπέσει από αυτό. Αυτό σημαίνει ότι μεγάλος αριθμός των παρανόμως εισερχομένων αλλοδαπών εξακολουθεί να παραμένει εγκλωβισμένος σε καθεστώς παρανομίας στις χώρες εισόδου, χωρίς κανενός είδους αναγνώριση, χωρίς ειδική μέριμνα, χωρίς αναγνωρισμένα δικαιώματα., με αποτέλεσμα οι άνθρωποι αυτοί να γίνονται ευκολότερα «αντικείμενα» εκμετάλλευσης.

Για όσους διαμένουν παράνομα η επιλογή του νομοθέτη είναι σαφής και απαιτεί την απομάκρυνσή τους από τη χώρα (βλ. άρθρα 76επ. του ν.3386/2005). Η διαπίστωση αυτή, κατ'αρχήν, δεν θα δημιουργούσε πρόβλημα και θα είχαν εφαρμογή οι ισχύουσες διατάξεις για την απέλασή τους ή την με οποιονδήποτε άλλο τρόπο νόμιμη απομάκρυνσή τους από την χώρα. Στις περισσότερες όμως περιπτώσεις πρόκειται για πρόσωπα, τα οποία βρίσκονται για μεγάλο χρονικό διάστημα στην χώρα και για τα οποία οι αρμόδιες αρχές έχουν διαπιστώσει ότι δεν είναι δυνατόν να επιστρέψουν στην χώρα προέλευσής τους για υποκειμενικούς ή αντικειμενικούς λόγους. Ειδικότερα οι λόγοι αυτοί σχετίζονται είτε με την επιχειρησιακή αδυναμία των αρμόδιων υπηρεσιών, είτε με την άρνηση συνεργασίας των ιδίων των προς απομάκρυνση αλλοδαπών ή/και των χωρών προέλευσής τους. Κρίσιμο είναι κατ' αρχήν να ανασυρθούν τα πρόσωπα αυτά στη θεσμική επιφάνεια και να αναγνωρισθεί σε αυτούς καθεστώς προσωρινής διαμονής στην χώρα με περιοριστικούς όρους, έως ότου καταστεί αντικειμενικά δυνατή η απομάκρυνσή τους από τη χώρα

Στο πλαίσιο αυτό, παρά τις αντιρρήσεις που εγείρονται από τη σκοπιά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η δημιουργία κέντρων φιλοξενίας με ανθρώπινες συνθήκες, όσο και αν εμφανίζεται αλυσιτελής λόγω του μεγάλου αριθμού των παρανόμως διαμενόντων, θα ήταν πράγματι χρήσιμη, τουλάχιστον στην πρώτη φάση διαχείρισης του προβλήματος, προκειμένου να καταστεί δυνατή η άμεση συνδρομή για την κάλυψη των βασικών βιοτικών τους αναγκών. Σε κάθε περίπτωση πάντως, βασική συνθήκη για την αποτελεσματικότητα του όποιου εγχειρήματος είναι να αρθούν οι δυσχέρειες υλοποίησης του μέτρου της απομάκρυνσης όσων αλλοδαπών δεν έχουν δικαίωμα διαμονής στην Ελλάδα και για τους οποίους έχουν εκδοθεί σχετικές διοικητικές πράξεις ή δικαστικές αποφάσεις. Διαφορετικά, το πρόβλημα θα ανακυκλώνεται και θα μεταφέρεται από περιοχή σε περιοχή με διαδοχικές περιόδους έξαρσης και ύφεσης των μέτρων καταστολής χωρίς να καθίσταται δυνατή η ουσιαστική επίλυσή του.

γβ) Αναγκαιότητα νομοθετικής πρόβλεψης ειδικού καθεστώτος παραμονής για τους μη απελάσιμους αλλοδαπούς

Προς αποφυγή παρανοήσεων, θα πρέπει για μια ακόμα φορά να επισημανθεί ότι ανεξάρτητα από την νομιμότητα ή μη της εισόδου ενός προσώπου στο έδαφος ενός κράτους, αυτό σε καμία περίπτωση δεν παύει να είναι υποκείμενο των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία απολαμβάνει οποιοσδήποτε, ανεξαρτήτως ιθαγένειας ή νομιμότητας παραμονής, όπως προβλέπεται σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο δικαιωμάτων του ανθρώπου και τα εθνικά συντάγματα των κρατών εισόδου¹.

Δυστυχώς, όμως, η μη νομιμότητα της παραμονής τους, αποκλείει τα άτομα αυτής της κατηγορίας από την άσκηση και την απόλαυση βασικών δικαιωμάτων, όπως είναι η εργασία, η κοινωνική ασφάλιση, η πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας, η εκπαίδευση κ.α. Άμεση

¹ Βλ. σχετικά για το θέμα της ανέφεκτης απέλασης πρόσφατη καταδίκη της χώρας μας με την απόφαση του ΕΔΔΑ, *Tabesh v. Greece*, no 8256/07, 26.11. 2009.

συνέπεια των ανωτέρω είναι ότι οι άνθρωποι αυτοί στον αγώνα τους για επιβίωση στερούνται οποιωνδήποτε νόμιμων μέσων με αποτέλεσμα να καταλήγουν θύματα οποιουδήποτε είδους εκμετάλλευσης, π.χ. εργασιακής, σεξουαλικής κλπ., είτε να καταφεύγουν σε εγκληματικές δραστηριότητες, και την υποστήριξη τους από παράνομες «μαύρες» αγορές και δίκτυα.

Ειδικότερα για το θέμα της προστασίας των αλλοδαπών «χωρίς χαρτιά» (“sans papiers”), ο Συνήγορος του Πολίτη ενεργώντας στο πλαίσιο της αρμοδιότητας, η οποία του έχει ανατεθεί από τον νομοθέτη, έχει και κατά το παρελθόν διατυπώσει νομοθετικές προτάσεις, προκειμένου να εξασφαλισθεί και για τη συγκεκριμένη κατηγορία αλλοδαπών το δικαίωμα κάποιας μορφής (προσωρινής) νόμιμης παραμονής μαζί με τα δικαιώματα, τα οποία απορρέουν από το είδος της παραμονής αυτής, ούτως ώστε ο πληθυσμός αυτός να αναδυθεί από την νομική αφάνεια (legal “limbo”), και να βγουν από μία ύπαρξη «σε παρένθεση» εντός ενός δικαίου κενού.

Περαιτέρω οι πρόσφατες εξελίξεις σε επίπεδο ευρωπαϊκής ένωσης και οι προσπάθειες για την εφαρμογή κοινής πολιτικής ασύλου παρέχουν τις απαιτούμενες εγγυήσεις για τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας. Σημαντική εξέλιξη επίσης αποτελεί σε επίπεδο προστασίας και ο θεσμός της επικουρικής προστασίας, ο οποίος θα πρέπει να λειτουργήσει παραπληρωματικά, προκειμένου να εξασφαλίσει το *minimum* προστασίας στα πρόσωπα αυτά, τα οποία δεν μπορούν να υπαχθούν στο καθεστώς του πρόσφυγα. Προσφάτως με σειρά αποφάσεων η πρόσφατη νομολογία του Δ.Ε.Κ ερμηνεύει αρκετά διασταλτικά τις σχετικές διατάξεις και τονίζει την αναγκαιότητα για μια σύμφωνη με τον σκοπό των σχετικών διατάξεων ερμηνεία προκειμένου αυτές να αντιμετωπίσουν την παρούσα κατάσταση. Σημειώνουμε άλλωστε, ότι πρόσφατες νομοθετικές πρωτοβουλίες κινούνται στην κατεύθυνση ομαλοποίησης και εξορθολογισμού των διαδικασιών ασύλου, με αναμενόμενο αποτέλεσμα, όταν ολοκληρωθούν, την βελτίωση της σημερινής ιδιαίτερα προβληματικής κατάστασης και εικόνας.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι σύμφωνα και με την Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών προβλέπεται ότι : *«Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν», ανά πάσα στιγμή, να χορηγήσουν αυτόνομη άδεια διαμονής ή άλλη άδεια που παρέχει δικαίωμα παραμονής για λόγους φιλευσπλαχνίας, ανθρωπιστικούς ή άλλους λόγους, σε υπήκοο τρίτης χώρας ο οποίος διαμένει παράνομα στο έδαφός τους. Στην περίπτωση αυτή, δεν εκδίδεται απόφαση επιστροφής. Εφόσον η απόφαση επιστροφής έχει ήδη εκδοθεί, τότε αυτή ανακαλείται ή αναστέλλεται για τη διάρκεια ισχύος του τίτλου διαμονής ή άλλης άδειας που παρέχει δικαίωμα παραμονής» (άρθρο 6 παρ. 4)*

δ. Θύματα εμπορίας ανθρώπων

δα) Μέτρα για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων

Η περίπτωση της παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων για την οικονομική ή τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση είναι χαρακτηριστική αυτής της διάστασης του θέματος. Οι περιπτώσεις αυτές -ιδιαίτερα διαδεδομένες, μολονότι ελάχιστες απασχολούν τη διοίκηση ή την αστυνομία ως τέτοιες-, πέρα από την ποινική τους διάσταση και την αστυνομική τους αντιμετώπιση σχετίζονται με κρίσιμα ζητήματα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η πρόβλεψη μορφών τέλεσης του εγκλήματος στον ποινικό νόμο συνδυάζεται με την ειδική προστασία μορφών εκμετάλλευσης της εργασίας ή της γενετήσιας ζωής με απώτερο στόχο τη διασφάλιση και προστασία θεμελιωδών πτυχών της προσωπικής ελευθερίας και αξιοπρέπειας του ατόμου.

Χωρίς να υποτιμώνται οι επιχειρησιακές δυσχέρειες που σχετίζονται με τη εξάρθρωση των κυκλωμάτων αυτών, αλλά και το ανεπαρκές νομοθετικό πλαίσιο για την αντιμετώπισή του, στην πράξη, συνήθεις αποδέκτες των συνεπειών του νόμου δεν είναι οι διακινητές αλλά τα θύματα αυτής

της οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας. Επιπλέον η δραστηριότητα αυτή φαίνεται να ανθεί σε περιοχές που συγκεντρώνονται μαζικά αλλοδαποί όπου η ευαισθητοποίηση των δικωτικών και διοικητικών μηχανισμών του κράτους για την πρόληψη και καταστολή του φαινομένου και την προστασία των θυμάτων του εμφανίζεται μειωμένη. Είναι εξάλλου αναμενόμενο ότι σε περιστάσεις, όπως η υφιστάμενη στο ιστορικό κέντρο, όπου η ανάγκη παρέμβασης είναι άμεση, η πιεστικότητα της κατάστασης είναι πιθανότερο να οδηγήσει σε μαζικές, συνοπτικές διαδικασίες όπου η καχυποψία και η εξάντληση κάθε αποθέματος αντιστηρότητας στην ερμηνεία των κείμενων διατάξεων είναι επικρατέστερες.

δβ) Προστασία θυμάτων

Πρέπει επίσης να ληφθεί ειδική μέριμνα και για την προστασία των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων. Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία ειδικής προστασίας (σύμφωνα με το ν. 3386/2005) χρήζουν τα αλλοδαπά θύματα :α) εμπορίου δούλων (323 Π.Κ.), β) εμπορίας ανθρώπων (323 Α Π.Κ.), γ) μαστροπείας (349 Π.Κ.), δ) σεξουαλικής εμπορίας (351 Π.Κ.), ε) ασέλειας σε βάρος ανηλίκου με αμοιβή (351 Α Π.Κ.). Η προστασία των θυμάτων αυτών συνδέεται με την άσκηση ποινικής δίωξης κατά των διακινητών και την ποινική διαδικασία και εξακολουθεί να προβληματίζει (πρβλ. σχετικές διατάξεις Ποινικού Κώδικα, Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και Ν. 3386/2005). Συγκεκριμένα η προβλεπόμενη προστασία (π.χ. φιλοξενία σε ειδικές δομές, προθεσμία περίσκεψης, ειδική άδεια διαμονής, δικαίωμα εργασίας, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση, διαδικασία επαναπατρισμού κλπ.) παρέχεται στα θύματα μόνο με την προϋπόθεση της άσκησης ποινικής δίωξης και μέχρι την έκδοση τελεσίδικης δικαστικής απόφασης.

Περαιτέρω, προβληματική εμφανίζεται η διαδικασία της περίσκεψης, η οποία προβλέπεται στις διατάξεις του άρθρου 48 του Ν. 3386/2005. Στο πλαίσιο αυτό παρέχεται στους εν δυνάμει δικαιούχους «με πράξη της αρμόδιας εισαγγελικής αρχής, προθεσμία περίσκεψης, ώστε να συνέλθουν και να είναι σε θέση να διαφύγουν από την επιρροή των δραστηρίων των σχετικών αδικημάτων, για να μπορούν να λάβουν ανεπηρέαστη απόφαση σχετικά με τη συνεργασία τους με τις δικαστικές αρχές». Η προθεσμία αυτή είναι μέχρι ένα (1) μήνα. Ειδικά για τους ανήλικους, η ίδια προθεσμία μπορεί να παρατείνεται για έναν (1) ακόμη μήνα με απόφαση της αρμόδιας εισαγγελικής αρχής και με κριτήριο την εξυπηρέτηση του συμφέροντος του ανηλίκου. Η προθεσμία, όμως, αυτή χορηγείται μόνο στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας και «δεν θεμελιώνει δικαίωμα διαμονής στη Χώρα». Κατά τον χρόνο αυτό, προβλέπεται μόνο προστασία από την απέλαση ή αναστολή της εκτέλεσης αυτής «σύμφωνα με τα αναφερόμενα στην παρ. 2 του άρθρου 12 του ν. 3064/2002 (ΦΕΚ 248 Α΄)». (άρθρο 48 παρ. 3, όπως αντικαταστάθηκε ως άνω με το άρθρο 11 παρ.2 Ν.3536/2007).

Η άδεια διαμονής (πρβλ. ΚΥΑ 22467/2008), η οποία εκδίδεται από τον Υπουργό Εσωτερικών έχει κατ'αρχήν διάρκεια δώδεκα (12) μηνών, η οποία ανανεώνεται κάθε φορά για ισόχρονο διάστημα, εφόσον συνεχίζουν να πληρούνται οι ίδιες προϋποθέσεις μέχρι την έκδοση αμετάκλητης δικαστικής απόφασης. Προβλέπεται επίσης η δυνατότητα αλλαγής σκοπού και συνέχιση της παραμονής στην χώρα (άρθρο 52) «μέσα σε ένα μήνα από την περάτωση της σχετικής διαδικασίας με την έκδοση αμετάκλητης δικαστικής απόφασης». Η ανανέωση της άδειας αυτής επιτρέπεται για έναν από τους λόγους και υπό τις αντίστοιχες προϋποθέσεις που προβλέπονται στο Ν. 3386/2005 «με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της οικείας Περιφέρειας»

Επίσης και για τον επαναπατρισμό είναι αναγκαίος ο χαρακτηρισμός του θύματος σύμφωνα με τα ανωτέρω προκειμένου να υπαχθεί στην προβλεπόμενη διαδικασία.

Οι ανωτέρω διατάξεις έχουν αποτελέσει και κατά το παρελθόν αντικείμενο κριτικής από τον Συνήγορο του Πολίτη λόγω του γεγονότος ότι στην πράξη παρέχουν αναποτελεσματική προστασία στα θύματα, επειδή είχε διαπιστωθεί κατά το παρελθόν δυσκολία στον εντοπισμό τους προκειμένου

να υπαχθούν στο πεδίο εφαρμογής του νόμου. Επιπλέον, πολλά από τα θύματα για ευνόητους λόγους διστάζουν να καταγγείλουν τους διακινητές τους με αποτέλεσμα να μην μπορούν να υπαχθούν στις ανωτέρω διατάξεις για την χορήγηση σε αυτά άδεια διαμονής στη χώρα. Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι ανεξάρτητα από τον εντοπισμό τους και την καταγραφή τους στα νέα κέντρα και με δεδομένο ότι ο εντοπισμός του θύματος θα γίνεται συνήθως κατά την είσοδό του στην χώρα τις περισσότερες φορές πιθανόν να μην υπάρχει δυνατότητα για άσκηση ποινικής δίωξης λόγω ανεπαρκών στοιχείων ή μη σύλληψη των δραστών.

Ο Συνήγορος του Πολίτη είχε και κατά το παρελθόν προτείνει την αποσύνδεση της προστασίας των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων από την ποινική διαδικασία. Ειδικότερα αναφορικά με την προστασία των θυμάτων η Αρχή μας έχει προτείνει μετά την καταγραφή τους ως θυμάτων εμπορίας ανθρώπων να εφαρμοσθεί το άρθρο 44 του Ν. 3386/2005 σύμφωνα με το οποίο προβλέπεται ότι η χορήγηση και ανανέωση αδειών διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, μεταξύ των άλλων σε : α) *θύματα εγκληματικών πράξεων, εφόσον αυτές προκύπτουν από δικαστική απόφαση και για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η θεραπεία τους, και β) πρόσωπα, τα οποία φιλοξενούνται σε ιδρύματα και σε νομικά πρόσωπα κοινωφελούς σκοπού.* Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι με την παράγραφο 5 του ανωτέρω άρθρου προβλέπεται η δυνατότητα ανανέωσης της ανωτέρω άδειας διαμονής, που χορηγείται για ανθρωπιστικούς λόγους *«για έναν από τους λοιπούς λόγους του νόμου αυτού, εφόσον εκλείψουν οι λόγοι για τους οποίους εκδόθηκαν ή εφόσον τούτο έχει οριστεί με την απόφαση χορήγησής της».*

Τα ανωτέρω προϋποθέτουν βέβαια την ύπαρξη των κατάλληλων δομών, όπου μπορούν να φιλοξενηθούν τα θύματα και θα γίνεται η παραπομπή τους μετά τον εντοπισμό τους. Ο εντοπισμός τους επίσης ως θυμάτων θα παρείχε επίσης την δυνατότητα για την υπαγωγή τους στην διαδικασία ασύλου και την παροχή διεθνούς προστασίας (επικουρική προστασία). Τέλος, χρήζει ειδικής ρύθμισης η διαδικασία επαναπατρισμού στην χώρα προέλευσης και η διερεύνηση της ασφαλούς επιστροφής σε αυτή σε περίπτωση που το θύμα επιθυμεί την επιστροφή του σε αυτήν.

IV. Συμπεράσματα – Προτάσεις

Όπως από την αρχή επισημάνθηκε, τα προβλήματα, τα οποία διαπιστώνονται στην ανωτέρω περιοχή, πλήττουν θεμελιώδη δικαιώματα των ανθρώπων, που διαβιούν στην ευρύτερη περιοχή. Η συνεχής υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης, η δημόσια υγεία και ασφάλεια, αλλά και τα ζητήματα, τα οποία σχετίζονται με την μετανάστευση, αλλά και την μεταχείριση των τοξικοεξαρτημένων, είναι ιδιαίτερος σοβαρά και σύνθετα και χρήζουν άμεσης ανιμετάπτωσης, αλλά και μεσοπρόθεσμων πολιτικών και ειδικών χειρισμών από τις αρμόδιες αρχές, τόσο της κεντρικής διοίκησης, όσο και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Για το λόγο αυτό, απαιτείται η συνεργασία και ο συντονισμός των προαναφερόμενων φορέων προς εξεύρεση λύσεων. Ο Συνήγορος του Πολίτη εκτιμά ως θετική την «ολιστική» προσέγγιση του φαινομένου στο Πόρισμα «Δράση στην Αθήνα» που αναφέρθηκε ανωτέρω, έχει όμως την άποψη για τη συνέχεια, ότι η μορφή της δι-υπουργικής επιτροπής δεν αποτελεί παραγωγική μορφή συντονισμού για τη διαχείριση ενός σύνθετου φαινομένου, με πολλές και συχνά αντιφατικές όψεις, υπό το πρίσμα μάλιστα των αρχών του κράτους δικαίου. Ούτε όμως θεωρεί λυσιτελή τη σύσταση ad hoc ειδικού φορέα στη φάση αυτή, ενόψει του επείγοντος χαρακτήρα των βασικών προβλημάτων, αλλά και του δημοσιονομικού προβλήματος της χώρας. Επομένως, κρίνει ότι το ζήτημα του συντονισμού και του ελέγχου υλοποίησης των επιμέρους δράσεων και η εποπτεία της αποτελεσματικής εφαρμογής τους, θα πρέπει να ανατεθεί σε κάποιο ήδη υφιστάμενο πολιτειακό φορέα ή αρχή, που θα ενεργεί ως “primus inter pares” συντονιστικά και ελεγκτικά, και θα έχει την κύρια ευθύνη λογοδοσίας έναντι της κυβέρνησης και των πολιτών. Στην κατεύθυνση αυτή θα πρέπει να αξιοποιηθεί η πλούσια

(κυρίως θετική αλλά και αρνητική) εμπειρία από την εφαρμογή των μειζόνων ευρωπαϊκών προγραμμάτων URBAN I (1994-1999) και ιδιαίτερα του URBAN II (2000-2006), το οποίο αποδίδει ιδιαίτερη έμφαση στην παρουσία μεταναστευτικών και εθνοτικών πληθυσμών στις εντασσόμενες στο πρόγραμμα περιοχές.

Περαιτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη κρίνει ότι, σε κάθε περίπτωση, η παρούσα κατάσταση στην περιοχή του ιστορικού κέντρου καθιστά επιβαλλόμενη τη λήψη άμεσων μέτρων για την αντιμετώπιση και την εκτόνωση αυτής, ειδικότερα για τα επιτακτικά ζητήματα, τα οποία σχετίζονται με την δημόσια υγεία και ασφάλεια στην περιοχή, και καλεί τους αρμόδιους φορείς να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα στο πλαίσιο των νόμιμων αρμοδιοτήτων τους, όπως έχουν ήδη εκτεθεί ανωτέρω.

Συγκεκριμένα θα πρέπει άμεσα να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα για :

Α) Την προστασία της δημόσιας τάξης και ασφάλειας από την Ελληνική Αστυνομία, με την εφαρμογή ειδικού αστυνομικού σχεδιασμού προσαρμοσμένου στις τοπικές συνθήκες, πράγμα που πρόσφατα ανακοινώθηκε ότι έλαβε χώρα. Απολύτως αναγκαία κρίνεται η αναβάθμιση της αμεσότητας της αστυνομικής παρέμβασης (εμφανούς και μη) σε προβληματικές καταστάσεις και στις κλήσεις θυμάτων ή παραταχόντων πολιτών, χωρίς όμως εκπτώσεις ως προς τον σεβασμό των δικαιωμάτων των εμπλεκόμενων υπόπτων.

Αναφορικά δε με το ζήτημα αυτό και προς υποβοήθηση ενός αποτελεσματικού σχεδιασμού και της ορθής εφαρμογής του, κρίνεται σκόπιμη η άμεση διενέργεια τοπικής θυματολογικής έρευνας, που θα καταγράφει την πραγματική έκταση (πέραν της επίσημης στατιστικής) και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της εγκληματικότητας στην περιοχή, το βαθμό ανασφάλειας, αλλά και τις ανάγκες, στάσεις και αντιλήψεις των πολιτών, έτσι ώστε να προσαρμοστούν περαιτέρω οι δράσεις στις ειδικές τοπικές συνθήκες².

Στο ίδιο πλαίσιο της συμμετοχής των πολιτών στην εξεύρεση λύσεων που προσιδιάζουν στην τοπική ιδιαιτερότητα με τρόπο θεσμικό και δημιουργικό, θα πρέπει να ενεργοποιηθούν τα υφιστάμενα στο Δήμο Αθηναίων Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Παραβατικότητας που προβλέπει ο Ν. 2713/1999 (αρχικά ως Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Εγκληματικότητας-ΤΟΣΠΕ). Επίσης, να συγκροτηθεί το προβλεπόμενο Κεντρικό Συμβούλιο Πρόληψης της Παραβατικότητας, η θητεία του οποίου έχει λήξει από τον Ιούνιο 2009, και έκτοτε δεν υπάρχει, πράγμα που η Αρχή μας θεωρεί χαρακτηριστικό δείγμα αβελτηρίας της διοίκησης. Ο Συνήγορος του Πολίτη εκτιμά ότι οι έγκριτοι επιστήμονες που θα οριστούν δεν θα προβάλλουν απαιτήσεις αποζημίωσης, εάν εκεί έγκειται το ζήτημα.

Β) Την ειδική μέριμνα των αλλοδαπών, οι οποίοι διαβιούν στην περιοχή, σύμφωνα με τα προεκτεθέντα στο οικείο μέρος του παρόντος, με την επιβαλλόμενη λήψη κατά προτεραιότητα μέτρων και πρωτοβουλιών κατά το μέτρο που επιτρέπει το δημοσιονομικό πρόβλημα της χώρας.

Εκτίμηση του Συνηγόρου του Πολίτη είναι ότι στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των ανωτέρω θεμάτων θα συμβάλει η ολοκλήρωση των νομοθετικών πρωτοβουλιών για τη διαδικασία ασύλου στη λογική του εξορθολογισμού και της δημοκρατικής αποτελεσματικότητας, λαμβάνοντας ρεαλιστικά υπόψη ως προς τις δημιουργούμενες δομές και το τρέχον δημοσιονομικό πρόβλημα.

Τέλος, αναγκαία κρίνεται και η τροποποίηση των υφιστάμενων διατάξεων για την προστασία των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, όπως ήδη ανωτέρω αναφέρθηκε.

² Ειδικότερα για τον σκοπό αυτό η Αρχή μας ήδη επικοινωνήσει με τον Διευθυντή του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών, το οποίο προτίθεται να αναλάβει αφολεκερδώς την επιστημονική υποστήριξη του εγχειρήματος. Το κόστος για την τεχνική διενέργεια της έρευνας, τη στατιστική επεξεργασία των ευρημάτων κλπ από μία έγκυρη εταιρεία δεν υπερβαίνει, σύμφωνα με μία πρόχειρη έρευνα αγοράς, το ποσό των 8.000-9.000 ευρώ.

Γ) Την αναγνώριση ειδικού καθεστώτος διαμονής, στους αλλοδαπούς, οι οποίοι δεν είναι δυνατόν να απομακρυνθούν από την χώρα.

Ειδικότερα για το ζήτημα αυτό με αφορμή την διαπιστωθείσα κατάσταση στην περιοχή του ιστορικού κέντρου της Αθήνας, η οποία κατά την κρίση του Συνηγόρου του Πολίτη είναι ενδεικτική για τους κινδύνους που ενέχει η απροθυμία των αρμοδίων αρχών να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για τα ζητήματα, τα οποία σχετίζονται με την μετανάστευση και την παραμονή στην χώρα χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα, θεωρεί πλέον επιβαλλόμενη προς αποφυγή περαιτέρω επιδείνωσης της ήδη κρίσιμης κατάστασης, αλλά και γενίκευσης αυτής, την αναγνώριση στα πρόσωπα αυτά ειδικού καθεστώτος προσωρινής παραμονής στην χώρα, για όσο διάστημα δεν είναι δυνατόν να απομακρυνθούν νομίμως από αυτήν, καθώς και την αναγνώριση σε αυτούς των δικαιωμάτων, τα οποία απορρέουν από την νομιμότητα της παραμονής στην χώρα (π.χ. εργασία, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, στέγη κλπ). Με τον τρόπο αυτό, θα καταστεί – πέραν των άλλων – δυνατή και η αναγκαία καταγραφή αυτού του πληθυσμού.

Κατόπιν των ανωτέρω ο Συνήγορος του Πολίτη δεσμεύεται ότι θα αναλάβει την πρωτοβουλία της πρόσκλησης των αρμόδιων φορέων, στους οποίους απευθύνεται το παρόν, σε κοινή συνάντηση εργασίας εντός του μηνός Οκτωβρίου 2010, προκειμένου να εκθέσουν τις απόψεις τους για την ανάληψη από μέρους τους των αναγκαίων μέτρων προς επίλυση των ανωτέρω προβλημάτων, και την πορεία υλοποίησής τους.

Αναμένουμε εντός ευλόγου χρόνου τις απόψεις σας για τα ανωτέρω ζητήματα, όπως θα θέλαμε επίσης να υπάρξει ενημέρωση της Αρχής μας για τις ενέργειες, στις οποίες τυχόν έχετε ήδη προβεί ή θα προβείτε για την άμεση αντιμετώπιση της παρούσας κατάστασης.

Για οποιεσδήποτε πληροφορίες ή διευκρινίσεις οι συνεργάτες μου κι εγώ παραμένουμε πάντα στην διάθεσή σας.

Ο Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη

Βασίλης Καρύδης

Κοινοποίηση

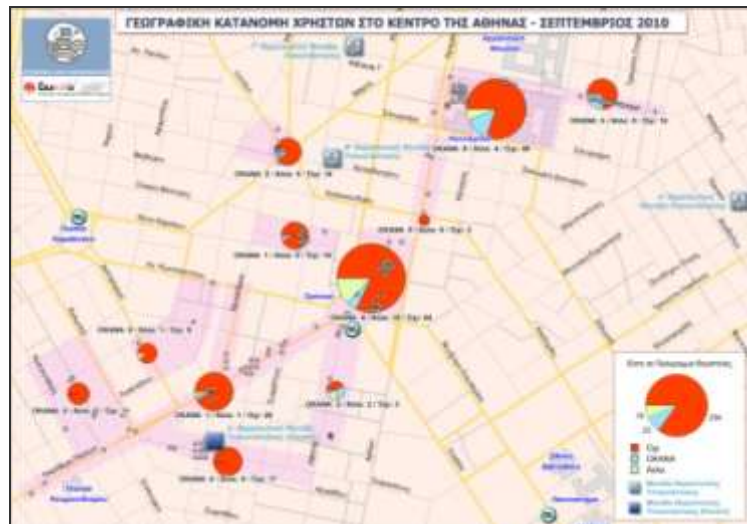
Αστυνομικό Τμήμα Ακροπόλεως
Λεοχάρους 4
10562 Αθήνα

Αστυνομικό Τμήμα Ομονοίας
Βερανζέρου 24
10432 Αθήνα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10^B

Χάρτες Αθήνας

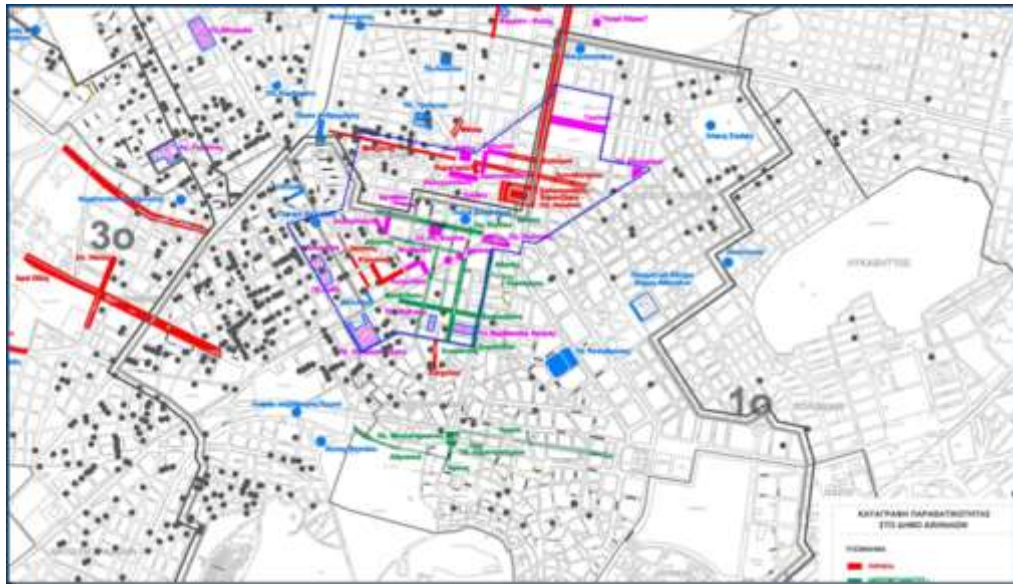
ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ Ο.ΚΑ.ΝΑ.

ΠΟΡΝΕΙΑ : ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΕΓΚΑΤΕΙΛΕΙΜΜΕΝΑ ΣΠΙΤΙΑ : ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

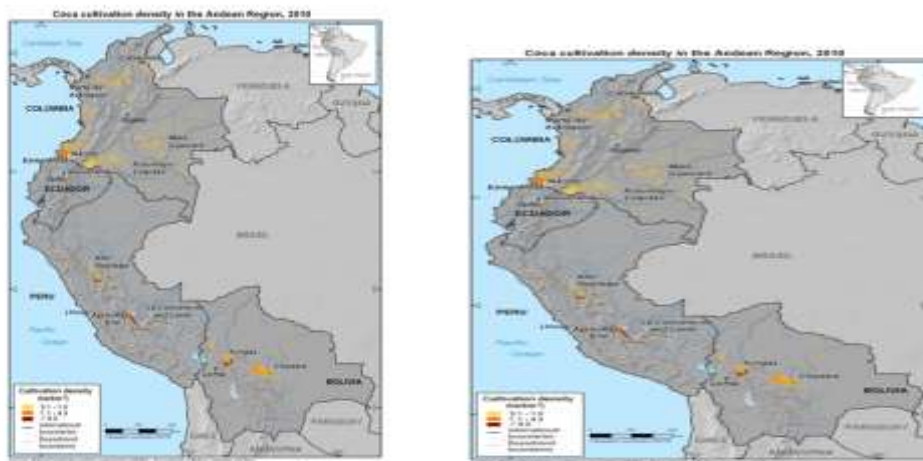

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 11

Παραγωγή ναρκωτικών και ανισότητες

Περιοχές παραγωγής ναρκωτικών και ανισότητες : Παραδείγματα

1. ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ. Σύμφωνα με την έκθεση του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών (βλ. Briones, A., Cumsille, F., Henao, A., Pardo, B., (eds), 2013), στη Λατινική Αμερική παρατηρούνται έντονες κοινωνικές ανισότητες, κοινωνικός αποκλεισμός και φτώχεια εκεί όπου καλλιεργείται η κόκα. Για παράδειγμα, στην **Κολομβία** οι ομάδες ή οι κοινότητες που καλλιεργούν κόκα, βρίσκονται σε πλήρη απομόνωση, φυσική και οικονομική, από τις γύρω κοινότητες καθώς οι καλλιεργητές κόκας θέλουν να αποφεύγουν τις επαφές, για να μην αποκαλύπτεται η δραστηριότητά τους. Η θέση των κοινοτήτων αυτών εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, με κύριο εκείνον της οργάνωσής τους γύρω από την ασφάλεια του προϊόντος. Οι κοινότητες που καλλιεργούν κόκα, έχουν παραδοσιακά περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες και κρατικούς φορείς. Περαιτέρω, περιβάλλονται από παράνομες ένοπλες ομάδες, που εκμεταλλεύονται τη γη και τους ανθρώπους που ζουν εκεί.

Αντίθετα, στο Περού και στη Βολιβία, η καλλιέργεια κόκας συχνά ανθεί ανάμεσα σε αγροτικές περιοχές κοντά σε μικρές πόλεις και αγορές που συνδέονται επαρκώς με το υπόλοιπο μεταφορικό δίκτυο και τα οικονομικά συστήματα της χώρας. Και στις δύο χώρες, οι φυτείες κόκας συχνά βρίσκονται και σε απομακρυσμένες περιοχές, κοντά σε νόμιμες καλλιέργειες ή και σε γη με άγρια βλάστηση. Στο Περού, σημαντικός αριθμός φυτειών κόκας ανθεί σε υψίπεδα και σε περιοχές που ελέγχονται από το «Φωτεινό Μονοπάτι» ή τα υπολείμματά του. Η καλλιέργεια κόκας έως την περιοχή αυτή επεκτάθηκε εξαιτίας της εσωτερικής μετανάστευσης. Αγρότες που μετακινήθηκαν έξω από τις παραδοσιακές περιοχές καλλιέργειας της κόκας, άρχισαν να καλλιεργούν στις νέες περιοχές και έτσι επεκτάθηκε η καλλιέργεια.

2. ΕΛΛΑΔΑ

Ανάλογο παράδειγμα μπορεί να αποτελέσει η γνωστή υπόθεση των Ζωνιανών, που απασχόλησε για καιρό την κοινή γνώμη στην Ελλάδα από το 2007 και

μετά. Στην περίπτωση αυτή, δεν έχουμε μία στατική κοινωνία όπως στην Λ. Αμερική, αλλά μια κοινωνία σε έντονη διαδικασία συνολικής μεταβολής συνθηκών και υπερπροσφοράς ευκαιριών παρανομίας. Οι συνθήκες αυτές αποτέλεσαν μια λύση σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στο πλαίσιο ισχυρών τοπικών δικτύων εξουσίας, κατά τρόπο ώστε μια γενιά ανθρώπων (στο διάστημα δηλαδή 20-25 ετών) να εξοικειωθεί και να αναπτύξει την παρανομία, ως μέσο ένταξης στην καταναλωτική κοινωνία. Στα Ζωνιανά, όπως και στο παράδειγμα της Λατινικής Αμερικής, οι αγρότες που ενεπλάκησαν στην υπόθεση αυτή (δικαστικά), ήταν άνθρωποι με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, χαμηλή πρόσβαση σε υπηρεσίες, πλην ίσως αυτές των πελατειακών σχέσεων που χαρακτηρίζουν την Ελληνική Επικράτεια και ειδικά τις απομακρυσμένες περιοχές. Στην περίπτωση αυτή, όπως και σε περιοχές της Λατινικής Αμερικής που είδαμε προηγουμένως, οι άνθρωποι καλλιεργούσαν χασίς σε μέρη απόκρημνα μεν, αλλά και κοντά σε κάποιο οικιστικό αγροτικό ή ημιαστικό κέντρο. Αυτή η δραστηριότητα συνέβαινε, ενώ συνολικά επρόκειτο για μία κλειστή κοινωνία, όπου ο κράτος (υπηρεσίες πρόνοιας και κοινωνικής ένταξης, αστυνομία κλπ.) είτε δεν είχε πρόσβαση είτε απουσίαζε. Στην περίπτωση των Ζωνιανών, όμως, ήταν ο ραγδαίος πλουτισμός, οι έντονες κοινωνικές ανισότητες και αντιφάσεις καθώς και οι γενικότερες περιβαλλοντικές και κοινωνικές συνθήκες, τις οποίες βίωναν οι αγρότες, που τους μετέτρεψαν σε επαγγελματίες της παρανομίας (Βιδάλη, 2011).

Για την υπόθεση αυτή, βλέπετε το επόμενο απόσπασμα κειμένου από το άρθρο:

Σ. Βιδάλη, «Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όρια της: ναρκωτικά και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα». Χαλκιά, Α. (επιμ.), 2011, *Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπιση της και η επιστήμη της Εγκληματολογίας-τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη*. Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη (σσ 1751-1784).

Στο κείμενο που ακολουθεί στα σημεία με [...] τίθενται αντί των βιβλιογραφικών παραπομπών οι οποίες υπάρχουν στο πρωτότυπο και δεν αναφέρονται εδώ.

».....Η υπόθεση των Ζωνιανών αφορά τη συστηματική καλλιέργεια κάνναβης και παραγωγής χασίς, που αποκαλύφθηκε με αφορμή την επίθεση μερίδας κατοίκων της κοινότητας Ζωνιανών εναντίον κλιμακίου της αστυνομίας (με αποτέλεσμα το βαρύ τραυματισμό ενός αστυνομικού και τη μόνιμη βλάβη της υγείας του) στις 5/11/2007. Η υπόθεση αποτελεί ένα γενικότερο παράδειγμα για τις συνθήκες υπό τις οποίες (πολλά χρόνια πριν το περιστατικό αυτό), σε ένα περιβάλλον κοινωνικής υπανάπτυξης και σε μία εποχή πληθυσμιακής αποδιάρθρωσης (π.χ. κάτοικοι αναφέρουν ότι πριν το '60 το χωριό ήταν πληθυσμιακά εύρωστο: «...πηγαίναμε πάνω από 200 παιδιά σχολείο». Η μετανάστευση που άρχισε το 1965 άδειασε το χωριό [...]) ομάδες αγροτοκτηνοτρόφων μεταπήδησαν από τη νομιμότητα στην παρανομία σε συστηματική βάση και με οργανωμένο τρόπο, στο πλαίσιο των μετασχηματισμών της αγροτικής οικονομίας και κοινωνίας. Ταυτόχρονα είναι και ένα παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η ανάπτυξη της οικονομίας των ναρκωτικών, συναρτάται με συγκεκριμένες οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις, που εκτείνονται πέραν της εγκληματικής οργάνωσης. Στην παρούσα μελέτη θα αναλυθούν και οι δύο πτυχές του ζητήματος.

»....Η εμπλοκή με την παρανομία κατοίκων της κοινότητας και της περιοχής του ορεινού Μυλοποτάμου δεν είναι πρόσφατη. Πριν από την «επαγγελματοποίηση» της καλλιέργειας κάνναβης είχαν προηγηθεί φαινόμενα «διάχυτης» οικονομικής εγκληματικότητας, που συγκαλύφθηκαν, αντιμετωπίστηκαν αποσπασματικά ή δεν είχαν καμία συνέπεια (ατιμωρησία). Τα γεγονότα αυτά λειτούργησαν θετικά για την περαιτέρω εμπλοκή ομάδων πληθυσμού της περιοχής με την οικονομία των

ναρκωτικών. Ως αιτίες για αυτή την πρώτη φάση παρανομίας αναφέρονται, οι προσπάθειες μερίδας των κατοίκων των ορεινών και ημιορεινών περιοχών να υπερβούν τις περιορισμένες δυνατότητες ανάπτυξης που προσέφερε ο γεωγραφικός χώρος της ορεινής Κρήτης, ο βίαιος ανταγωνισμός ανάμεσα στις κοινότητες που εντεινόταν από το ισχυρό εθνικό δίκαιο και τέλος, οι δυσλειτουργίες της αγροτικής πολιτικής.

»...Συγκεκριμένα, ήδη από τη δεκαετία του '80, η προσπάθεια ισχυρών κτηνοτροφικών οικογενειών της περιοχής να επεκταθούν σε βοσκοτόπους με αυξημένη βοσκοϊκανότητα μέσω καταπατήσεων γης, δημιούργησε τριβές ανάμεσα σε γεωκαλλιεργητές των ημιορεινών και πεδινών περιοχών και σε κτηνοτρόφους [...] χωρίς, όμως, περαιτέρω συνέπειες για τους καταπατητές. Έτσι, ενισχύθηκε η εξουσιαστική ισχύς των τελευταίων [...]. Ακολούθησαν στη δεκαετία του '90 οι συστηματικές απάτες σε βάρος της Ε.Ε. μέσω των δηλώσεων πλασματικών αριθμών αιγοπροβάτων και ελαιόδεντρων [...]. Οι δυσλειτουργίες κατά την εφαρμογή της αγροτικής πολιτικής [...], η έκταση των απατών, το μεγάλο χρονικό διάστημα διάπραξης τους στην περιοχή αλλά και η γενικότερη ανοχή σε αυτήν την κατάσταση [...], συνέτειναν ώστε πάλι να μην υπάρξουν αντιδράσεις και κυρώσεις για τους δράστες. Στη συνέχεια, μερίδα των κατοίκων επιδόθηκε στη συστηματική καλλιέργεια κάνναβης. Η αντικειμενική μεταβολή των συνθηκών (δηλαδή, η ελάττωση των επιδοτήσεων σε συνδυασμό με τη μεταβολή των ελεγκτικών διαδικασιών από την Ε.Ε.)... λειτούργησε καταλυτικά για τη μετάβαση κατοίκων των Ζωνιανών από τις απάτες στην οικονομία των Ναρκωτικών [...].

»...Η εξέλιξη αυτή επηρέασε τη δομή και την έκταση της εγκληματικότητας στην περιοχή η οποία προσέλαβε διαγενεαλογικό χαρακτήρα. Συγκεκριμένα, η μετάβαση στην παραγωγή χασίσ πλαισιώθηκε από ποιοτικές και ποσοτικές μεταβολές της εγκληματικότητας των παραγωγών. Φαινόμενα περιβάλλουσας την οικονομία των ναρκωτικών εγκληματικότητας παρατηρήθηκαν και στα Ζωνιανά, όπως το παράνομο εμπόριο όπλων αλλά και η αύξουσα βία που συνοδεύει και τα δύο [...]. Ήδη από το 1997 το χωριό αυτό θεωρούνταν «η πιο αρματωμένη περιοχή της Ευρώπης» και φέρεται, ότι κάθε μέλος οικογένειας είχε από ένα όπλο [...]. Σταδιακά η εγκληματικότητα των παραγωγών χασίσ επεκτάθηκε στις πεδινές και παράλιες πόλεις, σε άλλους τομείς εγκληματικότητας, όπως η προστασία, οι ληστείες κλπ. και τέλος η εμπορία κοκαΐνης [...]. Με βάση τα στοιχεία της ΕΛ.ΑΣ. εξάλλου, οι παραγωγοί είναι σήμερα και αυτοί χρήστες χασίσ, ενώ οι νεότεροι από αυτούς είναι πολύχρηστες, μεταξύ άλλων εθισμένοι και στην κοκαΐνη εν γνώσει της τοπικής κοινωνίας [...]. Μία τυπική εξάλλου τεχνική της επέκτασης της εμπορίας κοκαΐνης (κυρίως όταν πρόκειται για μικρές (με διεθνή standards) αγορές, όπως η ελληνική και για υπο-ανεπτυγμένες περιοχές), είναι η προώθηση της κοκαΐνης μέσω μεμονωμένων ατόμων, που πληρώνονται σε είδος, αφού σύντομα μετατρέπονται σε εξαρτημένους «μεταφορείς» ναρκωτικών [...].

»...Στα Ζωνιανά η εμπλοκή κατοίκων με το εμπόριο κοκαΐνης φέρεται ότι άρχισε από την αδυναμία των Ολλανδών (προς στους οποίους εξαγόταν το χασίσ), να πληρώσουν το αντίτιμο σε χρήμα και έτσι το κατέβαλαν σε είδος [...]. Πρόκειται για μία «ανταλλακτική οικονομία», που είναι συνήθης πρακτική ανάμεσα σε παράνομα δίκτυα και δεν δημιουργεί προβλήματα στους εμπόρους, μια που το προϊόν απευθύνεται σε διαφορετικές αγορές [...]. Έτσι εξηγείται η εξάπλωση της κοκαΐνης ανάμεσα στους παραγωγούς ναρκωτικών και ειδικά των νεαρών, δεύτερης γενιάς παραγωγών. Ενδεχομένως, η εξάρτηση από την κοκαΐνη να εξηγεί και μέρος της παράλληλης βίαιης εγκληματικότητας, ειδικά τα προκλητικά και ριψοκίνδυνα εγκλήματα, όπως οι ληστείες – αρπαγές των ΑΤΜ Τραπεζών (μεταξύ 2006 και 2007). Είναι επίσης αξιοσημείωτο, ότι αυτή η «δεύτερη γενιά παραγωγών», είναι οι απόγονοι των χωρικών, οι οποίοι είχαν

αρχικά αναμειχθεί με τις απάτες σε βάρος της Ε.Ε., αν κρίνουμε από τις ηλικίες των συλληφθέντων (βλ. επομ.), δηλαδή, τα παιδιά που εξαιτίας της παρανομίας μεγάλωσαν εν μέσω μιας επίπλαστης ευημερίας.

»...Σύμφωνα με τα στοιχεία της Απογραφής του 2001, η περιοχή διακρίνεται από την εξαιρετικά έντονη παρουσία νεανικού πληθυσμού. Στα Ζωντανά επί 1249 μονίμων κατοίκων, οι 776 ήταν ηλικίας 0-34 ετών (62%) ενώ το 35% (439) του συνόλου ήταν ανήλικοι ή στα όρια της ενηλικίωσης (0-19 ετών). Το 10% του μόνιμου πληθυσμού περίπου ήταν 15-19 ετών. Αυτή η ομάδα σήμερα [σημ συγγραφ. 2011] θα είναι μεταξύ 23-27 ετών και από αυτήν προέρχεται η μεγάλη πλειονότητα των κατηγορουμένων. Πρόκειται για τα παιδιά που μεγάλωσαν με έντονες κοινωνικές αντιθέσεις και ανισότητες, δηλαδή, τα παιδιά των κατοίκων που αποκόμισαν κέρδη από τις επιδοτήσεις. Το πιο εντυπώσιακό από όλα είναι ότι τόσο στα Λιβάδια, όσο και στα Ζωνιανά, ο αριθμός των ατόμων σε ηλικίες μετά τα 34 μειώνεται δραματικά, σύμφωνα με τα στοιχεία. Επομένως δεν είναι μόνο ότι οι νέοι υπερεκπροσωπούνται στον συνολικό πληθυσμό του χωριού, αλλά και ότι η παρουσία παραγωγικών ηλικιών φθίνει: οι γονείς λοιπόν αυτών των νεαρών πληθυσμιακά ομάδων μάλλον απουσιάζουν το 2001 ή πρόκειται για πολυμελείς πυρηνικές οικογένειες. Στα Ζωνιανά πάντως, επί 322 νοικοκυριών καταγράφηκαν 289 πυρηνικές οικογένειες το 2001 [...]. Πάντως σύμφωνα με στοιχεία από την ΕΛΑΣ, από την ανάλυση του συνόλου των οικογραφιών (560) που σχηματίστηκαν σε βάρος «αγροτοκτηνοτρόφων» της Κρήτης (271 κατηγορηθέντα άτομα και 289 άγνωστοι) από το 1990 έως τις αρχές του 2006, οι χασισοκαλλιεργητές της Κρήτης είναι άνδρες, κατά κανόνα 35 ετών, οικογενειάρχες, χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και οι περισσότεροι χρήστες οι ίδιοι ινδικής κάνναβης και όλοι έχουν νόμιμες δραστηριότητες (αγρότες ή κτηνοτρόφοι), δηλαδή απασχόληση που δεν προκαλεί υποψίες για την ενασχόλησή τους και με τις συγκεκριμένες δραστηριότητες που απαιτεί η χασισοκαλλιέργεια. Από τους συλληφθέντες 33 άτομα ήταν κάτω των 25 ετών [...].

»....1. Οι παραγωγοί.

Η εμπλοκή με το έγκλημα και η διαδικασία επαγγελματοποίησης της εγκληματικής δράσης είναι ένα σύνθετο φαινόμενο, το οποίο διαμορφώνεται υπό την συγκλίνουσα επίδραση πολλών επιμέρους δομικών κοινωνικο-οικονομικών, αλλά και ατομικών-βιωματικών παραγόντων. Ως προς το τελευταίο, στην περίπτωση των Ζωνιανών, οι τεχνικές δεξιότητες και επαγγελματική ηθική και δεοντολογία [...]σε μεγάλο βαθμό προϋπήρχαν ανάμεσα στους καλλιεργητές χασίς, καθώς πρόκειται για αγροτικό πληθυσμό με έντονη πολιτισμική κληρονομιά. Έχει επομένως ιδιαίτερη σημασία να εξετασθούν οι δομικοί παράγοντες, οι οποίοι συνέβαλλαν, ώστε αυτές οι δεξιότητες αλλά και οι εθιμικοί κανόνες που ρύθμιζαν τις κοινωνικές σχέσεις να μετεξελιχθούν σε μια εγκληματική νοοτροπία και τεχνογνωσία και σε στάσεις εχθρότητας-άρνησης του νόμου. Από την υπόθεση των Ζωνιανών ξεχωρίζουν τρεις κυρίως παράγοντες που επηρέασαν την εξέλιξη αυτή: ο κοινωνικός αποκλεισμός και οι συνέπειές του, οι τοπικές ομάδες εξουσίας και τέλος, το εθιμικό δίκαιο και τα πατροπαράδοτα αξιακά πρότυπα.

»...α) Κοινωνικός αποκλεισμός (φτώχεια) και εγκληματικότητα.

Ο συνδυασμός κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού σε μία περίοδο αλλαγών είναι ιδιαίτερα κρίσιμος για την αρχική ροή προς την παρανομία, όπως συνέβη στην περίπτωση των Ζωνιανών. Ειδικότερα, οι διαφορετικοί ρυθμοί με τον οποίο αναπτύχθηκαν οικονομικά και κοινωνικά οι ορεινές περιοχές της Κρήτης σε σύγκριση με τις πεδινές, δημιούργησαν τοπικές κοινωνίες δύο ταχυτήτων και εκτίναξε τη μεταξύ τους ανισότητα. Η προστατευτική πολιτική που ακολουθήθηκε μέσω και της ενίσχυσης από την Ε. Ε., μετέτρεψε τον προστατευτισμό από εργαλείο αναπτυξιακής

πολιτικής σε εργαλείο διαχείρισης της υπανάπτυξης [...]. Διαμορφώθηκαν έτσι οι συνθήκες απομάκρυνσης από τη νομιμότητα. Όμως από τη μεριά των χωρικών δεν πρόκειται για μία ορθολογική επιλογή [...] όπως σε πρώτο επίπεδο θα μπορούσε να υποθεθεί: η ορθολογική επιλογή προϋποθέτει και μία εναλλακτική δυνατότητα επιλογής ή ότι οι άνθρωποι επιλέγουν ανεπιμέλιστα και πάντα το καλύτερο για αυτούς [...]. Σε κάθε περίπτωση αναφέρεται στο 'τεχνικό' μέρος ενός εγκληματικού γεγονότος. Αντίθετα, στην περίπτωση των Ζωνιανών η αρχική ροή προς την παρανομία (καταπάτηση βοσκοτόπων), αποτέλεσε μία 'ομαδική' και ίσως μοναδική λύση σε ζητήματα δομικής φτώχειας και σε συγκεκριμένη συγκυρία. Η ευρεία απήχηση ανοχής που συνάντησαν τα εγκλήματα αυτά, αλλά και οι απάτες σε βάρος της Ε.Ε. που τα διαδέχθηκαν [...], δημιούργησε ευνοϊκές συνθήκες, ώστε η παρανομία να προσλαμβάνεται περίπου ως 'αυτονόητη' κοινωνική πρακτική. Αυτοί που κέρδιζαν από την παρανομία δεν ήταν μόνο οι αγροτο-κτηνοτρόφοι που τη διέπρατταν, αλλά και τα δίκτυα που τη στήριζαν διατηρώντας έτσι την υπανάπτυξη στην περιοχή. Υπό αυτήν την έννοια ο προστατευτισμός αποτέλεσε, όμως, και ένα εργαλείο διαχείρισης και διατήρησης της υπανάπτυξης.

»...Ειδικότερα, η αποβιομηχάνιση και η χαμηλής ανταγωνιστικότητας αγροτική παραγωγή όπως αυτές που επικράτησαν από τη δεκαετία του 80, οδηγούν σε υψηλά ποσοστά ανεργίας το πλεονάζον εργατικό δυναμικό του αγροτικού τομέα [...] και οξύνουν τις κοινωνικές ανισότητες σε τοπικό επίπεδο. Τα χαμηλά εισοδήματα από τις αγροτικές εργασίες και τα πολύ υψηλά ποσοστά φτώχειας που εμφανίζει ο αγροτικός πληθυσμός στην Ελλάδα [...], σε συνδυασμό με τη μεγάλη σημασία που έχουν τα οικογενειακά δίκτυα για την παροχή κοινωνικής προστασίας στα μέλη τους... επιδρούν στην έντονη εξουσιαστική ικανότητα τέτοιων δικτύων που συγκροτούνται ως οιονεί ομάδες συμφερόντων.

»... Στα Ζωνιανά αυτές οι συνθήκες ενδυνάμωσαν την εξουσιαστική ισχύ των οικογενειακών δικτύων (όπως και αλλού στην Ελλάδα), τα οποία επιβράβευαν, αξιοποιούσαν και διατηρούσαν τις πατροπαράδοτες πατριαρχικές σχέσεις ως κυρίαρχο μέσον ρύθμισης της κοινοτικής ζωής [...]. Τα πρότυπα κύρους, όπως το 'κόζι', η σχέση των ανδρών με τα όπλα, οι κουμπαριές κλπ., που αναπαράγονταν υπό αυτές τις συνθήκες, κατέληξαν, να αποτελούν όψεις της κοινωνικής (σημ. Το κόζι είναι οι γνωριμίες του ατόμου και εμπερικλείει υλικές συνθήκες και συμβολικές συνιστώσες ενός προσώπου, ενώ συνιστά βασική προϋπόθεση της τοπικής πολιτικής [...]) υπανάπτυξης, η οποία αποτυπώνεται στο χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και τον υψηλό βαθμό σχολικής διαρροής [...], στην υπάλληλη θέση της γυναίκας στην κοινότητα και στην κοινωνική διαπαιδαγώγηση των ανηλίκων (πρώιμη ηλικία γάμου των κοριτσιών από τα 15, «εκπαίδευση» των αγοριών στα όπλα και σε επιδείξεις καταξίωσης και κύρους μέσω της αγοράς πολυτελών ΙΧ, επιδεικτική σπατάλη χρημάτων [...]. Τα προαναφερθέντα αποτυπώνουν επιπλέον τις κοινωνικές αντιφάσεις που δημιούργησε η εμπλοκή με την παράνομη οικονομία.

»...Όλα αυτά, προσχηματικά μόνο μπορούν να συνδεθούν με τα τοπικά ήθη και έθιμα. Αντίθετα, είναι ενδεικτικά του τρόπου με τον οποίο, εκεί όπου η νομιμότητα κατέληγε να μην προσφέρει καμία διέξοδο στους ανθρώπους, ειδικά στους νέους, οι παραδοσιακές πρακτικές και αξίες προσαρμόστηκαν στην κοινωνία της ελεύθερης αγοράς και κυρίως, στις ανάγκες της οικονομίας των ναρκωτικών. Έτσι δημιουργήθηκε μία εσωστρεφής και ομοιογενής κοινότητα -«ξένος δεν υπάρχει στο χωριό» έλεγαν οι κάτοικοι, [...]-, για την οποία, ενώ η παρανομία αποτέλεσε αρχικά μία «λύση - διέξοδο», στη συνέχεια κατέστη ένα 'αυτονόητο επάγγελμα' για μία μερίδα του νεαρότερου ανδρικού πληθυσμού, που «...καλλιεργούν χασίς για να καλύπτουν τις δικές τους ανάγκες και για βιοπορισμό...», [...], υπό την επίδραση και των νέων προτύπων άμεσου και εύκολου πλουτισμού [...]. Αυτή η επαγγελματοποίηση όμως, δεν ήταν πια

αποτέλεσμα φτώχειας, αλλά σχετικής αποστέρησης [...] Ο ραγδαίος πλουτισμός, με τον οποίο συνδυάστηκε η προσαρμογή στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς μέσω των ναρκωτικών, είχε καταστροφικά αποτελέσματα: μια γενιά νέων σήμερα αγροτών με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και υψηλή οικονομική ευρωστία διαπαιδαγωγήθηκε σε πρότυπα κύρους και βιοπορισμού [...], που συνδέονται με την αυθαίρετη δύναμη του ισχυρού (όπλα και χρήμα), την ιδέα της εχθρότητας απέναντι στο νόμο και την ατιμωρησία.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 12

Η Χονδρική αγορά κοκαΐνης. Ανατιμήσεις από την παραγωγή έως τη μεταφορά στις περιοχές κατανάλωσης

Ένα παράδειγμα μπορεί να αντληθεί από την καλλιέργεια κόκας και την παραγωγή κοκαΐνης και είναι ενδεικτικό αφενός του τζίρου των χρημάτων που διακινούνται στον τομέα αυτόν και αφετέρου της θέσης που έχουν στη συνολική οικονομία των ναρκωτικών οι διάφοροι «παίκτες». Το παράδειγμα αφορά πάλι την κοκαΐνη. Έτσι, σύμφωνα με στοιχεία του 2013 (Briones, A., Cumsille, F., Henao, A., Pardo, B., (eds.), 2013):

1. 450-600 κιλά φύλλων κόκας χρειάζονται για να παραχθούν 1 κιλό υδροχλωρικής πάστας κοκαΐνης.
2. Εφόσον ο Κολομβιανός αγρότης αμείβεται με 1,3\$ ανά κιλό φύλλων κόκας, υπολογίζεται ότι στην Κολομβιανή ζούγκλα το κόστος ενός κιλού πάστας κοκαΐνης είναι 585-780\$. Η μεταπώληση αυτού του κιλού όμως, όπως και η περαιτέρω διάθεση τμημάτων αυτής της ποσότητας, ακολουθεί μια διαδικασία ανατιμήσεων που φθάνει σε αστρονομικά ύψη την τιμή.
3. Στην ίδια Κολομβιανή Ζούγκλα, 1 κιλό κόκας πωλείται περίπου 2.700\$. Στις εισόδους της χώρας, η τιμή φθάνει μεταξύ 5.500 και 7.000\$.
4. Από τη στιγμή που φθάνει στην Κεντρική Αμερική, το ίδιο κιλό φθάνει περίπου τα 10.000\$.
5. Στα βόρεια σύνορα του Μεξικού, η τιμή μπορεί να ανέλθει σε 15.000\$.
6. Στις ΗΠΑ, αφού έχει ήδη περάσει τα σύνορα, αυτό το κιλό έχει μια τιμή χονδρικής περίπου 27.000\$ ή παραπάνω.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 13

Διανομή κερδών χονδρικής

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών (Briones, A., Cumsille, F., Henao, A., Pardo, B., (eds.), 2013), η κατανομή κερδών ανάμεσα στους εμπλεκόμενους με το εμπόριο κοκαΐνης διαμορφώνεται ως εξής:

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΣΟΔΩΝ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ & ΑΓΟΡΑΣ ΚΟΚΑΪΝΗΣ.
1% : Παραγωγοί των Άνδεων
9% : Μεταφορείς
20-25% : Χονδρέμποροι
65% : Πωλητές λιανικής στις χώρες κατανάλωσης

-Η μεταφορά-διακίνηση της κοκαΐνης από τις χώρες παραγωγής στις χώρες διαμετακόμισης (Μεξικό, Αφρική) αποφέρει το 9% των εσόδων από το εμπόριο.

-Τα κέρδη χονδρικής διαιρούνται μεταξύ διεθνών χονδρεμπόρων (που μεταφέρουν λαθραία το προϊόν από τις χώρες διαμετακόμισης στις χώρες κατανάλωσης) και εθνικών χονδρεμπόρων (που διαιρούν την αγορασμένη κοκαΐνη σε μικρότερες μερίδες πακέτα). Τα πακέτα πωλούνται στους εμπόρους λιανικής και χωρίζονται περαιτέρω, ώστε να πωληθούν στον τελικό καταναλωτή. Οι χονδρέμποροι (αν και με χαμηλότερα ποσοστά στις ΗΠΑ) λαμβάνουν 20-25% του συνόλου των εσόδων .

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 14

Η αξία των ναρκωτικών

Ο υπολογισμός της αξίας των ναρκωτικών στο επίπεδο της προσφοράς (supply side approach) γίνεται κυρίως με στοιχεία που προκύπτουν από :

- ✓ Δορυφορικές λήψεις της παραγωγής κόκας και παπαρούνας.
- ✓ Υπολογισμό της χρονικής συχνότητας των καλλιεργειών
- ✓ Υπολογισμό του μέσου όρο περιεκτικότητας ναρκωτικού που περιέχεται σε φυτά κόκας και παπαρούνας.
- ✓ Την αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων εκρίζωσης.
- ✓ Την ποιότητα των χημικών που χρησιμοποιούνται.
- ✓ -Τα προσόντα και οι δεξιότητες των εξειδικευμένων χημικών που προσλαμβάνονται για την επεξεργασία των φυτών και τη μετατροπή τους σε κοκαΐνη και ηρωίνη.
- ✓ Την ποσότητα των κατασχεμένων και τον τρόπο με τον οποίο αυτές οι ποσότητες έχουν διοχετευθεί σε διαφορετικές αγορές.

Οι υπολογισμοί αυτοί αφορούν, όμως, κυρίως την κοκαΐνη. Ο υπολογισμός της προσφοράς για την κάνναβη και τα συνθετικά ναρκωτικά είναι περισσότερο δύσκολος.

Ο υπολογισμός της αξίας της ζήτησης (demand side approach) προκύπτει από τις έρευνες νοικοκυριών, έρευνες σε νοσοκομεία και σε φυλακές, ενώ λαμβάνει υπόψη την γκρίζα διάσταση των αναφερομένων περιστατικών (υπο-αναφορές) που είναι σημαντική. Προκύπτει επίσης (σε ό,τι αφορά τάξεις μεγέθους και όχι απόλυτους αριθμούς) από τον υπολογισμό της λιανικής αγοράς. Για παράδειγμα, αναφορικά με τη λιανική αγορά, ο Ο.Η.Ε. εκτιμά (UNODC), ότι το 2003 το παγκόσμιο εμπόριο παράνομων ναρκωτικών ήταν 320 δις δολάρια, δηλαδή 0,9% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Στην Αμερική, η λιανική αγορά ναρκωτικών καταλαμβάνει περίπου το 47% της παγκόσμιας αγοράς ναρκωτικών, με τζίρο 151 δις \$. Η μεγαλύτερη λιανική αγορά σε αξία δολαρίων ήταν η Β. Αμερική (44% περίπου του παγκόσμιου συνόλου) και η Ευρώπη (33%), ενώ η Ν. Αμερική, η Κεντρική και η Καραϊβική ήταν περίπου το 3% του παγκόσμιου συνόλου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 15

Εμπλοκή με τα ναρκωτικά

Οι απόψεις των αστυνομικών που εκπαιδεύτηκαν στο πρόγραμμα (Α' κύκλος)

Σχετικά με τους λόγους για τους οποίους εμπλέκεται κάποιος με τα ναρκωτικά, το 64,7% του συνόλου των εκπαιδευομένων (83,3% στη Θεσσαλονίκη και 54,5% στην Αθήνα) ο βασικότερος **είναι τα προβλήματα με το σπίτι, τη ζωή του εξαρτημένου κλπ.** Λιγότεροι (38,2%) αναφέρουν ως βασικό λόγο τις παρέες ή την επίδραση τρίτων (π.χ. συνήθως παρασύρεται) και ακόμη λιγότεροι (29,4%) θεωρούν ότι η εμπλοκή με τα ναρκωτικά είναι ζήτημα βλακείας/ανωριμότητας και σε μικρότερα ποσοστά αναφέρονται άλλοι λόγοι. Πάντως, διαπιστώνονται διαφορές ανάμεσα στις απόψεις των αστυνομικών στις δύο πόλεις. Πρόκειται για διαφορές που, αν μη τι άλλο, αντιστοιχούν και σε διαφορές ηλικίας και θητείας στο σώμα και, επομένως, επαγγελματικής και κοινωνικής εμπειρίας. Από αυτή την οπτική, οι μεγαλύτεροι σε ηλικία και πιο έμπειροι αστυνομικοί (στη Θεσσαλονίκη) αξιολογούν διαφορετικά τους παράγοντες που προαναφέρθηκαν: **περισσότεροι σε σύγκριση με τους νεότερους (της Αθήνας) θεωρούν ως βασικούς λόγους τη βλακεία/ανωριμότητα, τη διασκέδαση, τα προβλήματα με το σπίτι και την επίδραση τρίτων (π.χ. παρασύρεται).**

Ενώ το 25% του συνόλου των εκπαιδευομένων θεωρεί ότι στην εμπλοκή με τα ναρκωτικά βασικό λόγο αποτελεί ότι «...δεν υπάρχει κάτι το ιδιαίτερο, είναι ανάλογα με τον άνθρωπο...», περισσότεροι αστυνομικοί από την Αθήνα (29,5%) αναφέρουν αυτή την άποψη και πολύ λιγότεροι Θεσσαλονικείς (16,7%).

Επίσης, σχετικά με τους άλλους λόγους που ειδικά αναφέρουν οι αστυνομικοί, δεν διαπιστώνεται μεγάλη διαφορά στην προσέγγιση. Για παράδειγμα, αυτά που αναφέρουν οι αστυνομικοί είναι η αδυναμία χαρακτήρα, εκ γενετής τάσεις, παρέες, ιδιαίτερη ευάλωτη προσωπικότητα, έλλειψη άλλων ενδιαφερόντων και γενικές τάσεις και στυλ ζωής (μαγκιά, μόδα).

Τέλος, το 44,1% των εκπαιδευομένων, χωρίς σημαντικές διαφορές ανά πόλη, θεωρούν ότι **η εμπλοκή με τα ναρκωτικά δε θα μπορούσε να συμβεί σε οποιονδήποτε**, το 32,4% ότι θα μπορούσε, ενώ το 23,5% δεν είναι σίγουροι.

Προκύπτει επομένως μια γενική άποψη που, συνεκτιμώντας και τα προαναφερθέντα, φαίνεται να είναι κοινή σε πολλούς αστυνομικούς, **δηλαδή ότι ο εξαρτημένος είναι μια ιδιαίτερη/διαφορετική από τους άλλους προσωπικότητα** και εξαιτίας αυτής της προσωπικότητας εμπλέκεται με τα ναρκωτικά. Πρόκειται για μία προσέγγιση ιδιαίτερα διαδεδομένη γενικά, η οποία υποτιμά την επίδραση που έχουν δομικοί και άλλοι παράγοντες, που βρίσκονται έξω από το πεδίο δυνατοτήτων αντίστασης του εμπλεκόμενου, ειδικά όταν βρίσκεται σε πολύ νεαρή ηλικία. Παρά το γεγονός ότι υπάρχει μεγάλη συζήτηση για το εμπόριο ναρκωτικών, δεν φαίνεται να συσχετίζεται η επίδραση που έχουν οι μηχανισμοί (παράνομοι συνήθως και άτυποι) διάδοσης των ναρκωτικών. Δηλαδή, ένα σύστημα διανομής που έχει ως κύριο «έργο» τη διάδοση ναρκωτικών.

Υποβαθμίζεται, επιπλέον, η **σημασία της αλλοτρίωσης της προσωπικότητας και της αποξένωσης από τον εαυτό, του ίδιου του τοξικοεξαρτημένου**, όταν

αυτός/-ή έχει εμπλακεί συστηματικά με τη χρήση και κυρίως, όταν καταλήξει στην ανοικτή πιάτσα. Αυτό που γνωρίζουν οι αστυνομικοί στο δρόμο δεν είναι ο ίδιος άνθρωπος που ήταν όταν ξεκίνησε τη χρήση.

Ταυτόχρονα, ωστόσο, **η πεποίθηση ότι η εμπλοκή με τα ναρκωτικά δεν είναι πιθανότητα για τον καθένα, λειτουργεί και ως μηχανισμός κοινωνικοποίησης των αστυνομικών στην πιάτσα, υπό το πρίσμα της αυτο-αξιολόγησης και αυτοεκτίμησης των αστυνομικών.** Δηλαδή, η θεώρηση του χρήστη ως διαφορετικής προσωπικότητας, οδηγεί σε μία ψυχολογική-νοητική διαδικασία διαχωρισμού του εαυτού από τους «άλλους», τους «παρασυρμένους», «προβληματικούς», «άρρωστους». Με αυτό τον τρόπο, επιτυγχάνεται και η αποστασιοποίηση από το υποκείμενο αστυνόμησης. Ο χρήστης προσλαμβάνεται και αντιμετωπίζεται από τον αστυνομικό ως ένας διαφορετικός «τύπος» ανθρώπου σε επίπεδο ιδιοσυγκρασίας, υποπολιτισμού και αξιών. Επομένως, ο εξαρτημένος γίνεται ο «ξένος», ο «άλλος», αυτός που «δεν θα μπορούσα ποτέ να είμαι εγώ». Πρόκειται για μια τυπική διαδικασία ετεροποίησης η οποία διευκολύνει την αποστασιοποίηση.

Αυτοί οι ψυχολογικοί μηχανισμοί αποτελούν μία άμυνα των αστυνομικών απέναντι στη βία, ενώπιον της οποίας βρίσκονται καθημερινά και μηχανισμοί εξορθολογισμού αυτής της βίας, ώστε να μπορούν να «επιβιώσουν» μέσα σε αυτήν. Ωστόσο, δεν είναι χωρίς συνέπειες. Σε πολλές περιπτώσεις, συμβαίνει μετά από κάποιο χρονικό διάστημα επανάληψη των επαφών χρήστη – αστυνομίας, κατά την οποία μπορεί να εκδηλωθεί απαξιωτική ή ακόμα και εξευτελιστική συμπεριφορά, κακομεταχείριση ή και άμεση βία προς τον αστυνομευόμενο, χωρίς αυτό να προκαλεί περαιτέρω προβλήματα (αναστολές, στεναχώρια, οίκτο κλπ.) σε αυτόν που την ασκεί. Η κακή συμπεριφορά εντάσσεται σε μία ρουτίνα, σε μια καθημερινότητα, όπου ο άλλος (π.χ. ο εξαρτημένος) σταδιακά χάνει στα μάτια του αστυνομικού την ανθρωπινή του διάσταση και γίνεται, για παράδειγμα, ένας αριθμός σε ένα σύνολο διατεταγμένων συλλήψεων. Πρόκειται για μια τυπική διαδικασία κανονικοποίησης ενός δυσάρεστου γεγονότος που απαντάται σε πολλά επαγγέλματα, μόνο που στην περίπτωση της αστυνομίας έχει ιδιαίτερες συνέπειες.

Επιπλέον, η θεώρηση του χρήστη ως «διαφορετικού», δεν επιτρέπει τον εξορθολογισμό της κατάστασης στην οποία βρίσκονται οι χρήστες (που είναι αναγκαίος για την αστυνομία). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υποτιμάται μια σειρά παραγόντων, ατομικών και δομικών, καθώς και μια ολόκληρη διαδικασία που έχει προηγηθεί και έχει οδηγήσει τον χρήστη από την περιστασιακή χρήση στη συστηματική χρήση, μετά στην εξάρτηση και τέλος στην αγορά του δρόμου.

Εκτός από αυτό όμως, είναι αξιοσημείωτο ότι υπάρχει μεγάλο ποσοστό μεταξύ των εκπαιδευόμενων, οι οποίοι αφενός θεωρούν ότι δεν υπάρχει ιδιαίτερος λόγος (και αυτό εκτιμούμε ότι παραπέμπει με κάποια έμφαση στους «ψυχαγωγικούς» χρήστες) και αφετέρου εκείνων που δεν είναι σίγουροι σχετικά με την πιθανότητα να εμπλακεί ο καθένας με τα ναρκωτικά. Συνολικά και παρά την έμφαση που δίνεται στους λόγους εμπλοκής, διαπιστώνεται μια ποικιλία απαντήσεων που σημαίνει ότι δεν υπάρχει μια απόλυτη προσέγγιση που να καλλιεργείται μεταξύ των αστυνομικών και ότι η εμπειρία τους διαδραματίζει σημαντικό ρόλο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18. Απόψεις των αστυνομικών σχετικά με τα αίτια εμπλοκής με τα ναρκωτικά κατά τόπο εκπαίδευσης.

	ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (%)		
Για ποιο λόγο νομίζετε ότι εμπλέκεται κάποιος με τα ναρκωτικά; (N=68)	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Σύνολο
1. Από βλακεία, ανωριμότητα	25,0%	37,5%	29,4%
2. Για διασκέδαση	18,2%	25,0%	20,6%
3. Από άγνοια	13,6%	12,5%	13,2%
4. Επειδή νομίζει ότι θα βγάλει λεφτά	9,1%	12,5%	10,3%
5. Επειδή έχει προβλήματα με το σπίτι, τη ζωή του κλπ.	54,5%	83,3%	64,7%
6. Δεν υπάρχει κάτι το ιδιαίτερο, είναι ανάλογα με τον άνθρωπο	29,5%	16,7%	25,0%
7. Συνήθως παρασύρεται	36,4%	41,7%	38,2%
8. Δεν με απασχολεί	2,3%	4,2%	2,9%
9. Άλλο	11,4%	4,2%	8,8%

Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid		63	91,3	91,3	91,3
	Αδυναμία χαρακτήρα καθώς και τάσεις εκ γενετής να μπορούν να λύσουν τα προβλήματα τους έτσι	1	1,4	1,4	92,8
	Από αδυναμία χαρακτήρα	1	1,4	1,4	94,2
	Έλλειψη ενδιαφέροντος (π.χ. χόμπι, δουλειά)	1	1,4	1,4	95,7
	Λόγω ένταξης σε παρέες	1	1,4	1,4	97,1
	Λόγω ψυχικών καταστάσεων που βιώνει το άτομο, όπως ανασφάλεια, ευαλωτότητα, επιρρέπεια....	1	1,4	1,4	98,6
	Συνδυασμός μαγκιάς, μόστρας (παιδικές ηλικίες), άγνοιας ανωριμότητας (ενήλικες)	1	1,4	1,4	100,0
	Total	69	100,0	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 19. Νομίζετε ότι αυτό θα μπορούσε να συμβεί σε οποιονδήποτε ανά ΤΟΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

	ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (%)			
Νομίζετε ότι αυτό θα μπορούσε να συμβεί σε οποιονδήποτε; (N=68)	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Σύνολο	p-value
Ναι	31,8%	33,3%	32,4%	0,593
Όχι	40,9%	50,0%	44,1%	
Δεν είμαι σίγουρος	27,3%	16,7%	23,5%	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 16

Ναρκωτικά : Αγορά - έκταση - τάσεις στην Ε.Ε.

1. Καταρχήν διαπιστώνεται μια αλλαγή στις προτιμήσεις των χρηστών. Σύμφωνα με την Ετήσια Ευρωπαϊκή Έκθεση για τα ναρκωτικά του 2014 (www.emcdda.europa.eu), αν και η όλη κατάσταση παραμένει γενικά σταθερή, εμφανίζονται νέες προκλήσεις. Η παραδοσιακή διάκριση ανάμεσα σε χρήστες που συχνά κάνουν ενέσιμη χρήση και σε άτομα που κάνουν ψυχαγωγική ή πειραματική χρήση, αρχίζει να μην είναι πλέον τόσο σαφής. Επίσης, ενώ η χρήση της ηρωίνης υποχωρεί σε σύγκριση με το παρελθόν, αυξάνεται η συμβολή των διεγερτικών ουσιών, των συνθετικών ναρκωτικών, της κάνναβης και των φαρμακευτικών προϊόντων.

2. Επίσης, η Ευρώπη αρχίζει να μετατρέπεται σε σημαντικό κόμβο παραγωγής (κάνναβης και συνθετικών) και εξαγωγής (συνθετικών) ναρκωτικών, συνεχίζει δε να αποτελεί σημαντικό προορισμό ελεγχόμενων ουσιών και, σε μικρότερο βαθμό, περιοχή διαμετακομιστικού κέντρου ναρκωτικών. Δεν είναι τυχαίο ίσως ότι σύμφωνα με την έρευνα του ESPAD (<http://www.espad.org/espad-reports>) του 2011, η χρήση κανναβοειδών στο μαθητικό πληθυσμό της Ευρώπης υπερέχει κάθε άλλου ναρκωτικού.

3. Διαπιστώνεται υπερπληθώρα τρόπων πρόσβασης στα ναρκωτικά και μάλιστα με χαμηλό βαθμό διακινδύνευσης του χρήστη. Σύμφωνα με την ίδια Έκθεση, η νέα εξέλιξη στις Ευρωπαϊκές αγορές είναι ότι αυξάνει η διαθεσιμότητα «νέων ψυχοδραστικών ουσιών», οι οποίες δεν υπάγονται σε καθεστώς ελέγχου δυνάμει διεθνών συνθηκών. Οι ουσίες αυτές, που συνήθως παρασκευάζονται εκτός Ευρώπης, πωλούνται μέσω ηλεκτρονικών καταστημάτων, εξειδικευμένων συμβατικών καταστημάτων και, ενίοτε, απευθείας στα σημεία διακίνησης ναρκωτικών.

4. Ο ρόλος του διαδικτύου ως προς τους τρόπους διακίνησης ναρκωτικών, ενισχύεται ολοένα και περισσότερο. Το γεγονός ότι οι παραγωγοί, οι προμηθευτές, οι έμποροι, οι πάροχοι υπηρεσιών φιλοξενίας ιστοσελίδων και οι πάροχοι υπηρεσιών επεξεργασίας πληρωμών μπορεί να εδρεύουν σε διαφορετική χώρα ο καθένας, καθιστά εξαιρετικά δυσχερή τον έλεγχο. Πρόσθετες δυσκολίες προκαλεί και η αυξανόμενη χρήση του «κρυμμένου διαδικτύου» —ιστοσελίδων που διατηρούν την ανωνυμία των χρηστών και δεν ανακαλύπτονται από τις μηχανές αναζήτησης— για την πώληση ναρκωτικών σε διακινητές και καταναλωτές. Η τεχνολογία που παρέχει πρόσβαση σε ιστοσελίδες του είδους αυτού, ενσωματώνεται στα περισσότερα λογισμικά που απευθύνονται στο ευρύ κοινό, ανοίγοντας τις αγορές αυτές σε μεγαλύτερο αριθμό καταναλωτών. Πέραν αυτού, η απροκάλυπτη πώληση «νόμιμων διεγερτικών» μέσω διαδικτύου, φαίνεται να έχει ως αποτέλεσμα την αυξημένη διαθεσιμότητά τους για διακινητές και καταναλωτές. Το 2013, το σύστημα παρακολούθησης του EMCDDA εντόπισε 651 δικτυακούς τόπους πώλησης «νόμιμων διεγερτικών» σε ευρωπαίους καταναλωτές.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 17

Συνήθειες χρηστών: Η η επαφή και η σχέση με την ουσία

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ Ο.ΚΑ.ΝΑ.: ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ

Α. Σήμερα αναφερόμαστε σε πολυχρήστες που αντιστοιχούν σε μια διαφορετική δομή αγοράς ναρκωτικών σε σχέση με το '60. Ο χρήστης μαριχουάνας της δεκαετίας του '60, πιθανόν να είχε ιδεολογικά κίνητρα (στο πλαίσιο της γενικότερης ιδέας της κοινωνικής χειραφέτησης που επικρατούσε μεταξύ των νέων), αλλά αυτό που αναζητούσε ήταν η απελευθέρωση και η νηφαλιότητα, η έξοδος από το συμβατικό για ψυχαγωγικούς λόγους, που όμως συνδεόταν και με την «επιστροφή» στην πραγματική φύση του ανθρώπου και με έναν τρόπο ζωής που διαρκούσε και επικρατούσε στην καθημερινότητά του. Ο σημερινός χρήστης των σύγχρονων ψυχαγωγικών ψυχοτρόπων ουσιών αναζητά την ένταση, το φτιάξιμο χωρίς όρια, αλλά δεν το συνδέει απαραίτητα με το σύνολο της ζωής του. Είναι part-time.

Β. Σήμερα, η προσβασιμότητα του ενδιαφερόμενου μελλοντικού χρήστη στη μαριχουάνα ή το χασίς μέσω της αγοράς από έμπορο, συνεπάγεται και προσβασιμότητα σε οποιοδήποτε άλλο ναρκωτικό μπορεί να έχει ή να ενδιαφέρεται να προωθήσει ο έμπορος.

Γ. Σήμερα, επίσης, έχει αλλάξει και το «κέρασμα». Συχνά γίνεται εσκεμμένα και συστηματικά σε ένα πλαίσιο ανάπτυξης της διανομής στη λιανική. Από την άλλη πλευρά, μεταβολές όπως αυτές στην αγορά ναρκωτικών (και η ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος στη διαχείρισή της) και στην τεχνολογία της χημείας που αναπτύχθηκε γύρω από τα συνθετικά ναρκωτικά, έχουν μεταβάλλει πλήρως το τοπίο.

Δ. Σταδιακά, το αποτέλεσμα από τη χρήση της ουσίας γίνεται καθοδηγητικός παράγοντας που προσδιορίζει τις επιλογές του. Έτσι, η αναζήτηση της έντασης (του ανεβάσματος) έπεται ενός σταδίου κατά το οποίο ο χρήστης αναζητούσε τη χαλάρωση και το «ταξίδι» ή τη μαγκιά (βλ. χασίς). Θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι το «πέρασμα» από το χασίς στην ηρωίνη, που είναι ο κανόνας για ένα μεγάλο μέρος των προβληματικών χρηστών, ταυτίζεται και παραδοσιακά με έναν υπο-πολιτισμό εξάρτησης που έχει ως κύριο γνώρισμα τη χαλαρότητα, τη φυγή από την πραγματικότητα κλπ. **Η σημερινή γενιά χρηστών, όμως, δεν περιορίζεται σε αυτό καθώς στην πλειονότητά τους είναι πολυχρήστες.** Δεν είναι επομένως απλοί χρήστες, εξαρτημένοι, αλλά γίνονται καταναλωτές. Αγοράζουν και χρησιμοποιούν τα πάντα ανάλογα με την επίδραση (αποτέλεσμα) που αναζητούν να έχουν στη συγκεκριμένη στιγμή. Επομένως, ενώ βασικά κατά το μεγάλο μέρος τους είναι ηρωινο-εξαρτημένοι, όταν θέλουν να «ανέβουν» παίρνουν συνθετικά χάπια, κοκαΐνη, και όταν θέλουν να «κατέβουν» ηρωίνη, χασίς σταθερά και φάρμακα.

Ε. Η πολυ-χρήση αντιστοιχεί και σε μία γενικότερη κοινωνική τάση που επικρατεί στην εποχή μας, ενώ σχετίζεται με την ταχύτητα και το κυρίαρχο κοινωνικό πρότυπο της επίτευξης αποτελέσματος (στόχου) ανεξαρτήτως μέσου, τάση που ανιχνεύεται είτε στους όρους κοινωνικής καταξίωσης στην κοινωνία της ελεύθερης αγοράς (εύκολο κέρδος και σε σύντομο διάστημα) είτε και στο πεδίο της ποινικής καταστολής (αποτελεσματικότητα σε βάρος της νομιμότητας). **Αυτό καταρχήν μας οδηγεί στην εκτίμηση ότι η υπο-κουλτούρα που ο συστηματικός χρήστης αποκτά σταδιακά και η σχέση του με το ναρκωτικό, είναι και αρνητική αντανάκλαση των ευρύτερων κοινωνικών προτύπων που επικρατούν σε μία κοινωνία σε δεδομένες συνθήκες και η προσαρμογή τους στους στόχους του χρήστη (Βιδάλη Σ., 2008).**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 18.

Ανοχή του κοινωνικού περιγυρου

Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά (βλ. Έρευνα Ο.ΚΑ.ΝΑ.-Βιδάλη, 2008) «...πολλές φορές κάνουν χρήση μέσα στην τάξη. Οι καθηγητές, δεν το παίρνουν χαμπάρι, δεν το καταλαβαίνουν. Όπως και οι γονείς που δεν θέλουν να πιστέψουν ότι τα παιδιά τους κάνουν χρήση. Έτσι, και οι καθηγητές δεν θέλουν να το πιστέψουν ότι στο σχολείο τους υπάρχει χρήση...»,

«...Κοίταξε υπάρχει ένα δεδομένο. Αυτός που θα μπει για τα καλά στη χρήση θα σταματήσει ή δεν θα πάει το σχολείο....». Ειδικότερα :

α. Από τις απαντήσεις του προσωπικού και των χρηστών και πρώην χρηστών προκύπτει ότι **το άμεσο κοινωνικό περιβάλλον γνωρίζει ότι κάτι συμβαίνει. Από την άποψη αυτή**, ανακύπτει ένα τεράστιο θέμα που σχετίζεται με τις αντιδράσεις των καθηγητών και των λόγων που οι αντιδράσεις αυτές ήταν, τουλάχιστον στα συγκεκριμένα σχολεία, χλιαρές και αδύναμες. **Εκτός από την αδιαφορία, που μπορεί να ερμηνεύει την έλλειψη αντίδρασης, φαίνεται ότι δεν υπάρχει γνώση της έκτασης του προβλήματος και το πρόβλημα της εξάρτησης θεωρείται ατομική υπόθεση, κάτι που έμμεσα προκύπτει και από τις μαρτυρίες που κατέθεσε το προσωπικό των φορέων.**

β. Χωρίς καμία συνδρομή ή άλλη επίσημη πολιτική κατεύθυνση, οι καθηγητές και οι εργοδότες αντιδρούν ανάλογα με τη δική τους εκτίμηση για το θέμα. Όπως αναφέρει ένας ερωτηθείς από το προσωπικό των φορέων: «...Είναι θέμα πολιτείας το πώς οργανώνεται...(η ενημέρωση)». Στη δύσκολη αυτή κατάσταση και όντας μόνοι τους ουσιαστικά, καταλήγουν να αντιδρούν με έναν τρόπο τελικά που χαρακτηρίζει αυτές και άλλες όμοιες περιπτώσεις: έκαναν τα στραβά μάτια. Σα να μην συνέβαινε ή καλούσαν τους γονείς, μεταθέτοντας εκεί την ευθύνη. Υπό αυτές τις συνθήκες, φαίνεται ότι αυτή η αντίδραση θεωρείται μονόδρομος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 19

Οι Περιθωριοποιημένοι

Η κοινωνική κατασκευή ενός χρήστη μαριχουάνας.

Στο έργο του H. Becker (2000) «Οι περιθωριοποιημένοι», για πρώτη φορά με συστηματικό τρόπο καταγράφηκε η τάση εκείνη που υποδεικνύει τη χρήση ψυχοτρόπων ουσιών για απόλαυση και η πορεία προς τη συστηματική χρήση, η οποία απορρίπτει τις ατομοκεντρικές προσεγγίσεις σχετικά με την ειδική ψυχολογία και ιδιοσυγκρασία του ατόμου, που κάνει χρήση μαριχουάνας, αναδεικνύοντας τους κοινωνικούς παράγοντες και ειδικά το γεγονός ότι είναι η ίδια η αποκλίνουσα συμπεριφορά που διαμορφώνει τα κίνητρα και όχι κάποιοι ψυχολογικοί-παθολογικοί παράγοντες. Η έρευνα του Becker αποτέλεσε σταθμό στην κοινωνιολογία της αποκλίνουσας συμπεριφοράς.

Παρά το γεγονός ότι ασχολείται με το χρήστη μαριχουάνας, μία ψυχότροπη ουσία που δεν παράγει εθισμό ή σε κάθε περίπτωση έχει τελείως διαφορετικές επιπτώσεις από τα οπιούχα ή την κοκαΐνη κλπ., η μελέτη αυτή ανέδειξε τα στάδια μέσα από τα οποία κάποιος γίνεται ψυχαγωγικός-περιστασιακός χρήστης και στη συνέχεια συστηματικός:

1. Η **δοκιμή και το φτιάξιμο**: Ο αρχάριος δεν αρκεί να καπνίσει μόνο αλλά πρέπει να μάθει την τεχνική του καπνίσματος, ώστε να εισπνέει αρκετή δόση για να έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Εάν δεν φτιαχτεί ο χρήστης, δεν πρόκειται να αποκτήσει δική του άποψη- ιδέα για την επίδραση του ναρκωτικού.

2. Το **δεύτερο στάδιο είναι να μάθει να αναγνωρίζει τις επιδράσεις**: Να αναγνωρίζει ότι αυτό που του συμβαίνει, αφού έχει καπνίσει, είναι «φτιάξιμο». Πολλοί αρχάριοι χρήστες δεν αναγνωρίζουν, δεν καταλαβαίνουν ότι το ναρκωτικό έχει επιδράσει σε αυτούς. Θεωρούν τη συμπεριφορά τους κανονική ή ότι οφείλεται σε κάτι άλλο. Η αναγνώριση του φτιαξίματος έρχεται κατά κανόνα μέσα από τους άλλους που του «μαθαίνουν» να χαρακτηρίζει αυτό που του συμβαίνει ως «φτιάξιμο». Ακούει από τους άλλους τι είναι φτιάξιμο και το εφαρμόζει στην περίπτωση του. Μόνο όταν ο αρχάριος είναι ικανός να φτιάχνεται, θα συνεχίσει τη χρήση για ευχαρίστηση.

3. Το τρίτο στάδιο, που μπορεί απέχει από το δεύτερο, είναι **να μάθει να απολαμβάνει**. Να αναγνωρίζει και να χαρακτηρίζει, δηλαδή, τα συμπτώματα της επίδρασης του ναρκωτικού ως θετικά και ευχάριστα. Η χρήση ψυχοτρόπων ουσιών δεν προκαλεί πάντοτε ευχάριστες επιδράσεις ή τουλάχιστον σε πολλές περιπτώσεις είναι ασαφείς. Ο αρχάριος θα συνεχίσει τη χρήση μόνο εάν επαναπροσδιορίσει τις αισθήσεις που αποκομίζει ως ευχάριστες. Ο επαναπροσδιορισμός γίνεται μέσα από την αλληλεπίδραση με πιο έμπειρους χρήστες, που του μαθαίνουν ότι αυτό που νοιώθει είναι ευχάριστο, έχει περιορισμένη διάρκεια, δεν πρόκειται να του αλλάξει τη ζωή, να χάσει τα λογικά του ή να τον βλάψει. Πολλές εμπειρίες στην αρχή μοιάζουν τρομακτικές, επειδή είναι ασαφείς και προκαλούν φόβο. Ο έμπειρος χρήστης μαθαίνει στον αρχάριο να απολαμβάνει και να μην φοβάται. Σταδιακά, αυτό που στην αρχή ήταν δυσάρεστο, στη συνέχεια γίνεται ευχάριστο και αργότερα επιθυμητό. Η έννοια της απόλαυσης εισάγεται με τον ευνοϊκό προσδιορισμό της εμπειρίας που αποκτά ο ένας από τον άλλον. Σε κάθε περίπτωση, η συμμετοχή του ατόμου μαζί με άλλους σε αυτή

την εμπειρία, είναι καθοριστική για να συνεχίσει. Σε αυτό το διάστημα, από το πρώτο έως το τρίτο στάδιο, το άτομο διαμορφώνει κίνητρα για να συνεχίσει τη χρήση, που μόνο η ατομική εμπειρία μπορεί να του διαμορφώσει, καθώς πριν δεν ήξερε τι είναι και πώς είναι .

4. **Το τέταρτο στάδιο είναι η προμήθεια της ουσίας :** Στην αρχική φάση αυτού του σταδίου, το άτομο κάνει χρήση όταν βρίσκεται με άλλους στους **οποίους η ουσία είναι διαθέσιμη**. Αυτό μπορεί να συμβαίνει συχνά, αλλά όχι σε τακτά χρονικά διαστήματα. Το άτομο όταν δεν βρίσκεται με αυτούς που διαθέτουν την ουσία, δεν κάνει χρήση ούτε την αναζητά. Τότε πλέον είναι **περιστασιακός χρήστης**.

5. **Το πέμπτο στάδιο προκύπτει όταν για διάφορους λόγους, κυρίως κοινωνικούς, το άτομο καθώς αρχίζει να κατευθύνεται σε ένα πιο συστηματικό τρόπο χρήσης, «αναγκάζεται» από τα πράγματα να φροντίσει για τη δική του προμήθεια.** Επομένως, μέσω των ήδη υπαρχόντων γνωριμιών της ομάδας, έρχεται κατά κανόνα για πρώτη φορά σε επαφή με τον έμπορο. Αφού περάσει αυτό το στάδιο και νιώσει ασφαλής για τη συναλλαγή και ότι δεν κινδυνεύει από την αστυνομία τηρώντας πάντοτε διάφορους κανόνες και όντας προσεκτικός, τότε γίνεται **«πελάτης»**. Σε αυτή τη φάση, αρχίζει το στάδιο της συστηματικής χρήσης, καθώς η ποσότητα την οποία αγοράζει είναι συνήθως μεγαλύτερη από αυτή που χρειάζεται για μια δόση. Έτσι, ενώ πριν δεν υπήρχε άμεσα διαθέσιμη ποσότητα, τώρα η ύπαρξή της καθιστά πιθανή την αύξηση της συχνότητας χρήσης. Σταδιακά, και ειδικότερα αν έχουν προηγηθεί μεταβολές στη διαθεσιμότητα της ουσίας λόγω σύλληψης εμπόρων κλπ., οι αλλαγές στον τρόπο προμήθειας μπορούν να οδηγήσουν σε μία νέα κατάσταση όπου το ναρκωτικό είναι προσβάσιμο μόνο μέσα από παράνομους διαύλους.

6. Η αύξουσα συχνότητα χρήσης δημιουργεί και ανάγκες προστασίας του χρήστη από τρίτους μη χρήστες. Στο πλαίσιο αυτό, εφόσον το κρύβει από τους οικείους του, πρέπει να προστατευθεί για να μην το μάθουν και επίσης για να μην «προδοθεί», καθώς δεν θα μπορεί να κρύψει τις επιδράσεις του ναρκωτικού όταν είναι φτιαγμένος και βρίσκεται με μη χρήστες. Η συνήθεια αυτή αρχίζει να **περιβάλλεται από μυστικότητα**, όπου για πολλούς λόγους ο χρήστης καταλήγει να προστατεύεται και να νοιώθει ασφαλής μόνο όταν συνευρίσκεται με άλλους χρήστες. Εάν δεν συμβεί αυτό, ο χρήστης δεν περνάει στο στάδιο της συστηματικής χρήσης.

7. Από το στάδιο αυτό και μετά, έχει ολοκληρωθεί και μια άλλη διαδικασία, εκείνη του εξορθολογισμού της χρήσης ή ακόμα και η υποβολή στον εαυτό της ιδέας ότι το ναρκωτικό, αντί να είναι επιβλαβές, κάνει καλό. Το άτομο νοιώθει ελεύθερο να χρησιμοποιήσει μαριχουάνα, όταν φθάσει να θεωρεί τις συμβατικές απόψεις ως απληροφόρητες ή/και αδαείς και τις αντικαταστήσει με τη δική του εσωτερική άποψη. Τότε όμως έχει μεταβληθεί σε τακτικό–συστηματικό χρήστη.

Σε ό,τι αφορά τα κανναβοειδή, είναι σαφές ότι μπορεί κάποιος να μην γίνει συστηματικός χρήστης ή να προχωρήσει ένα επίπεδο πάνω. Για τα άλλα ναρκωτικά όμως, τα ζητήματα αυτά είναι πιο περίπλοκα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 19^A

Μαθαίνοντας

Αποσπάσματα από την έρευνα του Ο.ΚΑ.ΝΑ. για την οικονομία των ναρκωτικών

- Η πρώτη επαφή με τα ναρκωτικά

Το στάδιο της πρώτης εμπειρικής επαφής με τις ψυχοτρόπες ουσίες σύμφωνα με τις συνεντεύξεις της έρευνας του Ο.ΚΑ.ΝΑ., εντοπίζεται στην αρχή της εφηβείας (γύρω στα 13 κατά μέσο όρο). Οι ίδιοι οι χρήστες αναφέρουν ότι πρόκειται για ατομική επιλογή, που οφείλεται σε περιέργεια, «ψάξιμο», παιχνίδι, πλάκα και λιγότερο ατυχία. Ωστόσο, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι αυτή η ατομική επιλογή δεν έγινε αυτόματα, αλλά μέσα από την παρέα στην πλειονότητα των περιπτώσεων. Δεν θα πρέπει, εντούτοις, να απαξιώνεται και η δήλωση από πρώην χρήστες ότι δοκίμασαν μόνοι τους για πρώτη φορά. Παρενθετικά στο σημείο αυτό σημειώνεται ότι κανένας από όσους ειδικούς επαγγελματίες μας έδωσαν συνέντευξη (ειδικά όσοι εκπροσωπούν το ποινικοκατασταλτικό σύστημα) δεν θεωρεί τα 13 έτη ως μέσο όρο ηλικίας έναρξης της χρήσης. Βέβαια, οι περισσότεροι, και κυρίως το προσωπικό των φορέων απεξάρτησης, επισημαίνουν συνέχεια ότι διαπιστώνουν μία πτώση των ηλικιακών ορίων έναρξης της χρήσης.

- Η απόλαυση

Η χρήση της ουσίας (χασίσ κατά κανόνα) αποκτά σε σύντομο χρονικό διάστημα ένα θετικό νόημα για τους χρήστες καθώς συνδέεται με θετικά αποτελέσματα για αυτούς, εισάγοντάς τους νοητικά σε έναν νέο «κόσμο» ανάλογα με το τι επιδιώκουν: «μου έβγαξε μια ωραία συμπεριφορά, χαλαρή, αν δεν έπαιρνα είχα κακή συμπεριφορά... ηρεμούσα», «...για μια κοπέλα βασικά, επίσης ένιωθα μόνος μου...», «...ένιωθα πιο άνετα, πιο ελεύθερος μπορούσα να εκφραστώ καλύτερα στον περίγυρο μου...», «...ήθελα να φανώ μέσα από αυτό τον κόσμο. Στην αρχή ήταν για μαγκιά ...μετά ήταν τρόπος ζωής.....». Ωστόσο, πίσω από αιτιολογίες αυτού του τύπου ή άλλες παρόμοιες, υποβόσκουν κατά κανόνα προβληματικές συνθήκες που έχουν να κάνουν με το άμεσο οικογενειακό ή το κοινωνικό περιβάλλον, οι οποίες συνέβαλαν θετικά στην αρχική στάση του χρήστη, σε συνδυασμό με τις θετικές συνθήκες που προαναφέρθηκαν όπως δεύτερης γενιάς μετανάστης, χωρισμένοι γονείς, η απουσία του ενός από τους δύο γονείς λόγω θανάτου και, σπανιότερα, μετανάστευση, στη συνέχεια χαμηλές επιδόσεις στο σχολείο και εγκατάλειψη. Αυτό δεν αναιρεί το γεγονός ότι υπάρχουν και παιδιά, κατά τα εξωτερικά φαινόμενα, μη προβληματικών οικογενειών, καλοί μαθητές κλπ. **Είναι πάντως γεγονός ότι οι χρήστες τους οποίους συναντήσαμε, δεν μεταθέτουν την αιτία της εμπλοκής τους στο περιβάλλον τους, αλλά θεωρούν τους ίδιους υπεύθυνους για αυτό, αν και κάποιοι θεωρούν ότι ο κοινωνικός περίγυρος λειτούργησε ενισχυτικά προς αυτή την κατεύθυνση.**

- Το κέρασμα

Μία τυπική είσοδος στην αγορά ναρκωτικών για τον πρωτόπειρο είναι το «κέρασμα» και η επαφή με κάποιον άλλο που ξέρει κάποιον πωλητή. Αυτό δεν είναι μόνο μία από τις τεχνικές πώλησης που χρησιμοποιούν οι χρήστες και μικροδιακινητές (το «σπρώξιμο» όπως το ονομάζουν), αλλά ταυτόχρονα είναι ένας τρόπος μέσω του

οποίου απομακρύνεται η αίσθηση και η συνειδητοποίηση ότι έρχονται έμμεσα σε επαφή με τον κόσμο της παρανομίας.

Μέσω του κέρασματος, όχι μόνο δεν υπάρχει η εκτίμηση ότι κάνουν κάτι κακό (αν και απαγορευμένο), αλλά καθυστερεί η συνειδητοποίηση ότι, για να βρουν μία δόση, έρχονται οι ίδιοι σε επαφή με ένα τομέα παρανομίας, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις, ακόμα και όταν αυτό γίνεται συνείδηση, είναι προκλητικό για τους έφηβους. Συνεπώς, όπως φαίνεται το κέρασμα περιλαμβάνει μεν το χασίς, αλλά όταν έρχεται η ώρα της ηρωίνης, αυτή αγοράζεται. Και στο σημείο αυτό, ο χρήστης αρχίζει να γίνεται μέρος της αγοράς και διαφημιστής ο ίδιος για να εξασφαλίσει τη δόση του, αρχικά χωρίς να πληρώνει (βλ. περίπτωση «Μιχάλη»).

Η παρέα παίζει καθοριστικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία, σύμφωνα με τις απαντήσεις του προσωπικού των φορέων, χωρίς να είναι ο αποκλειστικός παράγοντας, καθώς ορισμένοι από το προσωπικό θεωρούν ότι είναι ένας συνδυασμός παραγόντων που οδηγούν στη συστηματική χρήση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 20

Τυπικός κοινωνικός έλεγχος και αστυνομία

Η αστυνομία ασκεί τυπικό κοινωνικό έλεγχο, στο πλαίσιο και με τους όρους που επιβάλλει ο νόμος και διαθέτοντας ένα μεγάλο εύρος διακριτικής ευχέρειας, ειδικά κατά την αστυνόμευση στο δρόμο. Η παρουσία ή η ύπαρξη της αστυνομίας, αντανακλά την πραγματική και συμβολική παρουσία του κράτους στο χώρο. Ταυτόχρονα, η παρουσία της λειτουργεί κατά πολλούς αποτρεπτικά για τη διάπραξη εγκλημάτων, ενώ η δράση της εγγυάται την ασφάλεια των ανθρώπων που βρίσκονται στην Επικράτεια. Η λειτουργία της αστυνομίας και οι αρμοδιότητές της, όπως θα αναλυθούν στη συνέχεια, αναφέρονται σε έναν συγκεκριμένο τύπο Κράτους, το κράτος δικαίου και, συγκεκριμένα, το δημοκρατικό κράτος δικαίου.

Καταλυτικό ρόλο στη λειτουργία της αστυνομίας έχουν μία σειρά από κοινωνικές διαδικασίες και σχέσεις εξουσίας και ιεραρχίας, όπως και τυποποιήσεις της προστασίας που παρέχει ο νόμος στους πολίτες καθώς και των ορίων εντός των οποίων η αστυνομία οφείλει να αναπτύσσεται. Κατά συνέπεια, προϋπόθεση για να κατανοήσει κάποιος τη σημασία και τις λειτουργίες της αστυνομίας, είναι η βασική εξοικείωση με τις έννοιες:

- ✓ του κοινωνικού ελέγχου,
- ✓ του τυπικού και άτυπου κανόνα,
- ✓ του εξαναγκασμού,
- ✓ του έννομου αγαθού,
- ✓ της κοινωνικής ευταξίας, και
- ✓ της νομιμότητας.

Τόσο ο άτυπος όσο και ο τυπικός κοινωνικός έλεγχος, στους οποίους ήδη αναφερθήκαμε, αντανακλούν και εκφράζουν τις κυρίαρχες κοινωνικές σχέσεις, που κυριαρχούν σε μια συγκεκριμένη ιστορική συγκυρία. Ως κυρίαρχες κοινωνικές σχέσεις εννοούνται εκείνες οι σχέσεις στο εσωτερικό μιας ομάδας ή ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες πληθυσμού, που καθορίζουν στη συγκρότηση και την αναπαραγωγή των κανόνων, ενός κοινωνικού συστήματος ή υποσυστήματος. Ο κοινωνικός έλεγχος και ειδικά ο τυπικός αναπτύσσονται μέσα από συστήματα κανόνων.

Η ύπαρξη και εφαρμογή **των τυπικών και άτυπων κανόνων στην πραγματικότητα ελέγχει, καθοδηγεί και διαμορφώνει την κοινωνία** (τις κοινωνικές σχέσεις), τη συμπεριφορά, αλλά και την ιδεολογία του πολίτη απέναντι στο κράτος και τους άλλους. Παράλληλα, οι εν λόγω κανόνες συγκροτούν το πλαίσιο και τους όρους υπαγωγής του πολίτη στην κρατική εξουσία. Ωστόσο, και οι τυπικοί κανόνες, όπως και οι άτυποι, **προϋποθέτουν μια ευρεία κοινωνική συναίνεση** για να ισχύσουν και να εφαρμοστούν. Είναι η μακρόχρονη ισχύς τους αυτή η οποία «μαθαίνει» τους πολίτες και το κράτος για τι να κάνουν και τι να μην κάνουν και έτσι, μακροπρόθεσμα, το περιεχόμενο του κανόνα αφομοιώνεται - εσωτερικεύεται από τον πολίτη, η υπαγωγή στον κανόνα γίνεται αυτονόητη (π.χ. απαγόρευση αφαίρεσης ξένου πράγματος-κλοπή)

και τελικά, ακολουθεί τον κανόνα, χωρίς δεύτερη σκέψη ή εκλογίκευση, ως αυτονόητο κεκτημένο μιας κοινωνικής ομάδας ή μιας κοινωνίας στην οποία εντάσσεται.

Η επιβολή και η ισχύς αυτών των κανόνων που είναι πάντα τυπικοί κανόνες, ανατίθεται σε συγκεκριμένους **φορείς δημόσιας εξουσίας**, οι οποίοι έχουν από το νόμο την αρμοδιότητα να εξαναγκάζουν τους πολίτες να τηρούν το νόμο, να παρεμβαίνουν στις σχέσεις μεταξύ των πολιτών, αλλά και μεταξύ του κράτους και των πολιτών, και να τις ρυθμίζουν στο πλαίσιο του νόμου, να εφαρμόζουν και να εκτελούν το σύστημα κυρώσεων που προβλέπεται σε περίπτωση παραβίασης του νόμου. Ο πολίτης δεν μπορεί να μην υπαχθεί σε αυτές τις εξουσίες χωρίς περαιτέρω κυρώσεις και σε αυτό έχουν συμφωνήσει όσοι έχουν δικαίωμα ψήφου (πολίτες), όπως προαναφέρθηκε. Οι φορείς αυτοί είναι η αστυνομία, η Δικαιοσύνη και το Σωφρονιστικό Σύστημα και, για τους λόγους που μόλις εξηγήθηκαν, αυτοί οι φορείς ή μηχανισμοί **ονομάζονται εξαναγκαστικοί μηχανισμοί ή κατασταλτικοί μηχανισμοί** (να μην συγχέεται ο όρος με την πρόληψη ή καταστολή που διενεργεί η αστυνομία).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Άρθρο 2

1. Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας

Άρθρο 5

1. Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.

2. Όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο.....

3. Η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη. Κανένας δεν καταδιώκεται, ούτε συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται ούτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο περιορίζεται, παρά μόνο όταν και όπως ο νόμος ορίζει.

Άρθρο 6

1. Κανένας δεν συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται χωρίς αιτιολογημένο δικαστικό ένταλμα, που πρέπει να επιδοθεί τη στιγμή που γίνεται η σύλληψη ή η προφυλάκιση. Εξαιρούνται τα αυτόφωρα εγκλήματα.

2. Όποιος συλλαμβάνεται για αυτόφωρο έγκλημα ή με ένταλμα, προσάγεται στον αρμόδιο ανακριτή το αργότερο μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες από τη σύλληψη, αν όμως η σύλληψη έγινε έξω από την έδρα του ανακριτή, η προσαγωγή γίνεται μέσα στον απολύτως αναγκαίο χρόνο για τη μεταγωγή του. Ο ανακριτής οφείλει, μέσα σε τρεις ημέρες από την προσαγωγή, είτε να απολύσει τον συλληφθέντα είτε να εκδώσει ένταλμα φυλάκισης. Η προθεσμία αυτή παρατείνεται για δύο ημέρες, αν το ζητήσει αυτός που έχει προσαχθεί, ή σε περίπτωση ανώτερης βίας που βεβαιώνεται αμέσως με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου.

3. Όταν περάσει άπρακτη καθεμία από τις δύο αυτές προθεσμίες, κάθε δεσμοφύλακας ή άλλος, είτε πολιτικός υπάλληλος είτε στρατιωτικός, στον οποίο έχει ανατεθεί η κράτηση εκείνου που έχει συλληφθεί, οφείλει να τον απολύσει αμέσως. Οι παραβάτες τιμωρούνται για παράνομη κατακράτηση και υποχρεούνται να επανορθώσουν κάθε ζημία που έγινε στον παθόντα και να τον ικανοποιήσουν για ηθική βλάβη με χρηματικό ποσό, όπως νόμος ορίζει.

**4. Νόμος ορίζει το ανώτατο όριο διάρκειας της προφυλάκισης, που δεν μπορεί να υπερβεί το ένα έτος στα κακουργήματα και τους έξι μήνες στα πλημμελήματα. Σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις τα ανώτατα αυτά όρια μπορούν να παραταθούν για έξι και τρεις μήνες, αντίστοιχα, με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου.

Απαγορεύεται η υπέρβαση των ανώτατων ορίων της προφυλάκισης με τη διαδοχική επιβολή του μέτρου αυτού για επί μέρους πράξεις της ίδιας υπόθεσης.

Άρθρο 7

1. Έγκλημα δεν υπάρχει ούτε ποινή επιβάλλεται χωρίς νόμο που να ισχύει πριν από την τέλεση της πράξης και να ορίζει τα στοιχεία της. Ποτέ δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που προβλεπόταν κατά την τέλεση της πράξης.

2. Τα βασανιστήρια, οποιαδήποτε σωματική κάκωση, βλάβη υγείας, ή άσκηση ψυχολογικής βίας, καθώς και κάθε άλλη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας απαγορεύονται και τιμωρούνται, όπως νόμος ορίζει.

****3.** Η γενική δήμευση απαγορεύεται. Θανατική ποινή δεν επιβάλλεται, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στο νόμο για κακουργήματα τα οποία τελούνται σε καιρό πολέμου και σχετίζονται με αυτόν.

4. Νόμος ορίζει με ποιους όρους το Κράτος παρέχει, ύστερα από δικαστική απόφαση, αποζημίωση σε όσους καταδικάστηκαν, προφυλακίστηκαν ή με άλλο τρόπο στερήθηκαν άδικα ή παράνομα την προσωπική τους ελευθερία.

Άρθρο 9

1. Η κατοικία του καθενός είναι άσυλο. Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη. Καμία έρευνα δεν γίνεται σε κατοικία, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος και πάντοτε με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας.

2. Οι παραβάτες της προηγούμενης διάταξης τιμωρούνται για παραβίαση του οικιακού ασύλου και για κατάχρηση εξουσίας και υποχρεούνται σε πλήρη αποζημίωση του παθόντος, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 11.

1. Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνέρχονται ήσυχα και χωρίς όπλα.

2. Μόνο στις δημόσιες συναθροίσεις μπορεί να παρίσταται η αστυνομία. Οι υπαίθριες συναθροίσεις μπορούν να απαγορευτούν με αιτιολογημένη απόφαση της αστυνομικής αρχής γενικά, αν εξαιτίας τους επίκειται σοβαρός κίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια, σε ορισμένη δε περιοχή αν απειλείται σοβαρή διαταραχή της κοινωνικό-οικονομικής ζωής, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 25

1. Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιση και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά, πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας.

2. Η αναγνώριση και η προστασία των θεμελιωδών και απαράγραπτων δικαιωμάτων του ανθρώπου από την Πολιτεία, αποβλέπει στην πραγμάτωση της κοινωνικής προόδου μέσα σε ελευθερία και δικαιοσύνη.

3. Η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος δεν επιτρέπεται

4. Το Κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης.

ΕΠΙΤΑ ΗΜΕΡΕΣ
ΚΥΡΙΑΚΗ 6 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1998
2-32 ΑΦΙΕΡΩΜΑ

- **Ανθρώπινα Δικαιώματα**
50 χρόνια Οικουμενικής Διακήρυξης
- Του Δημήτρη Γιωργιάνη
- **Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών**
Ο ρόλος του στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- Του Κωνσταντίνου Παπαδόπουλου
- **Η Ελλάδα στο Σπαρασούρι**
Η απώλεια προσφυγής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
- Του Νίκου Αλφειάδη
- **50 χρόνια Οικουμενικής Διακήρυξης**
Η ανάγκη για την καθιέρωση της προστασίας των δικαιωμάτων
- Του Γεωργίου Α. Παπαδόπουλου
- **Εθνικές κοινωνικές ομάδες**
Οικονομικοί πρόσφυγες
- Του Πέτρου Ανδρέου Ριζού
- Πρόεδρος από τη χώρα του κοσμο
- Του Σαβίτη Ντε Ριμπάιν
- UNICEF: προστασία στα παιδιά
- Του Αντώνη Κοκκινιά
- Γυναικες «να είναι οι εταίροι τους
- Της Σοφίας Χρονιά
- **Η οικονομική κρίση**
και δικαιώματα
- Η υποστήριξη της εξωτερικής αγοράς
- Του Κώστα Στάσιου
- **Εργασίες για αντιμετώπιση**
Διατήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το δικαίωμα υγείας
- Του Κώστα Δελιγιάννη
- **Κατά τον βορσισμό**
και την ξενοφοβία
- Η απόφαση της διαρκούς επιτροπής
- Του Νίκου Φωκιάδη
- **Θρησκευτικές προτιμήσεις**
Εκπαιδευτικές επιλογές διακρίσεων
- Του Σάββα Αγορίδη
- **Πολίτες και περιβάλλον**
Προστασία και περιβάλλον στη ζωή
- Του Σάββα Φωκιάδη
- **Αποκρίσεις για τις γενές**
Διερεύνηση, ενίσχυση προστασίας
- Του Γεωργίου Παπαδόπουλου
- **Σύγχρονο κράτος και κοινωνία**
Του Παναγιώτη Η. Δημητρίου
- **Πνευματική ιδιοκτησία**
Απαιτείται από τα δικαιώματα της τεχνολογίας
- Του Γεωργίου Α. Κοκκινιά

Εξαιρετικές Δοξαίμονες στη χώρα μας Ένα από τα σημαντικότερα ανθρώπινα δικαιώματα που προστατεύονται από την Οικουμενική Διακήρυξη είναι το δικαίωμα της ζωής. Είναι το δικαίωμα που αποτελεί το θεμέλιο για την προστασία των άλλων δικαιωμάτων.

Υπεύθυνος: Επτά Ημερών
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΡΑΪΟΥ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Ανθρώπινα δικαιώματα

50 χρόνια από την ψήφιση της Οικουμενικής Διακήρυξης για την προστασία τους

ΑΠΟ ΤΟΝ καιρό που ο άνθρωπος έπαψε να ζει μόνος, σαν θηρίο, και εισήλθε στην εποχή της συμβίωσης με άλλους ανθρώπους, η συμβίωση αυτή είχε ανάγκη από ορισμένους κανόνες. Οι κανόνες συμβίωσης δεν ήταν άλλοι από τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ανθρώπων μεταξύ τους. Ελάχιστα τα δικαιώματα και δυσβάστακτες οι υποχρεώσεις των ασθενέστερων απέναντι στους ισχυρότερους. Η πρώτη καταγραφή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτυπώνεται στις αρχαίες θρησκείες.

Η ανθρώπινη ιστορία είναι η ιστο-

Επιμέλεια αφιερώματος:
ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΓΟΥΣΕΤΗΣ
ΟΛΓΑ ΣΕΛΛΑ

ρία των αγώνων για την υπεράσπιση δικαιωμάτων. Η αρχαία ελληνική κοινωνία ήταν η πρώτη στην οποία τα δικαιώματα άρχισαν να αυτονομούνται από τη θρησκεία, αλλά η ανθρωπότητα είχε μακρύ δρόμο να διανύσει έως τις μέρες μας. Οι Στωικοί φιλόσοφοι, το Ρωμαϊκό Δίκαιο, η Βρετανική Magna Carta (1215), η Αμερικανική Επανάσταση (1776), η κατάργηση της δουλείας στον Αμερικανικό Εμφύλιο, είναι μερικοί μόνο από τους σταθμούς της μακριάς, δύσκολης και ενίοτε παλινδρομικής αυτής πορείας.

Η «Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη», προϊόν του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης (1789), έθεσε τα θεμέλια γι' αυτό που σήμερα ονομάζουμε **1η γενιά δικαιωμάτων: Τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα**. Είναι τα δικαιώματα που έχουν στόχο την προστασία του ανθρώπου από το φόβο και αντικείμενο τον περιορισμό της εξουσίας των ισχυρών και του κράτους.

Οι αγώνες των θυμάτων της εκμετάλλευσης στις βιομηχανικές κοινωνίες του 19ου αιώνα, με αποκορύφωμα τη Ρωσική Επανάσταση (1917), έθεσαν τα θεμέλια γι' αυτό που ονομάζουμε **2η γενιά δικαιωμάτων: Τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα**. Είναι τα δικαιώματα που έχουν στόχο την προστασία του ανθρώπου από τη στέρηση και αντικείμενο την επιβολή αντίστοιχων θετικών υποχρεώσεων των ισχυρών και του κράτους απέναντι στους πολίτες.

Με ναυπές τις μνήμες του Ολοκαυτώματος και των καταστροφών

πολλών μη κυβερνητικών οργανώσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η Οικουμενική Διακήρυξη παραβιάζεται

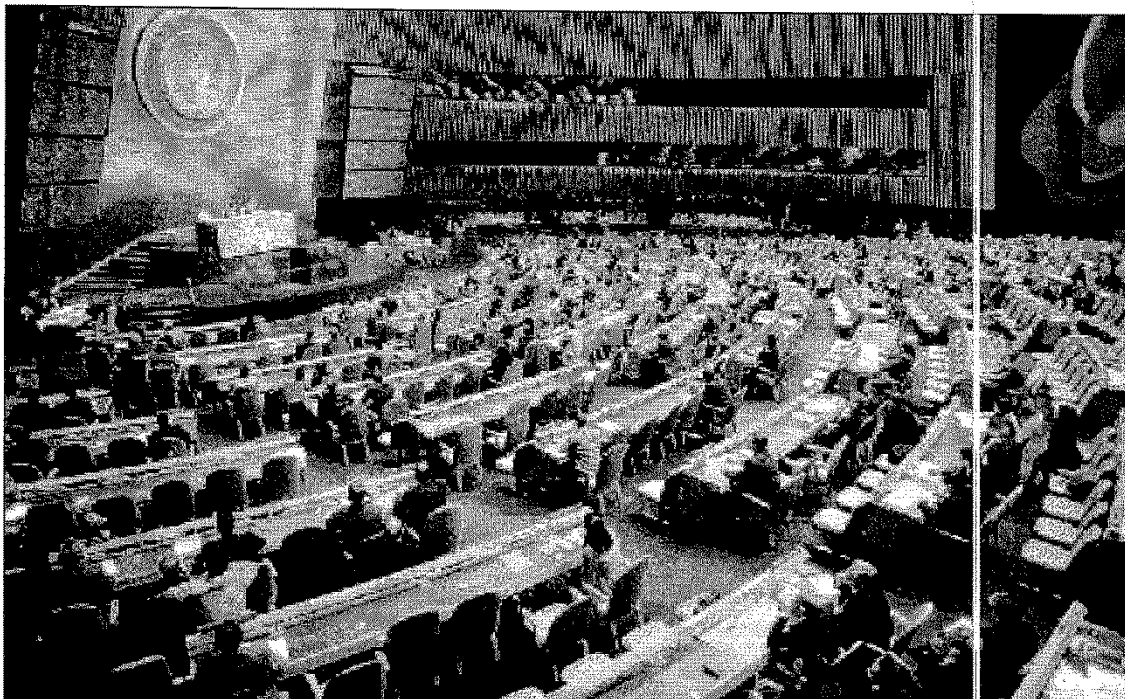
Τούτο όλο το ειδικό οικοδόμημα, όμως, καταρρέει ανοήτως την οποιαδήποτε εφημερίδα και βλέποντας το οποιοδήποτε δελτίο ειδήσεων. Οι μισές κυβερνήσεις του κόσμου φυλακίζουν ανθρώπους μόνο για τις πολιτικές τους, την εθνική τους προέλευση, τη γλώσσα, τη θρησκεία τους, το χρώμα του δέρματός τους. Το ένα τρίτο των κυβερνήσεων βασανίζει τους κρατούμενούς τους. Οι γενοκτονίες και οι εθνοκαθάρσεις διαδέχονται η μία την άλλη. Τέσσερα εκατομμύρια παιδιά «κάτω των 5 ετών» πεθαίνουν κάθε χρόνο από παιδικές ασθένειες και αρυδάτωση. Οι γυναίκες εξακολουθούν να είναι κατάταρα όντα. Δεκαπέντε εκατομμύρια πρόσφυγες πλυνώνται στη Γη, γυρεύοντας προστασία της ζωής τους, και άγνωστος ριθμός πεντασμένων «εισβάλλει» συνεχώς και παράνομα από τις χώρες του τρίτου κόσμου στις αναπτυγμένες μητροπόλεις, διεκδικώντας ένα κομμάτι ψωμί.

Όλα αυτά τα εγκλήματα γίνονται από κυβερνήσεις που δεν τιμούν την υπογραφή που έχουν βάλει στην Οικουμενική Διακήρυξη. Προτεραιότητα απέναντι στα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν γι' αυτές τις κυβερνήσεις ετερολογίες, όπως το «εθνικό συμφέρον», ο θρησκευτικός φανατισμός και άλλοι «ισμοί», είτε οικονομικά συμφέροντα, που συχνά κρύβονται πίσω από τις ιδεολογίες. Προτεραιότητα έχουν επίσης τα πολιτικά συμφέροντα: ορισμένες κυβερνήσεις καταγγέλλουν υποκριτικά τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε κάποιες χώρες, ενώ τις αποσιωπούν για κάποιες άλλες. Και βέβαια, ύψιστη προτεραιότητα κάποιων κυβερνήσεων είναι ο φόβος της απώλειας της εξουσίας.

Οι Αρχές της Οικουμενικής Διακήρυξης

Ακόμα, υπάρχουν και κυβερνήσεις που όχι μόνο δεν τιμούν την υπογραφή τους, αλλά του επίσημα αμφισβητούν τις ίδιες τις αρχές της Οικουμενικής Διακήρυξης.

Ορισμένες κυβερνήσεις διαχωρίζουν τις δυο γενιές των δικαιωμά-

Συνεδρίαση της Ολομέλειας του ΟΗΕ στο κεντρικό κτίριο του Οργανισμού, στη Νέα Υόρκη. Η προσπάθεια ενσωμάτωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλες τις δράσεις του ΟΗΕ δοκιμάζεται λόγω πολιτικών περιορισμών και πιέσεων που αποδυναμώνουν την παρέμβαση του Οργανισμού (φωτ.: Ρόπερς).

των, που στη Διακήρυξη είναι αδιαίρετες. Κάποιες κυβερνήσεις (κυρίως Δυτικές) αξιολογούν μόνο τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, ενώ τα οικονομικά και κοινωνικά τα εναποθέτουν στη μέριμνα της... ελεύθερης αγοράς και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Κάποιες άλλες κυβερνήσεις (κυρίως της Αφρικής και της Ασίας) ισχυρίζονται ότι τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα είναι...

πολυτέλεια, όταν ο κόσμος πεθαίνει από την πείνα. Με τον ισχυρισμό αυτό νομιμοποιούν τα φρικώδη εγκλήματα τους.

Τέλος, υπάρχουν κυβερνήσεις (κυρίως ασιατικές), αλλά και Δυτικοί στοχαστές -ανάμεσά τους και Ελληνες-

που θεωρούν ξενόφερτη και ισοπεδωτική την έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κατώτερη αξία μπροστά σε υπέρτερες, που είναι οι τοπικές παραδόσεις, η ορθοδοξία κ.λπ.

Και ο ΟΗΕ πώς ανταποκρίνεται σε όλα αυτά; Η απάντηση είναι απλή: ο

ΟΗΕ δεν μπορεί να είναι ούτε καλύτερος ούτε χειρότερος από τις κυβερνήσεις που τον απαρτίζουν. Δεν παύει, όμως, να είναι το μόνο εργαλείο που διαθέτει η παγκόσμια κοινότητα για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το μέλλον των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Η ζωή, όμως, δεν σταμάτησε στην Οικουμενική Διακήρυξη. Ήδη, ο ΟΗΕ υποχρεώθηκε να οργανώσει Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για τη λεγόμενη 3η γενιά δικαιωμάτων: Τα δικαιώματα στο ανθρώπινο περιβάλλον. Επίσης, η παγκοσμιοποίηση, η τεχνολογική εξέλιξη, η βιοϊατρική, οι νέοι θεσμοί δημιουργούν νέες πραγματικότητες και την ανάγκη για νέα δικαιώματα.

Η εισαγωγή αυτή θα ήταν λειψή χωρίς αναφορά στη μνήμη και το έργο του καθηγητή, ακαδημαϊκού και αγωνιστή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων Γεωργίου Κ. Βλάχου. Το σε διεθνή κλίμαα πρωτοπόρο έργο του στην πολιτική σκέψη και στην κοινωνιολογία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ανήκει το δρόμο για την ορθολογική και επιστημονική, όσο και αγωνιστική, αντιμετώπιση του θέματος στη χώρα μας. Το 1975 έλεγε προφητικά:

«Μπορεί κανείς να πη, χωρίς κανένα δισταγμό, ότι η πάλη για την ειρήνη και τη διεθνή συνεργασία συντονίζεται απίλτως με τον αγώνα για την προστασία και τη διεύρυνση των δικαιωμάτων του ανθρώπου».

Διονύσιος Γουσιέτης

Το 1996 ο Θιβετιανός μοναχός Κάλσανγκ Ουότοπ συνελήφθη, βασανίστηκε και υπέκυψε στα τραύματά του σε φυλακή της Λάσα, επειδή μετέφρασε στην υπό κινεζική κατοχή χώρα του την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η περίπτωση του δεν είναι μοναδική. Μισό αιώνα μετά την κινεζική εισβολή, το Θιβέτ αριθμεί 1.200.000 νεκρούς από μη φυσικό θάνατο (εκτελέσεις, συγκρούσεις, βασανιστήρια), περισσότεροι από 200.000 Θιβετιανοί έχουν διαφύγει στο εξωτερικό και ο πληθυσμός της χώρας αριθμεί πλέον 6 εκατ. Θιβετιανούς, έναντι 7,5 εκατ. Κινέζων, που έχουν μεταφερθεί εκεί από την Κίνα. Στη φωτογραφία, η δεκαεπτάχρονη Ντόλμα και η δεκαεννιάχρονη Νανίμα το 1988, χρονιά κατά την οποία υπέστησαν βασανιστήρια στο Θιβέτ, απ' όπου κατάφεραν να διαφύγουν. Κατά τη διάρκεια της φυλάκισής τους, οι Κινέζοι έπειναν συχνά μια φιλή αίμα από την κάθε μία και τις ανάγκαζαν να στέκονται όρθιες με δεμένα τα χέρια και τα πόδια, πάνω σε παγωμένο τοιμέτο, τρεις ώρες την ημέρα. Τα δάχτυλά τους έχουν παραλύσει ενώ από τα χτυπήματα έσπασαν τα πλευρά τους.

Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Ο ρόλος του διεθνούς οργανισμού στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Μέγιστο καθήκον μιας διακυβερνητικής οργάνωσης, όπως ο ΟΗΕ, είναι αναμφισβήτητη η προστασία των θυμάτων από παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε αρκετές περιπτώσεις η άμεση επέμβαση καθυστερεί εφόσον επιδιώκεται η ομόφωνη καταδικαστική απόφαση για το κράτος-παραβάτη. (Αρχείο UNICEF, άνοιξη 1997, Ζαΐρ).

Του Κωστή Παπαϊωάννου

Πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας

«Δεν χρειάζεται να εξηγήσεις τη σημασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε μια μεγάλη αρένη την Ασία ή έναν πιστήρα από την Αφρική, των οποίων ο γιος ή η κόρη βίαια πήρε ή δολοφονήθηκε. Την κατανοούν τραγικά περισσότερο από όλους μας. Αυτό που χρειάζεται και οφείλουμε να προσφέρουμε είναι ένα όραμα ανθρώπινων δικαιωμάτων οικείο για όλους».

Κόφι Ανάν, γ.γ. του ΟΗΕ, Οκτώβριος 1997

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ δεκαετία συνέπεσε με μια αξιοσημείωτη παραδοχή της σημασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για την οικονομική ανάπτυξη, την πολιτική σταθερότητα, τη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας και την ανθρωπιστική δράση. Την ίδια περίοδο όμως γίνανε μάρτυρες γενοκτονιών και εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας στη Βοσνία, το Κογκό, το Ιράκ και τη Ρουάντα.

Ποιος είναι λοιπόν ο ρόλος του ΟΗΕ σε αυτό το αντιφατικό πλαίσιο; Χωρίς να είναι εύκολο να αποτιμηθεί στον περιορισμένο χώρο ενός άρθρου, είναι εντούτοις χρήσιμο να γίνουν κάποιες παρατηρήσεις.

Παραδοσιακά οι υπηρεσίες του ΟΗΕ δεν θεωρούσαν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως μέρος του ρόλου τους. Γίνεται προσπάθεια αυτή η κατάσταση να αλλάξει, στο πλαίσιο της αναμόρφωσης του Οργανισμού και με σκοπό τα ανθρώπινα δικαιώματα να ενσωματωθούν σε κάθε του λειτουργία. Τα πρώτα δείγματα είναι ενθαρρυντικά (συμμετοχή του ύπατου αρμοσίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε όλες τις Επιτροπές, αυξημένη επί τόπου παρουσία του ΟΗΕ σε περιόδους κρίσης), δεν αρκούν όμως για να ξεχαστεί η συχνά τραγική ανεπάρκεια του Οργανισμού.

Μέγιστο καθήκον μιας διακυβερνητικής οργάνωσης, όπως ο ΟΗΕ, είναι αναμφισβήτητη η προστασία των θυμάτων των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία επιτυγχάνεται μόνο όταν ζητείται από τις υπεύθυνες κυβερνήσεις να λογοδοτήσουν και όχι όταν επιδιώκεται να ληφθεί η σχετική καταδικαστική απόφαση ομόφωνα, όσο και αν αυτό της προσδίδει μεγαλύτερο πολιτικό βάρος.

Κατά τη διάρκεια του 1996, εκδηλώθηκε μια ανησυχητική τάση στην Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, με το σύνθημα «συνεργασία και όχι αντιπαράθεση». Για να ληφθούν μέτρα εναντίον των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα πρέπει να συμφωνήσουν όλες οι κυβερνήσεις, συμπεριλαμβανομένου μερικής φο-

Οι υπηρεσίες του ΟΗΕ στην Ελλάδα

Όλες ασχολούνται εν όλω ή εν μέρει με ανθρώπινα δικαιώματα.

1. Γραφείο Πληροφοριών, Αμαλίας 36, 105 55 Αθήνα Τηλ. 52.30.640, fax: 52.33.639
2. Υπατή Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες (UNHCR), Αγγελοπούλου 23, 115 25 Ν. Ψυχικό, Τηλ. 67.26.462, fax: 67.56.800.
3. UNICEF (Οργανισμός για τα Δικαιώματα του Παιδιού), Ελληνική Εθνική Επιτροπή, Ξετίας 1, 115 27, Αθήνα Τηλ. 74.84.184, fax: 77.83.829.
4. UNESCO, Οργανισμός για την Πολιτιστική Ανάπτυξη, Ελληνική Εθνική Επιτροπή, Υπουργείο Εσωτερικών, Ακαδημίας 3, 106 71 Αθήνα, Τηλ. 96.20.736, fax: 36.20.736.
5. UNIDO, Οργανισμός για την Οικονομική Ανάπτυξη, Σταδίου 7, 105 62 Αθήνα, Τηλ. 32.48.318, fax: 32.48.778.
6. UN ENVIRONMENT PROGRAMME, Συντονιστική Μονάδα Μεσογειακής Περιβαλλοντικής Δράσης, Λεωφ. Βασιλίων 48, 116 35 Αθήνα, Τηλ. 72.73.100, fax: 72.63.196.

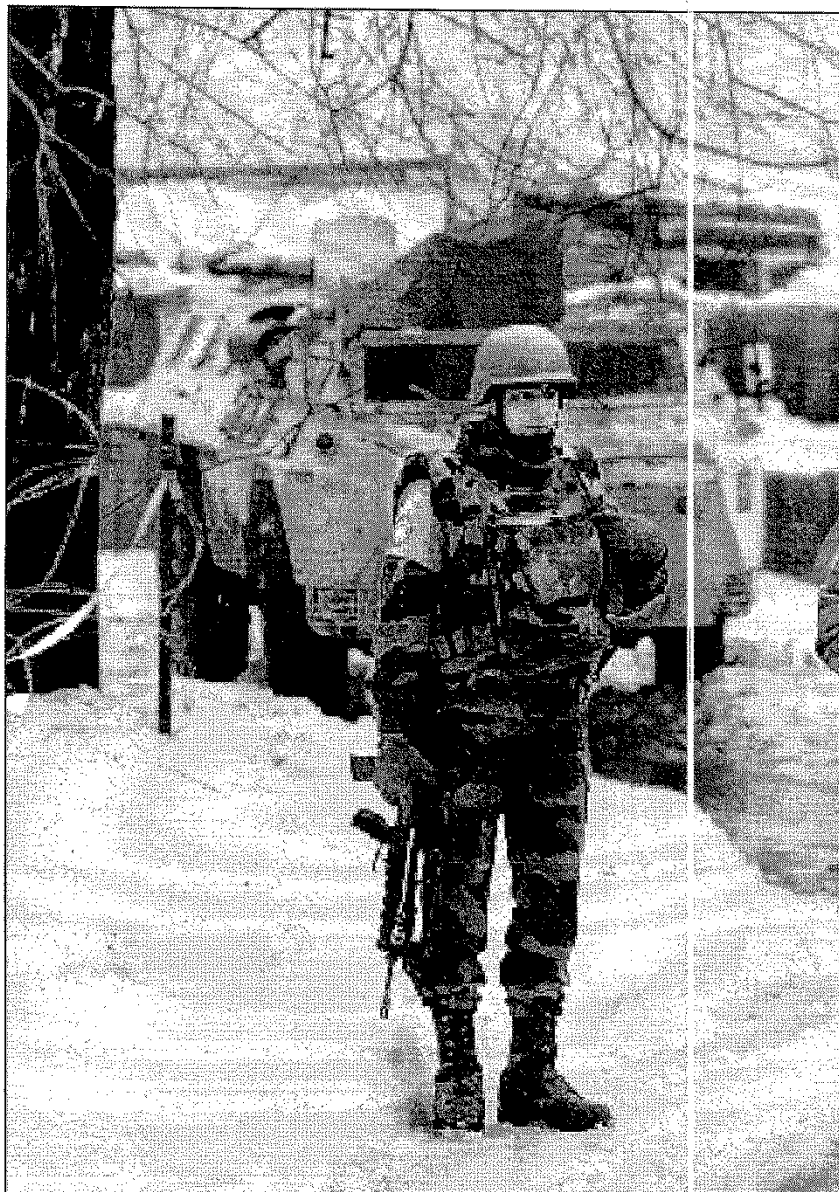
ρές και του ίδιου του κράτους «παράβαση». Ως αποτέλεσμα, μια μικρή μειοψηφία κρατών μπορεί να παρεμποδίσει την αποτελεσματική δράση των διακυβερνητικών οργάνων για να προστατεύσει τα εθνικά οικονομικά και πολιτικά τους συμφέροντα ή την εθνική ασφάλειά τους.

Εξαιτίας αυτής της τάσης, η Επιτροπή των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων απέτυχε να ανταποκριθεί στην έκκληση του Συμβουλίου Ασφαλείας για «επαγρύπνηση» στη Νιγηρία το 1995 και δεν διόρισε ειδικό ερευνητή στην περιοχή.

Σε άλλη περίπτωση, ο πρόεδρος της Επιτροπής έκανε μια ήπια δήλωση για τις συστηματικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ινδονησία και την απροθυμία της κυβέρνησης να συμμορφωθεί προς τις συστάσεις της Επιτροπής. Ομως η Επιτροπή των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων δεν είναι forum διαπραγμάτευσης της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι αποδόσεις της πρέπει να βασίζονται στα πορίσματα των ειδικών.

Την ίδια περίοδο, η Τουρκία απολάμβανε την προστασία ισχυρών συμμάχων, παρά την καταγραφή συστηματικών βασανιστηρίων, εξωδικαστικών εκτελέσεων, εξαφανίσεων και αυθαίρετων κρατήσεων.

Κάτι αντίστοιχο συνέβη και στην περίπτωση της Κολομβίας, για την οποία δεν διορίστηκε ειδικός ερευνητής. Η ήπια διπλωματία και η συμπληρωματική προσέγγιση, αν και είναι σημαντικές σε ορισμένες περιπτώσεις, θα πρέπει να εξισορροπούνται από μια πιο έντονη διάθεση δημόσιας αντιπαράθεσης. Όταν ο δημοκρατικός διάλογος δεν οδηγεί σε ειλικρινή δέσμευση για πραγματική αλλαγή μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα ή όταν η κατάσταση επιδεινών-

Ο ΟΗΕ είναι ο μόνος παγκόσμιος θεσμικός προστάτης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πόσο αντιπροκρίνεται στο ρόλο του; Στη φωτογραφία κυανόκranος στα σύνορα του Σερράγεβο (φωτ.: «Photo Press»).

νεται γρήγορα, θα πρέπει να τηρείται σκληρή στάση. Όταν εξέσπασε η κρίση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο Ζαΐρ, θα έπρεπε να είχε ακουστεί η φωνή του υπατού αρμοστή, για τη χάραξη της δράσης του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και των άλλων οργάνων.

Αν θυμηθούμε την Αλγερία, εκεί πια η έμπρακτη σιωπή της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το «κρυφό» με τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ήταν δείγματα τραγικής υποκρισίας, ενώ η καταδίκη της βίας ακουγόταν σαν φτηνή ρητορεία. Η Διεθνής Αμνηστία χαρακτήρισε τη

στάση του ΟΗΕ «άλλο ένα τούβλο στον διεθνή τοίχο σιωπής».

Η προσπάθεια ενσωμάτωσης της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλες τις δράσεις του ΟΗΕ θα δοκιμαστεί πολύ τα επόμενα χρόνια. Πολλοί παράγοντες θα κρίνουν το αποτέλεσμα. Για παράδειγμα, η UNICEF θα παραμείνει μια «φιλανθρωπική» οργάνωση που αποφεύγει συστηματικά κάθε αναφορά στις αιτίες των παραβιάσεων των δικαιωμάτων του παιδιού, προσφέροντας έτσι συχνά άλλοθι, ή θα ακολουθήσει μια νέα πορεία, όπως τη διατύπωσε το 1996; Θα βασιστεί η

προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο σύνολο της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου; Οι πολιτικοί περιορισμοί και οι πιέσεις θα αποδυναμώσουν κι άλλο την παρέμβαση του Οργανισμού; Ο ρόλος του υπατού αρμοστή για τα ανθρώπινα δικαιώματα θα υποστηριχτεί ή θα υπονομευτεί;

Παρακολουθώντας την δράση του ΟΗΕ για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουμε λίγους λόγους να είμαστε αισιόδοξοι. Έχουμε όμως κάθε λόγο να είμαστε απαιτητικοί.

Η Ελλάδα στο Στρασβούργο

Οι δυνατότητες που δίνει η ατομική προσφυγή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Του Νίκου Αλιβιζάτου

Κυθηγήτης του Συνταγματικού Δικαίου
στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

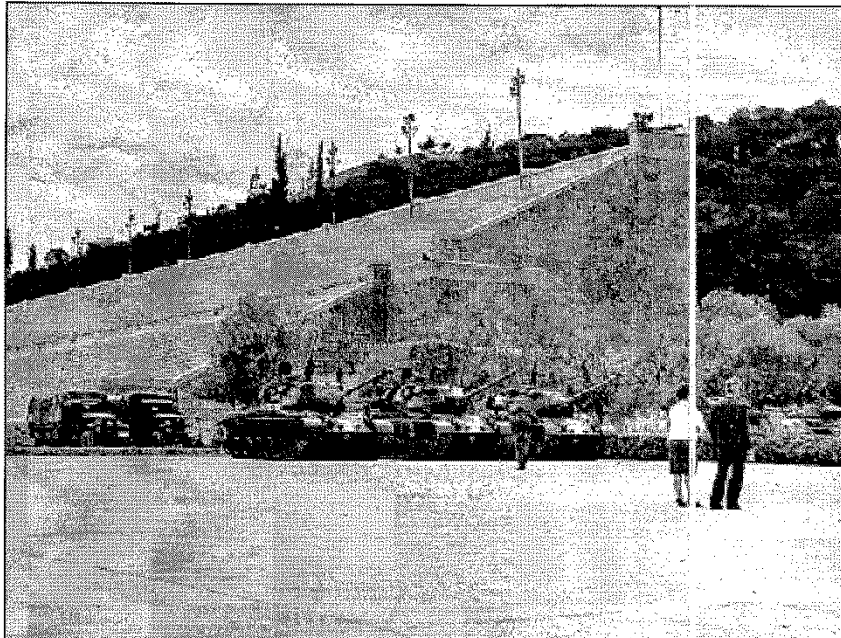
ΟΤΑΝ, το Νοέμβριο του 1985, η Ελλάδα αναγνώρισε την ατομική προσφυγή του άρθρου 25 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), η είδηση πέρασε στα ψιλά των εφημερίδων. Κανείς ή σχεδόν κανείς δεν μπορούσε να προβλέψει πόσο σημαντικές επιπτώσεις θα είχε η εξέλιξη αυτή για τις ελευθερίες στη χώρα μας.

Δεν εννοώ τόσο τις περίπου, 750 προσφυγές, Ελλήνων και ξένων, που έχουν έκτοτε ασκηθεί κατά της Ελλάδας για παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Από αυτές, μόνο 36 πέρασαν τελικά το «κοσκίνισμα» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και έφθασαν στο Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (όργανο του Συμβουλίου της Ευρώπης), που εδρεύει στο Στρασβούργο. Και από τις τελευταίες μόνον 25 κατέληξαν σε καταδικαστικές αποφάσεις. Από την άποψη αυτή, την ποσοτική, η χώρα μας δεν ξεπερνά τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Εννοώ, κυρίως, μια βαθιά αλλαγή νοοτροπιών που η αναγνώριση της ατομικής προσφυγής προκάλεσε στον νομικό κόσμο της χώρας μας αλλά και πέραν αυτού: από το 1991, όταν το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο καταδίκασε για πρώτη φορά την Ελλάδα στην υπόθεση Φίλη, άρχισε να εμπεδώνεται, βαθμιαία αλλά σταθερά, η πεποίθηση ότι πάνω από τον Αρειο Πάγο και το Συμβούλιο της Επικρατείας, πάνω από τη Διοίκηση και την κυβέρνηση αν όχι και πάνω από το ίδιο το Σύνταγμα, ένα ευρωπαϊκό «μάτι» προστατεύει το άτομο και τις μειονότητες όταν το ελληνικό κράτος παραβιάζει τα δικαιώματά τους που κατοχυρώνει η ΕΣΔΑ. Το προστατεύει μάλιστα αποτελεσματικά, αφού το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, πέραν της καταδίκης της χώρας, μπορεί να επιδικάζει και αποζημίωση στους θιγόμενους για υλική και ηθική βλάβη, το ύψος της οποίας, σε μερικές περιπτώσεις, έφθασε τα τελευταία χρόνια να αρκετά δισεκατομμύρια δραχμές, όπως, για παράδειγμα, στις υποθέσεις *Ανδρεάδη* (1994) και *Παπαμιχαλοπούλου* (1995).

Η πρώτη ελληνική προσφυγή

Το βέβαιο είναι ότι στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης, το Συμβούλιο της Ευρώπης και τα δικαιωτικά όργανά του –Επιτροπή και Δικαστήριο– ξεκίνησαν με ένα σημαντικό «συν»: Από τα χρόνια της δικτατορίας, το Στρασβούργο είχε ταυτιστεί με την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η «ελληνική υπόθεση», με την αυστηρή καταδίκη της χούντας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το

Η πρώτη «ελληνική υπόθεση» που καταδικάστηκε από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ήταν η χούντα των συνταγματαρχών το 1969. Στη φωτογραφία, τανκς στο Παναθηναϊκό Στάδιο. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αποτέλεσε σημαντικό στήριγμα σε όσους αντιστάθηκαν στη χούντα, καταδικάζοντας τη δικτατορία (φωτ. «Ηνωμένοι Φωτορεπόρτερ»).

1969, έδειξε στα μάτια της κοινής γνώμης ότι η Ευρώπη δεν είναι διατεθειμένη να ανεχθεί τα βασανιστήρια, τα εγκλήματα γνώμης και τις αυθαίρετες διώξεις. Σε αυτό συνέβαλαν τότε ο Φαίδων Βεγλερής, ο Μίμης Δεοποτίδης και ένα σωρό ακόμη επώνυμοι και ανώνυμοι αντίπαλοι της χούντας, που κατάφεραν με μύριους κόπους και κινδύνους να μαζέψουν το αποδεικτικό υλικό και να εμπλουτίσουν το κατηγορητήριο με τεκμήρια που κανένα δικαιοδοτικό όργανο δεν μπορούσε να αγνοήσει χωρίς να γελοιοποιηθεί.

Τότε όμως, την προσφυγή κατά της Ελλάδας είχαν ασκήσει κυβερνήσεις και όχι άτομα, αφού, έως την 21η Απριλίου 1967, καμία ελληνική κυβέρνηση δεν είχε τολμήσει να αναγνωρίσει την ατομική προσφυγή. Επί πλέον, τότε, στο εδάφιο του κατηγορουμένου δεν βρισκόταν μια δημοκρατικά εκλεγμένη κυβέρνηση αλλά μια δικτατορία. Θα κατόρθωνε το Στρασβούργο να διατηρήσει την αίγλη του υπό τις εντελώς διαφορετικές συνθήκες της μεταπολιτευτικής περιόδου;

Από το 1974 έως το 1985, η Επιτροπή και το Δικαστήριο του Στρασβούργου δεν ασχολήθηκαν με καμία ελληνική υπόθεση. Από την άλλη, για λόγους που δεν είναι της στιγμής

να αναλυθούν, τα ελληνικά δικαστήρια αγνόησαν επιδεικτικά την ΕΣΔΑ. Τα πράγματα άρχισαν να αλλάζουν με την αναγνώριση της ατομικής προσφυγής από τη χώρα μας το 1985. Παράλληλα, την ίδια περίοδο, το Δικαστήριο του Στρασβούργου σημείωνε μια εντυπωσιακή στροφή από την αυτοσυγκράτηση στον ακτιβισμό, στροφή η οποία εντάθηκε μετά την κατάρρευση των τειχών το 1989 και τις βαθιές αλλαγές που προκάλεσε στο συλλογικό υποσυνείδητο των Ευρωπαίων το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Στην περίοδο αυτή ανάγονται μια σειρά μεγάλων αποφάσεων του Στρασβούργου σε θέματα που προηγουμένως δεν είχε θελήσει να θίξει, όπως το δικαίωμα της προσωπικότητας και της σεξουαλικής ελευθερίας, η ελευθερία της έκφρασης, η προστασία της περιουσίας αλλά και του περιβάλλοντος, για το οποίο –σημειωτέον– η ΕΣΔΑ δεν περιέχει ειδική ρύθμιση.

Ελληνικές καταδίκες

Εκτοτε, τρία είναι τα πεδία ως προς τα οποία η Ελλάδα βρέθηκε περισσότερο εκτεθειμένη στο Στρασβούργο: τα δικαιώματα του κατηγορουμένου και η μακρά διάρκεια των δικών ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων (άρθρο 6 ΕΣΔΑ, 15 καταδίκες),

η προστασία της ιδιοκτησίας (άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου, 5 καταδίκες) και η μεταχείριση των θρησκευτικών μειονοτήτων (άρθρο 9 ΕΣΔΑ, 4 καταδίκες). Για το τελευταίο ζήτημα, που προηγουμένως δεν είχε απασχολήσει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, η Ελλάδα βρέθηκε κυριολεκτικά δακτυλοδίκτουμένη.

Και θα σταβέζαι τις θεωρίες του κ. Σ. Χάντιγκτον για την έλλειψη ανεκτικότητας της Ορθοδοξίας, αν δεν προσαρμόσει σύντομα στα ευρωπαϊκά μίμια τη νομοθεσία της για τους ετερόδοξους και τους ετερόθρησκους.

Η αποστολή «θα τους πάω στο Στρασβούργο», που σήμερα ακούγεται όλο και περισσότερο από κάθε λογής θιγόμενους στις αίσουσες των ελληνικών δικαστηρίων, δεν έχει πάντοτε σοβαρά νομικά ερείσματα. Δεν παύει, εν τούτις, να εκφράζει μιαν ελπίδα για το ό,τι πολλές από τις κακοδικαιμένες μες μπορεί τελικά να σταματήσουν, είτε το θέλει το ελληνικό κράτος και όσοι το διοικούν είτε όχι. Είναι κι αυτή μια ένδειξη –όχι από τις λιγότερο σημαντικές– ότι η ένταξή μας στην Ευρώπη συνειδητοποιείται πλέον (ή μόνον με όρους επιδοτήσεων και πακέτων Ντελέρ, αλλά και ως διαδικασία για την εμπέδωση του κράτους δικαίου.

Οικουμενική Διακήρυξη των

10 Δεκεμβ

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

ΕΠΕΙΔΗ η αναγνώριση της αξιοπρέπειας, που είναι σύμφυτη σε όλα τα μέλη της ανθρώπινης οικογένειας, καθώς και των ίσων και αναπαλλοτρίωτων δικαιωμάτων τους αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο.

Επειδή η πορνείωση και η περιφρόνηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου οδήγησαν σε πράξεις βαρβαρότητας, που εξηγείρουν την ανθρώπινη συνείδηση, και η προοπτική ενός κόσμου όπου οι άνθρωποι θα είναι ελεύθεροι να μιλούν και να πιστεύουν, λυτρωμένοι από τον τρόμο και την αβύθυσση, έχει διακηρυχθεί ως η πιο υψηλή επιδίωξη του ανθρώπου.

Επειδή έχει ουσιαστική σημασία να προστατεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα από ένα καθεστώς δικαίου, ώστε ο άνθρωπος να μην αναγκάζεται να προσφύγει, ως έσχατο καταφύγιο, στην εξέγερση κατά της τυραννίας και της καταπίεσης.

Επειδή, με τον Καταστατικό Χάρτη, οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών διακήρυξαν και πάει την πίστη τους στα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, στην αξιοπρέπεια και την αξία της ανθρώπινης προσωπικότητας, στην ισότητα δικαιωμάτων ανδρών και γυναικών, και διακήρυξαν πως είναι αποφασισμένοι να συντελέσουν στην κοινω-

κή πρόοδο και να δημιουργήσουν καλύτερες συνθήκες ζωής στο πλαίσιο μιας ευρύτερης ελευθερίας.

Επειδή τα κράτη-μέλη ανέλαβαν την υποχρέωση να εξασφαλίσουν, σε συνεργασία με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, τον αποτελεσματικότερο σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών σε όλο τον κόσμο.

Επειδή η ταυτότητα αντιλήψεων ως προς τα δικαιώματα και τις ελευθερίες αυτές έχει εξαιρετική σημασία για να εκπληρωθεί πέρα ως πέρα αυτή η υποχρέωση.

Η ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Διακηρύσσει ότι η παρούσα Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτελεί το κοινό ιδανικό στο οποίο πρέπει να κατατείνουν όλοι οι λαοί και όλα τα έθνη, έτσι ώστε κάθε άτομο και κάθε όργανο της κοινωνίας, με τη διακήρυξη αυτή διαρκώς στη σκέψη, να καταβάλλει, με τη διδασκαλία και την παιδεία, κάθε προσπάθεια για να αναπτυχθεί ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ελευθεριών αυτών και να εξασφαλιστεί προσδευτικά, με εσωτερικά και διεθνή μέσα, η παγκόσμια και αποτελεσματική εφαρμογή τους, τόσο ανάμεσα στους λαούς των ίδιων των κρατών-μελών όσο και ανάμεσα στους πληθυσμούς χωρών που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους.

Άρθρο 1

Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και στα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αλληλεφύνης.

Άρθρο 2

Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλεστεί όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιοσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία ή οποιοδήποτε άλλη κατάσταση. Δεν θα μπορεί ακόμα να γίνεται καμία διάκριση εξαιτίας του πολιτικού, νομικού ή διεθνούς καθεστώτος της χώρας από την οποία προέρχεται κανείς, είτε πρόκειται για χώρα ή εδαφική περιοχή ανεξάρτητη, υπό κηδεμονία ή υπεξουσία ή που βρίσκεται υπό οποιοδήποτε άλλον περιορισμό κυριαρχίας.

Άρθρο 3

Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια.

Άρθρο 4

Κανείς δεν επιτρέπεται να ζει υπό το καθεστώς δουλείας, ολικής ή μερικής ή δουλείας και το δουλεία υπό οποιαδήποτε μορφή απαγορεύονται.

Άρθρο 5

Κανείς δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια, ούτε σε ποινή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική.

Άρθρο 6

Καθένας, όπου κι αν βρίσκεται, έχει δικαίωμα στην αναγνώριση της νομικής του προσωπικότητας.

Άρθρο 7

Όλοι είναι ίσοι απέναντι στο νόμο και έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία του νόμου, χωρίς καμία απολύτως διάκριση. Όλοι έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία από κάθε διάκριση που θα παρόλας την παρούσα Διακήρυξη και ο-

πό κάθε πρόκληση για μια τέτοια δυσμενή διάκριση.

Άρθρο 8

Καθένας έχει δικαίωμα να ασκεί αποτελεσματικά ένδικα μέσα στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια κατά των πράξεων που παραβιάζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία του αναγνωρίζουν το Σύνταγμα και ο νόμος.

Άρθρο 9

Κανείς δεν μπορεί να συλλαμβάνεται, να κρατείται ή να εξορίζεται αυθαίρετα.

Άρθρο 10

Καθένας έχει το δικαίωμα, με πλήρη ισότητα, να εκδικάζεται η υπόθεση του δίκαια και δημόσια, από δικαστήριο ανεξάρτητο και αμερόληπτο, που θα αποφασίσει είτε για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του είτε, σε περίπτωση ποινικής διαδικασίας, για το βάσιμο της κατηγορίας που στρέφεται εναντίον του.

Άρθρο 11

1. Κάθε κατηγορούμενος για ποινικό αδίκημα πρέπει να θεωρείται αθώος, ώσπου διαπιστωθεί η ενοχή του σύμφωνα με το νόμο, σε ποινική δίκη, κατά την οποία θα του έχουν εξασφαλιστεί όλες οι απαραίτητες για την υπεράσπιση του εγγυήσεις.

2. Κανείς δεν θα καταδικάζεται για πράξεις ή παραλείψεις που, κατά τον χρόνο που τελέστηκαν, δεν συνιστούσαν αξιόποινο αδίκημα κατά το εσωτερικό ή το διεθνές δίκαιο. Επίσης, δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που ίσχυε κατά τον χρόνο που τελέστηκε η αξιόποινη πράξη.

Άρθρο 12

Κανείς δεν επιτρέπεται να υποστεί αυθαίρετες επεμβάσεις στην ιδιωτική του ζωή, την οικογένεια, την κατοικία ή την αλληλογραφία του, ούτε προσβολές της τιμής και της υπόληψης του. Καθένας έχει το δικαίωμα να τον προστατεύουν οι νόμοι από επεμβάσεις και προσβολές αυτού του είδους.

Άρθρο 13

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί ελεύθερα και να εκλέγει τον

τόπο της διαμονής του στο εσωτερικό ενός κράτους.

2. Καθένας έχει το δικαίωμα να εγκαταλείπει οποιαδήποτε χώρα, ακόμα και τη δική του, και να επιστρέφει σ' αυτήν.

Άρθρο 14

1. Κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά άσυλο και να του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες.

2. Το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί κανείς να το επικαλεστεί, σε περίπτωση δίωξης για πραγματικό αδίκημα του κοινού ποινικού δικαίου ή για ενέργειες αντίθετες προς τους σκοπούς και τις αρχές του ΟΗΕ.

Άρθρο 15

1. Καθένας έχει το δικαίωμα μιας ιθαγένειας.

2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιθαγένειά του ούτε το δικαίωμα να αλλάξει ιθαγένεια.

Άρθρο 16

1. Από τη στιγμή που θα φτάσουν σε ηλικία γάμου, ο άνδρας και η γυναίκα, χωρίς κανένα περιορισμό εξαιτίας της φυλής, της εθνικότητας ή της θρησκείας έχουν το δικαίωμα να παντρευτούν και να ιδρύουν οικογένεια. Και οι δύο έχουν ίσα δικαιώματα ως προς το γάμο, κατά τη διάρκεια του γάμου και κατά τη διάλυση του.

2. Γάμος δεν μπορεί να συναφθεί παρά μόνο με ελεύθερη και πλήρη συναίνεση των μελλοντικών.

3. Η οικογένεια είναι το φυσικό και βασικό στοιχείο της κοινωνίας και έχει το δικαίωμα της προστασίας από την κοινωνία και το κράτος.

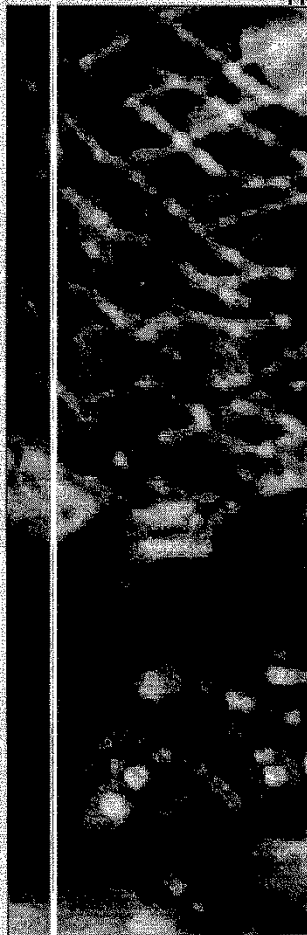
Άρθρο 17

1. Κάθε άτομο, μόνο του ή με άλλους, έχει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας.

2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιδιοκτησία του.

Άρθρο 18

Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας. Στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται η ελευθερία για την αλλαγή θρησκείας ή πεποιθήσεων,

όπως και η ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του ή τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, μόνος ή μαζί με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά, με τη διδασκαλία, την άσκηση, τη λατρεία και με τη τέλεση θρησκευτικών τελετών.

Άρθρο 19

Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, που σημαίνει το δικαίωμα να μην υφίσταται συνέπειες για τις γνώμες του και το δικαίωμα να αναζητεί, να παίρνει κι να διαδίδει πληροφορίες και ιδέες, σε οποιοδήποτε μέσο έκφρασης, και σε όλο τον κόσμο.

Άρθρο 20

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συνέρχεται και να συνεταιρίζεται ελεύθερα και για ειρηνικούς σκοπούς.

2. Κανείς δεν μπορεί να υποχρεωθεί να συμμετέχει σε ορισμένο σωματείο.

Άρθρο 21

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στη διακυβέρνηση της χώρας του, ήμερα ή έμμεσα, με αντιπροσώ-

Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

3ρίου 1948

«Καθένας έχει δικαίωμα σε ένα βιοτικό επίπεδο, ικανό να εξασφαλίσει στον ίδιο και στην οικογένειά του υγεία και ευημερία, και ειδικότερα τροφή, ρουχισμό, κατοικία, ιατρική περίθαλψη...»
 Άρθρο 25 της Οικουμενικής Διακήρυξης. Συνόδευσε τη φωτογραφία χωρίς σχόλια (Αρχείο UNICEF).

παίδευση. Η εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον στη στοιχειώδη και βασική βαθμίδα της. Η στοιχειώδης εκπαίδευση είναι υποχρεωτική. Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση πρέπει να εξασφαλίζεται για όλους. Η πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία πρέπει να είναι ανοικτή σε όλους, υπό ίσους όρους, ανάλογα με τις ικανότητές τους.

2. Η εκπαίδευση πρέπει να αποβλέπει στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρωπίνης προσωπικότητας και στην ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Πρέπει να προάγει την κατανόηση, την ανεκτικότητα και τη φιλία σε όλα τα έθνη και σε όλες τις φυλές και τις θρησκευτικές ομάδες και να ενισχύει την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης.

Άρθρο 27

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει ελεύθερα στην πνευματική ζωή της κοινότητας, να χαίρεται τις καλές τέχνες και να μετέχει στην επιστημονική πρόοδο και στα αγαθά της.

2. Καθένας έχει το δικαίωμα να προστατεύονται τα ηθικά και υλικά συμφέροντά του που απορρέουν από κάθε είδους επιστημονική, λογοτεχνική ή καλλιτεχνική παραγωγή του.

Άρθρο 28

Καθένας έχει το δικαίωμα να επικρατεί μια κοινωνική και διεθνής τάξη, μέσα στην οποία τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη να μπορούν να πραγματοποιούνται σε όλη τους την έκταση.

Άρθρο 29

1. Το άτομο έχει καθήκοντα απέναντι στην κοινωνία, μέσα στο πλαίσιο της οποίας και μόνο είναι δυνατή η ελεύθερη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

2. Στην άσκηση των δικαιωμάτων του και στην απόλαυση των ελευθεριών του κανείς δεν υπόκειται παρά μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από τους νόμους, με αποκλειστικό σκοπό να εξασφαλιστεί η αναγνώριση και ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων και να ικανοποιούνται οι δικαίες απαιτήσεις της ηθικής, της δημόσιας τάξης και του γενικού καλού, σε μια δημοκρατική κοινωνία.

3. Τα δικαιώματα αυτά και οι ελευθερίες δεν μπορούν, σε καμία περίπτωση, να ασκούνται αντίθετα προς τους σκοπούς ή τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 30

Καμία διάταξη της παρούσας Διακήρυξης δεν μπορεί να ερμηνευτεί ότι παρέχει σε ένα κράτος, σε μία ομάδα ή σε ένα άτομο οποιοδήποτε δικαίωμα να επιδεχθεί σε ενέργειες ή να εκτελεί πράξεις που αποβλέπουν στην άρνηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που εξαγγέλλονται σε αυτήν.

πους ελεύθερα εκλεγμένους.

2. Καθένας έχει το δικαίωμα να γίνεται δεκτός, υπό ίσους όρους, στις δημόσιες υπηρεσίες της χώρας του.

3. Η λαϊκή θέληση είναι το θεμέλιο της κρατικής εξουσίας· η θέληση αυτή πρέπει να εκφράζεται με τίμιες εκλογές, οι οποίες πρέπει να διεξάγονται περιοδικά, με καθολική, ίση και μυστική ψηφοφορία, ή με αντίστοιχη διαδικασία που να εξασφαλίζει την ελευθερία της εκλογής.

Άρθρο 22

Κάθε άτομο, ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, έχει δικαίωμα κοινωνικής προστασίας· η κοινωνία, με την εθνική πρωτοβουλία και τη διεθνή συνεργασία, ανάλογα πάντα με την οργάνωση και τις οικονομικές δυνατότητες κάθε κράτους, έχει χρέος να του εξασφαλίζει την ικανοποίηση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων που είναι απαραίτητα για την αξιοπρέπεια και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Άρθρο 23

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να εργάζεται και να επιλέγει ελεύθερα το επάγγελμά του, να έχει δικαίως και ικανοποιητικές συνθήκες εργασίας και να προστατεύεται από την ανεργία.

2. Όλοι, χωρίς καμία διάκριση, έχουν δικαίωμα ίσης αμοιβής για ίση εργασία.

3. Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα δίκαιης και ικανοποιητικής αμοιβής, που να εξασφαλίζει σε αυτόν και την οικογένειά του συνθήκες ζωής αξιοπρέπειας. Η αμοιβή της εργασίας, αν υπάρχει, πρέπει να συμπληρώνεται με άλλα μέσα κοινωνικής προστασίας.

4. Καθένας έχει το δικαίωμα να ιδρύει, μαζί με άλλους συνδικάτα και να συμμετέχει σε συνδικάτα για την προστασία των συμφερόντων του.

Άρθρο 24

Καθένας έχει το δικαίωμα στην ανάπαυση, σε ελεύθερο χρόνο, και ιδιαίτερα σε λογικά περιορισμό του

χρόνου εργασίας και σε περιοδικές άδειες με πλήρεις αποδοχές.

Άρθρο 25

1. Καθένας έχει δικαίωμα σε ένα βιοτικό επίπεδο ικανό να εξασφαλίσει στον ίδιο και την οικογένειά του υγεία και ευημερία, και ειδικότερα τροφή, ρουχισμό, κατοικία, ιατρική περίθαλψη, όπως και τις απαραίτητες κοινωνικές υπηρεσίες. Έχει ακόμα δικαίωμα σε ασφάλιση για την ανεργία, την αρρώστια, την αναπηρία, τη χηρεία, τη γεροντική ηλικία, όπως και για όλες τις άλλες περιπτώσεις που στερείται τα μέσα της συντήρησής του, εξαιτίας περιστάσεων ανεξάρτητων από τη θέλησή του.

2. Η υπηρέτηση και η παιδική ηλικία έχουν δικαίωμα ειδικής μέριμνας και περιθάλψης. Όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα αν είναι νόμιμα ή εξώγαμα, απολαμβάνουν την ίδια κοινωνική προστασία.

Άρθρο 26

1. Καθένας έχει δικαίωμα στην εκ-

Η ανθρώπινη ύπαρξη και η κοινωνική συνύπαρξη αποτελούν τμήμα της βιολογικής αλυσίδας της φύσης. Όμως, οι οικολογικές αντοχές της φύσης είναι πεπερασμένες. Είμαστε όλοι συνυπεύθυνοι για τις ανθρωπογενείς καταστροφές που πλήττουν το φυσικό περιβάλλον. Επιβάλλεται μια νέα διατήρηση των όρων και ορίων της ανάπτυξης, με σεβασμό στο ισότιμο δικαίωμα όλων των μορφών ζωής στην ύπαρξη. Στη φωτογραφία, μέλη του Ελληνικού Κέντρου Περιβαλφής Αγρίων Ζώων και Πτηνών και μέλη της οργάνωσης «Παρέμβαση» ελευθερώνουν γεράκια και πουύφους στη Βέροια, τον Μάρτιο του 1994 (φωτ.: «Πρίσμα»).

Η «οικουμενικότητα» των δικαιωμάτων

Η υπεράσπιση των δικαιωμάτων του πολίτη είναι και ζήτημα ατομικής αρετής

Του Κώστα Σταμάτη

Καθηγητή Φιλοσοφίας του Ακαδόν
στο Νομικό Τμήμα του ΑΠΘ

ΣΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ έδαφος των Νέων Χρόνων μπορούμε βεβαίως να δεχθούμε ότι μια δημοκρατική κοινωνία δεν επιτρέπεται να επιβάλλει στα μέλη της μια συγκεκριμένη και δη ενιαία αντίληψη περί του κοινού καλού και του καλού βίου (π.χ. ενιαία ή κρατική θρησκεία). Μια δημοκρατική κοινωνία οφείλει να διακρίνεται από ένα νομικοπολιτικό πολιτισμό στους κόλπους του οποίου να καθορίζονται προϋποθέσεις και όρια για ισότιμη απόλαυση τόσο της προσωπικής όσο και της συλλογικής αυτονομίας.

Αρμόζει, πάντως, να καταστεί σαφές ότι τα αιτήματα δικαιούσων δεν εξαντλούνται στις κλασικές κατηγορίες δικαιωμάτων. Υπάρχουν χειραφετητικά αιτήματα που βαίνουν πέρα από το πεδίο των δικαιωμάτων. Τέτοια είναι η κατόρθωση ή ελάττωση της ταξικής εκμετάλλευσης και κυριαρχίας. Αιτήματα για την εξάλειψη

της πραγματικής ανισότητας μεταξύ των φύλων. Αιτήματα για την άρση της οικολογικής διακινδύνευσης της βιώσιμης ανάπτυξης κ.λπ. Η ικανοποίηση τέτοιων αιτημάτων δεν είναι απλώς ζήτημα να καθιερωθούν νέα δικαιώματα ή να τηρηθούν στην πράξη τα ήδη καθιερωμένα δικαιώματα των πολιτών. Είναι και ζήτημα αρετής των δρώντων. Δίχως αυτήν, ακρόα και αν επιτευχθεί θεσμικά ένα προωθημένο πλέγμα δικαιωμάτων, αυτό κινδυνεύει να μείνει ανενεργό.

Ως δημόσια αρετή των πολιτών μιας δημοκρατικής πολιτείας μπορεί να θεωρηθεί η σταθερή αξιολογική δέσμευσή τους για ουσιαστική, έμπρακτη και αλληλέγγυα τηρηση των δικαιωμάτων που προσαναφέρουμε. Επίσης όμως, η δέσμευση των πολιτών για την τήρηση των υποχρεώσεων που απορρέουν αμοιβαίως από αυτά τα δικαιώματα.

Μια κριτική θεωρία δικαιούσων οφείλει οπωσδήποτε να αφήνει τα

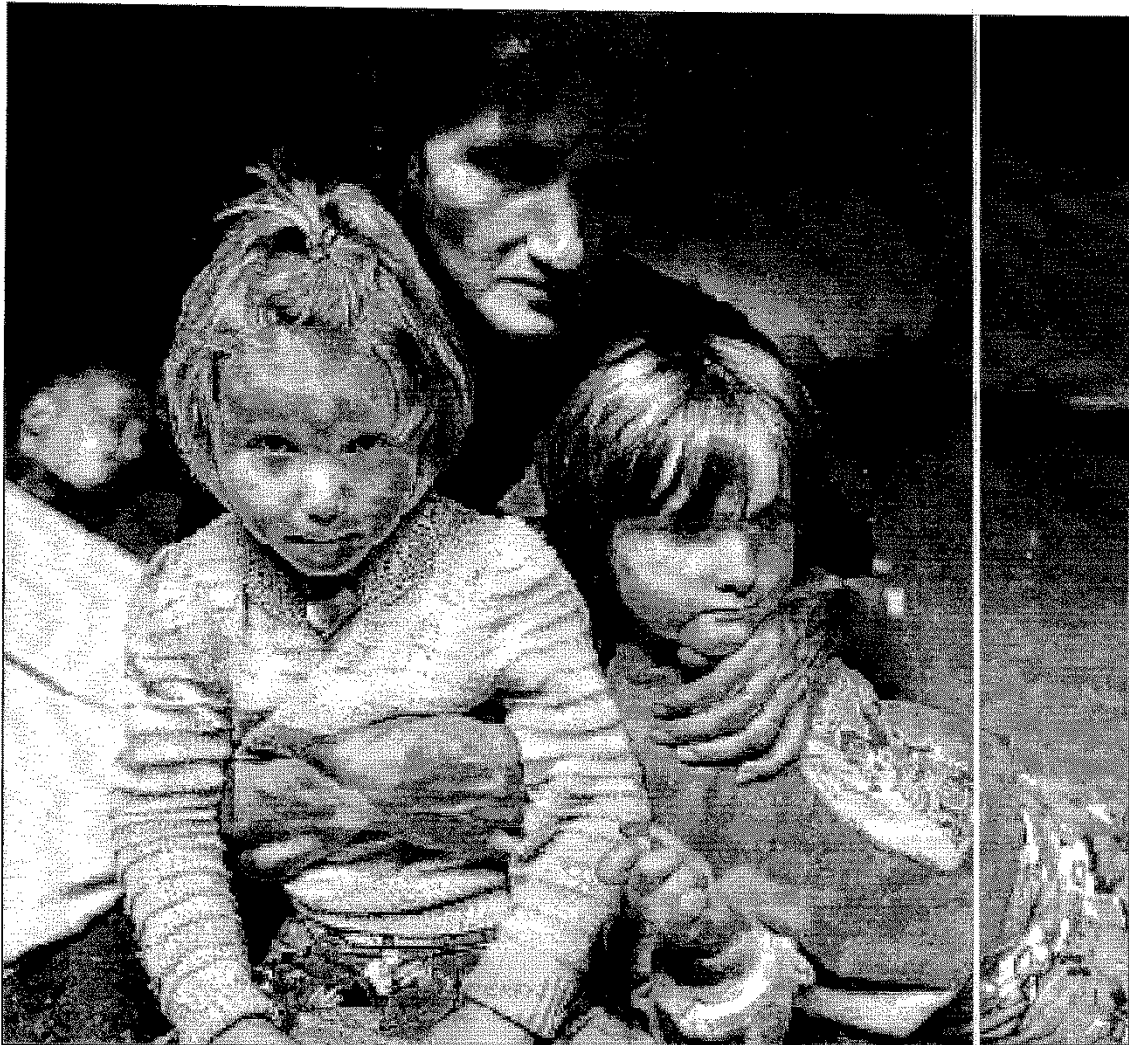
ζήτήματα του καλού βίου στην αυτόνομη κρίση των κοινωνιών. Συγχρόνως όμως οφείλει να ενσωματώνει ορισμένα στοιχεία αρετής. Λόγου χάριν, η διατήρηση της οικολογικής ακεραιότητας του πλανήτη είναι αναπόδραστη προϋπόθεση για τη διατήρηση της ζωής πάνω σε αυτόν. Ωστόσο, αυτό μακροπρόθεσμα είναι αδύνατον, αν τα πρότυπα καταναλωτικής σπατάλης, που επικρατούν σήμερα, δεν αντικατασταθούν εγκαίρως και αποτελεσματικά. Χρειάζεται να υιοθετήσουμε στάσεις καθημερινής ζωής περισσότερο εγκρατές και ολιγαρκείς, ολιγότερο ρυπαίνουσες και ενεργοβόρες. Αυτό όμως είναι πλέον θέμα αρετής και όχι απλώς δικαιωμάτων.

Συχνά παρακολουθούμε σχολαστικές ακαδημαϊκές συζητήσεις, κατά πόσον ο «οικουμενισμός» υπερέχει ή όχι του «σχετικισμού», γενικώς και αορίστως. Σε συζητήσεις αυτού του είδους δίνεται ευλόγως η εντύπωση μιας σκιαμαχίας μεταξύ αντιπάλων φιλοσοφικών ρευμάτων, με νεφελώδες επί-

διο αντικείμενο. Ωστόσο, η έκβαση της συζήτησης αυτής δεν είναι καθόλου αδιάφορη για τη ζωή, τις θεμιτές προσδοκίες και τους εύλογους οραματισμούς των υπαρκτών ανθρώπων και των γενεών που επέρχονται. Η όλη συζήτηση θα μπορούσε να φωτιστεί σημαντικά, αν διατυπώναμε ορισμένες θέσεις, με την είσοδο μιας ελάχιστης συμφωνίας.

1) Η σύγχρονη, φιλελεύθερη δημοκρατία καλώς αναγνωρίζει πολυφωνία στάσεων και αξιών ζωής, παράλληλα προς ορισμένες αρχές οικουμενικού χαρακτήρα. Οι αρχές αυτές δεν είναι ασυμβίβαστες προς τη δυνατότητα που έχουν τα πράγματα να σχηματίζουν διαφορετικές στάσεις στο βίο καθενός. Απεναντίας, προϋποθέτουν αυτήν τη δυνατότητα.

Όπως είναι γνωστό, σε κάθε χώρα, και φυσικά διεθνώς, υπάρχουν περισσότερες και διαφορετικές θρησκείες. Το γεγονός αυτό δεν αντιβαίνει στην ύπαρξη ενός γενικού δικαιώματος όλων και καθενός χωριστά να απολαμβάνουμε ελευ-

Ο «Νότος» υποστηρίζει ότι τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα είναι πολυτέλεια όταν οι πολίτες πεθαίνουν από πείνα. Τα δύο κοριτσάκια και η μητέρα τους από τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη μοιάζουν να μη συμφωνούν (Αρχειό UNICEF).

θερία θρησκευτικής συνειδήσης, κατά μόνας ή μαζί με άλλους. Απεναντίας, προαπαιτεί αυτή την ελευθερία. Και ασφαλώς πρόκειται για καθολικό δικαίωμα. Διεκδικούμε την ελευθερία θρησκευτικής συνειδήσης όχι μόνο για μας τους ίδιους αλλά και για όλους τους άλλους. Οποιαδήποτε θρησκεία, ακόμη και αν ανήκει στις «μεγάλες» θρησκείες, υπόσχεται πρόσβαση σε ό,τι πρεσβεύει ως θεολογική αλήθεια μονάχα σε όσους ακολουθούν τα δόγματά της. Με την έννοια αυτή, καμιά θρησκεία δεν μπορεί να είναι αληθινά «οικουμενική», τουλάχιστον στο δογματικό της πυρήνα. Οικουμενικό είναι μονάχα το δικαίωμα των ανθρώπων να ασπάζονται ή όχι κάποια θρησκεία.

2) Οι αρχές αυτές εξακτινώνονται γύρω από το θεμελιώδες δικαίωμα των προσώπων να απολαμ-

βάνουν εξ ίσου ελευθερίας, σεβασμού, προσωπικής και συλλογικής αυτονομίας. Τούτο μπορεί να γίνει δεκτό ανεξάρτητα από την επί μέρους φιλοσοφική θεμελίωση που μπορεί να προταθεί γι' αυτό το θεμελιώδες δικαίωμα των ανθρώπων.

3) Ο Παναγιώτης Κονδύλης πίστευε ότι η «ιδεολογία» των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη ριζώνει σε ορισμένα οντολογικά δεδομένα, που απαντούν κατ' εξοχήν σε αστικές κοινωνίες. Κατά τα λοιπά όμως, αρνούνταν ότι μπορεί να γίνει επιστημονικός λόγος για τα δικαιώματα καθεαυτά. Πιστεύω ότι πρόκειται για αβάσιμη φιλοσοφική προσέγγιση.

Κατ' αρχάς, τα δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη είναι ανεκτίμητες νομικοπολιτικές αρχές του σύγχρονου πολιτισμού. Ως τέτοιες έχουν δεοντολογικό περιεχόμενο. Και αξίζει να ισχύουν σε

όλες τις χώρες του κόσμου, ανεξάρτητα από το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης καθεμιάς. Στο μέτρο που δεν γίνονται σεβαστά από την κατεστημένη πολιτική εξουσία, αξίζει οι εξουσιαζόμενοι να διεκδικούν αγωνιστικά την αναγνώριση και έμπρακτη τήρηση αυτών των δικαιωμάτων. Αλλιώςτε αυτό ακριβώς κάνουν εδώ και τρεις αιώνες. Και πράττουν έτσι, προφανώς διότι πιστεύουν ότι αξίζει τον κόπο. Επομένως, πρόκειται για κάτι διαφορετικό από μια απλή «ιδεολογία».

4) Σήμερα μπορούμε να ομιλήσουμε με σοβαρές αξιώσεις –και όχι πλέον ουτοπικά– για μια οικολογική και συνάμα οικουμενική αναθεμελίωση της ιδιότητας του πολίτη. Η οικολογική αλληλεξάρτηση ανάμεσα σε λαούς και ανθρώπους, παρόντες και μέλλοντες, μας καθιστά αναπόδραστα

πολίτες του κόσμου, συνυπεύθυνους για την τύχη του. Η οικολογική διάσταση της ιδιότητας του πολίτη του κόσμου οφείλεται στο ότι η ίδια η άσκηση δικαιωμάτων και η απόλαυση ελευθεριών λαμβάνει χώραν εντός των ανταλλαγών κοινωνίας και φύτης.

Η ανθρώπινη ύπαρξη και η κοινωνική συνύπαρξη συμμετέχουν στη βιολογική αλυσίδα της φύσης. Ομως οι οικολογικές αντοχές της φύσης δεν είναι ατελείωτες. Η κεντρική αξία της νεωτερικότητας, η επίτευξη δικάων και αλληλέγγυων σχέσεων μεταξύ λαών και ανθρώπων, σε συνθήκες ελευθερίας και ισότητας χρειάζεται άρα να αναδιατυπωθεί. Απαιτείται να εξοπλιστεί με την ταπεινόφρονα επίγνωση ότι η ιστορική διαδικασία για την απελευθέρωση των υποκειμένων προσκρούει σε ανυπέρβλητα φυσικά όρια της βιοσφαίρας.

Ερμηνείες και αντεπιχειρήματα

Διάσταση απόψεων για την οικουμενικότητα και το ιδεολογικό υπόβαθρο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Του Κώστα Δεληκωσταντή

Καθηγητή στο Ανώτατο Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης

Τα δικαιώματα του ανθρώπου, 50 χρόνια μετά την Οικουμενική Διακήρυξή τους, βρίσκονται μεν στο επίκεντρο της επικαιρότητας και του παγκόσμιου ενδιαφέροντος, εξακολουθούν όμως να αποτελούν σημείο αμφιλεγόμενο. Ισως ποτέ να μην υπήρξαν τόσο θεμελιώδεις διαφωνίες για το περιεχόμενό, την αξία, την ισχύ και την επιδίωξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου όσο τις δύο τελευταίες δεκαετίες του «αιώνα των δικαιωμάτων του ανθρώπου». Ενώ η Οικουμενική Διακήρυξη του 1948 χαρακτηρίζει στο προοίμιό της τα δικαιώματα του ανθρώπου ως «το κοινό ιδανικό, στο οποίο πρέπει να κατατείνουν όλοι οι λαοί και τα έθνη», σήμερα είναι αβυσσώδης αυτή η οικουμενική διάσταση που αποτελεί σημείο έντονες αμφισβήτησης, κυρίως εκ μέρους των μη δυτικών λαών και πολιτισμών. Τα δικαιώματα του ανθρώπου θεωρούνται ως μια καθαρά δυτική ιδέα περί δικαίου, ενώ η υποτιθέμενη οικουμενικότητά τους χαρακτηρίζεται ως κενή ρητορεία, αλλά και ως ακρέια έκφραση της προσπάθειας εκδυσίκευσής του μη δυτικού κόσμου.

Ισχυρίζονται ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν είναι δυνατόν να έχουν οικουμενική ισχύ, αφού προϋποθέτουν μια πολύ συγκεκριμένη και στενή εικόνα του ανθρώπου: το «άτομο» του δυτικού πολιτισμού. Γι' αυτό η υποστήριξη της οικουμενικότητάς τους ισχυρίζεται με έλλειψη σεβασμού απέναντι στις ιδιαιτερότητες και τις παραδόσεις των άλλων λαών και πολιτισμών.

Βάσιμοι φόβοι;

Κατ' αρχήν, βέβαια, κατανοεί κανείς τις ανησυχίες αυτές και τη δυσπιστία των μη δυτικών λαών προς τους δώρα φέροντας δυτικούς, αφού τα δικαιώματα του ανθρώπου μπορούν να λειτουργήσουν –και συχνά λειτουργούν– ως δούρειος ίππος της δύσης για εξασφάλιση μεγαλύτερης πολιτικής και οικονομικής επιρροής και κάλυπταν με ανθρωπιστικό μάδω κυριαρχικές τάσεις. Όμως:

α) Ενώ η δυτική προέλευση των δι-

Τα δικαιώματα του ανθρώπου, κύρια έκφραση ανθρωπισμού στην εποχή μας, παρά τις προόδους που έχουν συντελεστεί παραμένουν αίτημα και χρέος παρά εξασφαλισμένη πραγματικότητα.

Στη φωτογραφία Πόντιος γέροντας από το Σοχούμ της Γεωργίας, την ώρα που φιάνει στο λιμάνι της Αλεξανδρούπολης τον Αύγουστο του 1983, πρόσφυγας στη δύση της ζωής του, με μοναδικά του εφόδια μια βαλίτσα και ένα στρώμα (φωτ.: «Πρίσμα»).

Η υποτιμητική αντιμετώπιση της διαφορετικότητας και των παραδόσεων λαών και εθνότητων με ιδιαίτερη κοουλτούρα είναι φαινόμενο συχνό ανάμεσα σε άτομα και ομάδες του δυτικού πολιτισμού, ο οποίος εντούτοις εμφανίζεται από υψηλά ανθρωπιστικά ιδανικά. Οι αθίγγανοι αντιμετωπίζονται με καχυποψία σχεδόν σταβιστική και συχνά είναι θύματα παραβίασης θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως είναι το δικαίωμα στη μόρφωση. Έχει, ωστόσο, σημειωθεί πρόοδος, και τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας έχουν αναπτυχθεί προγράμματα καταπολέμησης του ανασταθμιστικού στα ταξινανόπια. Ένα τέτοιο είναι και το Πρόγραμμα ΦΤΩΧΕΙΑ-3, για το οποίο εθνικοί φορείς κοινωνικής πολιτικής, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση, στοχεύουν στην κοινωνική ένταξη των λιγότερο ευνοημένων ομάδων (φωτ.: Β. Σαρίογλου).

καιωμάτων του ανθρώπου είναι αδύνατον να αμφισβητηθεί, αυτά όχι μόνον δεν αποτέλεσαν και δεν αποτελούν αυτονόητη έκφραση δυτικών αξιών, αλλά είναι πολύ περισσότερο μια απάντηση σε βαθείς κλονισμούς της Δύσης και σηματοδοτούν τα μεγάλα ρήγματα του μοντέρνου κόσμου. Τα κινήματα για τα δικαιώματα ανθρώπου αποτελούσαν αντίδραση σε εμπειρίες αδικίας, σε κρίσεις της πορείας εκμοντερνισμού και σε αδιέξοδες πολιτικοοικονομικές επιλογές. Με αυτή την έννοια, τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν είναι αρχέγονα δυτικές αξίες, αλλά σχετικοποίηση κεντρικών δυτικών επιλογών και λογικά θα έπρεπε να θεωρούνται σύμμαχος και όχι απειλή από τους μη δυτικούς πολιτισμούς. Πάντως, τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν υποδηλώνουν ούτε εξασφαλίζουν υπεροχή της Δύσης, απέναντι στον υπόλοιπο κόσμο, ούτε αποτελούν αφορμή για θριαμβολογία.

β) Η οικουμενική αξίωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου όχι μόνον δεν συνιστά απειλή κατά της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας και της παραδοσιακής ταυτότητας των λαών, αλλά αντιθέτως διασφαλίζει την ποιότητα της πολικεντρικής και πολικαλιτισμικής ενιαίας ανθρωπότητας και την ειρηνική συνύπαρξη και ανοιχτότητα των διαφορετικών πολιτισμών. Είναι ολέθριο λοιπόν να πιστεύουμε ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου στρέφονται πρωτίτως κατά της πα-

ράδοσης και να τα ταυτίζουμε με έναν επιφανειακό προοδευτισμό. Τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν απορρίπτουν την παράδοση καθεαυτή, αλλά τις ετερονομίες και τις αλλοτριώσεις που τυχόν συνεπάγονται. Με ακόμη μεγαλύτερη έμφαση στρέφονται κατά των απειλητικών για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια τάσεων του σύγχρονου πολιτισμού. Πάντως, τα δικαιώματα του ανθρώπου στην ορθή ερμηνεία τους είναι το αντίθετο του πολιτισμικού ιμπεριαλισμού.

γ) Η κριτική στη δυτική αφετηρία των δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι δυνατόν να λειτουργεί ως προσπάθεια συγκάλυψης των καταπατήσεων βασικών ελευθεριών σε μη δυτικές κοινωνίες. Είναι όμως θετικό το γεγονός ότι η αμφισβήτηση της οικουμενικότητας των δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν έχει ως αποτέλεσμα την παράτηση από την επίκλησή τους. Προφανώς, έχουν ενταχθεί στη μνήμη και στη συνείδηση των ατόμων και των λαών ως σύμβολο του αγώνα για ελευθερία και δικαιοσύνη και αποτελούν κεντρική διάσταση της πολιτικής ζωής σε παγκόσμιο επίπεδο, μια πραγματικότητα την οποία και οι αμφισβητές να μη θέλουν ή να μη μπορούν να αγνοήσουν. Εξάλλου, η επίκληση των δικαιωμάτων του ανθρώπου μπορεί να ερμηνευτεί ως απόρριψη της θέσης ότι αυτά αποτελούν αποκλειστικό προνόμιο του δυτικού ανθρώπου. Οι σχετικοποιήσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου, από όπου και αν προ-

έρχονται, συνιστούν προσβολή για τον πόθο και τον αγώνα εκατομμυρίων ανθρώπων για αξιοπρέπεια στο πλαίσιο του ιδιαίτερου πολιτισμικού τους χώρου. Βέβαια, το ερώτημα αν τα δικαιώματα του ανθρώπου αποτελούν δυτικό ιδεολόγημα ή όχι δεν πρόκειται να αγήσει. Στην αντιπαράθεση αυτή, οι μεν δυτικοί μπορούν να διδαχθούν να μην οικειοποιούνται αλαζονικά τα δικαιώματα του ανθρώπου, ενώ οι μη δυτικοί να τεθούν ενάντιον των δικών τους ευθυνών για την πραγμάτωση των δικαιωμάτων αυτών. Η συζήτηση για την οικουμενικότητα των δικαιωμάτων του ανθρώπου πρέπει όμως να στοχεύει κυρίως στην αξιοποίηση εκείνων των στοιχείων που τα καθιστούν ως έκφραση κοινών εμπειριών όλων των ανθρώπων στον αγώνα για ελευθερία, δικαιοσύνη και ειρήνη, ως κατάκτηση και κληρονομιά ολόκληρης της ανθρωπότητας.

Τα δικαιώματα του ανθρώπου, τα οποία αποτελούν την πιο καίρια έκφραση του ανθρωπισμού στην εποχή μας, που όμως παρά τις προόδους που έχουν συντελεσθεί στο πεδίο της κατοχύρωσης και του σεβασμού τους, παραμένουν αίτημα και χρέος παρά εξασφαλισμένη πραγματικότητα, θα είναι και στο μέλλον μια πρόκληση απέναντι στην οποία δεν θα μπορούμε να μείνουμε αδιάφοροι. Πράγματι, είναι πολύ δύσκολο να φανταστούμε μια παγκόσμια κοινωνία, τα ανθρωπιστικά κριτήρια της οποίας δεν θα περιελάμβαναν τα δι-

καιώματα του ανθρώπου, που στη νέα χιλιετία κλιούνται να παίξουν καθοριστικό ρόλο ή αντίβαρο στο μηδενιστικό φανατισμό της «σχετικοκρατίας» και στον καταστροφικό «φανατισμό της ιδιαιτερότητας» που απορρίπτουν την «πολιτισμό της ανθρωπότητας». Καλούνται να λειτουργήσουν ως θεμελιώδης της ειρηνικής συμβίωσης των ατόμων, των λαών και των πολιτισμών, ως κεντρικές αξίες μιας ανοικτής οικουμενικότητας.

Τα δικαιώματα του ανθρώπου αποδείχθηκαν στη μέχρι τώρα πορεία τους ως μια διαισθητική πραγματικότητα. Απέδειξαν ότι είναι σε θέση να απαντήσουν σε νέες προκλήσεις, σε νέες κρίσεις της ελευθερίας και απειλές κατά της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Στο σύγχρονο παγκόσμιο διάλογο γι' αυτή, αποκαλύπτεται η πραγματική ανθρωπότητα των ανθρώπων τους και φαίνεται να γίνεται κατανοητό ότι, παρά τις μεταπτώσεις, η οικουμενική τους πορεία δεν είναι αναστρέψιμη.

Αναμφίβολα, ο αγώνας για τα δικαιώματα του ανθρώπου έκανε τον κόσμο μας πιο ανθρωπινό. Και στα χρόνια που έρχονται αυτά θα εξακολουθήσουν να είναι ένα από τα μεγάλα θέματα της ανθρωπότητας. Θα παραμένουν οικουμενική πρόκληση και κανένας πολιτισμός, κανένα κράτος, καμιά ομάδα δεν θα μπορεί να τα αγνοήσει. Δικαίως, λοιπόν, χαρακτηρίζονται ως η πιο σημαντική πολιτική κατάκτηση της εποχής μας.

Δικαιώματα τρίτης γενιάς

Η διεύρυνση, η ανάδειξη και η προστασία των δικαιωμάτων εν όψει του 21ου αιώνα

Του Γιώργου Παπαδημητρίου

Νομικός, Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΣΤΟ κατώφλι του αιώνα που έρχεται διαπιστώνουμε μια ευπρόσδεκτη αναζωογόνηση του ενδιαφέροντος για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι βαθιές αλλαγές που συντελέστηκαν την τελευταία ιδίως δεκαετία στον πολιτικό χάρτη της διεθνούς κοινότητας, η ραγδαία ανάπτυξη, διάδοση και διάχυση της τεχνολογίας σε πολλές περιοχές της ζωής μας και, τέλος, η δραστηκή ανακατάταξη των όρων του διεθνούς καταμερισμού εργασίας οδήγησαν στη διαμόρφωση μιας νέας σχέσης του πολίτη και του ανθρώπου με την εξουσία. Μιας σχέσης πολύ πιο σύνθετης από εκείνη που γνωρίζαμε στο παρελθόν. Η εξέλιξη αυτή αρχίζει σιγά σιγά να συνειδητοποιείται και στη χώρα μας. Είναι γι' αυτό αναγκαίο να αναδείξουμε τους βασικούς άρους που την προσο-

Αδιαπραγμάτετο κεκτημένο

Η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου αποτελεί ιστορική κατάκτηση. Από τη Γαλλική Επανάσταση του 1789, που αποτελεί αφετηρία και ορόσημο μιας αργόσυρτης διεργασίας, σημειώθηκε μεγάλη πρόοδος. Αρκεί να θυμηθούμε τη διασφάλιση των ατομικών δικαιωμάτων και τη διαρκή διεύρυνσή τους, την αναγνώριση έπειτα πολιτικών και, τέλος, την καθιέρωση κοινωνικών δικαιωμάτων. Το τρίπτυχο αυτό εμπλουτίστηκε μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο με την υιοθέτηση νέων δικαιωμάτων, τα οποία δεν είναι πάντοτε εύκολο, λόγω του περιεχομένου τους, να ενταχθούν σε μία από τις τρεις παραδοσιακές κατηγορίες τους. Πρόκειται για τα δικαιώματα που, με κάποια δόση αμηχανίας, συνηθίζουμε να αποκαλούμε «δικαιώματα τρίτης γενιάς». Οι ριζικές αλλαγές που συντελούνται στις ημέρες μας στηρίζονται στις έως τώρα κατακτήσεις στην περιοχή των δικαιωμάτων. Οι κατακτήσεις αυτές αποτελούν, άλλωστε, το θεμέλιο και το βάθρο τους. Γι' αυτό ακριβώς πρέπει να τις θεωρήσουμε ως αδιαπραγμάτετο κεκτημένο.

Διεθνοποίηση της προστασίας

Βασική παράμετρο της προστασίας των δικαιωμάτων συνιστά, εξάλλου, η διεθνοποίησή της. Μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού και την υπέρβαση του διπολισμού κερδίζει διαρκώς έδαφος η διεθνής πίτχης της. Την προοπτική αυτή επιταχύνουν η κρίση ταυτότητας που ενδημεί στο εθνικό κράτος και η εντυπωσιακή ενδύχηση των θεσμών της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων. Όπως είναι γνωστό, η

Την ώρα που δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στο περιβάλλον, το δικαίωμα στον πληροφoριακό αυτοκαθορισμό, ο έλεγχος των εφαρμογών της βιοϊατρικής, εγχαράσσονται ήδη σε πολλά νέα ευρωπαϊκά συντάγματα και διεθνείς συνθήκες, οι άστεγοι στις αναπτυσσόμενες πόλεις πολλαπλασιάζονται, ενώ πολλοί είναι εκείνοι που ανασχητούν το ψωμί τους στους σωρούς των απορριμμάτων (φωτ.: «Το Μάτι»).

εν λόγω εξέλιξη παρουσιάζει μεγάλη ωριμότητα στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης, ενώ αρχίζει να επικρασιποιείται και στην Ευρωπαϊκή Ενώση.

Καθοριστική εν προκειμένω υπήρξε η συμβολή των δικαιοδοτικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, που με τη δημιουργική νομολογία τους έδωσαν πνοή στους κανόνες της, διεύρυναν τους ορίζοντες και άνοιξαν νέους δρόμους για την επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων. Αν ήταν δυνατόν να μεταγγισθεί το πρότυπο αυτό και σε άλλους διεθνείς οργανισμούς και να αποκτήσει μάλιστα οικουμενική διάσταση, η κατάσταση θα βελτιωνόταν ασφαλώς κατά πολύ. Πρέπει επίσης να τονισθεί ότι η νέα αυτή πραγματικότητα προκάλεσε ρωγμές στο δίκαιο των πολιτειών του Συμβουλίου της Ευρώπης, αφού τόσο η νομοθεσία όσο και η νομολογία των δικαστηρίων τους διαμορφώνονται προ πολλού με γνώμονα τις επιταγές και τη δυναμική της Σύμβασης.

Η διάχυση της εξουσίας, αν και νεότερο μάλλον φαινόμενο, προσ-

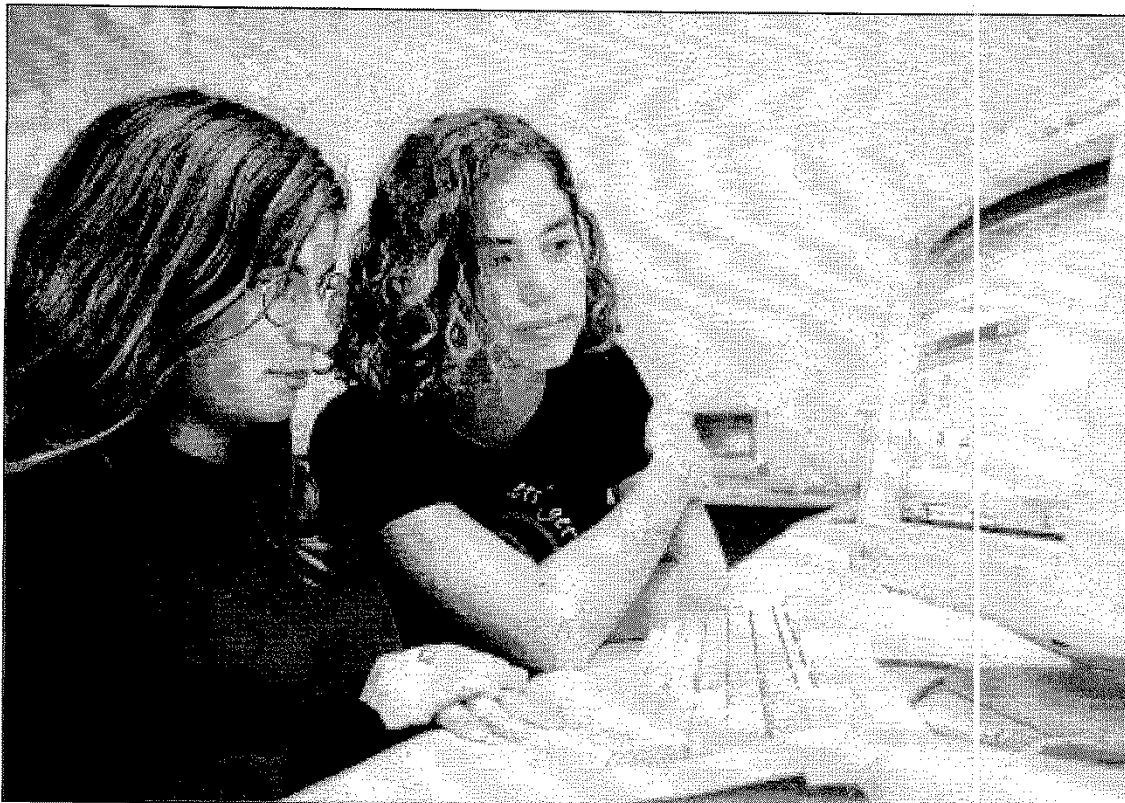
διορίζει σημαντικά την ελευθερία του σύγχρονου ανθρώπου. Η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, η ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας και η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας –σε ένα περιβάλλον όπου η λειτουργία της αγοράς δεν συναντά πια τα εμπόδια του εθνικού κράτους και δεν βαρύνεται με τις υποθήκες του διπολισμού– είχαν ως συνέπεια τον πολλαπλασιασμό των κέντρων από τα οποία εκπορεύεται και στα οποία ενθυλακώνεται η εξουσία. Με τα νέα δεδομένα, η ταύτιση της σχεδόν αποκλειστικά ή έστω κυρίως με το κράτος ανήκει στο παρελθόν.

Η ελευθερία και η αυτονομία του σύγχρονου ανθρώπου δεν απειλούνται έτσι μόνον από τη δράση της κρατικής εξουσίας. Είναι επίσης εκτεθειμένη σε κάθε μορφής ιδιωτική εξουσία, τυποποιημένη ή μη. Εξουσία που αποδεικνύεται συχνά επικίνδυνη και κάποτε αδυσώπητη. Στο νέο αυτό πλαίσιο η τριτενέργεια των δικαιωμάτων, δηλαδή η ισχύς τους όχι μόνον απέναντι στην κρατική αλλά και σε κάθε μορφής ιδιωτική εξουσία –που τόσο έντονα

είχε αμφισβητηθεί στο παρελθόν– αποκτά σήμερα πρωταρχική σημασία για την προστασία τους.

Νέα δικαιώματα

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η συνακόλουθη επιπελευθέρωση τεράστιων δυνατοτήτων που μπορεί να αξιοποιήσει καθ' άνθρωπος συνεπάγονται νομοτελειακά τον εμπλουτισμό του περιεχομένου πολλών δικαιωμάτων αλλά και την ανάδειξη νέων δικαιωμάτων. Την πραγματικότητα αυτή καλείται να αντιμετωπίσει τόσο ο νομοθέτης όσο και ο δικαστής. Οι συνθήκες στις οποίες ζει και δραστηριοποιείται σήμερα ο άνθρωπος δημιουργούν νέα δεδομένα που μεταλλάσσουν το περιεχόμενο και τη λειτουργία πολλών παραδοσιακών δικαιωμάτων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η ελευθερία της έκφρασης, η ελευθερία της επικοινωνίας και η προστασία της ιδιωτικής ζωής. Τη σημασία και την προβολή τους σε κάθε επιμέρους δικαίωμα πρέπει να διερευνά ο δικαστής, ερμηνεύοντας δημιουργικά και με αίσθηση ιστορικής ευθύνης τις διατά-

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η συνσκόλουθη απελευθέρωση τεράστιων δυνατοτήτων που μπορεί να αξιοποιήσει κάθε άνθρωπος συνεισφέροντας, νομοτελειακά, τον εμπλουτισμό του περιεχομένου πολλών δικαιωμάτων, αλλά και την ανάδειξη νέων (φωτ.: «ICON»).

Ξεπάζει τόσο του Συντάγματος όσο και των διεθνών συμβάσεων.

Ορισμένες φορές είναι πάντως επιβεβλημένη όχι απλώς η θεμελίωση νέων δικαιωμάτων στη μήτρα υπαρχόντων αλλά η καθιέρωση νέων δικαιωμάτων εξ υπαρχής. Σε ανάλογες περιπτώσεις, η ερμηνευτική ευθυκρισία και η διορατικότητα του δικαστή αποδεικνύονται κατά κανόνα ανεπαρκείς. Η πρωτοβουλία ανήκει τότε στο νομοθέτη, που καλείται να διασώσει την πραγματικότητα με τη διεύρυνση και την επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων. Από τη στιγμή αυτή αρχίζει ο δημιουργικός ρόλος του για την ενίσχυση της αυτονομίας και της ελευθερίας του ανθρώπου. Ετσι, δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στο περιβάλλον, το δικαίωμα στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό, ο έλεγχος των εφαρμογών της βιοϊατρικής, εγχωράσσονται ήδη σε πολλά νέα ευρωπαϊκά συντάγματα και διεθνείς συνθήκες.

Νέοι θεσμοί

Η επαύξηση του συστήματος προστασίας των δικαιωμάτων και η διεθνοποίησή του συνεχεται με μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα διεργασία. Νέοι θεσμοί αναπτύσσονται στο επίπεδο τόσο της κοινωνίας όσο και της πολιτείας. Στο επίπεδο της κοινωνίας συναντούμε ιδίως τη δράση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων που αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, προ-

σπαθώντας να συμβάλουν στην αντιμετώπιση προβλημάτων, τα οποία προσλαμβάνουν ολοένα και μεγαλύτερη ένταση. Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις φυτρώνουν έτσι σαν μανιτάρια, ιδίως σε περιοχές «υψηλού κινδύνου» για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι οργανώσεις για την προστασία των μειονοτήτων, την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, την προστασία του περιβάλλοντος, την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας σε χειμαζόμενους λαούς ή κοινωνικές ομάδες και τη μέριμνα για την υποστήριξη των προσφύγων.

Στο επίπεδο της πολιτείας αξίζει, εξάλλου, να επικεντρώσουμε την προσοχή μας σε δύο κυρίως θεσμικές καινοτομίες: την ίδρυση ανεξάρτητων δημόσιων αρχών και τη σύσταση συμβουλευτικών επιτροπών που συμβάλλουν στην προστασία των δικαιωμάτων. Οι ανεξάρτητες αρχές λειτουργούν σε ευαίσθητες για την ελευθερία περιοχές, έχουν ως αποστολή την ανάσχεση καταχρήσεων όχι μόνο της κρατικής αλλά και κάθε μορφής ιδιωτικής εξουσίας, είναι ανοικτές στην κοινωνία και λογοδοτούν στο Κοινοβούλιο. Η δράση τους σε ζητήματα που ανήκαν έως το πρόσφατο παρελθόν στην αρμοδιότητα ιδίως της κυβέρνησης, προκαλεί ορισμένες φορές τριβές και εντάσεις, λειτουργεί ό-

μως ως προστατευτική ασπίδα για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Τέλος, με τη δημιουργία συμβουλευτικών επιτροπών που αποτελούνται από εκπροσώπους οργανώσεων, της επιστήμης και της διοίκησης επιχειρείται να δημιουργηθούν δίαυλοι επικοινωνίας μεταξύ της κοινωνίας και της πολιτείας. Χαρακτηριστικά είναι εν προκειμένω τα παραδείγματα της σύστασης της Εθνικής Επιτροπής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα ή της Εθνικής Επιτροπής για τη Βιοηθική.

Κοινωνικά ευαίσθητες ομάδες

Οι εξελίξεις που ζήσαμε την τελευταία ιδίως δεκαετία έφεραν πιο έντονα στο προσκήνιο κοινωνικά ευαίσθητες ομάδες. Προς την κατεύθυνση αυτή συνέβαλε ασφαλώς και η θεσμική επαύξηση του συστήματος προστασίας των δικαιωμάτων που συντελέστηκε στο πλαίσιο της πολιτείας αλλά και διεθνώς. Κοινωνικές ομάδες που συγκροτούν μειονότητες κάθε μορφής –εθνικές, θρησκευτικές, πολιτισμικές και κοινωνικές– διεκδικούν, αναζητώντας και επικαλούμενες την ταυτότητά τους, την προστασία των δικαιωμάτων τους.

Υπό αυτούς τους όρους, αρχίζει σταδιακά η συγκρότηση και ειδικών καθεστώτων προστασίας που έρχο-

νται να συμπληρώσουν το σύστημα που ισχύει για όλους. Πρόκειται για τη θεσμική ανάπτυξη και προώθηση του προτύπου της «πολυπολιτισμικής κοινωνίας» που συνιστά σταθερή παράμετρο σε κάθε σύγχρονη κοινωνία. Η διαφορετικότητα δεν υποσκάπτει άλλωστε –όπως εσφαλμένα προβάλλεται από ορισμένους κύκλους– τα θεμέλια της πολιτείας, αλλά συμβάλλει στον εμπλουτισμό της κοινωνίας και της πολιτείας. Η συνειδητοποίηση αυτής της πραγματικότητας αποτελεί όρο για την ιστορική ωρίμαση της προστασίας των δικαιωμάτων.

Το δικαίωμα

Οι επισημάνσεις που προηγήθηκαν έρχονται να υπογραμμίσουν ότι η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου έχει εισέλθει σε νέα ιστορική φάση. Οι όροι που την προσδιορίζουν παραδοσιακά απέκτησαν νέο περιεχόμενο, ενώ αναδείχθηκαν και έδωσαν παράμετροι που προσδίδουν νέα ποιότητα στο σύστημα προστασίας των δικαιωμάτων. Το δικαίωμα στο οποίο βρισκόμαστε αντιμέτωποι είναι τεράστιο. Πρέπει με κάθε μέσο αφενός να διαφυλάξουμε την ελευθερία του ανθρώπου ως πρωταρχική αξία του πολιτισμού μας και αφετέρου να δημιουργήσουμε τις καλύτερες προϋποθέσεις για την απόλαυσή και την πραγμάτωσή της.

Ελληνικές οργανώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα

Μη κυβερνητικές Οργανώσεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Ελλάδα

Ελληνικά τμήματα Διεθνών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Δεν περιλαμβάνονται οι ανθρωπιστικές οργανώσεις).

1. **Διεθνής Αμνηστία.** Εδρα Μ. Βρετανία. Σίνα 30, 106 72 Αθήνα. Τηλ. 36.31.532, φαξ: 36.3-8.016.
2. **SOS Ρατσισμός.** Εδρα Γαλλία. Τ.Θ. 3274, 102 10 Αθήνα. Τηλ. - φαξ: 36.19.164.
3. **Γιατροί χωρίς σύνορα.** Εδρα Γαλλία. Στουρνάρη 57, 104 32 Αθήνα. Τηλ. 52.00.500, φαξ: 52.00.503.
4. **Γιατροί του κόσμου.** Εδρα Γαλλία. Σταδίου 5, 105 62 Αθήνα. Τηλ. 32.43.344, φαξ: 32.43.346.
5. **Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι.** Εδρα Αυστρία. Τ.Θ. 5193, 145 10 Κηφισιά. Τηλ. 62.00.120, φαξ: 80.75.767.
6. **Οργάνωση για τα Δικαιώματα των Μειονοτήτων.** Εδρα Μ. Βρετανία. Συνεργάζεται με το Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι.
7. **Ενωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Πολίτη.** Εδρα Γαλλία. Κριεζώτου 6, 106 71 Αθήνα. Τηλ. 36.26.888, φαξ: 36.31.631.
8. **Νεολαία ενάντια στο Ρατσισμό στην Ευρώπη (YRE).** Εδρα Βέλγιο. Μαϊζώνος 1, 104 38 Αθήνα. Τηλ.- φαξ: 52.47.177.
9. **Δίκτυο καταπολέμησης της φτώχειας.** Εδρα Βέλγιο. Λέκκα 12, 105 62 Αθήνα. Τηλ. - φαξ: 33.14.730.
10. **Ιατρικό Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων.** Εδρα Ελβετία. Λυκαβηττού 9, 106 72 Αθήνα. Τηλ. 36.46.807, φαξ: 36.12.273.
11. **Greenpeace.** Εδρα Ολλανδία. Ζωοδόχου Πηγής 52γ, 106 81 Αθήνα. Τηλ. 38.40.774, φαξ: 38.04.008.
12. **Φόρουμ Μεταναστών της Ε.Ε.** Εδρα Βέλγιο. Ευριπίδου και Συγγρού, 176 75 Καλλιθέα. Τηλ. 93.01.123, φαξ: 93.01.124.

Ελληνικές μη κυβερνητικές Οργανώσεις Γενικού Ενδιαφέροντος

(Αναφέρονται οι γνωστότερες, χωρίς να σημαίνει αναγκαστικά ότι είναι και οι σημαντικότερες. Δεν περιλαμβάνονται εκείνες που έχουν εξειδικευμένο θεματικό αντικείμενο).

1. **Φόρουμ Κοινωνικών Οργανώσεων και Νεολαίας για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.** (Συσπειρώνει 67 οργανώσεις, μεταξύ των οποίων και ορισμένες από τις προηγούμενες και τις επόμενες). Αχαρνών 417 (Γ.Γ. Ν. Γενιάς), 111 43 Αθήνα. Τηλ. - φαξ: 25.30.949.

Οι «Γιατροί χωρίς σύνορα», με κινητές μονάδες στελεχωμένες με ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό, απευθύνονται σε κάθε σημείο του πλανήτη για να συμπαρασταθούν στους χειμαζόμενους από κάθε είδους κατατροφή και δοκιμασία. Στη φωτογραφία, μέλος του ελληνικού τμήματος της οργάνωσης προσφέρει ιατρική φροντίδα με μικρή Αφρικανή.

2. **Ιδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.** Λυκαβηττού 1γ, 106 72 Αθήνα. Τηλ. 36.37.455, φαξ: 32.27.382.
3. **Δίκτυο Κινήσεων για τα Πολιτικά και Κοινωνικά Δικαιώματα.** Βαλτετσίου 35, 106 81 Αθήνα. Τηλ. 38.13.928, φαξ: 38.40.390.
4. **Ελληνική Επιτροπή Διεθνούς Δημοκρατικής Αλληλεγγύης.**

Σπ. Τρικούπη 25. Τηλ. 38.13.052, φαξ: 38.31.603.

Εθνική Επιτροπή Εορτασμού των 50 χρόνων

Τα 50 χρόνια από την ψήφιση της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τιμά η ελληνική κυβέρνηση, συ-

στήνοντας δά του υπουργού Εξωτερικών «Εθνική Επιτροπή Εορτασμού» με πρόεδρο τον Μιχάλη Σταθόπουλο, πρόεδρο της μη κυβερνητικής οργάνωσης «Κίνηση Πολιτών Κατά του Ρατσισμού», και μέλη τους:

Δημήτρης Αβραμιόπουλος, πρόεδρος ΚΕΔΑΚΕ,

Κώστα Αλαβάνος, Γενικό Διευθυντής Ε.Τ.

Αλ. Γιωταπύλλου-Μαραγκοπούλου, πρόεδρος του ομώνυμου Ιδρύματος ανθρωπίνων δικαιωμάτων,

Γ. Γραμματική, τ. πρότανη Πανεπιστημίου Κρήτης,

Γιάννα Αγγελικούλου - Δασκαλάκη

Κων/νο Ζέππα, πρόεδρος επί τιμή, **Ιάκωβο Καμπάλλη,** συγγραφέα,

Γ. Κουτσούκο, πρόεδρο ΑΔΕΔΥ, **Αριστείδη Μιωνάκο,** πρόεδρο ΕΣΗΕΑ,

Π. Πάγκαλος, τ. πρόεδρο Διεθνούς Αμνηστίας,

Χρ. Πολυζωάδου, πρόεδρο ΓΣΕΕ,

Χρήστο Ροζίκη, καθηγητή πανεπιστημίου,

Εμμ. Ρούκουνη, καθηγήτριά Πανεπιστημίου Αθηνών, Ακαδημαϊκό,

Αντ. Ρουπακιάτη, πρόεδρο Διηγορικού Συλλόγου Αθηνών,

Γ. Σταυρόπουλο, πρόεδρο Ενωσης Δικαστικών Λειτουργών για τη δημοκρατία και τις ελευθερίες,

Κων/νο Τσουκλά, καθηγήτριά Πανεπιστημίου Αθηνών

Ν. Φραγκάκη, πρόεδρο της Ελληνικής Ενωσης για τα δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη.

Η παρουσία του ειδικού απαλύνει τον ανθρώπινο πόνο και ανακουφίζει την οδύνη του πρόσφυγα, του άστεγου, του κάθε απόκληρου. Οι «Γιατροί του Κόσμου», διεθνής οργάνωση με έδρα τη Γαλλία, προσφέρει τη βοήθειά της όπου υπάρχει ανάγκη. Στη φωτογραφία, μέλος του ελληνικού τμήματος «Γιατροί του Κόσμου» δίνει στους Κούρδους πρόσφυγες της Πεντέλης.

Το «εθνικό συμφέρον» —δηλαδή το συμφέρον μιας επιμέρους οσοδήποτε μεγάλης, εθνικής (ή γλωσσικής ή θρησκευτικής) ομάδας του πληθυσμού ενός κράτους— είναι σχεδόν αναπόφευκτο να ανταγωνίζεται το συμφέρον μιας άλλης ομάδας που ζει στην ίδια ή σε διπλανή χώρα. Πρόσφατο παράδειγμα ο εμφύλιος σπαραγμός στη Ρουάντα μεταξύ των φυλών Χούτου και Τούτσι, που δημιούργησε τη μαζικότερη έξοδο προσφύγων στα μεταπολεμικά χρόνια. 500.000 άνθρωποι σφαγιάστηκαν, ενώ 3 εκατ. πήραν το δρόμο της προσφυγιάς.

Σύγχρονο κράτος και ισονομία

Ο σεβασμός των δικαιωμάτων, θεμέλιο ευνομούμενων πολιτειών

Του Παναγιώτη Η. Δημητρά

Εκπαιδευτής του Ελληνικού Παρατηρητηρίου των Συμφωνιών του Ειλιού, Επισκέπτης Καθηγητής του Κέντρου Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου

ΥΠΑΡΧΕΙ, τουλάχιστον μερική, ασυμβατότητα μεταξύ του πλήρους σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της εξυπηρέτησης των θεμελιωδών συμφερόντων μιας ευνομούμενης πολιτείας; Θετικά απαντούν πολλοί, είτε ειδικοί είτε εκπρόσωποι κρατών. Επικαλούνται δε τη μόνιμη αναφορά στην αρχή του σεβασμού της κρατικής κυριαρχίας και των συνόρων παράλληλα με την εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με την οποία κλείνουν οι περισσότερες σχετικές διεθνείς συμβάσεις. Όπως επίσης τους περιορισμούς που περιέχονται στην **Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων**: για παράδειγμα, στο άρθρο 9 για την «ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας» γίνεται δεκτός «περιορισμός αναγκαίος σε μια δημοκρατική κοινωνία προς το συμφέρον της δημόσιας ασφάλειας, της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών, ή για την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων».

Όμως η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που ελέγχει την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης, δίνει ήδη ένα διαφορετικό μήνυμα για το επιτρεπτό εύρος αυτών των περιορισμών. Σε δεκάδες περιπτώσεις, έχει απορρίψει την πολύ «ευρεία» ερμηνεία τους από ευρωπαϊκές χώρες και έχει έτσι δικαιώσει προσφεύγοντες

πολίτες των χωρών αυτών. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, με τις αποφάσεις του, έχει τονίσει ότι ελάχιστοι περιορισμοί είναι «αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία». Είναι χαρακτηριστικές δύο προσφυγές ομάδων Ελλήνων πολιτών που έκαναν δεκτές μέσα στο 1998. Δεν δέχθηκε ως θεμιτούς περιορισμούς τους λόγους που είχαν οδηγήσει στο παρελθόν ελληνικά δικαστήρια να απορρίψουν την ίδρυση της **Στέγης Μακεδονικού Πολιτισμού** ή να καταδικάσουν **Ελληνες Προτεστάντες** για προσηλυτισμό άλλων ετερόδοξων Ελλήνων πολιτών.

Επίσης η δεκαετία του 1990 χαρακτηρίστηκε από σειρά επεμβάσεων της διεθνούς κοινότητας (π.χ. σε Βοσνία και Ρουάντα) ή επεκλήσεων παρόμοιου δικαιώματος (π.χ. στο Κοσσυφοπέδιο), που τυπικά παραβίαζαν την αρχή της κρατικής κυριαρχίας, ως συνέπεια σοβαρών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή/και ανθρωπιστικών καταστροφών. Οι **Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)** που ασχολούνται με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή/και το σεβασμό των ανθρωπιστικών αξιών, όχι μόνο έχουν υποστηρίξει αυτές τις ενέργειες, αλλά και έχουν θεωρήσει μάλλον «άτολμη» τη σχετική στάση της διεθνούς κοινότητας, αγωνιζόμενες για έναν πιο παρεμβατικό ρόλο της σε παρόμοιες περιπτώσεις. Η ίδρυση, το 1998, του **Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου** με αρμοδιότητα σειρά «εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας», είναι αποτέλεσμα των πιέσεων των ΜΚΟ.

Δεν είναι μόνο οι παραπάνω πρα-

κτικές της διεθνούς κοινότητας, και δικαιοσύνης πάντως, που δείχνουν πως η επέκταση των ζωτικών συμφερόντων ενός κράτους δεν θεωρείται πια θεμιτή για τον δραστικό περιορισμό όχι μόνο των θεμελιωδών ελευθεριών αλλά και πολλών άλλων, ατομικών ή συλλογικών, γενικότερα ανθρωπίνων αλλά και ειδικότερα μειονοτικών δικαιωμάτων. Λόγοι «σώφρονος πολιτικής» κάνουν επιτακτικό τον εκτεταμένο σεβασμό τους ως προϋπόθεση για τη μακροχρόνια εσωτερική αλλά και διεθνή σταθερότητα και ευημερία. Όλοι συμφωνούν σήμερα πως η δημοκρατία, με τις όποιες αδυναμίες της, αποτελεί το καλύτερο σύστημα διακυβέρνησης μιας ευνομούμενης πολιτείας. Οι μέγχοι σήμερα εμπειρίες έχουν αποδείξει δε πως η δημοκρατία είναι τόσο ισχυρότερη όσο περισσότερο σεβαστά γίνονται τα δικαιώματα των μειονοτικών, των μειονεκτικών, των περιθωριακών, των αντικαθεστωτικών κατηγοριών του πληθυσμού μιας χώρας, ακόμα και αυτών που στοχεύουν στην ανατροπή της δημοκρατίας ή την αλλαγή των συνόρων, με την προϋπόθεση βέβαια ότι ο στόχος αυτός δεν επιδιώκεται με χρήση ή έκκληση για χρήση βίας.

Όσο η έκφραση ριζικά, αν όχι ανατρεπτικά, αντίθετης άποψης είναι ελεύθερη, οι εκφραστές της δεν καταφεύγουν σε άλλα, συνήθως βίαια μέσα για τη διατύπωσή της. Όσο οι διάφορες μειονότητες (θρησκευτικές, γλωσσικές, εθνικές) έχουν τη δυνατότητα να απολαμβάνουν και να αναπαράγουν ελεύθερα τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους, δεν έχουν λόγο να καταφεύγουν αλλού

για την προάσπιση των δικαιωμάτων τους. Είτε, δηλαδή, στην αναζήτηση της συνήθως αιμορροσκοπικής και μερικής φορές υπονομευτικής, «προστασίας» ξένων παραγόντων («μητέρας πατρίδας» ή άλλων ισχυρών κρατών). Είτε, και στην περίπτωση αυτή, στην προσφυγή σε βίαια διεκδικητικά μέσα ή/και μερικές φορές οδηγούν σε αποχριστικές επιδιώξεις.

Παρόμοιοι περιορισμοί, που τελικά οδηγούν σε διάκρισεις, επιβάλλονται από κράτη που ταυτίζουν το «κρατικό συμφέρον» με το «εθνικό συμφέρον». Το «εθνικό συμφέρον» —δηλαδή το συμφέρον μιας επιμέρους, οσοδήποτε μεγάλης, εθνικής (ή γλωσσικής ή θρησκευτικής) ομάδας του πληθυσμού ενός κράτους—, είναι σχεδόν αναπόφευκτο να είναι ανταγωνιστικό προς το συμφέρον μιας άλλης ομάδας που ζει στην ίδια ή σε διπλανή χώρα. Ο δε ανταγωνισμός αυτός δεν είναι απαραίτητα πάντα επιζήμιος, τουλάχιστον όσο δεν παίρνει θέση σ' αυτόν η πολιτεία.

Το σωστό σύγχρονο κράτος πρέπει να είναι ουδέτερο ως προς τις επιμέρους ομάδες του πληθυσμού που το απαρτίζουν ή τις ιδεολογικά διαφορετικές αντιλήψεις των πολιτών του. Αρα, δεν πρέπει να κάνει διακρίσεις μετ'ξύ ομάδων ή αντιλήψεων. Τότε, το σωστό «κρατικό συμφέρον» είναι (απόλυτα συμβατό με τον πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο οποίος αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα μακροχρόνιας σταθερότητας και ευημερίας στο εσωτερικό του. Ένα τέτοιο κράτος αποτελεί δε σταθεροποιητικό παράγοντα στην περιοχή του και συμβάλλει στην ευημερία του.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21^{B-2}

Α. Ο.Η.Ε. και Οικουμενική διακήρυξη των δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Η βούληση των κρατών και των ανθρώπων που είχαν ζήσει τη θηριωδία του Φασισμού και των Ναζί να μην επαναληφθούν στο μέλλον ανάλογες ωμότητες, οδήγησε στη [δημιουργία του Ο.Η.Ε.](#) και στην [Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου \(Ο.Δ.Δ.Α.\)](#) [[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21^{B-2}](#) και [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21^A](#)]. Τα Δικαιώματα του Ανθρώπου κατοχυρώνονται θεσμικά με τη Διακήρυξη αυτή που ψηφίστηκε το 1948 (τέθηκε σε ισχύ το 1950) στο πλαίσιο του Ο.Η.Ε.. Η διακήρυξη περιλαμβάνει 30 άρθρα. Βασική αρχή που διέπει το περιεχόμενο της, είναι η αρχή **της καθολικότητας και του αδιαιρέτου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων**. Στην Ο.Δ.Δ.Α. αποτυπώνονται οι βασικές αρχές της ισότητας, της ελευθερίας, της ισότητας στην αξιοπρέπεια και στα δικαιώματα, της μη διάκρισης στην απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών. Η Διακήρυξη περιγράφει τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα τα οποία όλοι οι άνθρωποι δικαιούνται να απολαμβάνουν, εξαιτίας και μόνο του γεγονότος ότι είναι ανθρώπινα όντα. Αυτή είναι και η έννοια της Οικουμενικότητας στη διακήρυξη αυτή. Αν και οι αρχές που διατυπώνονται στην αρχική αυτή σύμβαση (που τότε υπογράφηκε από 50 κράτη) και σε άλλες μεταγενέστερες, δεν έχουν δεσμευτική ισχύ, η ΟΔΔΑ απέκτησε ιδιαίτερο κύρος και επηρέασε εθνικά Συντάγματα και νόμους, αλλά και δικαστικές αποφάσεις. Σήμερα, τα Δικαιώματα του Ανθρώπου αποτελούν ένα κριτήριο διακυβέρνησης και ο σεβασμός τους κατοχυρώνεται θεσμικά με διάφορους τρόπους.

Β. Συμβούλιο της Ευρώπης, Ε.Σ.Δ.Α. ΕΔΑΔ

Την ίδια περίπου περίοδο δημιουργήθηκε ένας άλλος μη κυβερνητικός διεθνής οργανισμός, το [Συμβούλιο της Ευρώπης](#) (1949), στο πλαίσιο του οποίου δημιουργήθηκε (1950) η [Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών \(Ε.Σ.Δ.Α.\)](#) [[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21^{B-2}](#) και [σημ.1](#)]. Η Ε.Σ.Δ.Α. θεμελίωσε ένα πρωτότυπο σύστημα διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με το οποίο παρέχεται **στα άτομα** το πλεονέκτημα του δικαστικού ελέγχου των πράξεων της κρατικής διοίκησης, όσον αφορά το σεβασμό των δικαιωμάτων τους. Μεταξύ των οργάνων ελέγχου εφαρμογής της Ε.Σ.Δ.Α. ανήκει και το [Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων \(ΕΔΑΔ\)](#). Πρόκειται για έναν διεθνή δικαστήριο που ιδρύθηκε το 1959 με έδρα το Στρασβούργο. Είναι αρμόδιο για ατομικές ή κρατικές προσφυγές κατά παραβιάσεων ανθρωπίνων και πολιτικών δικαιωμάτων βάσει της Ε.Σ.Δ.Α., που γίνονται παραδεκτές αφού όλα τα άλλα εθνικά ένδικα μέσα έχουν εξαντληθεί. Από το 1998, κάθε πολίτης έχει δυνατότητα απευθείας προσφυγής (ενώ πριν προσέφευγε κράτος κατά κράτους). Η νομολογία του Δικαστηρίου καθιστά την Ε.Σ.Δ.Α. ένα ισχυρό και δυναμικό εργαλείο για την εδραίωση του κράτους δικαίου και της δημοκρατίας στην Ευρώπη (www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/The+Court/Int).

Μέσω της [Νομολογίας του Δικαστηρίου της Ε.Ε.](#) [[link](#)] (δεν είναι το ίδιο με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), οι αρχές της Ε.Σ.Δ.Α. ενσωματώθηκαν στο δίκαιο της Ε.Ε. Από το 2009, με τη Συνθήκη της Λισαβόνας (Συνθήκη της Ε.Ε.), παρέχεται η νομική βάση για να προσχωρήσει η Ε.Ε. στην Ε.Σ.Δ.Α., που έως τότε δεν ήταν δυνατόν. Με αυτό τον τρόπο, το δίκαιο της Ε.Ε. **ερμηνεύεται**

πλέον απευθείας υπό το πρίσμα της Ε.Σ.Δ.Α., ενώ η νομική προστασία των πολιτών της Ε.Ε. επεκτείνεται και κατά πράξεων της ίδιας της Ε.Ε. (www.europa.eu/legislation_summaries/glossary/eu_human_rights_convention_el.htm).

Γ. Ο Χάρτης Θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ε.Ε.

Εκτός όμως από την Ε.Σ.Δ.Α., ένα άλλο κείμενο, ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., υπογράφηκε στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη Συνθήκη της Νίκαιας (2000-2001). Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. (Χ.Θ.Δ.Ε.Ε.) εδραιώνει σε ένα ενιαίο κείμενο θεμελιώδη δικαιώματα που ισχύουν σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.). Καθορίζει αρχές δεοντολογίας και δικαιώματα για τους πολίτες και τους κατοίκους της Ε.Ε. σχετικά με έξι αρχές: α) την αξιοπρέπεια, β) τις ελευθερίες, γ) την ισότητα, δ) την αλληλεγγύη, ε) την ιθαγένεια και στ) τη δικαιοσύνη. Περιλαμβάνει δικαιώματα που δεν διασφαλίζονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.), η οποία περιορίζεται στην προστασία των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων (**δικαιώματα 1^{ης} γενιάς**). Πρόκειται ιδίως για τα κοινωνικά δικαιώματα των εργαζομένων, την προστασία των δεδομένων, τη βιοηθική ή το δικαίωμα ορθής διαχείρισης (**δικαιώματα 2^{ης} γενιάς**). Οι διατάξεις του Χάρτη απευθύνονται στα όργανα και τους οργανισμούς της Ε.Ε., καθώς και στα κράτη μέλη της. **Η νομοθεσία της Ε.Ε. και οι εθνικές νομοθεσίες πρέπει να είναι σύμφωνες με τις γενικές αρχές που διατυπώνονται στο Χάρτη.** Η ίδια η Συνθήκη Ευρωπαϊκής Ένωσης περιέχει ρητές αναφορές στα ανθρώπινα δικαιώματα. Ωστόσο, ο Χάρτης έχει νομική ισχύ μόνο εφόσον τα όργανα και τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τη νομοθεσία της Ε.Ε.. Δεν διευρύνει τις αρμοδιότητες της Ένωσης πέραν εκείνων που της έχουν ήδη ανατεθεί μέσω των Συνθηκών. Από τον ΧΘΔΕΕ. έχουν αυτοεξαιρεθεί το Ηνωμένο Βασίλειο, η Πολωνία και η Δημοκρατία της Τσεχίας.

Με την έναρξη ισχύος της συνθήκης της Λισσαβόνας την 1η Δεκεμβρίου 2009, ο Χάρτης (όπως τροποποιήθηκε το Δεκέμβριο 2007) απέκτησε το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες και η εφαρμογή του έγινε δεσμευτική για τα κράτη μέλη (www.europa.eu/legislation_summaries/glossary/charter_fundamental_rights_el.htm).

Η Ε.Σ.Δ.Α. και ο Χ.Θ.Δ.Ε.Ε. αποτελούν σήμερα τα βασικά διεθνή κείμενα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Υπό την επίδραση της Οικουμενικής Διακήρυξης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τα Δικαιώματα του Ανθρώπου κατοχυρώνονται σε μια σειρά από άλλες διεθνείς συμβάσεις ανά τον πλανήτη, όπως είναι η «Αμερικανική Συνθήκη περί Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» που αφορά στις χώρες της Αμερικής (1978), ο «Χάρτης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη των Αφρικανικών χωρών» (1981) και η «Διακήρυξη του Καΐρου» για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο Ισλάμ (1990) που αφορά τις Μουσουλμανικές χώρες, ο «Ασιατικός Χάρτης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» (1986) που δημιουργήθηκε από την Ασιατική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Χονγκ Κονγκ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21^Γ

ΕΣΔΑ ΚΑΙ Χ.Θ.Δ.Ε.Ε..

Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων των Ανθρώπου)	Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών της Ε.Ε. (2000/C 364/01)
Άρθρο 2 Το δικαίωμα στη ζωή 1. Το δικαίωμα εκάστου προσώπου εις την ζωήν προστατεύεται υπό του νόμου. Εις ουδένα δύναται να επιβληθή εκ προθέσεως θάνατος, ειμή εις εκτέλεσιν θανατικής ποινής εκδιδομένης υπό δικαστηρίου εν περιπτώσει αδικήματος τιμωρουμένου υπό του νόμου δια της ποινής ταύτης. 2. Ο Θάνατος δεν θεωρείται ως επιβαλλόμενος κατά παράβασιν του άρθρου τούτου, εις τὰς περιπτώσεις θα επήρχετο συνεπεία χρήσεως βίας καταστάσεως απολύτως αναγκαίας: α) δια την υπεράσπισιν οιοδήποτε προσώπου κατά παρανόμου βίας, β) δια την πραγματοποίησιν νομίμου συλλήψεως ή προς παρεμπόδισιν αποδράσεως προσώπου νομίμως κρατουμένου, γ) δια την καταστολήν, συμφώνως τω νόμω στάσεως ή ανταρσίας.	Άρθρο 2 Δικαίωμα στη ζωή 1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στη ζωή. 2. Κανείς δεν μπορεί να καταδικαστεί στη θανατική ποινή, ούτε να εκτελεστεί. Επεξήγηση 1. Η παράγραφος 1 αυτού του άρθρου βασίζεται στο άρθρο 2 παράγραφος 1, πρώτη φράση, της ΕΣΑΔ 2. Η δεύτερη φράση της εν λόγω διατάξεως, η οποία έχει ως αντικείμενο τη θανατική ποινή, αχρηστεύθηκε με την έναρξη ισχύος του άρθρου 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 6 της ΕΣΑΔ, το οποίο ορίζει τα εξής : «Η ποινή του θανάτου καταργείται. Κανείς δεν μπορεί να καταδικασθεί σε μια τέτοια ποινή, ούτε να υποβληθεί στην εκτέλεσή της.

Άρθρο 3 Απαγόρευση των βασανιστηρίων Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθεί εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχείρισιν απανθρώπους ή εξευτελιστικές	Άρθρο 4 Απαγόρευση των βασανιστηρίων και των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή μεταχείρισης. Κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε απάνθρωπες ή εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση. Επεξήγηση <i>Το δικαίωμα του άρθρου 4 αντιστοιχεί στο προβλεπόμενο από το άρθρο 3 της ΕΣΑΔ, το οποίο έχει την ίδια ακριβώς διατύπωση.</i>
Άρθρο 5 Το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια 1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν και την ασφάλειαν. Ουδείς επιτρέπεται να στερηθή της ελευθερίας του ειμή εις τας ακόλουθους περιπτώσεις και συμφώνως προς την νόμιμον διαδικασίαν: α) εάν κρατήται κανονικώς κατόπιν καταδίκης υπό αρμόδιου δικαστηρίου, β) εάν υπεβλήθη εις κανονικὴν σύλληψιν ή κράτησιν λόγω ανυποταγής εις νόμιμον διαταγήν δικαστηρίου, ή εις εγγύησιν εκτελέσεως υποχρεώσεως οριζομένης υπό του νόμου, γ) εάν συνελήφθη και κρατήται όπως οδηγηθή ενώπιον της αρμοδίας δικαστικής αρχής εις την περίπτωσιν ευλόγου υπονοίας ότι διέπραξεν αδίκημα, ή υπάρχουν λογικά δεδομένα προς παραδοχήν της ανάγκης όπως ούτος εμποδισθή από του να διαπράξη αδίκημα ή δραπετεύση μετά την διάπραξιν τούτου, δ) εάν πρόκειται περί νομίμου κρατήσεως ανηλίκου, αποφασισθείσης δια την επιτήρησιν της ανατροπής του, ή την νόμιμον κράτησίν του ίνα παραπεμφθή ενώπιον της αρμοδίας αρχής, ε) εάν πρόκειται περί νομίμου κρατήσεως ατόμων δυναμένων να μεταδώσωσι μεταδοτικήν ασθένειαν, φρενοβλαβούς, αλκοολικού, τοξικομανούς ή αλήτου, στ) εάν πρόκειται περί νομίμου συλλήψεως ή κρατήσεως ατόμου επί σκοπῷ όπως εμποδισθή από του να εισέλθῃ παρὰ νόμῳ εν τη χώρα ή εναντίον του οποίου εκκρεμεί διαδικασία απελάσεως ή εκδόσεως.	Άρθρο 6 Δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια. Επεξήγηση <i>Τα δικαιώματα που προβλέπονται στο άρθρο 6 αντιστοιχούν στα δικαιώματα που κατοχυρώνονται με το άρθρο 5 της ΕΣΑΔ, με τα οποία, σύμφωνα με το άρθρο 52, παράγραφος 3 του Χάρτη, έχουν την ίδια έννοια και την ίδια εμβέλεια. Ως εκ τούτου οι περιορισμοί που μπορούν νομίμως να τους επιβληθούν δεν μπορούν να υπερβαίνουν εκείνους που επιτρέπονται από την ΕΣΑΔ, στην ίδια τη διατύπωση του άρθρου 5 :</i>

2. Παν συλληφθέν πρόσωπον δέον να πληροφορήται κατά το δυνατόν συντομότερον και εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί, τους λόγους της συλλήψεώς του ως και πάσαν διατυπωμένην εναντίον του κατηγορίαν.

3. Παν πρόσωπον συλληφθέν ή κρατηθέν, υπό τας προβλεπομένας εν παραγράφω 1 γ) του παρόντος άρθρου συνθήκας, οφείλει να παραπεμφθή συντόμως ενώπιον δικαστού ή ετέρου δικαστικού λειτουργού νομίμως εντεταλμένου, όπως εκτελή δικαστικά καθήκοντα, έχει δε το δικαίωμα να δικασθή εντός λογικής προθεσμίας ή απολυθή κατά την διαδικασίαν. Η απόλυσις δύναται να εξαρτηθή από εγγύησιν εξασφαλίζουσαν την παράστασιν του ενδιαφερομένου εις την δικάσιμον.

4. Παν πρόσωπον στερούμενον της ελευθερίας του συνεπεία συλλήψεως ή κρατήσεως έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου ίνα τούτο αποφασίσει εντός βραχείας προθεσμίας επί του νομίμου της κρατήσεώς του και διατάξη την απόλυσίν του εν περιπτώσει παρανόμου κρατήσεως.

5. Παν πρόσωπον θύμα συλλήψεως ή κρατήσεως υπό συνθήκας αντιθέτους προς τας ανωτέρω διατάξεις, έχει δικαίωμα επανορθώσεως.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21^Α.

Οικουμενική διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα

10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1948

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Επειδή η αναγνώριση της αξιοπρέπειας, που είναι σύμφυτη σε όλα τα μέλη της ανθρωπίνης οικογένειας, καθώς και των ίσων και αναπαλλοτρίωτων δικαιωμάτων τους αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο.

Επειδή η παραγνώριση και η περιφρόνηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου οδήγησαν σε πράξεις βαρβαρότητας, που εξεγείρουν την ανθρώπινη συνείδηση, και η προοπτική ενός κόσμου όπου οι άνθρωποι θα είναι ελεύθεροι να μιλούν και να πιστεύουν, λυτρωμένοι από τον τρόμο και την αθλιότητα, έχει διακηρυχθεί ως η πιο υψηλή επιδίωξη του ανθρώπου.

Επειδή έχει ουσιαστική σημασία να προστατεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα από ένα καθεστώς δικαίου, ώστε ο άνθρωπος να μην αναγκάζεται να προσφεύγει, ως έσχατο καταφύγιο, στην εξέγερση κατά της τυραννίας και της καταπίεσης.

Επειδή έχει ουσιαστική σημασία να ενθαρρύνεται η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων ανάμεσα στα έθνη.

Επειδή, με τον καταστατικό Χάρτη, οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών διακήρυξαν και πάλι την πίστη τους στα θεμελιακά δικαιώματα του ανθρώπου, στην αξιοπρέπεια και την αξία της ανθρωπίνης προσωπικότητας, στην ισότητα δικαιωμάτων ανδρών και γυναικών, και διακήρυξαν πώς είναι αποφασισμένοι να συντελέσουν στην κοινωνική πρόοδο και να δημιουργήσουν καλύτερες συνθήκες ζωής στα πλαίσια μιας ευρύτερης ελευθερίας.

Επειδή τα κράτη μέλη ανέλαβαν την υποχρέωση να εξασφαλίσουν, σε συνεργασία με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, τον αποτελεσματικό σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιακών ελευθεριών σε όλο τον κόσμο.

Επειδή η ταυτότητα αντιλήψεων ως προς τα δικαιώματα και τις ελευθερίες αυτές έχει εξαιρετική σημασία για να εκπληρωθεί πέρα ως πέρα αυτή η υποχρέωση.

Η ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Διακηρύσσει ότι η παρούσα Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτελεί το κοινό ιδανικό στο οποίο πρέπει να κατατείνουν όλοι οι λαοί και όλα τα έθνη, έτσι ώστε κάθε άτομο και κάθε όργανο της κοινωνίας, με τη Διακήρυξη αυτή διαρκώς στη σκέψη, να καταβάλλει, με τη διδασκαλία και την παιδεία, κάθε προσπάθεια για να αναπτυχθεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών αυτών, και να εξασφαλιστεί προοδευτικά, με εσωτερικά και διεθνή μέσα, η παγκόσμια και αποτελεσματική εφαρμογή τους, τόσο ανάμεσα στους λαούς των ίδιων των κρατών μελών όσο και ανάμεσα στους πληθυσμούς χωρών που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους.

ΑΡΘΡΟ 1

Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης.

ΑΡΘΡΟ 2

Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιεσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση. Δεν θα μπορεί ακόμα να γίνεται καμία διάκριση εξαιτίας του πολιτικού, νομικού ή διεθνούς καθεστώτος της χώρας από την οποία προέρχεται κανείς, είτε πρόκειται για χώρα ή εδαφική περιοχή ανεξάρτητη, υπό κηδεμονία ή υπεξούσια, ή που βρίσκεται υπό οποιονδήποτε άλλον περιορισμό κυριαρχίας.

ΑΡΘΡΟ 190

Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια.

ΑΡΘΡΟ 4

Κανείς δεν επιτρέπεται να ζει υπό καθεστώς δουλείας, ολικής ή μερικής. Η δουλεία και το δουλεμπόριο υπό οποιαδήποτε μορφή απαγορεύονται.

ΑΡΘΡΟ 5

Κανείς δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική.

ΑΡΘΡΟ 6

Καθένας, όπου και αν βρίσκεται, έχει δικαίωμα στην αναγνώριση της νομικής του προσωπικότητας.

ΑΡΘΡΟ 7

Όλοι είναι ίσοι απέναντι στον νόμο και έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία του νόμου, χωρίς καμία απολύτως διάκριση. Όλοι έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία από κάθε διάκριση που θα παραβίαζε την παρούσα Διακήρυξη και από κάθε πρόκληση για μια τέτοια δυσμενή διάκριση.

ΑΡΘΡΟ 8

Καθένας έχει δικαίωμα να ασκεί αποτελεσματικά ένδικα μέσα στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια κατά των πράξεων που παραβιάζουν τα θεμελιακά δικαιώματα τα οποία του αναγνωρίζουν το Σύνταγμα και ο νόμος.

ΑΡΘΡΟ 9

Κανείς δεν μπορεί να συλλαμβάνεται, να κρατείται ή να εξορίζεται αυθαίρετα.

ΑΡΘΡΟ 10

Καθένας έχει δικαίωμα, με πλήρη ισότητα, να εκδικάζεται η υπόθεσή του δίκαια και δημόσια, από δικαστήριο ανεξάρτητο και αμερόληπτο, που θα αποφασίσει είτε για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του είτε, σε περίπτωση ποινικής διαδικασίας, για το βάσιμο της κατηγορίας που στρέφεται εναντίον του.

ΑΡΘΡΟ 11

1. Κάθε κατηγορούμενος για ποινικό αδίκημα πρέπει να θεωρείται αθώος, ωστόσο διαπιστωθεί η ενοχή του σύμφωνα με τον νόμο, σε ποινική δίκη, κατά την οποία θα του έχουν εξασφαλιστεί όλες οι απαραίτητες για την υπεράσπισή του εγγυήσεις.

2. Κανείς δεν θα καταδικάζεται για πράξεις ή παραλείψεις που, κατά τον χρόνο που τελέστηκαν, δεν συνιστούσαν αξιόποιο αδίκημα κατά το εσωτερικό ή το διεθνές δίκαιο. Επίσης, δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που ίσχυε κατά τον χρόνο που τελέστηκε η αξιόποινη πράξη.

ΑΡΘΡΟ 12

Κανείς δεν επιτρέπεται να υποστεί αυθαίρετες επεμβάσεις στην ιδιωτική του ζωή, την οικογένεια, την κατοικία ή την αλληλογραφία του, ούτε προσβολές της τιμής και της υπόληψης του. Καθένας έχει το δικαίωμα να τον προστατεύουν οι νόμοι από επεμβάσεις και προσβολές αυτού του είδους.

ΑΡΘΡΟ 13

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί ελεύθερα και να εκλέγει τον τόπο της διαμονής του στο εσωτερικό ενός κράτους.
2. Καθένας έχει το δικαίωμα να εγκαταλείπει οποιαδήποτε χώρα, ακόμα και τη δική του, και να επιστρέφει σε αυτήν.

ΑΡΘΡΟ 191

1. Κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά άσυλο και του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες.
2. Το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί κανείς να το επικαλεστεί, σε περίπτωση δίωξης για πραγματικό αδίκημα του κοινού ποινικού δικαίου ή για ενέργειες αντίθετες προς τους σκοπούς και τις αρχές του Ο.Η.Ε..

ΑΡΘΡΟ 15

1. Καθένας έχει το δικαίωμα μιας ιθαγένειας.
2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιθαγένειά του ούτε το δικαίωμα να αλλάξει ιθαγένεια.

ΑΡΘΡΟ 16

1. Από τη στιγμή που θα φθάσουν σε ηλικία γάμου, ο άνδρας και η γυναίκα, χωρίς κανένα περιορισμό εξαιτίας της φυλής, της εθνικότητας ή της θρησκείας, έχουν το δικαίωμα να παντρεύονται και να ιδρύουν οικογένεια. Και οι δύο έχουν ίσα δικαιώματα ως προς τον γάμο, κατά τη διάρκεια του γάμου και κατά τη διάλυσή του.
2. Γάμος δεν μπορεί να συναφθεί παρά μόνο με ελεύθερη και πλήρη συναίνεση των μελλονύμφων.
3. Η οικογένεια είναι το φυσικό και το βασικό στοιχείο της κοινωνίας και έχει το δικαίωμα προστασίας από την κοινωνία και το κράτος.

ΑΡΘΡΟ 17

1. Κάθε άτομο, μόνο του ή με άλλους μαζί, έχει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας.
2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιδιοκτησία του.

ΑΡΘΡΟ 18

Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας. Στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται η ελευθερία για την αλλαγή της θρησκείας ή πεποιθήσεων, όπως και η ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του

ή τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, μόνος ή μαζί με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά, με τη διδασκαλία, την άσκηση, τη λατρεία και με την τέλεση θρησκευτικών τελετών.

ΑΡΘΡΟ 19

Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, που σημαίνει το δικαίωμα να μην υφίσταται δυσμενείς συνέπειες για τις γνώμες του, και το δικαίωμα να αναζητεί, να παίρνει και να διαδίδει πληροφορίες και ιδέες, με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης, και από όλο τον κόσμο.

ΑΡΘΡΟ 20

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συνέρχεται και να συνεταιρίζεται ελεύθερα και για ειρηνικούς σκοπούς.
2. Κανείς δεν μπορεί να υποχρεωθεί να συμμετέχει σε ορισμένο σωματείο.

ΑΡΘΡΟ 21

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στη διακυβέρνηση της χώρας του, άμεσα ή έμμεσα, με αντιπροσώπους ελεύθερα εκλεγμένους.
2. Καθένας έχει το δικαίωμα να γίνεται δεκτός, υπό ίσους όρους, στις δημόσιες υπηρεσίες της χώρας του.
3. Η λαϊκή θέληση είναι το θεμέλιο της κρατικής εξουσίας. Η θέληση αυτή πρέπει να εκφράζεται με τίμιες εκλογές, οι οποίες πρέπει να διεξάγονται περιοδικά, με καθολική, ίση και μυστική ψηφοφορία, ή με αντίστοιχη διαδικασία που να εξασφαλίζει την ελευθερία της εκλογής.

ΑΡΘΡΟ 22

Κάθε άτομο, ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, έχει δικαίωμα κοινωνικής προστασίας. Η κοινωνία, με την εθνική πρωτοβουλία και τη διεθνή συνεργασία, ανάλογα πάντα με την οργάνωση και τις οικονομικές δυνατότητες κάθε κράτους, έχει χρέος να του εξασφαλίσει την ικανοποίηση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων που είναι απαραίτητα για την αξιοπρέπεια και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

ΑΡΘΡΟ 23

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να εργάζεται και να επιλέγει ελεύθερα το επάγγελμά του, να έχει δίκαιες και ικανοποιητικές συνθήκες δουλειάς και να προστατεύεται από την ανεργία.
2. Όλοι, χωρίς καμία διάκριση, έχουν το δικαίωμα ίσης αμοιβής για ίση εργασία.
3. Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα δίκαιης και ικανοποιητικής αμοιβής, που να εξασφαλίζει σε αυτόν και την οικογένειά του συνθήκες ζωής άξιες στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Η αμοιβή της εργασίας, αν υπάρχει, πρέπει να συμπληρώνεται με άλλα μέσα κοινωνικής προστασίας.
4. Καθένας έχει το δικαίωμα να ιδρύει μαζί με άλλους συνδικάτα και να συμμετέχει σε συνδικάτα για την προάσπιση των συμφερόντων του.

ΑΡΘΡΟ 24

Καθένας έχει το δικαίωμα στην ανάπαυση, σε ελεύθερο χρόνο, και ιδιαίτερα, σε λογικό περιορισμό του χρόνου εργασίας και σε περιοδικές άδειες με πλήρεις αποδοχές.

ΑΡΘΡΟ 25

Καθένας έχει δικαίωμα σε ένα βιοτικό επίπεδο ικανό να εξασφαλίσει στον ίδιο και στην οικογένειά του υγεία και ευημερία, και ειδικότερα τροφή, ρουχισμό, κατοικία, ιατρική περίθαλψη όπως και τις απαραίτητες κοινωνικές υπηρεσίες. Έχει ακόμα δικαίωμα σε ασφάλιση για την ανεργία, την αρρώστια, την αναπηρία, τη χηρεία, τη γεροντική ηλικία, όπως και για όλες τις άλλες περιπτώσεις που στερείται τα μέσα της συντήρησής του, εξαιτίας περιστάσεων ανεξαρτήτων της θέλησής του.

Η μητρότητα και η παιδική ηλικία έχουν δικαίωμα ειδικής μέριμνας και περίθαλψης. Όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα αν είναι νόμιμα ή εξώγαμα, απολαμβάνουν την ίδια κοινωνική προστασία.

ΑΡΘΡΟ 26

1. Καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση. Η εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον στη στοιχειώδη και βασική βαθμίδα της. Η στοιχειώδης εκπαίδευση είναι υποχρεωτική. Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση πρέπει να εξασφαλίζεται για όλους. Η πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία πρέπει να είναι ανοικτή σε όλους, υπό ίσους όρους, ανάλογα με τις ικανότητες τους.
2. Η εκπαίδευση πρέπει να αποβλέπει στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρωπίνης προσωπικότητας και στην ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιακών ελευθεριών. Πρέπει να προάγει την κατανόηση, την ανεκτικότητα και τη φιλία ανάμεσα σε όλα τα έθνη και σε όλες τις φυλές και τις θρησκευτικές ομάδες, και να ευνοεί την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης.
3. Οι γονείς έχουν, κατά προτεραιότητα, το δικαίωμα να επιλέγουν το είδος της παιδείας που θα δοθεί στα παιδιά τους.

ΑΡΘΡΟ 27

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει ελεύθερα στην πνευματική ζωή της κοινότητας, να χαίρεται τις καλές τέχνες και να μετέχει στην επιστημονική πρόοδο και στα αγαθά της.
2. Καθένας έχει το δικαίωμα να προστατεύονται τα ηθικά και υλικά συμφέροντά του που απορρέουν από κάθε είδους επιστημονική, λογοτεχνική ή καλλιτεχνική παραγωγή του.

ΑΡΘΡΟ 28

Καθένας έχει το δικαίωμα να επικρατεί μια κοινωνική και διεθνής τάξη, μέσα στην οποία τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη να μπορούν να πραγματώνονται σε όλη τους την έκταση.

ΑΡΘΡΟ 29

1. Το άτομο έχει καθήκοντα απέναντι στην κοινότητα, μέσα στα πλαίσια της οποίας και μόνο είναι δυνατή η ελεύθερη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.
2. Στην άσκηση των δικαιωμάτων του και στην απόλαυση των ελευθεριών του κανείς δεν υπόκειται παρά μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από τους νόμους, με αποκλειστικό σκοπό να εξασφαλίζεται η αναγνώριση και ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και να ικανοποιούνται οι δίκαιες απαιτήσεις της ηθικής, της δημόσιας τάξης και του γενικού καλού, σε μια δημοκρατική κοινωνία.

3. Τα δικαιώματα αυτά και οι ελευθερίες δεν μπορούν, σε καμία περίπτωση, να ασκούνται αντίθετα προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών.

ΑΡΘΡΟ 30

Καμία διάταξη της παρούσας Διακήρυξης δεν μπορεί να ερμηνευθεί ότι παρέχει σε ένα κράτος, σε μια ομάδα ή σε ένα άτομο οποιοδήποτε δικαίωμα να επιδίδεται σε ενέργειες ή να εκτελεί πράξεις που αποβλέπουν στην άρνηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που εξαγγέλλονται σε αυτήν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 22

Κοινοτική αστυνόμευση

Η **κοινοτική αστυνόμευση** αποτελεί το πιο συζητημένο πρότυπο αστυνόμευσης που προτάθηκε μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Το βασικό πρόβλημα ξεκινούσε από πολύ παλιά και ήταν η αναζήτηση ενός τρόπου παρέμβασης για την αντιμετώπιση της διάρρηξης των άτυπων κοινωνικών δικτύων που διαμόρφωναν τις κοινωνικές σχέσεις σε επίπεδο γειτονιάς στα μεγάλα αστικά κέντρα των Η.Π.Α., σε μια περίοδο όπου οι κοινωνικές και οικονομικές ανακατατάξεις (1950-1960) δημιούργησαν νέες ανάγκες σε ό,τι αφορά το ρόλο της αστυνομίας. Το παλιό στρατιωτικό μοντέλο αστυνόμευσης που θεμελιωνόταν στο γραφειοκρατικό-ιεραρχικό πρότυπο οργάνωσης και λειτουργίας της αστυνομίας, έμοιαζε απρόσφορο για τις ανάγκες ασφάλειας των μεγάλων αστικών κέντρων. **Το κεντρικό ζήτημα που προέκυψε στο διάστημα αυτό, ήταν η σχέση αστυνομίας και κοινότητας.** Το πρότυπο της κοινοτικής αστυνόμευσης προέκυψε μετά την ανάπτυξη του κινήματος της κοινοτικής πρόληψης του εγκλήματος (community crime prevention) στη δεκαετία του '70 που προώθησε την ιδέα ότι η αστυνομία δεν μπορούσε να λύσει το πρόβλημα της εγκληματικότητας από μόνη της και ότι ήταν αναγκαία η συνδρομή της κοινότητας, που έπρεπε να κινητοποιηθεί και να οργανωθεί γύρω από την πρόληψη του εγκλήματος.

Κύριο διακύβευμα: Οι σχέσεις με την κοινότητα

Βασική αρχή: Η συμπαραγωγή ασφάλειας από τους πολίτες και την αστυνομία, μέσα από την ανάπτυξη ενός συστήματος σχέσεων μεταξύ κοινού και αστυνομίας.

Στόχος της κοινοτικής αστυνόμευσης μεταξύ άλλων είναι και η επανάκτηση της άτυπης νομιμοποίησης που η αστυνομία έχει χάσει, ή που δεν είχε ποτέ, στις αντιλήψεις και στις στάσεις των μειονοτικών κοινοτήτων.

Κύρια αρχή της κοινοτικής αστυνόμευσης είναι ότι η επέμβαση της αστυνομίας πρέπει να γίνεται σε ζητήματα **που οι πολίτες θεωρούν σημαντικά για την ασφάλειά τους** (πέρα από το νομικό προσδιορισμό τους) και όχι σε αυτά που η αστυνομία θεωρεί σημαντικά (που άλλωστε προσδιορίζονται με βάση τη νομοθεσία και τους κανόνες της).

Βασικά στοιχεία της κοινοτικής αστυνόμευσης είναι:

1. Η εμπλοκή της κοινότητας στη στοχοθεσία της αστυνόμευσης και της ασφάλειας των πολιτών.
2. Η επίλυση προβλημάτων (βλ. και επομ. αστυνόμευση ανάλογα με το πρόβλημα).
3. Η αποκέντρωση αστυνομικών υπηρεσιών και λειτουργιών.

Η κοινοτική αστυνόμευση **δεν χαρακτηρίζεται από το είδος των προγραμμάτων που εφαρμόζονται, αλλά από την μεταβολή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και τη δημιουργία νέων νοοτροπιών και πολιτισμού** μέσα στις αστυνομικές υπηρεσίες. Είναι μια οργανωτική στρατηγική που εναποθέτει τη

στοχοθεσία και τα μέσα για την επίτευξή της σε μεγάλο βαθμό στους κατοίκους και στην αστυνομία που επιχειρεί σε τοπικό επίπεδο.

Κύριοι άξονες:

- Συστηματική παρουσία της αστυνομίας σε επίπεδο γειτονιάς.
- Ανάπτυξη φιλικών σχέσεων με τους πολίτες μέσα από την άμεση ανταπόκριση σε περιστατικά που οι ίδιοι θεωρούν σημαντικά για την ασφάλεια τους,
- Συνεργασία πολιτών-αστυνομίας και παροχή πληροφορίας από τους πολίτες προς την αστυνομία για ύποπτες, ενοχλητικές και παραβατικές συμπεριφορές στην περιοχή.
- Παρέμβαση της αστυνομίας για την άρση αυτών των 'οχλήσεων'.

Πρακτικές αστυνόμευσης:

- ★ Οι πεζές και κάθε είδους περιπολίες.
- ★ Επιτήρηση της γειτονιάς.
- ★ Περιπολίες πολιτών.
- ★ Άμεση καταγγελία, αναφορά εγκλημάτων
- ★ Ενίσχυση των μέτρων προστασίας σε επίπεδο νοικοκυριού.
- ★ Ενίσχυση της λειτουργίας μικρών εμπορικών καταστημάτων σε επίπεδο γειτονιάς.
- ★ Διεξαγωγή ερευνών για τη μέτρηση της ικανοποίησης των πολιτών από τη λειτουργία της αστυνομίας.
- ★ Επισκέψεις πόρτα-πόρτα για να ανιχνευθούν και να συζητηθούν προβλήματα.
- ★ Εκπαίδευση στην αντιμετώπιση των ναρκωτικών.
- ★ Συνεργασίες με δημοτικές αρχές για την ενίσχυση του αισθήματος ασφάλειας και των κανονισμών υγείας κλπ.

Κριτική μεταξύ άλλων

- Δεν είναι εύκολα αξιολογήσιμο πρότυπο αστυνόμευσης και μέχρι σήμερα δεν έχουν αξιολογηθεί συστηματικά τα αποτελέσματά της.

- Η επαγγελματική νοοτροπία της αστυνομίας και, επομένως, η κοινωνικοποίηση στην Αστυνομία, δεν είναι βέβαιο ότι αφομοιώνει τις αρχές και τη φιλοσοφία της κοινοτικής αστυνόμευσης.

- Η σχέση κοινού-αστυνομίας είτε παραμένει εκτός στην καθημερινή-τακτική αστυνόμευση είτε αναπτύσσεται ως σχέση επιρροής για να παρέχονται υπηρεσίες από την αστυνομία, παρά να συμπαράγεται η ασφάλεια.

- Η αποτελεσματικότητα που έχει η παρουσία της αστυνομίας στο δρόμο αμφισβητείται και η κοινοτική αστυνόμευση δεν φαίνεται να προσθέτει κάτι στο εύρος της εγκληματικότητας, στον έλεγχο του εγκλήματος και στην συλλογή πληροφορίας από την αστυνομία.

- Η κοινοτική αστυνόμευση δεν αφορά όλους καθώς οι οικονομικά ασθενέστεροι, που είναι κατά κανόνα λιγότερο οργανωμένοι σε συλλογικές οντότητες, δεν συμμετέχουν σε πρωτοβουλίες σύμπραξης, ενώ η μεσαία τάξη εμπλέκεται περισσότερο με τα κοινά και στις συμπράξεις με την αστυνομία που προτείνει η κοινοτική αστυνόμευση.

- Μια σημαντική μεταστροφή της κοινοτικής αστυνόμευσης επήλθε μετά το 2001. Έκτοτε η κοινοτική αστυνόμευση τέθηκε στην υπηρεσία της αντιτρομοκρατίας (terrorist-oriented community policing). Ενώ η συλλογή της πληροφορίας ήταν από την αρχή στόχος της κοινοτικής αστυνόμευσης, η τρομοκρατία άλλαξε τη νομιμοποιητική βάση αυτού του προτύπου, καθώς θεωρείται από αρκετούς ότι έτσι η κοινότητα υποτάσσεται στην αστυνομία. Η στενή σχέση με στρατιωτικές και αστυνομικές υπηρεσίες που επιβάλλει η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, υποστηρίζεται ότι οδηγούν στην στρατιωτικοποίηση της αστυνομίας και στην κοινωνική της απομόνωση, αντί της εγγύτητας με την κοινωνία.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 23

Η αστυνόμευση ανάλογα με το πρόβλημα

Αποτελεί ένα πρότυπο αστυνόμευσης που επικεντρώνεται στην ιδιαιτερότητα που παρουσιάζουν τα προβλήματα εγκληματικότητας κατά περίπτωση/περιοχή. Πρόκειται για ένα πρότυπο που υιοθετεί διαφορετικής έντασης και είδους πρακτικές και μέσα αστυνόμευσης, που αντιστοιχούν ή θεωρούνται κατάλληλα για το είδος εγκλήματος το οποίο κάθε φορά έχει να αντιμετωπίσει η αστυνομία σε συγκεκριμένες συνθήκες και περιοχές. Η επινόησή του από τον νεοφιλελεύθερο Η. Goldstein, θεμελιώνεται στην ανάγκη να διευθετηθεί το ζήτημα του τρόπου με τον οποίο η αστυνομία χρησιμοποιεί τη διακριτική της ευχέρεια και να αναπτυχθεί ένα μοντέλο πρόληψης του εγκλήματος.

Εισάγει τη λεγόμενη **επιστημονική ανάλυση των προβλημάτων ως εφαρμοσμένη επιστήμη**. Δηλαδή, **ανάγει τα κοινωνικά προβλήματα και τα κοινωνικά φαινόμενα σε διαδικασίες εξορθολογισμού προκειμένου να επιλυθούν, ενώ ποσοτικοποιεί την απόδοση και τα αποτελέσματα της αστυνομικής δράσης**.

Ο προσδιορισμός του «προβλήματος»: Παρά τη γενικότερη ασάφεια του όρου «πρόβλημα», οι επιμέρους ορισμοί καταλήγουν στο ότι πρόβλημα συνιστά μια πλειάδα περιστατικών με όμοια χαρακτηριστικά (ομοιότητα που ποικίλει ανάλογα την κατηγορία περιστατικών), τα οποία προσλαμβάνονται ως ανεπιθύμητα ή επιβλαβή από την κοινωνία και για τα οποία η κοινωνία αναμένει από την αστυνομία να τα επιλύσει.

Η τεχνική/τεχνολογική υποστήριξη αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο ανάπτυξης της αστυνόμευσης ανάλογα με το πρόβλημα και αφορά πολλές και διαφορετικού επιπέδου τεχνικές. Θεωρία, συστηματική μέτρηση, σύγκριση και ανάλυση αποτελούν προαπαιτούμενα για την επίλυση των προβλημάτων.

Η αστυνόμευση ανάλογα με το πρόβλημα διέπεται από **τέσσερις αρχές** που διατύπωσε ο Goldstein:

- Ακριβής προσδιορισμός του προβλήματος.
- Σε βάθος μελέτη του προβλήματος.
- Ευρεία αναζήτηση και έρευνα για πιθανές λύσεις
- Εστίαση στα αποτελέσματα.

Ωστόσο, μία πρόταση που διατυποποιήθηκε στις λέξεις «Σάρωση, Ανάλυση, Ανταπόκριση, Αξιολόγηση» (SARA: Scanning, Analysis, Response, Assessment), αποτελεί ένα τετράπτυχο που ταυτίστηκε με την αστυνόμευση ανάλογα με το πρόβλημα.

Η αποτελεσματικότητα της αστυνόμευσης ανάλογα με το πρόβλημα θεωρείται δεδομένη από τους υποστηρικτές της, ειδικά όταν συνδυάζεται και πλαισιώνεται με άλλες παράλληλες και υποστηρικτικές δράσεις και όταν οι αποτρεπτικές πολιτικές-στρατηγικές εφαρμόζονται στοχευμένα σε συγκεκριμένες κατηγορίες ατόμων. Υποστηρίζεται δε ότι, ακόμα και με περιορισμένα αποτελέσματα, είναι σαφώς καλύτερη πρακτική από την απουσία οποιασδήποτε ανάλυσης.

Κριτική

Υποστηρίζεται ότι η διάσταση που υπάρχει ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη, καθιστά αυτό το πρότυπο στην πραγματικότητα ανεφάρμοστο έτσι όπως το διατύπωσε ο Goldstein.

Η καθαρή εφαρμογή του προσκρούει μεταξύ άλλων στους πάγιους τρόπους εργασίας της αστυνομίας όπου η εμπειρία έχει καταλυτικό ρόλο στην οργανωσιακή κουλτούρα της αστυνομίας και στην επικράτηση της γραφειοκρατικού τύπου παραδοσιακής αστυνόμευσης.

Συχνά, η αστυνομία δεν λαμβάνει υπόψη τα χαρακτηριστικά και τη δυναμική μιας περιοχής που την καθιστούν «θερμή περιοχή» (hot spot).

Υπάρχει ασάφεια ως προς τι καλείται να κάνει τελικά ο αστυνομικός περιπολίας ή επέμβασης σε σχέση με την πρόληψη του εγκλήματος σε επίπεδο δρόμου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 24

Η αστυνόμευση με βάση την επεξεργασμένη πληροφορία

Δεν πρόκειται ουσιαστικά για ένα πρότυπο, αλλά για μια στρατηγική.

Κύριο διακύβευμα: Η πρόληψη του εγκλήματος μέσα από την ανακάλυψη, τη στάθμιση και αξιολόγηση κινδύνων (risks).

Η αστυνόμευση με βάση την επεξεργασμένη πληροφορία είναι ένα **επιχειρησιακό πρότυπο εργασίας**, το οποίο ανάγεται στη διαχειριστική φιλοσοφία και λογική που θεμελιώνεται σε συστήματα αξιοποίησης της πληροφορίας και καταλυτικό ρόλο εδώ έχει η τεχνολογία. Σύμφωνα με αυτή τη στρατηγική, η ανάλυση δεδομένων και η επεξεργασία των πληροφοριών για το έγκλημα είναι καταλυτικής σημασίας για ένα σύστημα λήψης αποφάσεων με αντικειμενικά κριτήρια, το οποίο διευκολύνει τη μείωση του εγκλήματος και την πρόληψη μέσω στρατηγικών προγραμματισμένης διαχείρισης και αποτελεσματικής παρέμβασης, που στοχευούν ιδιαίτερα ενεργούς δράστες σοβαρών εγκλημάτων (Ratcliffe, J.H., 2008, σ.89).

Η αστυνόμευση με βάση την επεξεργασμένη πληροφορία (AMBEΠ):

- Στοχεύει στον εντοπισμό ενός κινδύνου μέσω της παροχής, ανταλλαγής και αξιολόγησης πληροφορίας. Η AMBEΠ αφορά ένα πρότυπο οργάνωσης και οριζόντιας ροής της πληροφορίας, που ανέτρεψε την κάθετη/ιεραρχική ροή της πληροφορίας που είχε επικρατήσει κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και προσδιοριζόταν από τη συσσώρευση πληροφορίας σε μια ιεραρχία. Οι υποστηρικτές του προτύπου αυτού θεωρούν ότι η εσωστρέφεια στη διαχείριση της πληροφορίας σήμερα οδηγεί σε αδιέξοδα καθώς δεν παράγει αποτελέσματα.

- Συνδέεται με τη μεταστροφή στη γενικότερη τάση της αντεγκληματικής πολιτικής και ειδικά των μέτρων αστυνομικού χαρακτήρα, από τον έλεγχο ή τη μείωση του εγκλήματος στην πρόληψη, τάση που επανέκαμψε μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11/9/2001 στη Νέα Υόρκη.

- Καθοδηγεί τη δράση της αστυνομίας με βάση την επεξεργασμένη πληροφορία.

- Η πληροφορία μπορεί να είναι οτιδήποτε: από έγγραφο έως τηλεφωνική κλήση ή αναφορά παρακολούθησης. Με το πρότυπο αυτό συνδέεται και το λεγόμενο profiling.

Η επεξεργασμένη πληροφορία είναι το προϊόν μιας συστηματικής διεργασίας που περιλαμβάνει: α) τη συλλογή, β) την ανάλυση, γ) την αξιολόγηση, δ) την ερμηνεία και ε) τη διάδοση/παροχή της πληροφορίας αυτής ανάμεσα σε υπηρεσίες, με τη χρήση εξελιγμένων τεχνολογιών.

Η αστυνόμευση με βάση την επεξεργασμένη πληροφορία χρησιμοποιεί εξελιγμένα συστήματα GIS και ηλεκτρονικά συστήματα συλλογής, καταγραφής και ανάλυσης πληροφοριών, ενώ η ανάπτυξή της οδήγησε στη δημιουργία ενός νέου επαγγελματικού προφίλ μέσα στην αστυνομία, αυτό του αναλυτή πληροφοριών.

Χρησιμοποιείται τόσο για την κοινή – γενική αστυνόμευση όσο και για την αστυνομία ασφάλειας στο επίπεδο της εξιχνίασης σοβαρών εγκλημάτων.

Προβλήματα που έχουν διαπιστωθεί κατά την εφαρμογή του προτύπου αυτού:

- Η ανομοιογένεια των συστημάτων καταγραφής, επεξεργασίας και επικοινωνίας των στοιχείων (digital divide).
- Η τυφλή διασύνδεση (linkage blindness): πληροφορίες που δεν οδηγούν πουθενά.
- Η εκκαθάριση της πληροφορίας από το θόρυβο (noise): άχρηστες πληροφορίες.
- Κορεσμός (υπερφόρτωση) επεξεργασμένης πληροφορίας (intelligence overload).
- Μη-αναφορά και μη-καταχώρηση σημαντικής πληροφορίας.

Επιπλέον προβλήματα:

Οι επαγγελματικοί υπο-πολιτισμοί (professional subcultures) που επικρατούν μέσα στην αστυνομία σχετικά με τον τρόπο δουλειάς της, είναι δύσκολο να προσαρμοστούν στις νέες απαιτήσεις και να αποδεχθούν τη χρησιμότητα των αναλυτών.

Ο τρόπος παροχής και διάδοσης της πληροφορίας δεν είναι ομοιογενείς εξαιτίας των διαφορετικών συστημάτων ανάλυσης.

Το πρότυπο αυτό έχει επικριθεί σοβαρά, κυρίως επειδή ουσιαστικά δεν αντιμετωπίζει το έγκλημα ως φαινόμενο, αλλά ως ένα συγκεκριμένο έγκλημα ή κατηγορία εγκλημάτων (π.χ. όχι την πορνεία, αλλά την πορνεία σε έναν συγκεκριμένο δρόμο).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 25

Η αστυνόμευση των εγκληματολογικά βεβαρημένων μικρο-περιοχών

(HOT-SPOT POLICING)

Πρόκειται για ένα είδος αστυνόμευσης που θεμελιώνεται στη θεωρία της ορθολογικής επιλογής και στη θεωρία της δραστηριότητας ρουτίνας ως παράγοντα εγκλήματος. Η **αστυνόμευση των εγκληματολογικά βεβαρημένων μικρο-περιοχών** επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στη μικρο-περιοχή, που μπορεί να είναι σε επίπεδο δρόμου ή ενός τετραγώνου, η οποία θεωρείται εγκληματολογικά βεβαρημένη και η εκεί παρουσία της αστυνομίας καλείται αφενός να παίξει έναν προληπτικό - αποτρεπτικό ρόλο και αφετέρου να ελέγξει το έγκλημα, κατά κανόνα κατασταλτικά. Πρόκειται για ένα πρότυπο που επιχειρεί την ένταξη της εμπειρικής έρευνας στον κόσμο της αστυνόμευσης.

Η αστυνόμευση εγκληματολογικά βεβαρημένων περιοχών είναι από εκείνες τις προτάσεις αστυνόμευσης που εφαρμόστηκαν ύστερα από συστηματική έρευνα σχετικά με την αποτελεσματικότητά της αστυνομίας στην πρόληψη του εγκλήματος (Kansas City Preventive Patrol Experiment, Minneapolis Experiment κλπ).

Βασικές αρχές.

- Περιβαλλοντικοί παράγοντες που επιδρούν στην ανάπτυξη και ανατροφοδότηση ευκαιριών διάπραξης εγκλημάτων.

- Η επιδίωξη είναι όχι πια να αλλάξουν συμπεριφορά οι άνθρωποι και οι κοινότητες, αλλά να **αλλάξουν οι ευκαιρίες που ανακύπτουν σε μια περιοχή**. Η συγκέντρωση του εγκλήματος σε τέτοιες περιοχές έχει κατά κανόνα σταθερή παρουσία διαχρονικά.

- Η επίταση της παρουσίας της αστυνομίας, κυρίως μέσω περιπολιών, σε τέτοιες μικρο-περιοχές, θεωρείται ότι λειτουργεί αποτρεπτικά για τους δράστες και μειώνει το έγκλημα.

Η αστυνόμευση εγκληματολογικά βεβαρημένων περιοχών περιλαμβάνει:

- * Συστηματική ηλεκτρονική καταγραφή των κλήσεων προς την αστυνομία, των εγκληματικών περιστατικών και οχλουςών καταστάσεων και ενεργειών που διευκολύνουν την αστυνόμευση των εγκληματολογικά βεβαρημένων περιοχών.

- * Δημιουργία ηλεκτρονικών χαρτών εγκληματικότητας (crime mapping).

- * Αύξηση της παρουσίας της αστυνομίας στις περιοχές αυτές μέσω περιπολίας κάθε είδους, ελέγχων, συλλήψεων, ερευνών, αυστηρής καταστολής κλπ.

- * Αναδιάρθρωση των συστημάτων περιπολίας σε ό,τι αφορά τη γεωγραφική έκταση των τομέων περιπολίας.

Κριτική

Πλήθος κριτικών ασκείται σε αυτού του τύπου την αστυνόμευση. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι:

- Η χαρτογράφηση της εγκληματικότητας και η αστυνόμευση εγκληματολογικά βεβαρημένων περιοχών, φαίνεται ότι συχνά έπονται ερευνητικών πορισμάτων, αλλά δύσκολα μπορεί να υπάρξει αιτιώδης διασύνδεση ανάμεσα στην έρευνα και την υιοθέτηση αυτού του τύπου αστυνόμευσης .

- Η επίδραση στο έγκλημα εξαφανίζεται σε σύντομο χρόνο. Επομένως, τα αποτρεπτικά της αποτελέσματα είναι βραχυπρόθεσμα και φθίνουν γρήγορα (π.χ. τα σκληρά μέτρα που έχουν υιοθετηθεί για την αγορά ναρκωτικών) καθώς δεν αντιμετωπίζουν τις αιτίες που διαμορφώνουν αυτές τις συνθήκες (π.χ. επιδρομές σε παρασκευαστήρια ναρκωτικών) (Sherman & Rogan 1995a, 777). (Βλ. και επιχειρήσεις της αστυνομίας σε οίκους ανοχής για την αναζήτηση οροθετικών στην Αθήνα).

- Υπάρχει μεγάλη δυσαναλογία ανάμεσα στη δαπάνη για τη συγκέντρωση του δυναμικού της αστυνομίας, ειδικά αναφορικά με την αποδιάθρωση της αγοράς ναρκωτικών και το αποτέλεσμα της.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 26

Αστυνόμευση για την «αποκατάσταση της ποιότητας ζωής» : Μηδενική ανοχή

Η μηδενική ανοχή είναι το πιο διάσημο πρότυπο κατασταλτικής αστυνόμευσης, που υιοθετήθηκε στις Η.Π.Α. (αρχικά στη Νέα Υόρκη) από τις αρχές της δεκαετίας του '90.

Το πρότυπο αυτό εφαρμόστηκε πρώτα στο μετρό και μετά σε ολόκληρη την πόλη της Νέας Υόρκης. Θεμελιώνεται στην επίσης διάσημη θεωρία των «σπασμένων παραθύρων», που διατυπώθηκε από τους Wilson και Kelly και αποτέλεσε τη «Βίβλο» του νεοφιλελευθερισμού στο πεδίο της ποινικής καταστολής. Επιδίωξη της είναι η ανάσχεση της παρακμής των αστικών κέντρων, η εμπέδωση του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών μέσα από την «ανακατάληψη» του δημόσιου χώρου, που τον είχαν «καταλάβει» άστεγοι, εξαρτημένοι, περιθωριοποιημένοι και άνεργοι, καθώς και η μείωση της εγκληματικότητας του δρόμου, με στόχο την αποκατάσταση της ποιότητας ζωής στην παρακμασμένη Νέα Υόρκη. Η «αστυνόμευση για την αποκατάσταση της ποιότητας ζωής» ή «αστυνόμευση της μηδενικής ανοχής στο έγκλημα» είναι μία στρατηγική που στην αρχική της εφαρμογή περιλάμβανε:

1. Αύξηση περιπολιών ένστολων αστυνομικών στο δρόμο και πρόσληψη 6.000 νέων αστυνομικών.
2. Ενοποίηση μικρότερων αστυνομικών μονάδων και υπηρεσιών και ενίσχυση της δύναμης με αστυνομικούς που πληρώνονταν από ομοσπονδιακά κονδύλια. Έτσι, ο αριθμός τους έφτασε περίπου τις 40.000 και αυξήθηκε η παρουσία και η θεατότητα της αστυνομίας στο δρόμο.
3. Επίταση των περιπολιών, με κύριο στόχο την αποτροπή και καταστολή των μικρο-παραβάσεων, της αταξίας στους δρόμους (π.χ. των ζητιάνων, των ανθρώπων των φαναριών που ζητούσαν φιλοδώρημα). Όλοι αυτοί έγιναν στόχος της αστυνομίας, ενώ στο δημόσιο λόγο οι παραβάσεις αυτές ονομάστηκαν 'προσβολές κατά της ποιότητας ζωής'.
4. 'Ανακατάληψη' των δημόσιων χώρων (υπόγειος σιδηρόδρομος, σιδηροδρομικοί σταθμοί, πάρκα, χώροι γύρω από τα δημόσια κτίρια) για να αποκατασταθεί η οικονομία της πόλης, μέσω της εκδίωξης περιθωριοποιημένων και εξαθλιωμένων ομάδων από το δημόσιο χώρο. Αυτή η 'ανακατάληψη' έγινε μέσα από συνεργασίες με ιδιώτες και με ιδιωτικές εταιρίες ασφάλειας, καθώς όλα αυτά χρηματοδοτήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από ιδιώτες.
5. Εξευγενισμό του αστικού χώρου σε πολλές περιοχές της πόλης, ειδικά των πάρκων που είχαν ταυτιστεί με το έγκλημα, την πορνεία και τη χρήση ναρκωτικών: αποκαταστάθηκε ο φωτισμός, δημιουργήθηκαν μικτές περιπολίες αστυνομίας και ιδιωτικής ασφάλειας, έγιναν δενδροφυτεύσεις, εγκαταστάθηκαν μικροί χώροι αναψυχής και πρόχειρου φαγητού, ενώ παράλληλα τέθηκαν κανόνες.
6. Συστηματική εισαγωγή της Compstat: Η στατιστική ανάλυση έγινε το εργαλείο του 'συστήματος στρατηγικού ελέγχου'. Αυτό είχε ως στόχο την παροχή

έγκαιρης και αξιόπιστης πληροφορίας για τη μορφολογία του εγκλήματος καθώς και τον έλεγχο της απόδοσης του αστυνομικού έργου σε σχέση με τα δεδομένα που συλλέγονταν επί τόπου. Στο πλαίσιο αυτό, θεσπίστηκε ένα σύστημα λογοδοσίας μέσα από τακτικές συναντήσεις μεταξύ των αστυνομικών, όπου γινόταν απολογισμός σύγκριση και ανάλυση της απόδοσης κάθε αστυνομικού διευθυντή σε σχέση με τα στατιστικά στοιχεία της περιοχής, που προβάλλονταν σε ψηφιακούς χάρτες. Επρόκειτο για ουσιαστικές ανοικτές συναντήσεις του προσωπικού του αστυνομικού τμήματος ή υπομονάδας –που μπορούσαν να τις παρακολουθούν και προσκεκλημένοι θεατές (δήμαρχοι, δικαστές, ακαδημαϊκοί, αστυνομικοί από άλλες υπηρεσίες και κράτη), συναντήσεις που οδήγησαν κάποιους σε παραίτηση εξαιτίας της χαμηλής τους απόδοσης. Επίσης, οι προϊστάμενοι των μονάδων πλαισιώνονταν από επιχειρησιακή στήριξη και συντονισμό από το κέντρο επιχειρήσεων της αστυνομίας (ό.π., σ. 17).

Οι ίδιοι οι εμπνευστές της θεωρίας των «σπασμένων παραθύρων», μετά την εφαρμογή και τα αποτελέσματα της μηδενικής ανοχής, πήραν αποστάσεις από τη μηδενική ανοχή και τάχθηκαν υπέρ της «κοινοτική αστυνόμευσης» και της αστυνόμευσης ανάλογα με το πρόβλημα.

Η κριτική που ασκείται στο θεωρητικό πρότυπο της μηδενικής ανοχής περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τα εξής ζητήματα :

- Ποιος καθορίζει τί είναι ποιότητα ζωής; Τί είναι αταξία; Τί σημαίνει 'επαναδικαίωση' της κοινότητας και με ποιου τα έξοδα;
- Μπορεί η αστυνομία να ξαναδώσει ζωή σε «πεθαμένες κοινότητες»;
- Το 'παράδειγμα' της «μηδενικής ανοχής» κατέληξε να προσλαμβάνεται με απλοϊκό τρόπο και θεωρήθηκε ότι η επιθετική αστυνόμευση εναντίον της αταξίας, μειώνει το έγκλημα και ότι αυτό μπορεί να 'δουλέψει' παντού, αφού δούλεψε στη Νέα Υόρκη.

Δύο τουλάχιστον υποθέσεις στη Νέα Υόρκη έθεσαν σε κρίση το πρότυπο αυτό και ξεσήκωσαν θύελλα αντιδράσεων. Η πρώτη αφορά την απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση και βιασμό του A. Luima, το 1997, από αστυνομικό μέσα στο Αστυνομικό Τμήμα με το «τηλέφωνο» του μπάνιου. Στο Α.Τ. είχε μεταφερθεί μετά από σύλληψη στη διάρκεια συμπλοκής σε κλαμπ. Η δεύτερη αφορά την ανθρωποκτονία του A. Diallo, το 1999. Δολοφονήθηκε από 4 αστυνομικούς της Νέας Υόρκης με 41 βολές, οι 19 από τις οποίες βρέθηκαν στο σώμα του κατά τη διάρκεια έρευνας, επειδή υπέθεσαν ότι ήταν ένοπλος και ότι ήταν ο βιαστής που αναζητούσαν. Μετά από αυτό, το πρότυπο σε γενικές γραμμές εγκαταλείφθηκε.

Η κριτική που ασκείται σε σχέση με την εφαρμογή του προτύπου αυτού αναφέρεται στα εξής μεταξύ άλλων:

- Η εστίαση στην μικρο-παραβατικότητα και στην αταξία δεν οδηγεί σε εξιχνίαση σοβαρότερων εγκλημάτων και πάντως δεν αποτελεί μια γενικευμένη δυνατότητα.
- Αυξήθηκαν, κατά ανησυχητικό τρόπο, οι καταγγελίες των πολιτών σχετικά με κατάχρηση εξουσίας και χρήση αισχρών εκφράσεων.

- Η μηδενική ανοχή δεν προσέφερε τίποτα το νέο, εκτός από την ηλεκτρονική τεχνολογία στο τοπικό επίπεδο αστυνόμευσης.

- Με τη μηδενική ανοχή διαρρηγνύεται η διάκριση ανάμεσα στην παράνομη και τη δυσάρεστη συμπεριφορά, το έγκλημα και την ενοχλητική συμπεριφορά, τη διάκριση ανάμεσα στη μικροπαράβαση και την αταξία, και έτσι η διατήρηση της ευταξίας με αυτόν τον τρόπο, διευρύνει το πεδίο των συμπεριφορών που θεωρούνται ανεπιθύμητες (Hudson, B., 2003, 69).

- Η μηδενική ανοχή έχει ελάχιστη ή καμία επίδραση στην αταξία ή το έγκλημα. Τα μεγέθη της εγκληματικότητας μειώθηκαν στη Νέα Υόρκη την περίοδο εφαρμογής της, αλλά μειώθηκαν επίσης και σε άλλες περιοχές που δεν εφαρμόστηκε η μηδενική ανοχή. Επίσης, μειώθηκαν και σε άλλες χώρες, ανεξάρτητα από τις πολιτικές αστυνόμευσης που ακολουθήθηκαν (ό.π.).

- Η μείωση της εγκληματικότητας, που άμεσα επιτεύχθηκε στη Νέα Υόρκη, δεν αποτελούσε σταθερή τάση συνολικά. Επιπλέον, έχει αποδειχθεί ότι η μακροπρόθεσμη τάση μείωσης της εγκληματικότητας, οφείλεται σε αλλαγές στις συνήθειες των χρηστών ναρκωτικών και στην αγορά ναρκωτικών, ειδικά του crack, αλλά και στην «αλλαγή γενιάς» των ανθρώπων του δρόμου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 27

Ο άτυπος «κώδικας των αστυνομικών»

Reus-Ianni, E., Ianni, F.A.J., "Street cops and management cops: the two cultures of policing". Munch. M. (ed.), 1983, *Control in the police organisation*. Cambridge MIT Press; 251-274)

A. Ο άτυπος κώδικας που αφορά τη σχέση ανάμεσα σε αστυνομικούς περιπολίας συγκροτείται από 12 αρχές:

1. «Πρόσεχε το σύντροφό σου» (αυτόν που δουλεύετε μαζί) πρώτα και μετά τους άλλους της ομάδας που είναι σε περιπολία (ως προσοχή εννοείται η προστασία και των συμφερόντων και της σωματικής ακεραιότητας).
2. «Μην εγκαταλείπεις τον άλλο και αυτός δεν θα σε εγκαταλείψει»: Πρόκειται για μια παραίνεση σε μυστικότητα σε περιπτώσεις παρανομίας.
3. «Δείξε ότι είσαι άντρας» (παραπέμπει στην με κάθε τρόπο διατήρηση του ελέγχου της κατάστασης, κυρίως ενώπιον των πολιτών, και της μη υπαναχώρησης).
4. «Να είσαι σε ετοιμότητα, αλλά όχι ανυπόμονος για δράση»: Πρόκειται για συμβουλή στους νεότερους.
5. «Μην ανακατεύεις σε τίποτα σε τομέα άλλου»: Υπονοεί ότι ο άλλος λογοδοτεί για τις πράξεις του.
6. «Μην είσαι αργός»: Υπονοεί να μην καθυστερεί ένας αστυνομικός να τελειώσει μια δουλειά, γιατί θα του πάρουν τη θέση.
7. «Εάν πιαστείς έξω από τη βάση σου (τον τομέα σου) μην δώσεις κανέναν άλλον»: Υπονοεί την παράνομη δραστηριότητα και στοχεύει στην προστασία της ομάδας (βλ. και 2 και 3).
8. «Βεβαιώσου ότι τα άλλα παιδιά ξέρουν εάν κάποιος από την ομάδα είναι επικίνδυνος ή «τρελός»». Εννοεί ότι να μην θες να «δώσει» κάποιον στους προϊσταμένους, αλλά ότι θα φροντίσει να βάλει άλλους που δουλεύουν μαζί του να τον «προσέχουν».
9. «Μην εμπιστεύεσαι τον καινούργιο μέχρι να τον ελέγξεις».
10. «Μην λες σε κανέναν τίποτα παραπάνω από αυτό που πρέπει να ξέρει». Γιατί μπορεί να του κάνεις κακό.
11. «Μίλα όσο πρέπει». Όποιος μιλάει πολύ, μπορεί να θεωρηθεί ότι συγκαλύπτει κάτι. Όποιος μιλάει λίγο μπορεί να θεωρηθεί ότι φοβάται να εμπλακεί ή ότι κάποιον ψάχνει.
12. «Μην αφήνεις δουλειά για την επόμενη βάρδια».

B. Ο άτυπος κώδικας για τη σχέση των αστυνομικών περιπολίας με την εργασιακή νοοτροπία των προϊσταμένων (managers' cop culture).

1. «Πρόσεχε τα νώτα σου». Υπονοεί ότι, εάν θέλουν να σε πιάσουν, θα το κάνουν. Υποδεικνύει μεταξύ άλλων την απομόνωση που νοιώθουν οι αστυνομικοί περιπολίας.

2. «Μην κάνεις θέμα». Υπονοεί να μην δημιουργεί κάποιος προβλήματα στους ανωτέρους, να μην ρωτάει πολλά, να μη λέει πώς θα έπρεπε να είναι τα πράγματα κλπ.
3. «Μην είσαι τόσο παραγωγικός». Υπονοεί ότι αυτό δεν ανταμείβεται και δημιουργεί πιέσεις για περισσότερη δουλειά και στο μέλλον.
4. «Κράτησε έξω κάθε προϊστάμενο εκτός του δικού σου». Αυτό οδηγεί σε ανάμειξη άλλων και εκχώρηση του ελέγχου τομέα σου σε άλλον.
5. «Μη ζητάς χάρες μόνο για σένα».
6. «Μην παίρνεις αποφάσεις για αστυνομικούς περιπολίας, εάν δεν έχεις τη συναίνεση της ομάδας». Δεν θα λειτουργήσει, εάν δεν το θέλουν και τα άλλα μέλη της ομάδας.
7. «Γνώρισε τους προϊσταμένους σου». Αυτό βοηθάει στην προσαρμογή στις προσδοκίες για την βάρδια.
8. «Μην κάνεις τη δουλειά του προϊστάμενου για εκείνον» (ειδικά στην επίβλεψη του προσωπικού της βάρδιας).
9. «Μην περιμένεις από τον προϊστάμενο να ενδιαφερθεί για τα δικά σου συμφέροντα». Υπονοεί ότι, εάν διακυβεύονται τα δικά του συμφέροντα ή προσδοκίες καριέρας, θα προστατεύσει τα νώτα του και δεν θα ενδιαφερθεί για τον χαμηλόβαθμο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 28

Ιδιαίτερη και άτυπη εκπαίδευση στην Ελληνική Αστυνομία

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΣΕ ΕΚΠΑΙΔΕΥΘΕΝΤΕΣ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΥΣ

Από τις απαντήσεις που έδωσαν οι αστυνομικοί που συμμετείχαν στα σεμινάρια του Α κύκλου, προκύπτει ότι έχουν συνείδηση και των ελλείψεων τους και της ανάγκης να υπάρχει μια ιδιαίτερη εκπαίδευση σε σχέση με τους εξαρτημένους και, επίσης, ότι η καθοριστική γι αυτούς εκπαίδευση έως τώρα ήταν άτυπη. Συγκεκριμένα, το 82,4% στο σύνολο των εκπαιδευομένων στο σεμινάριο του Α' κύκλου του προγράμματος (92% στη Θεσσαλονίκη και 76,7% στην Αθήνα) εκτιμά ότι χρειάζεται κάποιος να έχει κατάλληλη, ιδιαίτερη εκπαίδευση για να μπορεί να αστυνομεύει περιοχές στις οποίες υπάρχει σταθερή παρουσία εξαρτημένων. **Οι υπηρετούντες στην Αθήνα δείχνουν λιγότερη εμπιστοσύνη στην αξία της εκπαίδευσης σχετικά με την εξοικείωσή τους με το αντικείμενο των ναρκωτικών.** Εξάλλου, ο τρόπος με τον οποίο οι ίδιοι έμαθαν να αστυνομεύουν σε αυτό το αντικείμενο, ήταν εκτός τυπικής εκπαίδευσης. Στην Αθήνα το 56,8% των αστυνομικών που συμμετείχαν στο σεμινάριο, δηλώνουν πώς έμαθαν να αστυνομεύουν τέτοιους πληθυσμούς πρακτικά βλέποντας και κάνοντας. Αντίθετα, στη Θεσσαλονίκη δηλώνουν ότι έμαθαν κυρίως με ενημέρωση από παλαιότερους που περιπολούσαν μαζί (76%) και μέσω συζητήσεων με συναδέλφους (56%). Στην πραγματικότητα όλες αυτές οι κατηγορίες τρόπου μάθησης, δεν εντάσσονται στην τυπική θεσμική εκπαίδευση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8. Εκτιμάτε ότι χρειάζεται κάποιος να έχει κατάλληλη, ιδιαίτερη εκπαίδευση για να μπορεί να αστυνομεύει περιοχές που υπάρχει σταθερή παρουσία εξαρτημένων/ ανά ΤΟΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

	ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (%)			
(N=68)	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Σύνολο	p-value
ΝΑΙ	44 (76,7%)	92,0%	82,4%	0,187
ΟΧΙ	2 (23,3%)	8,0%	17,6%	

ΠΙΝΑΚΑΣ 9. Εκμάθηση αστυνόμευσης εξαρτημένων κατά ΤΟΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

Πώς μάθατε να αστυνομεύετε τέτοιους πληθυσμούς; (N=69)	ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (%)		
	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Σύνολο
1. Δεν έμαθα	5 (11,4%)	0,0%	7,2%
2. Πρακτικά βλέποντας και κάνοντας	25 (56,8%)	12 (48,0%)	53,6%
3. Ενημέρωση από παλαιότερους που περιπολούσαμε μαζί	19 (43,2%)	19 (76,0%)	55,1%
4. Συζήτηση με συναδέλφους	14 (31,8%)	14 (56,0%)	40,6%
5. Ενημέρωση και ειδική εκπαίδευση από την υπηρεσία	3 (6,8%)	2 (8,0%)	7,2%
6. Μελέτη βιβλίων-internet	1 (2,3%)	4 (16,0%)	7,2%
7. Άλλο	5 (13,6%)	2 (8,0%)	11,6%

Από τον επόμενο πίνακα προκύπτουν τα εξής κυρίως : Δεν θεωρείται η εκπαίδευση στην υπηρεσία και η εκπαίδευση στην Αστυνομική Ακαδημία το ίδιο. **Επίσης ο «δρόμος» δεν ταυτίζεται με την εκμάθηση από παλαιότερους συναδέλφους που περιπολούσαν μαζί.** Ιδιαίτερα σημαντική είναι μια τάση ενημέρωσης του αστυνομικού με ίδια πρωτοβουλία (βλ. νομοθεσία, ταινίες), ενώ μόνο ένας ανέφερε πανεπιστημιακές σπουδές.

Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid		62	89,9	89,9	89,9
	Γενική εκπαίδευση Αστυνομικής Ακαδημίας	1	1,4	1,4	91,3
	Δε γνωρίζω	1	1,4	1,4	92,8
	Ενδιαφέρον για τα ναρκωτικά, ταινίες	1	1,4	1,4	94,2
	Μελέτη ισχύουσας νομοθεσίας	1	1,4	1,4	95,7
	Μόνο μέσω εμπειρίας στο πεζοδρόμιο	1	1,4	1,4	97,1
	Ο δρόμος είναι το σχολείο	1	1,4	1,4	98,6
	Ορισμένες γνώσεις που έχω αποκτήσει από τις σπουδές μου στο Τμήμα Ψυχολογίας	1	1,4	1,4	100,0

Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Total	69	100,0	100,0	

Εκτός όμως από την άτυπη εκπαίδευση, το 60,6% του συνόλου των εκπαιδευθέντων, χωρίς σημαντικές διαφοροποιήσεις ανά πόλη, πιστεύουν ότι είναι κοντά ή πολύ κοντά στην ελληνική πραγματικότητα η άποψη (σύμφωνα με έρευνες στο εξωτερικό) ότι υπάρχει μεταξύ των αστυνομικών **ένας άτυπος κώδικας συμπεριφοράς** που συμβάλλει στην αντιμετώπιση διαφόρων προβλημάτων εντός υπηρεσίας και στο δρόμο, ενώ το 33,3% δεν γνωρίζουν ή τους είναι ξένη αυτή η κατάσταση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10. Άτυπος κώδικας συμπεριφοράς: Εγγύτητα με την ελληνική πραγματικότητα.

	ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (%)			
(N=66)	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Σύνολο	p-value
Πολύ κοντά τα ίδια είναι και εδώ	16,7%	20,8%	18,2%	0,787
Κοντά	40,5%	45,8%	42,4%	
Μου είναι ξένη αυτή κατάσταση	11,9%	16,7%	13,6%	
Δεν γνωρίζω	23,8%	12,5%	19,7%	
Άλλο	7,1%	4,2%	6,1%	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 29

Προβλήματα κατά την αστυνόμευση των εξαρτημένων. Η άποψη των υπηρεσιών της ΕΛ.ΑΣ.

Σύμφωνα με το με αριθ. πρωτ.: 71572/ 13/131690/27.01. 2013 έγγραφο της Ελληνικής Αστυνομίας:

«...α. Κατά τη διάρκεια ελέγχων προσαγωγών και συλλήψεων ατόμων, σχετικά με παραβάσεις του Ν. Περί Ναρκωτικών, έχει διαπιστωθεί ότι προβληματικοί χρήστες **υπό την επήρεια ναρκωτικών ουσιών** διατελούν σε κατάσταση μέθης διεγερτικής ή κατασταλτικής, ανάλογα με το είδος της φαρμακευτικής ουσίας, οπότε ανακύπτουν διαταραχές της συνείδησης, ψυχοκινητική ανησυχία και πανικός, με επακόλουθο να είναι ιδιαίτερα επιθετικοί και αντιδραστικοί. Ως εκ τούτου, τέτοια κατάσταση δε δύναται να αντιμετωπιστεί με ήπια μέσα, αλλά μόνο με το απολύτως **εξαναγκαστικό μέσο της δέσμευσης**.

β. Έχουν καταγραφεί **σοβαρές αντιδράσεις άλλων χρηστών**, παρόντων σε **περιστατικά σύλληψης**, που εκδηλώνονται με έντονη επιθετικότητα, κατάσταση που αποβαίνει επικίνδυνη για τη σωματική ακεραιότητα του Αστυνομικού, που αδυνατεί πλήρως για τον χειρισμό της με ήπια μέσα.

γ. Κατά τη διάρκεια ελέγχων, **προσαγωγών και συλλήψεων τοξικομανών και, κυρίως όταν αυτοί βρίσκονται σε υπερδιέγερση**, είναι σύνηθες το ότι καθίστανται επικίνδυνοι, μη συνεργάσιμοι, κινδυνεύοντας έτσι άμεσα η σωματική ακεραιότητα του επιληφθέντος Αστυνομικού.

Επιπλέον, **ο κίνδυνος μετάδοσης μολυσματικής ασθένειας** από τις σύριγγες, που σχεδόν πάντα φέρουν πάνω τους και μάλιστα σε σημεία μη εμφανή είναι όχι απλά υπαρκτός αλλά καθημερινός, γεγονός που εγκυμονεί άμεσους και άκρως σοβαρούς κινδύνους για την υγεία των επιληφθέντων Αστυνομικών.

δ. Έχουν ανακύψει και καταγραφεί αρκετές περιπτώσεις **κατά τη διάρκεια κράτησης εξαρτημένων από ναρκωτικές ουσίες ατόμων, οι οποίοι αρχικά επικαλούνται προβλήματα υγείας (κυρίως πόνους στην κοιλιακή χώρα) και εν συνεχεία καταλαμβάνονται από στερητικό σύνδρομο**, με αποτέλεσμα να χρήζουν συχνής μεταφοράς στα Νοσοκομεία. Ακόμη, εάν η κράτηση τους διαρκέσει για αρκετό χρονικό διάστημα εμφανίζουν επιθετική συμπεριφορά και αυτοκαταστροφικές τάσεις.

ε. Κρίνεται αναγκαία η συνεχής και εξειδικευμένη εκπαίδευση των Αστυνομικών, σε θέματα χειρισμού εξαρτημένων ατόμων, στον τρόπο συμπεριφοράς και επικοινωνίας του Αστυνομικού με τον ελεγχόμενο, προσαγόμενο ή συλληφθέντα χρήστη ναρκωτικών ουσιών καθώς και στον τρόπο αντίδρασης, στις περιπτώσεις που ο τοξικομανής βρίσκεται σε κατάσταση διέγερσης ή κρίσης...».

Τα ίδια περίπου προβλήματα αναφέρονται και από τα πληρώματα των **σταθμών R/T** σύμφωνα με το ίδιο έγγραφο:

- Η συμπεριφορά των χρηστών κατά την προσέγγισή, διαφέρει **ανάλογα με το βαθμό επήρειας** στον οποίο βρίσκονται και είναι δύσκολη την αντιμετώπισή τους με συγκεκριμένο τρόπο (συνεργάσιμοι ή μη).

- Κατά τη σωματική έρευνα που διενεργείται, **οι χρήστες μπορεί να φέρουν σύριγγες ή άλλα αιχμηρά αντικείμενα που μπορούν να τραυματίσουν** στους Αστυνομικούς, δεδομένο ότι τα εν λόγω άτομα ενίοτε είναι φορείς μολυσματικών, μεταδιδόμενων ασθενειών.

-Κατά τις προσαγωγές των χρηστών στα Αστυνομικά Τμήματα, δημιουργούνται προβλήματα στους Αστυνομικούς **λόγω των στερητικών τους συμπτωμάτων.**

- Υπάρχει **έλλειψη κατάλληλου ειδικού προστατευτικού εξοπλισμού προς αποφυγή μετάδοσης** στους ίδιους μολυσματικών ασθενειών.

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Αστυνομικοί στην Δ/ση Αστυνομίας Αθηνών, κατά την διάρκεια περιπολιών, ελέγχων, συλλήψεων και προσαγωγών, σε σχέση με τη συμπεριφορά εξαρτημένων ατόμων που βρίσκονται υπό την επήρεια ουσιών είναι τα ακόλουθα:

α) Παρουσιάζουν συχνά επιθετική συμπεριφορά, με αποτέλεσμα πολλές φορές να δυσχεραίνεται το έργο των αστυνομικών.

β) Παρατηρείται συχνά **το φαινόμενο της αστάθειας** και των έντονων διακυμάνσεων της ψυχολογίας τους, με αποτέλεσμα, πολλές φορές να γίνονται επικίνδυνοι, τόσο για τους ίδιους όσο και για τους Αστυνομικούς που προβαίνουν στον έλεγχο αυτών.

γ) Ελλοχεύει ο **κίνδυνος τραυματισμού** των ελεγχόντων Αστυνομικών από τα διάφορα αντικείμενα που κατέχουν οι εξαρτημένοι χρήστες και που προορίζονται για την λήψη των ναρκωτικών ουσιών (π.χ. σύριγγες, ξυραφάκια κ.λ.π.), με αποτέλεσμα να είναι έντονα υπαρκτός ο κίνδυνος μετάδοσης διαφόρων, επικίνδυνων για την υγεία των Αστυνομικών, νόσων (ηπατίτιδα, AIDS κ.λ.π.) από τις οποίες συχνά πάσχουν οι χρήστες ναρκωτικών ουσιών.

δ) Κατά τη διάρκεια κράτησης εξαρτημένων ατόμων στα αστυνομικά κρατητήρια, τα αναφερόμενα προβλήματα οφείλονται κυρίως **στο στερητικό σύνδρομο** που παρουσιάζουν, με αποτέλεσμα να διαταράσσεται **η ομαλή συμβίωση με τους λοιπούς κρατούμενους** και να δημιουργούνται επεισόδια μεταξύ τους.

ε) Επίσης, πολλές φορές χρήζουν νοσηλείας, λόγω των έντονων μυϊκών πόνων, της ζάλης και των λοιπών δυσάρεστων σωματικών αντιδράσεων και πρέπει να διακομίζονται σε δημόσια νοσοκομεία, **με αποτέλεσμα να απασχολείται αρκετά μεγάλος αριθμός αστυνομικών δυνάμεων για τη μεταγωγή.**

Ενδεικτικά από 1/1/2007 έως 31/12/2012, από τις υφιστάμενες Υπηρεσίες, τέθηκαν **-347-** άτομα «σε προστατευτική φύλαξη λόγω χρήσης ναρκωτικών ουσιών...».

Από τα παραπάνω προκύπτει μία πρώτη καταγραφή των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι αστυνομικοί. Επομένως, η σχέση των χρηστών με την αστυνομία διαμορφώνεται κατά κανόνα σε συνθήκες που οι άνθρωποι αυτοί έχουν είτε ελαττωμένο καταλογισμό λόγω της επίδρασης των ουσιών είτε πάσχουν από σύνδρομο στέρησης. Προφανώς, δεν λείπουν και οι περιπτώσεις που δεν συντρέχουν αυτές οι συνθήκες. Σε κάθε περίπτωση όμως, τέτοια περιστατικά, που από το έγγραφο της αστυνομίας προκύπτει ότι μάλλον είναι συνήθη, διαμορφώνουν συνθήκες τις οποίες οι αστυνομικές υπηρεσίες χαρακτηρίζουν ως επικίνδυνες για τους αστυνομικούς. Οι αστυνομικές υπηρεσίες αναφέρουν επίσης δύο επιπλέον προβλήματα. Το ένα αφορά την απασχόληση μεγάλου αριθμού προσωπικού για τη διακώμιση σε

νοσοκομεία, ενώ το δεύτερο πρόβλημα αναφέρεται στην έλλειψη υποδομών και τεχνογνωσίας για να αντιμετωπίσουν άμεσα ορισμένα περιστατικά. Επομένως, η κατάσταση των χρηστών οι υποδομές στις αστυνομικές υπηρεσίες και η έλλειψη τεχνογνωσίας για άμεση μεταχείριση συνιστούν τον πυρήνα των προβλημάτων που προαναφέρθηκαν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 30

Τα προβλήματα βάρδιας : Η άποψη των αστυνομικών που εκπαιδεύτηκαν στον Ο.ΚΑ.ΝΑ.

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσαν οι εκπαιδευθέντες στην Αθήνα συμπληρώνοντας σχετικό ερωτηματολόγιο, το σημαντικότερο πρόβλημα που προκύπτει κατά τη διάρκεια της βάρδιας τους σε σχέση με τους εξαρτημένους είναι ότι δεν ακούν τι τους λένε, προβάλλουν δικαιολογίες και τους δυσκολεύουν (54,5%) και ακολουθεί ότι βάζουν τις σύριγγες στην τσέπη τους και αφήνουν να τους κάνουν έλεγχο (34,1%).

Αντίθετα για τη Θεσσαλονίκη, ως σημαντικότερα προβλήματα **αναφέρονται εξίσου** (37,5%) α) η βία μεταξύ των εξαρτημένων και ότι η αστυνομία πρέπει να τους χωρίζει, β) ότι οι εξαρτημένοι βάζουν τις σύριγγες στην τσέπη τους και αφήνουν να τους κάνουν έλεγχο και γ) ότι δεν ακούν τι τους λένε, προβάλλουν δικαιολογίες και τους δυσκολεύουν, ενώ συγκριτικά μεγάλο πρόβλημα (25%) είναι ότι τους βρίζουν, τους επιτίθενται απρόκλητα και τους απειλούν. **Είναι αξιοσημείωτο ότι το 41,7% των εκπαιδευόμενων στη Θεσσαλονίκη και το 31,8% στην Αθήνα δηλώνουν κάποιο άλλο πρόβλημα, με απαντήσεις που ποικίλλουν.**

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. Τι προβλήματα προκύπτουν (ή προέκυπταν) κατά τη διάρκεια της βάρδιας σας σε σχέση με τους εξαρτημένους ανά ΤΟΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

	ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (%)		
	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Σύνολο
1. Βία μεταξύ τους και πρέπει να τους χωρίζουμε	6 (13,6%)	9 (37,5%)	22,1%
2. Μας βρίζουν, μας επιτίθενται απρόκλητα και μας απειλούν	3 (6,8%)	6 (25,0%)	13,2%
3. Βάζουν τις σύριγγες στην τσέπη τους και αφήνουν να τους κάνουμε έλεγχο	15 (34,1%)	9 (37,5%)	35,3%
4. Λένε όλοι ότι είναι άρρωστοι ενώ στην πραγματικότητα είναι έμποροι. Εγώ δεν μπορώ να κάνω τίποτα	6 (13,6%)	2 (8,3%)	11,8%
5. Με ενοχλεί το ότι δεν ακούν τι τους λέω, προβάλλουν δικαιολογίες και με δυσκολεύουν	24 (54,5%)	9 (37,5%)	48,5%
6. Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)	14 (31,8%)	10 (41,7%)	35,3%

Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)

	ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid		46	66,7	66,7	66,7
	99,9% είναι συνεργάσιμοι	1	1,4	1,4	68,1
	Αντίδραση στην προσαγωγή/σύλληψη. Κρίσεις, στερητικά ή επιληψία κατά τη διάρκεια του ελέγχου/μεταφοράς	1	1,4	1,4	69,6
	Αρρώστιες και βρωμιές	1	1,4	1,4	71,0
	Αυτοτραυματίζονται και έτσι αγχώνομαι για τις ηθικές (τύψεις) και τις νομικές συνέπειες που θα έχω	1	1,4	1,4	72,5
	Δεν είναι νηφάλιοι, προσωπική υγιεινή	1	1,4	1,4	73,9
	Δεν έχουν συνείδηση του τι κάνουν	1	1,4	1,4	75,4
	Δεν έχω επαφή με εξαρτημένους	2	2,9	2,9	78,3
	Δεν έχω έρθει σε επαφή	1	1,4	1,4	79,7
	Δεν έχω συναναστραφεί	1	1,4	1,4	81,2
	Δεν έχω υπηρετήσει σε υπηρεσίες που να έχω επαφή με εξαρτημένους. Δεν έχω εμπειρία	1	1,4	1,4	82,6
	Εμφάνιση στερητικού συνδρόμου κατά τη φιλοξενία στο κρατητήριο	1	1,4	1,4	84,1
	Κίνδυνος μετάδοσης τυχόν μολυσματικής ασθένειας	1	1,4	1,4	85,5
	Κυρίως παράπονα από πολίτες	1	1,4	1,4	87,0
	Με ενοχλεί που κάνουν χρήση μπροστά σε κόσμο και παιδιά	1	1,4	1,4	88,4
	Με την παρουσία της Αστυνομίας στο χώρο που συχνάζουν, γίνονται εριστικοί	1	1,4	1,4	89,9
	Μεγάλος πληθυσμός χρηστών, μικρή αστυνομική δύναμη	1	1,4	1,4	91,3
	Μικροεγκληματικότητα (κλοπές, ληστείες, διαρρήξεις)	1	1,4	1,4	92,8
	Οι περισσότερες περιπτώσεις είναι να σου πουν κάποια δικαιολογία στο έτσι να τους αφήσεις	1	1,4	1,4	94,2

Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)					
	ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Όταν τίθενται σε προστατευτική φύλαξη δημιουργούν θέματα που σχετίζονται με τα στερητικά συμπτώματα	1	1,4	1,4	95,7
	Προβλήματα που αφορούν την υγιεινή	1	1,4	1,4	97,1
	Συνήθως είναι συνεργάσιμοι	1	1,4	1,4	98,6
	Υπάρχουν και οι συνεργάσιμοι	1	1,4	1,4	100,0
	Total	69	100,0	100,0	

Οι απαντήσεις εκείνων που απάντησαν «άλλο», μπορούν να ενταχθούν σε ευρύτερες κατηγοριοποιήσεις σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν και να συσχετισθούν με τις απαντήσεις 2 και 5 του προηγούμενου πίνακα.

Έτσι προκύπτει ότι :

Υπάρχουν και επιπλέον καταστάσεις που αφορούν ευθέως τη σχέση αστυνομικών- εξαρτημένων, οι οποίες προκύπτουν αφού πλέον η αστυνομία έχει αποφασίσει να κινηθεί πέραν των ελέγχων και της επιτήρησης.

1. Έντεκα άτομα απάντησαν ότι τους ενοχλούν καταστάσεις που έχουν σχέση με τη συμπεριφορά των εξαρτημένων κατά την επαφή τους με την αστυνομία. Σε αυτές περιλαμβάνονται έξι απαντήσεις που αφορούν αντιδράσεις των εξαρτημένων κατά την προσαγωγή, σύλληψη και κράτηση όπως κρίσεις στερητικά σύνδρομα, αυτοτραυματισμοί, καθώς και χειριστική συμπεριφορά και δικαιολογίες.

Σε τρεις απαντήσεις, οι αστυνομικοί αναφέρθηκαν σε ζητήματα που έχουν σχέση με την αστυνομία και την τάξη: με τη στάση των χρηστών απέναντι στην αστυνομία (γίνονται εριστικοί με το που τους βλέπουν), την εμπλοκή τους με το μικροέγκλημα και την **ανεπάρκεια της Αστυνομίας από αριθμητική άποψη να τους αντιμετωπίσει.**

Δύο αστυνομικοί απάντησαν ότι για αυτούς είναι πρόβλημα και τους ενοχλεί το γεγονός ότι δεν είναι νηφάλιοι και δεν ξέρουν τι κάνουν.

2. Από τις άλλες απαντήσεις στην κατηγορία «άλλο», προκύπτει ότι μερίδα των αστυνομικών συναντά προβλήματα που σχετίζονται :

α) **Με τους ίδιους τους εξαρτημένους και τον τρόπο διαβίωσής τους :** Τρεις αστυνομικοί απάντησαν ότι τους ενοχλούν ζητήματα προσωπικής υγιεινής και μετάδοσης μολύνσεων (ένας μάλιστα αναφέρει επί λέξει ότι τον **ενοχλούν οι αρρώστιες και οι βρωμιές**).

β) **Με το πώς επηρεάζουν ή διασαλεύουν οι εξαρτημένοι τη ζωή της κοινότητας :** Δύο αστυνομικοί αναφέρθηκαν σε ζητήματα που σχετίζονται με την ευρύτερη

κοινότητα, δηλαδή παράπονα από τους πολίτες και το γεγονός ότι κάνουν χρήση μπροστά σε παιδιά.

3. Τρεις αστυνομικοί επίσης απάντησαν ότι (προκύπτει από την απάντηση) μάλλον δεν τους ενοχλεί κάτι, αλλά ότι είναι λίγο ή πολύ συνεργάσιμοι.

4. Τέσσερις αστυνομικοί, τέλος, απάντησαν ότι δεν έχουν σχέση με τέτοιο πληθυσμό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 31

Αστυνομικοί : Συναισθήματα κατά την πρώτη επαφή με τους εξαρτημένους

Πορίσματα από την έρευνα με ερωτηματολόγιο στους εκπαιδευθέντες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14. Ποια είναι τα συναισθήματα, οι σκέψεις και οι ανησυχίες ενός άπειρου σχετικά με τις εξαρτήσεις αστυνομικού, όταν για πρώτη φορά έρχεται σε επαφή με αυτό το αντικείμενο υπηρεσίας ανά ΤΟΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

(N=69)	ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (%)		
	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Σύνολο
1. Φόβος	28 (63,6%)	14 (56,0%)	60,9%
2. Έκπληξη	9 (20,5%)	11 (44,0%)	29,0%
3. Αηδία	16 (36,4%)	9 (36,0%)	36,2%
4. Στεναχώρια	20 (45,5%)	16 (64,0%)	52,2%
5. Συμπόνια / Κατανόηση	16 (36,4%)	11 (44,0%)	39,1%
6. Εκνευρισμός	7 (15,9%)	3 (12,0%)	14,5%
7. Επιθετικότητα	0 (0%)	2 (8,0%)	2,9%
8. Εχθρότητα	1 (2,3%)	3 (12,0%)	5,8%
9. Άλλο	2 (4,5%)	6 (24,0%)	11,6%

Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid		62	89,9	89,9	89,9
	Άγχος	2	2,9	2,9	92,8
	αγωνία.	1	1,4	1,4	94,2
	Απορία για τους λόγους που τους οδήγησαν σε αυτή την κατάσταση	1	1,4	1,4	95,7
	Επιφυλακτικότητα	1	1,4	1,4	97,1
	Κίνδυνος μόλυνσης από λοιμώδη νοσήματα	1	1,4	1,4	98,6

Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Προβληματισμός	1	1,4	1,4	100,0
	Total	69	100,0	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 16. Υπάρχει κάτι που φοβάστε κατά την επαφή με τους εξαρτημένους ανά ΤΟΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

	ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (%)			
Υπάρχει κάτι που φοβάστε κατά την επαφή με τους εξαρτημένους; (N=67)	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Σύνολο	p-value
Ναι	93,0%	87,5%	91,0%	0,659
Όχι	7,0%	12,5%	9,0%	

ΠΙΝΑΚΑΣ 17. Αν ναι τι, ανά ΤΟΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

	ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (%)		
Αν ναι τι; (N=60)	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Σύνολο
1. Μόλυνση	94,9%	95,2%	95,0%
2. Επιθετικότητα εκ μέρους τους	10,3%	33,3%	18,3%
3. Επιθετικότητα από τους εμπόρους	10,3%	4,8%	8,3%
4. Κάθε επαφή μαζί τους μπορεί να μου προκαλέσει προβλήματα στη δουλειά. Φυλάγομαι	15,4%	14,3%	15,0%
5. Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)	,0%	4,8%	1,7%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 32

Διαταραχή μετατραυματικού στρες

Αθ. Δουζένης, Ψυχίατρος, Αν. Καθηγητής, ΕΚΠΑ

Η διαταραχή μετατραυματικού στρες προκαλείται από ένα ψυχολογικά τραυματικό γεγονός, που περιλαμβάνει είτε έναν πραγματικό ή απειλούμενο θάνατο είτε έναν σοβαρό τραυματισμό του πάσχοντος ή άλλων. Αυτού του είδους τα γεγονότα ονομάζονται και «ψυχοπιεστικά» και τα βιώνει κάποιος μόνος ή σε ομάδα. Τα γεγονότα αυτά είναι έντασης και σοβαρότητας πολύ μεγαλύτερα από τα πιεστικά γεγονότα που ο βιώνει ο καθένας μας στην καθημερινότητα του. Είναι λοιπόν γεγονότα ζωής πολύ πιο έντονα και επικίνδυνα από τον μέσο όρο. Ένα βίαιο προσωπικό συμβάν όπως ο βιασμός, η ληστεία, το τροχαίο ατύχημα, ο πόλεμος, ένα εργατικό ατύχημα, οι φυσικές καταστροφές όπως ένας σεισμός ή μία πλημμύρα, είναι τέτοια γεγονότα που μπορεί να προκαλέσουν διαταραχή μετατραυματικού στρες. Σε ορισμένες περιπτώσεις, το να δεις κάποιον να πληγώνεται ή να πεθαίνει ή να πληροφορείσαι ότι ένας στενός φίλος ή ένα μέλος της οικογένειας βρίσκεται σε μεγάλο κίνδυνο μπορεί να προκαλέσει τη διαταραχή μετατραυματικού στρες.

Ποια είναι τα συμπτώματα

Τα συμπτώματα της διαταραχής μετατραυματικού στρες συνήθως δεν εμφανίζονται άμεσα (την επόμενη μέρα), αλλά μετά από ένα χρονικό διάστημα που μπορεί να είναι και μήνες μετά το τραυματικό γεγονός. Υπάρχουν περιπτώσεις που έρχονται στην επιφάνεια πολλά χρόνια αργότερα. Η διάρκεια της διαταραχής και η ένταση των συμπτωμάτων ποικίλλουν. Σε ορισμένους, η ανάκαμψη επιτυγχάνεται μέσα σε διάστημα έξι μηνών ενώ σε άλλους, διαρκεί πολύ περισσότερο. Η διαταραχή μετατραυματικού στρες ανάλογα τον χρόνο για τον οποίο διαρκεί διακρίνεται σε «οξεία», «υποξεία» και «χρόνια».

Υπάρχουν τρεις κατηγορίες συμπτωμάτων:

Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει την αναβίωση του γεγονότος. Η αναβίωση αυτή αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό της διαταραχής και εμφανίζεται με διάφορους τρόπους. Συνήθως, οι πάσχοντες επαναφέρουν διαρκώς και με ένταση στη μνήμη τους το γεγονός ή έχουν επαναλαμβανόμενους εφιάλτες, βιώνοντας εκ νέου την οδυνηρή εμπειρία τους. Η επέτειος ενός δραματικού γεγονότος ή καταστάσεις που το θυμίζουν είναι δυνατόν να προκαλέσουν έξαρση των συμπτωμάτων και έντονη δυσφορία.

Η «αποφυγή» παρόμοιων καταστάσεων και το συναισθηματικό μούδιασμα είναι η δεύτερη κατηγορία συμπτωμάτων. Η πρώτη συμβαίνει όταν οι άνθρωποι με τη διαταραχή αποφεύγουν να βρεθούν σε περιβάλλον που μπορεί να τους θυμίσει την τραυματική εμπειρία.

Το συναισθηματικό μούδιασμα εμφανίζεται συνήθως λίγο μετά το γεγονός και οι ίδιοι οι πάσχοντες αναφέρουν ότι αισθάνονται «μουδιασμένοι». Ένα άτομο με διαταραχή μετατραυματικού στρες μπορεί να απομονωθεί από τους φίλους και την οικογένειά του, να μην ενδιαφέρεται για δραστηριότητες που μέχρι πριν απολάμβανε και να δυσκολεύεται, να νοιώσει συναισθήματα, ιδιαίτερα εκείνα που συνδέονται με την οικειότητα και την τρυφερότητα. Είναι, επίσης, συχνά τα ακραία αισθήματα ενοχής.

Σε σπάνιες περιπτώσεις, ένα άτομο μπορεί να βιώσει μετατρεπτικά συμπτώματα, όπου αισθάνεται σα να είναι «έξω από τον εαυτό του», τα οποία

διαρκούν από λίγα λεπτά έως αρκετές ημέρες, κατά τη διάρκεια των οποίων πιστεύει ότι βιώνει εκ νέου το επεισόδιο και συμπεριφέρεται σαν να του συμβαίνει ξανά.

Η τρίτη κατηγορία συμπτωμάτων περιλαμβάνει αλλαγές στις συνήθειες του ύπνου και ελαττωμένη ενεργητικότητα. Η αϋπνία είναι επίσης συνηθισμένη και ορισμένοι που πάσχουν από τη διαταραχή, αντιμετωπίζουν δυσκολία στη συγκέντρωση και την ολοκλήρωση του έργου τους (κακή συγκέντρωση). Τέλος, είναι πιθανή η εμφάνιση αυξημένης επιθετικότητας.

Άλλες ασθένειες που μπορεί να συνοδεύουν τη διαταραχή μετατραυματικού στρες

Οι πάσχοντες από τη διαταραχή μετατραυματικού στρες, είναι πιθανό να αναπτύξουν εξάρτηση από τα ναρκωτικά ή το αλκοόλ ή να εμφανίσουν κατάθλιψη. Δεν είναι ασυνήθιστο να συνυπάρχει η αγχώδης διαταραχή με τη διαταραχή μετατραυματικού στρες. Επίσης, η ζάλη, ο πόνος στο στήθος, οι γαστρεντερικές ενοχλήσεις και τα προβλήματα του ανοσοποιητικού συστήματος να συνδέονται με τη διαταραχή μετατραυματικού στρες. Επειδή τα παραπάνω αντιμετωπίζονται συνήθως ως αυτοτελείς ασθένειες, η σύνδεση με τη διαταραχή μπορεί να αποκαλυφθεί μόνο εάν ο ασθενής αναφερθεί από μόνος του σε κάποιο τραυματικό γεγονός ή αν ο γιατρός ανακαλύψει μια πιθανή σχέση με κάποιο ψυχολογικό τραύμα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 33

Απόψεις των αστυνομικών : Ιδιαιτερότητες των εξαρτημένων ως αστυνομουόμενου πληθυσμού

Πορίσματα από την έρευνα με ερωτηματολόγιο που διανεμήθηκε στους εκπαιδευθέντες:

Οι αστυνομικοί που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο υποστηρίζουν, στην συντριπτική τους πλειονότητα, ότι οι εξαρτημένοι είναι μια ιδιαίτερη ομάδα αστυνομουόμενου πληθυσμού (πίνακας 6). Ειδικότερα, το 64% των εκπαιδευομένων στη Θεσσαλονίκη και το 59% στην Αθήνα **κρίνουν ότι η ιδιαιτερότητά τους έγκειται στο ότι «είναι χαμένοι, δεν μπορείς να συνεννοηθείς»**. Αλλά το 48% στην Θεσσαλονίκη και το 41% στην Αθήνα (σύνολο 28 άτομα από τα 69, 16 στην Αθήνα και 12 στη Θεσσαλονίκη) δίνουν μία άλλη απάντηση που συνήθως συγκλίνει στο ότι οι εξαρτημένοι είναι άρρωστοι που χρειάζονται μια ιδιαίτερη αντιμετώπιση αλλά και βοήθεια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. Νομίζετε ότι οι εξαρτημένοι είναι μια ιδιαίτερη ομάδα σε σχέση με άλλες ομάδες πληθυσμού με τις οποίες έρχεστε σε επαφή κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας σας /ανά ΤΟΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

	ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (%)			
(N=69)	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Σύνολο	p-value
ΝΑΙ	40 (90,9%)	25 (100,0%)	94,2%	0,289
ΟΧΙ	4 (9,1%)	0,0%	5,8%	

ΠΙΝΑΚΑΣ 7. Αν ναι τι το ιδιαίτερο έχουν ανά ΤΟΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

	ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (%)		
(N=64)	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Σύνολο
1. Επικίνδυνοι	7 (17,9%)	7 (28,0%)	21,9%
2. Αντιδραστικοί	7 (17,9%)	7 (28,0%)	21,9%
3. Προκαλούν	2 (5,1%)	3 (12,0%)	7,8%
4.Είναι χαμένοι, δεν μπορείς να συνεννοηθείς	23 (59,0%)	16 (64,0%)	60,9%
5. Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)	16 (41,0%)	12 (48,0%)	43,8%

Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid		42	60,9	60,9	60,9
	Άρρωστοι	1	1,4	1,4	62,3
	Άρρωστοι αλλά γνώριμοι για τη χρήση τους	1	1,4	1,4	63,8
	Άρρωστοι που θέλουν βοήθεια	1	1,4	1,4	65,2
	Ασθένειες μεταδοτικές	1	1,4	1,4	66,7
	Ασθενείς	2	2,9	2,9	69,6
	Άτομα που χρήζουν βοήθειας	1	1,4	1,4	71,0
	Αψυχολόγητοι	1	1,4	1,4	72,5
	Είναι άρρωστα άτομα. Εξαιτίας της χρήσης έχουν κατασταλεί οι ικανότητες επικοινωνίας-συνεννόησης	1	1,4	1,4	73,9
	Είναι άρρωστοι και χρειάζονται άλλο τρόπο αντιμετώπισης	1	1,4	1,4	75,4
	Είναι άρρωστοι που δε βοηθά το κράτος και θύματα μιας κατάστασης	1	1,4	1,4	76,8
	Είναι ασθενείς και φέρουν ασθένειες που μπορεί να	1	1,4	1,4	78,3

Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	μεταδώσουν με διάφορους τρόπους				
	Είναι ασθενείς/χρειάζονται ιδιαίτερη μεταχείριση	1	1,4	1,4	79,7
	Έλλειψη επικοινωνίας σε συνειδητό επίπεδο, άτομα με σημαντικές ψυχικές ανάγκες κ ανθρωπιστικής βοήθειας	1	1,4	1,4	81,2
	Επαφή με το περιβάλλον λόγω χρήσης ουσιών	1	1,4	1,4	82,6
	Επικίνδυνοι εξαιτίας των ασθενειών που είναι φορείς	1	1,4	1,4	84,1
	Επιρρεπείς στα "μικρά" εγκλήματα	1	1,4	1,4	85,5
	Ιδιαίτερος τρόπος επικοινωνίας	1	1,4	1,4	87,0
	Πιθανόν να φέρουν μολυσματικές ασθένειες με κίνδυνο μετάδοσής τους	1	1,4	1,4	88,4
	Πιθανότητα τραυματισμού λόγω κάποιας χρησιμοποιημένης σύριγγας	1	1,4	1,4	89,9
	Προκαλούν γιατί κάνουν χρήση παντού και καταφεύγουν σε διάφορους τρόπους για εξασφάλιση δόσης	1	1,4	1,4	91,3
	Στις περισσότερες περιπτώσεις το πρόβλημα εστιάζεται στην οικογένειά τους	1	1,4	1,4	92,8
	Φέρουν αρρώστιες	1	1,4	1,4	94,2
	Φορείς	1	1,4	1,4	95,7
	Χρειάζονται ιδιαίτερη μεταχείριση	1	1,4	1,4	97,1
	Χρησιμοποιούν ιδιαίτερης	1	1,4	1,4	98,6

Άλλο (παρακαλώ αναφέρετε)					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	αντιμετώπισης και κατανόησης				
	Ψυχο-κοινωνικά-ψυχολογικά προβλήματα	1	1,4	1,4	100,0
	Total	69	100,0	100,0	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 34

Απόψεις των αστυνομικών σχετικά με τη συμβολή της αστυνομίας στην πρόληψη της διάδοσης των ναρκωτικών με ήπια μέσα

ΠΙΝΑΚΑΣ 20. Νομίζετε ότι η αστυνομία μπορεί να συμβάλει στην πρόληψη της διάδοσης ναρκωτικών μέσω της ήπιας αστυνόμευσης ανά ΤΟΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

	ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (%)			
(N=66)	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Σύνολο	p-value
Ναι	38,6%	45,5%	40,9%	0,784
Όχι	11,4%	13,6%	12,1%	
Δεν είμαι σίγουρος	50,0%	40,9%	47,0%	

Επομένως, από τον πίνακα αυτόν προκύπτει ότι **οι αστυνομικοί δεν πιστεύουν ή δεν είναι σίγουροι για την αποτελεσματικότητα της ήπιας αστυνόμευσης**. Οι λόγοι γι' αυτό δε διερευνήθηκαν (όπως π.χ. σταθερή και εμπεδωμένη άποψη περί καταστολής κλπ.), αλλά μεταξύ άλλων κάποιες πρώτες εκτιμήσεις μπορούν να συσχετισθούν πρώτον με την άγνοια του όρου ήπια αστυνόμευση, δεύτερον με την άγνοια ή αδυναμία των ίδιων να διαχειριστούν τις συνθήκες έντασης που προκαλούνται στη σχέση τους με τους χρήστες και τη μεταχείριση βίας (βλ. επομ.), ως μεθόδου που «λύνει προβλήματα» σε ζητήματα υπαγωγής των χρηστών στις διαταγές τους

Έτσι προκύπτει ότι αυτό που επικρατεί μεταξύ των πρωτόπειρων αστυνομικών, είναι ο φόβος επιμόλυνσης και ο φόβος από την επιθετικότητα των εξαρτημένων, ότι συνολικά οι εξαρτημένοι θεωρούνται (κατά την άποψη των αστυνομικών που ρωτήθηκαν) μια ιδιαίτερη ομάδα πληθυσμού επειδή είναι εξαρτημένοι και, κυρίως, επειδή «δεν ακούνε αυτά που τους λένε» οι αστυνομικοί και ούτε μπορεί να διαμορφωθεί ένας διάυλος επικοινωνίας με τους αστυνομικούς.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ
ΑΡΧΗΓΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ
ΚΛΑΔΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ-ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ 2^ο ΕΠΙΤΕΛΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
Π. Κανελλοπούλου 4 - 101 77 ΑΘΗΝΑ

Αθήνα, 10 Δεκεμβρίου 2005

ΠΡΟΣ: Όλες τις Υπηρεσίες
της Ελληνικής Αστυνομίας

ΚΟΙΝ: Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

ΘΕΜΑ: Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την αστυνομική δράση.

1. Σύμφωνα με έναν ορισμό, ανθρώπινα δικαιώματα είναι οι έννομες αξιώσεις που έχει ένα φυσικό πρόσωπο ή μια ομάδα (αλλά και ένα νομικό πρόσωπο), να ασκεί μια αρμοδιότητα που αποσκοπεί στο σεβασμό και την ανάπτυξη της προσωπικότητας ή την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειάς του και οι οποίες αξιώσεις όχι μόνον αναγνωρίζονται αλλά και εξασφαλίζονται, σε κρατικό ή σε διεθνές επίπεδο, με την αποχή της κρατικής εξουσίας (αλλά και κάθε ασκούντος εξουσία), από την ελεύθερη πράξη και δράση του ατόμου και την προστατευτική λειτουργία του κράτους στην απόλαυση των δικαιωμάτων αυτών. Ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί πάντα τη βασικότερη εγγύηση της ελευθερίας όλων των προσώπων, το αδιάψευστο κριτήριο της δημοκρατικότητας ενός κράτους, το μέτρο του πολιτισμού μιας κοινωνίας.

2. *Με αφορμή την ημέρα εορτασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (10 Δεκεμβρίου)*, που καθιερώθηκε από τον Ο.Η.Ε., όχι μόνο ως ημέρα ανάμνησης της υπογραφής της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948), αλλά και ως ευκαιρία επιβεβαίωσης της βούλησης της ανθρωπότητας να ζήσει με αξιοπρέπεια, ελευθερία, δικαιοσύνη και ειρήνη, κρίνεται σκόπιμο το προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας να καταστεί κοινωνός της συνολικής στρατηγικής του Σώματος στο θέμα αυτό, μέσα και από την αναφορά των μέτρων που έχουν εκδηλωθεί μέχρι σήμερα.

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

3. Η Αστυνομία σε μια δημοκρατική κοινωνία έχει, από τη φύση της αποστολής της, ένα δύσκολο και απαιτητικό ρόλο. Καθήκον των μελών της είναι να εξασφαλίζουν την ακώλυτη και ειρηνική άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζει στους πολίτες το Σύνταγμα, οι διεθνείς συμβάσεις και ο νόμος και η δράση τους να διέπεται από κοινωνική ευαισθησία και σεβασμό της αξίας του ανθρώπου. Η αντίδραση στο έγκλημα πρέπει να είναι δραστική αλλά σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να οδηγεί σε μέτρα που υπονομεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα.

4. Από διεθνείς οργανισμούς διατυπώθηκαν, σε βάρος οργάνων της Ελληνικής Αστυνομίας, ιδίως κατά το παρελθόν, αιτιάσεις για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των πολιτών, ορισμένες από τις οποίες οδήγησαν και στην καταδίκη της Χώρας μας από διεθνή δικαιοδοτικά όργανα. Οι διεθνείς προεκτάσεις και ο αντίκτυπος από την έγερση παρόμοιων ζητημάτων, καθώς και η ποικιλότροπη και επιτήδεια εκμετάλλευσή τους, επηρέασαν δυσμενώς την εικόνα του Σώματος και αποτέλεσαν τη βάση για τη δυσφήμιση της Χώρας μας στη διεθνή κοινή γνώμη.

5. Από την επανεξέταση των ως τότε πολιτικών διαπιστώθηκαν τα ακόλουθα σ' ότι αφορά την Ελληνική Αστυνομία:

-Το θέμα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την αστυνομική δράση, δεν αποτελεί απλά πρόβλημα νομικής κατοχύρωσής τους, αλλά κυρίως διασφάλισης της άσκησής τους στην πράξη, καθόσον συμπίπτει ο αστυνομικός, δηλαδή το κρατικό όργανο του οποίου την εξουσία περιορίζουν οι σχετικοί νόμοι, να είναι ταυτόχρονα και ο εγγυητής προστασίας του.

-Η αποτελεσματική προστασία επιτυγχάνεται αφενός μέσα από την εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των αστυνομικών και αφετέρου μέσα από τη συνεχή και συστηματική επίβλεψη της δράσης τους.

6. Η κατάσταση αυτή οδήγησε στη μεταβολή της μέχρι τότε πολιτικής του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης. Η απόλυτη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κάθε προσώπου στη χώρα μας κατά την αστυνομική δράση άρχισε να μην θεωρείται ως δεδομένο, αλλά ν' αποτελεί βασικό άξονα συγκεκριμένων στρατηγικών του. Στην κατεύθυνση αυτή άρχισε να εκδηλώνεται δέσμη μέτρων που αφορούν τόσο την εκπαίδευση και μετεκπαίδευση του αστυνομικού προσωπικού, όσο και τη θέσπιση νέων πρακτικών κατά την εκτέλεση του αστυνομικού έργου.

7. Επισημαίνεται ο κεντρικός στρατηγικός στόχος της Ελληνικής Αστυνομίας για το έτος 2005 είναι **“Σύγχρονη και αποτελεσματική Αστυνομία με κοινωνικές ευαισθησίες κοντά στον πολίτη”**. Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως των ατόμων που κρατούνται από τις Αστυνομικές Αρχές και η συνεχής ενημέρωση, εποπτεία και ο έλεγχος του προσωπικού στην εφαρμογή της νομοθεσίας και των μέτρων που αποσκοπούν στη διασφάλισή τους, αποτελεί προτεραιότητα στις δράσεις της στρατηγικής δημόσιας τάξης και ασφάλειας.

ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

8. Νομοθετικά μέτρα.

α. Έκδοση του Ν. 3169/2003 “Οπλοφορία, χρήση πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς, εκπαίδευσή τους σε αυτά και άλλες διατάξεις”.

Με το νόμο αυτό θεσπίστηκε ένα σύγχρονο, σαφές και λειτουργικό νομοθετικό πλαίσιο που διέπει το ιδιαίτερα κρίσιμο ζήτημα της χρήσης των όπλων από τους αστυνομικούς. Οι συντάκτες του νόμου, στην προσπάθειά τους να εναρμονίσουν το νομοθετικό πλαίσιο προς το Σύνταγμα και τις διεθνείς συμβάσεις προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, έλαβαν υπόψη τον Κώδικα του Ο.Η.Ε. για τη συμπεριφορά των στελεχών που είναι επιφορτισμένα με το καθήκον επιβολής του νόμου (1979) και τις βασικές αρχές του Ο.Η.Ε. για τη χρήση βίας και όπλων από όργανα επιφορτισμένα με την επιβολή του νόμου (1990), καθώς και τις προτάσεις και τα σχόλια της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Βασικοί άξονες του νόμου είναι οι ακόλουθοι:

-Ο καθορισμός των περιπτώσεων χρήσης πυροβόλου όπλου και οι αρχές που τη διέπουν. Για κάθε περίπτωση χρήσης πυροβόλου όπλου εφαρμόζονται οι αρχές της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας.

-Ο έλεγχος της φυσικής και ψυχικής καταλληλότητας των αστυνομικών να οπλοφορούν.

-Η πρόβλεψη αυστηρής βασικής και συντηρητικής εκπαίδευσης στο χειρισμό και τη χρήση των όπλων.

-Η θέσπιση αυστηρών ποινικών κυρώσεων για την πλημμελή φύλαξη του όπλου, την παράνομη απειλή με πυροβόλο όπλο και την παράνομη οπλοχρησία.

β. Κώδικας Δεοντολογίας του Αστυνομικού (Π.Δ. 254/2004).

Εκδόθηκε προεδρικό διάταγμα “Κώδικας δεοντολογίας του αστυνομικού” στο οποίο περιλαμβάνονται κανόνες για το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την προστασία των ευάλωτων προσώπων και κοινωνικών ομάδων. Για την κατάρτισή του ελήφθησαν υπόψη ο Ευρωπαϊκός Κώδικας Αστυνομικής Δεοντολογίας, οι διεθνείς διακηρύξεις για τους κανόνες συμπεριφοράς των αστυνομικών, οι παρατηρήσεις και

προτάσεις της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, του Συνηγόρου του Πολίτη, του Γραφείου της Υπάτης Αρμοστείας για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα και των Ομοσπονδιών του αστυνομικού προσωπικού. Αποτελείται από επτά (7) άρθρα, με τα οποία καθορίζονται:

- Οι γενικές υποχρεώσεις του αστυνομικού (άρθρο 1).
- Η συμπεριφορά κατά την αστυνομική δράση γενικά (άρθρο 2).
- Η συμπεριφορά κατά τη σύλληψη και κράτηση των πολιτών (άρθρο 3).
- Η συμπεριφορά κατά την προανάκριση (άρθρο 4).
- Οι υποχρεώσεις για την εξυπηρέτηση των πολιτών (άρθρο 5).
- Οι κανόνες που διέπουν τον αστυνομικό ως δημόσιο λειτουργό (άρθρο 6).
- Η διαβεβαίωση του αστυνομικού προς τους πολίτες (άρθρο 7).

9. Εγκύκλιες διαταγές.

α. Πληροφοριακά δελτία για τα δικαιώματα των κρατουμένων στις Αστυνομικές Αρχές(4803/22/14α από 3-11-1995 διαταγή μας).

Με τη διαταγή αυτή καθιερώθηκε η επίδοση πληροφοριακών δελτίων με αποδεικτικό στους κρατούμενους από τις Αστυνομικές Αρχές. Ειδικότερα, επιδίδονται:

-Πληροφοριακό δελτίο για τα δικαιώματα των κρατουμένων (Υπόδειγμα Δ-33) σε κάθε πρόσωπο που συλλαμβάνεται από τις Αστυνομικές Αρχές.

-Πληροφοριακό δελτίο (Υπόδειγμα ΚΑ-141) για τους υπό απέλαση κρατούμενους αλλοδαπούς.

- Πληροφοριακά δελτία έχουν τυποποιηθεί στην ελληνική, γαλλική, αγγλική, ιταλική, γερμανική, ισπανική, αραβική, τουρκική, αλβανική, ρωσική, βουλγαρική, ρουμανική, σερβική και πολωνική γλώσσα.

- Με την 4803/22/14λστ από 31-3-1997 διαταγή του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, καθιερώθηκε η ανάρτηση όλων των πληροφορικών δελτίων στα κρατητήρια των Υπηρεσιών Μεταγωγών.

- Με την 4803/22/14ρ από 24-10-2000 διαταγή καθιερώθηκε η ανάρτηση πληροφορικών δελτίων σε ειδικές διαστάσεις στους χώρους κράτησης όλων των Υπηρεσιών της Ελληνικής Αστυνομίας

- Με την 4803/22/14ριε από 5-4-2002 διαταγή αναθεωρήθηκαν τα πληροφοριακά δελτία για τους υπό απέλαση κρατούμενους αλλοδαπούς και διατάχθηκε η αντικατάσταση τόσο των προς επίδοση όσο και των αναρτημένων δελτίων με τα νέα αναθεωρημένα δελτία.

β. Μεταχείριση και δικαιώματα των κρατουμένων από τις αστυνομικές αρχές (4803/22/44 από 4-7-2003 διαταγή μας).

Με την ανωτέρω διαταγή επιλύονται προβλήματα που αφορούν στην πρακτική εφαρμογή των δικαιωμάτων των κρατουμένων, όπως:

-Η προφορική και έγγραφη ενημέρωση για το λόγο και τον τόπο κράτησης και για τα δικαιώματά τους, (ανάρτηση πληροφοριακών πινακίδων στους χώρους κράτησης και επίδοση πληροφοριακών δελτίων στη γλώσσα που γνωρίζουν, παράσταση διερμηνέα κ.λ.π.).

-Η απρόσκοπτη επικοινωνία με δικηγόρο (προσωπική και τηλεφωνική).

-Η προσωπική και τηλεφωνική επικοινωνία με τους οικείους όλων των κρατουμένων και επιπλέον και με τους διπλωματικούς εκπροσώπους της χώρας τους προκειμένου για αλλοδαπούς.

-Η επικοινωνία των κρατουμένων και ιδίως των αλλοδαπών με επίσημους κρατικούς και διεθνείς φορείς και με μη κυβερνητικές οργανώσεις προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

-Η ιατρική φροντίδα, η οποία περιλαμβάνει την εξέταση και από γιατρό της επιλογής τους ή την εισαγωγή τους σε θεραπευτικό ίδρυμα.

-Ο σεβασμός της προσωπικότητας κατά τη διάρκεια της κράτησης.

γ. Οι προσαγωγές ατόμων ως προληπτική και κατασταλτική ενέργεια στην άσκηση της αστυνομικής αρμοδιότητας (7100/22/4α από 17-6-2005 διαταγή μας).

Με τη διαταγή αυτή παρέχονται ερμηνευτικές διευκρινίσεις με βάση το ισχύον νομικό καθεστώς, προς τις αστυνομικές Υπηρεσίες και το προσωπικό τους, προκειμένου οι έλεγχοι και οι προσαγωγές πολιτών στα αστυνομικά καταστήματα για εξακριβώσεις να γίνονται μόνον όταν είναι αναγκαίες σύμφωνα με το νόμο και με απόλυτο σεβασμό των δικαιωμάτων των προσαγόμενων πολιτών.

δ. Δημοσιοποίηση στοιχείων ταυτότητας συλληφθέντων προσώπων (9001/5/24-γ' από 23-4-2003 διαταγή μας).

Με τη διαταγή αυτή ρυθμίστηκε το θέμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και γενικότερα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής των συλληφθέντων από τις Αστυνομικές Αρχές με την απαγόρευση της δημοσιοποίησης στοιχείων της ταυτότητάς τους.

Επίσης, με την 9001/22/441' από 1-10-2003 σημαντική διαταγή δόθηκε εντολή να μη δημοσιοποιούνται στοιχεία που μπορούν να οδηγήσουν σε ταυτοποίηση συλληφθέντος, καθώς και στοιχεία που αφορούν κοινωνική ομάδα, φυλετική καταγωγή, εθνική προέλευση ή υπηκοότητα συλληφθέντος, προς αποφυγή δημιουργίας ρατσιστικών προκαταλήψεων.

ε. Μη χρήση απαξιωτικών όρων για των προσδιορισμό των μελών της ομάδας των Ρομά (7100/26/5ε από 4-8-2004 διαταγή).

Με αυτή τη σημαντική διαταγή ορίζεται ότι στην αλληλογραφία, γραπτές ανακοινώσεις και προφορικές δηλώσεις Υπηρεσιών και προσωπικού δεν θα χρησιμοποιούνται απαξιωτικοί όροι (π.χ. αθίγγανος) και να χρησιμοποιούνται αποκλειστικά οι όροι Ρομ ή ο ελληνικός όρος τσιγγάνος.

ΜΕΤΡΑ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ

10. Για την ευαισθητοποίηση και τον έλεγχο του προσωπικού εκδηλώθηκαν τα ακόλουθα μέτρα.

α. Διανομή Εγχειριδίου του Ο.Η.Ε. για την Αστυνομία.

Με την 7100/29/2ε από 4-4-2004 διαταγή διανεμήθηκε σε όλο το προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας το εγχειρίδιο της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών, για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου με τίτλο *“Διεθνείς Κανόνες Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κατά την Επιβολή του Νόμου - Εγχειρίδιο για την Αστυνομία” (International Human Rights Standards for Law Enforcement: A Pocket Book on Human Rights for the Police)* (Ιούνιος 2004), που μεταφράστηκε από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Στο εγχειρίδιο, παρατίθενται το σύνολο των κυριοτέρων κανόνων και αρχών για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κατά την επιβολή του νόμου από την αστυνομία.

β. Κοινοποίηση Ευρωπαϊκού Κώδικα Αστυνομικής Δεοντολογίας.

Με την 7100/20/2α από 8-6-2004 διαταγή απεστάλη σε όλες τις Υπηρεσίες μας και κοινοποιήθηκε στο προσωπικό ειδικό φυλλάδιο με τις διατάξεις του Ευρωπαϊκού Κώδικα Αστυνομικής Δεοντολογίας (Σύσταση 10/2001 Επιτροπής Υπουργών Συμβουλίου της Ευρώπης), στον οποίο περιλαμβάνονται κατευθυντήριες γραμμές για τις αρχές που πρέπει να διέπουν μια σύγχρονη δημοκρατική αστυνομική δύναμη, τη μεταχείριση των πολιτών κατά την αστυνομική δράση, την αντιμετώπιση του ρατσισμού και την προστασία των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

γ. Κοινοποίηση εκθέσεων και συστάσεων γενικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) του Συμβουλίου της Ευρώπης, στις αστυνομικές Υπηρεσίες.

- Κοινοποίηση της 3^{ης} Έκθεσης της ECRI για την κατάσταση στην Ελλάδα, με σκοπό την προσαρμογή των δράσεων των Αστυνομικών Υπηρεσιών σε θέματα ρατσισμού και προστασίας των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων.

- Κοινοποίηση της υπ' αριθ. 8 Σύστασης της ECRI, με θέμα **“Αντιμετωπίζουμε το ρατσισμό ενώ μαχόμαστε κατά της τρομοκρατίας”**, με στόχο τη μελέτη και ενάρμόνιση των δράσεων σε θέματα ρατσισμού και μισαλλοδοξίας.

- Κοινοποίηση της υπ' αριθμ. 9 Σύστασης της ECRI με θέμα **“Καταπολεμώντας τον αντισιμιτισμό”** για τον ίδιο σκοπό.

δ. Εγχειρίδιο “Προσαγωγές, μεταχείριση και δικαιώματα κρατουμένων από τις Αστυνομικές Αρχές”.

Με την 7100/1/3 από 22-6-2005 διαταγή μας απεστάλη σε όλες τις Υπηρεσίες εγχειρίδιο στο οποίο περιλαμβάνονται οι εγκύκλιες διαταγές του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας για την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών κατά την αστυνομική δράση και ειδικότερα εγκύκλιες διαταγές για τους ελέγχους και τις προσαγωγές πολιτών, τη μεταχείριση και τα δικαιώματα των κρατουμένων από τις αστυνομικές αρχές και την προστασία των προσωπικών δεδομένων των συλληφθέντων από τη δημοσιότητα.

ε. Καθιέρωση εορτασμού της ημέρας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Καθιερώθηκε, με την 7100/1/1 από 1-12-2003 απόφασή μας, η 10^η Δεκεμβρίου, επέτειος της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ως ημέρα πραγματοποίησης εκδηλώσεων, κάθε έτος, για την ευαισθητοποίηση του αστυνομικού προσωπικού σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στο πλαίσιο αυτό διοργανώνονται πανηγυρικές εκδηλώσεις με ομιλίες για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα σε όλες τις Αστυνομικές Σχολές. Σε αυτές καλούνται εκπρόσωποι του Γραφείου του Ο.Η.Ε. στην Ελλάδα, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Συνηγόρου του Πολίτη.

στ. Έκδοση διαταγής για τη συμπεριφορά των αστυνομικών.

Εκδόθηκε η 6004/4/21 από 19-6-2002 διαταγή μας για τη συμπεριφορά του προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας προς τους πολίτες.

ζ. Πειθαρχική διερεύνηση καταγγελιών κατά αστυνομικών για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ανάθεση της διερεύνησης υποθέσεων βασανισμού πολιτών από αστυνομικούς στις Υπηρεσίες Εσωτερικών Υποθέσεων (Ν. 2713/1999).

Τροποποίηση των διατάξεων του πειθαρχικού δικαίου του αστυνομικού προσωπικού (Π.Δ. 22/1996), με τις διατάξεις του Π.Δ. 3/2004, προκειμένου οι διοικητικές εξετάσεις για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που επισύρουν απόφαση να διατάσσονται από Υπηρεσία ανώτερη της Αστυνομικής Διεύθυνσης που ανήκει ο καταγγελλόμενος αστυνομικός και να διενεργούνται από αξιωματικό άλλης Αστυνομικής Διεύθυνσης Νομού.

η. Κοινοποίηση απόφασης Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Με την 7100/14/28 από 6-7-2005 διαταγή του Αρχηγείου ΕΛ.ΑΣ., απεστάλη σ' όλες τις Υπηρεσίες και κοινοποιήθηκε στους αστυνομικούς για ευαισθητοποίηση στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η από 20-12-2004 απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. (Υπόθεση ΜΑΚΑΡΑΤΖΗ κατά Ελλάδας) με την οποία καταδικάστηκε η Χώρα μας για παραβίαση του άρθρου 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που εγγυάται την προστασία του δικαιώματος στη ζωή. Η παραβίαση έλαβε χώρα κατά την αστυνομική δράση (χρήση όπλων σε αστυνομική καταδίωξη).

θ. Εγχειρίδιο για την αντιμετώπιση της ενδο-οικογενειακής βίας.

Εκδόθηκε και με την 7102/7/1γ από 11-4-2005 διαταγή απεστάλη σε όλες τις Υπηρεσίες και κοινοποιήθηκε στους αστυνομικούς, εγχειρίδιο για την αντιμετώπιση της ενδο-οικογενειακής βίας, με στόχο αφενός μεν την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως των γυναικών και των παιδιών, μέσα στην οικογένεια, αφετέρου δε την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των αστυνομικών, καθώς και τον συστηματικότερο και πληρέστερο χειρισμό των υποθέσεων, μέσω της παροχής οδηγιών προς το προσωπικό των Αστυνομικών Υπηρεσιών.

ι. Εγχειρίδιο “Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (trafficking) και αρωγή στα θύματα”.

Εκδόθηκε η 3007/38/90κδ από 26-11-2003 διαταγή για την ευαισθητοποίηση και την ένταση της δράσης των Αστυνομικών Υπηρεσιών στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και την προστασία των θυμάτων, με βάση το Ν. 3064/2002 και το Π.Δ. 233/2003. Με τη διαταγή αυτή καθιερώθηκε ειδικό ενημερωτικό δελτίο με χρήσιμες πληροφορίες για τα θύματα του trafficking. Επίσης, με την 3007/38/90μδ από 19-12-2003 διαταγή τυποποιήθηκαν τα ειδικά ενημερωτικά δελτία σε 14 γλώσσες.

ΑΛΛΑ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

11. Συνεργασία με το Συνήγορο του Πολίτη.

Το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας σε συνεργασία με το Συνήγορο του Πολίτη, διοργάνωσε ειδικό σεμινάριο για την ευαισθητοποίηση των αστυνομικών σε θέματα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συμπεριφοράς προς τους πολίτες, ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας, με διαλέκτες το Συνήγορο του Πολίτη και τους βοηθούς του. Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής εκδόθηκε ειδικό εγχειρίδιο με πρακτικές συμβουλές προς τους αστυνομικούς σ’ ότι αφορά τη μεταχείριση των πολιτών και την προστασία των δικαιωμάτων τους. Στόχο μας αποτελεί η συνέχιση της συνεργασίας αυτής.

12. Αντιμετώπιση αιτιάσεων για ατιμωρησία των αστυνομικών.

Συγκροτήθηκε επιτροπή αναθεώρησης του πειθαρχικού δικαίου, με σκοπό τη θεσμοθέτηση, μεταξύ των άλλων, μέτρων για την αντιμετώπιση των αιτιάσεων για συγκάλυψη και ατιμωρησία των καταγγελλόμενων αστυνομικών, ύστερα και από την ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη (Ιούλιος 2004) με θέμα “Πειθαρχική-δικαική διερεύνηση καταγγελιών σε βάρος αστυνομικών υπαλλήλων”.

13. Συνεργασία με Αρχές και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

Πρωθείται η συνεργασία της Ελληνικής Αστυνομίας με αρχές, όπως η Εθνική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες του Ο.Η.Ε. και με Μ.Κ.Ο., κυρίως για την ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση των αστυνομικών σε θέματα σεβασμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και για την παροχή υποστήριξης σε πρόσφυγες, μετανάστες, μέλη ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, όπως οι Ρομά και κρατούμενους και το σεβασμό των δικαιωμάτων τους κατά την αστυνομική δράση.

14. Συμμετοχή της Ελληνικής Αστυνομίας σε συνέδρια και ημερίδες.

Η Ελληνική Αστυνομία συμμετέχει σε συναντήσεις διεθνών οργανισμών (Συμβουλίου της Ευρώπης, Ο.Α.Σ.Ε., Ε.Ε.) όσο και σε συνέδρια και ημερίδες στη Χώρα μας που διοργανώνονται από άλλους φορείς (για θέματα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καταπολέμησης του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και των διακρίσεων, καθώς και για θέματα αστυνομικής δεοντολογίας).

15. Προγράμματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης.

Η Ελληνική Αστυνομία εφαρμόζει νέα προγράμματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης στη νέα στρατηγική προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλες τις Αστυνομικές

Σχολές. Προς τούτο αξιοποιούνται ειδικοί διαλέκτες από τις αρμόδιες αρχές, φορείς και την επιστημονική κοινότητα, όσο και υπηρεσιακοί παράγοντες από τις καθ' ύλην αρμόδιες Υπηρεσίες του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας, για την ανάλυση των εξειδικευμένων θεμάτων που αφορούν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την αστυνομική δράση.

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ ΦΟΡΕΩΝ, ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΑΙ Μ.Μ.Ε.

16. Η νέα στρατηγική της Ελληνικής Αστυνομίας για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στο βαθμό που προωθείται και εδραιώνεται, τυγχάνει της ευμενούς ανταπόκρισης τόσο των φορέων και των πολιτών, όσο και των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Η διαπίστωση αυτή προκύπτει τόσο από τα δημοσιεύματα με τα οποία υποδέχεται ο γραπτός και ηλεκτρονικός τύπος τα νέα μέτρα που εκδηλώνονται από την Ελληνική Αστυνομία, όσο και από τα ευμενή σχόλια και τις επιστολές Αρχών, όπως ο Συνήγορος του Πολίτη, η Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

17. Αυτό το θετικό κλίμα για τις σχέσεις Αστυνομίας και πολιτών θα εξακολουθεί να υπάρχει και να αναπτύσσεται περαιτέρω, εφόσον οι αστυνομικοί ενστερνίζονται την ανάγκη προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την αστυνομική δράση, στον απόλυτο βαθμό και εργάζονται για την προστασία των ατομικών και συλλογικών δικαιωμάτων των πολιτών και την καταπολέμηση κάθε μορφής ρατσισμού και μισαλλοδοξίας στην κοινωνία μας.

18. Η παρούσα να κοινοποιηθεί σε όλο το προσωπικό του Σώματος. Οι διευθυντές, διοικητές και προϊστάμενοι των Υπηρεσιών να καταβάλουν κάθε προσπάθεια, προκειμένου οι υφιστάμενοί τους ενστερνιστούν τη νέα στρατηγική του Σώματος για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την αστυνομική δράση. Όλα τα μέτρα που λαμβάνονται από τις Υπηρεσίες τους, πρέπει να εγγυώνται το σεβασμό των δημοκρατικών δικαιωμάτων και να διέπονται από κοινωνική ευαισθησία. **Στόχος μας είναι μια Ελληνική Αστυνομία σύγχρονη, αποτελεσματική, με ανθρωπιά, κονιά στον πολίτη, που θα εξασφαλίζει "το δικαίωμα στην ασφάλεια των πολιτών" και θα αποτελεί θεματοφύλακα μιας κοινωνίας συνοχής, αλληλεγγύης, συμμετοχής και δικαιοσύνης.**

Ο ΑΡΧΗΓΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΓΓΕΛΑΚΟΣ
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ

Για την αντιγραφή
Αθήνα, αυθημερόν
Το 2^ο Τμήμα Επιτελικού Σχεδιασμού
Διεύθυνσης Οργάνωσης-Νομοθεσίας /Α.Ε.Α.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΛΙΟΥΡΑΣ
ΑΣΤΥΝ. ΥΠΟΔ/ΝΤΗΣ

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΕΩΝ ΠΟΥ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ**

ΕΘΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

- Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ε.Ε.Δ.Α.).
- Συνήγορος του Πολίτη.
- Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.
- Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου των Επικοινωνιών.

ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ (Μ.Κ.Ο.)

- Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ι.Μ.Δ.Ε.).
- Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.
- Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων.
- Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες.
- Διεθνής Αμνηστία (Ελληνικό Τμήμα).
- Ελληνικό Παρατηρητήριο Συμφωνιών του Ελσίνκι (Ε.Π.Σ.Ε.).
- Συντονιστικό Οργανώσεων και Κοινοτήτων για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Ρομά στην Ελλάδα (ΣΟΚΑΔΡΕ).
- Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Ελλήνων Ρομ.
- Ομοφυλοφιλική Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας (Ο.Λ.Κ.Ε.).
- “Αντιγόνη” Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία-Μ.Κ.Ο.

ΔΙΕΘΝΗ ΟΡΓΑΝΑ, ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ & ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

- Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Ο.Η.Ε. (UNCHR).
- Ύπατη Αρμοστεία Ο.Η.Ε. για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.
- Επιτροπή Εξέτασης Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων Ο.Η.Ε.
- Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων Ο.Η.Ε. (C.A.T.).
- Επιτροπή Εξάλειψης Διακρίσεων κατά Γυναικών Ο.Η.Ε. (CEDAW).
- Επιτροπή Εξάλειψης Φυλετικών Διακρίσεων Ο.Η.Ε. (CERD).
- Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών & Πολιτιστικών Δικαιωμάτων.
- Επιτροπή Σύμβασης Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC).
- Ύπατη Αρμοστεία Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες (UNHCR).
- Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.).
- Επίτροπος Συμβουλίου Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Πρόληψης Βασανιστηρίων (C.P.T.).
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ρατσισμού και Μισαλλοδοξίας (ECRI).
- Επιτροπή Εξέτασης και Εφαρμογής Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη.
- Γραφείο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Ο.Α.Σ.Ε.
- Ύπατος Αρμοστής Ο.Α.Σ.Ε. για τις εθνικές μειονότητες.
- Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για Ρατσισμό και Ξενοφοβία (EUMC).
- Παρατηρητήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (Human Rights Watch).
- Διεθνής Ομοσπονδία “Ελσίνκι” για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (IHF).
- Διεθνής Αμνηστία (Amnesty International).
- Παγκόσμιος Οργανισμός κατά των Βασανιστηρίων (OMCT).
- Ευρωπαϊκό Κέντρο για τα Δικαιώματα των Ρομά (ERRC).